

SVKL

ZDENĚK PLUHAR

AZ VESSE RÁ AZ ELSŐ KÖVET

ZDENĚK PLUHÁŘ

AZ VESSE RÁ
AZ ELSŐ KÖVET

Regény

Fordította

HUBIK ISTVÁN

1965

Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry

© Zdeněk Pluhař, 1965

Translation © Hubik István, 1965

1

A kertajtó előtt gépkocsi ajtaja csapódott. Erna nővér kinézett az ablakon.

— Szaporodtunk! — mondta tömören a takarítónőnek, várt, míg a rádióban véget ér a kalypso, aztán lesietett a földszintre.

— Egy ebéddel többet, Ernácska — vette le kalapját a vendég. — Mégpedig jókora porciót, a kisasszony éhes.

A nővér a vásott cipője sarkától a sápadt arcáig kutatón végigmérte az új szaporulatot, s tétován feléje nyújtotta kezét. A hall kertre nyíló ajtaja mögött időközben összesereglettek a gyerekek, s nagy kíváncsiságukban az üveghez nyomták orrukat.

— Juliska, kéretem az igazgató elvtársat — kiáltott a nővér a gyerekserег felé. — A műhelyben van.

A szólított leányka a feladathoz illő méltósággal távozott, csak a sarkon túl iramodott meg hevesen, meg is botlott, de valami csoda folytán mégsem vágódott hasra.

— Hogy el ne vigye az álmunkat — mutatott a nővér egy székre. A civilben levő törzsőrmester leült és rágyújtott. — Ti pedig szaladjatok játszani! — kiáltott Erna, és a csukott üvegajtó felé intett. A gyerekek kellenlénül indultak, a legmakacsabbak továbbra is ke-rekre dülledt szemmel bámulták a Regina új lakóját.

— Hogy hívnak? — fordult Erna ásítva a jövevényhez.

— Daniel Vërka — suhant át a lány homlokán az ellenséges indulat árnya. Szürke szeme valósággal megfagyott. Odábbment vagy öt lépést, hátát nekitámasztotta a fal tölgyfa burkolatának, kezét belenyomta avitt köpenye zsebébe, keményen összeszorította ajkát, s tüntetően ügyet sem vetve az ajtó mögött bámész-

kodó gyereksoportra, dacosan valahová a mennyezetre nézett.

— Lopás? — kérdezte a nővér.

— Csak a gyanúja... Inkább csavargás — mondta félig suttogva a törzsőrmester. Amint észrevette, hogy Věrka odafigyel, változtatott a tónuson. — Hogy viselkedik az én ifjú Pavelka barátom? Nem szökött meg újra?

— Eddig még nem — ült le a nevelőnő az asztal sarkához, s meglengette kemény húsú, formás lábát. — Túlságosan nem csodálkoznám rajta, jómagam is legszívesebben megszökném. Heti hetven óra, minden második vasárnap szolgálat... azért a pár koronáért! Bolond, aki csinálja... — háborgott Erna, de meglátván a törzsőrmester elkomorult ábrázatát, elhallgatott. Egy kicsit büntudatosan rápislantott Věrkára, de a lány megkövült arccal követte a tavaszi felhőket, amelyek a veranda széles ablakán túl lassan vonultak fenn, a magas égen.

Határozott, erőteljes léptek alatt csikorgott a homok. Lengő hátú szürke munkaköpenyében megjelent a küszöbön Mareš igazgató. Üdvözölte régi ismerősét, majd keményen megszorította a leányka kezét.

— Hozott isten, Věrka.

A lány gyanakvón villantotta rá szemét.

— Mi az, ismeri? — nyomta el a cigarettavéget a törzsőrmester.

— Kémhálózatom megbízhatóan működik — kacagott fel diadalmasan Mareš. Nagy zajjal haladt felfelé az irodába, hatalmas termete alatt szinte nyögött a lépcső, cinkosan megrántotta a törzsőrmester kabátujját. — A gyerekektől tudom — súgta.

A nyitott ablakon fergeteges rikoltozás hallatszott be. Egy tömzsi fiú birkózott egy nála fél fejjel kisebb lánnyal, a többiek felajzottan állták őket körül, meglepetésre a leány győzött, sőt lovaglóülésben rátelepedett a gömböc siheder mellére, s a lányok vad biztatása közben öklözte a fejét.

— Szaladjon, Erna, tanítsa meg Gustát a lovagias-ság elemi szabályaira — intett Mareš az ablak felé.

A törzsőrmester zsebébe nyúlt és átadta az igazgató-nak a papírokat.

— Úgy viselkedj, hogy mihamarabb kikerülj innen... s többé ne találkozzunk — hunyorított biztatón Věrkára, határozatlan mozdulattal megérintette karját, aztán elment.

— Ül le — mutatott az igazgató az asztal melletti székre.

A lány szorosra zárt ajakkal lekuporodott a szék legszélére. Az igazgató kutatón végigmustrálta. Hirtelen fájó emlék ébredt benne. Marcelka! Hány esztendő is volna? Tizenhárom. Egy évvel fiatalabb ennél. Ugyan-ilyen hajlott orr, hasonló felépítésű arccsontozat, csak a szeme más, az most is egy nyolcesztendő gyermek bizalomteljes szeme... Ez a seb már sohasem heged be egészen.

— Mondj nekem valamit magadról, Věrka.

— Ott áll minden a papirosokban — fúrt lyukat ujjával a zsebén a leányka.

Mareš önkéntelenül kinyitotta a borítékot, majd becsukta.

— Ami a jegyzőkönyvben van, az nemigen érdekel engem. Tőled szeretnék hallani valamit.

A leány egyenesen Mareš szemébe nézett. Hirtelen elhatalmasodott rajta a törbe ejtett vad riadalma. Amíg a civil ruhás rendőr kísérte, minden mindegy volt neki. Sőt valami újat, érdekeset is talált a dologban: egy csinos férfi oldalán haladt, akivel nem lehet kacérkodni, még a kocsiban sem, amikor kanyart érve a kelleténél jobban rátámaszkodott. De ebből az emberből, ni, aki itt ül szemben vele, valami megfoghatatlan ijesztő fölény sugárzik. Háta mögött az ablak, a tavaszi égen fehér felhők, a kertben a rikoltozó sok gyerek, kinn az utcán csengető villamosok, a kert rácsos kerítésén túl az ószeres tolja a teliaggatott kerékpárt s gépies kiáltozással ismételteti fura mondókáját — Věrka nem bír ellenáll-

ni a torkát szorongató keserűségnek, ujja egy heves mozdulattal továbbszakítja zsebén a lyukat.

— Mit akar tudni? — mondja erőltetett mély hangon.

— Gondolom, nem volt könnyű az életed. Bántottak a szüleid, ugye?

— Apu nem.

— Mit dolgozik az ... apu?

Mareš elpirult. A leány nézi szeme sarkában a ránc-köteget, szőke szemöldökét, jóságra valló széles állát, orra alatt a pajkos kis bajuszt. Tán mégsem lesz itt olyan rossz, hiszen végtére is nem holmi börtön ez, s bizonyára többre megy ezzel a férfival, ha jó képet vág a dologhoz.

— Apu *világjáró* volt.

Mareš hunyorított, gyorsan kutatni kezdett a tolvajnyelv ismert kifejezései közt, s vaktában kimondta:

— Köszörűs?

— Esernyőcsináló. De már rég nem láttam.

— Milyen rég?

— Hát... lehet két esztendeje is, mit tudom én! Lehet, hogy már fel is hagyott a mesterséggel, hiszen semmi haszon belőle, főképp városon.

— Hát az anyu?

Věrka feljebb húzódott a székből, hátát nekitámasztotta a támlának. Mareš elnyomott egy mosolyt: első lépés a sikerhez.

— Anyu nem az a tipp-topp.

— Ki az a ... Vališ?

Túlságosan meleg van itt, tudj' isten, miért fűtenek mindmáig. Věrka leveti kopott kabátját, s fesztelenül a fogashoz viszi.

— Két gyereke van tőle anyunak — mondja Marešnak háttal, mintha a fogasnak beszélne. Visszamegy és türelmetlenül állva marad az asztalnál. — Miért kell töviről hegyire elismételnem, elmondtam már a rendőröknek, ott talál mindent a papírosokban — ráncolja homlokát.

— Szaladj most, Věrka, mosakodj meg, aztán egyél, hívom Anežka nővért, várd meg a hallban — állt fel Mareš, kezét rá akarta tenni a leány vállára, de az ösztönszerűleg elhúzódott. Mareš felvette a kagylót s nézett Věrka után. Túlságosan női már az a láb Věrka tizennégy esztendejéhez képest.

Věrka leballagott a hallba. Ötven lépésre ide a félig nyitott vaskapu, a kapun túl az utca. Mi történne, ha most egyszerűen meglépnék? Ugyan mit csinálna oda-fönn az irodában az a vén szivar? ... Az udvarból belépett a már ismerős barna képű leány — Juliska. Nekitámaszkodott az ajtónak, mélabús szemével rábámult Věrkára, apró ujjával a nyakában lógó fityegőt babrálta.

— Hát te mit keresel itt, te ijesztő? — lépett hozzá Věrka.

Juliskának harmatos lett a szeme.

— Loptam egy tyúkot, vagy kettőt — rebegte alig hallhatóan.

— No hiszen, az is valamil — tört ki az őszinte felháborodás Věrkából. — Még ilyen ostobaságot! Menynyíért sütötted el?

— Megsütöttük Imrével nyárson — mondta remegő állal Juliska. Hirtelen lekuporodott, fejét térde közé rejtette, és keserves zokogásra fakadt.

— Megbolondultál? Mit bögsz! — állt mellette tanácstalanul Věrka. Kínosan érzi magát, sose volt benne érzék embertársai szenvedése iránt, sarkon fordul és továbbmegy. A szoknyától tompított jajveszékelés pulykahurukkoláshoz hasonlít, Věrka nevetségesnek találja, visszaballag és leguggol Juliska mellé. Az a furcsa valami rángva himbálózik a leány nyakában lógó, szutykos zsinegen.

— Mi ez ? — nyúl Věrka a fityegőhöz.

— Egyszer Imre apával... meg István és Lajos a Foszlóshát alatt megszorítottak egy vaddisznót és lepuffantották... — tépi magából a szót Juliska. — Ez a fog azé a disznóé volt, Imre adta... Minden áldott

este tüzet raktunk... apa üstöt csinált, a mama meg tenyérből jósolt... tizenegyen voltunk. Itt sose rak senki tüzet! — folytatta keservesen, s vádoló szemében benne hullámozott az erdő, benne fénylett a meszszire vezető országút meg az isten szabad ege alatt elterülő széles nagy világ. Valahonnan előhalászott egy összegyűrt levélkét. — Olvasd! — nyújtotta Věrkanak.

— Te nem tudsz olvasni?

— Tudok egy kicsit... olvasd inkább te.

— Kedves Juliska, ezen levelem a legjobb egészségben találjon... — bagozgatta nagy nehezen Věrka az írást, melyet a sok könny elmázolt. — Mindennap mindnyájan gondolunk rád, soha el nem felejtünk, és Imre Lajossal egy egész libát süt neked, csak már eresszenek ki abból a börtönből...

Věrka visszaadta a levelet, s fejével a nyitott kapu felé intett:

— Tulajdonképpen miért nem lépsz meg?

— Megléptem már kétszer, de újra csak lefüleltek. A kapu ugyan nyitva áll, de ha egyszer bekerült ide az ember, megverte a Devla. — Végezetül a kis cigány-lány nagyot sóhajtott, ujja segítségével virtuóz módon kifújta orrát a fűbe, hirtelen lerázta magáról a fájdalmat, mint kutya a vizet, megfogta Věrka kezét, s tenyérrel maga felé fordította. — Nagy szerelemnek nézel elébe, de egy gazdag úri nő áll utadba...

— Věrka! — hallatszott a hallból.

Věrka felállt, elmenőben még visszatekintett. Juliska a térdét kezével átkulcsolva a küszöbön ült, s mintegy révületben figyelte a díszfenyő ágai közt daloló rigót.

— Akkor hát gyerünk, kislány — fogta vállon Věrkat Anežka, a csinosnak egyáltalán nem mondható, alacsony termetű nővér. Fűzős cipője orra hegyét egymástól messze rakva himbálózott, s gépiesen csapdosta hátra homlokába hulló, ősz haját.

A fürdőszobában Anežka vizet eresztett a kádba.

— Vetközz le! — mondta, s felgyűrt ujjú, csontos

kezevel gondosan kevergette a vizet. — Nem vagy te tetves, hallod?

Věrka lélegzet után kapott, elkékült, szeme vékony résre szűkült.

— Hogy merészel maga velem így beszélni! Nem vagyok én ringyó... maga... maga vén...

— Ne légy olyan sértődékeny. Voltak itt már lakkozott körmű, frissen ondolált kisasszonyok is, s nyüzsgött bennük a tetű.

Věrka böszülten belevetette magát a kádba, csak úgy fröccsent szanaszéjjel a víz.

— Nem muszáj itt állnia, nem vagyok csecsszopó — kiáltotta. Azonban Anežkát nem hozta ki a sodrából. Türelmesen várt, míg Věrka tetőtől talpig beszappanozta magát.

Negyedóra múlva bizonyos testi jó érzéssel ült le Věrka az asztalhoz az üres ebédlőben. A többiek már rég el is felejtették az ebédet. Az adag óriási, Věrka egykettőre megfélemedzik az egész világról, fülében halk percegéssel szárad a maradék szappanhab. Szenvedélyesen viaskodik az evőeszközzel, megpróbálja késsel enni a főzeléket, végül is rájön, hogy erre a célra a leveseskanál a legalkalmasabb.

A függöny részében, az üvegfalon túl, felbukkant az igazgató szürke köpenye.

Věrka ritka gyorsasággal pakolta be az ebédet, félénken pislogott jobbra-balra, mint az egér, s kiitta a kompót levét a tányérkából. A sütemény után vett a kosárból még egy szelet kenyeret, beleharapott, de már nem bírta megenni. Boldogságtól sugárzó arccal vetette magát hátra a széken, Mareš pedig összegyűrte markában a függönyt. Borús ábrázattal távozott, maga sem tudta, miért, hirtelen szégyenérzet fogta el, háttal nekitámaszkodott a lépcsőház oszlopának, és elővett egy cigarettát. Idegességében három gyújtószálat is elrontott, mire sikerült rágyújtania. Aztán lassan felballagott a lépcsőn. Elcsodálkozott, mert nyitva találta a dolgozószoba ajtaját.

— Szevasz, apu! — fordult hátra Vojta az ablakból.

— Szevasz. Már megebédeltél?

— Most jövök az iskolából. Apu, az osztályunkban az úttörők hegymászókört alakítottak, itt gyakorlatozunk majd a környéken, vagyis prima lesz — hadarta el egy szuszra a gyerek. — Néha vasárnap egész napra kirándulunk, s később talán a Tátrába is elmegyünk. A vezető egy CSISZ-tag, aki már megszerezte a hegymászójelvényt. Irtó prima lenne. Ugye, jelentkezhetek?

Mareš merőn nézi fia kipirult arcát. Nem is olyan régen még homokban játszott a lába mellett, s lám, már hegymászó akar lenni! Kötélen lógva akarja mászni a hegyfalakat. Miért éppen ehhez támadt kedve, mikor annyi sportág létezik? Elég egyetlen elhibázott lépés, egy balszerencsés véletlen, és... Marcelka halálos végű balesete... Soha el nem felejtí a hatósági fényképfelvételt: a teherautó egyik kereke a járdán, mellette a kis kerékpár alaktalan masszává lapítva, a háttérben egy sereg bámészkodó, az úttest közepén pedig az ismerős virágos ruhácska oly kétségbeejtőn, észbomlasztón mozdulatlanul...

— Nem, Vojta — harapott bele rőt bajusza végébe. — Válassz bármilyen más sportágat. Válaszd a turisztikát, úszást, könnyű atlétikát, lépj be a repülőmodellezők körébe, szórakozz, ahogy tetszik, de ne kívánd beleegyezésemet ahhoz, hogy könnyelműen kockára tedd az életedet. A mi családunk már csak kettőnk-ből áll, belőled és belőlem. Lehet, hogy ezt most nem érted meg, de egy szó, mint száz: amit kívánsz, én nem akarom és nem hagyhatom jóvá.

Csalódás, toluló könnyek, hasztalan könyörgés, pedig tulajdonképpen Vojta már jelentkezett is a hegymászókörbe, mit gondolnak most majd a fiúk... Kis híján köszönés nélkül távozik, de tán az ajtót nem akarta olyan zajosan betenni maga után.

Lenn az ebédlőben Věrka továbbra is ott ül az asztalnál, s az ablakon át nézeget ki a kertbe. A gyerekek

körbe fogózva nemzetesdit játszanak. Az ég szerelmére, ilyesmi is elszórakoztathat egy értelmes embert?! A gyomra pehelypárnák közt pihen, amint Margit néni mondaná, testét hűsíti a friss fehérenemű, blúza kivágásából enyhe szappanillat árad... s a jóllakottság kellemes érzésével együtt lassan felmerül benne a kérdés: Hová is jutottam tulajdonképpen? Bölcsődébe, nevelőintézetbe vagy fogházba? A nővér ott a pázsiton holmi hülyeségeket művel a gyerekekkel. Věrka ösz-szeszűkült szeme résén át végigmustrálja a fiúkat, vajon akad-e köztük valamirevaló, de bizony egyik se az ő esete. Rosszmájún elvigyorodik, amint megpillantja az idomtalan gömböcöt — azt, akit az imént agyabugyáltak el a lányok. Lám csak, nem tudja elkapni a labdát, a többiek kacagnak rajta, dühösen megíramodik valaki után, esetlenül rakva vaskos x-lábát. Hordó, ragasztja rá magában a gúnynevet Věrka.

Megkönnyebbtő gondolat villan át hirtelen az agyán. Holnap nem kell iskolába mennem! Daniel, aki nem tud egy szót sem Jan Žižkáról, nem érdekli meg, hogy köztársaságunk polgára legyen! — Mintha bizony nagyon odalennék érte! — Daniel, a kamatszámítás alapjainak ismerete nélkül nem kerülsz fel a nyolcadik osztályba, jól jegyezd meg! — Fűtyülők a maga hülye matematikájára, tisztelt tanító elvtárs, soha az életben nem lesz énnekem annyi lővém, hogy a kamatját kelljen számíttatnom!... Egy szó, mint száz: az ember minden csávából kell hogy kihalásszon valami jót is. A szabadságot bizonyos időre elvitte az ördög — de elvitte az iskolát is!

A terjedelmes ódon villa szemközti oldalán kilépett a kapun egy fiatalember. Věrka a kerítés rácsozatán át szemmel követi egészen a megállóig, a fiatalember felugrik a javában mozgó villamosra. Szabad ember! Ide jött, elment, este biztosan moziba megy, cukrászdába, elmegy az Édenbe, majmot lő, karikázik egyet az ördögkorongon, felcsíp egy lányt, együtt elsétálnak a parkba. Nem, nem te leszel az, valami más lányt

csíp fel, akit nem ért ilyen balszerencse, s nem hozták be savanyodni a Reginába. Egyszeriben elárad Vërkán a tehetetlenség keserősége, érzi, hogy pírba borul a nyaka. Tenyerébe temeti arcát: a tegnap éjjeli pályaudvar, lézengő utasok a padokon, egy tántorgó részeg ember — ő, te úristen, ő, én buta liba, hogy minek is másztam oda, éreztem jól, a csontjaimban éreztem, mielőtt beütött a baj, mégis húzott oda valami! Hogy történhetett csak meg, pendelyes gyerekkorom óta kilométerekre megérezem a zsarut a szagáról, a legnagyobb sokadalomban is, szinte az emberárada-ton keresztül megpillantom a kék egyenruhát... Ha történetesen valami spicli húz be a csőbe, hát istenkém — nem mindenkinek van a homlokára írva! De egy egyenruhás hekus! Szégyen és gyalázat, szörnyű gyalázat, zsarú kísért végig a városon, hát ne sülyedjek szégyenletemben a föld alá?!

... A kapu ugyan nyitva áll, de ha egyszer bekerült ide az ember, megverte a Devla...

Riadtan döbbsent rá, hogy nem tudja, mitévő legyen, pedig ez ritkán fordul elő vele — ez rossz jel. Végképp nem tudja, mit tegyen most. Ilyenkor legokosabb, ha mindent egy kártyára tesz fel az ember! Igen ám, de melyik legyen az a kártya? Vegye nyakába a lábát, illa berek, nádak, erek, rohanjon ki a kapun? Nem lenne éppen a legbölcsebb megoldás. A rendőrség szemmel tartja... Homályos fogalmak kavarnak a fejében. Felrémlik előtte a viharkabátos őrmester, amint felveszi a telefonkagylót az irodában: nyilvántartás, ifjúsággondozó, bíróság elrendelte nevelés, fogva tartás, zárt intézeti nevelés... Nyilvántartó, egy sereg jegyzőkönyv, tíz hivatal is tudja már a nevét, soha, soha többé nem tér vissza a régi szabadság, mert nyilvántartásba vették... Az ebéd, meg kell hagyni, elég tűrhető volt, de ez sovány vigasz... Nyilvántartás... Előkelően hangzik, de a fene megette, hurok ez az ember nyakán. Csak nehogy a magam ostobaságából egészen szorosra húzzam...

Felállt. Hogyan fogjak hozzá? Bölcs kerülővel? Eh, nincs mit vesztenem! Felballag a lépcsőn az első emeletre, lenyomja az irodaajtó kilincsét.

— Hát én akkor elmegyek, igazgató úr.

— Hogyhogy? Hová? — fordult meg Mareš a széken.

— Miért tartanak itt? — emelte fel Věrka a hangját, vékony fülcimpája elvörösödött. — Nem loptam, nem raboltam! Csavargás! Az is valami? Ezt rásüthetik mindenkire, aki este a városban sétál!

Mareš rávette, hogy üljön le, aztán beszélni kezdett hozzá:

— Meg kell értened, miért vagy itt. Odahaza rossz a családi környezeted, anyád nem visel rád gondot, édesapád eltűnt, mostohaapád nem törődik veled. Megkíséreljük, hogy pótoljuk neked az otthont. Azt akarjuk, hogy testben, lélekben ép, kiegyensúlyozott ember váljék belőled... hogy ha majd egyszer felnősz, legyen rendes foglalkozásod, derék férjed, legyenek gyerekeid... hogy örülni tudj az életnek, mint a többi fiatal.

Akár a pap a szószéken, ötlött Věrka eszébe. Mi történne, ha kijátszanám az ütőkártyám? Acélkék szemét rányitja Marešra:

— De én nem bírom ki a rács mögött. Úgyis kereket oldok...

Ez a szem egyszer majd megbolondítja a férfiakat, gondolja magában Mareš. Ördög tudja, mi olyan vonzó ebben a lányban. Igen, benne, és nem rajta. Vagy csupán a pusztaság hasonlóság teszi? Az, hogy hasonlít Marcelkára?...

— Nem vagy semmiféle börtönben. Szabadon mozgatsz, hiszen láthatod, a kapu is nyitva áll. Később magad is kijársz majd, és úgy jössz ide vissza, mint haza. Szaladj most, keresd fel Anežka nővért, megmutatja az ágyadat meg a szekrénykédet, ahol majd a holmidat tartod. Aztán szaladj, nézz ki a kertbe. Nézz körül, milyen is itt nálunk a világ. Ismerkedj

össze a gyerekekkel, játsszál velük. Nézd csak, mi mindent tudnak, mi mindent csinálnak a mi gyerekeink! — vezeti őt a vitrinhez, és félrehúzza az üveget. Gesztenyéből faragott picurka bábok, szalmából font figurák, rongybabák, kisautók, traktorok. Mareš megfogott egy kéreglemezkét, megcsavart egy pirinyó kis kulcsot. Két kovács gesztenyepörölllyel verni kezdte a faüllőt. Věrka a kovácsok helyett oldalvást az igazgatót nézi. Lám, milyen őszintén örül a játékoknak. Elfintorítja orrát, hirtelen úgy találja, fölénybe került, s elnéző részvétet érez az igazgató iránt.

— Tetszik? — kérdezi Mareš.

Illenék, hogy megdicsérjem, gondolja magában Věrka, hadd örüljön a vén bácsi — de az ördögbe is: szerzett valaha valaki énnekem örömet?!

— Ez? — biggyeszi el a száját. — Gyerekeknek való játék...

Mareš arcáról lehervadt a mosoly.

— Te odahaza nem játszottál?

— Hát... már nem is emlékszem.

— Anyu... sose vett neked játékot?

Věrka megpillantotta kabátját, még mindig ott lógott a fogason a sarokban. Leakasztotta és a karjára vetette.

— Egyszer adott pénzt, hogy vegyek magamnak valami játékot.

— S mit vettél?

— Téliszalámit.

Mareš lassan, vigyázatosan visszatette a kovácsokat a vitrinbe. Věrka kiment, de mielőtt becsukta maga után az ajtót, Mareš halkán utána szól:

— Ha esetleg majd valami bánt, ne feledkezz meg róla, hogy engem bármikor felkereshetsz. Elbeszélgetünk.

Bosszúsan csellengett a kertben, húzta a lábát a homokban, halogatta az Anežkával való találkozást. A kajszalábú vén szipirtyó! Kétszer se mondom, hogy őneki nincs tetűje abban a penészszerű bóbítájában! —

lődörgött még egy darabig, aztán megállt egy fiú mellett, aki a többitől kissé távolabb sípot faragcsált vesszőből nagy ügyetlenül. Egy ideig nézegette, de hamarosan rájött, hogy életlen a fiúcska békanyúzója. Amikor pedig maga felé kezdte faragni a vesszőt, Věrkában már nem fért meg a szó.

— Add ide, lúdbőrözik a hátam, ha látom, mit művelsz!

Letelepedett a fiú mellé, tétovázás nélkül ráköpött a sima szegélykőre, s szakértelemmel köszörülte a bicskát. A fiú döbbenten nézte újsütetű barátnőjét, aki fél fejjel magasabb volt nála. Nem bírt betelni a csodálkozással.

— Kitől tanultad?

— Apámtól — sercintett ismét a kőre Věrka. — Ne-sze, de nehogy megvágd magad!

A fiúnak nagyot csillant a szeme, homályos tiszteletet érzett a lány iránt, eszébe ötlött, hogy meg kellene köszönnie a szívességét, de nem tudta, mi módon tegye.

— Emil vagyok — szólalt meg végül is.

— Örvendek. Lollobrigida vagyok — nézett Věrka a fiú félig nyitott szájára. Guggoló helyzetben ülve összekulcsolta kezét, könyökét a térdének támasztva előrehajolt, s vállával megtaszította Emilt. — Milyen itt az élet?

A fiúcska hallgatott, áttetsző bőrű, keskeny homlokán elmélyült a ránc.

— Ne félj, te paprikajancsi — pöckölte meg Věrka a hétpettyes katicabogarat, mely tudj' isten, honnan került a blúza ujjára.

— Szeretnék hazamenni az anyukámhoz — szólalt meg panaszosan a fiúcska.

Věrka sóhajtott és felnőtteken bólintott.

— Tulajdonképpen milyen főbenjáró bűncselekmény miatt vagy te itt? Hazaárulás, nemi erőszak, gyilkosság?

A fiúcska ijedten odábbhúzódott.

— Ne félj, nem köpöm be — nevetett Věrka. — A dutyiban mindig összetartanak az emberek.

Emilke szeme zavart tükrözött. Odahaza sose hallott ilyen szavakat. De ez a lány mégiscsak önszántából megköszörülte a bicskáját, úgy kérdezgeti, mint magával egyenrangút, ámbátor a nagyobb lányok szörnyűmód fenn hordják az orrukat.

— Nálunk odahaza most nincs senki. De az anyukám igen-igen jó asszony... és szép, megállj csak, majd meglátod! Apuval jártam a Tátrában, láttam mormotát is, felkapaszkodtunk egészen a Rysyre...

— Emilke, Věrka, gyertek ide! — kiabál közönyös hangon Erna nővér, aki kezét munkaköpenye zsebében tartva ott áll a gyereksereg közepén. Emilke tüstént talpra ugrott, Věrka nagy kényelmesen tápászkodott fel. A gyerekek körben állva hajigálják egymásnak a labdát, s lelkes viháncolással ugrálnak. Mit ordítónak olyan hangosan, húzza félre a száját Věrka. Mi örömét leli az ember a labdahajigálásban?! A nővér odatolja őt is a gyűrűbe, a gyerekek helyet szorítanak neki, de Věrka csak áll, mint a fadarab, repül feléje a labda, de még csak meg sem kísérli, hogy elkapja. Málészájú, málészájú! — hallatszik innen is, onnan is a csúfolódás.

Az első emeleten az ablak mögött Mareš levette a pápaszemét, mert távolra nem lát vele. Háta mögött megnyikordult az ajtó, Anežka teszi az asztalra a délutáni postát.

— Megint egy gyerek, aki nem tud játszani — fordul el Mareš az asztaltól, és fáradt mozdulattal megdörzsöli a szemét.

Věrka bent áll a körben, a gyerekek lelkesedő rikoltozása mintha messziről hatolna a fülébe, mégis zavarja. Ha legalább az az átkozott kapu három lakatra volna zárva, de nyitva áll, ez pedig ingerli az embert, mint a vörös szín a pulykakakast.

Az épület felől csengetés hallatszik.

— Mi az? — fordul Věrka a szomszédnőjéhez.

— Kezdődik a délutáni tanítás.

Věrka kővé dermed, hirtelen elsötétül előtte a világ. Az ég szerelmére, hát nem menekül meg az átkozott zöld padoktól! Iskola, itt is iskola — a százszor meggyűlölt halálos unalom és bosszúság!

Egyszeriben mintha minden rá akarna omlani — az óriási villa, amely valami milliomosé volt, a díszfenyők a kertben, még a rút tavaszi égbolt is, minden, minden idegesíti — az igazgató a kenetteljes, nyájas hangjával, a fehér köpenyes nővér, a játéktól megbolondított gyereksereg — fogja a labdát és gondolkodás nélkül, teljes erőből odakeni Hordó kúp alakú fejéhez. A nevetés kitörő viharában megpillantja a villa mellett himbálózó Anežkát. Összeszűkül szemében vad lángok lobbannak, az egész világ elleni gyűlöletét a gyakorlaton közelgő, hajlott hátú teremtésre önti.

— Kacsa! — rikoltott fel torkaszakadtából. Leguggol, és térdét szétvetve, túlzott himbálózással megindul körbe-körbe. — Kacsa, kacsa! — folytatja a majmolást szinte megháborodottan.

A sok gyerek valósággal kővé vált a szörnyű vakmerőség láttán, de a következő pillanatban ösztönösen megéreztek, hogy erős egyéniség került közéjük. Mintegy néma vezényszóra — egy-két habozó kivételével — mind a huszonöt gyerek felsorakozott egymás mögé, leguggolva csúfondárosan himbálóznak és egymást túlkiabálva ordítják:

— Kacsa, kacsa! . . .

2

Markában a hét koronát szorongatva Franta nagyot ugrott a fél lábával. A mai nap reggel óta csupa siker. Az osztályfőnök nem hívta fel történelemből, ez pedig annyi, mintha Franta biztos csapástól menekedett volna meg. A délutánt apuval kinn töltötték a duzzasztón, irtó pompás volt! Harmadik sikerét pe-

dig az imént aratta a Forrásban. Egy üres üveget visszavitt, és hat másikat szerzett szinte játszva. Egész sereg állt ott a sarokban, a pultnál pedig meglehetősen nagy volt a tolongás, a flaskókat két utcával odább tüstént becserélte hat koronára. Egy pillanatra elfogta a vágy, hogy rágógumit vegyen, de nyomban elvetette a gondolatot: esztelenség, két koronát kérnek darabjáért, mintha bizony a gyerekek lopnák a pénzt!

A hét korona „aranyban” kellemesen húzza a zsebét. Ha hozzáteszem a „palackakcióból” származó eddigi bevételhez, összesen hatvannyolc korona — egész csinos kis összeg, megfelelő alap a szökéshez. Illetve — ha mindennap olyan lenne, mint a mai, tán el se kellené szöknöm hazulról.

A duzzasztó ma délután! A hajó nyomában a hullámok gyűrűző háromszöge, melyet az ibolyaszín erdő felett úszó nap sugarai kápráztatón bearanyoztak. Nem holmi kis kirándulógőzös volt az, nem bizony: óceánjáró óriás, három nagy füstölgő kémény, jómaga pedig ott állt a nagy kormánykeréknél, fején aranykokárdás fehér tányérsapka, kabátja ujján aransujtás! A száz-ezer tonnás óriásgőzös, a világ legnagyobb hajója könnyen engedelmeskedik erős karjának — Franta önkéntelenül ökölbe szorítja szutykos kezét, s kémlelőn néz az utca távolába, arca csupa aggodalom, sosem lehet tudni, nem bukkan-e fel a vízszint fölött valami kóbor jéghegy baljós csúcsa. A parton a sok víkendház megannyi ismeretlen egzotikus várossá változott, az öböl felett elterülő, megtépázott liget pedig banánt és kókuszdiót termő, mérgeskígyóktól és fenevadaktól nyüzsgő tahiti ősrengeteggé. Csak az a kár, hogy az egyetlen domolykót, amit apu fogott, bár nehéz szívvel, vissza kellett vetniök a vízbe, mert nem ütötte meg a mértéket.

Falragaszokkal elborított deszkapalánk, deszkapu — az ábrándképen egy szempillantás alatt átűt a szürke valóság: az alacsony, omladozó vakolatú házikónak csupán egyetlen ablaka nyílik az utcára, főfrontja az

udvarra néz — egy darab itt maradt falu a város peremén.

Franta után hamarosan belép a konyhába apu, hóna alatt a félmeztelen, éktelenül üvöltő Jirkával, a gyerek lába merő kék folt — mintha apu teletömött irattáskát cipelne.

— Nem tudsz vigyázni a gyerekekre? — kiabál kissé bizonytalanul, mintha maga sem tudná, kinek címezi a korholást. — Két esztendő múlva iskolába mész, de rest vagy, mint a tetű, te világ lustája! Anyátok meg hol van?

— Alighogy ti halászni mentetek, anyu is elment — mondja remegő állal Hanka. Sápadt arca fontoskodó kifejezést ölt, odamegy Jirkához, felemeli az ingét, és teljes erőből rápaskol a hátsójára. — Már harmadszor szökött át Burianékhoz, a haszontalan. — Vad üvöltés, öt másodpercnyi tátongó csend lélegzetvétel céljából, újabb visító tiráda, mely aztán csukladozó köhécselés-sé módosul.

— Mit ebédeltetek?

— Találtam egy darab zsíros kenyeret.

— Hát Jirka?

— Nem kellett neki a zsíros kenyér.

Vališ mogorván a tűzhely alá löki a bádogkannát, a gyorsforralón kávét melegít és kenyeret vág magának az éjjeli műszakra. Felhúzza a kakukkos órát.

— Nem tudtál átmenni Buriannéhoz, hogy adjon ennetek?!

— Nem volt idehaza — mondta Hanka, közben megkeresi a földön a cuclit, és próbálja beledugni a visítástól kimerült Jirka szájába.

— Franta, adj vacsorát a gyerekeknek, mosogass el, s mielőtt lefekszel, fürd ki azt a néhány kis tartókart, nyolc milliméteresek legyenek a lyukak. Majer úr eljön majd értük kora reggel, mondd meg neki, hogy hatvan korona. De ne ám, hogy pénz nélkül kiadd neki, agyafúrt az ipse! Ne járasd sokáig a motort, nagyon felmelegszik — rendelkezett Vališ elmenőben,

de az ajtóból még visszafordult. — Előbb azonban tanuld meg a leckéd, és etesd meg a nyulakat!

Apja árnyéka elsuhan az utcára nyíló ablak előtt, léptei elhaltak a járdán. Franta körülnézett a konyhában. A mosógatódézsában egész halom elmosatlan edény, az asztalon fazekak, rájuk száradva az előző napi főzelék, a tűzhely szélén rúzsfoltos cigarettacsutkák. Félvak ablak, a szomszéd szobában az ágyak vetetlenül, az udvarból, az eltömődött csatorna felől beáradt a nyúltrágya és mosogatólé bűze. De Franta mindebből mit sem észlelt: amott ma fehér vitorlák kanyarogtak, mélyen meghajoltak az erős szélben, kevés híján a víz színét simogatták, a táj alkonyati napfényben fürdött, mintha csak pasztellszínű ceruzával festették volna meg, apja horgának csalihalai vakítón csillogtak, az ember csak összehunyorította a szemét, s a vízzel összeolvadó fővénysáv igazi tengerparttá változott, a hullámok zúgtak, homlokukat törték a szirtéken... Aztán a domolykó ráharap a horogra, apunak remeg a keze az izgalomtól, összeszalad a sok szájtáti, irigykedő megjegyzések ésnek, tanácsok hangzanak el, hogyan is keríthetné apu legkönnyebben hatalmába a fene nagy óriást, mely az első pillanatban legkevesebb két kilós csukának tetszett.

Franta keresztülment az udvaron, átbújt a palánkrésen, és bekopogott a szomszédék ablakán.

— Burian néni, legyen szíves, kölcsönözzön már egy kis tejet, hogy kávé-t csinálhassak a gyerekeknek. A csarnok már zárva van.

A szomszédasszony leteremtette a kutyát, mely szutykos mancsával nagy cimboráskodva rákapaszkodott Frantára, szigorúan ránézett a fiú széles orra tövét keretező szeplőcsomóra, s kidomborodó hasán meghúzta a köténymadzagot. Bement, majd kisvártatva visszajött vagy fél liter tejet hozva egy bögrében.

— Holnapig, Burian néni...

— Vagy soha meg nem adásra, ugye? Szaladj csak, Jirka már megint bömböl.

A palánkrésnél Franta hátrafordult:

— Nem tudja, mikor jön haza anyu?

De a szomszédasszony mögött már bezárult az ajtó. Franta kiabálva zavarta a félmeztelen Jirkát, aki már ismét megszökött Hankától. Ördög tudja, honnan vette Jirka azt a buta szokást, hogy mindent lehány magáról!

Franta feltette a tejet a főzőre. Megvacsoráztatni, lefektetni a gyerekeket, elmosogatni, lyukakat fúrni a konzolokba, megetetni a nyulakat. Előbb azonban tanuld meg a leckét, mondta apu. Ámde a lyukfúrás sokkalta csábítóbb tennivaló! Aztán meg Majer úr a kifúratlan konzolokért nem hatvan kroncsit, de egy huncut garast le nem szúrna, abból pedig nagy vihar kerekednék.

Felgyújtja apja műhelyében a villanyt, a körte füstös zsinóron lóg a mennyezetről. Egy szempillantás alatt kihalássza a nyolcas fűrót s belefoglalja a gépbe. Megindítja a motort, a vékony acélforgács takaros kígyóvonalban csavarodik, a levegőt betölti a rozsdá, olaj, ózon és rongy savanykás szaga, a villanymotor halkan duruzsol, a fűró hajszálla engedelmeskedik Franta kezének, s Franta kóistolgatni kezdi a munka adta izgalmat.

— Frantaaa, a tej!

Berohan a konyhába, kihúzza a gyorsfőző zsinórját, egy kicsit megégeti az ujjait, amint leveszi a bögrét. Jirkát elfogja a köhögés a kozmás tej fullasztó szagától.

— Buta liba, nem tudtál vigyázni a tejre! — ken le dühében Franta egy pofont Hankának. Esze ágában sincs, hogy megbánja, hiszen ha Jirka vagy Hanka bármit elkövet, a végén úgyis mindig ő kap ki, azzal a furcsa indokolással, hogy azok még kicsinyek. Zajosan kinyitja az ablakot, undorral kapargatja a fekete kozmát a főző drótjának tekervényeiből. — Ne ordíts! — förmed rá a síró Hankára. Megfőzi a pótkávét, kenyeret szel, a spájzban megkeresi a maradék zsírt,

csak két karéjra futja, Jirka kenyerét lekvárral kené meg, Jirka csak tömje a fejét lekváros kenyérrel, hisz talán a kisgyerekeknek nem is szabad zsíros kenyeret enniök, nehogy hasmenést kapjanak.

— Franta, a Jirka! ...

— Mi az már megint?

— Azt hiszem ... bekakált ...

Frantát elfogja a kétségbeesés, lecsapja a kenyeret. Undorodva húzza le Jirkáról az összepiszkított nadrágot, beállítja a gyereket a mosdókagylóba, és teljes árral ráengedi a vizet. Jirka ordít, mintha nyúznák, de Franta nem ismer könyörületet, összeszorítja fogát, félrefordítja fejét, és irgalmatlanul súrolja édes egy öccse hátsóját. Ráparancsol Hankára, hogy törölje meg Jirkát, öltöztesse fel és dobja be az ágyba — de hirtelen eláll a szívverése: a fűró! Rohan a műhelybe, térde rogyadozik a félelemtől, hasában csiklandós érzés kavarg. A motor még dolgozik, de furcsán hörög, mint a végét járó eb, ibolyaszín szikrák villognak benne, a műhely teli csípős búzzal, mintha egy egész halom rongy égett volna el. Na szervusz, világ, még azt a zrít, ami holnap lesz ...

Végképp elment az étvágya. Hanka nem talál tiszta pelenkát. A sírástól kimerült Jirka a hideg masszázs után nyomban elszunnyadt, Hankával közös erővel sem bírják rávenni, hogy megegye a vacsoráját.

Franta szénát visz a nyulaknak, Hankát berakja lábhoz az ágyba, amelyben majd maga is alszik — mert hát Hankának, amint nyolc felé jár az idő, furcsán üvegessé válik a szembogara, nem válaszol a kérdésekre, s ha összeomlana is körülötte a világ, elhervad, mint a saláta levele. Franta megkísérli, hogy rendet teremtsen a fejtetőre állított konyhában, vizet csapol mosogatáshoz. A konzolok! Teljesen megfélemedezett róluk, hej, pedig apu csapna nagy ramazúrit. Szalad a műhelybe, hogy kifúrja a még hiányzó lyukakat, de bántja fülét a hang, inkább ki-kikapcsolja egy-egy pillanatra a motort. Már nem érzi az előbbi felemelő

örömet, amit a munka nyújt — ez most már csak pusztakötelesség.

A víz forró, Franta mosogat. Visszataszító érzés: zsidékmaradványokat tapintgatni, semmi más munkát nem utál ennyire.

Puff! A csupor ezer darabra tört! Franta dermedten bámul a padlóra, hirtelen előnti a pír, égeti a tarkóját, a teremtesít, hogy történhetett?!... A csupordarabok némán fintorognak rá, tán manók szállták meg a konyhát, és mindent elvarázsoltak — tejet, Jirkát, kávéscsuprot. Hirtelen elfogja a dac. Belerúg a csuportörmelékbe, lábával behárítja a tűzhely alá. A pokolba az egészet! Nem férfinak való munka ez! Miért nem mosogatott el délután Hanka? Vagy anyu?

Anyu! Franta gúnyosan elfintorítja az orrát. Mit várhat anyutól. Ha csak azt nem, hogy odaül az ablakhoz, egy órán át reszelgeti majd a körmeit, s ha történetesen elmegy az ablak alatt valami jobbféle úr, halkan felkacag, kihajol az ablakon, s átkiabál az utca túlsó oldalára Hamalnénak: „Volt már a Humberto Cirkuszban, Hamalné? Azt mondják, nagyszerű, máris mennék, ha volna kivell!” Az az úr pedig lehet, hogy megáll, tétován hátratekint, úgy tesz, mintha valamit otthon felejtett volna, visszamegy egy darabon, észrevétlenül szemügyre veszi anyut, aztán talán meggondolja a dolgot és továbbmegy, a mama pedig otthagyja az ablakot, és se szó, se beszéd, valami semmiségnek ürügyén pofon üti Hankát.

Franta gépiesen törölgeti a tányérokat a szörnyen piszkos törölővel. A csuprokat felrakja a polcra, a törött helyére a hátsó sorból előrehúzza egyet. Ismét visszamegy a műhelybe, a motor még mindig forró, Franta már nem merészeli kihívni maga ellen a sorsot, kézifurdanccsal kezdi fúrni a lyukakat. Az áldóját, szörnyű lassan megy ez így. Egykettőre elcsigázott, mint a ló, leül, térde közé fogja a konzolt, így talán majd könnyebben megy. A teremtesít! szisszen fel: a fúró megcsúszott. Riadtan bámulja a lyukat a nad-

rágján, meg a néhány csepp vért. Az első égető fájdalom elmúlt, a seb megszibbadt — s Franta nem tudja, miért, egyszeriben fájni kezd a szíve, hogy anyu dél óta még nem jött haza.

Buriannénak a szomszédban már megint gyereke lesz, de ha nincs éppen hátul a kertben, fűrgén jön-megy az udvaron, folyvást tesz-vesz, nos, eteti a gyerekeket, mosogatja az edényt — s ráadásul napjában többször is átbújik a palánkrésen, jól tudja, hogy Valiśné nincs idehaza, mégis belép a konyhába, jött, úgy-mond, hogy kölcsönkérjen valamit. Csak úgy mellékesen tisztába teszi Jirkát, kurta szóval megkérdi tőle, mit ebédelt, elkomorodik, s azt kérdezi, nem lenne-e kedvük átmenni hozzájuk játszani. Mikor aztán vagy egy óra múlva Hanka hazavonszolja Jirkát, a gyereknek még a füle is maszatos a befőttől, vagy levestészta lóg az állán. S Franta aztán olyan furcsán érzi magát: mintha bizony ő nem törődne eleget a testvéreivel!

Visszamegy a konyhába. A kakukkos óra tízet hördült. Azóta, hogy Jirka ráakaszkodott az aranyozott nehezékre, s az óra majdnem agyonütötte, mindig ilyen csúnyán kakukkol. Franta szemhéjára roppant súly nehezedik. Előbb végezz a leckével, mondta apu. Odábbtaszítja a limlomot a konyhaasztalon, s kinyitja a füzetét.

A mi családunk. Stílusgyakorlat, áll az első sorban, alatta siváran világít az üres oldal. Franta ráncolja a homlokát, hogy le ne csukódjék a pillája. Feje teljesen kiszikkadt, a cím könyörtelenül vár, időnként eltűnik, az írkából csak egy elmosódó, fehér folt marad.

„A mi családunk apuból, anyuból és belőlem áll” írja ólmos kézzel Franta. Az „anyu” szónál szájpadrólán furcsa fémes íz árad el. „Van továbbá egy húgom, Hanka, és egy öcsém, Jirka.” Hasztalan kotorász bal kezével a nyakába lógó, dús hajbozontban, mutatójának körme már belevájta a húsba. Nem, mégsem ír-

hatja le, hogy apu tudj' isten, hány foglalkozáson adott már túl, s főleg fusizik, legfőképp pedig nem tudja ráncba szedni anyut. „Apu nagyon szeret horgászni. Anyu főz nekünk, és mos ránk, és nagyon szeret bennünket...” Mi az, miért nem múlik el szájpadlásáról az a száraz, fémes íz? Vízet kellene innia, de előbb megírja a leckét... Hirtelen mindent elnyom a halálos kimerültség. Franta azt sem tudja, hogyan került ruhástul a feldúlt ágyba, az ébrenlét utolsó rezdületével még felhúzta meztelen lábát; azzal teszi valamelyest jóvá a bűnét, hogy kíméletes Hanka iránt. Holnap korábban kelek, befejezem a leckét, megírom még, hogy apu mostanában a Csehszlovák Államvasutak műhelyében gépkarbantartó...

A külvárosi utcákban éjjélkor minden második lámpa elalszik. A Vališ-házra árnyék borult, Danielné sokáig nyikorgatja a kulcsot a deszkaajtó zárjában. Mit csináltak már megint azok az átkozott kölykök a zárral? ... A mennykőbe is, hiszen nyitva van! S miért ég még a konyhában a villany? ... Leül a székre, nagyot ásít. A konyha barátságtalan légköre kétszeresen nyomasztólag hat a villanyégő gyér fényében. Miért is nem mentem inkább meghálni a városközepi lakásomra, suhan át fáradt agyán a gondolat. Ott van szőnyeg, álló lámpa, füles fotel, meleg és kényelem, nem emészti az embert ez az itteni örökös rendetlenség. Csak hát gondot kell viselni a házra is, mert minden tönkremenne, s a gyerekeket hamarosan megennék a tetvek. A hordóhasú Burianné pedig megint kimereszténé rám vádoló szemét, a környék szájára adna, s elhíresztelné, hogy szívtelen anya vagyok.

Nem ízlik neki a cigaretta, furcsán émelyeg a gyomra, mintha liften ereszkedne lefelé — attól a zöld, édeskés lötytyől van, amitől ragadnak az ujjai... Homályos undort érez önmagával szemben, az utóbbi időben semmi öröme sincs ebben a szutykos vityillóban,

és semmi az égvilágon nem sikerül neki. Hisz végeredményben a gyerekek csakugyan úgy nőnek, akár az állatok, mint a szomszédék kutyája, csakhogy Rek kutya rendszeresen megkapja a maga ennivalóját... Milyen remekül kiterveltem: rászorítom Vörkát, hogy hébe-korba eljöjjön ide és kitakarítson, felsúrolja a padlót, kimosso! Meg is valósítottam volna! Nem adtam volna neki enni, sem egy koronát ruhára — hamarosan kiderült volna, hogy ki az úr a házban! Most minden dugába dőlt. A buta liba, hogy kire is ütött ez a lány? Aztán ráadásul az a nagy szégyen: elkapják a pályaudvaron, mint valami szajhát. Csak kerüljön a kezem közé, úgy összevágom a fenekét szíjjal, hogy egy hétig le nem ül rá! Isten tudja, mikor eresztik szabadon a haszontalant!

Gépiesen kezdi felcsavarni a haját — kinyújtott kezét hideg borzongatja.

A tűzhely alatt valami fehérén villan. Feláll. Amint hirtelen felemelkedik, elhomályosul a szeme, aludni vágyik, aludni. Lehajol: törött csupor! Melyik kölyök műve? ... A szomszédos hálósobában felgyújtja a villanyt. Franta ruhástul az ágyban, még jó, hogy nem cipőstül! Elfintorítja az orrát! Hogy ezek a gyerekek sohasem szellőztetnek itt... Ösztönszerűleg fölveszi a földről Jirka elhajított nadrágját — hát persze! Megrázza Frantát. Másodszor, harmadszor. A fiú felül, álmosan hunyorog a lámpafénybe, dülöngél ültében, mint a részeg, egyáltalán nem vesz tudomást mostohájáról.

— Arra sem voltál képes, hogy bedobd a vízbe ezt az összerandított nadrágot?! Hancúrozni a kölykökkel, azt igen, de itthon megcsinálni valamit, arra lusta vagy, mint a tetű!

Franta rémulten túr bele bozontos üstökébe, képtelen felfogni, hogyan került ide Kity. Anyuból enyhe alkoholbűz árad.

— Ki törte össze a bögrét?

A padló hűti Franta lábát. Tompán bámul bele a hajcsavarok dicsfénye alatt virító, ellenséges arcba.

— Azt kérdezem, ki törte össze a bögrét!

— Forraltam a tejet... meg fúrtam a konzolokat... a bögre kiesett a kezemből...

— Nem tudsz vigyázni, te bamba, azt hiszed, lopjuk a pénzt? Apád gürcöl rád, te meg csak kószálsz a városban, és kiadásokat okozol!

Franta teljesen felébredt, bensőjében valami elszakadt, maszatos ujjaival keményen megmarkolja a lepedőt, hát itt van, a kifestett szájával, mélyen kivágott rongyaival. Szeme összeszűkül — talpra ugrik:

— Te pedig csak gyalázatot hozol apura!

Meglepetésszerű, villámgyors pofon, Franta megtántorodik, megalázottság, igazságtalan bántalom, torkában az a csípős valami felfele tolakszik, hasztalan mélyesztí fogát az ajkába: kibuggyan a könnye, a nyelvéen is érzi sós ízét.

— Egész éjjel égve hagyod a villanyt, te naplopó, persze, nem a te pénzed bánja! — hallja valahonnan a feje fölött széjjelfolyt ködből. Gépiesen ledobálja magáról a gúnyát, beleveti magát az ágyba, az alvó Hankát a falhoz szorítja, fejére húzza a takarót, gömböcbe kuporodik — s csak most kezdi igazán rázni a gátját tört sírás.

Aztán elsötétedik a szoba, az ismert zaj, amint a szék karjára esik a ruha, cipő koppan a padlón, megnyikordul anyu ágya, aztán csend. Gyűlölöm, szörnyen gyűlölöm ezt a nőt — örli Franta szíve. Egyszer elszököm innen, el én. Hát otthon ez? Dolgozom, mint egy igásló, s hagyjam, hogy fizetségül felpofozzon anyu?!... Nem, nem az anyám, édesanyám nem bánna így velem — ez csak holmi Danielné, apu Kitynek hívja, Hanka és Jirka anyja, de én idegen vagyok neki... S legnagyobb meglepetésére a sérelemáradatból kibontakozik előtte egy vasárnap délután. Kirándultak, az egész család, anyu kocsiban tolta Hankát, Jirka nem volt még a világon. Áteveztek a duzzasztón, ott, ahol már egészen keskeny, s a mama félt, hogy a csónak felborul a kocsival. Aztán apu az erdei vendéglőben

virslit vett nekik. Franta a magáét pillanatok alatt befalta, s anyu adott neki még egy felet a magáéból... Igen, akkor még anyu volt, de az már régen elmúlt...

Anyunak ez a mai elcsigázott, elnyűtt arca, karikás szeme — lehetséges egyáltalán, hogy valaha szerettem? ... Jirka jajgatva köhéccsel álmában, Hanka felriad, perdül egyet Franta lábánál. Már megint ott a feje, ahol a lábának kellene lenni, ördög tudja, miért van, hogy ennek a lánynak mindig égnek áll a lába. Franta felül, helyrefordítja Hankát, és ráteríti a félre-rúgott takarót. A Szűz Mária-kép alatti ágyból szabályos horkolás hallatszik, mely minden lélegzetvételnél sóhajtó sípolásban hal el. A konyhában a kakukkos óra rekedten tiktakol. Igenis, vannak mostohák, vannak! Honza egyszer azt mondta ugyan az iskolában, hogy már rég nincsenek, csak a mesékben voltak, de vannak, igenis vannak, s Kity épp egy ilyen mostoha...

A vad álmokkal terhes néhány óráig tartó alvás mintha percekre zsugorodott volna össze. Franta kinyitja szemét. A reggeli nap ferde sugárnyalábot dobott az ágyára. Franta ismét kéjesen beburkolózik a takaróba, de hirtelen szíven üti valami rossz emlék, felkönyököl — anyu ott fekszik az ágyban, szája nyitva, karja a mély álomban szélesen szétvetve, hálóingének mély kivágása félig felfedi fonnyadt keblét. Frantát kínzó szégyenkezés fogja el. Kikászálódik az ágyból, bepislant a konyhába: háromnegyed nyolc! Elsőtétül előtte a világ — az út az iskolába jó fél óra! A világ sötét, mint a kémény belseje, mintha a tegnapi gyászos est folytatódna. A mi családjuk. Vége. Aztán a számtanfeladat — ahhoz tegnap este hozzá se foghatott.

Undorral, de szaporán öltözik. A szorongás csiklandós érzése emelgeti a gyomrát, hányás környékezi. Nagy sebtiben ráfirkantja egy darab csomagolópapírosra: *Konzolok Majer úrnak, 60 korona* — s mosdatlanul, reggelizés nélkül bevágja maga után az ajtót.

Jirka sírása felébreszti Hankát, sőt végül anyut is.

Az asszony egy darabig fekszik még, úgy, amint felocsúdott, a keze kéjesen szétvetve — de a gyereksírásnak nem akar vége szakadni.

— Biztosan megint tele van a pelenkája, nézd csak meg, Hanka!

Az álomból kiragadott Hanka undorral, ügyetlenül hámozza ki Jirkát a pelenkából. Anyu lassan felkel, lábával gépiesen megkeresi az asztal alatt a papucsot.

— Mosd meg, mielőtt tiszta pelenkába csavarod! — mondja Hankának, s felteszi a resóra a fazekat. Csavarókkal a hajában szinte még szenderegve megy az utcán kenyérért meg tejért. Megfőzi a pótkávét, s felteszi a vizet, burgonya fő majd benne. — Szaladj, Hanka, mosakodj meg, nézz végig magadon, merő szutyok vagy! Ha apátok megjön, mondd meg neki, hogy vegyen vaját meg egypár tojást, igazán, semmiből egy falatka nincs a házban! . . . Ne öntsd úgy belé azt a kávé, hiszen tele a szája, nem látod, hogy böffentett!

A mama a tükör előtt forgolódik, nézi, hogy az új szilonblúz varrása középütt van-e.

— Ha a krumpli megfő, öntsd le róla a vizet, és hámozd meg. Ha apu ebédre nem jön haza, kérd meg Buriannét, hogy kapcsolja be a resót, ments isten, hogy magad nyúlj hozzá, levágom mind a két kezed! — Megveti az ágyat, megmossa Jirka maszatos képét, felnyit egy húskonzervot, s megmutatja a lánykának, hol találja majd a spájzban. — Ebédre egyetek krumplit, és egyetek meg ezt a húst, én majd hamarosan hazajövök, legyetek jók, játsszatok szépen! Aztán ne feledkezz meg róla, hogy tisztába tedd Jirkát, ha sír, és ne ereszd ki az udvarra, hallod, milyen rettentően köhög, nem tűri magán a takarót, hát örökké náthás! Hallod, hogyan köhög?!

A mama felveszi Jirkát, a fiúcskának sugárzik a szeme, körülfogja anyja nyakát, és igyekszik csókot cuppantani a fülére. Kity a tükör előtt kisujjával elmáztatja a rúzst a száján, aztán elmegy.

A ház előtt a járdán meglassítja lépteit, valami meg-

szólalt benne, egy darabig igyekszik elnyomni, de aztán enged a sugallatnak: a Forrásban vásárol két nyalókat és visszamegy. A gyerekek rávetik magukat a csemegére. Jirkának alig fér be a szájába. Hanka gyanakvón nézegeti, nem nagyobb-e a Jirkáé, mint az övé. Kiveszi a fiúcska szájából a nyalókat s összeméri a magáéval. Rendben van a dolog, ámde a nyalóka, ha az ablak felé tartjuk, átlátszó, és minden színben játszik, odateszi hát a szeméhez, akár valami monoklit.

Kity egy darabig elérzékenyülten nézi a gyerekeit: lám, ezek az én drága csöppségeim, s mégiscsak szeretem őket. Megsimogatja Hanka fejét, magához öleli Jirkát, gyöngéden megcsókolja ragadós, cukros kis száját, az ajtóból még int nekik, és elégedetten hagyja el a házat.

3

A folyosóról ismerős erőteljes léptek hallatszottak.

— Regina ante portas — dünnyögte teli szájjal a fiatal hivatalnok, s becsukta tízóraiját a fiókba.

— Jó egészséget! — nyitott be hangos szóval Mareš. A hivatalnokkal szemközt ülő, éltesebb nő feltolta homlokára a pápaszemet.

— Épp emlegettük, hogy rég nem tisztelt már meg bennünket becses látogatásával.

— Ma sem tisztelem meg, hanem inkább felbosszantom magukat — dobta Mareš a köpenyét otthonias mozdulattal messziről a fogasra, s kínálás nélkül belevetette magát egy üres karosszékre. — Mikor intézkedik már, tisztelt Halváné asszony, hogy a mi Juliskánk a Reginából útra kelhessen a maga nomád atyafiságához?

— Úgy látom, bal lábbal kelt fel, tiszteletre méltó igazgató úr, nekem pedig épp ma fáj a fogam, de anyyira, hogy minduntalan majd elájulok. Azért ülök

itt kendőben, mint valami vasorrú bába — nézett a nő Mareš félig kibomlott nyakkendőjére. — Kérem hát, legyen szíves, változtasson a tónuson, és viselkedjék úgy, amint az egy ügyfélhez illik. Ne tévessze meg, hogy kávét főzök magának, mert ha úgy találom jónak, kivezettetem a hivatalnoksegéddel.

Mareš megfészkelődött a széken.

— Kívül az ajtón ott a felirat: „Ifjúsággondozó szerv” — mondta élesen. — Az ifjúsággondozás az ifjúság nevelését jelenti, a neveléshez pedig hozzátartozik az ígéretek megtartása, csakúgy, mint a számárhoz a füle! Nem akarom már Juliskát itt látni, nem is kellett volna ide kerülnie!

— A bíróság döntött így!

— Ha a bíróságon valami száraz flótásnak a szíve helyén paragrafus van, akkor legalább maga járhatna el úgy, mint ember!

— Maga mindig külön volt, nézeteiben is, pedagógusöntudatát illetően is — dobott cukrot a nő a resón gőzölgő kávéskannába.

— A maga aktatologató metódusa pedig szintén tehetne egy lépést előre! Egyébiránt... valami személyes sikertelenséget kíván a szememre vetni, asszonyom?

— Egyelőre nem tehetem, de nem adom fel a reményt, ami késik, nem biztos, hogy múlik. Kávét a gusztusa szerint tegyen a csészéjébe, de ha lehetséges, valami nekem is maradjon még a dobozban — kelt fel nagy nehezen a székről az éltet asszonyosság.

A szemközt ülő fiatalember vigyorog, élvezettel fogyasztja a szalámis kenyeret. A Mareš és Halváné közt időnként megismétlődő szócsatározások hozzátartoznak a hivatalos órák kíváncsós fűszerezéséhez.

— Hiszen ez természetellenes — tett Mareš három tetézt kanál örölt kávét a csészéjébe. — Meghasad a szíve annak a lánykának! Mondok magának valamit: mindig kínosan éreztem magam, ha a fiam rávett, hogy menjek el vele az állatkertbe. De nézni a természetnek

ezt a tönkretett gyermekét, aki egyetlen vacak tyúk miatt sínylődik itt: tízszerre kínosabb, mint a tigrist nézni a ketrecben! — borzolta fel indulatosan rőt bajuszát Mareš, sötét szeme támadón villant. — Tudja mit? Nem mozdulok innen, míg Juliska szabadlára nem kerül!

— Nemcsak rajtunk múlik. Szükség van az ügyész jóváhagyására!

— Egy héttel ezelőtt jártam az ügyészségen, rég itt kell már lennie az írásnak magánál!

— Hogy ne haragítson folyvást, azonnal elintézem! — kotort bele Halváné az asztalon fekvő papírhalmomba.

— Akkor hát végre talán munkához láthatunk! — sugárzott Mareš szeme, mint a tavaszi égbolt. Aktatáskájából egy csomó iratot rakott ki a térdére. — Van itt ma több ügy is...

Fél óra múlva elment.

— Begyulladós alak — dobta oda a hivatalnok a tíz-órai összegyűrt papirosát az asztalról egyenesen a sarokban álló kosárba. — De legalább lehet rajta mulatni, annyi szent.

Az éltes asszonyosság levette fejről a kendőt és a resó fölött melegítette. Váratlanul hűvös tekintettel mérte végig a fiatalembert:

— Nem valami bölcs értékelés, mondhatom. Nem ütött még szöget a fejébe, hogy ha évek múltán összeakad az ember a Regina volt lakóival, akár a legelvetemültebbekkel is, éppen Marešt emlegetik mindig? — Fogta a felmelegített kendőt, újra bekötötte vele az arcát, aztán fölébe hajolt az előtte fekvő iratnak.

Mareš rohan a tavaszi utcán. Az utolsó száz méteren, amint a Regina felé közeleg, még meggyorsítja lépteit. Bolond vagyok, mintha bizony nem volna mind-egy, hogy a leányka öt perccel korábban vagy később tudja meg a dolgot! Ha őszinte akarok lenni, be kell vallanom, hogy tulajdonképpen gyöngé ember vagyok: alig bírom kivárni a jötevé önző örömét!...

Egyenesen az előcsarnokba tart. Óraközi szünet van, a gyerekek kitódulnak a kertbe. Megint elfelejtették megindítani a rádiógramofont. Mihelyt kiteszi az ember a lábát, máris felborul a rend! Megragadja Juliskát a karjánál, s viszi magával. A lányka meresztgeti rá ijedt fekete ónixszemét. Tekintete a riadt állatka tekintete, melyet kiragadtak a falkából, s belevetettek az érthetetlen, idegen világba. Mareš bekapcsolja a rádiógramofont, lenn a hangszóróból megered a vidám zene.

— Ül le, Juliska. Mit szólnál hozzá, ha hazamehetnél a mamához, apához?

A lányka alsó ajka lebiggyed, termete összezsugorodik, az egész lányból csak a nagy szeme marad meg.

— Látogatóba?

— Nem. Végleg.

A lányka barna képében valami megrándul, döbbenet és vad öröm, pillanatnyi kétely, átmeneti rémület, hogy csak tréfa az egész — de az arc ott szemben vele mosolyog.

— Palikeram! — kiált fel, hirtelen odaugrik, hogy kezet csókoljon Marešnak. Mareš alig bírja elrántani a kezét, mire feleszmél, Juliska már rohan lefelé, kettesével veszi a lépcsőfokokat, sarkig tárva marad utána az ajtó, vad kiáltás tör át a hangszóróból áradó, vidám melódián:

— Mendzsav khere, mendzsav khere! Megyek haza, megyek haza!

Mareš lassan becsukja utána az ajtót, leül az asztalhoz, az ablak alatt a szél himbálta, vén fenyő komolyan integet ágaival, a közeli domb felett némán köröz egy vitorlázó repülőgép. Ezekért az apró boldog pillanatokért érdemes élni, dolgozni, újra meg újra viaskodni a sok semmirekelő gézengúzzal... A zene véget ér, Mareš új lemezt tesz fel. Tulajdonképpen önző vagyok — mintha az én boldogságom pillanatai volnának döntőek...

Juliska, mint aki megháborodott, telekiabálta bol-

dogságával az egész kertet, rohant egyik gyerektől a másikig, megragadta Věrka kezét, vad, örvénylő forgásba perdült vele néhányat, aztán repülve vetette magát Anežka nővér karjába.

— Tele bögre számócát hozok magának, s ha akarja, Imre lő mókust... apa meg üstöt csinál magának, Anežka nővér!

A játék elhal, Anežka hasztalan igyekszik felújítani, a hangszóró vidám melódiát játszik, de a gyerekek lecsüggesztik kezüket, bámulják a nekibódult Juliskát, eddig ilyennek nem ismerték.

— Ostoba vagy, semmiféle számóca nem terem nálatok — szólalt meg kissé orrhangon egy duzzadt ajkú, nyurga fickó.

— Lócitromot hozol te, nem számócát! — kiáltja Juliska felé egy angyali arcú, zsenge lányka, akinek a haja selymesen villogva omlik le a háta közepéig.

— Macskahúst meg kutyahúst eszik majd, mi pedig szombaton moziba megyünk, úgy bizony!

Juliska kővé dermedt az érthetetlen gyűlölet és harag áradatában, szeme egyik arcról a másikra rebben, a tömzsi kis Karla konokul kitér Juliska döbrent tekintetének:

— Füttyöljetek rá, gyerünk játszani — mondja tette-tett fitymálással.

Hozzálátnak a főzősdihez, de a játék nem bír megpezsdülni, Juliska áll, mintha földbe gyökerezett volna a lába. Hirtelen megrázza magát, mint a pudlikutya, semmi sem harsogja túl a megváltozhatatlan tényt: haza, haza! Az erdőszélen magasra lobog a tűz lángja, a domb mögül előbújik a hold, Imre valami sóvárgó dalt hegedül, a kis Sáró bele-belesír a nótába, s apa mozdulatlanul ülve pőfékel kurta szárú pipájából. Lajos meg Gero összemarakodott a villanylámpán, a mama öklével agyabugyálja őket, Bundás nagyokat vakkant, hogy teljes legyen a zenebona — de apa messziről belehajít a tűzbe egy hasábot, úgyhogy egész szikraoszlop röppen fel, elordítja magát, s abban a szent pilla-

natban olyan csönd támad, hogy hallani, hogyan vándorog fel a domboldalon valahol messze a vonat...

Věrka valamivel odább, hátát egy fának támasztva, tudj' isten, mi okból, egyszeriben Lily fitos orrát látja. Ma este Lily előveszi a szekrényből tavaszi ruháját, túsarkú cipőjét és sárga gyöngysorát, felhajt valahol egy bakát, elmennek egy pohár borra a Három pávába, majd kísétálnak a parkba... A világ minden lánya szabad, mint a madár, táncolnak és kószálnak a városban, szombatonként éjszakára tornacipőben táborozni mennek a fiúkkal, ő pedig itt elalvás előtt a vackon heverészve meséket hallgat a hangszóróból — „elzsongító óra“, amint egyszer attól a hülye Kacsától véletlenül hallotta. Önkéntelenül ökölbe szorítja kezét, de úgy ám, hogy belesápadnak az izületei. Kereket oldok, kereket oldok, ha a feje tetejére áll is az igazgató! A bajuszos — de nem is bajuszos, hanem bajcos. Igen is, bajcos vagy, tudd meg, bajcos!

A hangszóróban elhallgat a zene, a gyerekek kitódulnak a hallba, csak Hordó áll még folyvást ugyanazon a helyen, ahol Juliska szerencséjének híre érte. Oszloplábán elterpeszkedve áll, mégis majdnem összeér a combja, alsó ajka előrebiggyed, komoran mered valahová, nem néz az esztét vesztett Juliskára, egy rigót néz — a rigó remegve kapaszkodik a lábával, amint a gilisztát húzza ki a földből. Hordó ajka egyre lejjebb biggyed — egyszeriben megmozdul, de oly sebességgel, aminőt senki sem várna el ettől az esetlen hústömegetől. A levegőt hasítva süvít a kő, a rigó felsír, a kővel és röppenő tollával egybegabalyodva furcsán hanyatt fordul, egy pillanatig rémülten verdesi szárnyával a földet, húzza maga után eltört lábát, aztán nehézkes, erőtlen szárnycsapkodással rejteket keres a bozótban.

Néhány gyerek látta a jelenetet, egy darabig zavartan bámulnak a bozóra, majd Hordóra. Egy árva szót sem szól egyikük sem, végül is, valahogy komoran, egymás után belépnek a hallba. Az utolsók ismét dőb-

benten megállnak: Emilke, mint a nyíl, kilöki karját, s apró öklével belevág Hordó mellébe. Visszapattan a behemót hústömegről, mint a labda. Ismét ráveti magát, és hisztérikusan sikongva, zokogva üti, veri, dögönyözi az esetlen nagy fiút. Sírása betölti az egész kertet, mire Anežka odarohan, Hordó egyetlen mozdulattal földhöz teremti Emilkét, és fintorgó nevetéssel elballag. Vaskos combján remeg a rózsaszín hús.

— Khere, khere! — hallasztik az éneklő hang a háló nyitott ablakából, ahol Juliska csomagolja szegényes motyóját.

Nem sokkal ezután Emilke bekopogtat az irodába. Mareš épp aláírta Juliska elbocsátó levelét, összekapcsolja a blokkot a benne lévő iratokkal, és nagy komolyan hellyel kínálja Emilkét.

— Anyukámhoz akarok menni! — mondja sírástól rekedt hangon Emilke. Állgödrét görcs torzítja, ajka még mindig remeg.

— Ki lenne veled otthon, ki főzne neked, ki segítené a leckében, kivel játszánál? Itt vannak pajtásaid, vidám környezetben élsz, anyukád is meglátogat.

Erna nővér benyit a szomszéd helyiségből:

— A vacsora az asztalon.

— Azonnal megyek.

Pajtások... Gusta gyűlölettel terhes, kövér ábrázata — a rigó, mely tehetetlen szárnyával verdesi a fűvet, panaszos sikoltása... Emilke ökölbe szorítja kezét, álla remeg — nem akar erről az igazgatóval beszélni, a világ minden kincséért sem engedheti meg, hogy észrevegyen rajta valamit.

— Mikor jön el anyukám?

— Azt hiszem, hamarosan — fordítja el Mareš a tekintetét. — Hiszen írtál neki...

— Nem válaszolt.

— Biztosan nem tartózkodik odahaza, körúton van, a fogyasztási szövetkezeteket ellenőrzi vidéken, hogy minden rendben van-e. Lehet, hogy még nem is olvasta a leveledet.

Emilke kerekre nyitja szemét, megnyúlt arcában valami felragyog:

— Az én anyukám aranyos anyuka!

— Igen, csak nagyon kevés ideje jut rád — egyenesítgeti ki Mareš Juliska iratcsomójának sarkait.

— Egyszer anyukával kinn jártunk a városon kívül, sárkányt eresztettünk, folyvást rosszul repült, míg anyuka rá nem jött, hogy meg kell nyújtani a farkát...

A takarítónő kopogott be:

— Tessék már lejönni, mert megint kihűl minden.

— ... aztán a sárkány beleakadt a villanydrótba, anyukám egészen odavolt, majdnem sírt, ha nem szoknya lett volna rajta, talán fel is mászott volna a póznára, hogy lehozza a sárkányt...

Mareš az órájára pislantott.

— Most szaladj le játszani, vacsorázni kell men-nem — simogatta meg Emilke fejét.

A kis személyzeti ebédlőben már a téstánál tartottak. Vostřejš, a pszichológus, a teáscsésze mellé kitergette az újságot.

— A levese már bebőrösödött — szólalt meg korholón Anežka.

— Juliska elbocsátásáért mindannyian köszönetet mondunk önnek — tisztogatta meg szemüvegét Vostřejš, és hálásan hunyorított Mareš felé. — Idegesítette az embert.

— Kár, hogy másrészt Juliska távozása annyi epe-ömlést okozott nekünk, lásd Gusta és a rigó esetét — emelte fel szemét a tányérról Stázka, a szociális nővér, és egy kicsit elpirult. Mareš tudta, hogy épp az ő választását szeretné hallani, de hallgatott. Gondolatait minduntalan megzavarta Emilke. Rosszul tettem, hogy olyan hamar elküldtem, szeretett volna mesélni az anyukájáról, s a vacsora megvárt volna... Stázka egyre odaadón figyel, Mareš hát, bár zavartan, kénytelen megszólalni:

— Mit sem tehetünk, lovagjaink lelkivilága gyakorta

olyan, mint valami közlekedő edény: az egyik ágában öröm az egyiknek, a másikban bosszúság a többi-
nek. Magyarázza meg ma este a foglalkozáson a gye-
rekeknek, hogy egyszer majd elmennek mindnyájan
ugyanúgy, mint ma Juliska... és szabadulását Juliska
jó viseletével érdemelte ki, meg azzal a becsületbeli
ígéretével, hogy soha többé nem lop — fordult Mareš
Stázkához, de a többinek szólt, amit mondott.

Anežka hátraigazította homlokába omló haját, és
bólintott. Erna nagy önmegtagadással eltolta maga elől
a tortaszeletet, csurgott utána a nyála, igazán jó ét-
vággyal megette volna, de félt, hogy elhízik. Ásított,
tekintetét végigsiklatta Vostřejšon, s gyorsan eltakarta
száját a tenyerével.

— Az utóbbi időben valahogy nem tetszik nekem
Emilke — szólalt meg a pszichológus, miközben női
arcélet rajzolgatott az újság margójára. — Itt van pél-
dául az iménti kitörése. Megismerte az otthon légkö-
rét, s egyre nehezebben viseli majd el a család szét-
hullását. Az itteni sokrétű társaság nem nyugtatja meg.
Véleményem szerint a mi intézetünk nem felel meg
neki, a Borbálában volna a helye.

— Egyáltalán nem művészet — tette le zajosan
a kanalat Mareš — expediálni a bonyolultabb eseteket
a házból: itt van, tessék, a mi intézetünk nem felel
meg neki. Semmi sem tökéletes, ami nem befejezett.
Emilkének nem másutt, hanem csakis itt nálunk kell
kihevernie a szükségszerű lelki törést.

Prédikátor, nemhiába nevezik prédikátornak, gondol-
ja magában Erna. Száraz prédikátor, csupa üres szó-
lam.

— Küldjük át a Borbálába: csodálkozom magán! Ott
rendes iskolába járna, nap nap után csupa boldog gye-
reket látna maga körül, akik rendezett családi viszó-
nyok közt élnek, s annál nehezebben viselné el magá-
nyosságát — mozgolódik Mareš a széken. Rövid
karjával hevesen gesztikulál, kopottas kabátja hajtó-
káján a villanykörte fényében ételfolt csillog.

A pszichológus vállat von, felhúzott szemöldöke el-
lentmondást jelez, de arcán annak az embernek elége-
detlen kifejezése tükröződik, aki pillanatnyilag nem
tudja bizonyítani álláspontja helyességét. Energikus
vonásokkal befeketíti az újság szélén az antik arcélú
leány zsemle alakú szemét.

— Daniel Věrka sem lesz egyszerű eset — függeszti
őszinte, szelíd tekintetű szemét Anežka az igazgató-
ra. — Magam sem tudom még, hogy mi, de valami nem
tetszik nekem rajta.

— Az, hogy miatta a gyerekek most egymás közt
Kacsának hívják magát — kacag elégedetten Mareš.

— Az zavar a legkevésbé — komolyodik el Anež-
ka. — Dörzsölt fruska. Az a típus, mely minduntalan
szökik, meglátszik a szemén.

Mareš kérdően néz Ernára, vajon ő hogy vélekedik.
De Ernának nincs semmi véleménye, épp azon mereng,
hogy új esti ruhájára illenék-e öv, vagy pedig hagyja
simán a derekát. Ismét Vostřejšra fordítja tekintetét:
profilból nézve lényegesen jobban fest. Előlről egy ki-
csit szűk a koponyája. Tulajdonképp miért nem nő-
sült meg eddig ez a férfi?

— Mikor Věrka először nálam volt, aznap, amikor
ide hozták, a köpenye zsebéből baba kandikált ki —
mondta Mareš senkinek sem címezve. — Nem hiszem,
hogy különösebben romlott.

Anežka, anélkül, hogy a fejét mozdította volna, hú-
vös tekintetet lövellt rá:

— Ismerek én olyan lányokat, akik egyik éjjel a ba-
bájukkal hálnak, a másik éjjel férfival.

— Věrkában egyáltalán nem látok valami bonyolul-
tabb esetet, de az a véleményem, hogy mielőbb
a Štěpánkába kellene küldenünk — húzta fel hosszú
lábát Vostřejš az asztal alatt. — Fölösleges itt minden-
féle latolgatás, az ilyesmire társadalmunk nagyon he-
lyesen egyféle gyógyszer ismer, az pedig nem más,
mint a munka.

— Csakhogy Věrkát nem a társadalomnak sózták

a nyakába, hanem nekünk itt a Reginában. Ha mi nem faragunk valamit a gyerekekből, nem farag senki!

Mi! Inkább azt akartad mondani, hogy „én“, ugye, gondolta magában Vostřejš, de uralkodott magán:

— Már megint a régi problémánál tartunk, s opponálnom kell, mint mindig — igazított nadrágja élén. — Nem mi, a Regina vagyunk az egyedüli üdvözítők: a mentés folyamatába be kell kapcsolni az iskolát, a gyárakat, ifjúsági intézményeket, a társadalmat, vagyis hát mindenkit.

Aha, szóhoz jutott az *elvtárs*, kezdődik hát a rögtönzött politikai negyedóra, görgetett ápolat körmével Erna egy morzsát az asztalterítőn. Ezt egyem én sütemény helyett? Megtehetné volna, hogy feláll, és búcsút mond a társaságnak, de csak maradt, remélte, hogy az elkövetkező percek valami izgalmat hoznak ebbe a sűrű unalomba.

— Gyönyörű elmélet ez mind, teljességgel elismerem — gyúrta harciasan a bajuszát Mareš a hüvelyk- és mutatóujjával. — De, az istenért, mi módon akarja a gyakorlatban érvényesíteni? Talán valamely gyár vagy az Ifjúsági Szövetség, vagy mit tudom én, kinek a platonikus védnöksége útján? Ki végzi el helyettünk a hangyaszorgalmat kívánó mindennapi munkát, a gyermeklélek pszichológiai elemzését, s mi másban van a mi munkánk súlypontja, hogyan akarja részletes diagnózis nélkül előírni a helyes gyógymódot? Társadalom! Fölöttébb elvont fogalom ez, tisztelt uram! — kapta el Mareš a táncoló poharat. — Nézzük csak, hogyan fest példának okáért az iskolával való együttműködés, pedig az iskola áll hozzánk a legközelebb! A tanítók egyszerűen lerázzák a nyakukról a „rossz gyerekeket“, mars velük valami otthonba, s egyszer s mindenkorra levették kezüket volt tanítványaikról. Munkánkban csakis önmagunkra támaszkodhatunk, s nem várhatunk támogatást semmiféle kiagyalt társadalomtól, közösségtől, kedves kartársam!

— Ó, egek! Csakis önmagunkra támaszkodhatunk! —

csapta össze kissé színpadiasan a kezét Vostřejš, szemhéja kétszeres gyorsasággal villózott. — Képzeld el, ha Lenin így okoskodott volna: kommunizmust akarok, de a kommunizmus bonyolult tudományos probléma, támaszkodhatom hát az éhező munkásokra és írástudatlan, bocskoros muzsikokra? Hál' istennek, Lenin nem így okoskodott, s ma az oroszok műbolygókat járatnak a föld körül!

— Köszönöm az oktatást, de tessék valami iskolás gyereket szédíteni a demagógiájával, ne engem — szúrta bele erőteljesen Mareš a villát a kemény marhahúsba, úgyhogy csörömpölt a tányér. — Lenin emberei a társadalom derékhadát alkották, a mi gyerekeink pedig a szüleikkel együtt az esetek többségében a társadalom perifériáján állnak, s akaratlanul mi is ott vagyunk!

— Épp ebben látom a hibát, hogy maga legfeljebb neveltjeink szüleit fogadja el munkatársainkul. De ez még nem jelenti, hogy a társadalomnak mindegy, van-e korunkban bizonyos százalék szerencsétlen gyerekek — robbant ki Vostřejš.

No, már itt van, megint összerúgják a patkót, csak Vostřejš jól elbánná vele, lépett ki Erna az asztal alatt szorító körömcipőjéből.

— Épp azokról beszélek én, akik kívül vannak a Regina palánkján, a társadalomnak arról a bizonyos derékhadáról, ha úgy tetszik — hunyorgott Vostřejš idegesen a szemüveg mögött, sovány lapockája szögletesen kirajzolódott a kabát alatt. — Persze a társadalmat komolyabb problémák foglalkoztatják, mint hogy teszem azt, a két szülő közül melyik ragadja magához Emilkét. De ez nem érdektelenség, megértéshiány! Egyszerűen jelentkeznünk kell, hogy itt vagyunk, meg kell vernünk a dobot, nem pedig jógikolostort csinálnunk a Reginából, mintha a Himalája bércei közt volnánk!

— Boldog lennék, ha az ön hite meggyógyítaná önt, kartársam — tette le Mareš zajosan az evőeszközt

a tényérra. — Én magam korábban szintén el voltam telve hasonló „konstruktív idealizmussal“ — folytatta nem csekély iróniával. — Persze az akkori társadalomtól nem sokat várhattam. Ma egészen más a helyzet, mégis meg kell mondanom magának: alig egy héttel ezelőtt hallottam olyasmit — és nem valami felháborodott asszonyaságtól —, hogy a Reginának semmi keresnivalója a városban, hanem valahol kinn az erdőben volna a helye, ahol a gyerekeknek elegendő jó levegője lenne, s nem hoznának szégyent a városra. Nem akarom magát megfosztani lelkesedésétől, én azonban, szíves engedelmével, a gyerekek átnevelésében egyelőre önmagamra és Regina-beli munkatársaimra szándékozom támaszkodni. Kicsiny veréb ez, de a markunkban van, szemben a maga háztetőn turbékoló, kiállítási örvös galambjával...

A sarokasztalkán csöngött a telefon. Erna bizonyos megkönnyebbüléssel vette fel a kagylót, nem volt vele tisztában, hogy a két vitázó közül tulajdonképpen melyik szorította jobban sarokba a másikat. Átnyújtotta a kagylót az igazgatónak. Egy darabig csak Mareš kivörösödött tarkóját látták.

— Jó, azonnal indulok. — Mareš tétován nézett körül, zavartan felajánlotta a tésztát Stázkának és elment. A középütt elválasztott hajú lány valamit dadogott, s leplezett pirulással pislogott Mareš után. Nemrég került ide, munkájában a hajtóerő, a fiatalos lendület s az a vágy volt, hogy megdicsérje az igazgató — vagyis az az ember, akiben utolérhetetlen példaképét látta.

A folyosón Mareš beleütközött Gustába. Komoran elment mellette, de gondolt egyet és visszatért a fiúhoz. Villámgyors mozdulattal hátracsavarta a kezét, Gusta jajgatni kezdett. Mareš már rég eleresztette a kezét, de Gusta még egyre bömbölt, fel akarta hívni a figyelmet az igazgató hallatlan tirannizmusára.

— Ne ordíts — förmedt rá Mareš. Hordó azonnal elcsitult. — Most pedig ide hallgass: a te kezed mind-

össze három másodpercig fájt. Annak a rigónak, amelyet ma kövel megdobtál, hosszú heteken át fáj majd a lába... a szíve pedig fáj, amíg él. A rigó tovább fütyül, tovább dalol, énekével örvendeztetni az embereket, noha az emberek egyike annyira megbántotta. — Gusta ez ideig szétvetett lábbal, konokul állt a helyén, ámde döbbszent arcán a dac lassan átengedi helyét a bizonytalanságnak, valahogy érthetetlen neki ez az egész. — Igen, a rigó tovább dalol, de éneke sosem lesz már ujjongó melódia. Ha majd a kertben igen szomorú madárdalt hallasz, jusson eszedbe, hogy a te nyomorékká tett rigód dalol.

Gusta telt ábrázata furcsán fintorog, álla remeg, végezetül szeméből kibuggyan a könny. Mareš egy ideig elégedetlenül néz rá.

— Bántod még valaha az állatokat?

A fiú szinte nyakatlan feje tehetetlenül remeg a válla közt:

— Nem...

— Jól van: férfibecsületed rajta! — nyújtotta a jobbát Mareš. Gusta megszorította maszatos, könnyáztatta kezével, kövér hátát nekitámasztotta a folyosó hűvös falának, és könnyein át megtörten nézett a távozó igazgató után.

Hazafelé tartva Mareš csakhamar megfeledkezett az egész jelenetről. Negyedórával előbb Vojta telefonált, a fiú hangja nem megy ki a fejéből, homályosan sejti, hogy valami nincs rendjén, nem tudja, mit gondoljon a közölt látogatásról.

Vojta kiszaladt eléje az előszobába, köszönt, s beszédesen függesztette rá szemét, de anyjáról egy szót sem szólt. Mikor Mareš belépett, az asszony felállt a zongora előtti székről. Amint a lépcsőn ballagott fel, nem hallott zongoraszót, most mégis kellemetlenül hatott rá, hogy az asszony egyszerűen csak úgy ott ül régi helyén. Félretesznek minden szentimentalizmust, tökélt el magában. Kurtán válaszolt a köszönésre, a szomszéd szoba felé intett, s mielőtt becsukta maga

után az ajtót, meghagyta Vojtának, hogy hagyja őket magukra.

— Foglalj helyet — mondta; maga nem ült le, beszédes jeléül annak, hogy örülni fog, ha nem tart soká a látogatás. Kérdő hallgatásával rákényszerítette az asszonyt, hogy ő szólaljon meg elsőnek.

— Vojta miatt jöttem...

— Hiszen nincs vasárnap — vágta rá, de talán egy kissé élesebben, mint akarta.

Az asszony karcsú ujjai gépiesen tapogatták a heverőn a takaró megfakult mintáját.

— Azért jöttem, hogy megkérjelek: engedd meg, hogy minden vasárnap láthassam Vojtát. Kezdődik a tavasz, Karelnak van kocsija, Vojta gyakrabban juthatna ki a szabadba, mondanom se kell, mit jelent egy fiúnak az autókirándulás, a hetedik mennyországban érezné magát.

Mareš felocsúdott meglepetéséből. Lám, milyen nyugodt hangon mondja mindezeket! Egyáltalában hogyan merészelt előállni ilyen kívánsággal? Feltámad benne a vágy, hogy megalázza az asszonyt. Hiszen sok megaláztatásban volt része Annától, soha a tizedrészét sem tudja viszonzni mindama rossznak, amit Anna tett öneki és — Vojtának...

— Tán elpárolgott már az új viszony adta mámor, hogy sor került Vojtára?

Az asszony pillája kurtán megrezdül. Félénk pillantás — odamegy az ablakhoz, a hervadó fikusról letép egy sárga, halott levelet, zavartan megtorpan, mi jutott eszébe, hiszen nem az ő otthona ez már.

— Vágyódom utána — mondja tompán, a levél egyszeriben fölöslegessé vált a kezében, a szára végén tejszínű csepp buggyant ki.

— Hogy képzeled tulajdonképpen? Jól tudod, hogy szabad időm igazában nekem is csak vasárnap van, sőt, nem is minden vasárnap. Hét közben csaknem késő estig a Reginában vagyok, s vasárnap megint csak a fiú nélkül legyek? Egyébként... új házasságod meg-

kötése után teljes három hónapig azt sem tudta, hogy Vojta a világon van... talán még emlékszel rá! — Egy darabig élvezte fölényét, de elégedettsége meglepő módon hamar szertefoszlott. — Nézd — már majdnem folytatta, hogy Anna, de erőszakkal magába fojtotta a bizalmas megszólítást —, ne bonyolítsd a helyzetemet... még utólag is. A gyerek már megszokta a viszonyokat, amelyek közt él, vasárnaponként együtt rándulunk ki, s mindig roppantmód örül, légy hát legalább órá tekintettel.

— Az anyja vagyok.

— Előbb kellett volna erre rájönnöd — mondta hűvösen Mareš.

Az asszony nyelt egyet, lesütötte szemét. Mareš ezt kihasználta, hogy szemügyre vegye volt feleségét, hiszen tulajdonképp már hónapok óta nem látta. Eleinte az asszony eljárogatott Vojtához, de a fiúcska bizonyos idő múlva megsejtette, hogy apját gyötrik ezek a kurta találkozások, maga ment hát inkább anyja új otthonába. A váratlan látogatás okozta kezdeti izgalom gyorsan kihunytt Marešban — máig szép, csak egy kicsit erősebb lett, és valahogy sudárabbnak, reprezentatívabbnak látszik — hősnő, ötlött Mareš eszébe. Nekem, természetesen, nincs kocsim, se fél házam — nem, nincs ennek értelme, irigykedéssel az ember csak saját sebeit nyitogatja, kicsinyes gondolatai támadnak... Mégis, mégis megszólalt valami távoli hang... Anna ismert kézmozdulata, elegáns ruganyos járása is megmaradt, mennyire lángra tudta lobbanítani valaha ez a járás... Tünékeny emlék, de azt az elérhetetlen valamit már befedte a romhalmaz, nem, mi sem lenne károsabb, mint a hamu alól kikaparni a haló parazsat...

— Bíróságilag biztosított jogod van rá, hogy minden második vasárnap találkozz Vojtával. Semmi okát sem látom, hogy ez az állapot megváltozzék — mondta ki bizonyos befejező tónusban.

Az asszonynak, furcsamód, úgy rémlett, mintha nem

neki szóltak volna a hűvös szavak. Nem kerülte el figyelmét Gustav elhanyagolt külseje, kabátján a gomblyukak kivarrása szakadozott, nadrágja rég nem látott vasalót, s alul a koptatók rojtosak. Az inggallérja sincs a legjobb állapotban, persze minden bejárónő kihasználja a férfiak ügyetlenségét, s nem fordít kelendő gondot a ruhatárukra. Ostobaság, csak semmi utólagos részvét. Ez az ember mégiscsak az, aki volt, egyet se vedlett le azokból a tulajdonságaiból, amelyeket én annak idején kifogásoltam. Nyilván ugyanolyan zajos, mint volt, az egész ház tele a hangjával, amikor az ajtóban átveszi a postát a levélhordótól, evés közben időnként csemcseg, anélkül, hogy tudna róla, s ebéd után úgy elveti magát a heverőn, hogy felsikoltanak a rugók nehéz teste alatt, aztán kiesik kezéből az újság, végezetül betakarja vele arcát, s a szoba negyedórára megtelik falrengető, elviselhetetlenül egészséges horkolásával... Elviselhetetlen? Már nem elviselhetetlen. Mivel magyarázható, hogy az idő olyan gyorsan kimossa az emberek közül a rosszat?

Elég, vájt bele titokban körmeivel a tenyerébe. Kiment a nappaliba, Vojta nyugodtan ült az asztalnál, előtte könyv, de az első pillantásra meglátszott, hogy nem olvas. Láta, hogy anyja távozóban van, felállt, tanácstalanságában a szék fonott támlájában tágitotta a rést. Tulajdonképpen mit fognak vacsorázni, ötlött fel még a kérdés az asszonyban, tán segítenem kellene a vacsora elkészítésében, ha már itt vagyok — de nyomban elvetette az ötletet. Hirtelen nyomott hangulat telepedett rá — a csillár fénye gyöngye, a sarkokban félhomály van, takarítanak, az látszik, mégsem érzi itt magát otthonosan az ember.

— Tíz nap múlva, vasárnap, gyere el, örülni fogok — igazította meg Vojta gyűrött gallérját, lehajolt hozzá és arcon csókolta. Félénken Marešra pislantott:

— Vízontlátásra — suttogeta.

Apa és fiú némán áll, a lépcsőn lassan elhalnak az asszony léptei. Mareš fellelegzik, de egyidejűleg bele-

nyilall a szívébe: a halkuló léptek ismert ritmusa — hányszor, de hányszor hallotta, amint Anna így távozik, de ugyanakkor már örült is, hogy majd visszajön.

— No, mit készítünk vacsorára? — szólalt meg zajosán, s a hang erőltetett vidámsága süketen és oda nem illően hatott az elcsendesült szobában.

Vojta merőn nézi az anyja után becsukódott ajtót, úgy tetszik, egyáltalán nem hallotta, mit mondott az apja. Legokosabb, ha nem is veszem tudomásul Anna látogatását, gondolja magában Mareš, hisz itt se volt, de saját meglepetésére nyomban megkérdezi:

— Tulajdonképpen mikor jött anyuka?

— Ötkor.

— S miért csak hatkor hívtál fel?

Vojta minden ok nélkül forgatja az agyonolvasott Robinson lapjait.

— Anyuka azt mondta, várjam meg, míg végez.

— Nem értem.

— Kivasalta az ingeidet — mondja halkan Vojta. — Azt mondta, hogy más bejárónőt kellene fogadnunk — hajtja le fejét a gyerek a könyv fölé, s szinte suttogva folytatja: — Kikefélted a ruhádat is, mely a szekrényben lóg, és elmosogatott.

Mareš, kezét hátratéve, keményen a sarkára lépegetve, komor képpel ment az ablakig még vissza, a pohárszékből halkan csengett a váza. Ingerültségébe valami távoli, homályos keserűség vegyül — határozott léptekkel megy a konyhába.

— A jégszekrényben van virsli. Vagy tojást vacsorázol?

— Inkább virslit, apu — hallatszik a félig nyitott ajtón át a szobából. Mareš meggyújtja a gázt a vízzel töltött lábos alatt, odaül a konyhaasztalhoz, s fejét a falnak támasztja. Tán nem kellett volna tizennyolc évvel fiatalabb nőt feleségül vennem. Azt akartam, hogy gyerekeinknek, ha majd lesznek, legalább az anyjuk legyen fiatal, hiszen én maholnap betöltöm az ötvenötöt, Vojta pedig még csak tizennégy éves.

Azt is akartam, hogy... Hiszen kevés híján szakítottam emiatt a nővéremmel. Hogy, úgymond, nem felelek majd meg Anna temperamentumának! Ostobaság, női féltékenység, sosem voltam halvérű, ma sem vagyok az! Anna akkor huszonkét éves volt. Kerek tíz esztendeig „megfeleltem“ neki. Mi történt azután voltaképpen?... „A felperes a házaséletben beállott szakadás okául felhozza azt a körülményt, hogy férje elhanyagolta, mindenekelőtt a munkájának élt a család rovására...“ A válóperi jegyzőkönyv száraz stílusa. Keserűen felkacag: a hivatalos írat elbírta ezt a hazugságot. Pusztá lovagiasság őtőle, hogy nem tiltakozott ez ellen a sértés ellen, amikor két évvel ezelőtt végre megegyezett Annával, milyen áron járul hozzá a váláshoz: Vojta nála marad.

Vacsora, Mareš érdeklődik, mi újság az iskolában, ellenőrzi Vojta írásbeli leckéit, változtat a beszélgetés tárgyán — egyszavas válaszok. Sokáig tart, mire leválik nyelvéről a kérdés:

— Beszélt anyuka... énrólam?

— Nem. Annyit mondott csak, hogy szétmállanak már az ingeid, Valnoháné nyilván rosszul mos.

Mareš beleharap a bajusza végébe, keze gondosan hajtogatja össze a szalvétát. Rég nem fordult már elő, hogy a szó szoros értelmében úgy kelljen kifundálnia, miről beszélgessenek Vojtával. Hát nem bírja kihajtani a gyerek szeméből azt az idegen kifejezést? Az egész napot az otthonban töltöm, este későn járok haza, a napközi már untatja a gyereket, inkább itthon tartózkodik — azt hiszem, rosszul teszem, hogy olyan keveset vagyok vele együtt... Hátha volt egy kis igazság Anna akkori vádaskodásában? Ostobaság, ironia. Kiben volna több pedagógiai képesség, mint éppen énbennem?!

— Rövidesen fürdeni járunk majd. Vágyódsz még a gumicsónak után? — kacsint rá Mareš oldalról a fiúra.

— Príma lenne...

— A jövő héten megvesszük — mondja Mareš, és várja, hogy Vojtának felragyog a szeme, de a gyerek épp hogy csak elmosolyodik, illendően összerakja az evőeszközt. Ülnek az asztalnál, halotti csönd, csak a konyhában csöpög tompán a víz a mosogatótálba, valahol a szomszédban szól a rádió. Furcsa magány kúszik elő a szoba sötét sarkaiból, testet ölt a sivár konyha csapjából csöpögő vízben, nesztelenül odakúszik az asztalnál ülő két néma emberhez.

Egyszer csak Vojta lehajtja fejét az asztalon nyugvó könyökére, és akadozó lélegzettel sírva fakad.

4

A főutca zaja elnémult Franta háta mögött. Mennél inkább közeledik kicsiny utcájukhoz, annál nehezebb neki a kopott táska, benne a könyvek meg a százszor elátkozott, vékonyka füzet, melyet ellenőrző könyvnek hívnak.

Hanyag, a házi dolgotat mindössze három sorban intézte el.

A számtanpéldákat egyáltalán nem dolgozta ki.

Készületlenül jár az iskolába, a bukás veszélye fenyegeti.

Kérem az apát, jelenjen meg az iskolában.

Az értesítés rideg mondatai, az üres hely, mely már második napja vár az aláírásra. Tegnap nem volt hozzá mersze, a tanítónak azt mondta, hogy apjának el kellett mennie valahová, de holnap már ezzel a kifogással nem állhat elő... Komoran nyomja le az utcaajtó kilincsét. Rendetlen környezet, a bömbölő Jirka az örökös náthájával, a szutykos Hanka, akire végképp nem

lehet támaszkodni. Emelkedik a gyomra, mihelyt az otthonra gondol.

A duzzasztó. Úgy vonzza, mint az éjjeli lepkét a fény. Vitorlások, motorcsónakok, odább evezősök sűrögnek. A múltkoriban ejtőernyősök ugráltak a vízbe, és a motorcsónakok, mint a villám, rohantak, hogy kihalásszák őket. Vagyis teljes gőzzel zajlik az élet, folytonos szenzáció, valóságos földi paradicsom! A fiúk odamennek, amikor eszükbe jut, vagy moziba, fociznak, avagy csak úgy kószálnak — én meg? ... Súroljam fel a padlót, üzletbe szaladgáljak, egy órát ácsorogjak el a tejcsarnok előtt, mert örökösen késve hozzák a tejet, aztán főzök, mint valami asszony ...

Nyikordul a kilincs az utcaajtóban, feltűnik apu zsíros sapkája. A kopott táskában hozza a tejeskannát, beviszi a konyhába, s megy egyenesen a műhelybe. A motor! — kezd zúgni Franta füle. Apu tegnap egész délután közelébe se tévedt a műhelynek.

...Az iskolába készületlenül jár, a bukás veszélye fenyegeti ...

Frantának megnedvesedik a tenyere. Úristen, hát sose lesz vége ennek a balszerencse-sorozatnak, mely az utóbbi két nap folyamán a nyakába szakadt? Megváltó gondolat — mint a fuldokló feje fölött a lehajló fűzfaág. Görcsösen megkapaszkodik benne, az ág meghajol a keze alatt — elveti az ostoba ötletet, de az ág a szilárd part felé vezet, hátha csakugyan megváltás van benne? Megszabadulni, mindenáron megszabadulni az átkozott ellenőrző könyvtől. Elvesztettem, tanító elvtárs, a számtanfüzettel együtt, elveszett, nem tudom, hogy fordulhatott elő ... Hiszen a felnőttekkel megtörténik, hogy elveszítik polgári igazolványukat, a múltkoriban valaki elvesztette a Spartak-utalványát, Burianné mondta. A tanító agyon nem ütheti az embert ilyesmiért. Legfeljebb új üzenetet ír az új ellenőrző könyvbe. De ugyanúgy írhat enyhébb üzenetet is, sőt egészen meg is feledkezhetik a dologról.

Franta kihalássza táskájából a szerencsétlen köny-

vecskét. Anélkül, hogy körülnézne, ösztönösen megérzi, hogy valaki hiányzik a szobából.

— Hol van Jirka?

— Azt hiszem, Burianéknál — feleli Hanka, aki épp megnyírta egyetlen babáját.

Átmászik a palánkrésen, vonszolja haza a rúgkapáló Jirkát, Hanka babája fején már csak szálnalmas sörte-haj maradt. Azért is hagyom, mit bánom én, nyírd akár kopaszra, kapjál ki egyszer már te is, ne csak mindig én!

— Franta! — Már megint az az utálatos, édeskés gyöngeségérzés a gyomrában. Egyszer be kellett következnie. Nem tudom, semmit sem tudok.

— Mit csináltál ezzel a motorral, hogy tönkrement? — A műhelyből az apja mellett tódul ki a csí-pős füst, apja szénportól maszatos, komor ábrázata semmi jóval sem kecsegtet. — S mit akarsz azzal a könyvecskével?

Franta értetlenül bámul a kezében tartott ellenőrző könyvre, s érzi, hogyan tódul zúgva fejébe a vér. Hülye, ostoba, számár... Erőtlenül gyúri a füzetet a kabátja alá, de az apja, rosszat sejtve, utána kap.

Hanyag, a házi dolgozatot...

Apu olvasás közben rángatja a vállát, mintha tetű csípné az inge alatt... *A bukás veszélye fenyegeti...* Maga ez a tény nem is nagyon ingerli Vališt, három elégséges vagy hét, annak idején jómaga sem állt jobban, esze ágában sincs, hogy emiatt ellátogasson az iskolába. Hanem egy dorgáló bejegyzés az ellenőrző könyvben, legyen a tartalma bármi is, nyilvános, komoly dolog, amiért magától értetődően büntetés jár, mindenekfelett pedig a motor emészti Vališt.

— Naplopó! — csattan Franta rőt fején a nyakleves, de úgy ám, hogy beleszikkázik a szeme. Az apa valahogy fáradtan bevánszorog a szobába, az ujjai fekete lenyomatát viselő ellenőrző könyvet kedvetlenül dobja az asztalra. — Nincs amúgy is elég bajom! Még te hozzá szégyent a fejemre, te tahó!

Frantával egy kicsit forog a szoba, valahol a lelke mélyén ágaskodik a dac, már-már ott tart, hogy lábát szétvetve megáll apja előtt, és szemébe ordítja minden sérelmét. De megtorpan. Apja görbedt háttal, csüggedten ül az asztalnál. Nem könnyű a sora anyuval, más asszonyok munkába járnak, apunak pedig ugyancsak van mit gürcölnie, hogy fenntartsa a családot, aztán te magad se vagy egészen büntelen, csak ne tagadd, hogy szántsándékkal halasztgatod a végére a leckét, mert még kevésbé érdekel, mint a vacsorafőzés...

Apu megy a konyhába, nagyot húz az üvegből, Franta orrát megüti a rozspálinka átható bűze.

— Tudd meg, büntetésül egész hónapban nincs semmiféle hajókirándulás, majd kiverem én a fejedből a tengerészkedést! — ivott újra apu, keze fejével megtörölte a száját, szája sarkától az álla hegyéig fekete csíkot húzva. — Nem kapsz egy koronát se! Hányszor megmondtam, hogy kapcsold ki a motort és hagyd lehűlni! De törödsz is te vele, mikor nem a tiéd, csak gürcöljön az apád, fizesse az új tekercselést!

Franta komoran áll, a konyhában Jirka magára borította a széket, bömböl, de senki rá se hederít. Franta összeszorítja az ajkát. Mindig én iszom meg mindennek a levét, csak én! Hogy Hanka megkopasztja a babáját, azt nem látja apu! Már tolakszanak ajkára a vádoló szavak — nem, ez nem férfihoz méltó, nemsokára építenek egy motorost, minden fiú el kell hogy ismerjen majd a duzzasztó királyának — nem huzakodhatom hát itt egy buta leánnyal!

Apu felhajtja, ami még maradt az üvegben, a hentestől hozott örölt húsrá rászórja a zsemlyeprézlit, és kérdőn néz Frantára, mintha tőle várna tanácsot.

— Ne ordíts! — kiabál be a szobába, levágja a serpenyőt a tűzhelylapra, dühösen tesz a tűzre egy lapát szenet, s lábbal belöki a hamutartót. Majd sóhajtozva átbújik a palánkrésen, fáj a dereka, az éjjel izzadtan kinn dolgozott a szélben, javította a vasúti járgányt — eredjetek a fenébe az ilyen drótosmesterséggel, száz-

szorta okosabb, ha az ember maszek módra Junkersokat meg hűtőszekrényeket csinál, s a maga ura, de hiszen holnap már nem láttok ti engem ott!

Nagy megkönnyebbülés áradt el Frantán, afféle átmeneti hálát érez apja iránt, lehetséges, hogy megúsza az egészet — egyetlen pofonnal?

— Mit tegyek a vagdalt húsba, a teremtésit, olyan az íze, mint a sózott habarcsé! — törölgeti keze fejével a homlokát Vališ.

— Majoránnát meg fokhagymát. No meg tojást! — pislantott Burianné a borostás állú Vališra, akinek ádámcsutkája szánandón ugrándozott inggallérja fellett. — Hiába, no, nem férfinak való az ilyesmi, megyek, megcsinálom...

Elköltötték a kései ebédet, Vališ szertartásosan megborotválkozik, fejébe nyomja a jobbik sapkáját, belepislant szegény tartalmú pénztárcájába, félretolja az ebédlőszekrény üvegét. Egy darabig síri csend, majd Vališ feltűnően görbe orra megvillan a konyhaajtóban.

— Hová lett a pénz a cukortartóból?

— Milyen pénz? — bámul értetlenül Franta. Amint apja eres nyaka elsötétül, ösztönszerűleg megérzi, hogy most igazán baj van, jöllehet ehhez a dologhoz becsületistenére igazán semmi köze...

— Mikor volt itthon legutóbb anyu?

— Tegnapelőtt... éjjel.

— Tegnap este még itt volt a pénz a helyén! — mondja Vališ, és heves mozdulattal hátralöki fején a sapkát. — Hová tetted?

— Én igazán nem... — kezdte Franta, de nem fejezhette be, mert jobbról-balról hirtelen nagy pofont kapott. Rémülten hátrál, fejét belevágja a falba, apja a beszámíthatatlanságig kikelve magából, vérbe borult szemmel püföli, s meg-megbicsakló hangon kiabál:

— Bitang, rabló, javítóba vitetlek... saját apádat meglopod, nyomorult gazember!...

Apu ordítása, az ütlegelés nem is fáj, csak döngő rengéseket érzékel, rémülten kimeredt szeme előtt

a szoba villózik és köddé foszlik, nem, nem fájdalom ez, a lihegő rémület mindent elnyom — az utolsó ütés, édeskés érzés a szájában, felszakadt ajkán a könnyek csípős íze, csak Jirka bömből keservesen a beállott csendben, s babáját a kezében szorongatva Hanka áll döbbenetben az ajtóban.

Apu durván eltaszítja Frantát, úgy bevágja maga után az ajtót, hogy a keret mellől hull le a földre a felpattogzott vakolat. Furcsán merev léptekkel tart egyenesen a kapunak, rágja a cigarettát, egyik gyufaszálat a másik után törli el, amint hasztalan igyekszik rágyújtani.

Burianné söpri a járdát a ház előtt, hallotta a kiabálást a szomszédban, megütközve nézi Vališ feldúlt ábrázatát.

— Átkozott kölyök, utolsó gazember... — sziszegi Vališ. — Agyon kellett volna csapnom, úgyis akasztófán végzi... — Megfogja a szomszédasszony köténye vállpántját, majdnem leszakítja. — Ellopta a pénzemet... a saját gyerekem... — Állára kibuggyant a nyál, hirtelen letörli a kabátujjával.

A szomszédasszony a palánkhoz támasztja a seprűt, homlokára szabálytalan okkersárga foltok ülnek ki, felegyenesedik, két kezével átfogja domborodó hasát.

— Hogyan tudja, hogy Franta vette el a pénzt? Miért csépel mindjárt Frantát?

— Hát akkor ki vette el? Talán Jirka?

A pálinkabűzös lehelet megcsapja az asszony orrát. Burianné elfordul:

— Tegnap éjjel rosszul lettem, ki kellett jönnöm a levegőre. Danielné épp akkor jött haza...

— Franta azt mondta, tegnapelőtt... — sápadt el szemmel láthatóan Vališ. — Egy szóval se említette, hogy tegnap is itthon járt...

— Ha valaki rászolgálna, hogy elverjék, az éppen Danielné és senki más, de maga ahhoz gyöngye legény! Nagy hős, annyi a bátorság magában, hogy legfeljebb Frantával mer kikezdeni! S ha már itt tartunk, hát

megmondom: már az utcabizottságban is szóba kerültek a maguk gyerekei, hiszen csak szégyene az egész negyednek az ilyen család... — Burianné fogta a seprűt, és bevágta maga után az ajtót.

Vališ magára maradt. Tekintete révetegen bolyong a kerítésre ragasztott plakátokon. Még most is ég a tenyere a pofonoktól, amelyeket Frantának számolatlan adott. Egész váratlanul eszébe ötlík, hogy jobb lett volna, ha sohasem születik meg. Felrémlik előtte Franta feje, amint ide-oda röpdös az ütéseitől, a szeplős arca, s rajta a halálos rémület kifejezése... Heves gyűlölet támad fel benne, csak lenne itt most az a szajha, összetörné. Biz' isten végre megtenném, sose lépné át többé a házam küszöbét, mi haszna a gyerekeknek az ilyen anyából, átkozott a nap, amely összehozott vele. Lehet, hogy találtam volna Frantának más anyát, így meg csak szörnyen elpackáztam az életemet. Ördög a megmondhatója, hova tettem az eszem, hogy Amália halála után nem tudtam épkézláb módon megoldani a dolgot... Ma már minden késő, ki jönne el hozzám most, ebbe a sötét szurdokba, három gyerekekhez?... Kitytől pedig már végképp semmit sem várhatok... Valami feltámadt benne, tétován ráteszi kezét a kilincsre, mindenkivel előfordulhat, hogy egyszer melléfog, de a férfi azért férfi, hogy ezt bevallja. Menjen be most a szobába, s kérje meg Frantát, hogy bocsásson meg neki? Karvalyorra fölött gyöngye remény csillan a szemében: nem tanul a haszontalan. Igaz, azért a két hiányzó feladatért egy kicsit sok volt a verés, de se baj, ott lesz nála előlegben, ha majd ismét rossz fát tesz a tűzre...

Franta a konyhában a szokás hatalmánál fogva, gépiesen hámozza a burgonyát, senki nem parancsolta neki, valami dacos önkínzás okából végzi ezt a munkát. Felszakadt, dagadt ajkát idegen testrésznek érzi, mintha nem tartozna hozzá.

A tej. Hisz nincs a házban egy korty tej! Megint nem hordták szét mostanáig sem. Franta egykedvűen

áll a sorban, nem hallja, hogyan szitkozódik a nép a külváros rossz ellátása miatt, dagadt képét kintartóan a fal felé fordítja. Majd odahaza sokáig ül a lecke felett. A hármasszabály! Érthetetlen valami egy olyan fiúnak, aki senkitől sem kap felvilágosítást. Más gyerekeknek segítenek a szülők, együtt tanulnak velük, kikérdezik őket. Franta nem emlékszik, mikor érdeklődött apja a tanulása iránt, de hogy elverje a rossz jegyekért, arra mindig ráér... Hullámot vet benne a vak gyűlölet, elsötétül előtte a világ, szutykos keze görcsösen ökölbe szorul: nőjön csak meg, és legyen erős, ezzel a két öklével veri agyon a fatert ezért a mai hülyeségért!...

A számok villóznak a szeme előtt — hirtelen eszébe ötlük: miért gyötröm még magam ezzel is? Hiszen végtére... Fagyos érzés a tarkójában: a mérték betelt. Feláll, mint a holdkóros, megy a fekhelyéhez. A jól ismert, titkos lyuk a matrac aljában. Munkával szerzett nyolcvan korona, amit a lopott üvegek árából takarított meg. Ez nem csekélység. Csak messziről, egészen távolról, sejtelemszerűen ütik meg fülét a tanító tegnapi szavai: Ha így folytatod, Franta, rossz véged lesz...

Franta behúzódott a sarokba lévő székre. Valami néma dermedtségbe esett, ölbe tett kézzel ül, semmi a világon nem zavarhatja meg, ha történetesen a szomszéd szobában Jírka magára szakítja a mennyezetet, Franta ülve marad. Az egész nagy izgalomból egyetlen fényes ábrándkép ragyog fel félig csukott szeme előtt — motorcsónakot építtek, kétoldalas kis szárnya lesz, mint a repülőnek, s oly sebesen suhan majd, hogy időnként felemelkedik a levegőbe, illetve többet fog repülni, mint úszni. Megmutatom én nektek, ki az a Vališ Franta, neked is, apu, pirulsz majd a szégyentől, hogy igazságtalanul vertél meg egy — feltalálót...

Anyu áll az ajtóban. Frantának gonosz szavak tódulnak a nyelvére. Őmiatta zúg még mindig a feje, őmiatta dagadt az ajka — még az előbb úgy tervezte, hogy zsilettel végighasítja a parádés ruháját, a púder-

jába tüsszentőport szór, amit a padoszomszédjától, Krčmártól kapott — de most egyszeriben... Nem, nem fél anyutól, kapott már annyit, hogy egy-két pofon ráadás meg se kottyanna neki. Más ez, egészen más... Már tudom: *nem piszkítom be vele a kezem*. Danielné nem érdekli annyit, hanem apu... Apuban ma mindörökre csalódott. Apuval jó cimboraságban éltek, mennyit halásztak együtt a duzzasztóban! De apu ma mindent elrontott. Olyasmi ez, mint ami elsős körében történt az iskolában: a tanító elvtárs fél órán át rajzolta a táblára színes krétával a szép képet, aztán néhány másodperc alatt szivaccsal letörölte, s Franta szomszédnője akkor elpityeredett.

Váratlanul hűvös nyugalom fogta el. Miért idegeskedjen — utoljára?... Anyu szitkozódását elereszti a füle mellett, rosszmájú meglepődéssel figyeli, hogyan készíti anya a vacsorát, keverget, kotyvaszt valamit a lábosban, s minduntalan ásít. Tesz a tűzre, kihull egy parázs a padlóra, lusta lehajolni, berúgja a parazsat a tűzhely alá... Valamit kérdez Frantától, Franta hallgat. Bosszúsan végigméri, már-már kirobban, de megpillantja a fiú dagadt ajkát, megkékült szemét — tanácstalanul félrefordítja tekintetét, ismét csak vonzza valami a dagadt archoz, de már csak sandán pislogat Franta felé.

A vacsoránál csukódik anyu szeme, majd gépies mozdulatokkal felcsavarja a haját. Franta szeme felcsillan.

Sötétség, anyu hangosan lélegzik a hitvesi ágyban, a két kicsi rég alszik, mint a bunda, csak az éjjeli lepke verdesi szárnyával az ablaküveget, szeretne oda jutni a járdaszéli lámpához. Franta nesztelenül lecsúszik az ágyról. Táskájába belegyömöszöl néhány darab alsóneműt, egy darab kenyeret, s beleteszi az utolsó húskonzervot, amit a spájzban talált. Ránéz az alvó anyura — no, most végét szakasztom az örökös kószálásodnak, már nem lesz elég, ha csak elmordulsz: Vigyázz a gyerekekre! Főzz meg! Szaladj bevásárolni!

Csináld meg ezt, csináld meg azt, rabszolga! Ezután már szépen itthon kuksolsz, mosol, főzöl magad, drágalátos anyukám! S szépecskén hordod majd az enni-valót a nyulaknak, és tisztítod az ólukat, meg Jirka hátsóját!

Lábujjhegyen odalopózik még az ágyhoz, isten veled, Hanka, isten veled, Jirka, csak kínlódtam veletek, de — ha jól meggondoljuk, ez nem is egészen a ti hibátok, úgy látszik, ilyen már a sors: az ember előbb sokáig bekakál, mire, mondjuk, tengerész válik belőle. Pillanatnyi megindultság vesz erőt rajta, sőt kinyújtja a kezét is, és megérinti Jirka göndör fürtjeit — ha a kis kópé éppen nem iszik tintát, olyan, mint egy kisangyal. Erővel magába fojt valamit, rá se pillant anyura, s kimegy.

A hűvös esti levegő borogatásként simul a homlokára. Minden lépéssel mintha egész kilométereket távolodna hazulról, minden perccel egész heti járóföldet. Nincs sok pénze, igaz, de el kell jutnia Děčínbe, tengerésziskola van ott, az idegen emberek biztosan nem lesznek hozzá olyan szívtelenek, mint a szülei, segítenek rajta, hiszen van ott internátus is, miért ne fogadnák be?!

Magába nyeli a pályaudvar forgataga, egy kicsit el is szédül, amint a vonatindulások óriási tábláját tanulmányozza. Rápislant a csarnok órájára: néhány perc múlva indul a vonatja — a következő pedig már csak reggel! Gondosan figyel, egy pillanatra sem veszi le szemét az aluljáró bejáratánál álló portásfülkéről. No most! Végre összeterlódott egy nagyobb tömeg utas — aki nagy célokat követ, annak nem szabad haboznia. Neki a sűrűjének! Tülekszik, könyököl, mint a többi, különben is a kék sapkás úr legfeljebb minden harmadik jegyet lyukasztja ki... Franta dobogva fut le a lépcsőn, a hosszú vándorút első sziklazátonyán már túljutott!

Leveti magát egy olyan fülke sarkába, ahol nem működik a világítás — s máris indul a vonat! A félig

kiürült peron fut visszafelé Franta fátyolos szeme előtt — mikor látom újra a srácokat, a duzzasztót? Hát az iskola — az áldóját, az lesz csak a nagy zúr! Hogy is mondják ezt? ... Eltűnt! Valiś Franta *eltűnt!* Ő, a viskóból származó, közönséges, lenézett fiú ekkora dicsőséget szerez az osztályuknak! Az egész iskolából egyedül ő lesz — eltűnt!

Nem kapsz egy koronát se! Semmiféle hajókirándulás! ... No hiszen, még az is kirándulás? Motorcsónakkal! Mi ez Franta útjához képest! ... A kocsi túlsó végén a folyosón megvillan a sötétben az ismert fény — a kaland felemelő érzése hirtelen meghátrál a gond előtt. Franta feláll és átmegy a szomszéd kocsiába. Kisvártatva ott is felhangzik a vészjós köszöntés:

— Jó estét!

Franta hátrál. Most már vigyázhat, hamarosan beleütközhetik a másik kalauzba! Talán mégis inkább vettem volna jegyet — csakhogy kisóztam volna érte egy csomó pénzt, pedig biztosan nagy szükségem lesz még minden koronára. Ennem kell, aztán ki tudja, nem kell-e kvártélyt fizetnem, míg felvesznek tengerésznek.

Állomás. A kalauz leszáll, Franta a kocsin végig-
osonva megkerüli, ami a szerelvény végéig hátra van, a felszállón futja be. Fellelegzik. Nem olyan bonyolult dolog, csak folyvást ismételni kell, csupán az iramot tanácsos gyorsítani, mert bizony nem nagyon sokan szálltak fel. Ezúttal is bevált a számítás. Nemrég magyarázta a tanító elvtárs, mi az elmélet és a gyakorlat. A felnőttek megint kifundáltak valamit, hogy az élet ne legyen olyan egyszerű, gondolta magában akkor Franta. Ő, nem, a tanító elvtársnak igaza volt, Franta csak most érti: mennél körültekintőbben kigondol valamit az ember előre, annál könnyebben valósíthatja aztán meg.

Újabb állomás, a kellemes melegről Franta ismét kikerül az éjjeli zimankóba. De hát — tulajdonképpen miért táncoljam én minduntalan végig a vonatot, mint

a pojáca?! Hiszen a kalauz már csak sétál és kiabál: van-e újabb felszálló... Franta fejére borítja a sarokba akasztott, nyűtt esőkabátot, s feszülten vár. A mozdony ott elől már indul dohogva a legújabb állomásról. Végre:

— Új felszálló?...

A villanylámpa fénye eltűnt a folyosón, Franta megkönnyebbülten nagyot lélegzik. Minden rendben. Élvezettel kinyújtja a lábát, a mai nap második felének minden fáradsága, viszontagsága, izgalma a szemhéjában gyülemlik össze. Gondolatai már homályosodnak, mindazonáltal dicső magasságokba emelik Frantát, ahonnan nézve a nyüzsgő világ egészen kicsinyes kis valami — az örökkön kószáló anyuval, anyu úri pasasaival és a méregzsák apuval egyetemben... Az utolsó gondolat az elszunnyadó Franta szeplős arcára elragadtatott mosolyt varázsol: kék tenger, amint Franta a moziból ismeri, távoli, ismeretlen tájak, őmaga pedig, Vališ Franta matróz — keze egy tengerjáró óriásgőzös kormánykerékén.

— Revizor! Kérem a jegyet!

Valami kéz elhárítja fejéről a köpenyt, a vakító fény kíméletesen lecsúszik döbbszerűen hunyorgó szeméről. Mintha jeges kéz markolná a torkát, egy árva szó nem jön ki rajta. Madár az óriáskígyó rémítő torka előtt: Franta behúzódik egészen a sarokba — világ összes jó szelleme, állatok mellettem! Tapogatja a zsebeit, s már tudja, hogy baj van: annak az embernek ott fenn a magasban bajusz feketélik az orra alatt, s a bajuszokkal mindig nehéz zöld ágra vergődni.

— Hová utazik?

— Děčínbe, a tengerésziskolába!

A revizor gyakorlott szemével muatra alá veszi a rőt üstököt, zömök vállat, a teletömött táskát, a csupafolt nadrágot.

— Hány éves vagy?

Franta érzi, hogy ebben a hirtelen tegezésben van a veszte.

— Tizennégy... leszek...

A hatalmas köpenyben lévő embernek kettőt rándult a bajsza, olyanformán, mint a házinyúlé.

— Jegyed nincs, ugyebár? Akkor hát gyere, cimborára!

Valahol a messzeségben nagy robajjal összeomlott Franta reményeinek üvegára. A szörnyű kék óriás komoran áll a folyosón — gránitszikla, amelyről visszapattan az emberi hang.

Valami nagyobb állomás, világosság, hangok, nyüzsgés — a bajszos nehéz léptei alatt gyászosan csikorog a peron kavicsa, amint Franta mellett halad — egyszer csak megpillantja az állomásőrség egyenruháját.

5

Mareš belevetette magát a karosszékekbe, a mozdulat, amellyel meghúzogatta munkaköpenye ujját, óriási munkakedvre utalt. A szolgálati naplóban Vostřejš ismert szögletes betűivel megjegyzés a nevelőnőnek:

Eliška — Ludvík — vigyázat! A fiú kipróbálta, be lehet-e jutni a vadszőlőindákon a lányok hálójába.

Aha, születőben lévő „szerelmespár"! Nemrég Anežka figyelmeztette már Marešt, hogy Eliška kacérkodik Ludvíkkal, s a délutáni társalgóórán maga is meggyőződött a dologról. Felvette a kagylót:

— Küldje fel hozzám Ludvíkot és Eliškát! — mondta, de nyomban ráeszmélt, hogy egyáltalán nem tudja, mit mond majd a két gyereknek. Előre meg kellett volna fontolni a dolgot. A telefonkagyló felé nyúlt — nem, ennyire ügyefogyott mégsem leszek! Majd csak eszembe jut valami... A rá váró rögtönzés egy pillanatra izgalomba hozta, olyasvalamit érzett, mint a munka adta öröm: most vagyok elememben.

A két gyerek megállt közvetlen az ajtó mellett.

A hamvasszőke Eliška még jobban elsápadt, Ludvík homályosan megsejtette, mi okból vannak itt egyidejűleg ők ketten, térdén még mindig lógott a háromszög alakban kitépett kelme, ördög tudja, mi módon eshetett meg, hogy szerelmi felderítő útján nem vette észre a homlokzati rácsból kiálló szöget. Tétován rápislantott a nála csaknem egy egész fejjel magasabb Eliškára, egy kicsit ellépett mellőle, bizonyítandó, hogy semmi köze ehhez a fehérnéphez.

— Gyertek közelebb!

Kelletlenül fogadnak szót. Mareš végigmustrálja a felemás párt, szemügyre veszi Eliška cingár lábát, szögletes térdét.

— Te, Eliška, hát beleszerettél Ludvíkba?

A leányka szeplős homloka erősen elpirult, és csupa petty lett. Ludvík a válla közé húzta kerek, nagy fejét, a halotti csöndben csak az ő orrának sípoló szuszogását lehetett hallani.

— Meg vagy róla győződve, Eliška, hogy egymáshoz illetek?

A leánykának egy kicsit lefittyedt az álla, riadt, vizenyős szeme rebbenés nélkül néz Marešra.

— Én tehát kívánok nektek sok boldogságot és holtig tartó hű szerelmet, de... nem lesz hozzád Ludvík egy kicsit... Kérdezd csak meg, milyen az időjárás odalenn önála!

Eliška meglepetve kapja oda a szemét — Ludvík valami konok védelmi állásba helyezkedve, szétvetett lábbal áll, s így aztán még kisebb. Eliška felülről rálát a kobakjára, feje tetején mulatságosan meredezik egy maréknyi engedetlen hajtincs. Az ég szerelmére, hát ez mi? Csakugyan felülről nézek le rá... Ujjai önkéntelenül rákapcsolódtak lenszőke varkocsa végére, széles fogai a meglepetéstől belemélyedtek alsó ajkába.

— Hát bizony kicsiny — suttogetta bizonyos felszabadító döbbenettel.

Ludvík felemelte fejét, jól megnézte a lányt. Konok

szemében valami megtört, sápadt arcát méltóságteljesen az igazgató felé fordította:

— Eliška ostoba — mondta komoran.

Eliška lélegzetet vett, szaporán közelebb lépett Ludvíkhoz:

— Hiszen eláll a füle...

Mareš csitítón félrebillenti a fejét:

— Leendő házastársaknak talán mégsem szabad... ilyen csekélységek miatt...

Ludvíknak megremegett az álla, odalépett az asztalhoz. Egy lépésnyire állt Eliškától, kezét ökölbe szorította, szemében könny csillant.

— Ostoba, még követ se tud dobni!

— No... ez már komolyabb kifogás — ráncolta a szemöldökét Mareš. — Efölött már én se hunynék szemet. Mindazonáltal... ha netán mégis úgy határozok, hogy egybekeltek, gyertek el hozzám együtt, és jelentsétek be — adott kezet mindkettőjüknek annak jeléül, hogy a kihallgatás véget ért. Távozóban együtt léptek át a küszöböt, Ludvík a vállával nekidöfte Eliškát az ajtófélfának. Az ajtó zörrenve becsukódik, dobogó léptek a lépcsőn lefelé, halkuló hangok:

— Ostoba tehén!

— Hülye!

Érdes hang, mint amikor ruha reped, Eliška éles visítása, lábdobogás, csönd.

— Főzzön nekem valamelyikük kávéját — kiáltott be Mareš a félig nyitott ajtón át vaktában a szomszéd helyiségbe. Kisvártatva elcsitult az írógépkopogás.

Alig nyelte le nagy élvezettel az első kortyot, odakintről léptek közeledtek ajtajához. Kelletlenül állt fel a látogató fogadására:

— Csakhogy végre sikerült idekerítenünk! — borzolta fel harciasan a bajuszát, kedvetlenül vette tudomásul, hogy parfümszagú lett a keze.

— Sehogy se tudtam időt szakítani, igazgató úr. Mostanában gyakran vagyok szolgálati úton, ha látná, milyen kimerülten érek haza este...

— Ha maga látta volna, milyen csalódott volt Emilke vasárnap... — vette szemügyre Mareš a vendéget. Rövidre nyírt, divatos frizura, a vékony szemöldök alatt kíváncsi, egy kicsit mindig döbbszent tekintetű szem. — Mit gondol, mit érezhet a fiúcska, aki csüng magán, három levelet is ír, várja a választ, mint az örült, maga rajtam keresztül telefonon megígéri a látogatást... s aki vasárnap nem jön el, az senki más, mint az anyuka!...

— Ne is mondjon nekem ilyeneket, valahányszor Emilkével találkozom, utána hosszú ideig nem találom a helyem. Ismerem magam: két hétig megint nem alszom...

Mareš meglepetve nézett az asszonyra: döbbszent szeme kisfia és önnön sorsa iránti részvétet tükrözött.

— Emilke sem aludt azon az éjszakán... vasárnapról hétfőre virradóra — szólalt meg. Eszébe ötlött, hogy egészen másképp akarta ezt mondani. Egyszeriben nehezebbre esett, hogy így folytassa az eszmecsere, felállt, hátán összekulcsolta kezét, és fel-alá járt a helyiségben, mint a medve a ketrecben. — Az igaz szó olykor kellemetlen, ugyebár? Másfelől persze: a kellemes szavak gyakorta nélkülözik az igazságot. Nem ismerem rosszabb valamit, mint ha a nagyok nem tartják meg adott szavukat. Hogyan hassunk mi itt aztán a gyerekekre, ha a felnőtteknek nem lehet hinni? A gyerek egész nap nem evett az izgalomtól, a többihez özönlött a látogató, Emilke minduntalan rohant a kapuhoz, hátha jön már... Este ismét csak nem evett... a csalódástól...

Az asszony nyugtalan keze az ölében fekvő táská zárjával játszadozik — a szeme könnyfátyolos lesz. Az elégtétel néma pillanatai: Mareš leül, kényelmesen elhelyezkedik a széken, kárörvendve nézi áldozatát.

— Talán nem érzi jól magát itt. Mégiscsak zárt intézet ez... Azt hittem, Emilke rögtön gyermekotthonba kerül. Nem kell magának magyaráznom, hogy néz a világ az olyan emberre...

Mareš kopogott az ujjával az asztalon. Rágd meg előbb háromszor a szót, mielőtt kimondod, mert óriási bakot lösz!

— Azt hiszem, a saját lelkiismerete többe kell hogy nyomjon a latban, mint az emberek véleménye.

— Hogy gondolja ezt? — kérdezte megütközve az asszony.

— Egyébként — folytatta Mareš, mintha oda se hallgatott volna —, mostanáig nem akadt hely nyílt intézetben, állandóan férőhely-hiánnyal küzdünk! Ma már hely van, de most meg Emilkével nincs valami rendben, nem mehet gyermekotthonba, amíg lelkileg nem stabilizálódik.

— Magam sem tudom, mi történt ezzel a fiúval... a férjem távozása után kezdett megváltozni, kerülte az iskolát... Nagyon összenőtt az apjával, s meg vagyok győződve, hogy a férjem is uszítja ellenem...

— Majd én megmondom... — szakította félbe türelmetlenül Mareš az asszonyt, kék szeme pillantása megkeményedett. — Rosszul vetett, s most a földet okolja, hogy győnge a termés! — Még végére se ért a mondatnak, valami belemarkolt a lelkiismeretébe: Hát én? Van valami lényeges különbség Emilke és az én Vojtám közt? Van, természetesen, hogy van, nyugtatta magát szaporán, én biztosan nem vetettem rosszul. Hirtelen gondolat ötlött eszébe: az örökös árnyékban élő növény is fejlődik, az igaz — de lesz valaha olyan színpompás és illatdús, mint azok, amelyek a napfényen tenyésznek?!... Meglepetve nézett fel: Emilke anyjának szép arcán könny pergett alá.

— Hogyan magyarázzam meg magának... hiszen én csak ezért a gyerekekért élek!...

No, most magad szaladtál puskavégre, gondolja elégedetten Mareš.

— Nemigen mondhatnám: már harmadik hónapja tartozik az intézeti díjjal.

Az asszony egy pillanatra megdermèdt. Hirtelen kézmozdulattal letörölte arcáról a könnyet, felegyenese-

dett, szinte megnőtt a székben, egyszeriben más lény lett:

— A férjem sokkal többet keres, mint én. Hogy nem szégyelli magát!...

— Sajnálom, de férje a kettejük közt létrejött írásbeli megállapodással igazolta, hogy a bontóper befejeztéig a gyerek egész ellátásáról maga gondoskodik, s ő havonta fizet magának Emilkére... mellékesen szólva, tekintélyes összeget... Bemutatta a feladószelvényeket, láttam, hogy rendszeren küldi magának a pénzt.

Az asszony ajka megvonaglott, nagy, zöld szemboгарán egymást váltotta a töredelem, zavar, hirtelen támadt dac, majd megállapodott rajta az esdeklő könyörgés:

— Hamarosan mindent megfizetek, hiszen tudja, igazgató úr, hogy új állást vállaltam, a napokban kapunk prémiumot a tervteljesítésért.

— No és hogy képzei a fiúcska sorsát a válást követő időkre?

— Természetes, hogy nálam lesz!

— De hiszen maga hozzánk adta... Az az érzésem, hogy jobb lenne neki az apjánál.

— Csak nem gondolja ezt komolyan!... Senki sem pótolhatja egy gyereknek az anyját...

Mareš nézte a felindult asszonyt, kockás kosztümjét, kézzel varrott cipőjét, ölében az új műanyagtáskát — igyekezett uralkodni magán, hogy már semmit se szóljon, fölvette a kagylót:

— Küldje ide, kérem, Emilkét.

Az asszony fölemelte kezét, mintha fel akarta volna tartóztatni Marešt a telefonálásban:

— Tulajdonképpen azért jöttem, hogy megkérjem: szeretném magammal vinni Emilkét a fogorvoshoz, hiszen van már a korona a fogára. Hamarosan visszajövök vele.

— Hiszen legalább egy hónapja már... Olyan sokáig készült az a korona?

— Igazán nem tudtam módját ejteni, minden időmet elrabolja a munka...

A folyosón gyermekléptek zaja, az asszony a széken egy kicsit összegörnyed, válla ijedten megrándul, de Mareš mímelt közönnyel a postát kezdi olvasni.

— Anyukám! — teszi meg a fiúcska repülve az öt lépést az ajtótól, és zsenge karja vadul ráfonódik anyja nyakára. — A-nyu-ci-kám!...

Mareš homloka felhőbe borult, elfordította fejét, és bágyadtan mondta:

— Elnézést kérek, de nagyon sok a dolgom...

Kiléptek a kapun, ünnepi érzés így kinn teremni az utcán a nővérek felügyelete nélkül... Csak ne ijesztené Emilkét az a fehér karosszék, amelybe egy fél óra múlva le kell ülnie...

— Ne félj, ma egyáltalán nem fog már fájni — biztatja az anyja.

Nem jön a villamos, a hársfasorban leülnek egy padra.

— Nézd csak, mit hoztam neked!

Emilke áhítatos tisztelettel fogja két kezébe a bon-bonos zacskót, feltartja, mint pap az oltáriszentséget:

— Hozzá se nyúlok, anyucikám, elteszem, mert te hoztad!

— Edd meg csak, legközelebb megint hozok... Hogyan bánnak itt veled? — kérdezte minden átmenet nélkül tárgyilagos hangnemben Emilke anyja. — Nem örülök neki, hogy itt vagy, kisfiam. Rég gyermekotthonban lehetnél már, és rendes iskolába járhatnál — nézett fel a homlokát ráncolva. — Börtönben!... Rács mögött, mint valami betörő... Az igazgatótok pedig, úgy látom, túl okos.

— Én haza szeretnék menni, hozzád, anyukám.

Az asszony keresztbe vetette lábát, kezét rátette Emilke háta mögött a pad támlájára.

— Nem vernek a Reginában?

A fiúcska meglepetve rázta a fejét:

— Anežka jó néni, a többi nővér is, meg Erna is.

Vostřejš úr, a pszochi... pszichológusunk, meghagyta a nővéreknek, hogy elalvás előtt tegyenek fel nekünk zene- vagy meselemezt. Néha úgy elalszom, azt se tudom, hogyan. De néha sokáig nem tudok elaludni...

— Miért?

Emilke egy kicsit odábbült, hogy jobban szemügyre vehesse anyukáját. Milyen szép, fülében nagy, gömbölyű fülbevaló, nyakán nincs egy ráncocska sem, az ajka gyönyörű piros, és milyen karcsú! Hol van tőle, mondjuk, Anežka! Nem győzi eleget nézni, a legjobb anyuka a világon, bonbont hozott, legalább három napig hozzá se nyúlok, s mikor aztán egyet-egyet kiveszek a zacskóból, úgy érzem majd, mintha maga anyuka lenne velem... Egyedül Erna, Erna nővér mérhetné össze magát anyukával, de az egészen más. Egyszer csak erőt vett valami Emilkén, sehol senki, egy pillanatra anyja ölébe hajtotta fejét, erősen átölelte a derekát, s behunyta szemét. Miért hagyta el apuka az ilyen anyukát? Vagy pedig anyuka hagyta ott apukát? Nem, dehogy, hiszen anyuka máig is közös lakásukban lakik, apuka költözött el.

Az anya tekintete lesiklik a fiúcska kopottas cipőjére, olcsó anyagból készült kabátjára, egy pillanatra összeszorítja a torkát valami távoli szemrehányás — aztán az a kissé vidékies divatú csíkos ing... Csupán a kötött ujjasmellény üt el az igénytelen öltözetől.

— Kitől kaptad ezt a pulóvert?

A fiúcska kinyitotta a szemét, illedelmesen felült:

— Apukától.

Az asszony összerezsent, Emilke tüstént megérezte, hogy valami megváltozott:

— Mindjárt az elején kérdeztem az igazgatót, azt mondta, semmire sincs szükséged, minden gyerek kap ruházatot! — Tenyerével idegesen simítgatta szoknyáján a gyűrődést, mely az imént Emilke feje alatt támadt. Átlátszó politika, természetesen, de milyen színben tűnök fel aztán én a gyerek előtt?!

— Mikor járt itt apuka?

— Két héttel ezelőtt.

A táská zárja ismét ritmikusan kattog az asszony ujjai közt. Hogy akadályozzam meg, hogy Václav bejárjon a Reginába? Magamnak kell gyakrabban eljönnöm, mert így módot adok neki rá, hogy megvásárolja Emilkét.

— Nem tudom, egyáltalán minek jár ide, hiszen megegyeztünk... *Én* vagyok a te anyukád, Emilke!

A gyerek meglepetve figyeli, hogyan remeg anyja ajka — szemhéja alól, mely egy kicsit fénylik, mintha vazelinnel kenték volna be, kemény lángok csapdosnak ki, egészen más anyuka ez már, mint az imént volt. Ugyan miért, mivel adtam rá okot?

— Mit tehetek én, anyukám! Én nem mondtam neki, hogy ide járjon... — mondja Emilke, s bal keze hüvelykujját a többi ujjával a tenyerébe zárja: amikor még sokkal kisebb volt, ez annyit jelentett, hogy amit az ember éppen mondott, nem érvényes. Azonban most bizonytalanodik: anyukát várta, nem apukát — apuka anyukát nagyon megbántotta, de hozott pulóvert, kedves volt Emilkéhez, egy rossz szót nem szólt anyukáról, az igazat megvallva, nem is igen emlegette.

Mondjam meg Emilkének egyenesen, hogy az apja rossz ember, soroljam fel az összes ellene szóló bizonyítékot? Nem, ez kétes értékű taktika lenne, Emilke már nem olyan kicsi, hogy ne volna saját ítélete.

— Ha apuka megint eljön, mondd neki, hogy rögtön menned kell... mondd, hogy... sétálni mentek, vagy bábszínházba... — nézett bele az asszony afféle tulajdonosi pillantással fia halványan erezett, kék szemébe, hirtelen magához rántotta, és szemét, száját, arcát elárasztotta csókjaival — ölébe kapta és hízelgő öleléssel megringatta, mint valami kisbabát. A közeledő villamos zajosan fékezett, anyuka letörölte Emilke homlokáról a vérpiros rúzsfoltokat.

Ugyanebben az órában a Regina udvarán, az épület hátsó bejáratához vezető úton megcsikordult a kavics két ember lépteit alatt, s rövidesen megkopogtatta valaki Mareš irodájának ajtaját. A természetes törzsőrmester ismert alakja csaknem betöltötte az ajtót.

— Vališ Franta, világutazó — tette le szokott lakonikus módján az iratokat az asztalra, és elbúcsúzott.

Franta szorongva pillantott az ajtó felé, annak az embernek lépteit odalenn már elhalóban vannak, az imént még az volt az érzése, hogy a vesztőhelyre viszi, most meg úgy rémlik neki, hogy lépteivel utolsó reménye távolodik. Nem meri felemelni a tekintetét — egyszer csak egy parolára nyújtott kéz áll meg közvetlen előtte.

— Mikor olyan idős voltam, mint te, örökké az volt a vágyam, hogy utazhassam. Meséld el hát, Franta, mi mindent láttál, mi mindent éltél át.

Franta nem tudja, hányadán áll. De ennek az embernek a hangja egészen barátságos. Mi értelme volna még valamit eltitkolnia, mikor az éjjel már úgyis mindent elmondott az őrsön, azon a szerencsétlen állomáson, mindössze egy órányira Prágától! Ilyen darabka hiányzott neki — biztosan eljutott volna már Děčínbe, mert az út további részét napközben tette volna meg!

Lassan belemelegedett a beszédbe — az az ember ott szemben mégiscsak ravasz fickó, Franta utazása egyszerűen nem is nagyon érdekli, hanem minduntalan az otthonára fordítja a szót, anyuról, apuról kérdezősködik, borzas, rőt bajusza mozog, agyafúrtnak kszedi belőle, mi is van Hankával, Jirkával — vigyázzunk a bajuszosokkal, már az a tegnapi is a vonatban végzetes lett! ... Aztán az igazgató átmegy a szomszéd helyiségbe, telefonon beszél valakivel, egy kicsit indulatos. Franta meghallja a saját nevét — lemondón ül a széken, ennyire vittem, hogy hivatalbéli emberek kézről kézre adnak, alkudoznak rajtam, mint valami bútordarabon, engem senki meg se kérdez, beleegyezem-e, hogy rács mögé tegyenek.

— Szedd a holmidat, mész haza.

Franta megdermed. Micsoda, egész közönséges módon hazamenjek, mintha mi sem történt volna?

— A nővér elkísér. Körülnéz, milyen is hát a helyzet ott nálatok.

Franta vékony palacsintává gyűri a sapkáját, a kopott táskával a hóna alatt mozdulatlanul áll az iroda közepén.

— Nem akarózik hazamenned?

— Én... inkább itt maradnék...

Az az ember ott az asztalnál hangosan füttyent, mint egy kamasz gyerek:

— Miért?

Franta dús szemöldöke egyetlen komor vonássá me-revedik:

— Apu iszonyún összevág...

Mareš az órájára pillantott. Egy óra múlva kezdődik a mozi, megígérte Vojtának, hogy együtt elmennek. A csend világa. Tegnap egész este cethalak, cápák nyüzsögtek Vojta képzeletében, alig bírta tőlük a lec-két tanulni, a pajtásai, úgymond, el voltak ragadtatva a filmtől, még reggel se tudott másról beszélni, csak a mai moziról. Mareš hol az órát nézi, hol Franta ré-mült képét, mely fáradtságot és izgalmat tükröz, a sze-me fölött szétmázolt korom, kék foltos ajka még nem hegedt be. Nyilván verekedett a fiú. Vagy talán...

— Elestél? — bökött mutatójával Mareš Franta alsó ajka felé.

Franta félrefordította tekintetét, megrázta fejét, el-komorodott. Mareš ismét az órára pislantott. Ha most hazamennék, még elérnénk a moziba. De az a kék fol-tos ajak!...

— Magam megyek veled, beszélek apáddal.

Nagy kő esett le Franta szívéről. Hát mégsem ellen-sége minden bajszos ember. Lám, ez a lazán kötött nyakkendőjű úr itt feltárcsáz egy számot, valakinek magyarázza, hogy ma nem mehet moziba — ott a drót másik végén valaki nyilván nagyon mérges, az igaz-

gató arca zavart, nagyot sóhajt, leteszi a kagylót.

Fél óra múlva Mareš megáll a plakáttal teliragasztott deszkapalánk előtt, s lenyomja az ajtókilincset. Frantának elszorul a szíve, most pillanatnyilag ugyan talán nem történik semmi, de ez az úr nem marad itt örökké! Mindenütt csönd — Franta orrát megcsapja a mosogatólé, nyúltrágya és szennyes pelenka bűze — hirtelen mázsás súlyként nehezedik rá pompás vállalkozásának kudarca. Nem leszel tengerész, ahelyett, hogy cirkálót kormányoznál a viharban, Jirka összepiszkított hátsóját törölgeted majd ítéletnapig. Viszketni kezdett az orra töve, szétfolytak előtte a konyha körvonalai, alig látta meg a sarokban kuporgó Hankát:

— Apu nincs itthon? Hát Jirka?

Hanka egy gyűszűnyi vízben egyetlen babája ruháját mossa. Elveszett bátyja visszatérte egyáltalán nem hozza lázba, az idegen úr már inkább magára vonja figyelmét: restelkedés nélkül méregeti végig tetőtől talpig.

— Biztos Burianéknál — feleli Frantának.

Franta átbújik a palánkrésen, Mareš habozás nélkül utána. Jirka lábát törökösen keresztbe vetve ül a földön, szedegeti ki Rek rozsdás fazekából, a hideg levestől a krumplit, és senkitől sem zavartatva, jó étvággal tömi magába. Rek fejét félrehajtva ott áll mellette, láthatóan zavarban van: a kutyalovagiasság gátolja, hogy energikusan fellépjen egy zsenge emberi lény ellen. Mareš mind az öt ujjával beletúr az üstökébe, rásandít Frantára, s tétován megáll. Végül is karjára veszi Jirkát, a kutya fenyegetően vakkant, egy kicsit a magáénak tekinti a gyereket, csak miután Franta habozás nélkül rácsap a fejére, csillapodik le.

Jirka sírva fakad, az ismeretlen embernek csúf kefe van az orra alatt, de szerencsére itt van Franta, az majd elbánik ezzel a Fanyűvővel. Mareš tanácstalanul leteszi Jirkát a konyha közepére. Szeme végigfut a konyhán, látja az asztalon a szutykos edényt, a tűzhely előtt szétszórt széntörmeléket, fenn a mennyeze-

ten a sarokban a lepedőnyi pókhálót, az udvarra néző vaksi ablakot, a padlóba betaposott cigarettacsutkákat. A leánykával kellene beszélnem, hogy ellenőrizsem, amit Franta mesélt... Ehelyett gépiesen megsimogatja Hanka borzas fejét.

Franta kiszéd annyit Hankából, hogy apu csak estére jön haza — anyu felől nem is érdeklődik. Mareš váratlanul odahajol Frantához, és halkán mondja neki, hogy sajnós, estig nem várhat. Egy tenyérsnyi szabad helyet csinál a limlommal teli asztalon, rövid, pár soros levélkét ír Vališnak, kéri, hogy ne büntesse meg Frantát, s nyomatékosan lelkére köti, hogy saját érdekében rögtön másnap látogasson el a Reginába. Becsukta maga után az ajtót, tétován megállt, aztán becsöngetett a szomszéd házba. Burianné zavartan bevezette az első szobába. Mareš eleresztette a füle mellett Burianné hosszas mentegetőzését, hogy nem készült fel a vendégfogadásra, igyekezett gyorsan megnyugtatni őt, hogy bár hazahozta Frantát, nem a rendőrségtől van. Annyit akar csupán tudni, mi is hát a helyzet Vališéknál.

— Nem vagyok istenhívó, de néha bizony azt mondom, hogy ezeknek a gyerekeknek mégiscsak van őrangyaluk. Az öreg Vališ helyében én már kitekertem volna a nyakát annak a ringyónak!

Negyedóra alatt Mareš megtudta, amire szüksége volt.

— Frantát legszívesebben azonnal elhelyezném valamelyik otthonban, de ki viselné a kicsinyek gondját, sikerül velük valamit csinálni?! — mondja, és rövidlátó szemével keresgél valamit a tárcájában. Kitesz az asztalra egy ötvenkoronást, és szaporán feláll.

— Minek adja ezt nekem? — bámul nagyot Burianné.

Mareš ügyetlenül topog az ajtóban, majd összetapossa a Burian gyerek kisautóját:

— Vegyen valamit vacsorára a szomszéd gyerekeknek...

— Hiszen úgyis minden pillanatban itt vannak, hol ezt kérnek kölcsön, hol azt, sose adják meg, de én nem is várom tőlük.

— De hiszen nem a maga gyerekei.

— No és talán a magáéi? Csak tegye el szépen azt a pénzt!

Mareš már kinn jár az utcán, Burianné zavartan tartja kezében az ötvenkoronást, valami ösztökéli, hogy szaladjon utána a borús képű embernek — de végtére is, nyugszik meg, hiszen nem tartom meg magamnak! Ám azért fölöttebb meglepő, hogy még manapság is akadnak ilyen csodabogarak, mint valamikor az olvasókönyvben látta... Vagy pedig valami dús-gazdag ember az illető? Aligha, a kabátujja széle rojtos, kiskabátja a gombok mentén végig fénylik, mint a tükör, és valami parádésan megborotváltnak se látszott...

Megzördült a konyhaajtó, a kissé csenevész Hanka bújott be. A szája maszatos, a kezében tartott babából csöpög a víz, mint a víziemberből. Fölfelé hajló pillája alatt megcsillan nyílt tekintetű szeme, és minden röstelkedés nélkül mondja:

— Burian néni... éhes vagyok...

Lefekvés előtt a gyerekek még kiszaladtak a kertbe egy kicsit hancúrozni. Emilke egyedül maradt az ebédlőben. Bámul ki az ablakon, nézi, hogyan kap hajba valakivel Věrka a hinta miatt — lám, amikor idejött, semmiféle játék nem érdekelte, most meg bolondja a játéknak, mintha utólag jött volna rá az ízére.

Anežka lép az ebédlőbe, Emilkét ott találja a félben-hagyott vacsora mellett — követi a tekintetét: lenn a kertben Věrka győzött, kiharcolta a hintát, felül rá, s nagy térdrugózással meghajtja magát. Szoknyája vadul lobog, a díszfenyők sötétzöldje előtt fehéren villog a lábikrája, ingblúzáat kebléhez tapasztja a szél. Anežka nézi a friss, üde látványt, közönyösen elfor-

dítja tekintetét, de újra csak oda kell pislantania, szorosan összezárja ajkát. Fejét lehajtva megy az asztalhoz, tekintete megáll a boka táján kidudorodó, magas szárú fűzős cipőjén, eszébe jut, hogy idestova tíz esztendeje viseli. Mintha életében először venné észre, enyhe csodálkozással figyel meg furcsa járását: senki sem rakja annyira szét a cipője orrát, jaj de csúnya látvány lehet! Megpróbál egy darabkán úgy menni, mint mondjuk Věrka. Hiába, nagyon fáradságos ez!

— Miért nem etted meg a vacsorát?

— Nem vagyok éhes.

Anežka leszedi az asztalt, Emilke összekulcsolja a kezét, gondolatai tudj' isten, hol járnak. Anežka leül melléje — odakinn Věrka még egyre hintázik, egész ide hallatszik vad kacagása. Ámde ma Anežka gondolatai is folyvást elkalandoznak. Levél fekszik az asztalon a szobájában. A levél borítékán az ő neve — ez már magában is nagy esemény, hát még a levél tartalma... Ezredes bátyja nyugalomba vonul! Kettejük életét elejétől fogva különös testvéri kötelék fűzte egybe, a nyugdíjjogosultságot is szinte egy időben érték el... Tenyerével leporolgatja Emilke fehér foltos könyökét.

— Nem mész játszani?

Emilke ráemeli révedező szemét; szakasztott anyja, gondolja magában meglepetve Anežka. A fiúcska nem válaszol, egy darabig némán ülnek egymás mellett, Emilkének nincs ínyére Anežka társasága, kiragadta őt eleven, fájó emlékeiből. Kisebbfajta szirt valahol a Tátrában, már a nevére se emlékszik — anyuka sortnadrágban, a fején kendő, apuka kezében tojás és hőpalack, kettejük közt Emilke, kezében turistabot, végig kiverve ezüstcímkekkel. Mindhárman feszült izgalommal néznek az állványon álló fényképezőgép lencséjébe. Emilke elkezd hangosan számolni. Apuka ráripakodik:

— Hallgass, a teremtésit, négy sor fogad lesz a ké-...

Abban a pillanatban kattant a készülék, s aztán odahaza a szünidő után, amikor apuka a fürdőszobában előhívta a képet, Emilke hibátlan volt rajta, ellenben apuka szájában legkevesebb hatvan fog virított. Emilke halálra kacaghatta magát.

A fiúcska bátortalanul megérinti a gondolataiba mélyedt Anežka könyökét:

— Alighogy apuka akkor összerakta a fényképezőgépet, megzörrent fölöttünk a szikla, és egy zerge rohant lefelé, ugrált, mintha gumiból lett volna, szinte keresztül a fejünkön. Aztán... aztán az utolsó nap, mielőtt elutaztunk Poljankából, láttunk mormotát, olyan volt, akár egy nagy házinyúl, csak hogy sípolt, de úgy ám, hogy elhallatszott egészen Tátrafüredig. Apuka azt mondta, figyelmezteti társait, hogy szaporán bújjanak el... — Emilkének a pillája se rebben, merőn néz ki a kertbe. Věrka már ismét hadakozik, ezúttal a gyermekkerékpárért, amelyet az igazgató nemrég vásárolt nekik. Beledőf Hordóba, aki hasztalan próbál egy darabkát segítség nélkül kerekézni, elterül a fűben, a többi gyerek egetverő ordításban tör ki, Věrka pedig már száguld is a kerékpáron, hajmeresztően veszi az éles kanyarokat, csak úgy repül nyomában a kavics.

Emilke arcán egy izom se rándul meg. A Regina az apátlan, anyátlan gyerekeknek, a rossz szülők gyerekeinek, a kis bűnözőknek menhelye. Mit követtem én el, hogy itt kell élnem a rács mögött, együtt azokkal, akik loptak, csavarogtak éjszaka, megbotránkoztatást keltettek? Ujjal mutogatnak majd rám: Látjátok, sétálni mennek a fegyencek, a reginisták! Kivettek az iskolából, osztálytársaim szünetben összedugják a fejüket, rejtélyesen suttoznak, s lopva az én üres helyem felé pislogatnak: nyilván valami rettentő bűnt követett el, amiről senkinek sejtelve se volt, állítólag eszten-dőkre bezárják, bűnöző, ki nem mászik már a csávából. Miért, ugyan miért nem küld már át Mareš úr a gyermekotthonba, a Borbálába, onnan rendes iskolába jár-

nak — Eliška mondta, hogy sose ugyanabba, amelyből az ember jött...

Feláll, kézen fogva végig vezeti Anežkát a folyosón, majd a hallon át a hálóba. Főleszmél, megtorpan, de Anežka készséggel hagyja, hogy vezesse, Emilke egyszeriben forró hálát érez iránta. Gondosan körülnéz, nincs senki a hálóban, benyúl ágya matraca alá, kitapogatja az üveggolyót, sugárzó arccal mutatja meg a nevelőnőnek, a golyó valóságos kincs, a szivárvány minden színében játszik — ismét gondosan visszadugja a matrac nyílásába. Majd egy kis noteszt húz elő, a noteszből egy tört sarkú fényképet, s odanyújtja Anežkának. Emilke apja csakugyan elmosódott a képen.

A fiúcska lassú, felnőtt léptekkel megy a szekrényéhez, óvatosan, mint igen drága kincset, teszi el az összekarcolt fényképet a jegyzetfüzetébe, és a fehérneműje alá rejt.

Anežka szórakozottan nézi Emilkét, bizony pompás lenne, odaköltözne Hynekhez, vezetné a háztartását — legalább most, öreg napjaikra együtt lennének...

— Anežka nővér, jöjjön csak, nézze meg! — A szekrény felső polcán teli zacskó. — Anyukám hozta, a legjobb bonbon, sok pénzbe került. Egy fiú se kap az anyukájától ilyen jó bonbont!

Anežka nem tudja, mit mondjon.

— Mehetnél játszani...

De Emilke odalép az ablakhoz, ráhajtja homlokát az üvegre, az üveg kellemesen húsít. Akkor ott, annál a fényképezésnél — anyuka belekarolt apukába, de apuka középre állította Emilkét, anyuka el kellett hogy engedje apukát. Azután egyszer odahaza vitatkoztak valamin — anyuka hirtelen kiküldte őt az udvarra játszani, alighogy becsukta maga után az ajtót, apuka ráordított szegény anyukára... Ő holtsápadtan egész idő alatt ott állt az ajtónál. Hogyan egyeztethető ez össze azzal, hogy amikor néha hármasban sétálni mentek a városba, apuka maga karolt bele anyuká-

ba — ismerősökkel találkoztak, s apuka tréfált, mosolygott anyukára, és Mášenkának becézte, minden a legnagyobb rendben volt...

Anežka révedező tekintettel áll — hiszen... hiszen voltaképp őmiatta nem mentem férjhez, mindig a közelében akartam lenni, gondját akartam viselni, bálványoztam, milyen büszke voltam rá, amikor előléptették főhadnaggyá, sudár volt, mint a nyárfa, remekül festett az uniformisban — később törzskapitány lett... Majd a megszállás szörnyű évei, Hynek eltűnt, senki sem tudta, külföldre szökött-e, vagy pedig elfogta a Gestapo. Majd tudj' isten, milyen kerülő utakon homályos hír érkezett róla, hogy a földalatti mozgalomban dolgozik. Még azt a rettegést, azt az esztendőig tartó, gyilkos rettegést, amit átélt miatta! Végül is tagja lett a partizánparancsnokság törzskarának...

Csak most, már a közepe táján, kezd Anežka odafigyelni Emilke elbeszélésére:

— ...Egyszer anyukával és apukával kirándulásra mentünk. Megláttam, hogy egy kocsis szörnyen csépel a lovait, szóltam apukának. Apuka egészen elvörösödött, odaugrott, kitépte a kocsis kezéből az ostort, és darabokra törte a térdén, erre a kocsis megragadta apuka gallérját, odasereglett köréjük egy csomó ember, s ha nem jön a rendőr, apuka összeverekedett volna a kocsissal... Anyuka ma azt mondta... — folytatta Emilke, de hirtelen lenyelte a szót, elpirult, lám, milyen ostoba, mibe kezdett bele... Lesütötte szemét, hosszúkás feje a vékony, törékeny nyakán szíve minden dobbanására rezdül egyet.

— Mit mondott anyuka?

— ...Azt mondta, ha apuka megint eljön... Mondja meg, Anežka néni — függesztette tétova szemét a nővér hervadt arcára, hangja érezhetően remegett —, rossz ember is védelmébe veheti az állatokat, ha valaki veri őket?

Anežka figyelmesen szemügyre veszi, rend van-e a szekrényekben, mintlia ez a munka most teljesen

lefoglalná, pedig igazán nem tudná megmondani, miért teszi, hiszen nem volt szándékában.

— Akiben van részvét az állatok iránt, az jó ember.

Micsoda megrázkódtatást élt át Anežka, amikor Hynek, se szó, se beszéd, megnősült! Nem tudta ésszel felfogni, hogy tehetett ilyet! Joga volt hozzá, természetesen, de a felesége mintha megérezte volna, mennyire csüngök a bátyámon, feltűnés nélkül sikerült izolálnia tőlem — a holtakról vagy jót, vagy semmit, de nem tudtam neki ezt megbocsátani. Lehet, hogy nem volt szép tőlem, de mit tehettem, nem tudtam rá másképp gondolni, csak mint olyanra, aki betolakodott közénk. A halálával most kiengesztelt, tán a sors akarta így, én és Hynek kicsi korunktól egymáshoz tartozunk, már mint gyerekek ragaszkodtunk egymáshoz, amióta eszemet tudom, nem volt ember, aki közelebb állt volna hozzám...

Odalenn bizonyára verekedés támadt, Hordó hisztérikusan üvölt, Anežka örül, hogy mehet rendet csinálni. Emilkének szüksége lenne rá, de Anežka ha akar, ha nem, Hynekre gondol; átköltözik Košicébe, lehetséges, hogy Hynek nem maradhat a katonai lakásban, de se baj, elmegy vele akár vidékre is, nincs abban semmi, végre együtt lesznek, mindmáig nem sikerült a terve, hát legalább élete alkonyán lesz hozzá kegyes a sors, hiszen talán mindkettejüknek reménye lehet még néhány nyugodt, békés esztendőre...

Emilke merőn bámul ki az ablakon, a nap vérpiros és zöldes nyilakból óriási legyezőt borít a láthatár fölé. Van valami ebben a tüneményben az elmúlt szép időkből, nem tudja, mi az, csak valami szétfosló emlék, hasonlatos a napnyugtához... de akkor ott jelen volt anyuka is apukával... Amikor még kicsi voltam, elalvás előtt minden este fogtam mindkettejük kezét, s olyan boldog voltam!... Elveszi fejét az ablaktól, homloka nyomán gyöngye zsíros folt marad az üvegen, izgatott hangjában ott remeg egész boldogtalansága,

hirtelen támadt rémülete, hogy soha többé nem lát már zergét, a sziklán bakágast ülő mormotát, soha többé nem látja már a reflektorszemű villanyvonatot, mely holtan fekszik a skatulyában, üres lakásukban.

— Anežka néni, miért nem lehetek én együtt anyukával és apukával? — Megijed saját hangjától, elröstell magát, elfordul az ablaktól... Megkönnyebbülten fellelegzik: senki sem áll a szekrényeknél, csak odalent csitul el épp ebben a pillanatban Hordó ellenszenves, kiszámító ordítása.

6

Napfényes vasárnap reggel. A nyitott ablakon behallatszik Mareš lakásába a zsúfolt villamosok ideges csöngetése, a szabad természetbe igyekvő gépkocsik túlkölése. A városi tavasz teljes pompájában: melegen tűző nap, fehér harisnyás gyerekek, a kipufogók szagával összekeveredett, ingerlőn dús jázmin-illat.

Vojta a konyhában belerakta az elemózsiát a kenyérzsákba. Bosszankodik — ez rávallapura: kirándulásra készülnek, de fél órával az indulás előtt ki kell hogy találjon valami halaszthatatlan munkát! Milyen gyönyörű az idő, kár minden percért!... Vojta a repülőkorongot is betette a kenyérzsákba, s egy pillanatra elfogja az izgalom: nagyszerű dolog, hirtelen meghúzza az ember a zsineget, és a piros korong süvítve fölrepül a magasba, mint valami szputnyik! Két hete fennakadt egy fa ágán, tán ötvenszer is megcélozták kővel, mire apukának sikerült leütnie!

— Apuka, akkor hát már megyünk?

— Rögtön. Cikket kérnek tőlem az újságba, az este nem tudtam befejezni.

Vojta hirtelen a torkához kap: anyuka! Hiszen ma jön... A múlt vasárnap ugyan együtt voltak, de az kivételes, egy héttel elhalasztott látogatás volt, mert

anyuka az előző vasárnap nem jött... Vojta rápislant a papiros fölé hajló apjára: most mi lesz? Apuka is örül a mai kirándulásnak, hiszen az este együtt böngésztek a térképet. Igaz, apukával kinn a természetben nem volna nagy mulatság, de Vojta úgy tervezi, hogy ma holtbiztosan átkutatják a régi, elhagyott barlangot, amelyet egy kora tavaszi kiránduláson együtt fedeztek fel...

Az előszobában berreg a csengő, Vojta szívdobogva megy ajtót nyitni — bozontos üstöskű barátja, Pavlík áll az ajtóban. Fellélegzik, a vendéget egyenesen a hálóba kalauzolja. Pavlík előhalász a zsebéből egy finoman kiesztergályozott légcsavart. Vojta leveszi a szekrény tetejéről a repülőgép-modellt, mely kettejük közös műve, csupán a légcsavar hiányzott róla. Feltekerik a gumit, a légcsavar forgásba jön, de ez nem az igazi, túlságosan hamar megáll dróttengelyén, szinte mintha mézben forogna.

— Apuka, gyere, nézd meg, nagyon nagy a súrlódás!

Mareš szórakozottan tépdesi szemöldökét a papiros fölött, befejezi a mondatot.

— Még egy perc, mindjárt készen leszek.

Pavlík a buzgó fejtörésben homlokát ráncolja.

— Mit szólnál hozzá, ha közbeékelnénk egy gyöngyszemet?

Vojta átkutatja a szekrényét, melyben kisgyerek korabeli játéakai pihennek. A légcsavar a gyöngyszemen úgy forog, mintha golyóscsapágyon járna.

— Milyen semmiség! De te persze nem jöttél rá, mi? — vigyorog diadalmasan Pavlík.

— Tudtam én ezt, csakhog... épp nem jutott eszembe...

— Kutya gumit tudtál.

Vojta idegesen feszíti a darab gumihuzalt:

— Irigyled, hogy színjeles vagyok, ugye? — Csöndes belső megnyugvás: most megkaptad a magadét! Pavlík azonban nem zavartatja magát, figyelmét összpontosítva egyengeti ki a drótalvázat:

— A színjelesség még nem minden — mondja higgadtan. — De én azért kívánom neked...

Hátuk mögött kattannak az asztalfiók:

— No már itt vagyok. Miről van hát szó?

— Már nincs rád szükségünk, apuka.

Anyuka! — eszmél fel ismét Vojta. Becsukja maga után az ajtót, apja a papirosokat rakja rendbe az asztalon, Vojta csak topog egy helyben, majd hirtelen egészen mást mond, mint amire az imént gondolt:

— Apuka, mit csinálunk Pavlíkkal?

— Magunkkal visszük, ha kedve lesz!

A Pavlíkkal folytatott apró kis vita már feledésbe merült, Vojtának felragyog a szeme: ha úgy gyorsan összecsomagolnának, és eltűnnének a házból, mielőtt anyuka jön? Elfogja a bizonytalanság, az órára pislant.

— Akkor hát már megyünk?

Csöngetnek, Vojtának lecsügg a keze, késő!... S ha gyorsan megmondaná apukának, hogy anyuka az, és nem nyitnánk ajtót?... Nem, apuka biztosan nem menne bele ilyen bújócskázásba.

— Anyuka, te vagy az? — pirul bele Vojta a tettezett meglepetésbe, anyuka magához öleli... az ismert finom gyöngyvirágillat, valamikor ez az illat elválaszthatatlanul hozzátartozott gyermekkorához, a napi kényeztetéshez, az otthon egész légköréhez. Ma már mindez csak távoli emlék, mely, furcsamód fokozza Vojta zavarát. Mareš meglepetve áll meg az előszobába nyíló ajtóban.

Anna mosolyogni próbál, a nyitott ajtón át a hálóban megpillantja az idegen fiút, lenyeli a szót. Ruganyos járásával fesztelenül bemegy, csokoládébarna lesült lábán nincs harisnya, széles tarka szoknyája hullámszik a térde körül.

— Öltözz fel, Vojta, kimegyünk a duzzasztóra.

— Hogyhogy? — szólal meg Mareš.

Vojta csaknem kétségbeesve néz apjára, nekibátorodik, hangja tompán kong:

— Apukával kirándulásra készültünk, anyuka...

Az asszony felhúzza szemöldökét, megsimogatja a fiúcska haját:

— Csakhogy ma a hónap első vasárnapja van, apuka biztosan elfelejtette. Azonkívül meglepetést tartogatok neked...

Mareš nyugtalan tekintete Pavlíkra téved, aki némán ül a heverő szélén, jelenléte egyszeriben fék mindhármuk nyelvén.

— Eredj, Vojta, ha akarsz. Anyukának igaza van — mondja Mareš.

Vojta zavartan áll a helyén — miért kellett hozzátenni, hogy „ha akarsz”? Mareš hátat fordít nekik, az asztalon rendezget, Anna int a fejével, az ablakhoz hívja Vojtát. Szemben az út szélén egy kétszínű Spartak. Vojtának földbe gyökerezik a lába, arca felragyog: a nap sugarai vakítón verődnek vissza a krómozott ütközőkről, a világ minden fiúgyerekének vágya, a szédlítő rohanás képzete villan fel előtte — apuka, a barlang az elhagyott völgyben, mindez feltartóztathatatlanul lesüllyed valahová, Vojta szíve hevesen dobog: tán egy darabon vezetni is engedi Patera bácsi... Egy pillanatra megsajnálja apját, apuka itt marad magára hagyatva, aztán mi lesz Pavlíkkal... hisz ez kettős árulás, majd hirtelen feltámad benne a dac — magadat okold, apuka, az örökös munkádat, nem megmondtam, hogy gyerünk, már rég messze járhatnánk!...

— Élelmet nem kell hoznod, Vojta.

Vojta zavartan akasztja ki nyakából a kenyérzsákot:

— Isten veled, apuka... szevasz, Pavlík!

— Vidd magaddal az orosz, tudod, hogy az este nem nagyon ment — mondja Mareš, mereven nézve az asztalt. Vojta megragadta a könyvet, kirohant, mint akit üldöznek — legyen már túl rajta, odalenn vár a kocsí, a világos fedelű, kávészínű, krómozott kocsí...

Süket csend telepszik Marešra. Megérinti Vojta tömött kenyérzsákját, mintha nem hinné, hogy a fiú csakugyan elment, kinn az utcán felvonít a beindított

motor, ajtócsapódás, sebességváltás — a szobában ott szálldos az ismert gyöngyvirágillat.

A szél a nyitott ablakban nekifeszül a függönynek. Mareš elmereng. Mindig különös, megfoghatatlan érzés fogja el, amikor itt látja Annát a lakásban, melynek annyi éven át elválaszthatatlan része volt. Ott abban a fotelban olvasta az újságot, a lába keresztbe vetve, a hamutartó a karfán, a zongora fényezett lapján ott tükröződött a frizurája, ha kissé bizonytalankodva megkísérelt Chopint játszani, egyszóval itt volt, az atmoszféráját alkotta ennek az otthonnak. Voltaképp hogy történt, hogy most eljön, itt áll kezét tétlenül karba téve, annak a kéznek nincs már itt tennivalója, nem indítja meg a varrógép lendítőkerekét, nem szór kávé a villanyőrlőbe, nem öntözi meg a virágokat. Csak azért jön, hogy a bírósági végzést betű szerint betartva együtt töltse Vojtával a megszabott napot.

— Hát én akkor elmegyek, Mareš bácsi...

Mareš összerezzen, Pavlík lecsüngő kezében a mozdulatlan repülőgép mintha kihangsúlyozná az elrontott vasárnap borús hangulatát.

— Mivel töltöd majd az idődet, Pavlík?

A fiúcska az ujjával lassan lehúzza a légcsavart, majd hagyja, hogy lejárjon.

— Nem tudom. Hazamenni nem akarózik, szüleim látogatóba mentek a nénihez... a néninél szörnyű unalmas, gondoltam, játszunk majd Vojtával...

Anna. Ebédkor majd maga mellé ülteti Vojtát, mosolyog rá, magához szorítja, lehozza neki a kék eget, aztán megfélemezik róla, azzal az ismert kézmozdulattal megtörli száját, majd bosszankodik, hogy piros folt maradt az asztalkendőn. Marešnak úgy rémlik, hogy jelen pillanatban gyűlöli az egész világot: az utcán rikoltozó gyerekeket, a napot az égen és magamagát is. Pavlík zavartan néz. Mareš egy kissé férfiatlan, rózsás kezét ráteszi a fiú vállára:

— Ha akarsz, sétálunk egyet a városon kívül... aztán betérünk valahová ebédelni...

Ballagnak a külvárosi kis villák közt, a tavaszi rétek dús zöldje valóságos borogatás a szemnek. Ha legalább megállíthatná az ember az agyveleje működését, hogy ne térne vissza folyvást ugyanahhoz az egyetlen témához. Az agyvelejét... vagy talán inkább a szívét? Badarság, bolond vagyok, bolond voltam az első pillanattól fogva, hogy megismertem Annát — attól a naptól fogva, amikor a tankönyvkiadóban elfogadták a gyermeknevelés kérdéseiről írt munkámat, s bemutattak a fiatal szerkesztőnek, aki majd kéziratomat szerkeszti. Hamarosan égi ajándékot láttam benne, de ennek semmi köze sem volt a szaktudásához. A pazar ajándékok olykor elkápráztatják az embert, első elragadtatásunkban méltatlannak tartjuk, hogy a felszín alá nézzünk — aztán egy kicsit tán vak is voltam. Az első komoly szerelmi kaland tizenöt évi házasság után, s beállt az áthidalhatatlan szakadás — könnyű szívvel szétzúzta a családot, elhagyta férjét, kisfiát... A munkámra féltékenykedett, ő, akit mégis csak kellett hogy érdekeljen ez a munka, önzéssel vádolt. Mindez persze csak ürügy volt.

A munka, a munka! Ha ma öt perccel korábban végzek, a bal oldalamon most itt lépdelne Vojta, s jómagam megmenekültem volna ettől a lehangozottságtól. Nem, én nem vagyok hibás. Hogy volna ez önzés, hát magamért töröm magam?! De mégis — ha egészen őszinte akarok lenni: nem voltak nekem előbbrevalók az idegen gyerekek, mint a feleségem? — Hirtelen átfogta a meglepett Pavlík vállát, erősen magához szorította, tenyerén ott érezte a fiú üstökét, még gyermekien finom arcbőrét.

A kocsí felkúszott a hepehupás, meredek úton, a nyomában támadt porfelhő széjjeloszlott, elnyelték a virágba borult almafák. Patera bácsi erőteljesen meghúzta a féket, Vojta kilépett, anyuka fürge kézzel keresi a kulcsot a táskájában.

— Ez itt a mi víkendházunk, Vojta.

Először majdnem semmit se lát a félhomályban. Anyuka kinyitja a spalettát — a duzzasztó vizének kék tükre, szél dagasztotta fehér vitorlák, a domboldalon virágzó almafák tengere.

— Ez a meglepetésünk, Vojta, ugyancsak megdolgoztunk a bácsival, mire rendbe hoztuk, elhanyagolt állapotban vettük. Azért hagytam ki két hete a vásárnapot...

A házikóban még érezni a friss festés szagát, a padlón új linóleum és tarka kelimszőnyeg, a konyhapolcon ragyog a tiszta edény. Vojta kiszalad a közeledő bácsi elébe.

— Nyolc év után végre ismét egy darabka saját földél a fejem fölött — fogta át Patera a fiúcska vállát. Meglátta kezében a könyvet. — Orosz? Csak tanulj, Vojta, szükséged lesz rá. Az a ház ott lenn — mutatott kinyújtott kézzel lefelé —, igen, az, olyan, mint egy vár... ha érdekel, hát az a bungaló Patera bácsié volt, kapisko?

Vojta nem érti:

— Hát most már miért nem a bácsié?

Patera menet közben felhangolta az új tranzisztoros rádiót:

— Azt a törvényhozó elvtársaktól kellene megkérdezni — tágul széles mosolyra napsütötte ábrázata. — Hogy a szegényeknek adhassanak, valakit meg kell rabolniuk. Egy szó, mint száz: modern Jánošíkok. Azonban, van itt egy lényeges eltérés, bocsánat — ütötte hátba szilaj hévvel Vojtát. — A mieink tudományosan, Marx tanítása szerint látnak a dologhoz, míg Jánošík egészen közönséges anarchista volt. Ponyimajes, sto to anarhiszt? — nyerített fel, mint a ló, s legyintett a víz felé, akár egy milliomos, aki a zsebkését vesztette el. — No de se baj, ezen már túl vagyunk — simított végig elragadtatott pillantással a homlokzatot. — A nyalábomban hordtam fel a rengeteg anyagot egészen letről, a vízpartról, valóságos Mauthausen,

barátocskám — törölte meg izzadt homlokát, szögletes ábrázata fénylett, mint a hold. — Hát igen, változnak az idők: kőműves, szerelő, mázoló... minden voltam. De a végén bungalótulajdonos lettem. Megint bungalótulajdonos vagyok — húzta fel a szemöldökét. — Jegyezd meg magadnak, Vojta: azokat az embereket, akik valaha jelentettek valamit, nem olyan könnyű megtörni... — Rejtélyesen elmosolyodott, a vállánál fogva visszatartotta Vojtát, s a bejárat felé intett: — Szép kis összeg van benne, annyi szent, de nem kell aggódnunk, hogy hol töltsük a vasárnapot. — Szétterpesztette lábát, tenyerét rátapasztotta hatalmas mellére, fejét oldalt billentette, arcáról olyasvalami sugárzott, mint a kudarcot nem ismerő, szerencsés kezű ember meghatódása.

Közben Anna kilépett az ajtón, meghallotta férje utolsó szavait, összerándult a szemöldöke, kissé idegesen elmosolyodott:

— Gyere, Vojta, összeismertetlek a szomszédék Standájával.

Éppolyan fényűző külsejű víkendház. Angolpázsit, fehér kőlapok, díszes pergola, az átforrósodott havasi kert felett a friss vakolatot üde zöld repkény futja be, az ablakok alatt pingpongasztal. Hamzáné fehér kötényben kiszalad a csöpp konyhából, kövérkés kezét lagymatagon odanyújtja Vojtának, állán kimélyül a mosolygó gödröcske. Vojtának, maga sem tudja, miért, nem tetszik az asszony ajkára élesen rámásolt piciny vörös szív. Doktor Hamza is felkelt a heverőről, és udvariasan kezét csókolt Vojta anyjának.

— Apukáddal barátságban vagyok — szorította meg szívélyesen Vojta jobbját. — Rendszeresen eljárógatok ugyanis a Reginába. Standa!

Az ajtóban megjelent egy Vojtánál fél fejjel magasabb, nyúlánk fiú. Vállal nekitámaszkodott az ajtófélfának, keresztbe vetette lábát, s szemét összehunyorítva mustra alá vette a vendéget.

— Vedd ki a kezed a zsebedből, Standa, légy oly

szíves, nem látod, hogy vendégeink vannak, istenem, de sok baj van ezekkel a gyerekekkel — mondta egy szuszra Hamzáné.

— Ne mérgelődj, anyu, megint elfelejtettem. Szervusz — nyújtott kezét Standa Vojtának.

— Menjetek ki játszani a napra — mondta elkomorodva Hamza doktor, és félretette az újságot. — Ilyen szép időben itt kuksolnának! Megiszik velünk egy kis feketét, ugyebár — kínált helyet Vojta anyjának a kerti széken.

— Igazad van, apu, már megyünk is a napra — karolt bele Standa Vojtába, és elvezette a terasz másik végére. — Apu azt mondta, hogy játsszunk. Játsszunk talán *Nyuszi ül az ágyon*?

Vojta bizalmatlankodva nézett végig újdonsült barátján, de Standa hirtelen zsebre vágta a kezét, s fejével a házikó felé bökött:

— Kezdődő szklerózis. Egyáltalán nem lep majd meg, ha az avatásomra Pickwicktől építőkockákat vagy mackót kapok. Nem ismerek bosszantóbb valamit, mint a naiv szülők. Máskülönben teljesen egészségesek, ahogy mondani szokás, ízig-vérig jó emberek.

Vojtának a meglepetéstől leesett az álla, majd ösztönösen odáblépett.

— Várj csak, hozom a durrogatót, lövünk seregélyt — mosolygott rá bátorítón Standa. Figyelmeztetőn szájára tette az ujját, és hátrapislantott. — Anyu nem szólna semmit, de Pickwick nem szereti a lövöldözést.

— Milyen Pickwick?

— Csakis az apu. Eridj előre, én majd kimászom az ablakon.

Vojta vár egy darabig, a házikó előtt a teraszon a hangzavarból kiválik Patera bácsi érces hangja:

— Felhajtom én azokat a soldanellákat, ha mindjárt magamnak kell is a Tátrában kikaparnom őket. Ördögük legyen, ha le nem pipálom magukat sziklakertesztül, szomszéd úr! ... Szevasz, mammutvadász — kiabál

Patera már Standára, mert meglátta, amint a fiú a légpuskával mászik ki a hátsó ablakon.

— Ebéd után pedig maguk jönnek át hozzánk feketére, itt lesz a többi cimbora is, a legutóbb még belebotlottak a malteros ládába, ma első ízben találnak készen mindent — hallatszik ide a bácsi kedélyes lár-mája.

— Akkor persze nekem főznöm is kellene valamit — hallja most Vojta anyu hangját. Jól fest anyu, amint ott áll, és kinyújtott kezével a borostyánkő füzért kapcsolja le a nyakából. Vojta hirtelen heves hálát érez iránta. Vikendház, autó, odalenn a kék tük-rű víz, és még előtte van az egész vasárnap, bukfencet lenne kedve hányni elragadtatásában.

— Gyerünk! — kurjantott a háta mögött Standa. Ballagtak együtt, Anna nézett utánuk, hirtelen előntötte a szeretet — ha Vojta maga lenne, tán utána futna! Nem, jobb most Vojtának Standa társaságában, legyenek az első benyomásai mennél erősebbek. Lesz, ami majd ide vonzza, előttünk az egész nyár — egyébként délután az enyém lesz Vojta, csak az enyém... Visszasétál a házikóba, férje már ingre vetkőzve, neki-gyűrködve felhajtotta a motorház fedelét, s kedvtelés-sel matat a motorban. Főznöm kellene már, gondolja magában Anna, ahelyett azonban széjjelnyitja a nyug-ágyat. Pompás ez a napsütés, csak egy darabkáig, mentegetőzik önmaga előtt, arcát kitartja a sugárzó melegnek. Alulról, a gyümölcsös felől hangos dörrenés hallatszik, Vojta bizonyára ki akarja venni Standa kezéből a puskát. Anna először megijed, majd meg-nyugszik; ártalmatlan légpuska. A hullámozó tó felett repülőgép zúg, vitorlázót vontat, a magasba emelke-dik, motorcsónak hasítja a vizet, nyomában egyre szé-lesedik az ezüstös hullámék. Szép idő, nyugalom, nap-sütés — mégis...

Ma reggel Gustav — ahogy kezét lecsüggesztve ott állt lakásukban magára maradottan, szánalmat kel-tőn. Ki tudja, miért, ha szemét behunyja, gyakran fel-

merül előtte — éppen ő, Gustav. Most — két esztendő múltával! Megfordul, arccal a nyugágy vászonhuzatának. Karel — könyökig felgyürkőzve, keze már megint fekete a motortól, arcán összpontosított, lázas figyelem, a világ nem létezik számára... Modern lakás, gyönyörű fekvésű víkendház, autó. Vállalkozó szellem: amit csak a fejébe vesz, minden sikerül neki. Hány hozzá hasonlót elsöpörtek a február utáni idők — csak Karel mászott ki mindenből, lerázta magáról a bajokat, mint kutya a vizet, miután sikerült sebtiben átúsznia a túlsó partra — tán nem is érheti olyan csapás, amely csak egy kicsit is meg tudná törni... Egyszóval életrevaló férjem van: mit kívánhatnék még?...

Az ember nemcsak azért van a világon, hogy a saját boldogságát hajszolja, hanem azért is, hogy kötelességét teljesítse, mondta egyszer Gustav. Hát kibírhattam volna mellette egy életen át? Nem mehettem egyetlen bálba — tudod, drágám, hogy engem untat, hiszen táncolni sem tudok. Hanem menj magad, mulass!... A Reginát kellett volna feleségül vennie, nem engem! Egyszer úgy tervezték, hogy Mariánské Lázněban töltik a szabadságot, mennyire örültem, mennyire vártam — egyszer csak elém áll a büntudatos képével: sikerült kerítenem húsz sátrat, pompás tábort csinállok a gyerekeknek a tóparton, értsd meg, ott kell lennem velük!... Még ma is érzem a hajamon csitító kezét, mert fejemet a könyökömre hajtva sírtam, ő meg engesztelt, nyugtatott: csupa boldogtalan gyerek, oly kevés örömben volt részük, képzeld el, hogy egyikük-másikuk még sose fürdött a szabad ég alatt, életükben ez lesz az első vakációjuk! S hogy én boldogtalan vagyok, azt nem látod? — kiáltottam fel akkor hisztérikusan.

Mások, mindig csak mások, valahol egészen hátul, leghátul van a családja, a felesége. Ki tagadhatja meg tőlem azt a jogot, hogy néha én is nevessek, táncoljak, sízzek, pénzem legyen, éljek?! Csodálkozhatnak valaki, hogy aztán másutt kerestem ezt a jogot?!

Karel. Tökéletes ellentéte Gustavnak. Derék, jószívű

ember, és szeret, nagyon szeret, lehozná nekem a csil-
lagot az égről...

Magához szorította a nyugágy naptól áthevített tám-
láját. Miért keveredik mostanában újra gondolataim
közé Gustav? Hiszen ez egy végérvényesen lezárt fe-
jezet! Ugyan mit gondolhat felőlem Gustav abban az
elhagyatott, sivár lakásban, ha kezébe veszi a kirojto-
sodott gallérú inget, ha este ügyetlenül tojásrántottát
készít magának meg Vojtának? Mi egyebet gondolna?!
Hogy dúskálhasson a pénzben, ragyoghasson a bálók-
ban, meg az olyan magasrendű, létfontosságú érték
kedvéért, mint az autó, elhagyott engem a feleségem,
Anna... Nem, ez nem igaz! — ült fel hevesen, nem
sok hiányzott, hogy hangosan is felkiáltson. Idejében
meg kellett volna gondolnod, kedves Gustav, hogy
a tizennyolc esztendő korkülönbséget ki kell egyenlí-
teni bizonyos figyelmességekkel, engedményekkel, ön-
megtagadással!

Felállt, hirtelen elfogta valami érthetetlen lehan-
golság — mennem kell, ünnepi ebédet főzök, hogy
ínyére legyen Vojtának és, természetesen, Karelnak,
persze, hogy Karelnak is... Megy be a házikóba, Ka-
rel szétmázolt a képén egy olajcsíkot, máskor az ilyen
semmiség tán egy kicsit meg is hatná Annát, közelebb
hozná a férjét, most, maga sem tudja, miért, inkább
kellemetlenül érinti.

Standa másodszor vett célba egy seregélyt, a dúc kö-
zelében, a lépuska gyanúsan suta hangot adott. Meg-
töri a csövet, visszazárni már nem lehet. A teremtésit!

— Mennyi kondort leszedtem én már ezzel!

— Hát van itt kondor?

— Bolond, természetes, hogy valódi kondorokat gon-
doltam. Gyere, megmutatom a szobámat — mondta
Standa, de megbotlott valamiben, a lépuska nagy ív-
ben lerepült a válláról, kis híján beleesett a vízbe.

— Mit csinálsz? — fordult feléje egy rőt hajú fiú,

akinek a földbe szúrt horgászbójájában botlott meg.

— Minek rakod az útba ezt a vacakot!

— Nincs szemed? Nem látod, hová lépsz?!

— Eridj a víz alá...

— Hallgass, te kétballábás — mérte végig Standát a horgászó fiú, közben megpillantotta a légpuskát, s egy pillanattal előbb nyúlt érte, mint Standa.

— Add ide, nehogy még jobban elrontsd — tapogatta Standa a lábikráját. A rőt hajúban a műszaki érdeklődés szaporán legyőzte a bosszúságot:

— Mi a baja?

— Mit tudom én! Csütörtököt mondott, nem lő a vacak!

A fiú megtörte a csövet, próbálta bekattintani a závarzatot.

— Beszorult a sörét — mondta, s minden teketória nélkül előhalászta bicskáját, melynek egyik pengéjét már rég csavarhúzóvá mesterkedte át. Valamit meglazított a závarzatban, a sörét kihullott. — Kész! — nyújtotta át a puskát Standának. Illenék, hogy megköszönjem, jutott eszébe Standának, de a pimasz rőt hajú nagyon goromba volt az előbb, no meg aztán a vak is iátja, hogy fiatalabb nálam. Így hát aztán csak zavartan rásandított. Meglátta, milyen kezdetleges a horgászfelszerelése — milyen vásott a cipője, foltozott a nadrágja, kopott pulóvere pedig nyakig begombolva ebben a melegben... valami szegény ördög lehet.

— Ha akarsz, eljöhetsz hozzánk a víkendházba. Megmutatom, hogyan rendeztem be a szobámat — mondja leereszkedő nagyvonalúsággal Standa.

A fiú újra beszúrta a földbe a horgászbóját.

— Csakhogy nekem őriznem kell apu horgait, hátha valamelyikre ráharap a hal. Apu elment sörözni.

— Akkor gyere később. Hamza Standa vagyok, az a víkendház a mienk ott fönn, az a repkényes homlokzatú.

Úgy látszik, a vörös hajúnak hízeleg a meghívás. Bámuló tekintete végigfut Standa új, égszínkék mele-

gítójén, elegáns tréningnadrágján, fekete-fehér tornacipőjén.

— Valiś Franta vagyok. Ha apu hamar visszajön, elmegyek.

A két fiú ballag fel a gyümölcsösön, odafentről éles kiáltás hallatszik:

— Standa, ebédelünk!

Standa tölcseért formál a tenyeréből:

— Máris rohanok, anyuka! — kiált, s Vojtára hunyorít: — Teljes csönd! Gyere, bemászunk az ablakon.

Kicsiny szoba, a falon íj, indián védőpajzs-utánnal. Rekamié, két fotel, asztal, az asztal üveglapja alatt a kanadai jégkorongozók folyóiratból kivágott képe, külföldi szállodák címkéje, és a Scotch whisky meg a Stock-gin címkéi. A sarokban álló szekrény tetején lovagi páncélzatból való bádog karvédő. Vojta az ujjával megsimogatja a fénylő fémholmit.

— Anyu mindig megtisztogatja szidollal — himbálja meg magát Standa diadalmasan lábujjhegyre állva, pörsenéses arca ég a türelmetlenségtől, szobájának gazdagsága távolról sincs még kimerítve.

— Standa fiacskám, gyere hát már ebédelni — hallatszik az erkélyről az anya tétova hangja. — Bebőrösödik a leves!

— Anyukám, drágám, nem vagyok még éhes.

Vojtának eszébe ötlött, hogy tulajdonképpen feltartja Standát, készült hát, hogy távozik, de Standa erélyesen visszatartotta, felemelte a rekamié matracát, a kihúzható fiókban ott lapult egy forgópisztoly.

— Lehet vele löni? — kérdi Vojta döbbsen.

— Ha a szükség úgy hozza, egész biztosan — vakarja meg tüskehajú kobakját Standa.

— Egyszer behányom a vízbe a vacakjait, aztán békesség lesz — hallatszott ide a lakószobán át az erkélyről a doktor bosszús baritonja.

— Ugyan már, hallgass! Hadd játsszon a gyerek, amíg fiatal — csörömpölt rosszallón az evőeszköz az üres tányérban, majd heves szóváltás támadt, nem le-

hetett jól érteni, Vojta már tűkön ült — aztán az orvos félig sértődött, félig rezignált hangon bezárta a vitát:

— Jól van, ha a te fiad, akkor csak neveld magad, de aztán ne gyere hozzám, ha késő lesz!

— Lám csak, a seriff felhúzta az orrát — bökött Standa a hüvelykujjával kétszer a háta mögé. — Ide süss, ha látni akarsz valamit — nyitotta ki a kis almáriumot. Az ajtó belső oldaláról néhány akt került elő. Leány a strandon, kihívó testhelyzetben, keze a tarkójára kulcsolva. Karikán huzakodó két meztelen lány. Vojta nyakán sebesen kezd lüktetni az ütőér. Büntudatosan az ajtó felé néz, Standa nyújtja a kezét, hogy elvegye Vojtától a képeket, de a zavart Vojta még nem akarja visszaadni.

— Keríthetek ilyeneket, ha akarok... mégpedig eredetiben — húz egyet Standa a melegítője derekán. Vojta nem tudja, mit értsen a hallottakon. Néma csodálkozás fogja el: bámulja új barátját, aki tán csak egy évvel idősebb nála — de az öntudata, magabiztossága, az a könnyedség, amellyel fittyet hány a szüleinek és mindennek, elképesztően új Vojta szemében, és magával ragadja! Mintha ma félrehúzták volna előtte a függönyt, amely mögött egy egész ismeretlen csábító világ van, eddig csak sejtelmeiben élt, és titokban izgatta... Standa alighanem világosságot teremthetne találgatásaiban, tapogatózásaiban, feleletet adhatna nyugtalanító kérdéseire, amelyekkel sose merészelne apuhoz fordulni — még kevésbé anyuhoz...

— Most pedig nyisd ki a füled — sugárzott fel Standa ábrázata —, ezt biztosan nem hallottad. — A sarkban, a kisasztalon villanygramofon, mambo, Standa egy darabig ütemesen himbálja magát térdben, fokozatosan tűzbe jön, hadonászni kezd, mint egy indián csónakos, forog a sarkán, törzsét hol előre, hol hátra hajlítja, szeme fénylik, tompa, elhaló rikoltások bugygyannak ki a torkán. A sláger véget ért, de Vojtának nem sokat mond a zene, bámul ki az ablakon a duz-

zasztó tavának kék tükrére, nem, nem tó az, hanem trópusi tenger, végtelen hosszú, fehérítő strand, rajta, pálmafák alatt gyönyörű leányok, ahogy az úristen megteremtette őket...

— Kezet föl, Mandró!

Vojta összerezzen, pisztolycső mered a mellének, hirtelen csiklandozást érez a hasában, nem tudná megmondani, a rémület nagyobb-e benne vagy a felháborodás, zavarában feltartja kezét. Standa felhajítja a pisztolyt a mennyezetig, aztán mesteri ügyességgel elkapja.

— Nyúlszívű, fajankó! — fogja meg Vojta karját, s kinyitja a hátsó ablakot. — Látod ott azt a kondort?

Fülsiketítő dörrenés, Vojta rémülten befogja a fülét.

— Most aztán már elég! — szólalt meg az apa erőlyesen csengő hangja. — Azonnal gyere ebédelni, mert rosszul jársz!

— Akkor hát gyerünk, a nagyfőnök idegei pattanásig feszültek, könnyen infarktust kaphat, márpedig mégiscsak ő az eltartónk — dugta vissza Standa a riasztó pisztolyt a szekrény titkos rekeszébe. — A szülőkkel szemben jól válassza meg az ember a módszert: a szülők rendszerint nem sejtik, hogy ostobák, de alapvető hiba volna, ha az ember ezt értésükre adná, sokkal jobb ha meghagyjuk őket a fölény érzetében, hisz nem kerül semmibe... Már rohanok.

Kiléptek az erkélyre. Hamzáné meregeti Standának az újra melegített levest, a szomszéd víkendház felől közeledik Vojta anyja. Vojta még nem tért magához a sorozatos ámulatból, egyszeriben úgy találja, hogy Standához képest ő csak afféle jelentéktelen, szegényes kis figura, de nem maradhat ennyire szégyenben!

— Nekem meg apu vesz egy nagy gumicsónakot! — böki ki minden bevezetés nélkül. — Aztán majd meghívlak, esetleg majd kormányozhatsz!

Anna meghallotta Vojta szavait. Csónakot vesznek? Hol tartja majd Vojta a csónakot? Hiszen Gustavnak nincs víkendháza a vízparton...

— All right — hümmögi Standa teli szájjal, rendetlenül hajigálja magába a levest, bal keze a térde közt lelóg egészen a földre, Hamza doktor felháborodva nézi fia csúf pozitúráját, de hallgat, mert a felesége megint Standa pártjára kelne, mondván, hogy folyton csak szidja, ő pedig legalább vasárnap szeretne békességet a családi körben.

Aztán Vojta is ebédel, minden bizonyos ünnepi légkörben folyik, anyuka mosolyog, Patera bácsi tréfákat mond, no és a pompás sütemény — otthon ilyesmiről álmodni sem merne, apu időnként megpróbálkozik az omlettel, de ezzel ki is merül a szakácsművészete. Igaz, minden szököévben egyszer elviszi Vojtát a tejbárba, s pudingot vesz neki — azonban az itteni bőségszaru mintha feneketlen volna, végezetül jön még a tejszínhabos számóca, a szeme még enne, de a gyomra már tiltakozik.

Végre Anna egy kis időre magáénak mondhatja Vojtát, ledültek egy-egy nyugágyra a házikó előtt, de Vojta gondolatai másutt járnak, Standa riasztó pisztolya körül, fejét feltűnés nélkül a szomszéd víkendház felé fordítja — szájában a tiltott gyümölcs ingerlő mellékízét érzi, a strandon mezítelenkedő lányok képei zsongják körül.

Gépkocsi motorja, porfelhő, ajtócsapódás. Idegen hangok közelednek, Patera bácsi szívélyesen fogad valakiket a ház előtt. Anna behunyja szemét, mintha nem akarná látni a jövevényeket. Doktor Brichta meg a felesége. Súlyos csalódás telepszik Anna lelkére, oda a Vojtával töltött zavartalan együttlét boldog percei!

— Alig találtunk ide, az emberek még nem nagyon ismerik itt magukat! — Brichtáné a tükör előtt feltűnés nélkül letörölte a szétmázolódott fekete festéket, mely kidomborította szeme sarkának ráncait, csak azután nézett körül, és ragadtatta magát elismerő szavakra: — El tudom képzelni, mit robotolt itt, kedves Karel, mire ilyen csodát varázsolt abból a vén barakkból.

Anna hosszan elnézte a vendégasszony festett, fénytelen haját.

— Mégsem az igazi. A megújult homlokzat se fedí el kellőképpen az avittságot...

Brichtáné úgy tett, mint aki nem hall, idegesen markolászta a konyhaajtó kartonfüggönyét, sovány ábrázata barátságos mosolyra húzódott, de aztán ráeszmélt, hogy nemrég esett túl a plasztikai műtéten, és a mosoly ráncokat idéz elő, így hát szaporán elkomolyodott.

— Fő, hogy felfele tartanak... minden téren — mutatott piros körmű ujjával az ajtóból a lakkozott Spartakra, mely ide veri vissza a nap vakító sugarait.

— Isten tudja, mi a módja manapság, hogy az ember utalványt kapjon — telepedett le Brichta doktor a fonott karosszékre, világos covercoatnadrágja megfeszült vaskos combján.

Patera konyakot tölt négy pohárkába.

— Érdemeket kell szerezned, Josef, az építőmunkában — mutatott tréfás kézmozdulattal a mennyezetre —, vagy legalább háború alatti náciellenes tevékenységet kimutatnod, mint én. Hajszálon múlt, hogy le nem fülelt a Gestapo. — Elkapta Anna meglepett pillantását, felemelte a poharat.

— Van benne erő — csettint elismerően Brichta, tekintetével átfutja az üveg címkéjét. — Látod, én a háború alatt két kivégzett tiszt özvegyét kúráltam teljesen ingyen, mégis tavaly a lakásomba kellett behurcolkodnom a rendelőmmel. És most találj el, kinek fájt a foga a rendelőmre, ki foglalta el lakás gyanánt? Fogd a hasadat és neved: egy tiszt! — köpött ki az ablakon.

— Mindamellett illendően viselkedhetnél látogatóban — mondta szárazon Brichtáné.

— Ami pedig az utalványt illeti — köhintett sokatmondón Patera, és felragyogott a képe —, légy teljesen nyugodt: kéz alatt vettem a kocsit, a pasasnak kellett a dohány, nem futott le még tizenötezret se.

Vojta kérdőn tekintett anyjára, de az csak némán megsimogatta a fejét.

A ház előtt léptek zaja a durva szemű homokban, az ajtóban merev tartással megállt az új jövevény. Fél lábát kinyújtotta maga elé, a másikat térdben behajlította, és lendületes gesztussal levetette láthatatlan kalapját:

— Kezüket csókolom, szervusz, jó szerencsét, szabadság!

— Szia, Rudi! — kiáltott oda a karosszékből Brich-táné.

— Jelentem alásan, megérkeztem — fordult Rudi Paterához. — Ha netán akadna valami durvább testi munka a háznál, teszem azt: padlósúrolás, fafűrészelés, csatornaásás, pöcegödörtisztítás, vagy esetleg jogi tanácsra volna szüksége, állok szolgálatára. Perfektül értek mindennemű napszámosmunkához, mégpedig házhoz szállítva. Pardon! Ami a jogi tanácsot illeti, némileg eltúloztam a dolgot: korunk jogrendjének vívmányaiban a magam archaikus nézeteivel valószínűleg nem tudnám állni a sarat.

— Rudi egyszerűen páratlan ember — kortyintott Brichtáné a konyakból. — Példát vehetnének róla — használt címzetlenül többesszámot. — Ezt nevezem optimizmusnak: nem hagyja magát megtörni, nem nyafog odahaza, és nem húzza le alázatosan a saruját a kerületi főorvos elvtárs előtt — villantotta szemét a férjére.

— Eredj akkor helyettem, kérlek, a betegsegélyzőbe, holnaptól kezdve moshatod az öregemberek gyomrát, és megmutathatod a főorvos elvtársnak, milyen hős vagy! — állt fel dühösen Brichta doktor a fonott székből, kezét a hátán összekulcsolva végigment a helyiségen, maga töltött magának konyakot az üvegből.

— Nyilvánvaló, hogy a legjobban én választottam, amikor kikötöttem a légi mesterség mellett — dörzsölte szaporán a kezét Rudi. — Kéklő magasságok és

a föld között, ózon, délután kettőkor fajront, s fél háromkor már a vízparton heverészhettek!

— Vesse le a zakóját, Rudi, foltos a hajtókája, kitisztítom — rakosgatta Anna a süteményt a tálcára.

— Hová gondol, drágám! A foltok hozzátartoznak jelenlegi társadalmi helyzetemhez. Ha társadalmunk megbízta az ügyvédet a szerelő felelősségteljes funkciójával, nincs joga szégyenkezni rongyos ülepéért. A kabátot levetem, de csak azért, mert meleg van itt! — dugta át Rudi az ujját a meggyérült angol szöveten, aztán gondosan felakasztotta a kabátot a ruhahatartóra.

— Eridj, Vojta fiacskám, keresd fel Standát, kinn sokkal jobb — szólalt meg Anna kissé ingerülten. De Vojta csak állt döbbenten, kissé a száját is eltátotta, mohón nyelt minden szót. Valami egészen új, egészen más volt ez, mint eddig apjától vagy az iskolában hallott.

— Szaladj, mondd meg Hamzáéknak, hogy várjuk őket uzsonnára — intett Vojtának Patera. — Hozd el Standát is, biztosan szereti az epret — kacsintott cinkosan a fiúra. — Annácska, van még tejszínhab?

A férje oldalán lépdelő Hamzánéval mintha özönvíz tört volna be a víkendházba.

— Rudikám, drágám, hol vesztegeltél ilyen sokáig? — tárta ölelésre vastag, erős karját.

Rudi a tréfa kedvéért Hamzáné karjába vetette magát. Egy kissé megzavarodott, mert úgy pattant vissza a testes hölgy hatalmas kebléről, mint a gumilabda.

— Többnyire ég és föld között vesztegeltem — ütötte el újabb tréfával zavarát. — Fenn az óriási, kétágú pózna tetejében, Franci!... Az ember lebeg, mint a sas, a magasságokban, mélyen alatta ott a világ, a hívságos világ, mely nulla a maga ideáljaival, sőt materializmusával egyetemben...

— Jaj, szörnyű! — huppant le Hamzáné a heverőre, kurta lába egy kissé felugrott. — Nem is sejtettem... S van egyáltalán miből élned, Rudi?

— Több a dohányom, mint akkor volt, amikor még

abban a koldus munkaközösségben játszottam az ügyvédesdit — dőlt le Rudi a rekamiéra, s kezébe fogott egy régi francia képes folyóiratot.

— Gyalog jöttél?

— A dolgozó nép vasárnap gyalogszerrel jár, Franci. Autóval csak az újdonsült munkáshonoráciorok furikáznak, esetleg a lojálisok... Sajnos, e kategóriák egyikébe sem tartozom.

— Jobban tennéd, Rudi, ha nem locsognál — jegyezte meg nyersen Patera.

— Különben is a Borgwart sokat zabál, vén tragacs, hát lopom én a pénzt?! — eresztette el Rudi a füle mellett Patera megjegyzését. — Kocsin majd csak a Tátrába megyek a cicussal, ha kiveszem a szabadságom. Nem kaptam meg még azt a vacak sáros Balatont se, ámbátor most jó káder vagyok... Bulgáriával aztán már inkább nem is próbálkoztam...

— Szamócát a gyerekeknek, Anna! Nekünk meg adhatnál kávét — figyelmeztette a feleségét Patera.

— Standa, mit csinálsz? Hagyod rögtön abba! — ripakodott rá Hamzáné a fiacskájára, aki unalmában apró szilánkokat tördelt le az egyik lakkozott oszlopról. Hamza doktor elkapta Patera rosszálló pillantását, megkísérelte hát, hogy más irányba terelje a szót:

— Tegnap láttuk a műholdat...

Anna feltette a vizet a kávénak, csalódottan hátrapislantott Vojtára, készítette a tejszínhabos epret a két gyereknek. Ez maradt meg a tervezett szép délutánból, gondolta bánatosan.

— Én harmadnapja láttam, egészen véletlenül. Mondhatom maguknak, különös érzéssel néztem, amint valahogy feltartóztathatatlanul haladt az égen... — szólalt meg fektében a rekamién Rudi és nagyot ásított.

— Azt mindenki meg tudná tenni, titokban tartani mindent, aztán elkápráztatni a világot — gyújtott újabb cigarettára Brichtáné.

— Nagyon helyes — bólogatott szaporán Hamzá-

né. — Szeretném tudni, hány kísérletük hiúsult meg, mire egyszer sikerült nekik.

— Már háromszor sikerült nekik — jegyezte meg Hamza doktor.

— Akkor is tulajdonképpen durva arcátlanság az oroszoktól, amit csinálnak — kezdte keverni a kártyát Hamzáné. — Ha előre bejelentették volna, mire készülnek, ma már az amerikaiak nem műholdakat, hanem tudósokkal megrakott egész laboratóriumokat bocsát-hatnának fel a világűrbe. Azok legalább becsületesen bejelentenek minden kísérletet, még ha véletlenül balul üt is ki aztán nekik...

— Csakhogy a szégyent, hogy meg hagyták magukat előzni, ezzel a becsületességükkel le nem mossák magukról.

— Fogd be a szád, kérlek, mert, istenemre, megharagszom — rontott férjének váratlanul Hamzáné, és lecsapta a kártyát. — Megfosztottak a praxisodtól, élünk is, nem is, még azt a vacak főjavítást is hónapok óta halogatjuk, nem érzed, hogy bűzlik a kocsi! Nem adok neki sok időt, koldusbotra jutunk, ne csodálkozz hát, hogy nem bírom idegekkel a kommunista dumáidat!

— Hogyhogy megfosztottak a praxisodtól? — ült fel a rekamién Rudi. — Semmit se hallottam erről!

— Önszántamból bezártam a rendelőt, nem vagyok bolond, hogy megvárjam, míg elveszik, hisz úgyis előbb-utóbb rákerülne a sor — tömte idegesen a pipát Hamza doktor, a dohány szóródott le a földre.

— Inába szállt a bátorsága, hogy enyhén fejezzem ki magam — kezdte Hamzáné forgatni a kávéőrlő kallantyúját, hogy segítsen a háziasszonynak. — Igazán nem tudom, hogy akarsz megélni a betegsegélyzőből. Vagy tán az a kétszáz korona ránt ki a sárból, amit a Reginától kapsz? Az nem futja a benzinre se, amit az oda-vissza furikázással a kocsi megzabál!

— Ez igazán meggondolatlanság volt, Johann — gombolta ki Brichta doktor az ingét, és a zsebkendő-

jével törölgette szőrös mellkasát. — Bocsásd meg az őszinteségemet, de ez egyben osztályárulás is. Ha sarokba szorítanak bennünket, erkölcsi kötelességünk, hogy foggal, körömmel védekezzünk a végsőig, mint ama morva nemesurak Anna királyné nyári palotájának falánál.

— Régen volt, tán igaz se volt — jegyezte meg Rudi, befűjt a folyóirat lapjai közé, berregő hang hallatszott, a számocáival foglalatосkodó Standa unalom ülte ábrázata megéledt.

— Ha vagyonodat és életedet kockára tevő oly nagy lovag vagy a doktorok közt, minek adtad el hát a röntgent, a galvanizációs készüléket és a solluxot? — állt fel Hamza doktor, és hevesen kitárta az erkélyre nyíló ajtót, mivelhogy nagy hőség volt a helyiségben.

— Csak nem várom meg, míg az ölükbe hull — sé tált fel-alá a szobában Brichta, szinte rengett a ház súlyos léptei alatt. — De a rendelőt tartom, bár csak a puszta négy fala van meg. A páciensek előtt még sokáig becse lesz a szakember szavának...

— Ne veszekedjenek, kedveseim, kész a kávé — vitte ki Anna a tálcát a teraszra. — Aztán, az istenért, jöjjenek ki a levegőre, hisz ott benn meg lehet fulladni.

— Nekem olykor még a friss levegőt sincs kedvem szívni — sóhajtott Hamzáné. — Migrént kapok tőle. A keleti széltől meg rendszerint megfájdul a fogam. — Körülhordta szemét a többieken. — De nem bánom, ha szégyent hozok is az uram fejére, megteszem, meg én: állást keresek magamnak! — mondta hirtelen támadt eltökéléssel.

— Ne rémíts, Franci — guggolt le kétszer egymás után Rudi, hogy megmozgassa zsibbadt lábát. — Gépelni nem tudsz, az esztergapad meg bekapná a hajadat. A testi munkához genetikus diszpozíció kell — tartotta ki a tenyerét és nyitotta szét az ujjait mind a két kezén. — Egyébiránt, tisztelt hölgyeim és uraim, ha birtokon kívül kerülnének, mint jómagam, már csak bilincselket veszíthetnék. Mivelhogy alább már

nem eshettek, tulajdonképpen csak a felfelé vezető út reménye van előtttem, s éppen ez az, ami önöknek hiányzik.

— Eddig szellemesebb volt — húzta fel szemöldökét Brichtáné. Közvetlen a szemöldök íve felett látni lehetett a nemrég behegedt, vékony vágást, a plasztikus operáció nyomát.

Rudi elereszti füle mellett a megjegyzést, lapozgat a folyóiratban, megáll a verőfényben úszó, fehér Moszkva színes fényképénél. Kihívón az asztalra dobja a képet:

— Itt láthatják, ni, már a nyugati folyóiratokban is Moszkva. Csak maguk nem értik meg a fejlődést, elveszett társaság, úgy látom, meg kellene kísérelnem, hogy rávezessem magukat a helyes útra, hogy úgy mondjam, a munkásosztály álláspontjából. Jövője ugyanis csak a villanyszerelőknek meg ezeknek van — bökött a folyóiratra. Kelletlenül futtatták végig tekintetüket a képen látható háztengeren — a sokemeletes épületek tejszerű párából nyúltak a magasba.

— No de most már igazán jöjjenek, kihúl a kávé — mondta Anna kedveszegetten.

Hamzáné szorosan összezárt ajkát, Brichta doktor feljebb húzta magán a nadrágot, mely minduntalan lecsúszott hatalmas potroháról, a kék szemű Patera mosolygott, mint mindig, csak az állkapcsa remegett valamelyest, amint összeszorította a fogát:

— Mégis azt mondom, a legnagyobb dicsőség is bizonyos körülmények közt füstölgő romhalmazzá válhatnék. Többé-kevésbé a tengerentúliak türelmének kérdése ez.

Anna döbbenten állt meg a süteményes tállal — Vojtára fordította tekintetét. A fiúcska kerekre tárgult szemmel, érthetetlenül bámult Paterára.

— Most pedig menjetek már valahára ki a levegőre — mondta Anna sokkal élesebben, mint szándékában volt. Standa nagylelkűen a tányéron hagyta az utolsó szem epret, és ballagott Vojta után. Egy darabra

csönd ülte meg a helyiséget. Patera meggondolatlan szavai kínosan hatottak a telefüstölt szobában, senki sem válaszolt, szállingóztak ki a teraszra, a megterített kerti asztalhoz. Hamza doktor elkomorult. Buta locsogás, ráadásul a gyerekek előtt! Hát van egyáltalán valami értelme, hogy az egész délutánt egy Patera társaságában töltsse el?! Hamzának megvan a véleménye a volt nagykereskedőkről, nem is komázna ő Paterával, csakhoggy Franci bolondja a kanasztának, hát túrnie kell, különben nem bírná ki vele.

Anna bekapcsolta a rádiót, Brichta doktor tánczenét keresett.

— Nem is vezetne az sehová — intézte szavait Paterához. — Az oroszoknak is van hidrogénbombájuk. Mi haszna volna, ha elpusztulna az egész világ!

— Hallotta már valaha tőlem, hogy testestül-lelkestül nem állok a béke pártján? Csakhoggy ebben a kérdésben nem én döntök... do you understand?

— Várj egy pillanatig, beugrom a riasztóért — mondta Standa Vojtának, aki tisztos távolból lopva figyelt az asztalnál ülők minden szavára. Vojta feltűnés nélkül ismét besomfordált a házba, a félredobott folyóiratban megkereste Moszkva képét. Karcsú, vörös tornyok a fogazott falban, mögöttük fehér palota, a kremli tornyon középkori óramű, az iskolában halotta a nevét, de most sehogy se jutott eszébe.

A teraszról kitörő nevetés hallatszott, Vojta gyorsan letette a folyóiratot. Standa kilépett a szobájából, melegítője zsebében ott púposodott a pisztoly. Patera észrevette, hogy Vojta benn van a házban.

— Vojta, hozd ki a römikártyát — kiáltott be az ablakon.

— ...de hiszen megtanulja, aki nem ismeri a kanasztát, az csak fél ember — kapta el még a fülével Vojta és Standa a gyümölcsösön lefelé haladtukban.

Megállnak a vízparton, Standa bosszúsan tűnődik, elsüsse-e a pisztolyt: a part tele fürdőző családdal, gyerekekkel.

— Mit szólsz hozzá? A tanító elvtárs azt mondta az iskolában, hogy Moszkvában ötszáz méter magas televíziós adóállomást építenek, a legmagasabb lesz a világon... — hajt maga előtt Vojta egy eldobott papírpoharat, kezét zsebre téve, amint Standától látja.

— A tanító elvtársak beszari alakok — dobta fel Standa a pisztolyt a levegőbe, aztán elkapta. — Muszájéig magasztalniuk a Szovjetuniót, mert különben kirúgnák őket. Tudod, hogy mondja ezt anyu? Példaképünk a szovjet példakép... Hát egyesek csakugyan annyira meghülyültek, hogy ezt komolyan veszik.

Vojta hideget érzett a feje búbján, önkéntelenül odanyúlt. Fél lépést hátrált, kivette kezét a zsebéből. Standa pompás nadrágjában lábujjhegyre állva himbálózott, a közelben haladó, túlsúfolt gőzöstől most értek partot az első hullámok.

— Nézd, hogy leterítem a kapitányt, telitalálattal, a nyúlagyba, illetve tobozmirigybe fúródik a golyó — nyújtotta ki kezét Standa, s mielőtt Vojta megfékezhetett volna, fülsiketítő dörrenés hallatszott.

A parton heverésző kirándulók megbotránkozva rezzentek össze. Egy csecsemő sírva fakadt.

— Megérdemelnél egypár pofont, te csirkefogó — ült fel a csecsemő apja, aki eddig hanyatt fekve szunyókált. Amint lekapta fejéről az újságot, felháborodásában akaratlanul el is tépte.

— Ne haragudjon, igazán nem akartam, egész váratlanul elsült a pisztolyom — szólalt meg udvariasan Standa. Vojtához hajolt, és fojtott hangon darálta: — A kapitány összerogyott, vértócsában hever, a parancsnoklást nagy hirtelen átvette a másodkapitány, nyugalom, igen tisztelt utasok, nem történt semmi, hajózunk tovább, zenész urak, játsszanak rock and rollt és mambo-kalypsót, wa-ta ra-ta eja-heja mm-ta ri-ta húú... — kezdett ott helyben szteppelni, leguggolt a térdét paskolva. Minden irányból repültek feléje a dühös megjegyzések, de Standa oda se hederítve, a tánc kelletlen közepén hirtelen leguggolt, szemét összehunyorít-

va merőn nézte a távolodó gőzöst. — Tudod, mit? Megfürödhethénk, remélem, rajtad az úszónadrág. Tudsz úszni?

A délután gyorsabban elszaladt, mint a májusi felhők, a vérpiros napkorong észrevétlen legördült a csipkézett peremű erdő fölébe. Még három pingpongjátzmát! Vojta győzött, noha Standa hazai pályán játszott, s ez a győzelem igen fölserkentette Vojta öntudatát — de egyszer csak este lett, s búcsút kellett venni az élményekben gazdag vasárnaptól. A vendégek már elmentek, a víkendház árnyéka a domboldalon végignyújtózva leér egészen a vízpartig. Anna megkísérli, hogy legalább az utolsó percekre megkaparintsa magának Vojtát, hasztalan igyekszik erőt venni keserőséggel vegyes bosszúságán — mi haszna a sok semmi fecsegésből, amivel az egész délutánt eltékozolták, mit érdekli őt, hogy Brichtáné kétségbeesetten hajszol az urának névnapi ajándécul kétkéses Phylishave borotvát, illetve eredeti amerikai zsilettpengét — most aztán tizennégy napig várjon, mire ismét megszimogathatja Vojta puha gesztenyebarna üstökét!

Karel hordja a víkendházból a legértékesebb dolgokat a kocsiba, Standa odasündörög, keze a zsebben, mustrálgatja a fényes Spartakot, és ráncolja a homlokát.

— A mi Fordunk most főjavításban van, húsz lóerővel erősebb — szipákolja szárazon, s az orrlýuka feltűnően kitágul.

— És zabál, mint egy dinosaurus — veti oda Patera. — Amlóta kicseréltem a karburátort, az enyém nem fogyaszt többet hét liternél, dombra föl pedig legfeljebb egy hatszázhármast veheti fel velem a versenyt...

Anna, anélkül, hogy az okát tudná, elkapja a tekintetét, és egy kicsit, alig láthatóan, elpirul.

— Ezeket a takarókat itthagyhathatók — mondja.

Patera tétován megáll, de aztán így szól:

— Nem, nem, az emberek nagy piszkok, s az ilyen

víkendház, mint a miénk, ingerli a betörőt, mint a vörös szín a bikát, van elég tapasztalatom.

Vojta még lopva rásandít a folyóíratra, amelyben Moszkva képe van, mielőtt Patera bácsi szépen becsukja és elteszi a dohányzóasztalra, a francia divatlapok közé. A bácsi egyre ugyanaz a vidám ember, aki a világon mindenhez ért. Vászonadrág, apacsing és szögletes férfiarc — hol van tőle apu az összeborzolt rozmárbajuszával és növekvő pocakjával!

Aztán a kocsi simán száguld a város felé, Vojta ujjai egybekulcsolódva anyuka ujjáival, anyuka keze a vállán — de nagyon hálás anyukának ezért a vasárnapért!

— Jól érezted magad nálunk, Vojta fiacskám?

Sugárzó tekintet a válasz — semmiféle szó, semmiféle beszéd nem fejezne ki annyit. A sebességmérő mutatója a nyolcvanasra ugrott, Vojta bámuló szemmel figyeli Patera bácsi határozott, biztos kezét a volánon.

— Anyuka, ugye, a mi apunk sose tudna annyira fölvergődni, hogy egy ilyen autót vegyen...

Anna összerezett, keze nyugtalanul megszorította a fiúcska vállát. Vojta a hátsó ülés fölül leakasztja a műanyagtigris és cirógatja.

— Apu nem tud bánni a pénzzel... legfeljebb arra képes, hogy kerékpárt vegyen a Reginának...

Hallgass, hallgass, fogja össze és szorítja fejéhez Anna a haját a léghuzamban, túlon túl könnyű és túlon túl hitvány dolog volna tőled, ha most célzatosan kártevő cselekedetre vetemednél — a te közreműködésed nélkül is elég sok víz hull a malmadra, a kerék teljes iramban forog...

A városban Patera lassabban hajt. Vojta néma fájdalommal nézi a számlapon alább szálló mutatót, a mesébe illő délután is feltartóztathatatlanul közeleg a maga zérusához.

— Szeretnél hamarosan megint velünk jönni a duzzasztóhoz?

— Hogy kérdezhetsz ilyet, anyukám?!

A kocsi megállt.

— Tizennégy nap múlva újra érted jövőnk. De valamire megkérlek, fiacskám. Otthon lehetőleg ne sokat beszélj a mai napról. Ha elégedett voltál, a saját érdekedben ne dicsekedj vele... hogy minél több ilyen vasárnapod legyen.

Vojta bámul a távolodó kocsi után, ajkán érzi anyu rúzsának idegenül érdes nyomát, aztán lassan fölbalag a sötét lépcsőn. Halkan köszön apjának, áll a szoba közepén, és ismét ránehezedik lelkére a csöndes lakás, a vén gesztenyefától beárnyékolt két ablak, az avuló berendezés sivársága, a százszor megnézegetett akvárium néma halaiba is a valamilyen különös döntéssel változtathatatlan szürkéségre ítélt otthon egyhangúsága varázsolódott — s Vojta egyszeriben szomorú lesz, végtelenül magányosnak, elárvultnak érzi magát, és legszívesebben tüstént elfutna hazulról, maga sem tudja, hová.

Vacsoráznak, Mareš időnként kutatón belenéz fia arcába, valami idegenség férkőzött közéjük, ott csüng a kerek ebédlőasztal felett. Badarság, altatja magában Mareš a nyugtalanságot, a gyerek nem tehet róla, hogy jól érezte magát — nélkülem. Békéljünk meg már egyszer azzal a darab papirossal, melyen ott áll a bírósági döntés: minden második vasárnap... Esztelenség, igazságtalanság — de csak nem tud magán uralkodni: féltékenysége erőnek erejével ki akar törni — Mareš meglepetten eszmél rá, hogy magában dorgálja Vojtát ezért a mai vasárnapért.

A gyerek fejét lehajtva eszik, megelégedéssel könyveli el, hogy apja nem is igen kérdezősködik, ő meg fölöslégesen nem beszél, minden vágya, képzelőereje már a jövőre irányul: átböjtöli azt a két hetet, s megint együtt lesz anyukájával... Hirtelen támadt ötlet: hiszen Standa meghívott! Felkereshetem, ha anyuka nem is lesz ott! Már pénteken elkészülök a hétfői órákra, miért ne engedne el apuka Hamzáék víkendházához — hiszen ismerőse Hamza doktornak!

— Apuka, tudod, mit csinálhatnánk holnap? Megvehetnők a gumicsónakot...

Marešnak megrándult a szája szöglete, zajosan letette a kanalat. Nyolcszáz koronába került az a szerencsétlen kerékpár. Nem szerepelt a költségvetésben, de hát örömet akart szerezni a gyerekeknek. Esetleg később majd találnak rá fedezetet, persze hogy találnak, egész biztosan megkapja a pénzét. Aztán további hatszáz... Tekintete a rekamié fölött függő Sedláček-képre tévedt. Az utolsó előtti részlet... Hogy tudtam így megfeledkezni Vojta csónakjáról? Nem, nem nyúlhatok a bankban lévő vastartalékhoz, lelkiismeretlenség volna, hátha történik valami előre nem látható esemény...

— Hát... épp nincs elég pénzem, kisfiam...

A gyerek elsápadt:

— Nem tartod meg a szavad, apu.

Botütés. Mareš hasztalan igyekszik magára találni, érzi, hogyan önti el a pír. Ó, te pedagógus — saját fegyveredet fordította ellened a fiad, olykor a vaktában leadott lövés is telibe talál. A felnőttek sarkalatos szabálya a gyermekek világában: sose szegjük meg adott szavunkat! Agya mintha teljesen felmondta volna a szolgálatot. Mit feleljen, hogyan magyarázza meg a dolgot valakinek, aki felállt az asztaltól, és erkölcsi fölénye tudatában, a maga tizennégy esztendejéhez képest túlon túl méltóságteljesen távozik?!...

7

Ez idén a nyári hőség már tavasz derekán beköszöntött, az Otthonban a kis iskolások tanítás alatt egyre gyakrabban forgatják szemüket a hall ablakai felé, csalogatják őket a feketerigók, füzikék, virágzó gesztenyefák, bódítón illatozó jázminok és zümmögő méhek. Minden étellel — szabadsággal telített.

— Szedje össze, Anežka, délután ezt a nyughatatlan

népséget, menjenek fürödni — mondta Mareš ebéd közben.

— Nem aggasztja magát, hogy úgy úsznak, mint a fejsze? Különben is ötvenöt éves vagyok.

— Magukkal megy Erna.

— Odalesz az örömtől! Úgy tudom, háromra jön érte a gavallérja.

— Sajnálom. Negyven gyerek több, mint egy gavallér. Aztán meg, Erna úgy úszik, mint egy vontatógőzös...

— No lám... mégsem sikerül innen elhajóznia — jegyezte meg csípősen Anežka. — Aztán... szólni akartam már magának, hogy gondoskodnia kell majd a pótlásomról. Már tél óta nyugdíjjogosult vagyok, és szeretnék elmenni.

— Ne csináljon ilyen rossz vicceket!

— Komolyan. Ezredes bátyám írt, nyugalomba vonul. Özvegyember, eddig kincstári kosztón élt, no és a fehérmű kérdését... miegymás... szintén meg tudta oldani, de most már szüksége van rám, s én végleg elhatároztam, hogy távozom a Reginából. Idestova harminchét esztendeje dolgozom a szakmában, és bizony nem volt könnyű munka... már nekem is jussom van egy kis pihenésre. Legalább öreg napjaimra szeretnék egy picurkát örülni Hyneknek... mármint ezredes bátyámnak, hogy megértsen...

Másfél óra múlva a negyven gyerek nagy visongással belegázolt a vízbe. Fejük felett röpdös a nagy gumilabda, vad ricsajjal kapdossák el egymás elől. Csattát vívnak a felfújt gumikrokodilusért, harsogó nevetés, kacagás, ahány gyerek, annyi szivárványozó szökőkút — a nyár első mámora bennük.

Hamzáék víkendházától Standa Vojtával cipeli a kenut. Ráfektetik a vízre, és már be is szállnának, de magára vonja figyelmüket a közeli rikoltozás. Valami vénasszony már zavarja ki a gyerekeket a vízből.

— Látod ott azt a tavikagylót? — böki meg hegyes könyökével Standa a barátját.

Vojta naivul keresi a kagylót a homokban.

— Azt a lányt ott ni! Ő, te... — fojtja magába Standa a megvetést.

Věrka — térdig a vízben — összehunyorítja szemét. Elég túrhető ott a parton az a két fickó az eddigi inséges börtön után, ahol egyik fiú ütődöttebb, mint a másik, az az egy meg, aki harapna rá, nyúlszájú. Kiséstől a vízből, hanyag, számító léptekkel megy a part menti fövenysávon a közeli bozót felé, kihívón közönyös tekintetét hosszan ráfüggeszti a két fiúra, elhalad előttük, hátában érzi szemük ezer nyilát. Kezét feje fölé tartva, kecses macskamozdulatokkal törülközik — hirtelen szándékos baleset éri: fürdőruhájának felső része lehull.

Vojta nyel egyet, szeretné elfordítani tekintetét, de nem bírja. A lány matat, nyúl ehhez, nyúl ahhoz, lehetetlenül hosszú ideig keresgél ott abban a kis ruhasomóban, takargatja magát a törülközővel, egyre komiszabb a dolog — no, végre hátat fordít.

— A szakramentumát! — eszmél fel Standa, és mindkét kezével megmarkolja derekán a fürdőnadrágot. Vojta pirulva hajol le, s a kenu láncával csörömpöl fölöslegesen. Tombol benne a düh, hogy szégyenkeznie kell Standa előtt. — Itt, pajtás, nem szabad habozni — hegyezi a fülét Standa. Látja Vojtán a megdöbbenést. — No mi az, te pipogya alak? — sercint egyet a foga közt. — Hogy tisztán lássunk: én azt a csajt lekapom a tíz körméről. — Tett néhány lépést, gépiesen hátrasimította izzadt haját, körülnézett. — Nohát, nekivágok. Nincs egy cigarettád?

Ostoba kérdés. Most már Vojta is látja, hogy mindez a nagy szóbeli vitézkedés egyetlen célra irányul. Standa topog a helyén, végre kilép. Késő. Anežka sasszeme már felmérte a helyzetet.

— Gyerünk, gyerekek, gyerünk, csak galibáznánk itt a halászoknak. Gusta, Věrka! Indulunk!

Standának nagy kő esett le a szívéről, noha a világ minden kincséért se vallotta volna be ezt Vojtának.

Věrka leghátul halad tánclépésben, majd a földre sűti a szemét, rókamódra egyik lábát a másiknak a nyomába teszi. Végezetül is hátrafordul, és integet a törülközővel.

— Ezt a kis dögöt megkapjuk, jól jegyezd meg! — vetette Standa zajosan az evezőt a csónakba. — Látad, mennyire harapott rám! Holnap úgy siet ide, mint a bolond, ismerem a nőket!

Elrugaszkodnak a parttól. Vojta nézi Standa napégette hátát, néma bámulat és egy kis irigység is van benne — mi mindent kell pótolnia, hogy utolérje Standát!

A nap heve erősen csökkent, a gyereksereg, mint afféle csivitelő verébfalka, ballag hazafelé. Hajuk még lucskos, a fülük is tele vízzel. Dehogyan eresztenék ki a levegőt a krokodilusból, felfújottan cipelik. Csak Emilke nincs a bőrében, minél inkább közelednek az ismerős utcához, annál izgatottabb...

— Anežka nővér — fogta meg végül is a nővér kezét. — Anežka nővér, én... csak egy pillanatra...

— Mit akarsz, Emilke?

Emilke sápadt arcán hirtelen rózsák nyíltak:

— Elszaladnék, megnézném anyukámat... csak megnézem, rögtön visszajövök...

Anežka egy darabig tétovázva áll a járdaszélen, keze Emilke vállán. Szürke szeme körül megsűrűsödnek a ráncok.

— Hiszen otthon se lesz anyuka! Tudod, hogy folyvást utazik.

— Hátha otthon lesz. Ha meg nem, legalább megnézem az ajtónkat...

— De mi lesz a többi gyerekkel? Erna, ugorjon fel hát Emilkével, de rögtön jöjjenek vissza, itt megvárjuk magukat.

Emilke akkorát ugrik örömeiben, mint a gumilabda, vadul beront a nagy ház kapuján, kettesével szedve a lépcsőket felszalad az emeletre, csönget. Semmi, csak a közeledő Erna lassú léptei hallatszanak.

— Hiába, Emilke, anyuka nincs itthon.

A csengő könnyörtelenül háborítja a csöndes folyosót, az ajtó mögött reményt hervasztón nyúlik a csönd. Anyuka névjegye alatt más színű, nagyobb négyszög, sárgaréztáblácska volt ott, apuka nevével. Emilke csak áll, felső ajka alig láthatóan remeg, szívében a remény pillanatról pillanatra lohad. A néma ajtó egy percre átlátszóvá lesz, mint az üveg, anyuka beszakadt igelitkötényében ott áll a küszöbön, a szobában rosszul leplezett elragadtatással megszólal apuka: Nézd csak, barátocskám, mit csináltam én neked, új sorompót! Most már elő nem fordulhat, hogy a mozdony az átjárónál elgázoljon valamit...

Remegő mutatóujjával még egyszer utoljára benyomja a fehér gombot — vége. Körös-körül néma a világ, őbenne pedig meghalt minden boldogság. Torka összeszorult, az ajtón a fehér négyszög szertefoszlott, Emilke nem is tudja, hogy könnyes arcával hozzáért az ajtóhoz, sovány kezével megsimogatta, aztán fejét lecsüggesztve, lassú léptekkel haladt le a lépcsőn, s csak arra vigyázott, Erna — főleg Erna! — észre ne vegyen rajta semmit. Hasztalan! Görcsösen megfogózik a korlátban, egyik könnycsepp a másik után gördül ki a szeméből, dacosan elfordítja a fejét, halálosan gyűlöli Ernát, amiért utána jött ide. Keze szinte morzsolja a karfát, s a korlát egészen fönn, egy emelettel feljebb is halkán reng a ránehezedeő fájdalom súlya alatt.

A negyven gyerek ott várakozik az utcán, a csoport végén Vërka, kerekre tágult szemmel falja az utca nyüzsgő életét. Gumiabroncsok surrogó hangja az aszfalton, ütemesen csenget a villamos, a lófogat nem akar elmozdulni a sínekről. Szorosan egymásba kapaszkodott két leány kacarászva suttog valami titkozatosságot. Mindenkin lenge nyári öltözet, a nők lábikrája napbarnított — körös-körül minden és mindenki szabad, mint a madár... A duzzasztó tavának kék tükre az imént, az emberek szinte már elfeledett, mesébe illő szabadsága — szabad a levélhordónő, aki vidáman

cipeli a vállára akasztott táskát, szabad a teherautó maszatos képű sofőre, akinek cigaretta villog a füle mellett, szabadok a dőre mamák, akik szinte a földig lehajlítják a kocsi elejét, hogy a kis bébi lássa a villamost — mindenki szabad, csak én nem... Fél óra múlva nyikorogva bezárul mögöttem a kapu. Törbe fogott róka vagyok, olykor vetnek elém egy-két szem cukorkát, kivisznek a duzzasztóhoz, hogy szippantsak egy kis levegőt a rendes emberek világából, aztán mars vissza a rács mögé!

Ma este ismét holdvilág lesz, az emberek nyüzsögnek majd a városban, az Édenben a körhintánál, de leginkább a pályaudvaron, a hangszóró egymás után mondja be a vonatokat, a mozdonyok sípolnak, a csarnok tömve lesz néppel — füstszag, sürgés-forgás, sietőség, élet, az érkező utasok ismeretlen tájak illatát hozzák ruhájukban. A sehová sem utazó fiúk pedig zsebre tett kézzel ögyelegnek a tömegben, fürkésző szemük ide-oda jár, nagyokat kacsintanak, könyököikkel oldalba böknék, megszólítanak, nem lehet tudni, mi lesz a dologból, minden lépésnél újabb meglepetés vár.

Valaminek történnie kell, valaminek történnie kell. Elszaladt Věrka felett a tavasz, előtte még a nyár, nyújtogatja feléje a kezét, bele-belekap a szoknyájába, nem érti, de mégis érti, úristen, valósággal égeti a szívét a kimondhatatlan sóvárgás, nem tudja, mi után vágyik, de csordultig telt vággyal, megbolondította a szabadság lehelete... A nagy kirakatüveg remekül tükrözi karcsú termetét, oldalt fordul, lábujjhegyre áll, tenyerével alulról felfele röpkén végigsimítja keblét. Abban a pillanatban heves szikra lobban az agyában: ha nem cselekszik rögtön, késő lesz... most, most, amíg csak az egyik nővér van itt, aki ráadásul sánta is...

A villamos megindul — három ugrás, Věrka valósággal berepül a hátsó kocsiba, fűrgén befurakodik a kocsi belsejébe, az utasok közti résen megpillantja

Anežka rémült ábrázatát. Ó, egek, segítsetek! Bátraké a szerencse, a következő megálló fenn van egészen a dombon, mire Anežka odakacsázik... Illetve, dehogy hagyja ott a negyven gyereket egyetlen leány miatt!

Noha a megállónál átszaladt az első kocsiba, mégis csak közeledik a kalauz. Věrka számolgatja a pénzét — ah, a keserves mindenét, csak nem akar több lenni ötven fillérnél! De ördög vigye a pénzt, mit számít az a visszanyert szabadsághoz képest, táncolni, ujjongani tudna, ismét — ismét — *szabad vagyok!*

— A jegyeket kérem!

Věrka pirulás nélkül a kalauz markába szórja az öt darab tízfillérest, és veszekszik, körömszakadtáig állítja, hogy hat darab volt, a kalauz mérges, felháborodva méltatlankodik, közben persze két megállót maga mögött hagy a villamos, végül Věrka sértődötten kiszáll. Sétálva indul neki az utcának, az átjárónál nagyokat lép, rakja a lábát fehér mészsávról fehér mészsávra. A park szélén egy falka gyerek, végre mástéle népség, más hangok — a Regina-beli folyvást azonos arcok már halálra idegesítették. Mindent tehetek, ami re csak kedvem kerekedik! — telepszik le Věrka egy padra, széttárja karját, ráteszi a pad támlájára, arcát kitárja a napnak, boldogan lehunyja szemét.

Közvetlen a lába elé repül a labda, felkapja és oda-hajítja a nem messze játszó, nála alig kisebb leánykáknak, aztán hirtelen gondol egyet, és közibük perdül. A fiatalok természetességével fogadják be, rövidesen versenyt kiabál velük, dirigálja az egész játékot, mérgelődik, az egyik kislányt szidja is, hogy ügyetlen, kétbalkezes. Egyszer csak döbbenet megáll, neveti magamagát, a Reginában valósággal meghülyítették, gondolja, ott a játék a sok pöttömjankó szerint igazodott, az ember kis híján már ott tartott, hogy leül a földre, és homokpogácsát csinál!

Jarka a neve annak a kurtára nyírt hajú, fekete szemű leánykának, Věrka irigykedik rá egy kicsit. Egy asszony közeledik, kezében tömött hálószytyor, sár-

gállik benne a citrom, Jarka rohan hozzá, és anyukának szólítja. Megáll mellettük egy másik asszony, érdeklődik, hol vette Mazlné a citromot, már egy hete sehol nem tud ráakadni!

— Itt a sarkon túl, de siessen, Kučeráné asszony! Te pedig egy óra múlva otthon légy! — int Mazláné Jarkának, és belép egy közeli kapun.

Citrom. Věrka kezét hátratéve lépeget, az agya gőzerővel dolgozik. Nagyszerű esélyek! Věrkanak mindig abban volt az ereje, hogy pillanatok alatt határozott, és azonnal cselekedett... Megkerülte a sarkot, Kučeráné ott áll a sorban a bolt előtt. A kaland ismert érzése hűsíti Věrka tarkóját. Szurkolj nekem, Jézuskám, ha sikerül a dolog, teszek egy koronát a perselybe. Ballag fel a bérház lépcsőjén, olvassa a névtáblát az ajtókon. Itt van ni: Josef Mázl. Becsönget.

— Kučeráné asszony küldött, citromra vár, ott áll a sorban, de otthon felejtette a pénztárcáját. Nagyon szépen kéri, kölcsönözzön neki holnapig, mert különben nem jutna neki citrom...

— És... te ki vagy?...

— Jarka barátnője, Klepetár Soňa.

Mazlné beszalad, visszajön, keresgél a táskájában, ráncolja a homlokát.

— Sajnos, nincs apróm, csak ötvenkoronásom...

— Nem baj, fő, hogy Kučeráné megvehesse a citromot... — vágja rá gyorsan Věrka, és elmenőben még hátrafordul: — Megmondom neki, hogy azonnal hozza meg a pénzt!

Věrkát elnyelte az utca, rohan, csak a harmadik sarkon túl áll meg. Kinyitja a markát. Izgalmában teljesen összegyűrte a zöld színű ötvenkoronást. Hangosan felnevet, majd büntudatosan körülnéz. A közeli cukrászda ajtaja mágneses erővel vonzza. Odabenn a sok, különféle tejszínhabos sütemény. Tömje degeszre magát, igen tisztelt Mareš igazgató úr, a kódisosoknak való különlegességeivel! Vacsora után egy-egy senyvedt alma, hetente egyszer pár szem cukorka... Három

húsvéti nyuszi, az egyik középütt nyitott, tele finom bonbonnal. A nyuszinak gyönyörű selymes a szőre, mint a kisliba pihéje. Rámutat az ujjával, s nagyúri módon odaveti a pultra az ötvenkoronást.

Rója az utcákat, a város felett tompa bűgással helikopter száll, ritkán látott dolog, Věrka a többi járókelőhöz hasonlóan fölfelé bámul, közben ropogtatja a cukorkát. Hát bizony, abban a hülye Reginában ugyancsak meresztgethetné a szemét, aligha lenne része ilyen szenzációs látványban. Ehhez szabadnak kell lennie az embernek! A pénz égeti a zsebét, a drogériában ajakrúzt vásárol. Micsoda, már csak két korona maradt a temérdek pénzből?! Pedig egyet a Jézuskának ígért! A jellem mindenek felett! A Jézuska szurkolt nekem, az ember sose tudhatja, mikor szorul megint rá. Věrka belép a gótikus főkapun, keresztet vet, s előkelő kézmozdulattal a perselybe ejti az egykoronást. No de most tovább mitévő legyen? Menjen haza az anyjához? Kizárt dolog! A Reginában azóta nagy a felfordulás, a hekusok már szaglásznak utána a városban, mindenekelőtt anyja hónapos szobájába dugják be az orrukat, no meg ellátogatnak Margit nénihez is, és az sem hagyható figyelmen kívül, hogy anyja valamennyi szaktársnőjét szemmel tartják. Különben is, nincs már messze az este, aztán majd meglátjuk...

Az Éden még nincs üzemben, mindössze néhány kis tökmag kering a körhintán, a mamák bárgyú mosollyal büszkén forgatják utánuk a fejüket. Věrka nem érti, hogy egyes anyák annyi időt tudnak szentelni a gyerekeiknek.

Előtte teherautó jár ki egy kapun, a fiatal gépkocsikísérő a járdán áll, s kezét felemelve tartóztatja a sofőrt, mert katonai menetoszlop halad az úttesten. A fiú szeme megakad Věrkan, igazít egyet sildes vászonsapkáján. Věrka is észreveszi a domború mellű legénykét, akinek olyan szép fehér a fogsora, mint aminőt a fogkrémreklámokon látni. A menetoszlop végevárhatatlan, a sofőr türelmetlenül tapossa a gázpedált, a ko-

csikísérő nekifeledkezve legelteti szemét Věrka zsenge keblén, s megnyalja vastag felső ajkát. Věrka áll egyhelyt, mintha villamosra várna, szinte a bőre alatt érzi a pillantás erejét, feltűnés nélkül oldalt fordul, felső testét előrefeszíti, a nyuszt átteszi a másik kezébe, hogy a járdáról ne lehessen látni.

A legényke látja, hogy a villamos továbbment, Věrka pedig maradt. Itt van mindjárt a menetoszlop vége, a legény még egyet igazít a sapkáján, aztán megszólal:

— Nem jön velünk, kisasszony?

— Hová? — nyitja kerekre a szemét Věrka.

A kocsikísérő megnevezi az ötven kilométernyire fekvő járási székhelyet. Věrka egy darabig habozik — a kaland izgató, kellemes íze járja át ereit. A pulóver feszülő ujja alatt kidudorodnak a fiú izmai. Az élénk arc bolondos vakmerőséget tükröz. Věrka bátortalanul, de azért fürkészőn körüljárja a kocsit, mely végre kigördült az útra. Tulajdonképpen, gondolja magában, egészen célszerű lenne, ha egy időre hátat fordítának a városnak, s akkor térnék majd vissza, amikor a hekusok túl lesznek már az első lendületen.

— Megyek.

A legény arca felragyog, a nyitott ablakon behajol a sofőrhöz:

— Szeretném magammal vinni ezt a kis csajt — mondja félig-meddig kérőn, s a szemével int Věrka felé.

A nagy darab sofőr, akinek a pocakja elfoglalja a fél fülkét, elhúzza borostás, tokás, nagy állát, amint szemügyre veszi Věrkat. Látszik az arcán, hogy ingadozik.

— Aztán mit szól a mama az ilyen kiránduláshoz? — mordul a leányra. — Mi odavalósiak vagyunk, vissza már nem jövünk.

— Nincs már anyám, tavaly halt meg.

A sofőr fekete ujjával megdörzsöli széles, zsíros orrának nyergét:

— Hát akkor az apád.

— Apám újra megházasodott.

A sofőr rápislant a Věrka kezében lapuló, sárga nyuszira, némán bólint, Věrka beszáll, a legény boldogan berántja az ajtót, s mennek. Věrka megkínálja vászon-sapkás szomszédját csokoládébonbonnal. A fiú ugyancsak nem ad kosarat! Věrka megkínálja a sofőrt is, de az a fejét rázza:

— Nem rontom el a gyomrom ilyen szarral.

Mennek, a kocsikísérő maga mellé teszi az ülésre tömött táskáját, úgyhogy kénytelen Věrkához simulni. Bal keze valahogy folyvást galibáz neki, végül is felteszi Věrka tarkója mögé a támlára, de amint a rohánzó kocsi rázódik, a kéz Věrka vállára csúszik. Věrka ültében is érzi, mennyire elgyöngült a térde, ez a fiú egy kicsit ferde szemű, mint a japánok, s barna bőre sima, mint a selyem.

Kiértén a városból, a sofőr ugyancsak megereszti a kocsit, a sebességmérő nyolcvanat mutat, Věrka szinte elragadtatásba esik, aztán elérzékenyül, eszébe jut egy emlék: egyszer ugyanígy száguldott vele a teherautó, apja állomáshelyet változtatott, s magával vitte Věrkat. Hej, de jó is volt: Věrka néhány napra megszabadult attól a hülye iskolától! A köszörűskaré fenn volt hátul a kocsi farában, Věrka apját bármikor bármelyik teherautó felvette, Věrka apja értette a csízlót, egy szó, mint száz: Věrka apja nem akárki volt! Pompás hollófekete üstöke szinte kékbe játszott, s szüntelenül villogtatta hófehér fogsorát, amint munka közben szórta utánozhatatlan tréfás megjegyzéseit a jövőmenő fehérnépre. Věrka sose tudja elfelejteni, mindig vidám, mindig jókedvű volt, s hogy értette a módját! Eltörött az esernyője, aranyos nagyságos asszonyom? Halálos vétek volna eldobni az ilyen becses portékát! Csupa hófehér mosoly és csiklandós tréfa, Věrka apja harsogva nevetett, az asszonyság kacagott — s ha magával hozta a kisgyerekét is, a pöttömjankó biztos, hogy rá-rátaposott a pedálra —, aztán este mi minden

került elő apa nyílt táskájából! Több pénztárca, ezüst púderdoboz, sőt egyszer egy kiló borjúhús is papirosostul! ... Věrkában hirtelen gyűlölet támadt az anyja ellen: ha te nem csavarogsz éjszakáról éjszakára, talán nem következik be az a szerencsétlen nap, amikor apa olyan nyomtalanul eltűnt.

A kocsi zörömböl az aszfalton, a sapkás legényt Jardának hívják, fojtott hangon megkérdi Věrkától, hol hál majd az éjszaka. Nincs hol meghálnia? Oda se a bajnak, van önáluk amolyan kamraféle, amiben a limlomot tartják, de van benne pamlag is. Lehet, hogy a mama először cirkuszt csap, de az ne aggassa Věrkát, Jarda majd szépen elintézi a dolgot a mamájával, legrosszabb esetben azt mondja, hogy Věrka a jövődöbelije. Vacsorát is kap Věrka, a mamának ez gyöngéje, senkit nem hagyna éhen halni.

Falut érnek, néhány házat elhagyva a kocsi fékez, üvegtábla: *Vendéglő* ...

— Sört, főnök úr. Meg egy duplát! ... Hát maga, kisasszony, mit parancsol? Gyümölcslevet, vagy inkább tejet?

Věrka tiltakozik, de a sofőr kigombolja az inget bikanyakán:

— Ne adja nekem itt a szentet, ráér még arra, ha majd jönnek a palik. Egy kisrumot a kisasszonynak! — kiáltja harsány hangon.

Kellemes légkör varázsolódott az asztal köré, a kocsikísérő magának is, Věrkának is virslit rendelt, a sofőr beöntötte a deci rumot a sörbe, szinte egy hajtásra kihörpintette, de a félliteres korsó úgy festett óriási mancsában, mint egy decis pohár.

— Még egyet, főnök úr. Duplát is!

Vagy fél óra múlva kiballagnak. Az út túlsó oldalán egy vászonfedelű, zöld Škoda áll, a sofőr veszélyt szimatol, gyorsan befurakszik a volán mögé, de a kincstári zöld Škodából máris kilép két kék egyenruhás férfi, egyikük fehér kesztyűs kezében a jól ismert piros légycsapó. A sofőr keze megmerevedik a sebes-

ségváltón, Věrka gavallérja tétován bámul és a sapkán keresztül megvakarja a kobakját.

— Közúti ellenőrzés. Kérem az okmányokat és a hajtási engedélyt.

A sofőr vastag ujjával nehézkesen halássza ki a szutykos táskából a papírokat. A hajtási engedély finoman becsúsztatja a törzsőrmester zsebébe, a sofőr napbarnított homloka elsápad.

— Hányat ivott meg?

— Sört ittam.

— És amit a sörbe beleöntött, az málnaszörp volt?

— Sört ittam, főtörzsmester úr, mindössze egy gyöngesört, akár patakvizet is ihattam volna.

— Figyeltük az ablakon át. Különben majd megmondja a vendéglős... — mondja a törzsőrmester és bemegy a vendéglőbe. A fülkében halotti csönd, Věrka szűkölve húzódik meg a sarokban, amíg csak ezt a nagy darab, tohonya sofőrt fogják rövidre, semmi baj, de isten ments, hogy eszükbe jusson...

— Biztos úr, hiszen már csak négy kilométer, és otthon vagyok, legyen magában egy kis megértés, egész nap szívom ezt a motorbűzt, aztán meg a forróság is... Hát nincs hozzá joga az embernek, hogy egy korty lórével leöblítse a kiszáradt torkát?!...

Szorongó lelkiállapotában Věrka észre sem veszi, hogy izgalmában a sofőr valósággal költői kifejezésekhez folyamodik... Nyugalom! Ez a két hekus még nem tudhat róla, hogy a Reginából léptem meg, csak arra kell vigyáznom, bele ne mártsam magam semmibe, noha más körülmények között holtbiztosan kiállanék emellett a nagy darab sofőr mellett.

Csapódik a kocsmajtó, a fehér kesztyűs, légycaépös törzsőrmester visszajön a kocsához:

— Két sört és három dupla rumot ivott.

A teherkocsi többi okmánya eltűnik a szolgálati táskában.

— Szálljon ki a kocsiból!

— Felügyelő úr... ne bolondozzon! Mondom, hogy

mindössze négy kilométer, az asszony vár a vacsorával. De nem is egész négy kilométer, alig három és fél...

— A négy kilométeres úton éppúgy elgázolhat valakit, mintha száz kilométert menne. Szálljon ki, a kocsit a költségére elszállíttatjuk a vállalatához, a többről pedig majd értesül a járási parancsnokságon.

A sofőr kikászálódott a kocsiból, lábát szétvetette, arckifejezése megváltozott.

— És maguk nevezik magukat néphadseregnek? — keveri össze felindulásában egy kissé a fogalmakat. Tarkója bíborszínt ölt, feje mintha közvetlenül a válólából nőne ki. — Így haladnak maguk együtt a néppel? Igen? Szembe mennek a néppel, üldözik a munkásembert, én, kedves uram, negyvenötben harcoltam, jött hozzám egy SS-katona, hogy nincs-e térképem, már közel jártak az oroszok... megkaptam az állkapcsát ezzel a kezemmel, ni, és azon helyt kiment belőle a szusz — emeli a feje fölé lapátnyi mancsát, már a szeme is vérben forog, a hangja emelkedik, végül már ordít: — Én, uram, százezer kilométert tettem meg baleset nélkül, ha nem hiszik, érdeklődjenek az üzemi tanácsunknál, és negyvenötben azt az SS-katonát... te pedig ki tudja, hol voltál akkor, elvtárs, még mindig megvan odahaza a revolver, amit elvettem tőle, hát ezért csináltuk a forradalmat? Megmondom a szemükbe mindkettőjüknek: semmiben sem különböznek azoktól a csendőröktől, akik szuronnyal támadtak a munkásemberre...

— Elég legyen! Ha maga így, hát tessék! Kövessen a kocsinhoz!

Věrka döbbsen nézi, hogyan távolodik a sofőr a két kék egyenruhás férfi közt, Jarda valahogy tanácstalanul téblábol mellettük, és folyvást a sapkáját igazgatja, a törzsőrmeester hátrapolisant, feltűnik neki Věrka, aki kővé meredten ül a nagy tehergépkocsi fülkéjében. Visszalép a kocsinhoz, Věrkának eláll a lélegzete.

- Hát maga hová utazik?
- Ővelük megyek...
- Van polgári igazolványa?
- Otthon felejtettem...

Az avatott szemű törzsőrmester lekicsinylő pillanattal méri végig a tizennégy esztendőös leánykát, aki húsvéti nyuszt tart az ölében:

- Akkor hát gyere, nem kell messzire mennünk...

8

Csöngetnek. Vališ kitekint az ablakon az utcára, valami vasutas meg egy nő, ki a fenét hoz az ördög éppen ma — a nemjóját, hisz ezek a műhelyből vannak, Lojza, a bádogos, a nőt nem ismeri, de látta egyszer az üzemi tanács ülésén, az elnökségi asztalnál, s Mariénak szólították.

Kelletlenül invitálja be a szobába a vendégeket, sejti már, honnan fúj a szél, de azért megkérdi:

- Hát, mi jót hoztak?

A nővendég bíráló szemmel nézett körül a takarítatlan szobában, megköszörülte a torkát:

— Nézze, elvtárs, azért jöttünk, hogy kitudakoljuk, hogy s mint, és egyáltalában mi van magával. Hogy ne kerülgessem a dolgot: egy hónappal ezelőtt egy hétig nem jött munkába, aztán tudj' isten, mi okból, négy napot hiányzott, most meg már megint harmadik napja, hogy Strádal Tonda kénytelen maga helyett bebeugrani, de el kell ismernie, hogy Tonda nem dolgozhatik egy műszak helyett kettőt, mi hát tudni szeretnénk, mi a terve, jön-e holnap munkába, s akar-e most már rendszeresen dolgozni.

— Hát, ezt szeretnénk tudni — szólal meg Lojza is, és önkéntelenül beszívja a sülő bécsiszelet illatát, mely a konyhából árad.

Vališ a konyha felé pislant, mintha Kitynél keresne oltalmat. A frissen serpenyőbe vetett szelet alatt hír-

telen felsercegett a zsír, Vališ méltóságteljesen felgyenesedett, valamelyest elsápadt:

— Hogy érthető legyen a dolog: én, elvtársak, nem megyek vissza a munkába. Megmaradok a műhelyemben, elejétől ki kellett volna tartanom itthon, megkíméltem volna magamat mindenféle kellemetlenségtől, magukat pedig a fárasztó úttól, amit a város túlsó széléről idáig megtettek.

— Nem okosan beszélsz, Vašek — csóválja meg elégedetlenül a fejét Lojza. — Jól tudod, hogy a magánszektornak ma már nincs jövője. Én, hogy úgy mondjam, egy kicsit együttérzek veled, én is a magam ura voltam, mielőtt elszegődtem a vasúthoz, csak hogy én nem vártam meg, míg felszámolják a műhelyemet, és ma újra egyenesben vagyok, ráadásul nem kell zaklatnom a kuncsaftokat az adósság miatt.

— Egy idő múlva veri majd a fejét, miért is hagyott ott bennünket — vette át a szót a növendég. — Jobban érezné magát az elvtársak, a szaktársak közt, és tán nem kellene kocsmákban keresnie barátokat, aztán a gyerekeik is jobban élnének, mert, ha úgy áll a dolog, amint hallottuk, bizony itt maguknál...

— Mit hallottak, mi van itt minálunk? — jelent meg az ajtóban Kity, arca egy kicsit kipirosodott a tűzhelylap hevétől, fél kezében törülőruha, a másik a csípőjére téve.

Lojza szép illendően térdére helyezi kék sapkáját, elfordítja fejét. Marie női szemmel felbecsüli Kity ötletes frizuráját és hosszú strassz fülbevalóját.

— Hogy tévedés ne essék, tisztelt hölgyem és uram, mi éppolyan család vagyunk, mint bármely más. Nem látják, hogy éppen ebédet készíték?!

Marie idegesen tapogatja szoknyáján a díszgombot.

— Mi azért jöttünk, elvtárs, hogy *magával* beszéljünk — fordul hirtelen Vališhoz.

— Miféle elvtárs? Az én férjem rendes iparosember és semmiféle elvtárs. Ezt a címet megtarthatja magának borraivalóul!

— Te ebbe ne avatkozz bele, Kity! — emelte fel a kezét Vališ, hogy az asztalra csap, de az utolsó pillanatban meggondolta magát, és csak annyi lett a nagy lendületből, hogy lesöpört egy parányi morzsát az asztalról.

— Mi az, hogy ne avatkozzam bele? Éppúgy az én ügyem is ez, mint a tied. Kitanult iparos vagy, a magad ura, ne parancsoljon neked senki, buta voltál, amikor elmentél a vasúthoz, én akkor is megmondtam...

— Értse meg, ez a társadalmi fejlődés — próbálkozik még Marie. — Mit csinál meg maga a kis furdansaival, miegymásával?! Huszadrésznyi idő alatt elkészíti azt a gép a gyárban, s maga hasznosíthatná a tapasztalatait a gép mellett, rendesen élne, a gyerekei pedig...

— A gyerekeinket pedig hagyja már végre békén, s törődjék a sajátjaival, kedves asszonyom. Ha nem hiszi, jöjjön, nézze meg — tesz kísérletet Kity, hogy Mariét kivigye a konyhába. — Épp rántom ki a húst, érti, kirántott húst készítek a nyomorult Vališ gyerekeknek! Szeretném tudni, hogy a maga gyerekei példának okáért ma kirántott húst ebédelnek-e. Borjúhúst kaptam, ami igazán nincs mindennap. S mekkora darabot, ráadásul még csak sorba se kellett érte állnom, még burgonyát pirítok hozzá, aztán...

Marie visszamegy a szobába, megigazítja ruhájának félreecsavarodott ujját. Lojza feláll az asztal mellől, a szeme ennyit mond: Veszett ügy, búcsúzzunk el, és punktum. Csakhogy Kity fellépése igen megnövelte Vališ önérzetét: méltóságteljesen kiegyenesedett, valamelyest fölemelte a széket a támlájánál fogva, aztán koppantott vele a padlón:

— A gyerekeimért pedig egy csöppet se aggódjon senki, láthatták, hogy Kity borjúszeletet készít, s mondják meg az elvtársaknak, hogy nem megyek vissza, iparosember vagyok, nem zsákmányolok ki senkit, a műhelyemet pedig nem engedem, hogy elvegyék,

a fizetésért holnap benézek, olyan törvény nincs, nem adom az istennek se, volt szerencsém!

— Nehogy aztán megbánja, Vališ úr, mert szó van itt másról is, az embernek néha szüksége van barátokra, elvtársakra, maga pedig egyedül marad...

Vališ saját kezűleg csukta be az utcaajtót a vendégek után, bement a konyhába, vállával diadalittasan nekitámaszkodott az ajtófélfának, s tenyerével megtörölte verítékező homlokát.

— Megmondtam nekik a magamét, a jézusmáriáját! Adok én nektek elvtársi látogatást, ti sehonnaiak! Látad, Kity, hallottad, hogyan kibabráltam velük?

— A nagy funkcionáriusok! — csapdos Kity a fedővel, hogy szítsa kialvóban levő dühét. — Nem tudom, van-e mit zabálniuk! Az a szemét nőszemély! A piszok ingyenélői, még nekik áll feljebb! Ki tudja, hány fatytyúja futkos szerte a nagyvilágban annak a tölhőnek, az ócska ringyó meg a politikától tán arra se ér rá, hogy megtanulja, hogyan kell borjúszeletet csinálni, aki ért hozzá, a rostok irányára merőlegesen szeleteli fel a húst. Szeretném látni, mit csinálnak az ő kölykei, amikor naphosszat gyűlésen ül és agitál, jártatja a száját...

Negyedóra elteltével csapódott az utcaajtó, Franta jött haza. A szomszédból kutyacsaholás és gyerekcagás hallatszott át: Hanka és Jirka szokás szerint most is a kutyával szórakoztak. Franta a konyhaajtóban megtorpan: megpillantja a mama virágos ruháját.

— ...de Frantával rendesebben bánhatnál... — hallatszik ki apu hangja a szobából.

— Már megint panaszkodott az anyjára? — Franta mozdulatlanságba merevedik az ajtó előtt. — Különben, mit akarsz? Nem az enyém.

— Věrka se az én lányom — hallja Franta az apja szájából, visszafojtja lélegzetét. — És talán éreztettem már ezt vele?

— Nem éreztetted. De csak azért, mert esztendőnk során át rá se hederítesz.

— Nem tehetek róla, hogy Věrka ide se szagol, mint-ha egyáltalán nem létezném...

— Ő nem létezik a te számodra! — hallja Franta anyu mély, rekedtes hangját.

— Nézd, Kity, ne veszekedjünk, az istenért... legalább ma ne — mondja apu, s a hangja most egészen más, jóakarát cseng benne. — A gyerekek érdekében... hiszen már úgys a szomszédok szájára kerül-tünk... sőt elment már a hírünk az a munkahelyre is, épp az előbb hallottad, mit mondott a két agi-tátor...

Věrka se az én lányom... csengenek a fülében apja szavai. Régi emlék éled fel benne: még iskolába sem járt, Kity valami potomságért elverte. „...az anyád, aki a világra hozott!” — kiabált akkor Kity, s utána Franta sokáig keservesen sírt, de nem is annyira azért, hogy megverték... A körmével szórakozottan vési a vakolatot az ajtófélfá mellett: szörnyen fura egy család vagyunk mi...

A gyerekek a palánkrésen át jönnek haza Burianék-tól, Franta, mintha csak ebben a szent pillanatban érkezett volna meg, belép a konyhába, szántsándék-kal nagy zajt ütve messziről hajítja a könyvekkel teli táskát a székre, a konyha és a szoba közti ajtóban feltűnik anyu:

— Szűz anyám, milyen vagy, Jirka!... Hanka, hát nem tudod megtörölni az orrát, mit gondolnak Buria-nék?!... No, Franta, mi újság az iskolában?

Franta döbbenten áll. Nem, nem téved, jól hallotta, anyu odalép hozzá, Franta mintegy védekezésül fel-emeli a kezét, de anyu csak a gyűrött gallérját igaz-ítja meg.

— Semmi különös — dadogja Franta. — Feleltem történelemből...

— És tudtál?

— Tudtam...

Anyu felveszi a karjára Jirkát.

— Miért nem játszotok valahol kinn a napon? —

mondja dorgálón Hankának. — Hisz olyan hideg Jirka lába, mint a jég.

— Hát ha Rek is benn van az udvarban! — emeli Hanka bizalomteljesen a szemét anyura. Mi jut anyu eszébe! Tán kiereszthetik Reket az utcára?!

Kity lehajol a cucliért, mely kiesett a karján ülő Jirka szájából, beletörli a szoknyájába, aztán visszadugja a fiúcska ajka közé. Jirka túrótól maszatos kezével átfogja anyja nyakát. Milyen jó anyunál, anyu öle meleg, anyu illatos, anyu néha ad neki valami édességet, s anyu most nevet, és Jirkának is nevetnie kell.

Vališ átfúrja tekintetét a piszkos ablakon. A szomszédék tenyérszerű udvara elvész a falak közt, csak nyáridőben, kora reggel téved be oda rövid időre a napsugár, vagyis amikor még a gyerekek alszanak... Keményen megdörzsöli borostás állát, hogy szinte harsog: ebéd után felkerekedünk, Jirkát betesszük a kocsiba, visszük Hankát is, Frantát is, és kísétálunk valahová — igen, anyu is velünk jön, anyu is! Csapunk egy szép délutánt, ha már így, rendes család módjára megint együtt vagyunk. Jó, hogy kitettem a szűrét a két látogatónak, ismét a magam ura leszek, többet foglalkozhatom a gyerekekkel, minden jobban megy majd... s egyszeriben eszébe jut Vališnak, hogy az almárium rejtett sarkában ott lapul a Kity születése napjára vett ajándék, és a nagy, felemelő öröm hatalmas étvágyat ébreszt benne.

Anyu sűrög-forog a tűzhely mellett, sistereg a zsír a krumpli alatt, Franta rá-rápislant anyura, valahogy céltalanul téblábol a lakásban. Anyu színjózan, ez már akkor feltűnt neki, amikor az ajtó előtt megállva hallgatta apuval folytatott beszélgetését. Lám, annyira belemerült a főzésbe, hogy még a cigarettáról is megfeledkezett: a csutka ott fekszik a tűzhely szegélyén, lenn a padlón pedig a lehullott hamu.

— Hej, de lompos már ez a baba, no megállj, ebéd után kimosom a ruháját — teszi vissza Kity munka

közben Hanka összeszutykolódott babáját a ruhaszártó zsineg skatulyájába.

...és tudtál felelni? — visszhangzik még mindig Franta fülében. Kisomfordál, becsukakszik a műhelybe, nem is tud róla, hogy keze csavarja a franciakulcsot. Az áldóját, hát férfi vagyok, erőnek erejével összehunyorítja szemét, hiába: valami csiklandozza, csípi az orrát, kabátja ujjával megtörli szemét. Az anyu — meg se vert, érdeklődést mutatott irántam, úristenkém, meg se érdemlem, három négyest kaptam az iskolában, eltörtem a csuprot, és micsoda ostobaságokat mondtam neki...

— Franta, gyere ebédelni!

Franta kifújja az orrát, beleharap az ajkába, szeretné magát dühében pofon verni, aprókat lépeget, hogy időt nyerjen — nem is telik bele olyan sok idő, amikor tengerész leszek, s lám, kis híján elbőgöm magam, mint valami lány.

Apu már az asztalnál ül, lelkesen hadonászik a kezével, horgas orra mintha sugározna sovány arca közepéből.

— Itt dögöljek meg, Kity, ha egyszer nem viszlek el a cirkuszba, majd meglátod, hogy elviszlek! Aztán, gondolom, elmegyünk a Rozmaringba, pezsgőt rendelek, csapunk megint egy szép estét, a pezsgő meglesz, szavamat adom, s újra minden rendben lesz, mint azelőtt, Kity...

Csöndben ebédelnek a konyhában, ünnepi légkör tölti meg a helyiséget, csak Jirka maszatolja össze magát, mint rendesen. Anyu szó nélkül mer még egy kanál levest Franta tányérjába. Franta mélyen a tányér fölé hajolva ráncolja a homlokát: no, hát elég legyen már, ne legyünk nyámnyila emberek, kötelessége, amit tesz, minden anya kötelessége törődni a gyerekével, még ha nem is édesgyerekéről van szó... Gyorsan végez az ebéddel, feláll, belebotlik a székbe, minden cél nélkül böngészni kezd iskolai füzetekben, mintha eszébe jutott volna valami fontos dolog.

— Tiszteletem, Vališ úr! — szólal meg egy zajos hang az ajtóban.

— Hozta isten, Šejn úr — mondta Vališ, de hangjába némi elkedvetlenedés vegyül. Igazán örülök ennek a látogatásnak.

— Bedöglött a hűtőszekrény, amit javított, a főnök káromkodik, jön a meleg, százalékra dolgozunk, ott a hús, a vaj, kaszinótojás, hűtőszekrény nélkül egy kávéház olyan, mint a mókus farok nélkül — hunyorított Šejn úr Danielnéra, és enyhén kivillantotta fogait. — Eljöttem hát én magam, személyesen, és máris viszem magát, hogy még ma holtbiztosan megjavítsa a hűtőszekrényt. Megengedik, ugye, egy kicsit meleg van itt — vetette le ballonkabátját, s napfényre került a kopottas hajtókéjú szmoking.

Kity összehunyorított szemével végigmustrálta a vendéget — széles váll, keskeny csípő, sujtásos nadrág és kissé gunyoros szem.

— Mít csináltak azzal a hűtővel? — kérdezte Vališ.

— Hozzá se nyúlt senki — vágta rá Šejn úr, s közben megállapította, hogy a háziasszony egész csinos, szemrevaló nőszemély. — Megengedi, madame, hogy rágyújtsak?

— Tessék csak egész nyugodtan — válaszol Kity, s úgy találja, hogy Šejn úr arcában van valami Clark Gable-ből. Kisleány korában Clark Gable volt a szerelme, folyvást kunyerálta a koronákat nagynénjeitől, nagymamáitól, és háromszor is megnézett egy-egy filmet. — Szinte égi sugallatra jelent meg, Šejn úr. Látod, megmondtam — fordult Kity Vališhoz. — Hagyd a fenébe a vasutat, csak úgy tódul majd a munka, s a magad ura lesz.

Kezdetnek az ugyan nem ér egy fabatkát sem, akarta mondani Vališ, de Šejn úr előtt nem beszélhetett. Jól tudta, hogy két héttel ezelőtt bizony összezsáptta azt a javítást, csak persze nem gondolta, hogy ilyen hamar kiderül a turpisság.

Šejn úr udvariasan megkínálta Kityt cigarettával,

a magáét hanyagul a szájába dugta, hirtelen észbe kapott, és Vališ felé nyújtotta a tárcát.

Kity cigarettája nem akart égni, Šejn úréről gyújtott rá, közben hozzáért a férfi kezéhez.

— Hideg a keze, biztosan forró a szíve — mondta. Vališ sanda pillantást vetett Šejn úrra:

— De én most nem érek rá, ma igazán nem érek rá.

— Nono, Vališ úr! Hát akkor legalább holnap feltétlenül el kell jönnie, majd valahogy én kezeskedem magáért, ha már egyszer megszereztem magának ezt az üzletet. Nem adhatom a közületi vállalatnak, azt mondanák, csinálja meg, aki ellötte — siklott le Šejn úr tekintete Kity keblére, s ott megállapodott.

Kity észrevette a dolgot, izgatott lett, feltűnés nélkül kifeszítette mellét. Szippantott két rövidet, lopva ránézett Šejn úr arcára — épp hogy csak egy pillanatra találkozott a tekintetük, s elővarázsolódott az a bizonyos ismert, mégis új, vonzó atmoszféra. Šejn úr keresztbe vetette lábát, Kity észrevette új cipőjét — világossárga bőr, színes kettős varrat, díszes lyukacsozás, vastag gumitalp. Éppenséggel nem illik a szmokinghoz, de lehet, hogy már haza készült, azért húzta fel. Képzeltető, meddig járta az üzleteket, mire sikerült felhajszólnia ezt a pompás cipőt! Kity tudja már, hányadán áll, sejtelve hirtelen bizonyossággá vált — vannak esetek, amelyek minden érzelmi momentumot nélkülöző velejárói az üzletnek, aztán vannak olyanok, amelyek tüzet gyújtanak, hirtelen lobbanó, hirtelen kihűlő tüzet, ámde itt megvan a remény szikrája, hogy ez más, egészen más, és talán tartós valami lesz.

— Iszik egy feketét?

— Világéletemben nem utasítottam vissza a feketét, asszonyom, s akik nem isszák, csak félemberek.

Kity mély értelmű elmésséget talált Šejn úr szavaiban. Lám, ki hinné, hogy egy főpincér filozófus lehet?! — kapcsolta be a gyorsfőzőt. A délutáni napfényben megcsillant Šejn úr kisujján a nagy kék kő,

s Kity egyszeriben terhesnek találta a családot. Ha most nincs itt Vališ, és nincsenek itt a gyerekek, elég lenne egy pillantás, egy mosoly, egy néma kézmozdulat, mert mi szükség a sok beszédre két olyan ember közt, akik ugyanazt akarják!... Elfordítaná a zárban a kulcsot...

Hanka összekülönbözött Jirkával a babán, elnyújtott hangon, százszor ismételt szavakkal követeli tőle, Kity rendreutasítja a gyerekeket. Vališ ül az asztalnál, nyomkodja el a cigarettavéget a hamutartóban, szemöldöke egyetlen vastag ráncba merevedett — alig hallja, alig érti Šejn úr szavait, melyeknek se szava, se borsza, de bolond is volt, hogy elvállalta azt a fusi munkát!... Le nem veszi szemét Kityről. Hej, ismeri ő már az ilyen helyzeteket, ezt a ringó járást, amikor szinte a fenekéhez tapadva hullámszik a szoknya Kityn, ismeri ezeket a titkos pillantásokat — az ördög hozta ide ezt a hülye pasast, legokosabban tenném, ha kivágnám, hogy a lába se érné a földet, amíg tart a dühöm. Mindenek tetejébe holnap még vesződjem a hűtőszekrénnel, mikor egy huncut vasat se kapok a munkámért!... Szeme a szekrényre téved — hátul a fehérenemű mögött ott az ajándékcsomag, oly régen nem vett már Kitynek ajándékot a születése napjára, most rászánta magát, s íme, a szajha itt riszálja magát ez előtt a kurafi előtt, palira veszi ezt is, mint másokat, ráér, mindenre ráér, csak a rendes munkára soha...

Hanka végül is elragadta Jirkától a babát, a fiúcska sivít, Vališ hirtelen feláll, és jobbról-balról leken egy pofont Hankának. Hanka rémülten takarja el az arcát, és jajveszékelve hátrál a sarokba. Šejn úr megbotránkozva csóválja a fejét:

— Miért veri ilyen semmiségért ezt a kisangyalt?!

Isszák a feketekávé, Frantának nem ízlik a kávé, különben nem is kapott, kisomfordált az udvarra. Vališ csaknem teljesen elhallgatott, egyik cigarettát a másik után szívja, s megkeseredik nyelvén a kávé.

Hát átok ül rajta? Valahányszor elhatározza, hogy jobb, szebb, új életet kezd, mindig lecsap a mennykő. Lám, ma is mennyire megvolt már a remény...

Kity letakarítja az asztalt, a szekrényből kiakasztja köpenyét.

— Hová mész? — kapja fel a fejét Vališ.

— A városba.

— Azt mondtad... megbeszéltük, hogy mindnyájan, együtt kimegyünk...

— Be kell mennem a városba. Elfelejtettem, hogy jön a barátnőm, szvetternek való gyapjút hoz.

— Ne menj, Kity.

— Miért?

Vališ keze a zsebében, a gyufaskatulyát nyomorgatja:

— Megígérted... a gyerekek alig várják már, hogy kimenjünk a duzzasztóhoz... Nem akarom, hogy más-hová menj most.

Šejn úr zavarában a kezelőjét igazgatja, de kialvtalan szemében alig észrevehető gúny bujkál.

— Nekem te nem parancsolsz! — veti vállára a kabátot Kity, és nyugodtan rúzsozza az ajkát.

Vališ elvörösödik, körmével beleváj az asztallapba, fuldoklik a tehetetlenségtől.

— Én is elmegyek, nem alkalmatlankodom tovább, csak ne feledkezzen meg, Vališ úr, a hűtőszekrényről, mindjárt reggel jöjjön — hallja Šejn szavait. Szeme sarkával odapislant, s látja, hogyan virágozik a hirtelen sarjadt remény a ficsúrábrázaton. Készen hát az üzlet, a tied lesz ez a szajha... Ūristen, és még van pofád azt követelni tőlem, hogy megjavítsam a hűtőszekrényt!...

Kity magától értetődő természetességgel várja meg a pincért az udvaron. Bezárul mögöttük az utcaajtó, halkuló léptek, csönd.

Franta besompolyog a konyhába. Apja egyre ott ül az asztalnál, bámul a semmibe, vaskos, nagy kezével gépiesen simogatja az asztallap élet. Feláll, a szek-

rényből kiveszi a szalaggal átkötött skatulyát, felbontja, előkerül belőle az ibolyaszín illatszer-porlasztó. Franta némán figyeli apját a konyhából. Apu nyakán elsötétül a ráncos bőr, arccsontja alatt ránganak az izmok, amint összeszorítja a fogát. Hirtelen felemeli a kezét, és durr. Ezer szilánkra pattan szét az ibolyaszín üveg, egy szilánk csengve verődik vissza az ablaktábláról.

— Söpörd össze, nehogy megvágják magukat a gyerekek — mondja rekedten, elfúló hangon, s Frantát hirtelen buzgó vágy fogja el, szeretne valamit mondani apjának, valami szépet, maga sem tudja, mit. Söpörgeti az üveget, az aranyrojtos gumilabdát észrevétlen becsúsztatja a zsebébe, ki tudja, mire lesz majd jó. Apu furán imbolygó léptekkel az ablakhoz vánszorog, belekapaszkodik a kilincsbe és kifejezéstelen ábrázattal, merőn bámul ki az utcára.

— Gyere, Franta...

Franta kezébe nyom Hankának egy darab kenyeret, Jirkának odaadja a nyűtt, szutykos gumibabát, és szalad apja után. A szokott úton haladnak. Hová is mennének máshová, mint a duzzasztóhoz! Apu hosszúkat lép, sapkája a szemébe húzva. Hej, de szeretné Franta megmondani neki, hogy már régóta tud mindent, rá se hederítsen anyura — egyébiránt gondoskodott ő anyunak egy kis bosszúságról: az összesöpört üveg-szilánkot személtlapátostul otthagya a konyha közepén. Hadd lássa, mit veszített! Azonban nem merésze li megtörni a csöndet, a közte és apja közt levő néma szövetség felemelőn hat rá, mi közülük nekik, kettejüknek ahhoz az idegen nőszemélyhez, aki betolakodott a házukba, és most éjszakáról éjszakára tudj' isten, hol kóborog?!

Majd ott ülnek egymás mellett a parton, az erdő északi pereme fölött bodros hátú bárányszerű felhők úsznak, odalenn a patyolat vitorlákat dagasztja a szél, amott a zátonyon egész sereg gyerek hancúrozik, ide hallani visítozásukat, a sebes gőzös nyomában hullámsíkok

a víz, s Franta szeme mohón falja az ismert, mégis izgalmas tájképet. Van valami fölöttébb ünnepélyes abban, hogy apu ide hozta magával, mert hisz nem horgászni jött — tán szükségét érezte fia társaságának... A gyakorta elszenvedett verés, mellőzés egy pillanat alatt feledésbe merült, Franta mellett most csak a támaszra szoruló, közel álló ember, a jóbarát ül, akinek fáj a szíve. Franta nem állja meg, hogy hozzá ne érjen apu kabátujjához.

Vališ felriad tűnődéséből.

— Valami szemét volt a könnyökön... — dadogja fülíg pirulva Franta, valami nyomakodik fel az orrán, mintha nátha kerülgetné. De apu szilárdan átfogja a térdét és mozdulatlanul néz el a vízfelület fölött, Franta időnként oldalról rá-rápislant. Hát igazán nem könnyű a sora apunak — de nem könnyű az enyém se! Különben — mit aggódom én magamon?! Hiszen már felnőtt ember vagyok, hanem Hanka és Jirka!... A jobb módú családok gyerekei néha játékot hoznak az iskolába. A Máčelék Ferdája a minap villanyelemmel hajtott, irányítható autóval futott be — s Hanka még mindig anyu cipőskatulyáját vonszolja maga után, a skatulyában az elnyútt, ócska baba fekszik.

— Nem is fürdesz meg?

— Nem hoztam el az úszónadrágomat — hajítja el Franta a követ, amellyel játszogatott.

— Tornanadrág van rajtad, majd megszárad.

Térden felül ér neki a hideg víz, didereg, egyszerre beleveti magát. Elfogja az első karcsapások adta kéjes izgalom, kiabálni szeretne az elragadtatástól, örül az erejének, boldog. Mit törődöm én Hankával meg Jirkával, úszom, élek, a világon vagyok, a teremtsit, mégiscsak pompás dolog ez...

Vališ nézi a fiát, vadul örvénylik ott a víz, mintha a gyerek fuldokolna, pedig a fenét, Franta kicsi korától otthon van a vízben, mint a hal. Vališ hanyatt dől. Tengernyi bárányszerű a feje fölött. A fiam továbbadja a nevemet a gyerekeinek, lesznek itt Vališok azután

is, amikor én már rég alulról szagolom az ibolyát. Franta jó gyerek, mégis hányszor igazságtalan vagyok hozzá. De mostantól kezdve minden másképp lesz, jó barátok leszünk, gyakrabban elhozom magammal horgászni, becsülettel kezembe veszem a nevelését, hiszen ha már nem járok el a műhelybe, lesz ráérő időm. Megteszek mindent, hogy legyen valami a gyerekből, többre vigye, mint én. Kity pedig... Kity menjen a fenébe...

Kity. Valiś tép egy fűszálat és rágicsálja, örli a fogai közt, nehéz gondolatai úgy forognak a fejében, mint kődarabok a zúzóban. Mi a csoda történt velem öt esztendőnek előtte, hogy fülig belehabarodtam?!... Egyetlen este, s Kity, mindjárt bőrönddel, megállt az ajtóm előtt: Nekem van lányom, neked van fiad, nincs mit egymás szemére vetnünk, épp egymáshoz illünk, nyélbe üthetnők a dolgot. Aztán jött a megrázkódtatás, amikor Kity csavarogni kezdett. Hanka már útban volt, amikor először rajtakaptam egy idegen férfival... Ki kellett volna penderítenem a viskóból, ahelyett leittam magam a sárga földig. Ugyan miért, s miért csináltam neki még egy gyereket? Sürgős munkák, jégszekrények, Junkersek meg mindenféle más. Kereset, kocsma, kereset, kocsma, néhány hónapig rendes foglalkozás is, egy darabig egészen jól, kifogástalanul viselkedtem, s Kity újabb férfival szűrte össze a levet, ivászat és új foglalkozás, míg aztán a cégben megdühödtek, és bedugtak a szanatóriumba! Jó egy esztendőre cudarmód megutáltatták velem az italt! Persze hogy álltam a sarat, megfogadtam az elvtársaknak becsületszavamra, hogy hozzá nem nyúlok az italhoz, pedig tudtam: mihelyt egyszer istenesen leszopom magam, menthetetlenül visszaesem.

Odafut Franta, haja, mint a víziemberé, teste lúdbőrözik — isten tudja, mitől ilyen erős, megtermett ez a gyerek, hiszen oly gyakran nincs egy szemernyi zsír a spájzban, amit a kenyérére kenhetne.

— Apu, te miért nem fürödtél meg, a víz pompás,

nézd csak, mim van, legalább három méter mélyről hoztam fel! — mutatja markában Franta a kagylót.

— Fáj egy kicsit a derekam... holnap nem bírnék kiegyenesedni — forgatja Vališ gépiesen a kezében a halászsákmányt. Franta nagyot ugorva vágtaázik a parton, hogy felmelegedjen.

...Magam vagyok az oka... az átkozott gyöngeségem, sose tudtam ráncba szedni Kityt, ehetem most, amit főztem, elpuskáztam az életemet.

— Gyere, Franta!

A duzzasztó alatt félig üres a kocsmá, a napsütéses délután számos vendéget kicsalogatott a kerti asztalokhoz, de Vališnak ma néptelen, sötét sarokra van szüksége, viszolyog a napfénytől, viszolyog az emberekől, és kell neki a cigarettafüst, a söröshordók áporodott bűze. Felhajtott két féldecit, Franta elé is került egy pohár sör. Vad, növekvő pálinkaszomj uralkodik el Vališon, a torka tűzben ég, mégis reszket a következő pohárért. Eszébe jut az a nap, amikor valaki hírül hozta neki, hogy Kitynek albérleti szobája van a városban, férfilátogatókat fogad, és a háta mögött nevet rajta az ágyban a gavallérjaival! A sárga földig leitta magát akkor, Kity kacatjait kihányta az udvarra, másnap esett, s Franta visszahordta a holmit a házba. Mikor aztán Kity egy hét múlva hazajött, mintha mi sem történt volna, örültem, igen, örültem, hogy van, aki kimossoa a gyerekekre, rendbe tegye azt a disznóolat, kotyvasszon egy kis főtt ételt, s megstoppolgassa a gyerekek harisnyáját...

— Még egyet!

Össze kellett volna vágnom, addig kellett volna csépelnem, míg össze nem esik a cafat. Az lett volna az egyetlen orvossága... A negyedik féldecit, Vališ merőn néz a pincéernőre, aki a fülkében kicserélte a gramofonlemezt, a kerti hangszóróból behallatszanak a százszor eljátszott sláger barbár hangjai... Vališ fejében mintha valami turbina kezdett volna forogni, monoton zúgása elnyomja az utcai sláger hangját, Va-

líš nem bírja levenni szemét a pult mögött álló leányról, a teremtesít, micsoda mell! A pincérlány önkéntelenül megigazítja homlokába göndörödő haját. Nemrég Kity azt mondta neki: öt esztendeje együtt vagyunk már s még mindig nem esküdtél meg velem, mit akarsz hát most a szememre vetni?!

— Iszol még egy sört?

— Ne adjon már neki.

— Apu, én még szomjas vagyok...

A pincérlány elmosolyodik, Vališ izeg-mozog a széken, távolodó karcsú láb, a leány a pult mögött térden felül megigazítja a harisnyáját. Franta apjára veti fürkésző tekintetét. Vališ fejében a turbina nagyobb sebességgel forog, már nemcsak a torkát égeti a tűz, hanem minden zsigerét, de egyúttal megkönnyebbülést is érez, a rossz kedve, lehangoaltsága mintha valami áttetsző függöny mögé került volna. Életében egyszer látott balettet, egymás után eresztették le az organtinfüggönyöket, a színpadon még táncoltak, de lassan eltűnedeztek, mintha ködbe vesztek volna. Eh, köpök az egészre, minden nő szajha. Negyven koronás csi-szolt flakon, egy maréknyi üvegcsserép.

— Mind szajha! — szalad ki a száján, de megijed a saját hangjától. A leány ámulva néz, Vališ zavarában fenékgig üríti a poharat, vastag, bárdolatlan körmével kapargatni kezdi kabátujjáról a rászáradt sarat.

Hirtelen feláll, kezét kinyújtja, mintha bele akarna fogózkodni valami láthatatlan tárgyba, megy a pult-hoz, turbina helyett már körhagyó van a fejében, szabályos időközökben a csap kimozdul, meg kell kapaszkodnia a sárgaréz fogantyúban. Bárgyú mosollyal nézi a fehér habot, amint sugárban csorog a kabátujjába — a pincérlány odaugrik és elzárja a csapot. Orrát megcsapja a női illat — szeme elhomályosul, s valahol bensője mélyén heves vágyat érez, nő kellene neki, bármelyik nő, csak hogy bosszút állhasson és felejtessen...

— Ráérsz este?

A kábult fejű Franta összeszedi minden lelkierejét, nem ezt nem — ez nincs rendjén, elég, ha az anyu ringyó.

— Apu, megyünk már? — kérdezte, s valami úton-módon a kezében termett apja pénztárcája. Fizet, szem sarkával elfogja a pincérlány gúnyos mosolyát, belekarol apjába, vezeti kifelé, s meglepetésére apja nem is tiltakozik. Arcába csap az illatdús tavaszi levegő, apja feszesen lépegetve meg-megtántorodik, me-rev, mint a fa, Frantának remeg a térde, mintha nem is a maga lábán járna, nem bír neki parancsolni. Érthetetlen módon, minden összefüggés nélkül felképződött előtte a lompos baba a cipőskatulyában... No és? ... Mi lenne, ha egyszer játékot vásárolnék Hankának, hiszen férfi vagyok, aki egy ültében megiszik három korsó tízfokos sört.

A vendéglő fala mellett egy sereg láda, üres palackkal. Franta ijedten hátrapislant, tán csak nem hallatszott be a csörrenés, amint a nyűtt táskájában lapuló négy üveg összeütődött?! Dőreség, a fán csüngő bádogtölcsér rekedten közli, hogy „itthagynom az arany hintót, szeretem az útkaparót”. Hozzáteszek még valamit a négy koronához, s veszek a babának fakocsit.

A külváros peremén Franta elválík apjától, hogy, úgymond, hazamenet benéz a barátjához. A széles, nagy kirakatüvegen át benéz a Forrásba, all right, mennyi odabenn a nép! Belép, a palackokért kapott négy koronát a zsebébe csúsztatja. A szokott, zökkenőmentes eljárás, a pultnál tolong a sok ember, odább az üres palackokkal teli ládák, már ismét négy üveg lapul a táskában, vagyis teljes a készlet. A teremburáját! Közvetlen a láda fölött rágógumis zacskók. Hasonló esetben máskor Franta méltóságteljesen kiballag, csak hogy ma három pohár sör gőze van a fejében, s ennek megfelelő kurázsi — a teli marék rágógumi megduzzasztja a zsebet. Komoly képpel halad a kijárat felé, sebes léptek követik, valaki hirtelen vállára teszi a kezét.

— Mi van azokkal az üvegekkel?

Frantának megrogyan a térde:

— Mi volna? Visszahoztam! — Bénultan nézi, amint a fehér köpenyes férfi elveszi tőle a táskát.

— Hogyhogy újra itt vannak a táskádban?

— Nyolc volt, csak négyet adtam le — dadogja rákvörösén Franta, látva, hogy egyre többen gyűlnek köréje.

— Hát ez mi? — nyúl a zsebébe a könyörtelen kéz, a rágógumi visszakerül a polcra, dühös felkiáltások: tolvaj, botrány, a mai fiatalság, gazember, és a megsemmisült Franta fülében ott cseng a fehér köpenyes segéd verdiktje: — Megérdemelnéd, hogy átadjalak a renlőrségnek, te haszontalan, de másképp intézzük el a dolgot. Melyik iskolába jársz?

Franta meg se kíséri, hogy más iskolát, más nevet mondjon, izgatottságában csak úgy fújja a szintiszta igazat. A segéd lekapja füle mellől a ceruzát, és írja a számológéculára a végzetes információt.

— Most pedig mehatsz! Örülj, hogy ilyen olcsón megúszta!

Franta azt se tudja, hogyan került ki az utcára, hátában érzi a megvető felháborodás nyilait, fejét mélyen lehorgasztva szalad, gyomrát csiklandozza a rémület: ez a zrí kell még neki az iskolában a sok négyes mellé! Ilyen gyönyörű nap... Hiszen nem neki magának kellett volna az a pénz — a kishúgának, Hankának akart venni fakocsit!

Vališ lenyomja az utcaajtó kilincsét, Rek boldogan felcsahol, totyogva jön Burianéktól Jirka meg Hanka, egy göndör hajú, rőt bajuszú férfit vezetnek. Nógatják, hogy bújjon át a palánkrésen, de ebben a bácsiban érthetetlen módon nincs megértés, inkább nagyot kerül, kimegy az utcára, és onnan lép be Valíšék udvarába. Bemutatkozik, és szünetet sem tartva folytatja:

— Hagytam magának itt levelet, kértem, hogy látogasson meg a Reginában, de hiába vártam...

Vališ valamit dadog, tompán sajog a feje, alig várta már, hogy ágyba kerüljön, és most nyakába szakadt ez a kellemetlen látogatás.

— Szeretnék magával nyugodtan elbeszélgetni — mondja a vendég.

Vališ teát főz a gyerekeknek, eszébe jut, hogy tulajdonképpen nem is gondolkozott az idegen céduláján. Csak legalább Franta hazajött volna már! Mentő ötlete támad: azt mondom a póknak, hogy műszakba megyek, egykettőre lerázom a nyakamról. Valami ösztönös indítéktól vezettetve igyekszik a gondos apa benyomását tenni, kenyeret szel a gyerekeknek, s lopva a vendégre sandítgat, sejti már, hogy kutyaszorítóba került, de aztán csak mosolyog magában, csak nem vagyok anyámasszony katonája, mi közöm nekem ehhez az emberhez, hiszen ha akarnám, ki is tessékkelhetném. Ehelyett azonban így szól:

— Sajnos, nem érek rá, máris megyek munkába.

— Elkísérem magát egy darabon.

Aztán ballagnak a város irányában, a szemközti járdán néhány siheder rúgja a bőrt, a labda átrepüli az úttestet, Mareš az egykori futballista ösztönös készségével visszarúgja a fiúknak. Egy gyerek elismerőleg nyilatkozik a remek lövésről.

— Eljöttem, hogy megnézzem Frantát — szólal meg Mareš, és megkínálja Vališ cigarettával. — Hát, mi újság? Veri még a fiút mások bűnéért?

Vališ a homlokát ráncolja, önkéntelenül bicegni kezd.

— Zsábám van, tetszik tudni — szolgál magyarázattal. — Nem tudom, nem a csúz ütött-e belém.

Mareš szaporán szedi a lábát, míg a hórihorgas Vališ kettőt lép, neki hármat kell lépnie.

— S ki viseli gondját a két kicsinek? — kérdi.

Vališ nagyokat szippant, mentében megtapogatja a combját:

— Lehet, hogy nem is reuma, hanem isiász, megy le a lábamba.

— Nehogy meglepődjék, ha majd a napokban megjelenik maguknál valaki az Ifjúság gondozóból, jelentettem az esetet.

Vališ hirtelen megáll, mintha földbe gyökerezett volna a lába:

— Nem vagyok én holmi lump alak, hogy vigyáznia kelljen rám!

— Azt senki sem mondja, de a gyerekek nevelésére nem ér rá. Saját szememmel láttam, hogyan élnek a gyerekei. A gyermekotthonban határozottan jobb lenne nekik.

— Tegyen, amit akar, de nem adom a gyermekeimet javítóba! — tört ki magából Vališ, feltámadt benne a dac, délelőtt az a kettő az üzemből, most meg ez itt. Hát mi vagyok én, tejfelesszájú kisgyerek, hogy kézen fogva vezessenek?! Megfogja Mareš kabátjának hajtókáját: — Nem adom, érti, nem adom!

— Már rég nincsenek javítóintézetek — szabadította ki Mareš a kabátja hajtókáját Vališ kezéből. — Mellesleg szólva, részeg. Legjobb bizonyíték arra, hogy miképp állanak maguknál a dolgok. Kíváncsi vagyok például, ki viseli majd a gyerekek gondját ma este!

— Ki viselné? Én!

— Hiszen munkába megy!

Ó, én tökkelütött, belementem a magam állította csapdába! — pirongatja magát Vališ, de aztán észbe kap:

— Franta!

— Hol van?

— Elment a... azt mondta, benéz egy pillanatra a barátjához. Este otthon lesz.

— Este a fiú fáradt lesz, mint a ló. Mihez kapjon előbb, a leckével készüljön el, a nyulakat etesse meg, vagy a kistestvéreit lássa el és a házat tegye rendbe?

Vališ némán, konokul lépdel a járda szegélyén, kigombolja az inggallérját, mélyen ülő szeme szomorúra válik, aludni szeretnék, hagyjon engem mindenki békén.

— Igazgató úr! Meglátja, elrántom a nótáját annak a szajhának, megjavul, istenemre mondom, olyan lesz, mint az angyal...

Mareš kétkedőn rázza a fejét.

— Csak úgy mellékesen... Mi az oka, hogy Věrka-val végképp nem törődik?

— A köszörűstől van! Semmi közöm a lányhoz, elég az én nyakamra a magam három kölyke! Egyébiránt Věrka a múlt esztendőben mindössze háromszor fordult meg a házamban. Lakhatna persze nálunk a házontalan, törődhetne a háztartással, elég nagy már.

— Hatan laknának egyetlen szobában?

Vališ támolmog a járdán, csak legalább a feje ne fájna annyira! Megette a fene, öregszünk, mindössze négy féldecit hajtottam fel, s úgy sajog a fejem, mint valami migrénes, vén dámának!...

— Jómadár a Věrka! Hallottam, bekerült magukhoz...

— Pillanatnyilag nincs nálunk, megszökött. De mindennap várjuk, fenntartottuk a fekhelyét.

Vališ horgas orra zsírosan fénylik.

— Nem lesz abból más, csak börtöntöltelék. Hiába, nem esik messze az alma a fájától, a ringyónak a lánya is ringyó. Hiszen szakasztott anyja.

— Franta is megszökött a minap — köhintett szárazon Mareš. — Az meg szakasztott apja. De én egyáltalán nem csodálkozom rajta, olyan házból én is megszökném! — állt meg, és megfogta Vališ kabátujját. — Arról van szó, hogy Franta se váljék börtöntöltelékké. Ebben, remélem, egyetértünk!

— Micsoda? Miért válnék börtöntöltelékké? A gyerekek dolgozik, nem hagyom csatangolni, ha négyest hoz az iskolából, felpofozom, vasárnaponként pedig kap öt koronát hajókázásra. Hát mi kellene még neki?

Megjött Mareš villamosa. Hagyta, hogy elmenjen.

— Néhány komoly szót még, barátom — mondta afféle befejező tónusban. — Ha nem javulnak meg maguknál gyökeresen a viszonyok, a hatóságok elve-

szik mind a két kisgyereket. Remélem, nem engedi, hogy erre sor kerüljön. Franta lényegében jó fiú, más-különben nem futnék ide maga után a fészkes csodá-ba, s nem hanyagolnám el a munkámat. De nem szívesen, jegyezze meg jól, igazán nem szívesen lát-nám őt újra nálunk a Reginában. Ha majd most fel-szállok a villamosra, úgy lehet, azt gondolja magában: Hál' isten, elvitt, apuskám, az ördög. Csakhogy ez nem mentesíti a felelősségtől, és nem cáfolja meg a régi igazságot: Mielőtt a gyerekeink rossz tulajdonságairól beszelnénk, beszéljünk a magunk rossz tulajdonságai-ról. A viszontlátásra!

Vališ komoran néz Mareš után, látja, hogyan éri el a már mozgásban levő villamost, fürgén felugrik, mint valami legény, de egy darabig a lépcsőn lóg, és csak nehezen kapaszkodik fel a peronra.

— Köszönöm a prédikációt, papnak kellett volna lenned — mondta hangosan, és rátaposott az eldobott cigarettacsutkára. Megfordult és elindult visszafelé, sértődötten rángatta a vállát, beszélt magában, két szemben jövő leány utána fordult, és nagyot kacagott rajta. A szilaj bajszerű, támadó arc még mindig ott volt előtte, lehunyta szemét, hogy ne lássa, de ez sem használt. Mikor fordult elő utoljára, hogy egyebet is tett a gyerekekért, mint megfőzött nekik, fát vágott vagy kimosta Jirka pelenkáját? Mikor babusgatta a fiúcs-kát, mikor vitte el Hankát sétálni? Mikor hozott nekik játékot? Mit csináltak, mivel töltötték az időt a gye-rekek reggeltől fél tizenegyig, amikor ő hazajött munkából? S mit csinálnak később, mikor ő befekszik az ágyba, hogy kialudja magát?

Egyre lassabban ballagott, végül megállt, rágyújtott, görnyedt hátát nekitámasztotta a falragaszokkal bo-rított palánknak, mélyen zsebébe fúrta a kezét... Szó van itt másról is, az embernek néha szüksége van barátokra, elvtársakra, maga pedig egyedül marad...

A nap lehanyatlott a várost szegélyező, kéklő he-gyek mögé, egy nehéz röptű cserebogár majdnem be-

leütközött Vališ arcába. Vališ csak állt a fejét horgasztva, rágt a cigarettavéget, a hamu lepotyogott kopott kabátjára, s a szívét valami bágyadt keserűség ülte meg. Most mielőbb ágyba kell bújnom, mert elalaszom itt az utcán, de holnap újra kezdem, újra és másképp. Ám lelke legmélyén megszólalt még egy hang, és az győzött: valamiből élni kell, a műszak helyett futok különféle alkalmi munkák után, s a gyerekek megint csak magukra maradnak. Ha meg itthon leszek, leszem majd, mikor jön Kity, hogy megfőzze az ebédet, és bestoppolja a harisnyát, este pedig bebújom melléje az ágyba — vagyis marad minden a régiben, soha ki nem szabadulok már ebből az átkozott bűvkörből, mert igenis, pipogya fráter vagyok, erre pedig legjobb egyet inni, jöjjön hát a felejtető pálinka.

Mareš nagy, döngő léptekkel felsietett az irodába. A szomszéd helyiségből benyitott hozzá Anežka:

— Találja ki, kit hoztak be tíz perccel ezelőtt!

— Kit hoztak volna? Věrkát! — vágta rá Mareš gondolkodás nélkül, és Anežka arckifejezéséből látta, hogy nem tévedett. Ide vele! És egy kávét is ennek örömére, Anežka!

Alighogy átfutotta a Věrkáról írt újabb jegyzőkönyvet, nyílt az ajtó, s Věrka megállt a plüss-szőnyegen.

— Hozott isten! — mondta nagy hangon Mareš. — Foglalj helyet, és mesélj, mi újság a nagyvilágban! — A kutya, amelynek sikerült elszakítania a láncot, ötlött Mareš eszébe. A lány haja borzas, blúzáról leszakadt egy gomb, cipője sáros. Kezében ott a húsvéti nyuszi. Věrka figyelmét nem kerüli el Mareš mosolya, szemében szikrát vet a vad dac, fogja és a sarokba vágja a nyuszt.

— Újra megszököm, megszököm, megszököm! — kiabál zokogva, és szutykos keze fejével szétmázolja arcán a könnyeket. — Senki engem meg nem változtat, maga se! — dobbant nagyot, s remeg az álla.

— Ha senki, én igen, Věrka, erről biztosítalak — helyezkedett el Mareš kényelmesen a fotelban, hirtelen elkapta a lendület. — Ül le. Figyelj ide: két út áll előtted, az egyik a megegyezésünkön alapuló békés út. A másikat ne akard kipróbálni.

Věrka beleharap az ajkába, leül a fotel legszélére, valósággal rázuhan a levertség, már megint mindennek vége, vesztettem, most majd láncra kötnek, mint a kóbor kutyát. Sírni, ordítani tudna, tombolni tehetlenségében, nagy nehezen erőt vesz magán, csak nem adja fel a méltóságát ez előtt a férfi előtt...

— Mellesleg szólva... miért okoztál kellemetlenséget Anežkának? — kérdi Mareš. — Elszökhettél volna mindjárt innen, hisz nyitva a kapu.

Věrka ráemeli Marešra kétségbeesett tekintetét. Legalább ne gúnyolódnál, te átkozott bajszos!...

— Mondok valamit, Věrka — folytatja Mareš. — Menj, szökj el, ha nem bírod ki itt. Egész nyugodtan. De mielőtt megteszed, gondold meg a dolgot. Először is a szégyen. Rendőr kísér végig a városon, aki lát, utánad néz, és így szól: Ni csak, viszik a szoknyás tolvajt! Aztán... a szökéssel magadnak is, nekünk is egyet bizonyítasz: azt, hogy mindenáron rossz ember akarsz lenni — köhintett Mareš. — Mint a pap a szószéken, gondolod magadban, ugyebár? Idő jártával majd rájössz, hogy nem szónoki gyakorlat ez, hanem őszintén gondolom, amit mondok.

Belépett Anežka, letette Mareš elé a csésze fekete-kávét, erőnek erejével mímelte a közönyöst, Věrának mégis úgy rémlett, hogy diadal van a szemében. Mareš élvezettel szívta be a remek illatot.

— Iszol te is, ugye? — fordult Věrkához. — Iszol egyáltalán kávét, amikor szabadlábbon vagy?

Věrka bólint.

— Anežka, küldjön be még egy feketét, Věrának, fogadtatásul! — mondta Mareš és a sarokba pislantott. A félhomályban ott hevert égnek álló lábbal a húsvéti nyuszi. — Mi vár rád odakinn? Csavargás, tolvajlás,

mész lefelé a lejtőn. Csakugyan arra vágysz, hogy életed legnagyobb részét börtönben töltsd, és olyan valaki légy, akit mindenki megvet? Mit gondolsz, miért vagy itt? Hogy bennünket örvendeztess, a mi szeszélyünkért? Nem, ezerszer nem, Věrka. Azért vagy itt, hogy rendes, becsületes ember váljék belőled, aki megtalálja az élet igazi örömeit.

Fütyülök a magasztos szavaidra, gondolja magában Věrka, azért is megszököm! Az a baj, hogy nem volt szerencsém, majd legközelebb okosabb leszek. Ugyanezt olvasta a szemében Mareš, egy kicsit fel is sóhajtott, ezek a fiatalok, nem hisznek önmaguknak, és aki magának nem hisz, az más iránt sincs bizalommal.

Stázka behozta a másik csésze feketét, egy darabig tétozózott, aztán se Mareš, se Věrka elé, hanem kettenük közé tette le a csészét.

— Ígérj meg nekem egyet, Věrka. Ha legközelebb majd úgy érzed, hogy semmiképp sem bírod már ki a Reginában, eljössz hozzám, és megmondod.

— Miért nem löknek be a Štěpánkába?

— Hogyne, hogy elfoglald azok helyét, akiknek arra csakugyan szükségük van? — tolta Mareš Věrka elé a cukortartót.

— Hiszen megszöktem!

— Igen, de milyen primitív módon! Mint a legközségesebb kontár.

— Hogy mondhat ilyet! — pattant fel Věrka, mint akit tüvel szúrtak meg.

— Nagyon sajnálom, de aki így nyakon hagyja magát csípni... méghozzá rögtön az első nap... Persze, remélem, nem sértettelek meg, elég édes az a kávé?

— Mareš figyelte, hogyan kevergeti Věrka a kávé, majd hogyan iszik belőle a kisujját kecsesen eltartva, amint egyszer filmen látta.

— Egyszer, tizenkét éves koromban, a vakáció alatt összebeszéltem két barátommal, hogy elmegyünk Afrikába. Minket is elcsíptek, de csak másnap. Vagyis hát mi száz százalékkal ügyesebbek voltunk.

Věrka belekacagott a csészébe. Mareš leplezett feszültsége fölengedett, felszabadultan görbítette be a hátát. Vannak az én hivatásomban jelentős kicsiségek. Věrka iménti kacagása egy ilyen kicsi diadalom.

A szomszéd helyiségből bedugta a fejét Erna. Marešnak ennyi elég volt figyelmeztetésül, hogy a pedagógiai tanács már vár rá. Věrka felé nyújtotta kezét.

— Amit az előbb mondott... megígérhetem — mondta Věrka zavart tükröző, halk hangon. Távozóban a virágállvány mellett haladt el, önkéntelenül belefúrta ujját az egyik virágcserep földjébe.

— Gondolod, hogy több víz kellene neki? — kérdezte Mareš.

— Ellenkezőleg, kevesebb.

— Honnan tudod? — figyelt fel élénken Mareš.

Věrka elkomorodott:

— Anyámtól. Mikor a dutyiban volt, a kertben dolgozott — beszéltel kelletlenül. — Aztán az ügyésznő keresett neki helyet egy virágkertésznél, de anyu csak két hónapig bírta ki ott. Iskolából hazajövet többször elmentem utána a kertbe...

— Nagyszerű! — ütötte össze a tenyerét Mareš. — Már régóta várok valakire, aki járatos a virágkertészetben, nézd csak azt a fikuszt, milyen sárgák a levelei...

— A fikusz közepes öntözést kíván, akár több, akár kevesebb vizet kap a kelleténél, tönkremegy.

Marešnak felragyogott a szeme:

— Te gondozod majd a virágokat a Reginában. Rendben van?

Věrka a homlokát ráncolta, tétován vonogatta a vállát, némán kifelé indult, az ajtónál eszébe jutott valami, a sarokból felkapta a nyuszt, és a nyakába kötött pántlikánál fogva cipelte, mint valami csomagot... Marcelkának kismackója volt, a mackó nyakában hasonló szalag, esztendőkön át a mackóval hált a kislány — a mackó ott fekszik Mareš íróasztalának legalsó fiókjában, csak elvétve húzza ki azt a fiókot, ha

nagyon muszáj, de mindig igyekszik, hogy ne lássa a mackót...

A rendszeres heti pedagógiai tanács már várt, vagyis egybegyűltek már a nevelőnők, tanítók, a pszichológus, a szociális nővér. A napirend a szokásos: a legutóbbi szaporulat, azok a gyerekek, akiket át kell küldeni zárt vagy egyéb intézetbe, a különös figyelemre szoruló gyerekek.

— Úgy vélem, a tények teljes mértékben igazolták a Daniel Věrkával kapcsolatos első benyomásom helyességét... ha emlékszik, igazgató elvtárs — mondta az elégtétel árnyalatával hangjában Anežka, miután Mareš megadta neki a szót. — A štěpánkai zárt intézeti nevelést tartom az egyetlen megoldásnak, annál is inkább, mert a Štěpánkában megvan az, ami Věrkának kell: a fizikai munka...

— Azért, mert szökése előtt lekvárt kent a cipőjébe?

— Hozzászoktam már az ilyen kicsiségekhez, higgye el.

— Az én véleményemet kezdettől fogva ismeri — vetette keresztbe gólyalábát az asztal alatt Vostřejš, amikor rá került a sor. — Ebben az esetben öncélúnak tartok minden huzavonát, még ha a „gyerméklélek boncolgatásának“ nemes elhatározásával leplezzük is. Kár, hogy Věrkának iskolába kell még járnia. Ha rajtam állna, közvetlenül a nagyobb üzemekhez csatolnám azokat az otthonokat, amelyekben tizenöt éven felüli fiatalokat gondoznak. A kisiklott életű fiatalok így bekerülnének közvetlenül az élet sűrűjébe, közelebb kerülne hozzájuk a társadalom, főleg ők a társadalomhoz, a termelésben való közvetlen részvétel egészen más módon növelné öntudatukat, mint holmiféle virágkertésztesdi az otthonokban. Sajnos, Věrkával egyelőre ilyen módon nem kísérletezhetünk, azért hát, mivel megszökött, szintén azt javasolom, hogy tegyük át a Štěpánkába.

— Mit követett el tulajdonképpen Věrka? — fonta össze mellén a karját Mareš. — Mi a bűne? Szökés,

csavargás. Minden ember vágyik a szabadságra. Nálunk a kapu nyitva áll, az igaz, szükség esetén mindig előszeretettel hivatkozunk erre, azonban a főbejárati ajtó kulcsa az ügyeletes nyakában lóg. Ez bizony édeskevés, nem elég ahhoz, hogy a gyerekek szabadnak érezzék magukat. Lopást pedig mind ez ideig senki sem bizonyított rá Věrkára.

— Hát min vette a bonbonnal töltött húsvéti nyuszit meg a rúzszt? Nyilvánvaló, hogy lopott. A Štěpánkába való, sehová máshová — döfött egyet Věrkán Erna is.

— Kereshetett pár koronát valami köszörűsnél, amint maga is állítja. Nekünk is megköszörült itt egy-két békanyúzó. Hát maga, Stázka, hogy vélekedik? ...

A fiatal leány zavarában vállat vont, fülig pirult, hogy, lám, úgy kezelik, mint a tanácstestület egyenrangú tagját, de bocsánatkérő pillantásából ezt lehetett kiolvasni: Ugye, maga se hiszi ezt?

— A Štěpánkát javasolom ... — suttogetta bűnbánón.

— A tanítás alatt nem mutat semmi érdeklődést, a leckére fütyül. Megvan a természetes intelligenciája, de nincs hatalom, amely rávegye, hogy könyvből tanuljon — szólalt meg az egyik tanító.

— Valamennyien roppant kényelmesen fogják fel a dolgot — pödörte meg a bajuszát Mareš. — Intézetünk mindenekelőtt diagnosztikus intézet. Věrka esetében gyanúsan hamar elkészültek a diagnózissal.

Vostřejš levette, majd meg feltette a szemüvegét, fészkelődött a széken, mint valami hórihorgas, nyughatatlan diákgyerek.

— Igazgató elvtárs abból a feltevésből indul ki, hogy Věrkánál rövid időn belül fordulat áll be, csak hogy pusztán optimizmussal itt nem sokra megyünk. Én másképp látom a dolgot: Věrka egész eddigi életét hibás környezetben töltötte, kizártnak tartom, hogy most két hónap alatt megváltozzék. A legjobb esetben elérünk nála bizonyos fokú külsőleges fegyelmezettséget, de nem számíthatunk valódi átalakulásra, márpedig az lenne a fontos. Beletelnék egy-két év, mire

elérnénk valami részleges eredményt, addig azonban nem tarthatjuk itt Věrkát. Egyébként nem hallgathatom el, hogy bomlasztja az erkölcsöt. Mielőtt idejött, hónapokig nem fordult elő szökés. Ma rajtacsíptem Gustát, amint deszkát cipelt a kerítéshez, anélkül ugyanis nem tudna átmászni. Hogy pedig a szökések nem öregbítik a Regina jó hírét, azt hiszem, nem kell bizonyítanom.

— Aha! — pattan fel Mareš. — A páciens halálán van, gyorsan ki vele az ispotályból, haljon meg másutt, és ne rontsa a statisztikánkat!

— Nem tegnap kezdtem a mesterséget: Věrka szeméből kiolvasható a tolvajlás és a prostitúció. Túljutott már azon a határon, ahonnan még vissza lehet térni a rendes útra! — csavargatta blúzán a gombot Anežka. — Ha látszik itt még egy szikrányi remény, akkor az beláthatatlan messzeségben pislákol, addig azonban a leány felforgatja az egész Reginát.

— Amint látom, pompás egyetértés uralkodik itt maguk közt — csikordult meg Mareš hangjában a gúny. — De megkísérlem, hogy mentséget találjak számukra. Tolsztojt idézem: Ha azt látjuk, hogy az emberek tévednek, ne nehezteljünk rájuk, mert szántszándékkal nem lehet tévedni. Hiszen senki sem kívánja, hogy elhomályosodjék az elméje. — Mareš kiegyenesedve ült, törzsét előre-hátra hajlítgatta, s ebben a szabályos ritmusban egyre nőtt a kérlelhetetlenség. — Minden emberi cselekedet, minden igyekvés annál tiszteletre méltóbb, mennél távolabbi a siker, Anežka. Rekedtre kiabáljuk magunkat, annyit szónokolunk az ifjúság jövőjéről. Törődjünk is hát ezzel a jövővel, mégpedig ne holnap, hanem már ma. És ne másra bízuk ezt a feladatot, hanem mi magunk végezzük el!

— Csakhogy egyetlen lány kedvéért megfeledkezik további negyven gyerekről — szólalt meg Vostřejš, és idegesen tépett ki füléből egy szőröcsomót.

— Azt mondta, hogy a „Kinn a bárány, benn a far-

kas“ ostoba játék, s ma már egyik gyerek se akarja játszani — mondta szemrehányón Anežka.

— Věrkából senki sem nevel semmit, annyi szent — mondta támadón Erna.

— *Ěn* majd nevelek belőle valamit! — csapott öklével hevesen az asztalra Mareš, a nyaka elsötétült. — Hagyjanak fel a demagógiájukkal és kényelmeskedésükkel!

— Megégeti magát — tépte le végre Anežka a gombot a blúzáról.

— Köszönöm a jóslatot. Harmincöt esztendeje végzem a munkámat, s hozzám képest maguk zöldfülűek — ragadtatta el magát Mareš. — Nem magára gondolok, Anežka. De, az áldóját, majd megmutatom, lehet-e faragni valamit ebből a lányból! — kiabált, s halántékán lombként rajzolódtak ki a kék erek. — Eljönnek még hozzám sorban egymás után, ahogy itt ülnek, szégyenkezve — mutatott rá kinyújtott kézzel mind-egyikükre, a keze remegett.

— Semmi értelme, hogy itt üsse meg magát a guta — csukta össze zajosan a jegyzetfüzetét Vostřejš.

— Köszönöm, tisztelt pedagógus kollégáim, nagyon örültem — állt fel Mareš, véletlenül belerúgott az asztallámba, idegesen háritotta össze papirosait, egy elrepült, a levegőben kapta el, nagy dobogással vonult át az irodájába, s hevesen kitárta az ablakot. Nem, a Reginának nincs pszichológusa. Én vagyok itt a pszichológus!

— Főzzön nekem valaki feketét! — kiáltotta csak úgy vaktában.

9

Vége a tanításnak, Vojta Pavlíkkal siet ki az iskolából, a sarkon Vojta megtorpan:

— Ott az anyukám... ne haragudj, Pavlík... — mondja és keresztül rohan az úton a szemközti járdá-

ra. Anyja szorosan magához öleli, egy pillanatra lehunyja szemét az ellágyulástól.

— Te vártál rám, anyukám?

Válasz helyett anyja belekarol, így mennek szorosan egymás mellett, de Vojtának eszébe ötlik: Nincs ma sem első, sem harmadik vasárnap... Amott az utca végén szokott átvágni a kereszteződésen apuka a Reginából hazafelé jövet.

— Ne arrafelé, anyukám...

Távolodnak Vojtáék háza tájától, Vojta zavara nem múlik, megtelepedett a karján, ahol anyja kezét érzi. Egy könyvben, amelyet apja könyvszekrényéből vett ki, olvasta nemrég azt a szót, hogy szentségtörés, de bizonytalankodik: amit most teszek, tán nem szentségtörés a szónak valódi értelmében, egészen más ez, de mégis bizonyosan valami hasonló, amit elkövetek.

Magába nyeli őket az árnyékos park. A padokon fiatal mamák ülnek, gépiesen tologálják-huzigálják a gyerekkocsit, összedugják a fejüket, arcukon ott tűrközik a legújabb titok; a pázsiton játszadozó kicsinyek vakondot fogtak, és szenvedélyesen vitatkoznak, mi legyen a fogoly további sorsa. A fák koronája közt széles sávban ömlik alá a meleg tavaszi napfény — de Vojta nem élvezheti zavartalanul az anyja jelenléte adta édes izgalmat:

— Mi lenne, ha meglátna itt bennünket apu...

Vojta anyja elkomolyodott, lefejtette karjáról a fiú kezét.

— Anyád vagyok, Vojta.

A fiút elfogta a bosszúság, hogy mit mondott. Hisz nincs abban semmi rossz. Ha történetesen apja meglátná is itt, nem az ő hibája, hogy együtt vannak, nem ő kereste a találkozást!

— Bosszant, hogy vártam rád, Vojta?

— Nem, anyukám, mi jut eszedbe?!...

Leültek egy árnyékos padra. Vojta megfogta anyja kezét és tenyerével az arcához szorította.

— Mi újság odahaza, Vojta?

— Apu nem vette meg a csónakot! — bökkentette ki a fiú. — Előbb megígérte, aztán meg azt mondta, hogy most nincs pénze, ráadásul még ingerült is volt...

— Apukának biztosan olyasmit kellett vennie, amire még nagyobb szükségetek van — kapta félre a tekintetét az asszony. — Különben megtartotta volna a szavát.

— Én azt hiszem, hogy megint előleget adott valami mázsolmányra... — mondta Vojta, s várta, hogy anyja helyesel neki. Meglepte a hallgatás. Fülében ott csengenek saját szavai, a kimondott sérelem kellemetlen érzéssel tölti el. Egy hete a réten röppentyűt eregetett apjával, a minap apuka minden szó nélkül egész este mosta az ingeit, mivelhogy a bejárónő már másodízben „elfelejtette“...

Nem messze a padon fiatal anya, ujjai közt villognak a kötőtűk a napfényben, lábával ringatja a kocsit, a pad mellett a homokban egy hároméves kisfiú alagutat épített, gyufaskatulya a mozdony, s-s-s-s, a mozdony eltűnik az alagútban, s húzza maga után a fiúcska kézvonatát, egészen könyökig.

— Petrik! — int a mama az útkanyar felé.

A fiúcska felugrik, vadul fut abban az irányban, kisvártatva férfilépteket hallani, a fiúcska lábát szétvetve az apja keblén, az apa himbálózva lépdel, a fiú a maga lendületével még fokozza a himbálózást, sikoltozik az elragadtatástól. Végül is az apa lefejtí, lerázza magáról a gyereket, belepillant a kocsiba és sebtében megcsókolja felesége arcát.

Anna fogja Vojta kezét, ujjai szorítása alig érezhetően fokozódik. Vojta is megfigyelte amott azt a mindennapi jelenetet, és a csöndet elviselhetetlennek találja.

— Anyukám... — szólal meg.

Anna odanyomja arcát Vojta arcához, hirtelen támadt, heves zavarában a fiú szorosan átöleli anyja nyakát:

— Anyukám... nagyon szeretlek, anyukám...

Anna révedező szemét valami húzza, vonzza a szemközti padhoz — az idegen férfi vonásai egyszeriben átváltoznak... Tulajdonképpen miért is adtam el az egyetlen fiamat, miért váltam meg tőle? ... S a múltkoriban, a hónap elején, miért álmodtam Gustavval?

Badarság, mindannak régen vége már, s jó, hogy egyszer s mindenkorra pontot tettünk az ügy után. Gustavnak sose volt elég pénze az én ruházkodásomra, semmi érzéke sincs az emberi külső iránt, meg sem látja, ki hogyan öltözik. Persze, annál több ráérő ideje és pénze van a maga vesszőparipáira! A könyv- és festményhóbortja pedig éppen nem olcsó mulatság! ... Karel a szenvedélyeit illetően sokkal szerényebb: már harmadik hete makacsul hajszol egy bizonyos patent kávéfőzőt, mely sípol, ha forrni kezd a víz. (Képzeld csak el, Annácska, hogyan mereszti majd Brichtáné a vizenyős szemét, ha kinn a víkendházban a konyhában egyszer csak meghallja a sípolást!) ... Összevásárolt egy sereg címkét, és büszkén felragasztgatta a Spartak hátsó üvegére. A minap, amikor szinte erőszakkal rávettem, hogy tüntesse el a kocsiból a csíkos hátú tigrist, értetlenül bámult, s tán még most is csóválja a fejét... A szekrényben ott lóg a kapitányi egyenruha, abból az időből származik, amikor a hivalkodó víkendházhoz, mely lenn állt a vízparton, hozzátartozott egy vitorlás is — a jacht, ahogy ő maga emlegeti. Mennyire megsértődött, amikor ezt az aranypaszományos fehér uniformist a szekrényben felfedeztem, és szívből kacagtam!

Persze, Gustav szereti Krált meg Špálát, és Sedláček Tavaszelojéért akármennyit kiszurkolna. Hanem azok a szerencsétlen nézetei! ... Nem, nem, Gustav bolond, a politikában sosem érthettünk volna egyet, idegesített már, amikor makacsul védte a rendszert, elnézett a hibák fölé, a nagy sikerek mellett elenyészőeknek tekintette a fogyatékosságokat, merőn előre nézett, mindig előre, valahová a rózsaszínűre lakko-

zott jövőbe, ahová sosem érünk el. Ma persze el kell ismernem, hogy Gustav tulajdonképpen előre látott, s az ilyen emberek mindig imponáltak nekem. De — hátha mégis csak fanatikus vakhit volt az egész?!

A maga módján Karel is keménykötésű, bátor ember. Vagy talán nem kellett hozzá bátorság és szilárd jellem, hogy valaki csomagokat küldözzön a terezíni gettóba akkor, amikor az ilyesmiért legalábbis koncentrációs tábor járt?! Igaz, a csomagok abból a vagyonyból származtak, amelyet elhurcolásuk előtt a zsidók nála rejtettek el, de akkor is... Ehhez az emlékhez persze kapcsolódik egy másik, Anna hasztalan próbálja elhessegetni. Furcsa eset, Anna akkor szerzett róla tudomást, amikor már Karel felesége volt: a háború után valaki hazajött azokból az emberekből, s Karel nem adta neki vissza a megőrzésre átvett holmit, mert állítása szerint valami ismeretlen tettes ellopta, amikor ő — a háború utolsó napjaiban — nem tartózkodott a lakásán. Ki tudja, mi az igazság? Karel soha egy szóval se említette, hogy valaki meglopta, olyankor se, ha Anna megfelelő alkalmakkor feltűnés nélkül ráterelte a szót e kényes kérdésre...

Önkéntelenül erősen megszorítja Vojta karját. Elhagytam Gustavot, vidám és boldog akartam lenni — ám az utóbbi időben ez a boldogság valahogy észrevétlenül apad, mintha a Karel mellett töltött mindennapi élet fokozatosan félrehúzná a hatást keltő függönyt, hogy láthatóvá válják a másik Karel: az, akinek autója, víkendháza, pénze van, akit Thomas Mann untat, aki a képzőművészeti kiállításokon sokatmondón hallgat, mert nem tudja megkülönböztetni a jó festményt a giccstől, s ha az ő szája íze szerint állítanák össze a színházak műsortervét, színművek helyett csupa balettet adnának.

Behunyja szemét: a kutya és a darab hús, az ismert mese az olvasókönyvben. Az ég szerelmére, hát csakugyan annyira esztelen, annyira mohó voltam? Nem, magam se tudom már, képtelen vagyok megítélni, mi-

lyen mértékben hajtott Gustav Karel karjába, s milyen mértékben rohantam önszántamból, vágyaimtól úzva a boldogság után.

— Szeretnél eljönni megint hozzánk a víkendházba, Vojta? Eljöhetnél néha hétköznapi is...

A fiú összerezett. Hiszen járt már ott Standával... Vallja most be ezt anyjának? Hétköznapi is együtt lenne anyukával... Ez annyit jelentene, hogy kijátsszaná a kéthetenkénti találkozás engedélyét... Valahonnan egy eldobott vessző került a kezébe, mértani ábrát rajzol vele a homokba. Patera bácsi víkendháza. Mintha kaleidoszkópba nézne! Csupa vidám, ragyogó szín: kék tó, fehér vitorlák, kávészínű Spartak. Jézusom, úgy lehet, Patera úr legközelebb megengedi neked, hogy egy darabkán vezessen, vagy legalábbis odaüljön a kormánykerékhez, a kocsit hetvenessel, nyolcvanassal száguld, ő lesz a helyzet ura, rátülszöl a kerékpárosra, élesen veszi a kanyart...

— Gondolhatod, anyukám, hogy szívesen mennék...

— Van, természetesen, egy feltétele: odahaza egy szóval sem árulhatod el magad.

Vojta keze remeg anyja markában. Elöttem az egész nyár, s ott kuksoljam végig apu mellett az unalmas, szürke lakásban, mely valóságos börtön, de nekem soha eszembe se jutott, hogy másutt másképp van. másképp is élhetnék. Standa riasztó pisztolya, a tömérdek édesség a kávéhoz — aztán a lányok a tengerparton, ruha semmi, csak gyöngy a nyakukban. A felnőttek beszélgetése Pateráéknál a délutáni feketekávé mellett, utána otthon sokat töprengett a hallottakról. Egyáltalán nem holmi fecsegő alakokról van szó — hiszen az egyik orvos, a másik ügyvéd, de Patera bácsi se kutya. Egy nagykereskedő, barátocskám... Rudinak irodája és egész vagon pénze volt, most pedig villanyszerelő, de rá se ránt az egészre, legfeljebb mókázik!

Hátha nekik és anyukának van igaza? A tanító elvtárs oly szörnyű unalmasan beszél a szocializmusról,

hogy már magát a szót is szívből utálja az ember! Az osztályban úgyszólván senki sem érti a dolgot, és senkit sem érdekel. Pavlíkot ma a tanító elvtárs nem sorolta fel azok között, akik táborozni mennek a vakációban. Határozott igazságtalanság, mert mit tehet arról Pavlík, hogy apjának ilyen vagy olyan vállalata volt! Hát nincs igaza Brichtánénak, mikor azt mondja, hogy a kommunizmus a világ szerencsétlensége?!

A víkendház — hát igen, egyszerű lenne! Csakhogy valami nincs itt rendjén. Egy szóval sem árulhatom el magam... Hazudjam apukának? Süssék ki mindig valamit — hogy például a barátaimmal jártam, vagy mit tudom én, mit? De hát elvégre — nem mindegy? Hát Standa nem a barátom? S muszáj éppen Patera víkendházáról beszélni?

— Apukának pillanatnyilag nincs pénze a csónakra — hallotta Vojta ismét valahonnan a messzeségből anyja hangját. — Ősszel azonban már semmi hasznát sem veszed a csónaknak. Mit szólnál hozzá, ha kiségiténélek?

Ma csőstül árad Vojtára a szerencse mindenfelől. Valóságos révületben látja, amint anyja nyitja a pénztárcát. Egy, kettő, három, négy darab százás vándorol a kezébe, szíve vadul kalimpál, a minap a kirakatban látott olyan csónakot, összerakható evezővel, mentőövvel — mesébe illő valami!... A pénzt szorongató keze lassan az ölébe hull: apuka háta mögött... Négy darab barna százkoronás, egy pillanatra elfogja a kétség: úgy lehet, anyuka engem most megvásárol... Igen, anyuka elhagyta apukát, ő az oka mindennek!... Tudj' isten, tán nem is szeretem annyira. Nem, sose bocsátom meg neki, hogy szétzúzta az otthonunkat. Négyszáz korona rengeteg pénz. Nagy kár volna elszalasztani ilyen esélyt!

— De nem vihetem ám haza ezt a pénzt! — sápad el hirtelen Vojta.

— Majd én magam veszem meg a csónakot — emelkedik fel valahogy ünnepélyesen Anna. — Ha lehet

kapni, már holnapután délután ott találod nálunk a víkendházban. Egy feltétellel, Vojta — komolyodott el, s a hangja is megkeményedett. — Egyetlen szót se apukának, ha bármi történne is. Fájna neki, nagyon elszomorítanád, érted? ... Akkor hát, kezet rá! — nyújtotta Anna a jobbját Vojtának.

Az átellenes padról felkerekedik a kis család. A csöppnyi Petrík elterül az út porában, sír, bömböl.

— Oda se a bajnak, kisfiam, katonadolog! — csitítja az apja és ölbe veszi.

Vojta erőteljes vonásokkal elmázolta a homokba rajzolt ábrát.

— Kezet rá, anyukám!

10

Irodája felé tartva, Mareš megállt a hall üveg-fala előtt. Věrka ott állt szorosan az ablaknál, keze a szvetter zsebében, kócos feje felszegve, mintha az ablakon kívüli világ levegőjét szívna magába.

Mareš felvette a telefonkagylót, kisvártatva megjelent Erna. Mareš futólag szemügyre vette a lány új „lófarok“-frizuráját, hajszálvékony szemöldökívét.

— Szeretném megkérni, hogy különös gonddal figyelje Daniel Věrkát. Érzem, az a típus, amelynek vé-rében van a szökés. Amennyire lehetséges, ne adjon neki munkát a kert felső részében.

Aha, nagyokos, a véleményünk ostobaság, de arra jók lennénk, hogy őrizzük a lányt, ugye? Presztizs-ügyet csináltál belőle, hát csak őrizd szépen magad! — tolakodott a szóáradat Erna nyelvére, de uralkodott magán és csak ennyit mondott:

— Věrka ügye vesztett ügy.

— A világon semmi ügy sem vesztett ügy! — pat-tant fel Mareš, mintha kígyó csípte volna meg. — Hogy ejthet ki ilyesmit a száján egy nevelőnő?! — Kétszer végigsétált a helyiségen, ingerülten keresgél

kezdet a könyvespolcon, pedig esze ágában sem volt, hogy elővegyen valami könyvet. — Ha teret engednének az ilyen nézeteknek, máris összezsomagozhatnók az egész eddigi munkánkat, s küldhetnők az ócskáshoz...

— Én is szeretném magát megkérni valamire, igazgató úr. Szabadságot kérnék szombatra, nőül az unokabátyám — dugta be Erna idegesen a kezét a fehér köpeny zsebébe. Keblén megfeszült a köpeny, észrevette Mareš pillantását, kivette zsebéből a kezét.

— Sajnálom, de nem lehet, Erna. Azt hiszem, tudja, hogy Vácha elvtárs holnap kórházba megy vizsgálatra. Ellenkezőleg, nekem kell megkérnem magát, hogy maradjon itt vasárnapra is.

Erna megdermedt, hátrált egy lépést:

— Csak nem gondolja ezt komolyan?! — mondta, aztán felfortyant: — Hogy jövök én ahhoz? Megbeszéltem valakivel, hogy kirándulunk a Radhoštra.

— A Radhoštra? Olyan messzire? Egy napra? — kérdezte látszólag nyugodtan Mareš.

— Már szombaton mennék — bökte ki Erna. Ó, én buta liba, hökkent meg, titokban ökölbe szorította kezét.

— Foglaljon helyet — mutatott Mareš a székre.

Erna tüntetőleg állva maradt.

— Szombaton? ... Hiszen szombaton esküvőre kell mennie ... az unokabátyja esküvőjére — nyomta meg Mareš az utolsó előtti szót.

Mi az oka, hogy oly szörnyen idegesít ez az ember? S miért lövök mindig bakot, ha szembe kerülök vele? — mérgelődött magában Erna. Hallgatott, arcán szégyenpír égett.

— Nem szívesen okozok magának kellemetlenséget, Erna — szívatta meg tintával beszéd közben a töltőtollat Mareš. Erna megsértődött. Mit szólnál te ahhoz, ha mondjuk én a hajamat csavarnám fel vagy a cipőmet tisztítanám, mialatt veled beszélek? — És még valamit, Erna — emelte rá Mareš a tekintetét, de most

nem gúny, hanem inkább szomorúság ült a szemében. — Húsz évnek előtte magam is szívesen rándultam ki lányokkal két napra. Hanem valami itt nincs rendjén: furcsa nevelő az, aki éppúgy hazudik, mint néhányan azok közül, akiket nevelnie kellene.

Erna levegő után kapkodott, a szeme szikrát vetett:

— Hogy mer ilyet mondani! Jegyezze meg, nem ragaszkodom hozzá, hogy nevelő legyek itt! Orvos akartam lenni, s eszem ágában sem volt, hogy az összevizelt takarókat cserélgetem majd itt éjszakáról éjszakára! Jól tudja, nem vettek fel az egyetemre. Nem könyörögtem ezért az állásért, szorultságból fogadtam el, nem varázsolhatok magamba szeretetet azok iránt a gyerekek iránt, akik csökönyösek, alattomosak, gonoszak...

— A gyerekek olyanok, amilyen a társadalom. A rosszak pedig, akikről beszél, aszerint viselkednek, amit maguk körül látnak. Ne legyen maga rossz, a gyerekek se lesznek rosszak!

— Mit kíván tőlem azért a pár koronáért? A szabadságunk fele a tanítók szabadságának, unos-untalan éjjeli szolgálat, a vasárnapjainkat elrontják! Noha törvény biztosítja a negyvenhat órás munkahetet, hány órát dolgozunk mi itt? Örülünk, ha nem hetvenet, s ráadásul túrnünk kell a gyerekek szidalmait! Bocssáson el, és kész!

Mareš most, hogy a lány elvesztette hidegvérét, meglepően nyugodt volt. Fölénnyel nézett végig Ernán, amint ott állt homlokába hulló hajjal, remegő ajakkal.

— Azonnal megtenném, ha volna kit a helyére állítanom. Kerítsen valakit!

— Hol találok olyan bolondot, aki hajlandó idejönni! Az utolsó gépírólány is többet keres! Érettségi, pedagógiai iskola nélkül! Nem ismerek olyan nevelőt, aki nevelő akar maradni!

— Lám, én tudok egyet! Sose kívánok magamnak más hivatást. Anežka sem. De felsorolhatnék még leg-

alább húszat... csak a környékbeli otthonok nevelői közül.

— Lehet, hogy nem lennének alkalmasak valami jobbra... bocsánat, ez magára nem vonatkozik. De milyen élet ez olyan embernek, aki tele van ambícióval?! Olyasmit csinállok, ami nem érdekel!

— S mi érdekelné magát?

— Szeretnék rendes iskolában tanítani, ha már tudni akarja. De mit magyarázok én magának! A maga számára csak a gyerekek léteznek, a személyzet végezze a kötelességét, különben semmi köze hozzá!

Milyen szép lány, s máris valóságos fúria, ötlött eszébe Marešnak, de pillanatnyilag nem bosszankodott.

— Látja, mégis tudok egyet-mást a munkatársaimról, magáról is. Az orvosi kar helyett mezőgazdaságira küldték. Nem érdekelte magát a dolog, elhasalt az első vizsgán, és abbahagyta. Majd próbakisasszonykodott, konferanszié volt divatbemutatókon, de valahol nyilvánosan elszólta magát, beütött a baj. Bizonyos időre fizikai munka következett, nem vált be. Tud franciául, idegenvezetőként működött, egyesek igényeket támasztottak, rossz vért szült a dolog, ugyebár? Végezetül pedig... tévelygő gyermeklelkek nevelésére fanyalodott.

— No, holtfáradtra futkoshatta magát, mire felhajszolt rólam ilyen töméntelen káderanyagot — hunyortotta össze gyűlölettel teli szemét Erna.

— Kénytelen vagyok csalódást okozni magának, egy lépést se tettem. Amit megtudtam magáról, nyugodtan felolvashatom itt, ha kíváncsi rá. De mondok magának valamit: szögre akasztotta volna azóta már az orvostudományt is. Ha pedig most elkerülne abba a hön óhajtott nyolcéves középiskolába, ott sem tartana ki! Nem az a baj, hogy nem teljesültek a vágyai, hanem ott a hiba, hogy nem érdekli magát a munka, kevés magában a felelősségérzet. Szeretne jól élni, de lehetőleg semmit sem adni érte — nézett Mareš bele

nyugodtan a leány ellenséges arcába. — Maga se tudja, sajnos, hogy mit szeretne, és... ne kerüljessük a forró kását... nem érdekli magát semmi...

— Csodálkozik? Az iskolában azt dalolták a fülünkbe, hogy a nemzet reménysége vagyunk. Mennyit hangoztatták, hogy miénk a jövő!... A valóság pedig? Fiatalok, előre!... Elvégezted a középiskolát, orvos szeretnél lenni... csak hogy ez nekünk nem felel meg, eredj hát, mondjuk, szemet lapátolni!

— Nagyon jól tudja maga is, hogy túloz. Tudatosan bántja társadalmunkat.

— Ugyan, mit tett értem az a híres társadalom?!

— Sokkal többet, mint amennyit hajlandó elismerni.

— Mint fiatalnak, jussom van hozzá.

— S mivel érdemelte meg?

Erna kutyaszorítóba került, idegesen gyűrögette munkaköpenye zsebét.

— A társadalomnak csupán kötelességei vannak magával szemben. Magának pedig semmi kötelessége nincs, ugyebár? Tudja, kedves Erna, az idősebb emberek mindig gyanúsak, hogy a saját fiatalkorukat rózsaszínű szemüvegen keresztül látják, ámde nekünk az életben elfoglalt helyünket többnyire nehéz küzdelmek árán kellett kiharcolnunk. A mai fiatalok jó része pedig megszokta, hogy sok mindent ingyen kap, s itt a bökkenő! Gyakran eszembe jutnak Zápotocký elvtárs szavai, a rádióban hallottam egyszer. Zápotocký elvtárs arról beszélt, hogy valaha mint fiatal ember milyen lelkesedéssel igyekezett barátaival Prágából Karlštejnba, magától értetődően gyalogszerrel, s egy darab kenyér volt a zsebében. A mai fiatalság, mondta, ha karlštejni kirándulásról van szó, mindenekelőtt azt kérdi, lesz-e autóbusz, az a bizonyos kirándulóautóbusz, gondoskodtak-e a szervezők ebédre, és hát természetesen, lehetőleg tanítási időre tegyék a dolgot, nehogy „odalegyen a vasárnap“... De nem szeretném, ha félreértene: nem akarok általánosítani. Meggyőződéssel vallom, hogy a fiatalok többsége tud

lelkessedni, tud örülni a kék égboltnak, a reggeli napfényben csillogó, harmatos fűnek, és képes rá, hogy embertársai iránt való szeretetből néha olyasmit tegyen, amiből pillanatnyilag semmi egyéni haszna sincs.

Prédikátor, csak a szószerző hiányzik alóla, mosolygott ironikusan szép szájának sarkával Erna. Hasztalan igyekezett magán uralkodni, feltámadt benne a düh — talán goromba leszek, de most már mindig:

— Gyönyörű szavak! Csak az kéne, hogy igazodjék is hozzájuk a fiatalokkal való bánásmódban!

Mareš — kissé sápadtan — felállt, mozdulata jelezte, hogy befejezettnek tekinti az eszmecserét.

— Látom, hogy nem győztem meg magát. Elismérem, hogy a nevelőktől mindig valamicskével többet követeltem, mint ami a kötelességük, de rendszerint kevesebbet tettek. Nem azért vagyok itt, hogy szeretettel halmozzam el a nevelőket. Ha képes vagyok valami szeretetre, azok kaphatják csak, akik rászorulnak.

Erna szó nélkül távozott, nagy zajjal haladt le a lépcsőn, ezer kedve lett volna, hogy tönkretegyen valamit, kitörje az ablakot, így vagy úgy könnyítsen magán. Hogy más nem akadt a keze ügyébe, letört egy szilánkot a lépcsőkarfa furnérjából. Nem, a gyerekek csakugyan nem tehetnek semmiről, magamra vessek, ha az ostobaságom miatt beleestem a csávéba, de azért nem vagyok szent Genovéva, hogy csupa emberszeretetből a fejem tetejére álljak ezek miatt a kis neuraszténiás hibbant eszűek miatt!... Jelentsek beteget? Nagyon átlátszó lenne, ez az ember képes rá, hogy elküld valakit utánam a lakásomra. A radhošti kirándulásból úgyse lenne semmi!

Bevágta maga után szobája ajtaját, végighasalt a rekamién, behunyta szemét. Elpuskáztam az életemet, néha rá se tudok nézni ezekre a dacos, vásott, lompos kölykekre — fékezhetetlen horda, nem, ezerszer nem érdekelnek, és sose fognak érdekelni, az ördög sugall-

ta, hogy elfogadjam ezt a helyet! Hanyatt fordult, rágyújtott, hosszú körmeivel egyhangú ritmust kezdett kopogtatni a rekamié oldaldeszáján. Szolgálatom van, le kellene mennem a hallba, ötlött eszébe. Vácha kollégának szerencséje volt az epehólyagjával, ha ugyan nem csak kiagyalta a dolgot. A fenét, mit beszélek? Vácha kollégát „érdekli a munka“, annak a fejében meg se fogamzanék ilyen ötlet. Így elmélkedett Erna, végigszívta a cigarettát, s csak azután állt meg rosszkedvűen odalenn a kifüggesztett napi munkarend előtt.

Munka a zöldségkertben: lányok — hagymakapálás.

Benyitott a hallba. Az ebéd utáni „szabadfoglalkozás“ a szokott módon folyt: a gyerekek ordítottak, püfölték a pingponglabdát háló nélkül, csak úgy keresztül a zongorán, amelynek billentyűin a vérszegény Eliška igyekezte kipötyögtetni egy népszerű boogie-woogie melódiáját. Valaki az asztalnál nagy izzadva rajzolgatta az ákombákomokat, levelet írt a szüleinek, Stázka, a szociális nővér, aki önszántából vállalta ma az ügyeletes szolgálatot, egészen új szerkezetű papírfecskét gyártott Emilkének.

— Lányok, ki megy Věrkával hagymát kapálni?

— Én! — csapta le a zongora fedelét Eliška.

— Én is! — emelte fel meglepő gyorsan a kezét Karla, a piros képű, gödrös állú, barna leányka.

Jelentkeztek még mások is, de Erna megrázta a fejét:

— Elég három. A szerszám ott van aládában. Věrka már ismeri a munkát, mehetek. Szolgálatos!

Hordó komoly, fontoskodó képpel nyitotta ki a hátsó ajtót. Věrka nem állhatta meg, hogy ki ne üsse kezéből a kulcsot, mely zsinóron függött a mindenkori szolgálatos nyakában. A tohonya fiú utánakapott a lánynak, de hol járt az már!

Erna hosszan néz a három lány után. Amennyiben lehetséges, ne adjon neki munkát a kert felső végén. Azonban ostobaság volna, ha most visszahívná Věrkát,

semmivel se tudná indokolni, aztán ott van vele a másik kettő, semmi ok az aggodalomra. Végezetül pedig — hogy oldhatna kereket Věrka, amikor maga a mindenható igazgató elvtárs vállalt érte kezességet!

A lányok elővettek a ládából egy ásót meg két kapát. A zöldségágyások a kert felső végén vannak, Věrka ez ideig csak nagy néha jutott el ide, a szeme le s föl járt, végül is megállapodik a terebélyes díszfenyőn, mely közvetlenül a vaskerítés mellett áll. Gyönyörű ágak a földtől kezdve, sőt egyik-másik a kerítés tetején át kihajlik egészen a gyalogút fölé.

Negyedóra sem telik el, Věrka abbahagyja a munkát, pihen, bele-beleszaglász a levegőbe. Tavasz, magasan úszó felhők. Komor tekintetét belefúrja Karla pufók képébe:

— Miért vagy te itt?

Karla rákönyököl a kapanyélre:

— Apám megint berúgott, de ez egyszer úgy agyoncsépelte anyut, hogy kórházba kellett szállítani, apámat meg elvitték, hogy kigyógyítsák. Egy éjjel a szomszédoknál háltam, aztán eljött értem a szoca... szico...

— Szociális nővér — pökött a markába Věrka. — Az én apám is így csinálta valamikor, míg el nem tűnt mindörökre. Csakhogy: ha ez lenne minden, már rég a Borbálában volnál, s nem savanyodnál itt.

Karla meglepetve kapta fel a fejét, ha egyáltalán lehetséges, még jobban elvörösödött, vérbő ajka megmozdult, de lenyelte a szót.

— Mi újság ott... odakinn? — vetett egyet a fején Eliška, s a tarkóját csiklandozó varkocs nagyot lendült.

— Nagyszerű, csak természetes! — Věrka ás, mindig ráugrik az ásóra, hogy így pótolja hiányzó erejét. A kerítésen túl autó suhan el, Věrka követi a tekintetével, míg csak el nem tűnik.

— Volt bátorságod egyszeriben felugrani a villamosra! — függesztette csodálkozó szemét Věrka Karla, s nyelve hegye kibukkant örökké nyitott ajka közül.

— Igazán szólhattál volna. Ha szólsz, természetes, hogy veled megyek! — rántotta meg nyugtalanul hegyes vállát Eliška.

Věrka felfigyelt. Nem valami provokáció akar ez lenni? Gyanakvón nézi Eliška lecsüggesztett fejét, középujt elválasztott, gyér haját.

— S te miért vagy itt tulajdonképpen? — támaszkodik rá az ásónyélre.

Kinn az ösvényen megáll egy gyűrött blúzú katona, Věrka észreveszi merőn rászegezett pillantását.

— Van bőven a rovásomon — legyint felnőtteken Eliška. Věrka várakozó hallgatásában kérdés van. Eliška odahunyorít Karlának. — Felgyújtottam egy katonai raktárt — mondja ünnepélyes hanglejtéssel. Karla nyelve még jobban kicsúszik az ajka közül, keze lehanyatlik.

A katona a kerítésen túl nem mozdul, semmi kétség, Věrka szemébe bámul, majd rá is gyújt, s vállával nekitámaszkodik a lámpaoszlopnak. Věrka enyhe borzongást érez a hajában.

— Oskar meggyújtott egy szál gyufát, és beledobta a benzines hordóba.

— Milyen Oskar? — szólal meg akaratlanul is Věrka.

Eliška arca az elragadtatás tüzében ég:

— A Grand szállóban ismerkedtem meg vele, amikor ott aludtam.

A katona ott vesztegel rendületlenül a lámpavasnak támaszkodva, a csónaksapka hetykén a homlokában. Věrka sanda szemmel végigméri Eliška szűk deszkamellét, cingár lábát, nagy lába fejét, szögletes térdkalácsát.

— Ne lódíts — vetette oda tárgyilagosan.

— Nem lódítok! — rándult meg sértődötten Eliška. — Kérdezd meg Francinától, aki mellettem hál!

— Hogy volt tovább? — bökte meg Eliškát Karla, sóváran megnyalogatta telt ajkát, s mogorván rápislantott Věrkára, hogy ne zavarja az elbeszélést.

— Ugyan! — kezdett kapálni Eliška. — Ha lódtok, minek beszéljek...

— Légy szíves — kulcsolta össze kövérkés kezét Karla, s jámbor szemét Eliškára függesztette.

Věrka abbahagyta a munkát. Maga sem tudja, miért, de nem képes dolgozni. Hej, micsoda nagyszerű volt az a kószálás, örökös változatosság, amikor még apuval járta a várost, utcáról utcára mentek, hol ez előtt a ház előtt, hol amaz előtt ütötték fel a sátrat, naponta tucatjával az új arcok, esernyők, kések, s ha olykor dél tájban elnéztek haza, hogy valami meleg ételt faljanak, Věrka sarokba vágta a táskát, mintha iskolából jött volna meg, apu pedig a levest kanalazva, sunyin, cinkosan a szemébe hunyorított.

Eliška már nem bírja elviselni Věrka érthetetlen közömbösségét:

— Oskar egy idegen állam kémje volt, hozzám fordult, hogy dolgozzam együtt vele...

— Melyik volt az az állam? — szúrta a földbe Věrka az ásót, s leporolgatta a kezét.

— Amerika, ugye? — szólalt meg Karla, s rágni kezdte a körmét.

Eliška arccsontján pírba szököt a szeplős bőr.

— Nem Amerika — hunyorított. Végre itt a kellő feszültség, érdemes nyújtani.

— Akkor hát melyik? — kapta be végre a horgot Věrka. Kénytelen összehunyorítani a szemét, Eliška lenszőke haja tükröként veri vissza a napfényt. Eliška gondolatainak szövevényében a vak folt egyszeriben megnőtt, kapkodva tapogat silány ismereteiben, utálatosmód megizzad a tenyere.

— Románia! — vágja ki megkönnyebbülten.

Věrka fülében fölöttébb gyanúsan cseng ez a Románia, már újra a pályaudvaron érzi magát, rég elfelejtette, hogy épp ott fülelték le. Igen, a pályaudvar: a mozgás, messzeség, szabadság szimbóluma!

Odakinn abban a rászegezett tekintetben izgalom, homályos ígéret, vágy van...

— Kacérkodni kezdtem a katonával, aki éppen őrt állt, géppisztoly volt nála — hallja, mintha a messzeségből hallaná Eliška szavait. — Persze hogy megtetszettem neki, elcsalogattam onnan, ezalatt pedig Oskar meggyújtotta a gyufát... — folytatja izgatottan Eliška, s vértelen szája sarkában nyálbuborékok képződnek.

Věrka a kerítés felé fordul, s majd kővé mered: a lámpavas árván áll a helyén, jobbra is, balra is üres a gyalogút, ameddig csak a szem ellát, sehol egy lélek. Věrka elvörösödik, lenyeli megkeseredett nyálát, s hirtelen felforr a mérge:

— Oskar meggyújtotta a gyufát, a lőporos hordó a levegőbe repült, és cudarul megütötte a buta fejedet! — törölte meg hevesen keze fejével az orrát.

— Emeletes hülye vagy! — jajdult fel Eliška meglepően panaszos, halkuló hangon, megvetőn hátat fordított Věrkanak, és túlzott buzgalommal, szaporán kapálni kezdett.

— Hagyd, fűtyülj rá, én hiszek neked — kapta el Karla Eliška könyökét. — Francinától is így hallottam a dolgot, csak állítólag nem puskapor, hanem petróleum volt a hordóban...

— Te folyton raktárakat gyújtasz fel, de megszökni én szöktem meg — ült le Věrka a fűbe, és kirázta cipőjéből a földet. — Nemcsak megszöktem, de újra megszököm! — folytatta dacosan, de hirtelen meghökkent. Mekkora liba vagyok, ezt talán mégsem kellett volna mondanom. Igaz, ahogy Margit néni mondja, minden börtönben megvan a szolidaritás, de hát — ki tudja, Karla hülye, még elkottyant valahol valamit...

Eliška lassan megemészti a sértést:

— Pénz kell ahhoz az embernek, kérlek szépen, hogy megszökjön, hiszen anélkül nem szállhat fel még a villamosra se...

— Milyen jó, hogy itt vagy, magamtól rá se jönnék... — ütötte össze Věrka a két cipő sarkát. — Megyek, kicserélem a kapát, mert ez fenét se ér.

Mikor kisvártatva visszatért, Eliška meglepetve bámult rá:

— Hiszen ez ugyanaz a kapa!

— Csakhogy itt van melléje még más is — mutat fel Věrka egy tízkoronást. Megfogja a nyirkos bankjegyet a sarkánál, térdére fekteti és a tenyerével kivasalgatja, ráteríti egy téglára, melyet a nap átmelegített, és nyomatéknak rátesz egy követ. A másik két lányka értetlenül bámul, Karlának megint kibukkan a nyelve hegye.

— Bedugtam az út alá a csatornába, amikor a he-kussal idejöttem.

— S hol szerezted? — kérdezte ámulva Karla.

— Hm, nemcsak ennyi volt, de a többi elvették. Anežka, a pimasz, mindjárt megtalálta a szalmazsákom alatt.

A két leányka izgatott sóhajában elismerés van, mindent elfelejtenek Věrkának, mert Věrka mégiscsak nagy klasszis, ki lenne hozzá fogható!

— De ha elcsípnek, a Štěpánkában kötsz ki — tesz még egy kísérletet Eliška, hogy megrendítse Věrka újonnan támadt fölényét.

— Mi az? — tátja el a száját Karla.

— Jé, nem tudja, mi az a Štěpánka! Aki itt egy kicsit jobb hírre tesz szert, angyal szárnyon repül a Štěpánkába! Remek ott az élet, csak éppen rács van az ablakokon, és folyvást melózni kell!

Amott lenn az úton megcsikordul az apró szemű kavics. Anežka áll meg a bokor mögött, s nézi a három lányt. Lám, Věrka még abban a gyapotkacatban is mennyire kiválik a másik kettő közül! Karcsú, mint a nádszál, s milyen kecses a keble. Az ördög tudja, mi teszi, de ha netán zsákot húzna magára, az is jól állna rajta!

— Ha végezték, a szerszámot rakjátok vissza a ládába! — adja ki Anežka a parancsot.

Néznek utána, amint távolodik. Hosszú hallgatás, Eliška tarkóján megtelepszik valami fura érzés, hasz-

talan vonogatja a vállát, valahol bévül van, amit érez, a halántéka is attól lüktet, míg aztán feltölti végleges alakját: *alkalom*. Ha elszalasztja az ember, holnap talán már késő lesz. Óvatosan leteszi a kapát, mintha porcelántárgyat helyezne le a földre.

— Te, Věrka... én veled mennék, ha magaddal vinnél — mondja, illetve inkább suttozja.

Věrka felegyenesedik. Ó, édes diadal! Az ellenfél meghódolásának mennyei zenéje — ámde hirtelen hamis hang elegyedik belé.

— Nem, nem, sehová se megyek, csak ugrattalak, mint te engem azzal a Romániával. Hogyne, hogy majd te azon melegében beköpd a dolgot...

Eliška elsápad, arca ünnepélyes kifejezést ölt.

— Mit képzelsz te rólam! Ha mész, veled megyek!

— Én is! Az istenre kérlek, Věrka, vigyél magaddal! — kulcsolta össze szokásához híven Karla apró, kövérkés kezét.

No, ennek fele se tréfa, hunyorított meglepetésében Věrka. Végül még magammal hurcolom az egész intézetet! Miért is nem kaptam nyakam közé a lábam, mielőtt magamra zúdítottam a veszedelmet! Mert ha most azt mondom, hogy nem, dühükben beárulnak! Különben is — a legrosszabb esetben magammal viszem őket, s aztán az első alkalommal meglépek tőlük. No hát! Hisz tulajdonképpen minden rendjén van.

— Hát... magammal viszlek benneteket. De ha eljár a szátok, istenemre, beprotezsállak mindkettőtöket a Štěpánkába, én pedig kereket oldok! Hallgassatok, mint a sír! Kezet rá!

A három szutykos kéz egymáshoz ért a hagymaágyás fölött.

— De... de hogyan jutunk ki innen? — vetette alá magát önként az izgatott Eliška Věrka parancsnokságának.

Věrka ásítást mímelt, hogy szavai az egykedvűség látszatát keltsék:

— Egy csecsemőnek is gyerekjáték lenne innen

meglépni. Hát nem látod ott azt a létrát a kerítéshez támasztva?! — intett fejével a díszfenyő felé.

— Aztán mikor? ... — meresztette rá a szemét Karla.

— Máris mehetnénk, de egyelőre igen hiányos a fehérnemű-készletünk. Előbb meg kell hogy fűjjunk a lányoktól néhány darab jobb fajta alsóneműt, s aztán magatokra vesztek akár hármat is. A felsőruha nem annyira fontos, azt majd inkább odakinn kerítünk, de jól jegyezzétek meg: egy nőnek legfontosabb a kombiné. Ezúttal nem két napra megyünk, hanem örökre, s az alsóneműnk legyen epes zrábum gigolo rafata. Ha legközelebb ismét ide keresnek kapásokat, Eliška azonnal jelentkezik, rögtön utána te, Karla, nehogy valaki megelőzzön benneteket. Te, Eliška, majd azt mondd, hogy már csináltuk együtt, és összeszoktunk. A többit bízzátok rám.

11

A vízparttól a víkendházig enyhén emelkedő domboldal úszik a tavaszi napfényben, Franta hunyorgatva ballag fölfele. Megáll, tétovázik: talán mégis csak vakmerőség tőlem! De hiszen meghívott az a légpuskás fiú a borostyánindával befuttatott víkendházba, akkor hát mit habozok?!

A házból kilép Standa, az oldalán valami legényke, csak most, közelebről, látja Franta, hogy sokkal idősebb, mint megfelelne alacsony termetének.

— Hát eljöttem — bátorodik neki Franta.

— Csakhogy ma épp rosszkor jöttél — veszi szemügyre zavartan Standa a vendég foltos nadrágját. — Kurta jött értem, ni, hogy a srácok már várnak rám ... No de hiszen ha már itt vagy, jöhetsz velünk.

Franta csalódottan néz körül. Nem messze, a ház előtt, egy fekete lakkozású amerikai kocsi áll. Mit leheszen tudni, a sors különös kegyéből talán egy da-

rabon vezethetett is volna Franta, benn a víkendházban pedig — hiszen Standa mennyire hengegett, hogy mi mindene van . . .

— Mi az, amit cipelsz?

— Magnetofon, vadonatúj — mondja hangjában lefegyverző fölénnel Standa.

Áthaladnak a gáton, nagy a hőség, Standa odanyomja a magnetofont szomszédja hóna alá, Kurta magától értetődő természetességgel cipeli tovább. Franta megdöbbenve látja, hogy Kurtának csúnyán dülledt a szeme, bizonyára valami betegség, brr, isten mentsen az ilyesmitől, gondolja magában, s némi részvétfélét érez Kurta iránt. A vendéglő felé, ahol nemrégiben apjával Franta a bánatát öblítette le, mert dugába dőlt a tervezett családi kirándulás, s aztán sor került arra a bal szerencsés eseményre . . . Micsoda zrí volt az iskolában! A tar koponyájú diri, balján az osztályfőnök: „A legjobb úton haladsz, Franta, hogy egyszer majd a rács mögött végezd. Elég eszed van már, hogy tudd, mit csinálsz. Meglopod a társadalmat, amelytől mindent megkapsz, hogy rendes ember váljék belőled! Apró lopásokkal kezdődik a dolog, és rablással végződik!“ Magaviseletből hármás, ölnyi hosszú levél apunak, de várhatnak, míg apu elmegy az iskolába! Meglepetésére odahaza két nyaklevessel elintéződött az ügy. Franta érzése szerint apját leginkább az bosszantotta fel, hogy olyan bután meg hagyta magát fogni. Természetes, hogy szitkozódott, prédikált, de ahhoz az elnászpángolóshoz képest, amit nem sokkal előtte Franta anyu miatt inkasszált, ez jóformán semmi se volt!

A lokálban kellemes hűvös van, a sarokasztalnál két fiatalember, az egyik fölöttébb magas, nyúlánk, a fején fura sapka, mely a bányászsisakra emlékeztet. Standa hanyag eleganciával bemutatja Frantát, majd azt a kettőt öneki:

— Vašek. Cyril — mutat rá a hórihorgásra, és szer-tartásosan kezét ráz velük.

Az asztalnál megjelenik a pincérlány.

— Saccollak úgy egy rund erősre, főnök — hunyorít Vašek pillátlan szemével Standára. — Ennek pedig tejet — böki vállon szutykos mutatóujjával Frantát —, Kurtának meg egy limonádét...

Franta sértődötten rendel egy pohár sört. Standa kiveszi Kurta kezéből a magnetofont, észrevesz a token egy jelentéktelen karcolást, útközben a gyerek biztosan hozzáértette valamihez.

— Nem tudsz vigyázni, te ostoba, azt hiszed, ingyen van?! — förmed rá Kurtára. Franta megütközve látja, hogy a fiú még mindig áll, mintha tiszteletteljesen várna az idősebbek intésére, hogy leülhet velük egy asztalhoz.

Standa megkereste a kapcsolót, a magnetofonban megszólal Bingo Crosby hangja — a legújabb luxemburgi kalypso. A hórihorgas Cyril mélyebben szemébe húzza a sapkát, rángatni kezdi a vállát, Vašek a zene ütemére vonaglik, és ültében dobog a lábával. A pincérlány hozza a kristálytisztá folyadékkal teli öt poharat, egyet nagy kegyesen odatol Kurta elé is. Ebből Franta látja, hogy Kurta afféle szolgája a többieknek.

— Szóval féldecizünk, főnök — mozgolódik a széken Cyril, szeme lángra gyúl, kezét, fejét mintha görcs rángatná. Végre Standa kikapcsolja a magnetofont.

— Megmondom, miért hívattunk — fordult Vašek a beállt csöndben Standához. — Szó lehetne egy-két jó cicusról. Csakhogy... — torpant meg, odahajolt Standához, és Franta felé hunyorított. — Minek hoztad magaddal ezt a tejfelesszájút!

— Nyugi, fiúk, derék gyerek ez.

Vašek gyanakvón méri végig Frantát, s a szemközti tükörben feltűnés nélkül ellenőrzi rövidre nyírt fegyencüstökét.

— Hanem ahhoz kocsi kellene — térül vissza az eredeti témához —, s épp áll is egy a víkendházatok előtt.

— Not possible, boys, az öreg a mámival azon megy haza este — mondja Standa.

— Hát ha elkérnéd?

— Hiába kérném, Pickwick skót, s a kocsi dolgában különösen érzékeny.

— No és ha megfújnók?

— Kizárt dolog. A főnök a nadrágzsebében hordja a kulcsot...

Cyril felhajtotta a maradék szilvóriumot, kirúgta a lábát messze maga elé, és gúnyosan Standára vetette vizenyős szemét:

— Akkor pedig, édesem, elmaradnak a cicusok.

Standa homlokán elmélyül a ránc. Átkozott dolog, sejtette ő mindjárt, hogy valami bonyodalmas ügy van kilátásban. Az iskolában a fiúk hencegve mesélik, mi mindent próbáltak már a lányokkal, én pedig még egyre zöldfülű vagyok, az osztályban nincs sikerem a lányoknál, mert buta libák, odahaza pórázon tartják őket, félnek, de legutóbb Vašek és Cyril másfajta cicákat hajtott fel! Csakhogy abból se lett semmi, a lányok azt akarták, hogy késő este menjenek valahová, Standa odahaza nem szólt semmit, azt a vakmerőséget pedig már mégsem követhette el, hogy valamikor éjfél után vetődjön haza... Újra bekapcsolja a magnetofont, hogy túlharsogja az asztal fölött elterpeszkedett ordító, hűvös csendet. A fiúk talán csak ráharapnak a divatos zenére. Standa maga nem is hallgatja, szinte ellenségesen sandítgat a cimborákra, mintha ők tehetnének róla, hogy dugába dőlt a nagyszerű lehetőség... Ha nincsenek ezek a lányok, rá se hederítene ilyen kódis társaságra, olyan a kezük, mint a dörzspapír, a körmük alja szutykos. De hát mitévő legyen az ember, ha annyi baj van a nőkkel! Az egyik buta és fél, a másik ugyan nem teketóriázna, de szóba se áll az emberrel, ha legalábbis robogón nem viszi ki valahová a városon kívülre. Így pedig nem lehet élni, a minap Zbyněk nem hagyta annyiban, egyre szorongatta, hogy mondja hát akkor meg, kivel, s amikor ő kijelentette, hogy azt nem szokás elárulni, a fiúk nyerrítettek, mint a ló, s Zbyněk teljesen csúffá tette őt.

— Aztán mért olyan fontos azoknak a lányoknak a kocsi?

— Biztosra ígértük nekik, drágám, autó nélkül nem kerülhetünk a szemük elé, nem holmi kékinges fruskákról van szó — függesztette Standára némiképp fáradt, elnéző tekintetét Cyril.

A pincérlány ismét megjelenik, Frantához fordul, mintha csak megsejtette volna, hogy a fiúnak egy huncut vas sincs a zsebében. Standa kapcsol, fölényes gesztussal újabb rundot rendel a kódís népségnek, tán a csalódását akarja ezzel egy kissé elfojtani.

— Meg sört is, főnök, ugye, hogy ezek a tacsókó so érezzék magukat árváknak!

Egyik sláger a másik után, egyik féldeci a másik után, a mambo ritmusára mozognak a lábak az asztal alatt, Frantának nem sokat mond a dzsessz, a muzsika zajában Kurta halk beszélgetésbe kezd vele, nyilván megsejtette benne a rokonlelket. Jómaga is totálisan pénztelen, mondja, de az a kettő módos, Cyril nemcsak hogy az autójavító műhelyben szert tesz egy csomó borraivalóra, amikor a megrendelőknek itt-ott megcsinál olyasmit is, ami nem volt a megrendelésben, hanem a még szórványosan létező magánlakatosok egyikétől is, akinek feketén segédkezik, szép jövedelmet húz — egyszóval Cyril tele van pénzzel. Ámde semmi sem tanúskodik amellet, amit Kurta mesél, eddigelé sem Vašek, sem Cyril nem rendelt egy vacak pohár szódát sem, és Frantának úgy rémlik, hogy Standát egyszerűen megtették fejőstehénnek.

A pincérlány újra itt van a tálcával. Alig fél eszten-deje, hogy meghurcolták ilyesmi miatt, de már kiheverte a bajt. A prémium csábító bálványa fölöttébb alkalmas rá, hogy elnyomja a lelkiismeret időnkénti bátortalan rezdüléseit. Annál is inkább, mert ezen a különösképpen forgalmas helyen, a duzzasztó köz-elében lévő csapszékben elég gyakran kurjongatnak a felnőttekkel szoros közösségben olyan legénykék, akik tegnap még az anyjuk szoknyájába kapaszkodtak.

Cyrl fogja a szilvóriumot és magasból a sörbe csurgatja, ugyanezt teszi Vašek is, hadd lássa ez az új mucsai suttyó, hogyan isznak a férfiak! Franta kivörösödik, kezd melege lenni, végül is a fején keresztül leveti lyukas könyökű szvetterét.

A magnetofon ontja a slágerokat, Cab Calloway és Duke Ellington, az asztal alatt mozgolódnak a nyugtalan lábak, Vašekban megpattan valami, s rendel egy kört. Már megfélekeztek a lányokról, már csak isznak az összes férfiembert terhelő, ősi, végzetes szükségyszerűségből. De miért is ne innának, amikor a javítóműhelyben jól lehet keresni, a postamunkákon még jobban, a magánlakatosnál végzett feketézésről pedig senki sem tud, s ha Cyrl egyberakná mindazt a pénzt, amit megkeres, lepipálná a vezető mestert is, aki már harminc éve dolgozik a műhelyben! Franta felhajtja az italt, s egyszeriben, egy határozott pillanatban megsüketül. Nem, nem egészen süketült meg, hall, de csak félig, hallja, hogyan röhög Vašek, Cyrl valamiért dühöng, s mind a kettő valahol a messzeségben beszél, Frantának úgy rémlik, hogy társai kinn vannak a par-ton, maga pedig a víz alatt hallgatja, mit beszélnek. Vašek nyújtogatja nyakát az inggallérból s minduntalan lopva ellenőrzi a szemközti tükörben rövidre nyírt üstökét, melyet az amerikai jégkorongozó, Bob Cleary is megirigyelhetne tőle. Kurta egészen közélről meresztgeti düledt szemét Frantára, s elárulja neki, hogy a minap rajtacsípték Vašekot, amint az örökösen magánál hordott ollóval a legforgalmasabb utcán frizuráját igazgatja egy reklámtükör előtt.

Frantának zúgni kezd a feje, amott a szemközti sarokasztalnál ült nemrégiben az apjával, akkor volt az, amikor anyu annyira felbosszantotta aput — a vendéglő pedig, lám, micsoda remek intézmény, olyan jól érzi magát itt az ember, és az élet egyszeriben afféle gondtalan ünneppé válik. Franta kihörpenti a sört, keze oly könnyű, magától emeli szájához a poharat, és csak most szomjazik igazán, persze nem sörre, hanem

pálinkára, a maró, égető, mámorító zamatára. Fullasztja a maró tűz, erősen lezárja szemhéját, s valahol egészen legbévül összerázkódik, zsigereiben a tömény melegség végre felhígul, s érdesen kellemes valamivé változik. Izgalmas, ünnepélyes pillanatokát él át Franta: életében először jött rá a tömény szesz ízére, nem árulhatja el magát a fiúk előtt, de ma ütötték lovagá, mától kezdve érezheti magát százszázalékos férfinak. Diadalittas érzés fogja el, majd hirtelen meghatódik, ellágyul, s boldogságában szeretné magához ölelni a fiúkat.

A fiúk valamit mondanak, de Franta nem bírja felfogni az értelmét. Majd az asztal fölött összekoccan az öt talpas pohár:

- Éljen Korkorán kapitány!
- Egészségedre, tengeri farkas!
- Jack szörnyen irtózik a víztől...

Franta ráeszmél, hogy az ő egészségére isznak. Hogy tudták meg a dolgot? Aha, nyilván elárulta Kurtának, az pedig kifecsegte. Azonban a hencegő Cyril éles hangja már megint kiválik az elmosódott hangzavarból. A műhelyben senki se tudta, mitévő legyen a milliméterfúróval, mindig túlon túl átforrósodott, míg aztán Cyril kezelésbe vette, megcsinálta, s azóta nincs vele semmi baj. A talpas pohár vastag fenekéről a maga kicsinyített, bohócszerűen torz képe vigyorog Frantára, majd Franta néma hálaérzettel, hosszan bámulja a pult rézcsapjait, a pillája sem rezdül, már égni kezd a szeme, s egyszeriben meglepő gondolatot lobbant benne a sárgán fénylő csap: úgy hallik, a lakóbizottság megint alkoholelvonó kúrára akarja küldeni aput — valamikor régen apunak is megtetszett a pálinka...

Egyszer csak már kinn vannak az utcán, igyekeznek a villamosmegállóhoz, olyan vidám és hősie dolog ez, s egyáltalán nem érzik, hogy hőbölögnek, ordítóznak — hanem ezek a felnőttek: valóságos fancsali feszület mindahány, meg-megállnak, megjegyzéseket tesznek, valami asszonyféle hátra is fordul, sőt hangosan

szitkozódik, de Cyril se marad adósa, odaszól neki valami jó zamatosat a hátsójáról.

— Most pedig mehetnénk a cicusok után — fogja meg Standa bizonytalan mozdulattal Cyril karját.

— Ide a kocsival, s máris megyünk!

Standa tekintete rásiklik az országútról felfelé kanyarodó dűlőútra, mely a távoli víkendházcsoporthoz vezet. A gesztenyefák árnyékában a hetvenötös fekete Tatra. A fiúk értenek a pillantásból, semmi szükség szavakra, a gondolathoz meglepően közel a tett.

— Slusszkulcs akad nálam — simított végig sündisznófrizuráján Vašek, és lenyomta a kilincset. A kocsi ajtaja zárva van.

— Jó lenne keríteni egy darabka csövet — néz körül Standa. — Kurta, csövet! — hajol le, felkap egy kavicsot, ráköp és elhajítja, mint amikor a kuttyájával játszik az ember.

Kurta csakugyan megiramodik a kő után, de közben Cyrilnek szemébe ötlik a düledező kerítés, lám, ott egy rozsdаетte cső, csavar rajta egyet, letöri — s kész a kocsi. Franta észbe kap, úgy érzi, kijózanodott.

— Fiúk, ne bolonduljatok! — mondja.

— Menj a fenébe, anyámasszony katonája! ...

— Tűnj el, ásd el magad, ha ilyen beszari vagy!

Nincs ez rendjén, zúg Franta sajgó feje. Megfújni egy-egy koronás flaskót, az még hagyján, de egy kocsit! Csakhogy másrészt... Idősebbek nálam, mégis befogadtak maguk közé mint egyenrangú társat, noha egy huncut garassal sem járultam hozzá a vállalkozáshoz. Együtt koccintgattunk, ittak az egészségemre, én is beletartozom a partiba, ugyancsak szépen festenek, ha most eloldalognék...

Standa fogja a csövet, száz lépésnyire emberek vannak, de a csapszékekben a talpas pohár jó néhányszor kiürült, minden egészen magától értetődőnek látszik, s amott valahol várnak a mit sem teketóriázó lányok...

— Ne hülyülj! — inti le Vašek. — Menet közben

aztán folyvást kinyílna az ajtó. Ha már kilincset törünk, ott a kofferé, te málészájú! — A vendéglői számlát Standa kifizette, érthető hát, hogy Vašek stílusából elpárolgott már az eddigi tekintélytisztelet.

Kurta egész kétségbeesetten tér meg üres kézzel, de Cyril az útról jelzi, hogy tiszta a levegő, a cső a kézben, hó-rukk! Kész.

— Kurta, bújj be!

Franta döbbsen nézi, amint Kurta habozás nélkül felnyitja a kocsikoffer fedelét, már benn is van, lenyomja a kilincset, az ajtó kinyílik. Kurta melldüllesztve helyezkedik el a hátsó ülésen, Franta az ablakon át látja, amint töpörtyűs száját félrehúzza diadalmasan vigyorog.

— Vigyázat, srácok!

Mind a hárman Cyril felé kapják a fejüket, de a fővenyes úton már hallani is a lábdobogást, s látni, amint egy férfi futva közeledik.

— Futás!

Nyakukba veszik a lábukat, s rohan mindegyik, amerre lát. Franta futtában még megpillantja, amint valami kéz nyakon csípi Kurtát, még mielőtt a hátsó ülésről sikerülne kinyitnia az ajtót, mert a nagy izgalomban valaki becsapta az orra előtt.

12

A vasaló már forró, Anežka próbaképpen közel tartja az arcához, vasalja az egyetlen „parádés” szoknyáját, mert minek is volna neki több, mikor színházba csak a gyerekekkel megy el néhanapján, különben pedig nem jár sehová?! . . . Megnézi magát a tükörben, helyre simítgatja őszülő hajszálait, bosszankodik, hogy lám, a fodrász mesterkélte friss hullámok milyen kemények és szárazak.

Kopognak az ajtón, Hordó dugja be kövér képét, apró szeme csupa izgalom:

— Vostřejš elvtárs üzeni ... hogy menjen hozzá!

— Hát így biztosan nem mondta! — pirít rá a fiúra Anežka, s a mai nap boldog izgalmában meg is feledkezik róla, hogy selyemblúzzal a karján siet Vostřejš-hoz.

— Anežka nővér, most volt egy interurbán beszélgetésem, tegnap Erna csúsztatott szabadság keretében vidéki rokonaihoz utazott, állítólag elővette a gyomorgörccs, estig nem tud visszajönni ...

Anežka elsápad, sejti már, mi következik ... Vostřejš meglátta szokatlan frizuráját, karján a blúzt — Anežkának jó szeme van, reszkető kézzel a szék karjára akasztja a kivasalt ruhadarabot.

— Hát én ma már egész hibbant vagyok ... — mondja mentegetőzősképpen.

Vostřejš szemhéja szapora mozgásba kezd, hallott már valamit Anežka mai programjáról ... Miért van az, hogy a rossz szándék sősem szalasztja el az alkalmat? ...

— Erna megint szélhámoskodik, az természetes ... de én nem tudom, mitévő legyek, Anežka ...

A vénleánynak bénultan lecsuklik a keze.

— Ezredes bátyám utazik vissza Košicébe, a kedvemért megszakítja az utat, mindössze négy óráról van szó, éjjélkor utazik tovább ...

— Hát én nem tudom, mintha csak meg volnánk babonázva: Mareš elvtárs Prágában, Váchát ott fogták a kórházban kivizsgálásra, Máša nővér egy órának előtte utazott el Strážovba Liborral. Stázka tán elvállalná, de maga is tudja, hogy kétszer egymás után beugrott éjjeli szolgálatra, a legjobb akarat mellett sem követelhetem tőle, hogy ugorjon be harmadszor is ...

Anežka még sápadtabb, szemét merőn Vostřejšre szegezi, mintha képtelen volna elhinni, amit hall.

— No és nem hívhatná meg bátyjaurát ide? — támad mentő gondolata Vostřejšnak.

— Akkor nem lenne érdemes leszállnia. Mire azt

a hosszú utat a város túlsó széléről idáig megteszi... — beszél Anežka tompa, kongó hangon. A szeme egyre mozdulatlanul szegeződik Vostřejšra. — Az állomáson kellene várnom, a bátyám éhes lesz, együtt vacsoráztunk volna, szereti a megfelelő környezetet... Hol legyek majd itt vele, a hallban az éjjeli lámpa alatt, vagy nálam abban a sötét, kis zugban? Mégis csak ezredes!

Inkább elszívelnék néhány pofont, mintsem hogy ezt a jó teremtetést ilyen kétségbeesett állapotban lássam, rágódik magában Vostřejš.

— Higgye el, itt maradnék maga helyett, de pártértekezletre kell mennem, mint titkár nem hiányozhatom, megértem...

— Megértem... én mindent megértek — mondja Anežka idegen hangon, reszkető kézzel szedi le a szék karjáról az ünneplő blúzt.

— Kitelefonálok a pályaudvarra, hogy hangszóróval figyelmeztessék bátyjaurát, mihelyt a vonat befut. Majd felhívja magát telefonon...

— Én mindent megértek... — támolycog Anežka az ajtó felé, mintha mit sem hallana —, vállalom az éjjeli szolgálatot, természetes, hogy vállalom... Mi van abban, hogy háromnegyed éve nem láttam Hyneket! Háromnegyed év vagy két esztendő, egyre megy! Mit számít már egy vén fehérnép... — A mondat vége már kinn hangzik el a folyosón. Vostřejš minden ok nélkül feláll, ismét leül, elolvassa a megkezdett levél három sorát, lehangoltan kitépi a gépből a papirost, összegyűri, bedobja a kosárba, és kimegy.

Stázka lépdél fel a lépcsőn.

— Princ úr van itt, szeretné elvinni Emilkét két-három órára a városba, cipőt akar neki venni. Rendes, komoly, megfontolt embernek látszik, megengedhetem neki?

— Az ördög hozta ide! Mondja meg neki, hogy ki-

vételesen, csak a cipővásárlás okából, de hat óráig vissza kell hogy hozza a gyereket.

Emilke repeső szívvel lépdél apja balján, most múlt három, csaknem három órán át együtt lesz apukával! Nagyot ugrik örömében, úgy sétál itt a városban, mint bárki más, messze maga mögött hagyta a Reginát, már megint van apukám, ha anyukám nincs is itt, mégis-csak pompás ez a világ! Erősen megfogja apja kezét, elragadtatásában legszívesebben cigánykerekét hányna a járdán.

Divatbáb a kirakatban, apuka valami női pulóverokat nézeget — anyukának pontosan olyan gyönyörű a haja, mint azé a merev mosolyú kisasszonyé, sőt valamelyest hasonlít is rá.

... Ha apuka megint eljön, mondd neki, hogy báb-színházba mentek... Nincs a világon olyan erő, mely most rászoríthatná Emilkét, hogy ne éljen az óriási alkalommal. Ki, melyik Regina-beli dicsekedhetik el azzal, hogy az apukája érte jött, és magával vitte a városba?!...

— Bemegyünk egy kicsit a templomba, Emilke?

A csalódás árnya suhan át a fiúcska homlokán:

— Ne, apuka, ma ne menjünk, olyan hamar elszalad az a három óra...

Hasztalan próbálja lépteit apja hosszú lépteihez igazítani. Miért nem járhatnak el hozzám mind a ketten? Ha úgy itt volna anyuka is — fognám mindkettejük kezét, és soha többé el nem ereszteném, nem három óráig, de három évig, vagy inkább harminc évig, folyvást együtt járnánk... Megvennénk az új cipőt, és szépen hazamennénk, gyorsan felszaladnék az emeletre, és a lépcső karfáján egy darabon lesiklanám apuka meg anyuka elébe. Apuka este az újsággal a kezében belevetné magát a fotelba, hátranyúlna a feje fölé, vaktában felkattintaná az állólámpa kapcsolóját, a konyhában anyuka kezében csörömpölnének az edények... Soha többé nem kell visszamennem a Reginába, ahol jól bánnak velem, a szakkörben sárkányt és

vitórláshajót csinálunk, a koszt jó, péntek este filmet nézünk — mégis valami szörnyen, iszonyún hiányzik ott nekem...

Nem, nem szabad elrontanom ezt az apukával töltendő néhány percet, hiszen hatra vissza kell térnünk a Reginába.

Apuka megáll egy azúrkék Wartburg előtt, nézegeti, gusztálgatja minden oldalról, valamiféle sóvárgó elragadtatásba esett, alig-alig válaszol Emilke kérdéseire. Ma jó napja van, a fizetés mellé szép prémiumot is kapott, s mindennek tetejébe egyik kollégájától, aki tagja az üzemi bizottságnak, megtudta, hogy valószínűleg külön jutalomban részesül mint a vállalat legjobb tervezője.

— Mit gondolsz, ez a szín igen kényes, jobb lenne talán... — nyelte le a szót, s nyugtalanul nézett Emilkére: Az áldóját, nem tudtam hallgatni...

— Apuka, van utalványod?

— Ne... nincs, mi jut eszedbe!...

— Akkor hát miért nem kell a kék szín?

— Csak úgy gondolkoztam, ha esetleg valaha autót vennék...

Emilke egyszeriben nem tudja, hová tegye a kezét. Autó, micsoda esemény — s apuka el akarta titkolni... Miért? Mégiscsak igaza van anyukának, hogy apukával valami nincs rendben.

— Miért nem akarod megmondani, hogy lesz autód, apuka?

— Hagyj békén, ne haragíts — emelte fel hangját az apa, az állával segítve feljebb húzta nyakát az inggallérban, eddigi jókedvén szemlátomást törés támadt.

Emilke eleresztette apja kezét, valamelyest távolabb és fél lépésnyire lemaradva lépeget. Anyukának igaza volt, igaza volt, igaza volt... Kísérteties pontossággal villan fel előtte egy kép: Őszi reggel, apuka megvetett, érintetlen ágya. „Apuka, úgy látszik, nem ért haza szolgálati útjáról, Emilém...” Anyuka hirtelen elhatározza magát, energikus mozdulatokkal ráadja Emil-

kére a kabátot s fél óra múlva becsöngetnek apuka irodájának ajtaján. Apuka feltűnően zavart!... „Hajnalban érkeztem meg, nem lett volna érdemes hazamen-nem, az állomásról egyenesen az irodába jöttem...” Anyuka fagyos tekintete: „A vonatban borotválkoztál is meg?” — Apuka zavartan integet anyukának, hogy Emilke előtt hallgasson az ilyesmikről, anyuka hevesen kitör: „Hogyne, majd rejtegetem a bűnödöt a gyerek előtt! Csak tudja meg, tudjon meg mindent!”... Emilke máig hallja, hogyan visszhangzik az ajtócsapódás a nagy épület lépcsőházában, szorongva tapogatta végig a karfát, amint anyuka kíméletlenül vonszolta maga után lefelé a lépcsőn, nem tudta még világosan, miről van szó, csak annyit tudott, hogy valami másik anyuka van a dologban, valami nagyon rossz történt, ami nem egykönnyen hozható helyre — aztán meglepetésszerűen minden valami ismeretlen rémületté változott: erősen félteni kezdte villanyvonatát.

Mit gondoljon a dologról? Hiszen épp az idő tájt egy délután anyuka olyan furcsán viselkedett, folyvást küldözte Emilkét, hogy menjen a barátaihoz játszani, kinézegetett az ablakon, vihar készült. Mikor aztán megeredt az eső, anyuka kiszaladt valaki elé — Emilke rögtön tudta, hogy anyuka látogatót várt, de őmiatta le kellett mondania. Mi is hát az igazság, kettejük közül melyiknek van igaza — vagy talán... egyforma mind a kettő?

A nagy áruházban apuka szép cipőt vesz Emilkének, majd együtt ülnek a cukrászdában, de a bőkezűség nem képes visszahozni a kezdeti jó hangulatot. Emilke csipegetve fogyasztja a csokoládészeletet, kerüli apja tekintetét. Apuka fölöslegesen köröz a kanállal a kávéban, ott szemben az a lehajtott gyermekfej... — Emilke!

Nagy, tágra nyílt, kérdő szem, felnőttes arckifejezés.

— Nekem csakugyan lesz autóm... Nem temiattad nem akartam megmondani...

A fiú hallgatása nyomasztó, az apa mégis megkönnyebbült, afféle cimboráskodó tónusra vált át:

— Anyukának ne említsd, érted?

— Miért? Anyuka talán nem örülne, hogy autónk lesz?

— Te ezt nem érted. Anyukának egyre több pénz kellene. Azt mondaná: Ha autóra volt... Aztán még jobban szórná a pénzt a maga cicomázására. Nézd meg magad, mit vett neked annyi idő óta! Szégyen, gyalázat, minden, ami rajtad van, intézeti, mintha árva volnál! A Reginának már három havi tartásdíjjal adós! — vágta ki támadón az apa, és mesterkéltséggel széttárta karját.

Emilke kővé dermed, szeretne mondani valamit, de egy hang nem jön ki a torkán. Mit beszél apuka? Anyuka három havi tartásdíjjal tartozik... Ūristen, sejtelve se volt, hogy ingyen adnak neki mindent, egy szót se szólnak, semmi különbséget nem tesznek közte és azok közt a gyerekek közt, akikért a szüleik rendszeren fizetnek! Vörös lett, mint a rák, hogy néz most majd szemébe az igazgatónak, Anežkának, Vostřejš elvtársnak — még ekkora szégyent! Másoknak a nyakán van, kegyelemből tartják... Még nemrég vitakozott Hordóval, a hájgombóc hengegett, hogy gőzgépe van odahaza, ő a villanyvonatával hűtötte le, kiabáltak egymásra; majd hogy hajba nem kaptak azon, melyiküknek módosabb az apja, végül is ő győzött, megmutatta az anyukáját Hordónak, azt mondta, hogy anyuka nagy függője színaranyból van, Hordót laposra hengerelte. Pedig akkor még nem tudott apuka Wartburgjáról! Most pedig, lám...

Emilkét szörnyen kerülgeti a sírás, de nem bír felszínre törni a könnye, ma érzi első ízben, hogy a könny nem mossa ki az emberből a legrosszabbat. Hogy is omolhatott össze ez az apukával töltött három óra — milyen sokra értékelt minden pillanatot, mert jól tudja, hogy ebből, ezekből a pillanatokból kell majd élnie talán három hónapig is!

— Miért nem eszed meg már azt a tésztát? — Princ úr megkésve bánja, hogy olyan nyersen kitálalt mindent. Emilke mégiscsak az egyetlen fiam, akit szeretek, sokkalta inkább gyerek még, mint férfi, kicsi korától jóval érzékenyebb, mint a többi gyerek.

Villamosra szállnak, a villamos kapaszkodik fel az erdei vendéglő felé, a délutáni napsütésben gyönyörű kilátás nyílik innen a városra. Nyúl szökdel át az úton, majd kisvártatva mókus kandikál az ág mögül Emilkére. Emilke hirtelen megfeledkezik bánatáról, megint kinn van apukával a természetben, ha csak egy kifosztott városi erdőről van is szó, melyet elcsúfít a vasárnapi kirándulók elhányta papiroshulladék.

— Emlékszel, apuka... mikor azt a zergét láttuk, amint a havasi réten egyre feljebb és feljebb kapaszkodott, minduntalan hátratekintett, majd megint csak kúszott tovább... ott abban a völgyben?...

— A Nyaktörővölgyben. Hát a medvebocsra emlékszel-e, Emilke, amit a juharosi erdészházban láttunk?

— Igen, igen! Dobtam neki egy darab citromot, de kivicsorította a fogát, és dühösen rátaposott a citromra! — sugárzik Emilke megnyúlt arca. — Anyuka lehajított egy követ a hegyoldalba, te pedig mérgelődöttél, hogy hátha ott megy éppen valaki!

Ül a sziklapárkányon, a város felett füstlepeny úszik, a feje fölött fehér felhővárak vonulnak méltóságosan észak felé. Emilke tekintetét folyvást vonzza az a lapos kő ott a jobb oldalán — kész ülőhely egy harmadik személynek, Emilke látja is, amint ott ül, fülében a nagy, kerek függő, ruhájának tojásdad kivágása kissé félrecsúszott... Nem, itt nincs mit veszteni. Mégis háromszor visszanyeli a szót, mire felbátorodik:

— Apuka... nem mehetnénk el megint a Tátrába... és... nem vihetnők magunkkal anyukát is?

Apuka szája szögletében két mély árok képződik, arcáról hirtelen lehervad a fény — tán csak azért, mert hirtelen felhő takarja el a napot.

— Anyukát most más dolgok érdeklik, Emilke...

Emilke egy száraz levéllyel egy hangyát terelget a fatönkön, feje kis híján a térde közé csüng alá:

— És... miért nem jönne el velünk?

— Mert... még ha másvalaki hívná... — nevet ironikusan az apa, de aztán meghökken. Mi van ma velem, hogy minduntalan kicsúszik a számon olyasmí, amiről nem akartam beszélni? De különben is, fenébe az ilyen szórakozással, a gyerek, akár a kerge birka, szüntelen egy helyben forog...

— Kicsoda, ki az a másvalaki? — függeszti apjára engesztelhetetlenül a szemét Emilke. — Mondd meg, úgymint már.

— Az az úr, aki anyukának udvarol! — mondja majdnem kiáltva az apa, feláll, és idegesen leveregeti kabátujjáról a pókhálót. — Iszol málnaszörpöt? Gyere...

Emilke három lépésnyire lemaradva bandukol apja után. Valami végérvényesen összeomlott benne. Sejtette, jól sejtette ő ezt, mégsem képes határozottabb formát adni a hallott szavaknak.

A szabad idő hátralevő része valami furcsa légüres térben telik el. A Regina igazgatója egyszer arról beszélt, milyen szörnyű dolog a háború, légitámadások után hogyan bódorogtak az emberek a város romjai közt, mindenütt romhalmaz és füst, könny és sírás, sebesültek segélykiáltása — s akik volt lakásuk helyén családjukat keresték, csak a puszta falakat találták, — valahol lenn az omladék alatt pedig szeretteik holttestét... Emilke három lépésnyire lemaradva ballag apja mögött, s lelkének azon a helyén, ahol édesanyja képe ragyogott — mintha ugyanilyen üszkös romhalmaz heverne. Hátha — hátha nem igaz, ötlík eszébe. Hátha apuka igazságtalan anyukához, el akarnak válni, haragszanak most egymásra, de ha két ember haragszik is egymásra, egyszer mégiscsak elmúlik a haragjuk, mint például ha én összeszólalkozom Hor-dóval, dühös vagyok, nem beszélünk, de másnap már megint minden jól van.

Válás. Mi az tulajdonképpen? Nem élnek együtt, apuka elhurcolkodott, de pénzt ad anyukának, eljár Emilkéhez, változatlanul apukája Emilkének, mint anyuka is anyukája, akárcsak azelőtt. Miért ne élhetnének majd megint mind a hárman együtt, ha már anyuka nem fog haragudni apukával? ... Nem, nem, valami egészen megváltozott az ő családjukban. Csak romok maradtak, romok, amelyekről az igazgató elvtárs beszélt. A romok alatt pedig, bármeddig kotonánk is, csak törmelékre lelnénk. Micsoda szörnyűség következik be, ha apuka anyukától — csakugyan elválik? Hogyan álljam útját, mit tegyek, kihez forduljak tanácsért, mikor kettejükön kívül nincs senkim, csak a süket nagymama meg egy nagynéném, akit anyuka sose szívelt? ... Mind a mai napig afféle homályos körvonalakban állt előtte a szörnyű veszély, csak ma öltött látható alakot: felöltötte egy harmadik személy alakját — azét az úrét, aki anyukának udvarol...

Az apa az erdei vendéglő erkélyén végére jár az újabb feketekávénak. Kímélned kellene már Emilkét ezen a mai balsikeres kimenőn, súgja a jobbik énje. Mélyet sóhajtott — mit nem adnék érte, ha elkerülhetném ezt a beszélgetést, tán nem hagy el az Isten. Ráteszi kezét Emilke vállára, tekintete a távolba réved, oda, ahol a villanegyed fehérlik a napfényben.

— Nagy fiú vagy már, Emilke, beszélünk kell egymással, mint férfi férfival. Bizonyára nehezen viseled majd, de nincs segítség — így van ez már az életben, kisfiam. Az az idegen úr sosem pótolhatja édesapádat, nem fűzi hozzád semmi, csak anyukát akarja, hogy szórakozzon vele, élvezze, kirándulásokra vigye, te pedig csak útban leszel neki. Semmi áron, a világ kincséért sem szabad lépre menned anyuka mézes-mázos szavainak, minden, amit mond, hazugság, csalás, egyetlen célja, hogy a bíróság előtt majd azt mondd, anyukával akarsz lenni... s aztán kezdetét venné szomorú sorsod.

Mintha nagy messzeségből hallaná Emilke, hogy anyja soha rendesen nem törődött vele, egészen odavolt, amikor Emilkét várta, nem akarta, hogy megszülessen, kezdettől fogva hiányzott anyuka szívéből az iránta való szeretet, hiszen tapasztalta ezt most a saját bőrén: miért került tulajdonképpen a Reginába?

— Anyád megfogadta nekem, hogy ideiglenesen gondodat viseli, és hát ez lett belőle! Egész biztosan akadt volna neki megfelelőbb állás is. Nem! Szántszándékkal keresett olyat, amely mellett sokat kell utaznia, hogy ennek ürügyén lerázhasson a nyakáról! Ha nem akarod mindörökre elrontani az életedet, nem szabad azt mondanod a bíróság előtt, hogy anyukával akarsz maradni! Tudom, kegyetlen szavak, amelyeket most tőlem hallottál, Emilke... de ha majd este nehéz lesz a szíved, imádkozz az Úristenhez, ő az égből mindent lát, látja az emberi bűnöket, látja azt is, amit anyuka művel...

Csöndes, behízelt szavak, de mindegyik úgy hat, mint a botütés. Emilkének úgy rémlik, már nem is az asztalnál ül, hanem a földön fekszik — az istenért, a fiúk is a Reginában, ha összeverekszenek, s egyikük már elterült, a másik abbahagyja az ütlegetést... Emilke lassan befogja fülét, szemét erősen behunyja.

— Ne mondj már nekem semmit, apuka, semmit, semmit, apukám, én... már semmit sem akarok hallani...

Amikor az óra hatot üt, Princ úr pontosan, korrektül átadja Emilkét Vostřejš elvtárs kezébe. Az utolsó csók, mosoly, kézfogás, apuka távolodik, a kapuból még biztatón int a kezével. A fiúcska lopva figyeli az előtte álló ember arcát, nem tükröz-e megvetést, mert anyuka már harmadik hónapja adós a tartásdíjjal. Vostřejš elvtárs azonban az új cipőre kíváncsi, dicséri, nagy kerülőkkel tereli rá a szót Emilke délutáni élményeire — igen, vásároltak cipőt, voltak cukrászdában, az erdei vendéglőben, apuka kávéit ivott, Emilke málnaször-

pöt... A világ minden kincséért, még ha kerékbe törnék, akkor se szedné ki senki Emilkéből, miről beszélgettek, valami ismeretlen szégyenérzet eltömte a torkát, az egyetlen, ami megmaradt benne, a végtelen fáradtság, azt kívánja, hogy egyedül lehessen, senkit ne lásson, Vostřejš elvtársat sem, szeretne elaludni, s ha majd felébred, arra eszmélni, hogy csupán hosszú, rossz álom volt az egész. Ma már semmi nem ver belé lelket, az sem, hogy Vostřejš melegen érdeklődik a nagy sárkány iránt, melynek elkészítése most folyik a szakkörben, s amelyet majd Emilkének hívnak, mivelhogy az ő agyában született meg az ötlet. Aludni, csak aludni!

Eltolja maga elől a félbehagyott vacsorát, alig látja társait, amikor vacsora után még egy ideig társalognak Anežkával a hallban. Ma Anežka vezeti az esti foglalkozást, nagy kinnal fundálja ki a programot, felszólítja a gyerekeket, hogy sorban meséljék el mindazt az élményt, amiben legsikerültebb vakációjuk alatt részük volt. A gyerekek mesélnek, de Anežka mit sem hall szavaikból. Egy óra múlva megérkezik a gyors. Hynek hasztalan keresi majd a peronon... Nő benne a csalódás, mint az égbolton a sötét felhő, s a fájdalom újabb keserű gondolatokat szül, eszébe jut egy régi emlék: boldogult édesanyja, hogy megóvjá gyermekét a műtéttel járó kínzástól, nem operáltatta meg születésétől fogva kifícamodott lábát — mennyit átkozta később Anežka ezt a felelőtlen, hamis anyai szánalmat!

Hordó nem tudja magát kifejezni, egyik-másik gyerek kineveti, Anežkának, szokásához híven, határozottan közbe kellene lépnie, de arra is alig képes, hogy leintse a gyerekeket.

...Hány éves is volt, huszonegy, vagy talán több? Fülíg szerelmes volt abba a fiúba, lehozta volna neki az égről a csillagot, világéletében szükségét érezte, hogy gondját viselje valakinek, hogy hasznos ember legyen. Aztán egyszeriben vége lett, mintha elvágták

volna, a fiú nem jött el a találkára, Anežka alatt megingott a föld. Régen nem fáj már neki, behegedt a sebe, miért kell most újra eszébe jutnia? Szörnyű volt az akkor, várta Vládát késő éjszakáig a lakása előtt, de hiába várt rá, nem jött, kerülte őt, jómaga pedig nem merészelt felmenni hozzá, hiszen Vlád'a az édesanyjával lakott. Majd végre sikerült meglesnie, más leánnyal sétált, kierőszakolta a négyszemközti beszélgetést, kérdőre vonta Vládát, a fiú nem tudta, mitévő legyen, dadogott, végül is kibökte az igazat: Félttem, hogy megbántom, mikor... mikor nem olyan, mint más lányok... Ne haragudjon, nagyon kérem, de nem tehetek róla, hagyjon engem békén, irtóznám magától... Feltartóztathatatlan könnyáradat, sértés és szégyen, zokogó fájdalom, fejvesztett menekülés attól az embertől — ostobaság, faragatlanság volt ez a fiútól, meggyőzhette volna magát Anežka, hogy nincs mit sajnálnia Vlád'án, csakhogy ez volt a vég, egyszer s mindenkorra letört az önbizalma, halála napjáig homlokára égetve viseli a kisebbség jegyét: mit csodálkozol, bicegő leány vagy...

Eliškán a sor. Eliška beszél, pereg a nyelve, mintha rugóra járna, szörnyen hazudik, kifundál tücsköt-bogarat, a gyerekek bökődik egymást és nagyokat nevetnek, ismerik már Eliškát — Emilke pedig örül, ropantmód örül, hogy őrá már nem kerül sor; noha tán valamennyiüké közül az ő élménytára a leggazdagabb, egyetlen szót se bírna ma kimondani.

Anežka minden hatodik mondatra figyel fel, csak ül itt ölbe tett kézzel, rég nem élt már át ilyen lehangoltságot. Évtizedek egyhangú szürkesége — ez az ő élete. Kilengésektől mentes egyenes vonal, pedig ő vágyott a görbületek után, legyenek benne mélyre süllyedő horpadások, de ugyanúgy csapjon fel néha az egekig... Tán nem is harminchét esztendő, hanem kétszáz, gyermekarcok és újabb gyermekarcok, száz, ezer egyazon arc, nap nap után ugyanazok, azonos problémák, sőt már nem is problémák — csak más

munkatársak, más igazgatók, és soha az életben senki meg nem ölelte őt a sötétben, voltak gyöngé pillanatai is, amikor irigykedett azokra az épkézláb, idő előtt fejlett, de megrontott intézetbeli leányokra, akiket ez vagy az a férfi megbecstelenített!... És most kőoszlopként ránehezedik a lehető legsúlyosabb gondolat, terhe alatt szinte megroppan sovány, csontos válla: tán nem is igaz, hogy a bátyámért áldoztam fel magam, Hynek semmi ilyet nem kívánt tőlem, nélkülem is meg tudott birkózni az élettel, hanem szükségem volt rá, hogy kialakítsak valami menedéket, valami támaszt, amiben megkapaszkodhatom, mert — ugyan ki vett volna el engem, a csúnya, csámpás lányt?...

Mosdásig és lefekvésig van még fél óra szabad idő, Emilke magányosan leül a hátsó bejárat szegélykövére, egyszer csak váratlanul ott terem Věrka, és melléje telepszik. Emilke szereti Věrkat, mert Věrka mindent kereken kimond, Emilkét soha még nem tette lóvá. Věrka csak a felnőtteket vezeti orruknál fogva, de Emilkének szövetségese, s van benne valami fölény — Emilke valahogy a védőszárnya alá tartozik. Ellenállhatatlan vágyat érez, hogy hallja a megváltó szót, Věrka maholnap tizennégy esztendő lesz, nagylány, jártas a világ dolgaiban. Halk hangon, szűkszavúan meggyónik neki, anyuka ezt mondja, apuka azt, válni akarnak, ő pedig azt szeretné, ha inkább mind a ketten elmennének vele oda, ahol mormota és zerge van, a juharosi erdészházban pedig medvebocs a ketrecben...

Věrka ráncolja a homlokát, kezét hátrátéve nekitámaszkodik a padnak, lábával a levegőben kalimpál, felnyitja szép ajkát:

— A felnőttek mind rosszak. Vegyük csak az anyákat, az olvasókönyvekben mindenféle szívreható mifénéket lehet róluk olvasni, nekem pedig egyszer az ágyból álmosan kimászva kellett levetkőztetnem az anyámat, amikor éjjel pasast hozott, s annyira részeg volt, hogy nem tudott levetkőzni, a pasas meg csak

nézte. A felnőttek csak arra jók, hogy bennünket ok-
tassanak meg üssenek, holott maguk érdemelnének
olykor egy-két pofont...

A gyerek döbbenten bámul, Věrka feláll, mit tölti
idejét ezzel a kelekótya holdkórossal! Andalogva be-
megy a hallba, Anežka ott kacsázik a folyosón, kinyit-
ja Erna szobájának ajtaját, hátha van még remény,
hátha az utolsó pillanatban mégiscsak megszólalt Er-
nában a lelkiismeret. — Senki, Anežka becsukja az
ajtót, és eltűnik a konyhában. Věrka ma kétszeresen
unatkozik, minden idegesíti itt már, kívül az ablakon
bíborban ragyogó felhők úsznak, a városban rövidesen
kigyúl a sok-sok fény. Az a különös telítettség, mely
az esti órák sajátja! Száz meg száz illat keveréke,
a cigaretták sötétben pislákoló tüze, a villamosok tá-
voli csilingelése, a bokrokból kihalló fojtott kuncogás,
a titokzatosan mozgó árnyak és türelmetlen kezek —
én pedig itt hallgatom majd a hangszóróból az altató
meséket... Hamarosan betelik a pohár. Megszököm,
ez az egyetlen megoldás, itt élni nem lehet!

Lám, az ajtó, amelyet Anežka épp az imént csukott
be. Voltaképp hogy is él egy ilyen nővér, ez az Erna?
Körülpislant, sehol senki, belép, csöndesen beteszi ma-
ga után az ajtót. Kicsiny szoba, az asztalon divatlap,
könyv, az ágyon keresztülvetve a hálóing. Věrka hoz-
zányúl, nézzük csak, szilonban hál a kisasszony, soha
életemben nem volt még szilon hálóingem. Az aszta-
lon fénykép, majomképű, kurtára nyírt üstökű pasas
vigyorog róla. Hát ennél különb legényeket, snájdí-
gabb fiúkat is láttam már, téged pedig, te divathölgy,
különbnek képzeltelek.

Kinyitja a szekrényt, ujja közé fogja a cifra rongyo-
kat — az áldóját! Báli ruha, taft vagy mi a fene, egy
pillanatig rózsaszín, aztán meg zöldbe játszik... Věr-
ka leakasztja a ruhát a tartóról és magához illeszti,
hű, barátocskám, ez aztán a ruha! Kár, hogy az a tü-
kőr ott az asztalon nem nagyobb. De jól megy a sora
ennek a bestiának!... Věrka villámgyorsan ledobja

magáról pamutrongyait, és Erna estélyi ruhája susterogva csúszik rá karcsú termetére. Idegen illat, a fényűzés hűvös érintése, Věrka megfélekedzik az egész világról, illegeti magát, fordul-perdül a kis tükör előtt — jesszusmária, de szép! A kis asztalon a hamutartóban rúzs, Věrka kifesti az ajkát, hasztalan keresi a púdert, de azért így is jelentősen feljavult. Szabad kérnem, kisasszony? Parancsoljon, uram... Fejedelmi pukedlit csinál, kezét képzeletbeli táncosának karjába fűzi, hozzásimul, s forogni kezd a tánc ritmusára. Nézi magát a tükörben. Erna mellben erősebb, az természetes, de annyit be lehetne rajta venni, derékban szintén egy tenyérrnyit, a kivágás hajszára egyezik — csupán a hossz! Věrka megkeresi a varrókosarat, s pár darab gombostűvel feltűzi a ruha alját — most aztán mesés, valóságos álom. Várjunk csak... a folyosón ott a földig érő tükör, még abból az időből maradt vissza, amikor a Regina valami előkelő népek tulajdona volt! Věrka óvatosan kisurran, sehol senki, a gyerekek még a kertben hancúroznak, lábujjhegyen odalopakodik a tükörhöz — eláll a lélegzete. Lecsüggeszti fejét, félig lecsukja pilláit — úristen, így él egyik-másik nő, még valami piros gyöngyöt keríteni hoz...

— Hol vetted azt a ruhát, Věrka?

Kövė mered, a tölgyfa lépcső megnyikordul, Anežka. Mintha a föld alól bukkant volna elő.

— Izé... Erna nővéré...

— Nehéz, imbolygó léptek, a lépcső ütemesen nyikorog, Věrka mozdulatlanul áll, mint a kígyó bűvölte nyúl.

— S tud róla?

Semmi értelme, hogy megfutamodjék, semmi értelme, hogy a fején keresztül levesse a ruhát itt a folyosón, egyszerűen ostoba balszerencse érte, semmi értelme semminek.

Anežka hűvös tekintettel szemléli a tükör előtt álló varázslatos tüneményt. Nádszálvékony termet, fiatal kebel — és ezek előtt a lányok előtt ott az élet, a sze-

relem, táncolni és nevetni fognak, kitárja előttük karját a világ, legyenek gonosz teremtések vagy angyalok, te pedig arra vagy csak jó, hogy szolgálj őket.

— Hogy merted ezt megtenni?

— Tán csak nem dűl össze a világ, nem vagyok rühes!

A pofon úgy éri Věrkát, mint a villámcsapás, döb-benten emeli kezét az arcához, szeme összeszűkül, mint a vadmacskáé támadás előtt. Még mielőtt belekőphetne a gyűlölt ábrázatba, a halotti csendben megszólal egy öblös hang:

— Anežka nővér!

Vostřejš áll döb-benten a hall ajtajában, Anežka ösz-szerezzen, mintha ebben a pillanatban ébresztette volna fel a rémület, felhívás nélkül gépiesen botorkál Vostřejš után az iroda felé, kezével vaktában tapogat, hogy megtalálja a karfát, feje a sima konttyal egy ütemben aprókat rezdül.

Belép Vostřejš után a dolgozószobába. Szokásától eltérően Vostřejš állva marad az íróasztalnál, Anežka leroskad a székre, mint a bűnös a vádlottak padjára, szürkés arcából eltűnt minden vér.

— Meglepő, amit tett. Épp maga... Igazán nem értem...

Anežka csontos jobbával másik keze ujjain a nagy bütyköket morzsolgatja, ajka némán mozog, az az ajak mond valamit, mégis csönd van, mint a moziban, ha kihagy a hang. Törzse hajladozni kezd előre-hátra, egyre mélyebben és mélyebben, egyszer csak tenyerébe csuklik a feje, és meg is marad ebben a helyzetben.

— Nem lett volna szabad... felvennie azt a ruhát... én... — dadogja, s hasztalan igyekszik visszafojtani zokogását.

Elhallgat, mintha összeszedte volna magát — más lányoknak volt egy sereg szerelme, bálba jártak, ő pedig életében egyszer se volt táncolni — vezetni a gyerekeket vasárnap délután sétára, szerdán moziba, télen menni velük szánkázni, szétválasztani őket, ha

összeverekszenek, éjjel pedig lesni, hogy nem vizelt-e be valamelyik, egy év, két év, tíz év, negyven év, napról napra, napról napra... és holnap már megint minden rendben lesz, holnap már megint minden rendben lesz...

Vostřejš ámulva emeli homlokához a kezét, tompán mondja:

— Tudom... tudom...

Bizonytalan léptekkel odamegy, kinyújtja kezét, tompán, mintha meg akarná simogatni Anežka haját, majd tétován leereszti karját, Anežka válla a viseltes barhentruhában egyre remeg, keskeny háta mélyen hajlott.

Aztán itt a késő este, Emilke szemét a mennyezetre szegezve fekszik. Anežka végigsétál az ágyak között, meg-megigazítja a gyerekeken a takarót, kissé kinyitja az ablakot. Az ajtó fölött elhelyezett hangszóróban halkan megszólal a zene: jó éjszakát! Majd a gramofonlemez dallamos hangja:

„...Hát, mi sem könnyebb ennél, mondta Nyakigláb, nyújtózni kezdett, s háromszor akkorára nőtt, mint az erdő legmagasabb fenyőfája...”

Emilke bámulja a mennyezetet, már majdnem sötét van, időnként gyöngé fénycsóva fut végig a falon, amint odakinn tovaszáguld egy-egy gépkocsi, majd zajosan fékez a villamos. A mai nap élményeinek zűrzavara, fáj tőle a feje, sajog a szíve, s fuldokol keserű gondolatai tengerében. Apuka majd száguldozik az új, fényes kocsiban, vasárnaponként kirándul valahová messzire, ismeretlen tájak műútján robog a kocsi, ő pedig árván, elhagyatottan kuksol a Regina valamely sötét zugában.

„...Ekkor aztán Csupaháj abbahagyta az erőlködést, nagyot fújt, akkorát, hogy hullámszerűen kezdett az erdő, s lelappadt olyanra, amilyen eredetileg volt...”

Anyuka ruhájának félrecsúszott kivágása, az idegen úr hátulról fölébe hajol, a sötétbe borult mennyezeten világosan látni az arcát, a haja elválasztva, orra alatt

keskeny bajusz feketéllik, cvikkerétől a mellénye zsebéig zsinór vezet, anyuka meztelen vállát csókolgatja, anyuka kacagva mondogatja neki, hogy csiklandozza a bajusza. Hajszálnyira ilyen volt az a régi prágai képeslap, amit a limlom közt talált, amikor egy alkalommal apukával hozzáláttak, hogy rendet teremtsenek a padláson. Emilke szorosan lehunyja szemét, de hiába: az idegen úr itt rejtőzik valahol a térben, anyuka ül a padon az ezüstfenyő alatt, ugyanazon a padon, amelyen Emilkével ült, ámde őhelyette az a mohóságot tükröző, idegen arc van ott, anyuka lesüti pilláit, az az ember pedig hátulról megöleli, magához szorítja, mintha csupáncsak az övé volna . . .

„ . . . Az ifjú király igyekezett őket rábeszélni, hogy maradjanak nála, de Nyakiglábnak, Csupahájnak és Sasszeműnek nem volt ínyére az ilyen henye életmód, engedelmet kértek és távoztak, s azóta is bolyonganak a nagyvilágban . . . “

A mese végét már alig hallgatta meg valaki, Emilke körül a gyerekek mind nyugodtan, szabályosan lélegzenek — és a karácsonyfán a sárgás fény nyugtalanul villózik, lenn a padlón, a fa alatt fénylik a tojásdad alakú ezüst sínpár, és a villanyvonat száguld körbe-körbe, a mozdony dugattyúi szemkápráztatóan peregnek, a leghátsó kocsi tiszta fehér, az oldalán felirat: Fagyasztott hús. Majd miután a vonat oda-vissza megtett legalább ezer kilométert, Emilke sírva lefekszik, de az izgalomtól nem bír elszunnyadni, negyedóra múlva hálóingben nesztelenül odalopakodik a nappali ajtajához, vajon apuka közben nem játszik-e a vonatjával. Nem, nem játszik: ül a fotelban, ölében anyuka, csókolgatja, anyuka pedig apuka nyakát öleli — Emilke visszaoson az ágyba, tüstént elszunnyad, és alszik, mint a tej.

Milyen szörnyűségeket mondott az előbb Věrka: A nagyok mind gonoszak . . . éjjel anyám pasast hozott . . .

Tenyérével betakarja szemét, mozdulatlanul, elcsigá-

zottan, halálraváltan fekszik — a szomszéd szobában időnként felnyögnek a heverő rugói, amint Anežka mozdul, az éjjeli lámpa gyöngén pislog, máskor Anežka könyvet olvas, hogy el ne aludjon, ki tudja, ma miért nem olvas.

Romok, amelyekről Mareš elvtárs beszélt; ráomlottak a romok, betemetik, él, de oly nehezen lélegzik, és a szíve úgy fáj — nem bírja hinni, hogy ezekből a romokból még valaha valaki fel tudná építeni a házat, az ő volt otthonukat. Kettőtök közül melyik mond nekem igazat? Vagy mind a ketten hazudtok? Apukám, anyukám...

Lassan megfordul, hasmánt fekszik, fejét mélyen belefúrja a párnába, és fojtott, kétségbeesett, véget nem érő sírásra fakad.

13

— Nyugi, nyugi, lányok, minden a legnagyobb rendben — integetett Věrka a kerítés tövében álló, terebélyes fenyő felé, még egyszer megnézte az ágyás mellett otthagyt szerszámot. — Majd akkor mászunk át a kerítésen, ha meghalljuk, hogy közeledik a villamos. — Elszállt belőle minden idegesség, szinte a halántékában érzi, mennyire nyugodt.

Eliškának hamvasszürkévé vált a szeplős homloka, Karlának torkában dobog a szíve. Ismert halk zaj, a szomszédos megállóról most indul a villamos. Szaporán felkúsznak a fára, Věrka leghátul, mint a kapitány, aki utolsónak hagyja el a süllyedő hajót, leugrik a kerítés tetejéről, lába alatt érzi a szabadság földjét. A bátraknak mindig kedvében jár a szerencse: a mellékutca kihalt. Veszett futás a megállóhoz, Eliška lenszőke hajfonata himbálózik a levegőben, Věrka valószínű génusz: a kalauz három-négy másodpercet vár, a leányok felszöknek a hátsó kocsiba, csöngetés, a faszor rohan visszafelé, a kertben ott áll a sárga falú

villa, az esőverte habarcs alól határozottan előviláglik a régi név: *Regina*. Eliška torkára szorítja tenyerét, csak úgy lüktet az ütőere, Karla még mindig nem tért magához, mintha álmában látná, amint Věrka megvásárolja a jegyeket, valósággal felfoghatatlan, ami történt, s nem tartott egy percig sem. Alig bírják figyelemmel kísérrni, hány megállót hagytak maguk mögött, Věrka vezényletére kiszállnak, a kocsi hátsó fala egyre kisebbedik a távolban. Egyszer csak, minden előzetes megbeszélés nélkül, futásnak erednek. Most, csak *most* igaz a dolog, hogy kicsapott belőlük a lélegzet-elállító öröm első, ösztönös hulláma.

Megállnak, verejtékezve lihegnek, Eliška letelepszik a kerítés támaszfalára, minden ok nélkül felkacag, boldogan villogtatja hézagos, széles fogait, örömeiben paskolja Karla hátát, derékban meghajolva forog körbe-körbe, csukladozik a görcsös nevetéstől.

— Ma... helyettünk majd... a három kapát... fektethetik az ágyba!

Věrka guggolva kacsázik egyhelyt, tördeli összekulcsolt kezét, a fejéhez kapdos:

— És ennek velem... éppen velem kellett megtörténni... negyvenhét leszolgált esztendő után!... Hogy érzed magad, Anežka?

Karla a hasát fogja nevéttében, kénytelen lekuporodni a támaszfalra, könyökét a vékonyához szorítja, bíborpiros arcán végiggördül két erőtlen könnycsepp. Végre-valahára lehiggadnak, folytatják az utat, a mélységes hála érzésétől indítatva, mintegy vezényszóra két oldalról belekarolnak Věrkába — gondolatban síríg tartó barátságot kötnek vele.

Az utcai forgalom lassan növekszik. Gépkocsik, villamosok, új robogó suhan tova a sínek között, az Éden még nincs üzemben, csupán egy-két gyerekhinta működik, a sarkon léggömbárus. Věrka merőn nézi. A pénz elsődleges feltétel, a szabad élet alapja, mondogatja anyu... A felnőttek körültekintésével vág keresztül az úton.

— Azt a kéket.

— Megvehetted volna inkább azt a zöld hurka formájút, az nagyobb — szólal meg Karla.

— Vagy inkább véres hurkát vettem volna egy halom pirított burgonyával, nemde? ...

Ballagnak az utcán, fejük felett lebeg a léggömb, azon vitáznak, melyikük fogja — szükségét érzik a szabadság, a teljes kötetlenség állapotának, amikor az ember azt teszi, ami épp eszébe jut. Már nincs ébresztőóra, nincsenek szakkörök, semmiféle csecsemőknek való locsogások Nyakiglábról meg Sasszeműről. *Nincs semmiféle iskola!*

Az áruház előtt Věrka megáll, valamit súg a két leánynak, Karla alig érti, Eliška buzgón bólogat.

— Ha sikerül, adunk gyertyára a Szent Antalnak ...

Elnyeli őket a sokadalom, zajos slowfox, elhasznált levegővel vegyes erdei illat, fülledtség. Věrka sokáig válogat a púderosdobozokban, buta dolog, hogy épp négyszögletes nincs nekik. Könyökével oldalba böki Eliškát: a lány elsápad, végül is szorongó pillantásával megfogózik Věrka arcában, de ott a parancs. Eliška behunyja szemét és elereszti a léggömböt.

— Te buta liba! — hallja nyomban Věrka hangos lamentálását. — Jirkának vettem, vonszolom a fél városon át, ő meg hagyja hogy elszálljon! — ugrál Věrka a zsineg után, de hát hiába, legalább másfél méterrel kellene magasabbnak lennie ... Odacsődül egy csomó ember, valami hórihorgas atyafi nagyokat nyújtózik, mintha maga lenne ama mesebeli Nyakigláb — hiába. Tolongás, izgalom, hull a jótanács innen is, onnan is, őszinte együttérzés, valaki létrát emleget. A jószívű elárusító felkapaszkodik a pultra, néhány centiméter, már csak kettő — végrel Eliška kezében újra ott a léggömb zsinórja, a közönség elégedetten fellélegzik. Věrka fizet a kiválasztott fütyülős kakasért, még egyszer ezer köszönet, mennyire örül majd Jirka!

A tömeg kisodorja őket az utcára, a passo doble vad

ritmusa egyre halkul a hátuk mögött, Věrka lehúzza a léggömböt, fülsiketítő durranás, az összezsugorodott vacak kis gumi lehull a földre. Karla szemét előnti a könny.

— Mégiscsak hülye vagy, sose lesz belőled semmi: a léggömbre most éppoly kevésbé van szükségünk, mint amilyen nagy szükségünk volt rá az előbb!

Eliška izgatottan gyűrögeti egérfarokhoz hasonló, lenszőke varkocsát. Bepislant a sportzsákjába, elismerően szorítja meg Věrka könyökét.

— A felnőttek olyanok, mint a gyerek, ez egyszer szent — vigyorgott Věrka. Néma elragadtatásában megsimogatta a sportzsákot: Hej, apu, ha most eldicsekedhetném neked! Te mesterek mestere! Věrka mindig érezte, mennyire silányak az ő képességei az apjáéhoz képest, hanem ma... Látja apja hófehér fogsorát, nem szólna az most semmit, csak menet közben vállára tenné a kezét, s abban az érintésben minden elismerés benne volna.

Kinyitja markát: a Reginából hozott tízesből itt az utolsó korona. Húzza magával a leányokat a templom felé. A nagy, díszes ajtóban keresztet vet, előkelő mozdulattal bejti a perselybe a koronát. Bámészkodva bolyonganak az üres templomban, Věrkan elárad a jó cselekedet nyújtotta, felemelő érzés. A pufók képű, aranyozott angyalkák dicsérőn mosolyognak rá, kár, hogy nem szól az orgona.

Széles lépcsőfokok vezetnek a szentélyhez, az utolsó előttin egy testes asszonyság térdel, a bevásárlótáskát lenn hagyta. Megszentelt lépcsőfokok, ha fel akar jutni az ember az oltárhoz, mindegyiken el kell mondania egy miatyánkot... Titkos pillantás a táskára — természetes, másképp nem is lehetne, a pénztárca legfelül. Mikor tanulja meg már végre az asszonynép az óvatosságot, mondogatja anyu. Věrka letérdel az első lépcsőre, keresi emlékezetében a miatyánkot, Margit néni valaha tanította rá. Mennyei tyúk, mondogatják róla anyu kartársnői, de Věrka azért se hagyja bán-

tani Margitot, hiszen Margit az ő második anyja, mi van abban, hogy imádkozik, mindig jutott neki nála vacsora, ha a saját anyja este pasassal állított be, őt pedig kilökte az ajtó elé, vagy pedig ha egyáltalán haza se jött.

Kiballagnak a templomból, Eliška berzenkedik, nyugtalankodik, mintha horzsolná nyakát a ruhagallér, kétszer Věrka felé csap komor tekintetével, majd nekibátorodik:

— Te, hanem az a korona... kár érte...

— Nem szégyelled magad — jön ki a sodrából Věrka. — Ígértünk Szent Antalnak egy koronát, hát megkapta. Nincs benned semmi jellem! Az Úristenke szurkolt nekünk, nem volna fair dolog, ha palira vennénk őt. Az Úristen nem együgyű asszonyság, az ember sose tudja, mikor lesz rá szüksége.

Mennek tovább, Eliška a körmével vakargatja ruhája ujjáról a rászáradt mártásfoltot:

— Mégiscsak... vehettünk volna rajta cukorkát...

— Hogy befogd már egyszer a szád — gurult dühbe Věrka, és előhúzta zsebéből az erszényt.

Eliškának elállt a lélegzete. Nem sok az egész, negyven korona pár fillér, néhány elismervény, kitöltött lottószelvény.

— Hű, az áldóját, ezzel még nyerhetünk! Egyáltalán nem csodálkoznám, ha nyernénk! — ugrik nagyot örömében Věrka, de hirtelen megdermed: Karla kezében rugóra járó játékautó! — Hol vetted, az ég szerelmére?...

— Az áruházban nekiszorítottak a polcnak, csöpp híja, hogy össze nem karcoltam a képem...

— És egész onnantól nyugodtan hozod?

Karla némán ráemeli Věrkára égszínkéék szemét.

— Az az érzésem, mégse vagy egészen hülye — mondja elismerőleg Věrka.

Elnyeli őket a terjedelmes játszótér, Eliška felhúzza a rugót, a kisautó döcögve megy az úton. Karla felsikolt az elragadtatástól, az autó gumikerekei irányít-

hatók, most körbe halad. Megrakják homokkal, az autó becsülettel cipeli a terhet, Věrka leguggol, fölvesz egy tégladarabot, folyvást változtatja a menetirányt és cseréli a rakományt, arca sugárzik az elragadtatástól.

— Elég, még elárulhatna bennünket — veszi fel a földről nehéz szívvel a játékautót.

— Az enyém! — mondja Karla.

— Nem mondom, hogy nem, de nem cipelheted a tenyereden, hogy mindenki lássa, te liba! — dugja be Věrka eltökélten a játékszert a sportzsákba. — Egy szót se többet!

Lassan besötétedik, az Éden felé tartanak. Furcsa dolog: az áruház, az igen, az bravúr volt — a templomi pénz dolga már kevesebb, sőt tulajdonképpen semmi megelégedést nem nyújt Věrkanak. Ha legalább hátranézett volna az ájtatos asszonyság! Dehogy! Csak imádkozik magába hülyülten, odateszi, valósággal odanyújtja a táskát, mintha csak könyörögne, hogy... Persze, térden csúszva kapaszkodni fel a lépcsőn tetézt táskával megint csak nem való. Egyébiránt, örülhet, hogy becsületes lányra akadt, más megfújta volna az egész táskát, erszényestül! Nem törjük már ezen a fejünket, úgy lehet, mindössze annyi történt, hogy a Jézuska nyomban megjutalmazott kegyes adományomért!

A sarkon túl, a lövölde felett kigyúltak a villanyégők, s csillogó-villogó, színes fénykoszorú övezi a száguldó körhintát.

Zene jobbról, zene balról, zene mindenfelől, ricsaj, sikongatás. Zsebre tett kezű suhancok, hanyag, ténfergő léptekkel kószálnak fel-alá, szájuk sarkában cigaretta, szemükben kalandvágy. Tompa dörrenés: a nagy bódé végében a szarvas futtában hanyatt fordul, lábai égnek állnak, s a zenekar barbár diadalmi tust húz.

Věrka megvette a belépőjegyeket, lenn a nagy körhinta alatt futni kezdtek visszafelé a megvilágított

arcok. Az ember gerincében a hideg futkároz, a szorongó szédülés és repülés mind vadabb, fülünk mellett süvítve rohan a meglódult világ, nem halljuk a zenét, tarkabarka villanások szaggatta, egyetlen szürke sáv-vá olvad össze minden. A szomszédos székben ülő legényke röptében elkapja Věrka székének láncát, magához húzza, eltaszítja, Věrka a magasba repül, vad sikoly és fokozott sebességű, szédítő zuhanás a mélybe, újra fel, pokoli száguldás a világűrben keringő műbolygóban.

A körhinta megállt, de a távoli házak még egyre forognak, Eliška nyújtja a kezét újabb pénzért. Várjunk! Věrka nem bankár, félrehívja a két lányt, és elosztja a zsákmányt. Magának nagyobb részt hagy, így is kezét csókolhatnak neki a tíz-tíz koronáért! A lányok tüstént önállósítják magukat, már benn ülnek a villanyautóban, fejük felett pattog a szikrázó hurokvágány. Věrka a félhomályban beveti az üres pénztárcát a cirkuszkocsi alá, hatalmas térdrugózással mozgásba hozza a hajóhintát, lenn a bámészkodók közt feltűnik neki egy fiatalember, valahonnan ismeri, de nem tudja, honnan. Ízléses öltözet, bokáig érő, szűk szárú nadrág, vastag gumitalpú cipő. Odalenn a csődület növekszik, nem, nem foghatja a szoknyáját, kiesne a hintából. Věrka mindent kiad magából, még egy hajszálnyit — most: felfelé haladtában a hajó egyszer csak mereven megáll a holtponton, Věrka görcsösen tartja magát, a szoknya teljesen a fején, már úgy rémlik neki, örökre megmarad ebben a helyzetben a hajó. Végre meglódul — átlendül a másik oldalra! Taps, hangos tetszésnyilvánítás, sikamlós megjegyzések, Věrka mint a nap hőse a diadal fölényével fékez.

Lenn Standa tüstént megismerte Věrkat, hasonló izgalom fogta el, mint annak idején a duzzasztónál, de az izgalom nyomában fellép a rémület — ma aránytalanul jobbak az esélyeim... Ökölbe szorítja kezét, hogy erőt vegyen térde remegésén, falfehéren odalép Věrkához:

— Mi, kisasszony, valahonnan ismerjük egymást.
Zöldfülű, gondolja magában Věrka.

— Maga is ismerősnek tetszik nekem — mondja aztán.

Az orkesztrionok bömbölnek, a közeli hangszóróban epedőn sír a tangó, de Standa fülében csend villózik. Mentő gondolat: előhúzza vadonatúj cigarettatárcáját, benne tíz cigaretta.

— Parancsoljon!

Az előkelő családból való zöldfülűekkel sokkal finomabban bánj, lányka, mondta egyszer anyu Margit néninek, mikor egy fiatal úriember rémülten megfutamodott előle, mint valami gyerek.

— Köszönöm, az utóbbi időben valahogy nem ízlik a cigaretta — mondja kecsesen Věrka.

Standának reszket a keze, alig tud rágyújtani, végső erejét megfeszítve visszafojtja a köhögést, a füst irgalmatlanul csípi a szemét. Ugyan, mi lelt, te gentleman, hová lett a híres hidegvéred? Arcán ott érzi a leány gúnyos tekintetét, kísértetiesen nyúlnak a másodpercek, agya megkérgesedett, kiszikkadt, olyan, akár a tapló, lapockájára tapadozik az ing. Kétségbeesésében rászegezi szemét a légtornászok magas árbocrúdjára:

— Az lenne a rémes, ha ez a pózna hirtelen rázuhanna az emberekre! — mondja bágyadt, rekedt hangon, s magában mindjárt hozzáteszi: ó, én hülyel! Mikor már arra gondol, hogy hirtelen rosszulletté hivatkozva gyorsan búcsúzik, és nyakába veszi a lábát, zseniális ötlete támad:

— Nem volna kedve elnézni a Rialtóba? Pompás dzsessz van ott...

— Kész örömet, de itt van a nyakamon két unokahúgom, az ördög sugallta, hogy hozzam őket magammal... — feleli Věrka, de máris megbánja, amit mondott: amit le nem szakítasz előtte, utána már le nem szakítod, mondogatja Margit néni. Jól jegyezd meg: a férfi, ha megkapta a magáét, már egyáltalán nem

bőkezű, egyszeriben mogorva lesz, s azt lesi, mikor hordod már el magad!

De Standáról már leesett a teher, túl van a válságon:

— Akkor jön el holnap a duzzasztóhoz, van ott víkendházunk és kenunk! Ott, a fölött a hely fölött, ahol a minap fürdött... azokkal a gyerekekkel.

Vérkának világosság gyúlt az agyában, de nyomban meg is hökkent: Az áldóját, a Reginától csak mennél messzebb, aztán meg szégyen is, hogy egy egész falca szurtos gyerek közt látott akkor...

— Ó, már emlékszem, de téved, nem tartoztam a gyerekek közé — erőlteti Věrka a nevetést. — Az unokahúgomat látogattam meg egy otthonban, azok egyikét, akik ma itt vannak a nyakamon, s aztán, ha már ott voltam, elmentem velük fürödni.

— No hát eljön akkor holnap, ugye? — kap a szón Standa. — Mindjárt ebéd után! Apám kettőig rendel, fél négykor már ő is kinn van anyámmal a víkendházban.

A fickó belém esett, gondolja magában Věrka.

— S délelőtt?

Blúzán a felső gomb nincs begombolva, elfogja Standa pillantását, vállát hátrafeszíti, a kivágás nagyobbodik. Pontosan így csinálta ezt egyszer anyu, amikor beállított egy úr valami számlával. Věrka akkor, miután a pasas elment, elismerően ráhunyorított anyjára, de legnagyobb meglepetésére, kapott tőle egy pofont.

— Délelőtt iskolában vagyok — mondja csalódottan Standa.

— Hát ha... nem menne iskolába? — mondja szemlélve Věrka, s cipője orrával szétkotor egy halmocska fövenyt. Ó, de beletúrnék a kurtára nyírt hajába — zöldfülű kis nyuszi, aki játszani szeretné a tapasztalt világfit, lobogni fog, mint a fáklya, az apja doktor, a gyerek pénzes. — Abban az esetben én sem megyek.

Forróság önti el Standa homlokát, heves vágy s egy-

ben ingerlő félelem. Az iskolával már nemigen játszhatik, a múltkor a miatt az autó miatt beütött a mennyező, mert a gyűge Kurta becsülettel megmondta, ki mindenki tartozott a partiba. Az osztályfőnök behívatta Pickwicket, anyu vette át az idézőt, Standa a szomszéd szobából kihallgatta, hogyan esett neki a tanárnak: Standácska így, Standácska úgy, Standácska nem csirkefogó, kikéri magának az ilyen hangot, Standa soha ilyesmit el nem követne, szemenszedett hazugság, rágalom az egész, ez a vége, hogy nem a hozzá hasonlók, vele egyenrangúak közül választja ki a pajtásait, most aztán bűnhődjön azért, mert mindig a gyöngébb szociális helyzetben levőkkel érzett, s azok a gazemberek még őt teszik meg bűnbaknak!... Csakhogy apuval nem ment olyan egyszerűen a dolog, a hülye tanár magánlevelet írt neki, s Pickwick olyan zrítt csapott, mint akinek elment az esze, anyu büntetésül egy hétig nem állt vele szóba... Nem, magaviseletből tán csak nem hasal el, a hármashól év végére lehet még kettes is — marha mázlija volt, hogy annak a tragacsnak a tulajdonosa végül is visszavonta a feljelentést, nem ragaszkodott hozzá, hogy a fiatalokúak bírósága tárgyalja az ügyet.

Most itt előtte ez a lány — a keble, zöldesszürke szeme, a nádszálvékony dereka —, kettesben, kettesben a víkendházban, délelőtt, amikor sehol egy lélek a környéken... Most vagy mindent megnyer, vagy mindent elveszít, s keserű gyalázat lesz osztályrésze.

— Jöjjön reggel kilenckor — suttogja rekedten. Megmagyarázza Vėrkának, hogyan jut el legkönnyebben a víkendházhoz. El-elhomályosul a szeme, életében először kerül el az iskolát, hátha kitudódik a dolog... Apu újabb cirkuszt csap, magától értetődik, de inkább akusztikai eset lesz az, anyu majd elegyengeti a dolgot, végtére is, ha anyu dobbant egyet, Pickwick tán az ágy alá is bebújik, mint a kutya.

Vėrka szorosan ott áll mellette, arcán egyre az a közönyös kifejezés, de a teste mintha lángolna. Az

idősebb fiúk gúnyolódnak Standával, hogy mind ez ideig nem volt semmi komolyabb dolga lánnyal, most pedig itt az alkalom, ez a kis csaj harap rá, nem fest valami fényűzően, de nem a ruha teszi a nőt, hanem inkább ami alatta van, s az olyan lány, aki-nek nincs egy vasa sem, biztosan hamarabb beadja a derekát, mint az előkelő családból valók... Kezet nyújt Věrkának, az érintésben villanyáram van — tudja már, hogy minden elvégeztetett. Izgató aggályok, valami ismeretlentől való félelem és gyöngülő lelkiismeret-furdalás — bárcsak már másnap lenne...

Eliška és Karla kis híján beléjük ütközik, Věrka szaporán búcsút vesz, mert fél, hogy a lányok még kikottyantanak valami hülyeséget. Húzza őket félre, égeti zsebüket az utolsó két-három korona, sóváran pislognak a fényárban úszó földi paradicsom felé.

— Tulajdonképpen hová megyünk?

— Majd meglátjuk. Benézünk először anyuhoz, de vigyáznunk kell, mindenekelőtt ott szimatolnak majd a hekusok...

Óvatosan megközelítik az ódon bérházat, a sarkon Věrka pisszentéssel megállítja társnőit: a hámló vakolatú kapualjból kilépett valaki; kalapja teteje csapott, köpenye a karjára vetve — az a rendőr, aki Věrkát legelőször a Reginába kísérte. Věrka szíve kihagy két dobbanást, aztán vadul kalimpálni kezd, mintha pótolni akarná a mulasztást. De a rendőr az ellenkező irányban megy — vagyis most már tökéletesen tiszta a levegő!

— Várjatok itt, lányok... s ha netán jönne a zsaru, tűnjetek el egy-egy kapu alá, aztán majd megint itt találkozunk. Én közben megnézem, mi újság otthon.

Anyu az ajtóban áll, döbbsenten méri végig Věrkát, a cigarettát is kiveszi a szájából:

— Mit hülyéskedsz megint?! Csupa kellemetlenségem van miattad. Már kétszer itt járt a hekus, épp az előbb ment el!

A légkör nem a legkellemesebb, anyu rápislant az

órára, Věrka a nyakát tenné rá, hogy vár valakit. Gondolkodik, előálljon-e egyáltalán a kérésével: éjjeli szállás kellene neki és két sorstársának. Tanácstalanul lépeget az agyontaposott szőnyeg szegélyén, már jelentkezik a gyomra. A kicsiny előszobában bekukkant a függöny mögé, akad-e valami harapnivaló a tűzhelyen. A pléhdobozból kihalász egy karéj kenyeret, s vékonyan megkeni zsírral. Anyja mogorván szemléli az otthonias viselkedést.

— Itt nem maradhatsz. Azt hiszed, szükségem van rá, hogy miattad naponta háromszor is zaklassanak a hekusok?!

— Azok így is, úgy is eljönnek. De éjjel már nem jön senki. Ha mégis jön valaki, az nem hekus lesz.

— Ne vágjalak szájon? — mondja Kity lassan, nyugodt hangon. Cigarettejéről a hamu a szőnyegre hull, dühösen eltapossa. — Gyere ide! Hol szerezted megint azt a foltot a ruhádra?

Věrka leteszi a karéj kenyeret, s kelletlenül odaballag. A teremtésit, valahol az Édenben hozzáértem a kulimászhoz! — bosszankodik magában. Anyja fog egy rongyot, ráköp és megpróbálja legalább nagyjából eltüntetni a foltot. Věrkat megcsapja az áporodott borszag. Közelről nézi anyját — mennyit változtál azóta, hogy nem láttalak! Szemed alatt a fölöslegessé vált bőr kék félholdjai, a hajad zsíros, a bőröd megkérgekedett, és a púderon átütnek a nagy szeplők. Öregszel, anyu, árad el Věrkan egy pillanatra a részvét és amolyan szeretetféle, hiszen mégiscsak az anyjáról van szó...

Anyu keze beletéved Věrka zsebébe:

— Ezt meg hol vetted?

— Az enyém! — kap utána Věrka a vadonatúj ezüst púderdoboznak; mint az egész áruházbeli vállalkozás szervezője, teljes joggal megtarthatta magának mint többletet. Anyja magasra emeli kezét, és háta mögé dugja a púderdobozt.

— Azt kérdem, hol loptad!

Věrka döbbsenten nézi, amint anyja nyugodtan a pongyolája zsebébe dugja a púderdobozt.

— Miért veszed el? Nem a tiéd! — ordít fel, hangja megtörik, kibuggyan a könnye. Hirtelen nekiugrik anyjának, a zsebét támadja, de anyja erősebb, Věrka elpattan tőle, mint a labda, kis híján nekiesik az asztalnak. Rázza a düh, fulladozik, idő kell hozzá, mire lélegzethez jut. — Tolvaj! — ordítja.

Csattog a pofon, Věrka szeme elsötétül, a szíve tele fájdalommal és gyűlölettel, látja anyja eltorzult arcát, hallja kegyetlen szavait:

— Azonnal takarodj! Éjjél előtt ne lássalak!

Věrka elsárgul, kicsordul belőle a vad düh: nagyot köp a szoba közepére, villámgyorsan lerántja bugyiját, hátat fordít, leguggol, és a szoknyáját magasan felhajtja. Rohan az ajtó felé, hallja, hogy zörren mögötte a szék, mert anyja belebotlott, hallja a dühös szitkozódást. Futtában még felkapja a megkezdett karéj kenyeret, aztán úgy bevágja maga után az ajtót, hogy az ablakok is belereccsennek.

Eliška és Karla nem érti, miért sír Věrka, de hiába is kérdezik, nem kapnak választ.

— Gyertek, megpróbáljuk Margit néninél...

Az esti foglalkozáson ma izgatott a hangulat; maga az a tény, hogy Mareš már vacsora előtt másfél órával összehívta, rendkívüli jelleget ad neki.

Mareš minden köntörfalazás nélkül rátért a délutáni eseményre:

— Bízunk bennük, megengedtük nekik, hogy felügyelet nélkül dolgozzanak a kertben, mert hiszen nem fegyházban vagyunk. Azonban Věrka, Karla és Eliška maguk fosztották meg magukat bizalmunktól. Mi a véleményetek?

A feszülten figyelő gyerekek egymás felé fordítgatják arcukat, csönd van.

— Mázlijuk volt — szólal meg végre félhangosan

egy komor képű fiú, aki csak egy hete jött a Reginába. Egy-két lány rábólint.

— Én nem mondanám, hogy mázlija van annak, aki pénz nélkül bolyong a városban, nincs hol meghálnia, s nem tudja, mi lesz vele holnap... — mondja Mareš.

— Elmennek haza, és kész — mondja egy ótvaros fejű, rövidre nyírt hajú leányka.

— Haza nem mehetnek, mert tüstént lefűlelné őket a rendőrség, ez világos... Hanem ide figyeljete — változtatónust Mareš: — Ha kinn jártok a folyóparton, s egyszer csak látjátok, hogy valaki fuldoklik, mit tesztek?

— Hát... beugrom érte — vág még komorabb képet a nyurga kislegény.

— Nagyszerű!... Ehhez hasonló történt itt is, csak-hogy mindjárt három személyről van szó. A mi szökevényeink ugyanabban a helyzetben vannak, mint a fuldokló, süllyednek valahová, ahol romlás várja őket, nekünk gondot okoznak, szüleiknek pedig megrövidítik az életét. Mindnyájan tudjátok, hogy komoly és fontos ügyekben mindig a mi egész kollektívánk határoz. Mit tanácsoltok, mit tegyünk?

Akkora csönd támad, hogy a légyzűmmögést is hallani lehet, egyesek arca még mindig rosszallást, másoké közömbösséget tükröz, de a legtöbbször látszik, hogy felelősséget éreznek a három szerencsétlen életéért.

— Segítünk rajtuk! — jelenti ki lelkesen Emilke.

— Úgy van, Emilke! — derül fel Mareš. — De akkor máris hozzá kell látnunk, mert máskülönben késő lesz. Ki mit tud a szökésről?

A kurtára nyírt leányka épp ebben a pillanatban látott meg egy legyet a mennyezeten, s merőn nézi, Mareš a szeme sarkával odapislant.

— Mik voltak a terveik? Jitka, neked biztosan elárult valamelyikük valamit. Hová készülnek?

A leányka elpirul, szaporán rátekint a szomszédaira, úgy tesz, mint aki rosszul hallott. Most már a többiek

is sejtik, hogy Jitka tud valamit. Mareš cinkosan összekacsint a többiekkel, s némán Jitka felé int:

— A három leány sorsa így tehát egy kicsit a te kezeden is van. Biztosan említettek valakit, akihez menni készültek.

Hordó annyira izgatott, hogy kinyílik a szája.

— Mondd meg hát — böki oldalba Emilke Jitkát...

— Úgy van, mondd meg, hogy megmenthessük őket!
— üti a vasat Mareš.

— Az árulás lenne!

Mareš kényelmesen leereszti kezét a szék támlája mellé.

— Összetéveszted a fogalmakat, nem tudod, mi a barátság, és mi az árulás. Ha nem beszélsz, rögtön két rossz dolgot is művelsz: igen-igen ártalmas szolgálatot teszel három barátnődnek... aztán csakugyan elkövetsz árulást is. Nem őket, azt a hármat árulod el, hanem a többieket mind, akik itt ülnek és elhatározták, hogy segítségére lesznek Karlának, Eliškának és Věrkának.

A nagy állóóra, melyet a villa volt tulajdonosai hagytak itt, lassan elütötte a hatot, a süket csend már elviselhetetlen.

— Fél füllel hallottam, amikor Věrka valami Margit nénit emlegetett...

Mindenki fellélegzik, a feszültség feloldódott.

— Az első nyom tehát már megvolna — csap Mareš tenyerével zajosan a térdére. — Most aztán nekilátunk a nyomozásnak, mint Sherlock Holmes. Képzeljétek: esetleg sikerül rátalálnunk a lányokra, még mielőtt a rendőrség lefűlelné őket!... Hanem szükségem lesz segítőtársakra. Ki jelentkezik?

Harminc kéz repült a magasba. A kis Honza izgatottságában felállt, a többi ezt jeladásnak vette, körülsereglették Marešt, mind részt akart venni a nyomozásban.

— Várjunk, legfeljebb kettő kell. Az egyik Jitka, akié a főérdem... aztán Emilke, aki elsőnek volt

hajlandó segíteni. Szaladjatok, vacsorázzatok meg, lehet, hogy még ma este szükségem lesz rátok. Legkésőbb holnap reggel.

Alig egy óra múltán Mareš becsöngetett az ódon bérház egyik lakásába. Egy barátságtalan vénasszony nyitott ajtót, és karvalyorrával albérlőnöje ajtaja felé intett. Mareš bemutatkozott Danielnénak, és Věrka iránt érdeklődött. Kity bizalmatlanul mérte végig:

— Senki sem járt itt, csak egy rendőr. Azon is meg magán is csodálkozom, hogy hiába koptatják a cipőjük talpát. Ne zárogassák be a gyerekeket, s szent békességük lesz.

— Nem zárjuk be őket. De mondjon meg legalább annyit, kihez mehetett.

— Miért nem keresi fel Vališ? — kérdi gúnyosan Danielné.

— Maga tudja a legjobban, hogy oda Věrka nem megy.

— Akkor hát nem tudok magán segíteni. Semmit sem tudok Věrkáról, de ha tudnék is valamit, nyugodt lehet, nem kötném a maga orrára.

— Kedves asszonyom, maga még mindig nem érti meg, hogy ilyen módon a saját lánya ellen dolgozik — sóhajt csüggedten Mareš. — A gyermekotthonokat nem mi fundáltuk ki azért, hogy a szülőket bosszantsuk. Higgye el, annak örülnénk a legjobban, ha semmiféle Reginára nem volna szükség.

Danielné hallgatott, Mareš nyugodt hangja kissé megzavarta. Mareš az órájára pislantott: már elég kései az idő, Věrka a másik kettővel a városban mászkál, valahol meg kell hálnia, lehet, hogy mégiscsak kísérletet tesz az anyjánál. Amennyire csak lehetséges, el kell nyújtani ezt a látogatást.

— Tessék nézni: Věrkát holnap vagy holnapután megtaláljuk, visszakerül a Reginába. De énnekem nem az a célom, hogy Věrkát lefüleljem és a gallérjánál fogva diadalmasan visszavezzem a Reginába. Azt akarjuk, hogy egyszer legyen belőle valami az élet-

ben... — nézett Mareš egyenesen az asszony arcába. Danielné egy ideig állta a tekintetet, de aztán le kellett sütnie a szemét. — Röviden szólva — folytatta Mareš —, Věrkát egyszer kikísérjük a kapun. De mi lesz tovább? Lehet, hogy sikerülne bejuttatnom valami állásba, tanonciskolába, esetleg internátusba. De azonkívül minden fiatal embernek még otthona is kellene hogy legyen... Věrkának pedig... Hol keresse az otthonát? Valiśnál? Maga tudja a legjobban, miként áll a helyzet. Itt pedig... — nézett körül Mareš tétován, s nyugtalanul megmozdult a széken. — Nem tehetünk semmit, kedves asszonyom: ez nem Věrkának való környezet.

Danielné sértődötten összehúzta egy kicsit keblén a kivágást:

— Miért? Megvan itt a saját ágya, nemrég vettem új huzatot. Zöldeset választottam, nem piszkolódik annyira...

— Gondolkoztam magáról is, Danielné. Mit szólna hozzá, ha kerítenék magának valami foglalkozást: gyárban vagy mit tudom én... Rendes munkája lenne... azt hiszem, boldogabbnak érezné magát, mint így...

— Miért, talán nem vagyok boldog? — söpörte le sértődötten Danielné az asztalról a déltől ott maradt kenyérmorzsát. Mit gondol ez az ember tulajdonképpen, miért ártja bele magát a privát dolgaimba? Últében előrehajolt, szemét ellenségesen Marešra függesztve felháborodott hangon kérdezte: — Ki mondta magának, hogy én nem vagyok boldog?

— Kötve hiszem, hogy az. Rendes munka nélkül nehezen lehet boldog valaki. Milyen életet él az, aki nem nézhet nyugodtan vissza, és legalább olykor-olykor nem tölti el az a felemelő érzés, hogy valami jó is marad utána?!...

Danielné zavartan nézte Marešt. Így, ehhez hasonlóan beszélt a tiszteletes úr is nevelt leányával abban a regényben, amit egyszer olvasott — de alkalmasint

a valami jön a gyereket értette, amelyet csinált a leánynak, az pedig a vízbe ölte magát.

— Nyilván úgy véli, frázisokat hall, engem a Reginában mindig prédikátornak hívtak. Azonban egy bizonyos: az ember csak akkor lehet boldog, ha ez vagy az, de valami célja van az életének.

Danielné nem értett meg mindent, amit hallott, csak érezte, hogy nem akármiféle szavak ezek, a keze galibázni kezdett az ölében, erőltetve felkacagott:

— Helyet... nekem? Csak nem gondolja komolyan... ugyan már, no... ne bolonduljon!... — Meghökken, én buta liba, ezzel finomabban kell beszélni, ez nem holmi szerelő, aki már második esztendeje jár ide, javítja a vízcsapot, de nem fogad el pénzt. — Én csak azt... meglep, no, hogy olyan áldozatkész — gyúrte le zavarát Kity. — Iszik valamit?

— Nem azért jöttem, hogy megvendégeljen.

Kity mögött becsukódik az ajtó, Mareš az órát nézi, hol időzik az a Věrka? Szokásához híven szemét körülhordja a szobán — az ízléstelenség orgiája: a képek, a szobrocskák, a kis asztalterítők, a széles rekamién a rojtos szegélyű díszpárnák... Elbámul: az ajtóban ott áll Kity ragyogó szaténpongyolában, haja fiatalos bojtba összefogva, tán nem volt elég világos az előszobában, vagy pedig Kity sietett, azért olyan sok a púder a nyakán. Kity elővesz két kispoharat és megtölti valami zöld lével, lehet, hogy chartreuse, Mareš járatlan az effélékben...

Kity iszik, tulajdonképpen megtiszteltetést kell látnia ebben a látogatásban, világéletében nem fordult még elő vele ilyesmi. Hány férfi koptatta már ezt az ócska fotelt, de azok az emberek rendszerint nem sokat beszélnek, s ha kerülgették, halogatták is egy darabig a dolgot, csak azért tették, hogy a pénzükért mennél többet kapjanak. Aztán feltápáskodtak, egyszeriben hűvösek és rosszkedvűek lettek, egyik-másik lesütötte szemét és köszönés nélkül szaladt, mások megéheztek, előszedték a táskából a szafaládét meg

a rumos flaskót, s nem győzte az ember kivárni, hogy szedjék magukat és menjenek a fenébe — de egytől egyig mind megvetette Kityt...

— Ilyentájt mindig megkívánom a feketekávét, szintén parancsol? — mondja Kity, de meg se várva a választ, eltűnik a háziasszony konyhájában. Merőn bámul a csuprot nyaldosó lángba.

Szokatlan gondolat: *ez valaki más...* S nyomban egy betemetett, határozatlan körvonalú, szép emlék, valaminek az emléke, amit régen, talán még lánykorában élt át — akkor még ismerte a szerelmi gyötrelmeket, a féltékenységet és mindama dolgokat, amikkel az erényes emberek bonyolítják életüket. Egyszer itt egy vendég, akinek inába szállt a bátorsága, s nem tudta, hogyan tűnjön el a tisztességét megőrizve, olyasmiket locsogott, hogy az emberek a nagy szerelmeikkel mérik az életüket: ahány nagy szerelem, annyi élet, s az embernek kettő-három, legfeljebb öt jut belőle osztályrészül, de Kitynek része volt ötven, száz, vagy ki számlálná meg, hány ilyen félórányi életben, sőt olykor még hitte is, hogy amit átél, az szerelem, s ezért néha szörnyen vénnek érzi magát, mintha már kétszáz esztendeje taposná a kvártélyához vezető lépcsőt.

A víz még mindig nem forr, Kity bámul a lángba, és a játék egyszeriben ellágyítja a lelkét, olyan gondolatai támadnak, mint valami bánatos szívű költőnek — kiégett élet, elszáradt rózsabokor, már rég nem virágzik, csak a tövises ágai meredeznek, semmire se jó, csak megkarcolják magukat benne az emberek, szidják és olykor bele is rúgnak. Kinek jutna eszébe, hogy valaha tetszett, sőt illatozott! Semmi új már, semmi boldogság — ördög tudja, miből találta ki ezt ez az ember — egy biztos, és napról napra biztosabb: egyszer véget ér ez a mostani dicsőség is, aki tízszerre gyorsabban él, mint más, tízszerre gyorsabban is vénül — jó, hogy a kredencben ott a flaskó, a tarka címkés, cifra tartalmú üveg, öregszünk, és lehet, hogy lassan

újra gyerekké válunk, azelőtt ez mellékes volt, de ma már szeretjük az élénk színeket, a piros meggylikört, a zöld abszintot és a sárga tojáslikört, ezek a színek valahogy vidámabbak a többinél, jókedv és egy kis remény van bennük.

Kity hozza a kávé, lábbal belöki maga után az ajtót, egy pillanatig tétovázik, aztán megfordítja a kulcsot. Miért teszi? — néz nagyot Mareš, de aztán észbe kap és elmosolyodik. Szeretné egyenesen megmondani, hogy nyilván félreértés történt. Hirtelen gondol egyet, erőt vesz magán, hallgat. Kitynek egy kicsit még a keze is reszket, Mareš tiltakozása ellenére újra teletölti a poharakat, mert hát kár lenne megfosztania magát ettől az ünnepi hangulattól... Mint kislány mindig az után sóvárgott, hogy valaha nagy házat vigyen, kutyát tartson, előkelő vendégeket fogadjon és ilyen emelkedett tónusú beszélgetéseket folytasson velük, ám az élet aztán csak a mindennapi vendégeit adta meg, de azokkal sose folytatott emelkedett tónusú eszmecserét.

Mareš nem szokta meg a tömény italt, azon veszi magát észre, hogy lába nehéz, mint az ólom, de a feje könnyű, s az értelme valahol a felhők taraja fölött lépdél, s egész kellemes ez az állapot. Kity is egészen ellágyult, s oly gyönyörű ez az elérzékenyülés, ez a magába mélyedés — annyi, de annyi esztendő, száz szerelem után végre ma ez az egyetlen... Nem azért jött ide, hogy lefeküdjön veled, az istenért! Azért van itt, mert törődni akar a sorsoddal. Lehet, hogy Věrka sorsa érdekli csak, de az mindegy, Věrka ugyanaz, mint te, egyszer ugyanaz lesz. Nem, inkább ne legyen, három gyerekem van, de csak Věrka a fontos. Mi más okból pofoztam volna fel akkor egyszer, amikor egyenesen ide, a lakásomra merte hozni azt a fiút?! Legyen külön, legyen jobb a sora, szeretnék neki fehér ruhát, öt alsószoknyát venni, szeretném, ha táncolni járna, férjhez menne, gyereket volna kocsiban, földig érő tükör állna a szobájában, előtte taburett, fehér

konyhabútorra lenne, és vasárnap a saját kocsijukon rándulnának ki mindnyájan, az erdő szélén tojást ennének és termoszból feketét innának, a taburett huzata pedig ibolyaszín selyemből kellene hogy legyen.

Ez a bajuszos férfi ott szemben az asztalnál azt mondja, hogy az ember csak akkor lehet boldog, ha másokért él, márpedig ez megérdemelné, hogy boldog legyen. Mindenki más kétszáz koronányit akarna élvezni a rongyos húszasáért, s még azt is háromszor megforgatja, mielőtt kiadná a kezéből... De hogy tudnék én hálás lenni ennek, mit adhatnék neki a keresztény intelmeiért?!... Sokkal nagyobb öröm adni, mint kapni, úristen, Gábrriel arkangyal se kerekíthetne szebb prédikációt!

Mareš felhörpintette a zöld színű szörnyűséget, de rosszul érzem magam majd holnap, gondolta ernyedten. Az ördögbe is, állítólag minden rossz ember vízivó, s Danielné állának árnyéka lecsúszott a kivágásba, tápászkodj fel és fuss, máris fuss! Fájni kezd a feje. Anna suhan el szeme előtt, Anna este a toalettasztalka előtt, amint ismerős mozdulatokkal dörzsöli bele a krémet a bőrébe. Anna, élete egyetlen nagy szerelme. De a legmagasabb csúcsról lehet a legmélyebbre zuhanni, a kopár aljú szakadékból végre kikászálódott, de a sebek, amelyeket közben kapott, sohasem hegednek be egészen.

S a kivágás egyszeriben nem ott van szemben, az asztal túlsó oldalán, hanem közel őhozá:

— Mivel lehetek szolgálatára, Mareš úr? — hallja egész közel a füléhez a mély hangú suttogást, a fénylő pongyolaujj a benne levő kézzel együtt a nyaka köré fonódik, de Mareš kíméletesen lefejtí nyakáról a kezét.

— Igazgatója vagyok annak az intézetnek, ahol a leánya van... ez nem lenne illő, elvileg, magáért... — hajol közelebb Mareš, és halkabbra fogja a hangját: — Már inkább, mondjuk, ha nem esne neheze... valamelyik barátnőjét...

Danielné gyanakodva néz bele Mareš arcába, valamelyest odábbül. Nem érti, miért nem illenék, ezek a jobb férfiak mégiscsak furcsák.

— Aztán melyiket?

— Azt én nem tudom — tétovázik Mareš. — Egyszer megismerkedtem valami kisasszonnyal... Margitnak hívják, de a címét elfelejtettem...

— Püff neki! — kel ki magából Kity. — Az aztán úgy illik magához, mint a vedlett macska a nagykövet-hez... — Kity hangján megvetés és némi irigység érzik. Végtére is csalódott egy kicsit ebben az igazgató úrban. Szíves-örömet szolgáltatára állt volna, s nem fogadna el egy koronát sem. Margitnál majd szépen leszűrja a dohányt, és nem lesz semmi chartreuse... De korrekt ember, azt meg kell hagyni. Mareš megkapja a címet, s egyszeriben valahogy igen türelmetlen:

— Akkor én talán már nem várok Věrkára, mit gondolsz? — mondja kertelés nélkül, és az órát nézi.

Hát így vagyunk, te jómadár, szeretné hangosan mondani Kity, de uralkodik magán:

— Hát ha nem vagyok magának elég jó... tán inkább nem tartóztatom... De, hogy ne nézzen akárkinek, megmondom: Věrka csakugyan nem jön már ide, mert egyszer már járt itt. Pofázott velem, kénytelen voltam néhányat a szájára csapni a haszontalannak... aztán eliszkolt. Hogy hová, azt nem mondhatom meg magának, ha mindjárt a földre teper is...

Ezzel egy időben a három leányka ott tipeg a sötét udvar felett végigvonuló erkélyfolyosón. Szerencsájuk van: világít az utolsó ajtó.

— Věrka! Az ördög hoz most ide téged! Azt hittem, hogy a dutyiban vagy. Nincs egy órája, hogy egy rendőr érdeklődött itt utánad! — beszél éles, sipító hangon Margit, de minden megbotránkozás nélkül. Abbahagyja az üvegházi uborka szeletelését, kövér arcában mélyen

ülő, száraz, barna szemével meglepetve méregeti végig a további két jövevényt.

— Megléptünk. Margit nénikém, engedje meg, hogy itt megháljunk... csak ma éjjel.

Margit céltalanul hordozni kezdi a széjjelhányt limlomot egyik helyről a másikra. Olyan, akár a gömböc, öblös, nagy orra zsírosan fénylik vörösre festett ajka fölött.

— Szűzanyám, hol kerítsek én helyet hármatoknak? Aztán ettetek? — kiabál, mintha veszekedne.

— Még délben — válaszol Věrka, s kínálás nélkül leülteti az asztalhoz két sorstársát. Hiszen második otthona ez neki, mindig több jóságban volt itt része, mint az anyjánál, egyszer, amikor anyjának nézeteltérése támadt egy vendéggel, s a bíróság előtt ért véget az ügy, egy egész hónapon át itt lakott. — Ne dobálja el a héját, szükségem van rá — erőszakol a hangjába Věrka minél több családiasságot, hogy tüntessen vele Eliškáék előtt. Ruhástul nyugodtan hanyatt dül a megvetett ágyon, a leánykák megütközve nézik, hogyan rakja szét képén az uborkahéjat. — Használ a szépségnek... te pedig dugd el a nyelved, mindig lógatod, akár a vadászkutya — mordul rá Karlára, s bosszúsan helyezi vissza képére a lehullott héjat.

Margit megállás nélkül karattyol, hol szitkozódik, hol meg sajnálgatja a szökevényeket, kiabál, mintha a lányok süketek volnának, kukoricasárga haja valami házi beavatkozás folytán zöldes árnyalatot kapott, fő azonban, hogy a gázresón sercegni kezdett a margarin: csálhatatlan jele annak, hogy készül a tojásrántotta. A mosogatódézsában egy egész halom edény vár elmosásra, a széktámlán keresztülvetve két ruha hever, az ágy alatt egy darab fehér félcipő keresi a pártját, az ajtó fölül a keresztre feszített Krisztus szenvedő mosollyal néz le a költői rendetlenségre. A leánykák kezében nagy karéj kenyér, nagyokat harapnak, s falják a rántottát, az erős fényű mennyezeti villanyégő meghitté varázsolja a konyhát, az erkélyre

nyíló ajtón beárad egy hegedű fortisszimója, valahol a sötét udvar mélyén kutya vonít, s egy emelettel alább valaki elfelejtette lekapcsolni behangolatlan rádióját, úgy látszik, ebben a házban másképp nem is mehet az élet, csak kiabálva.

— Isten fizesse meg, adjon érte ezerannyit — indított rohamot Věrka Margit néni istenfélő szíve ellen. — Aztán hoztunk magának valamit, Margit nénikém — állt fel az asztaltól, belenyúlt Eliška sportzsákjába, s az ételmaradék közé széjjelrakta a zsákmányt.

Margit közelről megvizsgálta a metszést az ezüst púderdobozokon, egyet kinyitott, tenyerén mérlegelte a selyembojtos, hatszögletű ajakrúzt, a kenyérmorzsák közt heverő fülbevalókat csak megpöckölte az ujjával.

— Százötven így mindenestül... csak azért, mert a második lányom vagy.

Věrka elkomorodott. Kevés, de hát... Házalni a holmival veszedelmes, a vendéglőkben spiclik szaglász-nak — a pénz pedig kell. Aztán lehet, hogy Margitnak nincs is szüksége ezekre a dolgokra, elvégre teljesen idegen asszony, tulajdonképpen még szép tőle, hogy megveszi őket.

— Rendben van!

Věrka megkapja a pénzt, és becsületesen elosztja három felé.

— De hogy is állunk most már azzal az éjjeli szállással?

Margit elterpeszkedik vaskos lábán, az ismert módon kidülleszti süveg formájú pocakját — Věrka, az isten bárhová teszi, sem érti meg, mi vonzza a férfiakat ehhez az öregedő, nem túlságosan szemrevaló nőhöz —, vastag, kurta ujjakban végződő, rózsaszín tenyerével megdörzsöli zsíros képét:

— A szobában nem lehet, megérted — sipította kétségbeesetten, s szemrehányón lehajtott hajcsavaróval teletűzdelt fejét. — A konyhában pedig... ez alszik, ni! — húzódik széles mosolyra a képe, kezével

az ajtó felé mutat, ahol Lily áll, kezében vakító fehér műanyag táska. Lily tizenöt múlt, de kézzel varrott, túsarkú cipőjében legalábbis tizennyolc éves hölgynek látszik. Végighallgatván Věrka históriáját, arcán a bajba jutott barátnő iránti őszinte megértés tükröződik, a saját ágya felé pislant — igen ám, csak hogy Věrka magával hozta az egész penziót! Tűnődve szorítja össze ibolyaszínre festett ajkát:

— A mosókonyhába már ilyenkor senki nem megy, van ott egy zsák fagyapot, adj nekik pokrócot meg takarót... — fordul Margit nénihez.

— Nézzük csak a kis bestiát! Micsoda esze van, térrül-fordul, zsebre vágja az anyját — sipít Margit büszkén, s érdeklődik, mit vacsoráznék a lánya: — Egy kis sonkát? A csemegésbolt még nyitva lesz.

Lily nem tud dönteni, anyja beledugja meztelen lábát a félretaposott cipőbe.

Megszólal a csengő, Margit kérdően néz a lányára:

— Kukkants ki az ablakon, ugyan kit hoz az ördög... vagy inkább kiált ki, hogy nem vagyok itthon — sandít rá a vendéglányákra.

— Elhordta magát?

Lily bólint, a lányok fellelegeznek.

— Itt a pokrócok, lányok gyorsan velem — veszi magához Margit a bevásárlásra szükséges pénzt, majd hirtelen Věrka ölébe veti a pokrócokat, beszalad a szobába, és kihozza a Věrkatól vett fülbevalót. — Próbáld csak fel, Lily, hogyan illenék neked!

— Ne legyen nagyon zsíros az a sonka! — kiált anyja után Lily, szemügyre veszi a fülbevalót, a tükör előtt felteszi és kacéran hintáz egyet a derekán.

— Túlságosan nagy kényelem nincs itt — biggyeszti el a száját Věrka lenn a mosókonyhában, amikor felgyújtja a gyöngé villanyégőt. Hirtelen előveszi a fájdalmas levertség. Van otthonom és anyám, mégis földönfutó vagyok. De... csakugyan van anyám?

Eliška szétteríti a pokrócot, valósággal elragadtatásba esik a nem mindemapi kalandtól:

— Olyan ez itt, mint amikor azzal a kémmeel a villanytelepen voltam — szólal meg bátortalanul, miközben feje alá hárít egy csomócska fagyapotot. Semmi válasz, hirtelen nekibátorodik: — Azt kaptuk akkor feladatul, hogy röpiítsük a levegőbe a villanytelepet. Levezettem a kémet a pincébe, vártunk, míg az őz ránk zárja az ajtót. Ott aludtunk közvetlen a trubina alatt, még ma is érzem, hogyan csöpögött rám szünet nélkül a víz, kénytelen voltam hozzásimulni a kémhez; hát egyszer csak, lányok, érzem ám, hogy tapogat és illetlen módon magához szorít. Kezdeni akart valamit, ott a trubina alatt, de én azt mondtam neki: Ohó, előbb teljesítenünk kell a megbízást, azután gondolj, drágám, az édes jutalomra...

Hirtelen fény villan a szemükbe: Lily áll az ajtóban, kezében egy nagy vánkös.

— Hű, a teremtésit — kapja fel a fejét Věrka —, frászt kap az ember, úgy megijeszted!

— Anyu teljesen hülye — mondja Lily, fülében ott a lopott fülbevaló. — Pokrócot ad, de a fejetek alá semmit! Itt van, lányok, vigyázzatok, be ne piszkítsátok, az én ágyamból való. Meghívtalak volna — fordul magyarázkodón Věrkához —, de hárman nem fértetek volna el az ágyban. Gudnájt — dob oda Věrkanak egy narancsot, elmegy, újra elnyeli őket a sötétség, Věrka bezárja az ajtót. Elosztja a narancsot, s majszolják a sötétbe borult helyiségben. Karla még kotyog valamit, de Věrka már alig figyel oda. A szökéssel járó idegfeszültség, aztán az est élménysorozata elcsigázta. Behunyja szemét.

— Ugyan mit csinálnak most a Reginában? — vihog bele Eliška a párnába.

Valahol a pincefolyosóban szabályos időközökben csöppen a víz, a helyiséget szappan, rothadt burgonya és az izzadó cementhabarcs áporodott szaga üli meg, valahol magasan az udvar felett makacsul, kitartón sír egy csecsemő, nyilván nincs, aki tisztába tegye és elringassa.

— Te, és mi lesz velünk... holnap? — kérdi Karla, s forró kezével megérinti Věrkát.

— Ezen ráérünk majd reggel törni a fejünket — feleli Věrka, de mintha nem is ő beszélne, hanem valahonnan messziről szólna egy fáradt, alélt hang. — Van ötven ruppód, mit akarsz? Még mindig... volt... valahogy...

14

Věrka felébredt, összerázkódott a hidegtől, egészen az álláig húzta a silány takarót. Álmos szeme csodálkozva járja be a csupasz falakat, beletelik egy kis idő, mire feleszmél. A tenyérszerű ablakon behatol a nappali fény, valahol az udvaron élesen füttyül a rigó, a távolban villamos fékez. Eláll Věrka lélegzete; eszébe jut a zöldfülű gavallér, akivel az este találkát beszélt meg! Nyomban rá kedveszegetten ráncolja homlokát: itt a két lányka! Mi legyen velük? Ha itt-hagyja őket faképnél, rossz vége lesz a dolognak. Butácskák, a pénz felét azonnal elpazarolják nyalánságra, egy darabig kószálnak majd a városban, végül is kimásznak a pályaudvarra, ahol aztán lefűleli őket a zsaru.

Felül. Karla, vörös kezét széttárva, félig nyitott szájjal halkán füttyörész, Eliška gömböcbe kuporodva alszik, mint a mormota. — Duzzasztó, víkendház! Egy orvos fia nem holmi rongyszedő, egy orvos fia, barátocskám, fejőstehén lehet!... Věrka óvatosan kibújik a pokróc alól, egész oldala sajog, mert a fagyapot bizony roppant kevés volt három személy alá. Nagyon sajnálom, lánykák, de a magatok lábára kell állnotok. Két keze ujjáival átkotorja boglyas haját, gyapotfonalak maradnak az ujjai közt. Felhúzza ruháját, zsebében keresi a törött fésűt — ott az öt tízes is, amit Margit nénitől kapott a lopott holmiért. Megáll a fekhely előtt, s nézi alvó sorstársait. Karlának az alvástól kivörösö-

dőtt a homloka, tömpe orrával mintha a mennyezetet célozta volna meg. Tulajdonképpen kitől származott a léggömb-ötlet? S ki vette? Mire mentetek volna nélkülüm? Legfeljebb kerítettetek volna még egy kisautót, de azzal ugyan jól nem laktok!

Félrehárítja a takarót, óvatosan vadászik Karla zsebében. Semmi. A mennykőbe is, hová tette ez a kis bestia a pénzt? Ni, ott a sportzsák Eliška feje mögött! ... Megkerüli a vackot, csakugyan: a zsákban ott a két ötvenes. Nézzük csak a furfangos Karlát, nem Věrkának, hanem Eliškának adja megőrzésre a pénzét! Mégiscsak összeszövetkezett ez a kettő, Věrkának egy pillanatig szinte fáj a hűtlenségük. Ki lakatott jól benneteket tojásrántottával, a ti Margit nénitek vagy az enyém? A száz korona máris ott van Věrka zsebében. Még egyszer hátranéz, nesztelenül becsukja maga után az ajtót. A folyosón a vízcsapnál megmossa képét, megtorpan. Táská nélkül, üres kézzel menjen látogatába? ... Ismét benn van a mosókonyhában, zajtalanul kiüríti a sportzsákot, tartalmát belerakja a kisautó karosszériájába. Térdre ereszkedik, nézi Eliška arcát, a leányka nyilván valami hősit álmodik, diadalittasan mosolyog, tán épp most röpíti levegőbe a Hradzsin. Tétován megáll, a karján lógó zsákon színes jelvények: Spartak, Dynamo, Tatran — nem, ez szinte lopás lenne, nincs erre semmi szükség. Zsebéből előhúzza két tízest, beleteszi a kisautóba, a kopottas zsákért fejedelmi ár. Még egyszer visszatér az ajtótól, még egy tízkoronást tesz az autóba. Jó lesz nyalánkságra, ne mondjátok, hogy zsugori vagyok. Keblét elárasztja igazságos mivoltának felemelő, megnyugtató érzése. Kilép a friss, napsütéses hajnalba.

Jelentkezik az éhség — oda se a bajnak, százhusz korona a zsebben. Csak már nyitva lennének a cukrászdák! De végtére is, minek dobja ki fölöslegesen a pénzt! A fiú tegnap valami konzervokról beszélt, kibírom már azt az egy órát, gondolja magában. Megnézi magát a reklámtükörben, hátulról a nap aranyglóriá-

val köríti szalmaszőke haját. Az árgyélusát — a hajam... Ha én rendőr vagyok, egy kilométerről meglátom az ilyen feltűnő fejet!... A legközelebbi fodrászüzletben épp felhúzták a redőnyt.

— Festést kérek. Feketére.

Ha megváltozunk, hát változzunk meg! Nem két napra szöktem meg, hanem örökre. A fekete haját, ha nő, legkönnyebb utánafesteni.

Csengetnek, Margit megy ajtót nyitni, a küszöbön egy ismeretlen úr egy leánykával meg egy kisfiúval.

— A gyermekotthonból vagyunk, ahonnan tegnap megszökött három leányka. Amint tudjuk, a leánykák itt éjszakáztak. (No, gyerekek, most ugrik a majom a vízbe!)

Margit levegő után kapkod:

— Ki mondta ezt maguknak? Nálam senki sem hált, nem éjjeli szállóhely az én lakásom...

Mareš gyanakodva körülnéz, Emilke arcán óriási feszültség, odahaza kezébe került egy detektívregény, amelyben a detektív, Sherlock Holmes, roppantmód összpontosította figyelmét, mielőtt kinyomozta a bűntettet...

— No de Věrkát azért ismeri, hiszen többször lakott itt magánál. Tegnap is itt volt, azt biztosan tudjuk — tett fel Mareš egy kártyára mindent.

— Láttá? — emelte fel a hangját Margit. Aha, a baszusos, villant át az agyán, de most már nem tágíthatok. — Nézze, tisztelt uram, én nem érek rá, be kell vásárolnom, tojást, túrót akarok venni, de lehet, hogy narancs is lesz ma. Mondja, mit pislogat a felé az ajtó felé, ha azt hiszi, ott rejtegetem Věrkát, nézze csak meg — kapja el ellentmondást nem tűrőn Mareš kezét, behúzza a hálószobába, felemeli a takarót, Lily félálomban a másik oldalára fordul, felriad, rámereszti szemét a vadidegen férfira.

— Megbolondultál?! — ront neki anyjának. — Már-

is kotródjatok mind a ketten! Micsoda ötlet... hülye pasas... — hallja Mareš a háta mögött.

Jitka perdül oda Marešhoz:

— Karla táskája! — suttozja.

Mareš kézbe veszi az ismert műanyag táskát és forgatja.

— Az az enyém — jelenti ki határozottan Margit.

— Ezek szerint magát Volejník Karlának hívják? — mutatja neki Mareš gúnyos mosollyal a tintaceruzával írt monogramot.

Margitnak kissé bizonytalankodóvá lesz a hangja:

— Adja ide, semmi köze a holmimhoz — kezd izgatottan fel-alá futkározni a konyhában. — Ezt kapja jutalmul az ember azért, hogy keresztény szeretetből segít felebarátján — kiáltozik.

— Ne üvölts, nem tudok aludni, a teremtésit — hallatszlik a hálóból.

— Itt a Krisztus, ni — mutat Mareš az ajtóra. — De a Krisztus azt tanította, hogy a hazugság bűn. Hol vannak hát azok a leánykák?

— Mit gondolnak majd rólam? Hogy besúgtam őket? — futkároz Margit kéztördelve a konyhában. — Nem tudok semmit, hagyjon nekem békét...

— No hát, tessék ide figyelni — változtat Mareš a hangján. — Elintézzük a dolgot magunk között, vagy pedig hívjam a rendőrséget?

— No hiszen, leshetik, hogy én még egyszer segítő kezet nyújtsak valakinek! A mosókonyhában!... Az én hajlékomat pedig hagyja el, semmi közöm az úrhoz, csak annyi, hogy maga miatt most már talán nem kapok narancsot...

Mareš ballag le a lépcsőn, Emilke egy kicsit csalódottan fogja a kezét.

— Miért nem tartóztattuk le rögtön a törvény nevében?

A pince felől éppen jön két lány, hónuk alatt takaró, a hajuk tele fagyapottal.

— Szevasztok, lányok — szólítja meg őket nagy

hangon Mareš. — Nem fáztatok egy pokróc alatt? Hanem jó lenne most már reggelizni, ugye?

Karla szájához kapja tenyerét, kezéből kiesik a pokróc. Eliška egy pillanatra behunyja szemét, mint aki látomást akar elűzni. Hiába: ez a bajszos ember nem lehet más, csak Mareš. Mindennek vége.

— Hát Věrka hol van?

Döbbsenten néznek egymásra.

— Mikor felébredtünk, már nem volt sehol... ugyanúgy a pénz sem...

Pár méterre a ház kapujától egy kék egyenruhás férfiba ütköznek.

— Mit lehessen tenni, őrmester elvtárs, ezúttal nekünk kedvezett a szerencse... Az érdem a segítőtársaimé — tette kezét Mareš Jitka vállára.

A törzsőrmester hátralökte homlokából a sapkát, s felhunyorított az ablakok felé:

— Hiába csöngettem be oda tegnap este többször is, nem tudtam bejutni...

Mareš egy kicsit elkomorodott:

— A siker, sajnos, csak kétharmadnyi. A legnagyobb tétel, Věrka, még hátra van.

Věrka felszállt a villamosra, nem gyózi új külsejét nézni az ablakban, fekete haja szinte mesés. Biztonságérzet tölti el, mintha egész múltbeli életét a tenger mélyére süllyesztette volna. Ma reggel mindent előről kezdett, egészen más, mint volt.

A tó tükre csillog a reggeli napfényben, a tó mögött a messzire nyúló erdő is kéklőbb a szokottnál, a csipkerózsán fénylik a harmatos pókháló. Věrka alig bírja megállni, hogy fel ne kiáltson az elragadtatástól. Leteszi a zsákot, hátranéz, bukfencet vet jókedvében. Hogy ityeg a fityeg, bajcos? ... Gondolatai egy pillanatra visszaröppennek a mosókonyhába — haj, micso-da zúr lesz! Sajnos, lányok, ezt le kell nyelnetek, nem vagyok hivatásos nevelő. A legrosszabb esetben hál-

notok lesz hol, vacsorára pedig majd Margit elküld benneteket valamelyik barátnőjéhez.

Věrka felszáll a hajóra, elhelyezkedik az orrában, mint egy királynő, ízlelgeti a sétahajózás kékelő nyugalmát. Csaknem egyedül van, mert még igen korai a reggel. Ó, milyen felséges érzés, hogy az ember a maga ura lehet! Fagylaltot vásárol, majd a zsákból előhalássza az ezüst rudacskát, melyet előrelátón visszatartott a zsákmányból, kifesti száját s lefésüli újdonsült frizuráját.

Standa futva jön elébe, ámulva mereszti rá a szemét.

— Elhatároztam, hogy más színűre festetem a hajam, fádnak találtam már az aranyszínt... — magyarázkodik Věrka.

Standa vezeti a víkendházuk felé, dadog az izgalomtól, Věrka érzi, mennyire reszket a keze.

— Reggelizett már, kisasszony?

— Még nem. Kora reggel nincs étvágyam. Tornászom, zuhanyozom, s rendszerint kilenc tájban reggelizem.

Standa megmutatja Věrkának a tóra nyíló kilátást, úgy rémlik neki, örültségeket beszél, az éjjel minduntalan felriadt, arra kellett gondolnia, eljön-e egyáltalán Věrka. Majd tovább szövögette a legmerészebb terveket, de csak most, hogy a lány csakugyan eljött, most komoly csak a dolog. Mert nem holmi finnyás kis cicáról van szó, a szeme kíváncsian jár, becsülgeti a víkendházat, ezúttal biztosan nem hebehurgya megfutamodás lesz a dolog vége, mint a minap a pedellus lányával, azzal a buta libával járt. Feltűnés nélkül megnézte a tükörben divatos túskehaját. Igen, sikerült a fodrásznak eltalálnia a hosszat, pontosan ilyen frizurát visel a hálósobája falán látható fényképen a kanadai jégkorongozók kapusa, Bell.

— Reggelizhetnénk az erkélyen, de a szomszédok miatt jobb lesz benn, kár lenne kitennünk magunkat a szóbeszédnek.

Věrka teljes megértéssel van Standa aggodalmait illetően, maga csukja be a víkendház ajtaját, minden szégyenkezés nélkül szemlét tart a spájzban.

— Szeretném megmutatni magának a szobámat.

Standa némi csalódására Věrkát egyáltalán nem ejti ámulatba a csillogó mellvért, nem mond neki sokat a pisztoly és a falon függő íj, csupán Lollobrigidát és Sophie Lorent nézte meg érdeklődéssel, akik az asztalapot fedő üveg alól mosolyognak rá, de nyomban megjegyezte, hogy ilyen fürdőruhát ma már nem viselnek a nők.

Standa készíti a feketekávét, táskájából előhúz fél kiló sonkát, Věrkának felragyog a szeme:

— Ráüthetnénk egy-két tojást a sonkára, majd én megcsinálom — ragadja magához nagy komolyan Věrka a háziasszony szerepét.

Standa a hetedik mennyországban érzi magát. Nővendégem van, nővendégem van, visszhangzik benne a büszke gondolat, világfias gesztussal cigarettára gyújt. Vaj, sonka, friss zsemle, dzsem, feketekávé.

— Milyen kompótot szeret a legjobban?

A bőségben, amivel Standa Věrkát elárasztja, feltálalható a nyoma annak a tudat alatti törekvésnek is, hogy elodázzon valamit, elodázza, ami feltartóztathatatlanul közeleg, ami enyhe kábulat, de egyúttal félelem alakjában ránehezedik.

— Jó lesz esetleg barack — mondja tele szájjal Věrka.

— Van itt ananász is...

— Bontsa fel akkor azt is — veti keresztbe a fonott széekben hanyagul a lábát Věrka. Még nem ettem ananászt — vallja be őszintén.

Őriási az a sonka- és tojásadag, amit Věrka elnyelt. Jegyezd meg, lányka, előbb mindig lakjál jól hússal, mondogatja Margit néni. A férfiaknak rendszerint utána jön meg az étvágyuk, de akadnak olyanok is, akik előbb kiteszik a szűrődet, és csak azután nyitnak be a spájzba... Az ananász kitűnő, a Reginában sose

tömtek bennünket ezekkel az ízes sárga karikákkal. Hát igen, nagy élményekben csakis akkor van része az embernek, ha szabad... Věrka már nem bír enni, nyújtózik, mint a macska, a nap forrón tűz a tetőre, a hőség füllesztő kezd lenni.

— Jó lenne megfürödni, csakhogly otthon felejtettém a fürdőruhámat.

— Itt az anyuél — suttogja rekedten Standa. — Ne féljen semmit, lastex, összeugrik, jó lesz — cáfolja meg Věrka aggályait. — Próbálja fel.

Věrka habozás nélkül a fején keresztül leveti ruháját. Standa levegő után kapkod, szeme kerekre tágul, térdét megszállja valami hideg gyöngeség, eszébe jut a vízparti hasonló jelenet...

— Segítsen hát — próbálja Věrka begombolni hátán a fürdőruha felső részét. Standa igyekszik parancsolni remegő kezének, szeme elsötétül, hirtelen vad indulatot érez a tenyerében, lángol, mint a fáklya. Věrka gyöngén megremeg, arcát Standa halántékára hajtja. Stándának szinte hamuvá ég a tenyere, a szomszja gyomorégéssé változik, a sípcsontja vadul sajog, beleütötte a heverő élébe. Mi az, mi történik? A leány ajka, közeli lélegzése, aztán semmi, csak az elképesztően felkorbácsolt bódulat, feljebb, még feljebb — aztán zuhanás a szakadékba, tehetetlen halálraválás.

Nagy sokára felnyitja a szemét, Věrka egyre játékosan cibálja az üstökét. Mintegy mámorosan megy a cigarettáért — soha az életben nem tér vissza ez a pillanat, amikor először kívánta meg belső szükségből, hogy rágyújtson:

— Te nem gyújtasz rá?

— Nem, megfogadtam, hogy egy hétig nem cigaretázom — hazudik ismét Věrka isteni nyugalommal, mert már csak nem vallja be ennek a fiúnak, hogy végképp nem ízlik neki a cigaretta!

Standa mellette fekszik, a földre veregeti le a hamut, s minden újabb szippantás mintha fokozná benne a kérkedő hősiességet, úgy tetszik neki, egyszeriben

esztendőkkel idősebb lett, megférriasodott. Világjárt kalandor, olyasmi van már mögötte, amiért a srácokat meg-eszi a sárga irigység! Eddig kínosan hazudnia kellett, ha kalandjairól mesélt, ezután tapasztalatból beszél majd! Ki mérheti össze magát vele! Csak hunyorít egyet, s annyi lesz a szeretője, amennyit csak akar, minden ujjára tíz! Tekintete a falon függő újra téved — tegnap még büszke volt rá. Ma már gyerekeknek való játékszer, csakúgy, mint a mellvért. Avult dolgok. Csak nem kezd nyilazni az, akinek szeretője van!

Věrka előtt pedig, amint szemét a mennyezetre füg-gesztve fekszik hanyatt, legnagyobb meglepetésére, valami különös, szürke üresség tárul fel. Pompásan megreggelizett, eddigi, nem nagy tapasztalataihoz újabbat szerzett, kíváncsisága a mai napra kielégült. De mi lesz tovább? Örökre itt nem maradhat. A fiúnak haza kell mennie „az iskolából“, legkésőbb délig fog-nom kell a zsákot, iszkolnom kell. De hová? Anyut látni sem akarom. Hogyne, hogy ismét kifosszon, s el-vegye még a pénzemet is! Vališhoz állítsak be? Hogy majd kezembe nyomja a súrolókefét: Nesze, súrold fel a padlót, ha már itt vagy? Margit nénihez? Bajos lenne. Lehet, hogy Eliškáék megszállták a mosókonyhát — igazán nem kerülhetek a szemük elé! Aztán tegnap óta mindezeket a helyeket szemmel tartja a rendőr-ség.

Věrkát hirtelen előveszi a fájdalmas lehangoltság. Űzött vad vagyok, nincs otthonom, nincs hová lehajta-nom a fejem. Eszébe jut a Regina. Ki öntözi a virágo-kat Mareš szobájában, a hallban, ki gondolja a „bo-lond“ szakácsnő cserépvirágait? A fikuszt megint agyonöntözik, elhervad... Nem, ezerszer nem! Falká-ban járjak sétálni, játsszam vakhuszárosdit a szutykos gyerekekkel?! És lám, mégis: előbb vagy utóbb... Előbb vagy utóbb visszakerülök oda, nem oltalmaz meg a fekete hajam sem. Az egyenruhás hekusokat el-kerülhetem, de az isten ismeri az összes civil ruhását. Úgy lehet, minden utcasarkon lesnek rám, minden

férfi, aki megszólít, legyeskedik s találkára célozgat, bármely percben előhúzhatja az áttetsző fedelű igazolványt: kisasszony, kövessen!

Hová is, a teringettét, hová lett a visszanyert szabadság ünnepi hangulata, mely reggel a hajón eláraszott?... Hát Standa? Ha jól megnézem, tulajdonképpen egy kicsit elálló a füle, csapott a homloka, fiacskám, nem látszol valami elmés fickónak.

— Tulajdonképpen kivel voltál itt... akkor, amikor először megláttalak? — kérdi Standa.

Lám, kitalálta a gondolataimat! Mielőtt még megakadályozhatná, egy idegen hang válaszol Věrka helyett, egyenesen, kertelés nélkül:

— A Regina-beli gyerekekkel. Bevittek...

Standa keze megmerevedik Věrka kezén. Felkönyököl:

— Apám a Regina orvosa!...

Věrkának eláll a lélegzete. Puff neki! Az ellenszenves hideg korong az ember hátán, doktor Hamza fehér köpenyben, csakugyan, az a kissé előreugró felső ajak, hogyhogy Standán ezt rögtön nem vette észre?...

— Hogy kerültél oda, az istenért? — kérdi Standa döbbenten.

Věrka homályosan érzi, hogy a jelen helyzetben a teljes nyíltság gyümölcsöző lehet, no persze, az egyenes válasz elől azért kitér:

— Megszöktem onnan.

Standa feláll, tétován megvakarja fejét, elnyomja a cigarettavéget, s odaül a kerevet szélére. Věrka ösz-szeszorítja a szemhéját, hiába, egy-egy könny legördül a fülcimpájához. Mi van velem? Csakugyan bőgök, vagy pedig szerelmes lettem?

— No és... mit csinálsz most? — kérdi Standa.

Věrka megvonja a vállát:

— Lehet, hogy önszántamból visszamegyek...

Standa elsápad, megszorítja a leány kezét:

— S mit csinálnak majd veled?

— Elküldenek a Štěpánkába.

— Az mi?

— Afféle javítóintézet — tette feje alá összekulcsolt kezét Věrka. — Zárt intézeti nevelés, vége a szerelemnek, fiacskám.

Standának csapong a tekintete, szilárd pontot keres, érzi, hogy amit csak az imént vett birtokba, ismét kislilik a keze közül.

— Akkor aztán hogyan találkozánk?

— Sehogyan. Rács mögé kerülök, vége.

— Nem mehetsz vissza oda, eszedbe se jusson ilyesmi! Mit csinálnék tenélküled! — mondja Standa, s egyszeriben érzi, hogy őszintén beszél.

— Nagyon szép, amit mondasz, de valamit ennem kell, s valahol hálnom kell. Anyámmal összeszólalkoztam, haza nem mehetek...

— Hát az apád?

— Nincs már apám...

Standának összeráncolódik a homloka a tehetetlenségtől, nézegeti Věrkat, szép lány s tökéletes szerető, olvasta abban a bizonyos regényben, Standának tökéletes szeretője van... Mégis mindennek hamarosan vége, noha alig ismerték meg egymást?

— Adok pénzt, szállodában laksz majd, s oda járok el hozzád.

— Nem lakhatom szállodában, nincs még polgári igazolványom, anélkül pedig egyetlen szálló sem fogad be.

— Valamit majd csak kifundálunk... De hogy is hívnak tulajdonképpen?

— Věrka.

Standa kotorász a zsebeiben, kirakja Věrka elé összes pénztét, mintegy kétszáz koronát, kétségbeesett igyekezetében, hogy mindenáron megtartsa a leányt, csupán öt koronát hagy magánál villamosra, a többi Věrka zsebébe vándorol.

— Este találkozunk a városban?

Věrka elgondolkozva néz Standára. Valahogy nem megfelelő partner. Hiszen, fiacskám, majdnem nyúl-

szájad van, s ki tudja vagy-e annyi idős, mint én! Tacs-kó. Lobogott, mint a fáklya, az rendjén van... De hogy felüljek vele az Édenben az ördögkerékre, vagy valahol a parkban kószáljak vele éjjel... Legjobb csak, ha fedél van az ember feje fölött, mondogatja Margit néni, ne felejtsd el, a parkban náthát, kösz-vényt, sőt még egyebet is kaphat az ember, de persze, neked ehhez még nincs elég eszed.

Věrka szeme ott bolyong a konyha sarkában a pol-con, ahol szép rendben sorakoznak a konzervdobozok.

— Az veszélyes lenne, tudod, hogy keresnek, inkább holnap megint eljönnék ide.

Standa megnyúlt ábrázata merő kétségbeesés:

— Holnaptól kezdve apám szabadságon lesz, a nap-palt itt töltik anyuval a víkendházban. Éjszakára pedig nem engednék engem ki!

Tűnődése közben Věrka belép Standa szobájába, fel-próbálja a mellvértet, félrehajtja fejét, s tetszelegve nézi magát a tükörben.

— Olyan vagy, mint az orleáns-i szűz — csillogtatja újsütetű tudományát Standa.

— Orleáns-i lehetek. Hanem ami a szüzességet ille-ti... mától fogva, drágám... már egy kis baj van — mondja Věrka, és még csak el sem pirul.

Standát előnti a büszkeség hulláma. Egyenesen fan-tasztikus ez a lány. Mennyire szeretem... egy fokkal megint jobban szeretem...

— Mégis meg lehetne valahogy csinálni — csücsö-ríti, festi a száját Věrka a tükör előtt. — Hívd meg egy-két barátodat, otthon mondd azt, hogy idekinn hál-tok. Én esetleg elhozom Lilyt, hogy többen legyünk. Mi pedig, szívecském, majd megtaláljuk a módját, hogy...

Standa valamelyest megkönnyebbül, egyelőre meg-oldásnak látszik, amit Věrka javasol, ha nem lehet is sokszor megismételni. De ki tudja, majd meglátjuk... Érti, hogy igent kell mondania, hiszen csak egy hibás lépés, és úgy lehet, mindörökre odalesz a szerelmel

Szinte megfájdul a feje már a gondolattól is, mohó keze ellankad. Több forog itt kockán, mint a jelen pillanat, ez a fél óra — hiszen talán a leendő felesége áll előtte!

— Megkérnélek, hogy maradj itt ebédre, de ma tizenkettőkor fejeződik be a tanítás, idejekorán otthon kell lennem, különben cirkusz lenne a dologból. Anyut vigyázzba állítanám, de Pickwick, vagyis apu, szónokolna megint, mint Palacký. Örülj, hogy nincs apád, az apák mind hülyék. Most pedig okosan tesszük, ha nem együtt megyünk ki innen — mondja Standa, de Věrka arcán észreveszi a csalódást. — Ha meg nem sértelek, adnék valamit ebédre.

Věrka nem sértődik meg. Eliška sportzsákjába beke-
rül egy pástétom, egy húskonzerv, a maradék vaj és a megmaradt néhány zsemle. Věrka búcsúzik, átfogja Standa nyakát, felágaskodik, és forrón megcsókolja. Standa ismét szédül, zúg a feje.

— Az az ananász, az remek volt. Azt hiszem, szív-
vecském, álmodni fogok vele... — csilingel Věrka hangja.

Eliška zsákja meggyarapszik egy doboz ananásszal. Standa mohó keze még utoljára sebtiben elveszi jutalmát a nagy bőkezűségért. Věrka begombolja mellén a ruháját, s kisujjával megigazítja ajkán a széjjelmázolódott rúzszt. Standa az ajtórésen át néz utána, nézi, ahogy frissen lépeget lefelé az ösvényen, hátra is fordul, int a kezével. Standa vad sóvárgással gondol a legközelebbi találkára. Fel-alá ténfereg a házban, még mindenütt itt van Věrka, a fesztelen, természetes, lágy hangja — megsimogatja a mellvértet, mely az imént a leány keblét fedte, odadugja az orrát is, de savanykás vasszagot érez. Majd arccal lefele végigveti magát a kereveten, a vánkoson megtalálja Věrka nyomait, erősen behunyja szemét: Van szeretőm, most végre férfivá lettem.

— Végre férfivá lettem! — kacag fel hangosan, rá-
pislant az órára, megretten. Most aztán futás a villa-

mosra, mert különben odahaza Pickwick megjátssza majd a családfőt...

Aznap este valaki kopogtat Mareš irodája ajtaján — Eliška. Megáll a szoba közepén, kezében valami levelet gyűrőget, nem tudja, hogyan fogjon hozzá mondókájához, pírba szökik a füle, a nyaka, már piros, mint a pipacs.

— Mi jót hoztál, Eliška?

— Anyukának írtam. A gyerekektől hallottam, hogy tegnap este itt járt, és sokat sírt, nem tudta, mi lesz velem... Én... nekem ez nagyon fáj, szeretnék bocsánatot kérni anyukámtól.

Mareš nézi a levelet szorongató, reszketeg kezét. Tétovázik, a tolltartó csészéből kivesz egy koronát, s megpörgeti az asztalon, mintha játszana. Fej. Egy kicsit elsápad:

— Ha akarod, vidd el személyesen azt a levelet anyukádnak.

— Most... azonnal?... — nyitja kerekre a szemét Eliška.

Mareš rápislant az órára:

— Adok rá harminc percet. Háromnegyed nyolcra visszajössz.

Eliška arcán tébolyult öröm. Két bizonytalan lépést tesz Mareš felé, mintha a nyakába akarna ugrani, aztán rohan ki az irodából, az ajtóból hátrakiált:

— Visszajövök!...

A szakkör már együtt van, Vostřejš épp ellenőrzi, ki hiányzik.

— Eliška — bámul Emilke a mellette levő üres székre.

Mareš elfoglalja helyét:

— Épp most engedtem haza, hogy bocsánatot kérhessen anyukájától, amiért álmatlan éjszakát okozott neki. Háromnegyed nyolcra kell visszajönnie.

Döbrent sóhaj szakad fel a jelenlevőkből. Vostřejš

hunyorgat, Mareš arcát kémleli, alig észrevehetően ingatja a fejét, arckifejezése ezt mondja: Nem hasonlitos ez a kísérlet az örültséghez? ... A gyerekek némán bámulnak egymásra — jól hallották, amit Mareš mondott? Eliška tegnap megszökött, Mareš ma reggel hozta vissza, óriási szerencséje volt, hogy ilyen hamar rábukkant — és este már egyedül elereszti a városba ... Hát megbolondult az igazgató?

— Eliška hiányzik! — jelenti Hordó, aki végképp nem érti a dolgot.

— Hiszen megmondtam, hogy hazaengedtem ... Van még huszonhárom perce — fordul Mareš a sarokban álló óra felé, negyven szempár követi a tekintetét. — Mit gondoltok, visszajön vagy sem?

Megoszlanak a vélemények, a többség mégis úgy véli, hogy Eliška végleg megszökik.

— Én azt hiszem, visszajön. Tegnap ugyanis meggyőződött róla, hogy a szökés badarság, és roppant kényelmetlen, igaz-e, Karla?

A fülig elvörösödött Karla zavartan bólint, de a levegőben érezhető a feszültség, vajon milyen véget ér Eliška kirándulása, a gyerekek érzik, hogy sok forog kockán, Mareš szörnyű vakmerőséget követett el, mitévő lesz, ha Eliška ...

Mareš az esti foglalkozáson ma rögtönöz, mégpedig olyan formában, hogy Vostřejšsal beszélget. A pszichológus fölöttébb kelletlenül áll kötélnek. Zavartan meséli, hogy negyedikes korában mennyit lógott. A gyerekek zavartan csüngnek szavain, ám azért egyik-másik megfigyeli, hogy Vostřejš sokkal szaporábban hunyorgat a pápaszeme mögött, mint máskor, és igen gyakran pislant lopva az órára. Oly nyugodtan bevallja, hogy lógott, ő, akinek az a feladata, hogy bennünket neveljen? — tűnődnek a gyerekek. Mareš aztán felteszi a koronát a dologra. Színesen ecseteli, hogy ötödikes gimnazista korában hogyan szeretett bele halálosan egy negyedikes leányba. Órák hosszat álldogált szerelmének ablaka alatt, megleste, mikor tejért

ment, elébe vágott, s mindig úgy bukkant fel a sarkon, hogy találkozniuk kellett, de sosem merte megszólítani, hanem egyszeriben naponta kezdte mosni a nyakát, tisztogatni a körmeit, míg végül egy szép napon anyja tetten érte, amint a körmét tisztította, s egész tömören csak ennyit kérdezett tőle: Hogy hívják a kislányt?

A gyerekek kacagnak, néhányan megkeresik a szemükkel Ludvíkot. A fiú behúzza a nyakát, és másfelé bámul.

Hevesen megszólal a csengő, egy pillanatra mindenki megmerevedik, negyven kíváncsi szempár fordul akaratlanul az óra felé: hét perc múlva háromnegyed nyolc.

A futásban kifulladt, tüzelő arcú Eliška lehuppan a székére, nyilván a nagy sietségben elvesztette a hajcsatját, farkocsa széjjelbomlott. Liheg, akár a vadászkutya, a gyerekek mintegy vezényszóra, megkönnyebbültén dülnek hátra a széken, Vostřejš pedig csak megigazítja pápaszemét, s tenyerével végigsimít a homlokán. Mareš hosszan néz rá, majd csak úgy mellékesen megjegyzi:

— Jól tette Zátópek, hogy abbahagyta, azt hiszem, Eliškával nem bírná a versenyt.

Felszabadító nevetés, a boldog Eliškáról patakszik a veríték. Mareš már egyáltalán nem ügyel rá, szemben valaki megkérdi Vostřejštól:

— és... Vostřejš elvtárs aztán felhagyott az iskolakerüléssel?

— Az csak természetes. Máskülönben most aligha volnék pszichológus a Reginában, hanem csavarognék, és hadilábon állnék a rendőrséggel...

Aztán odafenn Mareš dolgozószobájában, távozás előtt Vostřejš egy pillanatra helyet foglal a fotelban:

— Ez egyszer megint pokoli szerencséje volt!

— Valamivel csak paralizálnom kellett Věrka esetét.

— Megértem. Nem akarom kisebbiteni a siker jelentőségét. Hanem ennek a kísérletnek hatása, sajnos, rövid életű lesz: holnap lerontja Věrka szökése.

Mareš fel-alá jár a helyiségben, ráncolja a homlokát, nem felel.

— Tudja egyáltalán, mekkora tekintélyre tett szert Věrka a többi előtt? Most ráadásul sikerült követésre méltó hőstettet véghezvinnie. Tegnap óta Věrka a gyerekek szemében a leány Jánošík. Ne ringassa magát abban a reményben, hogy holnapután már itt lesz. Meglehetős gyakorlattal bír a szökésben, ezúttal majd roppantmód vigyáz, hogy le ne fűleljék. Ha meggondolom, hogy mindez fölösleges volt... bocsásson meg...

— Ez a munkánkkal járó kockázat.

— De elkerülhető lett volna, ha ön olykor egy kicsit hallgat ránk, többiekre is. A Štěpánkából aligha lépett volna meg Věrka.

Mareš megáll, hátrateszi a kezét:

— Ez nyílt vád akar lenni?

— Ne szorítson sarokba, ön itt főnök.

— Nem, nem, nem — hadonászik Mareš a kinyújtott kezével Vostřejš arca előtt. — Csak bátran a szemembe, amint elvtársak közt szokás.

Vostřejš lélegzetet vesz, valamelyest elszürkül a homloka:

— Jó, akkor hát nyíltan és őszintén: megértem, hogy Věrkához egy kicsit más a viszonya, mint a többi gyerekekhez, elvesztette a lányát, bocsásson meg, hogy erről beszélek. Azonban Věrkának az ön érzelmi motívumai nem váltak hasznára. Ha egyáltalán létezett valami remény az átnevelésére, az csak a rendszeres munkában gyökerezett volna. A rendszeres munkában, mely megragadná, lekötné, semlegesítené volt környezetének befolyását, s kigyomlálná belőle azt a törekvést, hogy elvből dacoljon önnel is, a többi nevelővel is. Ön pedig, ahelyett, hogy átküldte volna a Štěpánkába, addig tartotta itt, míg késő lett... Egy szó, mint száz: ez az ön laboratóriumi kísérletezése a jelen esetben nem volt helyénvaló. És, sajnos, nemcsak a jelen esetben...

— Hogy gondolja ezt? — nyelt egyet Mareš.

— Úgy, hogy nem az első eset, amikor, nem bízván a Regina kapuján kívül levők segítségében, hajlandóságot mutat a kísérletezés kedvéért való kísérletezésre.

Mareš érzi, milyen hevesen kezd verni a szíve. De hát én dobtam kesztyűt Vostřejšnak, nem hátrálhatok! Csakhogy ez a hang, hiszen kis híján úgy fest a dolog, mintha ő volna itt az igazgató!

— Nézze, tanítófamíliából származom, már a nagyapám kántor volt, jómagam pedig harmincötödik esztendeje végzem a munkámat...

Vostřejš egyre szaporábban hunyorgat. Most vagy soha:

— Ha már itt tartunk, úgy lehet, épp az a baj, hogy folyvást egyformán csinálja, pedig az idők megváltoztak. Kapcsolatot tart fenn a szülőkkel, igaz, lőt-fut, kijár ezt-azt védenecinek, dolgozik, mint egy ló, de a többieket lebecsüli, minden az ön vállán nyugszik, s nem akarja elismerni, hogy nem bírja.

— Elbírnék még többet is, világéletemben sokat dolgoztam... de úgy látszik, egyes embereknek itt nincs ínyére, hogy a főnök a maga teljesítményével, hogy úgy mondjam, túlságosan emeli a normát.

— Nem a ledolgozott órák száma a döntő, a munkamódszerben, a kissé már elavult munkamódszerben van a hiba.

Marešnak elállt a lélegzete:

— Hallja, ezt nekem eddig még senki sem mondta. Bevallom, meglepett, s nem éppen kellemesen. Ön szerint én hát afféle múltba vágyó, ómódi ember vagyok. Nincsenek kétségei tán még a világnézetemet illetően is? — csikordult meg hangjában az irónia. — Sőt, nem írja terhemre esetleg a pártosság hiányát? — terpeszkedett el, és sértődötten csavargatta bajusza hegyét.

— Ami a meggyőződését illeti, aligha lehet kifogásom. Ha azonban a munkamódszereit és az emberekhez való viszonyát nézem... bocsássa meg az őszinte-

ségemet, de... Ön inkább óhumanista, mint kommunista. És most azt sem bánom, ha mindjárt a pártbizottság elé cipel.

Mareš összecsapta kezét, elvörösödött, már ott tartott, hogy kirobban, de egyszeriben egész érthetetlen módon megrázta fejét, érezte, hogy kiszáradt a torka, kissé reszkető kézzel vizet töltött a pohárba, és egy hajtásra megitta.

— Köszönöm önnek a pártleckét — kezdett fel-alá sétálni az irodában, rázogatta, csóváltatta a fejét, hadonászott a kezével. — Óhumanista! Tudja ön egyáltalán, mióta vagyok a pártban? Attól a naptól fogva, amikor a mi zsakettba öltözött humanistáink aláírták a kapitulációt. Beneš csomagolt, készült Londonba, én pedig mentem a pártba, hogy megfizessem a belépőt a koncentrációs táborba. Ezt akkoriban nem valami sokan tették meg, érti, tisztelt elvtárs? — Megállt, hangosan fújt, lihegett, végül legyintett, egy kissé szenvedőn Vostřejšra meresztette kékesszürke szemét: — Egyébiránt rosszul teszem, hogy erről beszélek. Tudja, mit mondott Tolsztoj? Sose magyarázkodjunk...

— Tolsztoj azt is mondta, hogy a nevelés alapja a válás. De azért szívesen olvasom — állt fel Vostřejš, és nyújtotta a kezét Mareš felé: — Bocsásson meg, ha megsértettem, jól tudja, mennyire becsülöm, de kellett, hogy egyszer már valaki megmondja ezt önnek, s a Reginában rajtam kívül senki sem merné megtenni.

Az előszobában megszólal a csengő, Anna boldog sejtelemmel megy ajtót nyitni:

— Vojtácska! — kiált fel, bevezeti a fiút a szobába, leülteti a kerevetre s erősen magához öleli. Az ismerős ibolyaillat, Vojta egy darabig tűri anyja becézgetését, idegesen tapogatja meg zsebében a kis palackot.

— Mit mondtál otthon, Vojtácska?

— Hogy a pajtásaimhoz megyek, anyukám. Nézd csak, tegnap fogtam! — A palackban, az éteres vatta fölött néhány lepke, futrinka, és két éjjeli pillangó. Hanem Vojtát vonzza a kisasztal, amelyen ott az új fekete tok, s benne ...

— Ne szaladj még, Vojtácska, ha tudnád, mennyire vártalak! ...

A tarka lepkének oly gyönyörű színes a szárnya, hát még ha minden százszorta nagyobb lesz! Anyuka nyilván megőrült, úgy elhalmoz a csókjaival, mintha kisbaba volnék. Piros lesz még a fülem is, és majd mosakodhatom egy óráig, hogy apuka véletlenül észre ne vegyen valamit — hanem egy ilyen mikroszkóp belekerült néhány százasba ... nem szabad anyukától megtagadnom az örömet ...

— Kérsz egy kis kávé, vagy inkább kakaót?

— Inkább kakaót.

Vojta végre magára marad — krómozott szabályozó csavarok, fényerősítő tükör, csillogó szemlencse, pompás kis gép. Csipesszel beilleszti a lepke szárnyát az üveglemezek közé, beállítja a fényt, nem létezik számára a világ!

— Kihűl az uzsonnád, Vojtácska.

— Gyere csak, anyukám, nézd meg, az a kék folt a szárnyon akkora, mint egy halastó! Tegnap fogtam szalamandrát, az nagyobb lesz, mint a krokodilus ...

De nem hozhattam magammal, apuka furcsállotta volna. Apuka csendő: a múltkor megkérdezte, ki varrta fel a gombomat, s amikor azt mondtam, hogy én, kezembe adta a tűt meg a cérnát: most pedig, úgymond, varrd fel az én gombomat, de pontosan olyan lába legyen, mint annak... mint annak, amit te varrtál fel, anyukám...

Anna tálcán cukorkát hoz:

— De haza nem viheted a mikroszkópot, ezt megérted, ugye?...

— Természetes, anyukám.

Mi lenne, ha fordított volna a helyzet? — villant át Anna agyán. Nem, Gustav aligha sülyyedne le annyira, hogy így viselkedjen.. De hát melyik anya lenne képes belenyugodni, hogy kéthetente egyszer mindössze néhány órán át élvezze egyetlen fia társaságát?! Gustav okosabb lehetne, nem szabadna annyira kötnie magát a bírói ítélethez. Gustav, Gustav. Hát én? Nem mondhatná Gustav ugyanazon a jogen, hogy *én*, lehettem volna okosabb — és naponta mellettem lehetne a fiam? Hiszen ha akkor Karel történetesen így szól: Holnap útra kelünk mindörökre Ausztráliába, fogom a bőröndöt és megyek — tán anélkül is, hogy búcsút vettem volna a fiamtól. És most? Éjjel, amikor alvás helyett Vojtára gondolok, a falinaptár utolsó oldalán a vonásokra, amelyeket titokban húzok, míg csak el nem jön az a második vasárnap... Vagy pedig kezdi felütni fejét bennem a női szerelemnek ama bizonyos második stádiuma?... Lehetséges — ha gyerekem lenne Kareltől... Egy kicsit zavarba hoz, ha elképzelem, hogy Vojtának tizenöt évvel fiatalabb testvére lenne... Miért is halt meg Marcelka, ma tizenkét esztendő volt, s a leányok mindig az anyjukhoz vonzódnak. Mondhatnám, az a szerencsétlenség, Marcelka halála mért végzetes csapást a mi egész családi együttélésünkre is...

Mindent megkapsz, ami csak eszedbe jut, hát mi bajod tulajdonképpen? — mondta a múltkoriban Karel.

Hogyan magyarázza meg neki, hogy ez csak egyes emberek életét tölti ki?

Talán... talán mindez annak a szerencsétlen tulajdonságomnak következménye, hogy mindig gyorsan tudtam határozni, még büszke is voltam erre az érelyemre, pedig úgy lehet, bizonyos esetekben csupán hebehurgyaság volt. Fiatal lány voltam, amikor felbukkant Gustav, két-három mire sem kötelező diákszerellem, aztán egyszeriben komoly házassági ajánlat! Kiegyensúlyozott, kész férfi. Tán éppen az sodort annyira hozzám, hogy olyan sokkal idősebb volt, különben is a megszállás alatt mindenki a családi életben keresett menedéket. S Gustav, nota bene, bolondul belém szeretett.

— Akar a feleségem lenni?

— Tán meglepődik: akarok.

Nem, semmi okát nem láttam, hogy idejekorán visszavonjam ezt az elhamarkodott igent. Szeszély, elvakultság, kíváncsiság? Ma már nem tudnám pontosan megmondani, mi volt túlsúlyban. Lehetséges, nyomott a latban az is, hogy Gustav akkor már jelentett valamit, s kétséggkívül volt egy kis része a dologban annak is, hogy féltem, elhurcolnak a birodalomba kényszermunkára. Ki állt volna ki a kiadóban egy fiatal, kezdő munkaerő mellett?!... Csöndes háborús esküvő... rövid három hónap az annyira vágyott megbúvásból... aztán megállt az ablak alatt a fekete gépkocsi, a két alak egyikének tenyerében a pléhtábla: Geheime Staatspolizei... Véget nem érő rettegés Gustavért, megélhetési gondok, végül is csak a már útban levő Vojta mentett meg a birodalomtól...

Más Gustav jött vissza a háború után, vagy csak nekem most úgy rémlik? Dőre elképzelés, hogy majd ott folytatjuk, ahol abbahagytuk — a megszállás, a háború tán mindkettőnket megváltoztatta. Gustav belevetette magát a munkába, mintha pótolni akarta volna az elvesztett éveket — én pedig a nyomor és ínség hosszú-hosszú hónapjai után végre megpihenhettem otthon,

Megszületett Marcelka — és amikor négy esztendő múltán nyugodt lelkiismerettel ismét állásba mehettem volna, legnagyobb meglepetésemre rájöttem, hogy — elkényelmesedtem. Vonzott a korlátlan szabad idő, önmagamot arról nyugtatgattam, hogy a gyerekeknek hasznosabb, ha anyjuk odahaza van. De volt talán ebben egy kis dac is: ha nem váltottad be a házaselet boldogságáról alkotott elképzeléseimet, legalább gondoskodj rólam! Gustav robotember, biztosan nem gátolta volna, hogy dolgozni menjek. Most pedig, amikor magam akarnék, Karel nem enged: nem szorul rá, hogy a felesége segítsen neki a családfenntartásban, ahogy ő mondja. Hiszen, úgymond, van arra még idő, úgy lehet, egyszer majd a rezsim annyira a víz alá nyomja, hogy maga küld majd dolgozni...

Vojta ott görnyedezik a mikroszkóp felett. Anna kezéből kihull a kötőtű. Miért nem játszik ez a gyerek még mindig a földön a mackóval? Hová lettek az idők, amikor még én voltam első számú menedéke, én voltam előtte a megingathatatlan tekintély? ... De hiszen már tizennégy éves, rövidesen rálép a maga útjára, nem lesz rám szüksége. Szeretném dédelgetni, mint valaha, szeretnék vele játszani, szeretnék közel kerülni hozzá. Hiába, tudom, jobban érdekli nálam a mikroszkóp, ez a közönséges csalétek, amivel egyelőre ideláncolom ehhez a lakáshoz. Csakis a lakáshoz...

— Vojtácska, az asztalon a sütemény, a kakaó pedig már teljesen kihűlt, várj csak, megmelegítem...

Nyikordul a kulcs a zárban, Anna tekintetében csalódás. Kár a kettejük magányáért, ma nem várta ilyen korán Karelt.

— Szevasz, Vojta! — Patera sebtében megcsókolja Annát, erősen megszorítja a gyerek kezét. Ő, Vojta amíg él, nem felejtí el Patera bácsinak, hogy úgy bánt vele, mint férfi a férfival, s nem kezeli holmi elsős kölyök gyanánt. Patera visszamegy az előszobába, és egy terjedelmes dobozzal jön be. — Meglepetésnek szántam majd estére, de ha már itt vagy, Vojta, legyen

benne részed neked is. — Papírsustorgás, máris ott áll az íróasztalon az asztali lámpa a díszes fényellenzővel. — Hanem mindez még messziről se minden — mondja zajosan Patera, egy darabig semmi, Vojta szimatol, a szobában enyhe tömjénillat árad el.

— Nagyszerű, Patera bácsi!

— Ez már döfi, ugye? Egy hónapja hajszolom már, magától értetődő, kéz alatt szereztem, mindent, ami valamit ér, csak kéz alatt tud megszerezni az ember. Bájos templomi illat! Mit szólsz hozzá, Anna?

— Csináljak egy kis kávé?

— De ehhez mit szólsz? Mihelyt átmelegszik a körte, illatozni kezd!

Anna letakarította Vojta után az asztalt:

— Megjárta volna tán az illat nélkül is — mondta csak bizonyos idő múlva.

Patera megsértődött, homlokára árnyék telepedett, Vojta fölé hajolt, aki egészen belemerült a játékba.

— A nő és a technika két ellentétes valami. Ha az asszonyokon múlték, a kocsik mindmáig kerekek helyett szántalpakon járnának, és a leggyorsabb forgalmi eszköz a számár lenne. Kérem azt a kávé, drágám — fordult Annához. Leül a mikroszkóp mellé, és élesbe állítja. — Két világban élsz most, ugye? Remélem, nem holmi légylábat tettél bele! De mi újság az iskolában, hány kettesed lesz.

— Szeretném, ha egy se lenne. De félek az oroszról.

Anna a konyhában feltette a vizet a kávénak, s visszajött.

— Tudnék én receptet az orosz tanulására — húzott elő táskájából Patera egy kötegni iratot. — Tanulj németül, és kész: groszmejszter upal v cejtnot, eto bil buhgaltyer. De ha volna kalapom, levinném előtted, mint mindenki előtt, aki megtanulta a cirillábécét. Hál' istennek, már nem vagyok iskolaköteles: nekem hetesem lenne oroszból. Vannak itt a földön emberi ésszel felfoghatatlan dolgok: az egész civilizált világ a latin írást használja ...

— Nescafét kérsz vagy közönségeset? — szakítja félbe Patera elme-futtatását Anna, hangjában némi türelmetlenséggel.

— Közönségeset — feleli Patera, mintha abban a pillanatban megfélekedezett volna Vojtáról. Rokonszenves arcán titkolt öröm suhant át, látszott, hasztalan igyekszik tovább rejtegetni. Zsebébe nyúlt, s oda-nyújtott Annának egy nagy plexiüveg hajcsatot. — Hogy kontyot viselhess. Egy hete járok már oda, végre tegnap megint kaptak...

— Igazán kedves vagy — tette rá Anna kezét egy pillanatra Patera kezére. — Jaj, forr a víz!...

Patera nézett a felesége után, az ajtóban megvillant telt, formás lábikrája. Patera egy pillanatra lehunyta szemét: ma este megcsókolom a térdhajlata gödrét. De nyomban mellen üti a mai délután emléke, s undorral gondol a vállalatra, ahol dolgozik...

Anna jön a tálcával, Karel az iratok fölött ül, mutatója ritmikusan dobol az asztalon.

— Tessék a kávé, Karel.

Semmi válasz. Furcsa dolog, Karel magába mélyedt, gondolja Anna némi keserű iróniával.

— Történt valami?

— Semmi, Annácska. Új káderes jött, ennyi az egész. Új seprű... ahogy mondják... No, Vojta, elkészült már a röpci?

A gyerek zavartan fordítja el fejét a mikroszkóptól, hiszen a repülőgépet odahaza készíti az apukánál, ez nem tartozik a Patera-ház ügyei közé...

— Megvan, csak nem repül messzire.

— Benzinmotor kellene belé, akkor aztán repülne, barátocskám!

— Hej, az kellene, Patera bácsi — ragyog fel Vojta szeme.

— Mi van azzal a káderessel? — szólal meg Anna, miután megitta a kávé.

— Semmi. Érdeklődött Honzától, aki szemben ül velem. A víkendházunkra kíváncsi, meg hogy miből vet-

tűk az autót, miegymás. Honza, természetesen, megsúgta nekem a dolgot... No hát az a motor — intézi szavait Patera a sarok felé. — Láttam egyszer egy modellversenyt, barátocskám, az egyik kollégám modellje óránkénti kétszáz kilométeres sebességgel repült, s a harmadik helyen végzett!

— S mi okból érdeklődik annyira felőled az az új... — töltötte teli újra Anna Karel csészéjét.

— Azt magam is szeretném tudni, drágám. Természetesen... mindent a hátam mögött... Megmondanám neki, ne félj, mi mindent tettem a vállalatért, csak a sok anyag, amit felhajtottam, vagy vegyük azt, hogy mennyi gépet szereztem az építéshez abban az időben, amikor sehol semmi nem volt... De hát beszélhetek? Hivatalosan semmit sem szabad tudnom...

Vojtát nem hagyja nyugton a motor. Lám, megint csak bebizonyosodott, milyen prima ember ez a Patera bácsi! Apuka aligha beszélgetne vele ilyesmiről, azt se tudja tán, hogy árulnak ilyen kismotorokat.

— A múltban elvittem az iskolába a röpcsit, de balhé lett belőle, az oszi lármát csapott, újságkivágást a jelentős eseményekről, azt mondja, nem hoz senki...

— Teljesen igaza volt, Vojta. Minek a gyerekeknek a játék! Nem százszor érdekesebb a Rudé právo vezércikke, mint a motorhajtású röpcsi?!

Anna rápislant a férjére, de úgy tesz, mintha nem vett volna észre semmit.

— Ez a fejlődés, Vojta — folytatja Patera. — A mi időnkben még az az avult nézet uralkodott, hogy az iskola azért van, hogy a gyerekek megtanuljanak olvasni, számolni. Szerencsére túlhaladtuk már azokat az idők: számtan nélkül még elboldogul az ember a kibernetikában, de a történelmi materializmus nélkül hozzá se szagolhat.

— Karel!

— Persze, a kávé. Nem, köszönöm, drágám, már nem kérek.

— Csakhogy, Patera bácsi, nem érdekel bennünket, ha az oszi, mondjuk, az irányított gazdálkodásról beszél.

— Ez nagy hiba — szegezi Patera a mutatóujját Vojta mellé. — Hogyan akarod a marxizmus nélkül megérteni, hogy minden rendjén van, ha majd egyszer a bölcsészettudományi doktorátusoddal elküldenek, tesszem azt, répát ásni?

Anna zajosan takarítja el az edényt, homlokán elmélyül a ránc.

— No de hogyha igazán nem értjük!

— Barátocskám — csapja össze a kezét Patera —, meg kell értenetek! Képzeld el, hogy majd egyszer kitesszik a szűrődet a hivatalból, mert az ükapádnak egy inast alkalmazó csizmadiaműhelye volt... A dialektika ismerete nélkül még esetleg sérelmesnek találnád a dolgot!

— Most már elég legyen, Karel! — Annának ezer kedve lett volna, hogy jól odamondjon, de a gyerekekre való tekintettel uralkodott magán, csak keserűen intett fejével a szomszéd szoba felé: — Gyere, Vojtácska, megmérem a válladat... a szvetter miatt... — húzta a gyereket magával, s méricskélte fölöslegesen immár másodszor a vállszélességét, mellbőségét, a keze reszketett. — Nem volna kedved egyet sétálni? Ne félj, más irányba megyünk — nyugtatta meg a fiút, mert kitalálta gondolatait.

Indulás előtt Vojta bement a fürdőszobába, Anna visszatért az edényért.

— Csodálkozom rajtad — mondta élesen.

— Tán nincs igazam?

— Magától értetődő, hogy nincs. Szándékosan felnagyítasz mindent, amiből az ilyen gyerek...

— Hallod, azt hiszem, te szép lassan bolsevikká válsz — vágott közbe Patera.

— Ne beszélj butaságot, tán csak ismersz...

— Azt hiszem, nem ismerlek. De egyáltalán kevés dolgot ismerek, mint minden primitív...

— Karel!

A férfi idegességében, egész szokatlanul, nem tudott beletalálni a házikabát ujjába:

— Egyszóval: képtelen vagyok... Nem állok a kor színvonalán. Legfeljebb arra vagyok még alkalmas, hogy kocsit szerezzek, víkendházat építsek, pénzt keressék, meg hát más ilyen kicsiségekre...

A fürdőszobában abbamaradt a vízsúgás, Anna egy keserű taglejtéssel elhallgattatta férjét, szó nélkül ment a kalapjáért, keresgélt a szekrényben, nem tudta, melyiket vigye, azon kapta magát, hogy felindulásában nem is erre gondol.

Vojta visszament, hogy elbúcsúzzon Paterától.

— Szevasz, és figyelj a tanító elvtárs magyarázatára, hogy tiszta jeles légy. Az pedig ne aggasszon, hogy nem érdekel a dolog, lehet, hogy őt magát se érdekli, s talán máskülönben egész derék ember. Gudbáj, Vojta, aztán gyere megint minél hamarabb, te vén partizán, légymájat keríték a mikroszkóp lencséje alá.

Anna ballag Vojtával a kora esti utcán. Csak igen lassan oszladozik a kedvetlensége, tulajdonképpen mi baja Karelnak? Annyi ember él csupán a fizetéséből! Hogyan egyeztethető össze Karel gyűlölködése és a jólét, amelyben élünk? Vagy talán... Hirtelen támadt bizonytalanság, de Anna ismét legyűri. Ostobaság, Karel gazdag családból való, csak ékszer mennyi maradt rá az anyjáról, egyébként tavaly eladta a briliáns fülbevalót, amely Annának különösképpen nem tetszett — végül pedig egyáltalán nem lehet mondani, hogy valami nagyon szórja a pénzt...

Megnyugodott, Vojta belecsimpaszkodik, jó érzés így menni a fiával, aki már csak fél fejjel kisebb nála, s ma holnap beéri. Tavaszi illatok a levegőben, két kislány jön szembe velük, egyiknek a kezében zsinóron lebegő zöld léggömb, a másiknak maszatos a szája a csokoládés fagyalttól.

Cukrászda, hátul az elkülönített helyiségben néhány asztalka, félhomály, pillanatnyi kellemetlen érzés:

más anyák emelt fővel, fénylő homlokkal lépnek be fiukkal bárhová, nekem pedig bujkálnom kell, mint valami gonosztevőnek... Ülnek a kétszemélyes asztalkánál, Vojta eszegeti a tortát, a habkúp tetején egyszer csak kibuggyan az eretnek gondolat: Ha szüleim el nem válnak, most ez mind nem volna. Vagy talán apuka tudna nekem valaha mikroszkópot venni?! No és anyuka? Patera bácsi nélkül hol venné azt a sok pénzt?! Patera bácsi remek ember! Elvégre mi köze hozzá, hogy a feleségének van egy fia az első házasságából! Semmi! Ma mégis van gumicsónakom, mikroszkópom, és akkor ehetem süteményt, amikor eszembe jut. Hát még az autó — mindjárt kettő is: Pateráé és Hamzáéké. A múlt vasárnap, amikor Patera bácsi Spartakjának nem működött a gyújtása, egész napos kiránduláson vettem részt Hamzáékkal, s egyáltalán nem éreztem magam rosszabbul, mint máskor Patera bácsival és anyukával. Ráadásul szert tettem új barát-ra is — egyszer talán majd sikerül utolérnem Standát.

Elkapja anyja rászégezett tekintetét, szeretetet és bámulatot lát benne. Rámosolyog anyukára, anyuka aranyos, jót akar neki. Amellett, természetesen, jobb helyzetben is van, mint apuka, mert több a pénze. Ha jól meggondoljuk, drága anyukám, elég sokba kerülök neked. Nyilván úgy van ez, ahogy Patera bácsi mondja: minden bolondéria pénzbe kerül... Pillantása anyja kivágására téved, meg kell hagyni, illik neki ez a ruha, a termete máig is olyan, mintha sokkal fiatalabb volna... Hirtelen támadt elképzelés: Ha úgy anyuka állna ott a tengerparton, mint azok a Standa képein?!... Fúj, malac vagyok, pirul el magában, s egyszeriben, nem tudni, mi okból, valahogy sértőnek találja a mély kivágást. Elkomorodik, leszegi fejét a tortaszeletes tányérka fölé: azért sose bocsátom meg neked, amit apukával tettél: elhagytad, hogy megszerzhesd magadnak Karelt. Vagy csak azért... hogy több legyen a pénzed? A jó ég tudja, nehéz eligazodni a felnőttek dolgaiban...

— Nem ennél még fagyaltot, Vojtácska?

Vojta bólint. Anyja látja rajta, hogy mondani szeretne valamit, de zavarban van, s nem tudja, mi módon fogjon hozzá.

— Mi az, Vojtácska?

— A múltkor a kerékpárom első kerekén elpattant egy küllő. Beleakadt a villába, s ha ki nem tépi, eldűltem volna.

— Nagyon sebesen hajtasz, Vojtácska. Ígérd meg nekem, hogy ezután óvatosabban hajtasz...

Vojta kitartóan szedegeti fel a tányérkáról a torta-morzsát, noha kérhetne további szeletet:

— Rozoga tragacs az a kerékpár. Apuka már tizenöt évvel ezelőtt járt rajta!

Anna figyelmes lesz, keze a kávé csészével félúton megáll. Úgy találja, valami hamisan cseng Vojta szavaiban, tudja, hogy mi, de szeretné, ha tévedne...

— Vigyáznod kell, Vojtácska, hiszen tudod...

— A festés is lepattogzott róla, a gyerekek kinevetnek, Pepík azt mondta a múltkor, hogy alighanem még a kőkorszakból maradt rám ez a bicikli...

Anna már tudja, hogy nem tévedett. Rendes sorsa ez az anyáknak, amikor a gyerekeik abba a korba jutnak, hogy a maguk útjain kezdenek járni? Vojta mindig kivételesen szerény gyerek volt. Változóban van a természete, vagy pedig egészen természetes vágy ez benne olyan dolgok után, amelyekre minden fiúnak joga van? Nem tudom, pillanatnyilag képtelen vagyok rá, hogy megítéljem, de... Feltámad benne a gyanú, elnyomja, de újra feléled. Standa! Standa mindent megkap, ami csak eszébe jut, Hamzáné rontja, tömi pénzzel. Egyáltalán megfelelő barát Standa Vojtának? Igaz, nem nagyon ismerem, de néha bizony egy kicsit furcsán viselkedik — de hát melyik tizenöt esztendő fiúban nincsenek kamaszos hajlamok?! Azt hiszem, tévedek: Standa a szüleikhez udvarias, egy szóra engedelmeskedik... És... ha nincs Vojtának ez a barátja — ki tudja, vonzaná-e annyira a víkendház. Mindez tán

csupa fölösleges aggodalom — Vojta megkapta otthon a szilárd alapot, Standa pedig orvosnak a fia...

Megitta a kávét, Vojta eszegeti a fagyaltot, körülkapargatja, karcsú pagodát mesterkedett a pohárba, lám, mégiscsak gyerek még... S mi lesz, ha az apja veszi meg neki az új kerékpárt? Ha Gustav megelőz, s a maga oldalára billenti a gyerek rokonszenvét? Másfelől meg — nem pumpolhatom folyvást Karelt Vojta kedvéért, noha tán egy szóval sem tiltakozna. Gustavval szemben is méltánytalanság az ilyesmi, Gustav erre nem szolgált rá. Ha állásba mennék, lehetne saját pénzem. Hiszen tulajdonképpen otthagytam a munkát, még mielőtt meggyőződhettem volna róla, hogy képes vagyok-e valamire. Buta nem vagyok, megálltam volna a helyem. Így meg... A fiam lehajtott feje, hátul, ahol a választék véget ér, eláll a haja, mindig ott volt az a kakastaréj. Állán a gödröcske — ebben rám ütött. Az én gyerekem, az enyém... Görcsösen megszorítja a fia kezét, nehezére esik megállnia, hogy meg ne csókolja, mint amikor még pólyába takart, rózsás csecsemő volt.

— Örülnél, ha... vennék neked új kerékpárt, ugye?...

— Persze hogy, anyukám! — sugárzik fel Vojta arca.

Marcelka, szerencsétlen leánykám! Inkább azon kellene igyekeznem, hogy egyáltalán ne kerékpározzon. Hát nem volt elég egy tragédia?! Vagy már mindenre képes vagyok, csak hogy magamhoz láncoljam a fiút?... Örültség, nem szabad hisztérikussá válnom, ezer meg ezer fiúgyerek kerékpározik, ha mind...

Egyharmaddal alább száll a hangja, maga is meglepődik a tónus tárgyilagosságán:

— Valamiért valamit, Vojtácska. Egy feltétellel: hente legalább kétszer, nem pedig egyszer, eljössz hozzánk. Apukának nem szabad tudnia róla.

A gyerek szemmel láthatólag habozik, nem felel mindjárt.

— Mi az... hát már nem szeretsz?...

— Szeretlek anyukám... tudod, hogy szeretlek...

Anyuka keze remeg, gyűrögeti az abroszt, kissé már hervadó arca sápadt. Vojtának megesik rajta a szíve, körülnéz, senki nincs itt a boxban, a gyöngén világító villanykörte alatt, az emberek ma inkább kinn üldögélnek: kurtán megcsókolja anyja ajkát, rádöbben, hogy a rúzs száraz íze nem kellemes neki, egyszeriben zavart bűnbánattal érzi, hogy amit most tett, nem szeretetből tette, s nem is volt kellemes. Nem tudja, mit gondoljon magáról, rossz vagyok, százszor rossz vagyok, hiszen az anyám, a könyvekben írják, hogy ő az, aki az egész világon a legközelebb áll hozzám — és új kerékpárt vesz nekem...

Feláll, erősen megöleli anyját, és keblére vonja a fejét:

— Hogyne szeretnélek, drága anyucikám, hiszen te vagy az én egyetlenem...

2

Vasárnap reggel. Mareš megáll a ház előtt, kár ezért a verőfényes, szép napért, de mit lehet tenni: annyira szükséges, hogy négyszemközt beszéljen egyes szülőkkel, s akad egész sereg olyan, akiket máskor, mint látogatási vasárnapon, hat ökörrel se lehetne bevonszolni a Reginába. Széliránt fordul, hogy rágyújtson. A városon túl magasodó, távoli hegyek a tegnapi eső után szilvakékek, s az üvegszerű levegőben egészen közel látszanak. Kevésen múlt, hogy el nem rontottam Vojta vasárnapját. Nem, nem helyes, hogy féltékenykedem Annára; a gyerek biztosan a hetedik mennyországban érzi majd ott magát.

Pár lépéssel előtte egy ismerős arc.

— Itt vár rám?

— Vasárnap a Reginában annyi a vendége, hogy tán nekem nem is tudna időt szentelni, ne haragudjon...

Marešnak ezer kedve volna, hogy megmondja Emilke anyjának: a szülőkkel való beszélgetésre ott az irodája. Mennyire örült, hogy gyalog megy majd egészen a Regináig, kellemes hűvös a reggel, jólesik a cigaretta, és senki se zavarja meg gondolataiban... Bosszúból felszáll a villamosra. Legalább nehezítem a dolgot, te kicicomázott gyönyörűség, hátha majd valaki a nagy tolongásban rálép a divatos hegyes orrú cipellődre!

— Bizonyára tudja, igazgató úr, mit akarok — függeszti Marešra zavart tekintetét egészen közletről az asszony. Úgy rémlik neki, hogy Mareš az „úr” szó hallatán egy picurkát elkomorult.

— Halvány sejtelmem sincs. — Ha úgy belépnél a padlórésbe, tán letörne a túsarkad, s elszállna vitorládból a szél, tülekszik Mareš szándékosan oda, ahol legnagyobb a tolongás.

— Rövidesen sor kerül rá, hogy végérvényesen döntenek szerencsétlen házasságom ügyében — mondta szemét lesütve, tompított hangon a nő.

Mareš bajuszát fogdossa, hallgat.

— Emilke pedig roppant sokat ad az ön szavára — folytatja az asszony. — Sokkalta nagyobb tekintély a szemében, mint a szülei.

Nem is nagyon csodálkoznám rajta, noha ez nem igaz, gondolja magában Mareš, de nem szól semmit, azt nézi kárörömmel, mennyire igyekszik az asszony, hogy fel ne keltse az utazóközönség figyelmét.

— Én tudom, hogy maga is szereti Emilkét, mindenki tudja magáról, mennyire szereti a gyermeket...

— Ez, azt hiszem, nem tartozik ide — szorítja meg Mareš erősen feje fölött a fogódzót. A megértés legkisebb jele nélkül néz az asszonyra, közletről egészen jól látszik a két szemöldöke, az eredetit nem sikerült teljesen kitépnie.

— Nagyon szépen kérem, igazgató elvtárs, győzze meg Emilkét arról, hogy a bíróság előtt hozzám kell ragaszkodnia, ha nem akarja elrontani az éle...

— Rosszul hallok, hangosabban beszéljen — mondja Mareš nagy hangon, ördögi nyugalommal.

Az asszony ijedten néz körül, kivonszolja Marešt a peronra, ott kevesebb az ember. Mareš elismételteti a kérést.

— Kedves asszonyom — mondja aztán, de egyáltalán nem vet féket a hangjára —, a gyermekotthonok nevelői se nem kerítők, se nem intrikusok. Nem támogatók olyasmit, amiről magam sem vagyok meggyőződve.

A legközelebb állók odafordítják a fejüket, az asszony meggörnyed a szürke kosztümben, arcán alázat és kétségbeesés:

— De hiszen a gyerek boldogságát akarom, nincs senkim rajta kívül, hiszen maga is apa...

— Magának nem is annyira az a fontos, hogy megkapja Emilkét, hanem hogy semmi körülmények közt ne kapja a férje.

— Hogy mondhat ilyet... Értse meg, milyen helyzetben vagyok, végre már meg kell oldani ezt a kérdést, már a hivatalban is sürgetik, továbbá az sem közbős, miképp vélekednek rólam a szomszédaim..

Mareš egy megállóval előbb leszállt, semmi kedve sem volt hozzá, hogy folytassa a beszélgetést az irodában:

— Már megint az emberek vélekedése. Tudja, mit mondott erről Lev Tolsztoj? Nem az emberek szájában, hanem a tulajdon lelkiismeretünkben lakozik a jó hírnök.

Az asszony belevájt körmével a tenyerébe, feltámadt benne a dac:

— No hiszen, ami azt illeti, magánál sincs minden a legnagyobb rendben! — sziszegte.

Mareš megállt, mint akit leforráztak, keserűen megrotta magát pillanatnyi heveskedéséért, a kimondott szavak ott visszhangzottak a járdán, senki le nem törli őket.

— De az én lelkiismeretem tiszta, asszonyom... —

mondta jóval csöndesebben, ment tovább, keze meglepően mozdulatlanul csüngött a törzse mellett.

A Regina előtt három-négy türelmetlen asszony várakozott, kisebb-nagyobb csomag a kezükben, arcuk zavart mosolyra húzódik, amint megpillantják az igazgatót. Mareš rápislant az órájára, tíz perc múlva nyolc. Tisztelt anyukák, ha csak ötödrésznyi figyelmet szenteltetek volna gyermekeiteknek, mint ma, nem kellene most itt várakoznotok a járdán — szeretne volna hangosan mondani, de hallgatott.

— Csak énhozzám jött, vagy pedig Emilkéhez is? — kérdezte kísérijétől, azzal a titkos vággyal, hogy inkább ne kívánja látni Emilkét.

— Természetes, hogy Emilkéhez is — vágta rá az asszony szaporán.

Mareš némán bebocsátotta maga előtt a kapun, a többi látogató anya tódult utánuk.

Fönn a hallban hirtelen elvált az ablaktól egy fiúalak, eszeveszett rohanás le a lépcsőn: Itt az anyuka, itt az anyuka! Emilke repül ki az ajtón, mint a nyíl, csaknem belerohant Ernába, ma nyitva a hátsó bejárat, s Erna a kertben örködik, a legutóbbi hármasszökés óta szigorúbb rendszer uralkodik az otthonban. Mareš zavartan szemléli a viharos találkozást, jelen kellene lennie a beszélgetésnél, de itt egy sereg más anya... s lehet olyan szívtelen az ember, hogy azok miatt megkurtítsa Emilke boldogságát?!

Emilke hozzásimulva vezeti anyukáját, egyszeriben eltűnt minden kétely, amelyeket apja oltogatott beléje, s amelyek egész héten át emésztették. Leülnek a padra az ezüstoffenyők alá, Emilke elárasztja anyját a legújabb szenzációval, elmond mindent, amit tud a három kislány szökéséről.

— Képzeld anyukám, Věrka máig sem került meg! Eliška azt mesélte a gyerekeknek, hogy Franciaországban fűltek le, de senki se hitte el neki!

— Nézd csak, Emilke, mit hoztam neked!

Tíz deka bonbon! Tán csak véletlen, hogy pontosan

az a fajta, mint amit egy hónapnak előtte kapott. Emilke elragadtatással szemléli anyukáját, már megint új frizurája van: a szokottnál jóval rövidebbre nyírt haj, kétoldalt a halántékán kunkori fürt. S az első látogatók közt jött, vasárnap van, de az ő kedvéért ilyen korán felkelt!... Valamennyi közt a legjobb édesanya a világon... Nem győzi eleget bámulni — arccsontján a finom rózsapír, mennyire illik neki! Hátha tetszene így apukának is...

... Azt most más dolgok érdeklik, Emilke...

Nem igaz, nem igaz, bonbont hozott, gondolt rám — nem hiszek a rágalomnak...

— Mikor volt itt apuka?

— M-már nem is tudom, elég régen... — csüggeszti le kissé a vállát Emilke. Titkon remélte, hogy nem lesz ma szó az apjáról, tegnap egész nap félt ettől a beszélgetéstől, s fogadkozott magában, hogy vigyáz, egy szóval se említ olyasmit, ami apjával kapcsolatos — semmivel se rontja el ezt a becses órát, amikor hozzásimulhat anyukához, megölelheti, megcsókolhatja, s érezheti, hogy még vannak szülei.

— Ki vette ezt az új cipőt?

— Itt kaptuk... — fordítja félre a fejét Emilke. Érzi, hogyan ég a fülcimpája. Lehet, hogy súlyos, halálos bűnt követett most el, apuka szerint, aki hazudik... Elereszti anyja kezét, aki hazudik, annak nincs joga anyuka kezét fogni. Heves nyugtalanság támad benne, hirtelen anyja keblére rejti arcát. A hajában érzi anyuka ujjainak dédelgető érintését, sírni szeretne a boldogságtól, s buzgón kívánja, bárcsak sose múlnának el ezek a pillanatok.

— Anyuka... ugye, hogy kifizetted a Reginának a tartásdíjamat...

Az asszony keze megmerevedik, Emilke közvetlen közélről hallja, hirtelen mennyire ver anyja szíve.

— Miféle ötleteid vannak?

Ezt kár volt mondanom, biztosan rágalom az egész, most elrontottam valamit. Szorosabban megöleli any-

ját, igyekeznek megragadni a tűnő meghitt hangulatot, de hiába. Anyja gyöngéden, de könnyörtelenül eltaszítja magától, már ismét illedelmesen ül anyja mellett. Miért nem válaszol anyuka?

— Itt mondott valaki valamit a Reginában? Mégis-csak hallatlan, a minap beszéltem a dologról az igazgatóval. Vagy tán apuka?

Hasztalan kérdések, ó, hát így vagyunk, Václav kártevő munkája; no megállj, te gazember, majd számo-lunk!... Szorosan megához vonja Emilkét, a gyerek érzi a hajában anyja indulat hevítette leheletét:

— Beszélnem kell veled, nagy fiú vagy már, Emilke.

A gyerek megdermed: ismerem már ezt a mondatot, ismerem már ezt a mondatot, majdnem pontosan így... Bármennyit töprengett, rágódott is a hosszú estéken, amikor a többiek már mind aludtak, csak ő nem tudott elszunnyadni — szüntelenül érezte, hogy valahol a háta mögött, ott kinn a vasrácsen túl valami feltarthatatlanul, lassan, de könnyörtelenül készül, az kell csak, hogy anyukája egyszer így szóljon hozzá. Nem akart apjának hinni, azóta a szerencsétlen séta óta mintha két hang viaskodna benne, az egyik védel-mezte anyukát, a másik apukának adott igazat.

— Rövidesen megidéznék a bíróságra, Emilke. Ugyanúgy engem is, apukát is. A bíró úr megkérdezi tőled, kihez akarsz menni, kivel akarsz ezután élni...

A szomszédos villa körvonalai elmosódnak, szerte-foszlanak. Üresség, semmi, csak apuka csöndes, nyomatékos szavai: Ha nem akarod mindörökre elrontani az életedet, nem szabad azt mondanod a bíróság előtt, hogy anyukával akarsz maradni...

Hasonló halk hang, csak több benne a szenvedély, és élesebbek a sziszegő mássalhangzók:

— Azt kell mondanod, hogy csakis anyukával, érted, szót fogadsz nekem? Anyuka szült, anyuka vesződött veled, ő kelt fel hozzád éjjelenként, apuka csak rád ordított, a másik oldalára fordult és aludt tovább, nem ő tett tisztába, ha sírtál, hanem én, egy álló hétig le

nem hunytam a szemem, amikor lázasan feküdtél vörhenyben...

Anyád sose törődött veled kellően... Hát lehetséges, hogy apuka ilyen szörnyen hazudott? Az az apuka, aki imádkozni tanított, és arról beszélt, hogy haláluk után milyen büntetésben részesülnek, akik súlyosan vétettek? Emilke halántékát hajszálvékony tűk bökődik, minden szót éles szúrásnak érez.

— Azt hiszed, jókedvemből vállaltam állást, hogy sosem lehetek otthon?... Csak azért fogadtam el, hogy meg tudjak élni, s főképp fizetni bírjak rád, ha már egyszer apád elhagyott bennünket, s úgyszólván semmi pénzt nem kapok tőle rád...

Hiszen vett nekem szvettert meg új cipőt! — lenne kedve kiáltani Emilkének, de nem szólhat, nem teheti, megesküdött apukának — az esküszegés pedig a leg-halálosabb bűn!

— Ha túl leszünk a váláson, nem kell már majd állásban lennem, felveszünk albérlőnek egy urat, nagyon derék ember, szeretni fog téged, fizetni fog nekünk, te pedig megint otthon leszel és játszol a villanyvonattal... aztán járunk majd sétálni, és kirándulásra is elmegyünk...

Miféle úr? — kongat riadót Emilke szíve. — Hát igen, az az ember csak albérlő lesz anyukánál, valahogy mégis betölti majd apuka helyét... Azt az idegen embert nem fűzi hozzád semmi, csak anyukát akarja, idéződnék fel Emilkében kínzó pontossággal apja szavai. Szórakozni akar vele, élvezni akarja, kirándulásra jár majd vele, s te csak útban leszel neki... Miket beszél itt anyuka — hiszen mindezt hallottam már egyszer apukától, csakhogy éppen fordítva!

— Ha apádat választod, Emilke, esztendőkre, örökre besavanyítanak itt, a Reginából áthelyeznek más otthonba, és árva lesz belőled, apád újra megházasodik, a felesége pedig majd hallani sem akar rólad, nem az ő gyereke vagy, olvastál meséket a mostohákról, tudod jól, mit jelent a mostoha...

Apja gyöngülő hangja — mintha hullámok vinnék egyre távolabb, de a hullámok ugyanakkor tompa lökésekkel verdesik Emilke sajgó fejét: csak fel ne ülj anyád mézesmázos szavainak, csupa hazugság, amit mond, csalás, hazugság, megtévesztés... Látja, amint anyja már másodszor pislant lopva az órájára, sőt most hátra is néz, s a fák meg a kerítés rácsa közti gyér kilátáson kivizslat az utcára.

Emilke hirtelen görcsösen megragadja anyja kezét, a szemében vad kétségbeesés:

— Ugye, nem igaz, hogy egészen odavoltál, amikor engem vártál!

Az asszonynak tátva marad a szája a döbbenettől, zöld pupillája összeszűkül, a felháborodás összeszorítja a torkát:

— Az apád mocskolt engem megint, ugye! Még ezt a pimaszságot! Rögtön panaszt emelek az igazgatónál, meg kell, hogy tiltsa neki a látogatást, és bepörlöm apádat becsületsértésért... be-pör-löm! Most legalább láthatod, micsoda jellemtelen ember! Templomba jár, s közben utolsó hazug fráter. Istenről papol, megzavarja a fejedet. Nincs semmiféle Isten, érted, ostobaság az egész, maszlag, ámítás, mint minden, amit csak apád kiejt a száján!...

Hátuk mögött gépkocsizúgás, a vezető levette lábát a gázpedálról és leállította a motort, Emilke anyja idegesen hátrafordul, megint az órájára pislant.

Az épület felől hosszú, andalgó lépteivel Vostřejš jön, s homlokát ráncolva kurta szóval felkéri anyukát, fejezze be a látogatást, a látogatások célja, hogy megnyugtassa a gyerekeket, nem pedig fordítva... Emilke meglepetve látja, hogy anyja feltűnő nyugalommal fogadja a megjegyzéseket, csak annyit köt ki, hogy meglátogathassa az igazgató urat, nem ma, nem, most túlságosan felindult, eljön majd holnap vagy holnapután... Megcsókolja Emilkét, megcirógatja a haját és távozik. Emilke a karját lógatva egyre itt áll, néz utánuk, anyja és Vostřejš után, szóra se tudja nyitni

a száját, minden oly gyorsan játszódott le. Vostřejš egészen a kapuig kíséri anyukát, Emilkének úgy rémlik, csak biztos akar lenni afelől, hogy anyuka nem jön vissza.

— Fuss a gyerekek után, épp megkezdődött az olvasódélután — teszi vállára a kezét Vostřejš.

— Szaladok, csak elteszem a bonbont, amit anyuka hozott. — Botorkál fel a lépcsőn, be a hálóba. Kinyitja a szélső szekrényt, keze a bonbonos zacskóval félúton megáll: a sarkon túl, a mellékutcában egy kék Wartburg áll — anyuka a kocsi felé tart, hóna alatt a fehér táská, barnára lesült lábikrája fénylik a napon. Zavarában Emilke visszahúzódik a nyitott szekrény ajtaja mögé. Apuka — aki nemrég bámult meg egy éppen ilyen kocsit... Az ég szerelmére, mi ez, apuka?!... Micsoda komédiát űznek velem a szüleim... A vezetőt nem lehet jól látni — most kinyílik a kocsi ajtaja, anyuka mosolyogva mond valamit, belép, Emilke megpillant egy kezet, amint heves mozdulattal átöleli anyuka vállát, az ember, akihez a kéz tartozik, lopva körülpislant és szájon csókolja anyukát. Emilke ég az izgalomtól, hiszen az apuka keze, az ismerős gyűrű megvillant a napfényben, Emilke vad reménytől sarkallva öntudatlanul mosolyog, mi az, hát csoda történik?... Apuka a hátam mögött összebeszélt anyukával, mindez csak boldog tréfa, apukának mindig voltak ilyen bolond ötletei, holnap vagy talán még ma beállítanak együtt, egymásba karolva: Eljöttünk érted, Emilke!... Odaugrik az ablakhoz, hevesen kitárja, hogy jobban lásson, a kocsi fordul, száguldani kezd — a volánnál kurtára nyírt, idegen ember, vadidegen...

Emilkének megrogyan a térde, görcsösen belefogózik az ablakba, azt se tudja, hogyan, hiszen egy lépést sem tett, ismét ott áll a szekrénynél. Szeme előtt a sötétség szertefoszlik, kibukkan belőle a távolodó autó, az autó nyomában húzódó kék füstfátyol. Valahol a sarkon túl erősödik, majd elhalkul a motor üvöltése, benne van a verőfényes tavaszi vasárnap

minden ígérete, benne az öröm, a messzeség — Emilke pedig csak áll, kezében a bonbonos zacskó, valami ismeretlen, fojtogató szegyen nyomja be fejét a vállá közé, nem, nem lehet elbírní ezt a nyomasztó terhet: térdre rogy, ott látja tarka papucsát a szekrény aljában, forró homlokára rászorítja mindkét tenyerét:

— Anyukám!...

Másnap reggel Anežka bekopog Marešhoz az irodába:

— Keresi-e helyembe az új erőt? Ezredes bátyám már csak két hétig szolgál.

— Csak keseríti az életemet, Anežka — sóhajt Mareš. — Mit gondol, olyan egyszerű a dolog?! Nem lehet csak úgy leakasztani a szegről a jó munkaerőt. Maga tudja a legjobban, hogy állunk a minőséggel. Majd idővel akad valaki...

Anežka a vállát vonogatja:

— Biztosra megígértém a bátyámnak, hogy vezetem majd a háztartását, szeretnék elmenni tizennégy nap múlva, de legkésőbb a hónap végén...

Mareš úgy tesz, mintha mit sem hallott volna, szájához emeli a kezét, ínycnc módon szíppant egyet, mintha valami képzeletbeli csésze párologtatná előtte nagybecsű tartalmát. Egyezményes gesztus, Anežka némán kitipeg a szomszéd helyiségbe, hogy feltegye a vizet kávénak.

— Van valami újság tegnapról?

— Emilke a fél éjszakát végigsírta.

— Becsületemre, megtiltom a látogatást mind a két szülőnek — csapott öklével az asztalra Mareš. — Így a feje tetejére állhat az egész Regina. Egy látogatás, és minden romba dől. Ő, én ostoba, inkább várt volna a többi mind, de ezen a beszélgetésen ott kellett volna lennem! Hívja ide Vostřejš!

Öt perc sem telt belé, megjelent a hívott, rápislanott az asztalon gőzölgő csészére:

— Ez elmaradhatott volna, főnök elvtárs. De, nem tagadom, nincs a kedvem ellen.

Mareš lesújtó pillantással mérte végig:

— Anežka, még egy kávét — kiáltott csak úgy vak-tában az asztaltól. — Mit szól Emilke dolgához?

— Azt, amit eddig is mondtam — ült le Vostřejš. — Emilkének a Borkában volna a helye.

— Én már nem tudom, mitévő legyek — tűr bele a szakállába Mareš.

— Szavatolt receptet én se tudok, tudok azonban annyt, hogy Emilkének nem tesz jót a mi intézetünk.

Anežka behozta a kávét. Vostřejš máris élvezettel szűrcsöli.

— A Borkában volna a helye — támasztja alá tenyerével az állát Mareš. — Nem szeretem az ilyen olcsó megoldásokat, amikor mi magunk már végére jutot-tunk erőnknek.

— Ez nem olcsó megoldás. Engem évekkal ezelőtt át kellett helyezni egy kórházból, mert undorodtam az acéltányéroktól. Nem tudtam enni, már a levegőben éreztem a fémízt, s ha el nem visznek onnan, éhen halok. Azóta akkora ellenszenv él bennem azzal a kór-házzal szemben, hogy ha történetesen ma bevinnének oda bokaficammal, elpusztulnék májzsugorban.

— Furcsa példa.

— Sok mindenféle furcsaság előfordul a világon. A Vörös Csillagnak nem felel meg a pardubicei jég, Emilkének nem felel meg a Regina.

— Magának tudnia kellene, miért. Azért fizetik.

Vostřejš összekulcsolja térdén a kezét:

— Emilkét olyan betegség sorvasztja, ami másnak a betegsége, ez pedig mindig baj. Egyetlen vigaszunk, hogy a fiatal, zöldellő fa nem könnyen törik el.

— Azonnal megcáfolhatnám egy másik örök igaz-sággal: a fagy sokkalta jobban árt a virágnak, mint a termésnek. Hanem inkább talán hagyjunk fel egymás elkápráztatásával. Különben is az örök igazságokkal elsősorban az óhumanisták argumentálnak...

Vostřejš nem hagyta magát eltéríteni gondolatmenetétől:

— Alighanem dühös lesz, de Emilke is túlságosan magába merült, a Regina üvegházi légköre egyes gyerekeknek hasznára válik, Emilkének azonban nem: inkább szabad levegő kellene neki, mely kiszellőztetné a fejét, eloszlatná tépelődését, marcangoló gondolatait, az kellene neki, hogy érezze másokhoz való tartozását, érezze, hogy ő is fontos másoknak...

— Már megint a társadalom. Hogy lehetséges, hogy ön, a kétségkívül gyakorlati ember ilyen makacsul elméleti fogalmakkal operál?

— Nyilván azért, mert vannak bizonyos személyes tapasztalataim e téren.

Mareš felfigyelt. Vostřejš rágyújtott, lábát átvette hegyes térdén és folytatta:

— Öten voltunk testvérek, hogy már egyszer erről is beszéljek. Boldogult édesapámnak az akkori viszonyokhoz képest meglehetősen jól hangzó címe volt, nyugdíjra jogosult postai segédtsíztviselő, és ráadásul — amiről mi, gyerekek nem tudtunk — sérvvel bajlódott. Én tanultam a legjobban, édesapám fejébe vette, hogy kitaníttat, valósággal beleszeretett ebbe a gondolatba. Esztendőökön át hajigálta a csomagokat a mászára, de nem látta őket, nem látta a nagy ládákat se, csupán a doktorrá avatott fiát látta. Kínos gonddal titkolta sérvét, máskülönben rosszabb beosztást kap, negyvenkét koronával kevesebb lett volna a fizetése. Az a havi negyvenkét korona volt a döntő súly, mely megszabta, hová billen héttagú családjukban a mérleg: megyek-e tanulni vagy nem, fenntartjuk-e magunkat a víz színén. El tudja ezt képzelni?

Mareš némán, borús képpel néz Vostřejš határozott vonalú arccsontjára. Vostřejš szaporán szippantgat a cigarettából, tekintetét a cipője orrára szegezi, mint ha röstelkedne azért, amit elmond:

— Aztán egy napon édesapám már nem bírta emelgetni a ládákat. Annyira kínoztá a sérve, hogy már

nem kapta meg azt a helyet sem, amelytől annyira félt. Én pedig a gimnázium nyolcadik osztálya helyett munkába mentem, mert a testvéreim fiatalabbak voltak nálam. A kőműveseket ott kellett hagynom, mert nem voltam elég izmos, és a tudómön is kóros elváltozások mutatkoztak. Akkor aztán pompás tartalmat találtam életemnek: bekerültem egy magán házasságközvetítő irodába. Napról napra lapok garmadájából nyírogattam ki a házassági ajánlatokat, ragasztgattam fel kartotékokra, szerkesztettem a furábbnál furább kerítőleveleket, közvetítettem a mások megítélése szerint csinos, gesztenyebarna hajú, 158 cm magas, megfelelő hozománnyal rendelkező, kisebb testi hibában szenvedő menyasszonyokat... A felszabadulás után aztán a szanatóriumban teljesen kigyógyítottak, jött az érettségi, az egyetem, kollégiumi bennlakás, a szó szoros értelmében egy koronámba se került, különben is honnan vettem volna! A háború végén egyetlen pár cipőm volt, télikabát helyett pedig gumiköpenyt viseltem a legcsikorgóbb fagyban is... Ha most úgy elgondolkodom, tulajdonképpen ki emelt ki abból a megalázó egyetemmes nyomorból, ki állított talpra, s ki adta vissza öntudatomat, nem találok más magyarázatot, mint hogy mindent ennek a mi elvont, elméleti társadalmunknak köszönhetek. A lányok persze annak idején többnyire futottak előlem, mert hogy unalmas vagyok, nem tudom, nyilván igazuk volt, az ember, ha tele a hasa, vidámabb. Azt is mondják továbbá rólam, hogy csökönyös vagyok. Nem tudom kellően megítélni a dolgot, de lehetséges, hogy most már egy kicsit jobban megért...

Mareš nagyot sóhajtvá felállt:

— Látja, ha ezt netán elmeséli az iskolában a gyerekeknek, úgy találják majd, hogy az olvasókönyvből mesél, s egyáltalán nem értik meg, mert egészen más világban élnek — mérte végig nagy léptekkel az irodát. — Új világban élnek, de azért ebben a világban is vannak ellentmondások, fonákságok. Amerre csak

nézünk, látjuk a haladást, fejlődést, sikereinket első-sorban a termelt cikkek mennyiségével, minőségével, a hektárhozamokkal, a munkamódszerek, munkaszervezés javulásával mérjük. Mondja meg nekem, mi az oka, hogy a magánélet, a gyermekek családi nevelésének etikája ugyanakkor egy helyben topog.

— Ami a gyermeknevelést illeti, több család a szocializmusban is egyelőre az egyenletlenség forrása. Az érdemük szerint jutalmazott házastársak eltérő jövedelme, a ház ura kénye-kedvének, bőkezűségének vagy szűkmarkúságának kiszolgáltatott édesanyák, akik odahaza dolgoznak a háztartásban — vagy vegyük például Gustav édesapjának esetét: Gustav apja a lenézett senkiháziból, mint annyian mások, megbecsült ember, villanyszerelő lett, többet keres tén, mint ön, de eszébe se jut, hogy a gyerekeivel törődjék. Ön persze valószínűleg nem ért velem egyet, mert a nevelő munka alapját változatlanul a családban látja, én mégis úgy vélem, a jövőben az eddiginél nagyobb súlyt kell vetni az intézeti nevelésre. Sok ember dolgozik már nálunk szocialista módon, de kicsiny azoknak a száma, akik szocialista módon élnek is.

— Ez igaz! De csoda?! Mit teszünk a jelszó második fele érdekében? Anyagilag egyre jobban állunk, öt esztendő múlva örül majd az ember, ha épkézláb átjut az úttest túlsó oldalára, s nem gázolja el valami gépkocsi vagy motorkerékpár. Csakhogy, kedves uram, a teli has és autó után sor kell hogy kerüljön a lélekre is, hiába! Nevezzen fantasztának vagy kötőznivaló bolodnak, de azt hiszem, odáig kell fejlődünk, hogy gondot fordítsunk a fájó szívre, törődjünk az egyénnel, azokkal, akik boldogtalanok, akik tévelyegnek, s szükségük van támaszra, jó tanácsra, buzdításra, vagy csak egy szívből jövő emberi szóra. Néha olyan gondolataim támadnak, azon kell majd igyekeznünk, hogy kialakítsuk a káderes és a pap valami újszerű, minőségileg magasabb színvonalú kombinációját, természetesen ama odiózus mellékszöngé nélküli káderesre és isten nélküli

papra gondolok. Gazdaságilag le akarjuk pipálni a Nyugatot, de még gyorsabban lepipáljuk, ha az emberi lélek minősége tekintetében is fölébe kerekedünk.

Vostřejš felállt.

— Látja, olykor, egészen kivételes esetekben — mondta szándékolt iróniával — egyet tudunk érteni. Kivéve azt a bizonyos káderes-pap keveréket.

— Hogy ne gondolja, hogy elzárkózom minden tanács elől — húzta maga elé Mareš a friss postát —, ám legyen, próbát teszünk Emilkével.

Vostřejš megköszönte a vendéglátást és elment. Lenn kinyílt Erna ajtaja: libbenő lenhaj, a leány kezében cigaretta:

— Ugye, van magánál gyufa?!

Vostřejš megállt, tapogatni kezdte zsebeit, végre rálelt a skatulyára, sercint, de a gyújtószál eltörik. A leány várt. Vostřejš észrevette ajkán a divatos, halvány rózsaszín rúzszt, olyan közel állt hozzá, hogy érezte parfümje illatát.

— Ez volt az utolsó szál, I am sorry.

— Mindig ilyen kevés a tüze?

— Hivatalos órák alatt rendszerint. Hanem próbálja meg kölcsönkérni az Ogonyokot. Hihetetlenül ostoba élc, gondolja magában, ugye? Teljes joggal.

Erna becsukta az ajtót, letelepedett a fotelba, felkattintotta az öngyújtóját, s kifújta az első füstgomolyt a mennyezet felé. Miféle szerzet ez a Vostřejš? Száraz, fagyos pasas, vagy pedig afféle teljesen pipogya alak? ... Pártember, de még milyen! Úgy látszik, az már szabályszerű, hogy akik kanállal eszik a politikát, rendszerint esetlenek a szerelemben? ...

Szerelem... Egy kicsit elavult fogalom. Az a legényke is, aki mostanában bukik rám, olykor szerelemről ábrándozik, úgy látszik mint CSISZ-tagnak el kellett olvasnia Scsipacsevet. Az is elvtárs, de legalább tud csókolózni. Csahogy — mit várhat az ember leánya egy ilyen legénykétől! Bérelszámoló, lehet, hogy felviszi üzemkönyvelőségig, a számkukacok nem ter-

melékenyek, egy kicsit ballasztnak, szükséges rossznak tekintik őket, gyöngé az árfolyamuk. Vostřejš — az más, mégiscsak valaki, noha a doktorátusáért senki nem adna egy fabatkát sem. A világért se nősül. Az a lány, aki egyszer majd lépre csalja, nem csinál valami különös szerencsét — ha csak nem gondol az ember a Spartakra, amire beadta az igénylést. El kell továbbá ismerni, hogy van benne valami, ami izgatja az embert, mindenekelőtt tán az, hogy oly konokul nem harap a horogra. Más férfi legalább be-bepislan-tana az ember ruhakivágásába, reszketne a keze, ez pedig nyugodt, mint a teknőc. Kétszeres elégtétel lenne, nem adnám egy vak lóért, ha látnám őt, Vostřejš *elvtársat*, amit semmivé törpülve szerelemért rimánkodik...

Szerelemért... A múlt zenéje, talán — amíg az ember tizenhat éves volt. Milyen is volt az első szerelmem? Belebolondultam Högerbe, aztán kiűtötte a nyeregből Gérard Philipe, kezdettől fogva művészekre pályáztam, akik néha magasságokban szárnyalnak — ő, a művészársaságok, minden vágyam az volt, hogy színházi emberekkel vacsorázzam vagy legalább a Művészklubban valakivel, akinek neve van, de az a nikotinos ujjú, rojtos inggallérú festő, aki végül is megfosztott ártatlanságomtól, nem vitte sokra, reklámfestő és plakátmázoló lett. Fúj! Azok az előzetes nyafogásai, rimánkodásai, hogy én vagyok az ő modellje, akire egész életében várt! Aztán mielőtt eltűnt, kölcsönkért még három darab százast! A férfiak nem emberek, énekelte valaha Míla Spazierová a gramofonlemezről. Azonban Vostřejšben minden mást inkább lehet látni, csak szélhámost nem. Majd meglátjuk.

Itt a szombati vacsora előtti óra. Maga Mareš szabta meg a tartalmát a „Hetí munkatervben“, mely az iroda falán függ: *Társasjátékok — kérdés-felelet játékok — bűvészmutatványok — Mutasd meg, mit tudsz!* Nem könnyű persze megoldani azt a fogas kérdést, amelyet a Regina lakóinak korkülönbsége okoz: a tizennégy

esztendőseket egészen más érdekli, mint a kicsinyeket vagy a fejlődésben lemaradtakat. Mareš két csoportba osztotta be a gyerekeket, s ma ő vállalta a nehezebbik csoportot: a kicsinyeket.

— A legutóbb egy bűvész volt itt, ma magunk állítjuk össze a programot. Mindenki, aki csak elég okos és elég bátor, mutasson be valamit, amin a többiek nevetnek. Aki a legjobban megnevetteti társait, ezt kapja jutalmul — tesz le Mareš az asztalra egy tábla csokoládét. — Ki kezdi?

— Kezdje maga, igazgató elvtárs — szólalt meg Ludvík.

Kitört az első hahota. Mareš zavartan megvakarja a füle tövét, s homlokára teszi a kezét, mintha mélyen elgondolkozna:

— Amikor legutóbb a távoli keleti országokban, Liliputban és Bergengóciában jártam, mint hazánk csekély figyelmességét egy kétszázötvenes Jawát ajándékoztam a bergengóciai öreg kalifának. Viszonzásul a kalifa nekem adta messze földön híres bolhacirkuszának egyik idomított bolháját, Szelimet. Bemutatom nektek ezt a bolhát — nyúlt be a zsebébe Mareš, felmutatta összefogott három ujjá hegyét, de nem látszott ott semmi. — Hol vagy, Szelim? — nyúlt most a hajába, de megint semmi. Benyúlt a szétgombolt inge alá, végigtapogatta a mellét, ujjával a gallér alatt felnyúlt egészen a fülébe, onnan aztán a nézőközönség kacagásától kísérvé végül is előhalászta Szelimet. — Bújni, azt tudsz, te bestia! Hopp!

Félig feltartott keze közt kifeszített egy képzeletbeli cérnaszálat:

— Menet, indulj! — ujjával fel-alá menetelt a cérnaszálon, s indulónak a Fel, torreádort füttyörészte hozzá. Lehajtotta kezét, füttyentéssel jelezte, hogy a bolha lefutott a cérnaszálon. — Ne bolondulj, Szelim, ne olyan sebesen, megperzseled a hátuljadat! — Kitörő lelkesedés, Szelim mesés ügyességgel siklott le ellenkező irányban. — No, mi az? — bámul Mareš

meglepetve az üres cérnaszálra. Szelim sehol. Mareš keresi az inge ujján, a földön, az asztalon, hiába. — Hogy képzeled ezt, Szelim? Ide hozzám, azonnal! — A pöttöm hallgatók szájtátva figyelik Marešt, sugárzik az arcuk, az idomított bolha illúziója tökéletes. Egyszer csak Mareš diadalmasan egy pontra néz, hármat lép, és bedugja ujját Emilke gallérja mögé. — Itt vagy, te gazfickó! — A gyerekek valósággal ordítanak, a meglepett Emilke az inge alá nyúl, a gyerekek kacagnak, mintha eszüket vesztették volna, Mareš a mutatóujjával pofozgatja a szófogadatlan Szelimet! — Már megint? Jössz ide! — Újra keresi, hajkurássza Szelimet, ezúttal Emilke kabátujjából szedi elő, a lányok sikongva nevetnek, a fiúk lelkendezve paskolják Emilke hátát, Emilke a nap hőse. — Majd megtanítlak én móresra, te csibész — borítja rá Mareš Szelimre a poharát az asztalon. Emilke könnyezik a nevetéstől, megvakarja nyakát, és csuklandozva mondja:

— Azt hiszem... nekem csakugyan van bolhám!... Szavai kacagásorkánba fulladnak.

Majd amikor a verseny véget ér, s a gyerekek szét-szélednek, Mareš félrevonja a még mindig nevetgélő Emilkét:

— Mit szólnál hozzá, ha átköltöztetnénk a Borkába? A gyerek nem érti mindjárt, miről van szó:

— És akkor... és akkor már nem laknám itt? Mareš a fejét rázza:

— Onnan szabályszerű iskolába járnál... Ne félj, nem abba, amelyikbe azelőtt jártál. Hiszen nem bántad volna már, ha elkerülnél innen, s nem lennél többé Regina-lakó...

Emilke kerekre tágult szeme rátapadt Mareš arcára. Szabadon, kíséret nélkül járhatna iskolába, könnyebben kereshetné fel apukát, s talán anyukát is...

— Nagyszerű lenne! — mondja, de nyomban meghökken: igen ám, de az igazgató elvtárs, Anežka... ők nem lesznek ott a Borkában... Mareš mintha a gondolataiba olvasna, ráteszi a kezét vézna vállára:

— Én majd időnként meglátogatlak a Borkában, továbbra is jó barátok maradunk, ott is mindig a miénk maradsz...

Mareš néz a távozó flúcska után, nézi keskeny vállát, vékony nyakát. Látod, végül is hallgattam a többség véleményére, csak azért, hogy neked ott valóban jobb legyen a sorod. Bizonyos megkönnyebbülést érez, nem, nincs hozzá jogom, Emilke problémája egyáltalán nem megoldott probléma... Egyszeriben felképződik előtte Král Mosónők című festménye, amely tegnap óta ott függ szobája falán. Önző módon örül, alig várja, hogy hazajusson, ha majd este letelepszik a kép elé a fotelba, felbontja a vörös boros palackot, nem gondol semmire, csak némán legelteti szemét a képen.

3

— Standácska, gyere ide! — hallatszik az előszobából Franci hangja.

Hamza doktor a délutáni feketekávéját szűrösölgeti.

— Standácska, hallod! — Az újabb hívás tónusa már kissé sürgetőbb.

— Máris repülök, anyukám — hallani Standa szobájából a zárt ajtón keresztül.

Hamza doktor elkomorodik, leteszi az újságot, s megy a szobába.

— Standát hívtam, hogy fogja a létrát, mert szétnyílik alattam. Fogd hát te — mondja Hamzáné az urának. Valamit keres a szekrény tetején, aztán nagy, nehéz szuszogással lemászik.

Hamza tétován belép Standa szobájába:

— Nem tudsz mozogni, ha anyuka hív?

— Dolgom volt, apu — hajítja Standa messziről a nadrágját a szék karfájára.

Hamza doktor egy pillantással felméri a szobában uralkodó példás rendetlenséget, s arra gondol, milyen

rég nem nézett be ide. Voltaképpen mikor beszéltem utoljára Standával négyszemközt? Nem emlékszik, egy kicsit elröstellli magát. Zavartan, lassú léptekkel, mint akinek nincs itt semmi keresnivalója, oda-vissza végigmegy a helyiségen, találomra kézbe veszi az asztalon nyitva fekvő könyvet:

— Mit olvasol, Standa?

— A fiú ugrik, mintha meg akarná előzni apját, de a könyv — Lady Chatterlay kedvese — már ott van Hamza kezében.

— Hol vetted ezt?

Standa nem szíveli ezt a tónust, de uralkodik magán:

— A gyerekektől kaptam az iskolában. Legközelebb kikölcsönzőm Jirásekot, aztán meg a Prücsök urat.

Hamza doktor hosszan, némán néz a fiára.

— Hogy beszélsz te tulajdonképpen velem?

Standa összeszorítja ajkát, egy kicsit erőszakoltan letelepszik munkaasztalához, és a papírvágó késsel tisztogatni kezdi a körmét. Hamza szemügyre veszi a kis könyvszekrény tartalmát, s megáll De Amicis A szív című könyvénél — agyonolvasott könyv, a fedele félig elnyűve. Családunk két nemzedéke látszik meg rajta, ábrándozik el, s hirtelen felteszi magában a kérdést: ugyan miért ilyen... ilyen ellenséges hozzám Standa a maga tizenöt esztendejével? Csakugyan tizenöt esztendő, igaz ez egyáltalán?

A Heydrichiász szörnyű évei, amikor Standa már útban volt, s Franci a Gestapo sortűzei hallatán befogta a fülét, mert hisztérikusan rettegett, hogy koraszülésre kerül a sor... Hamza utólag kissé csodálkozva állapította meg, hogy minden szörnyőség között ezt szenvedte meg legjobban a felesége. Majd Franci fejéből nem lehetett elúzni a rémképet, hogy egyetlen gyermekük szükségét lát — mennyit hajszolt, mennyit zaklatott, hogy az istenért minden utat-módot felhasználva élelmet kerítsek, s maga is fenevadként harcolt, hogy megszerezzen feketén egy-egy kiló vaját Stan-

dácskának. Egyszer rajtacsíptem, hogyan fogdossa el a rendelőlől távozó vidéki pácienseimet és friss tojást kunyerál tőlük szerencsétlen gyermekének... Az a mindenféle ügylet, amikbe belehajszolta, amint a háború okozta hiány fokozódott, ingyen kellett gyógyítania a magas rangú német hivatalnokokat, csak hogy lecseppenjen egy-egy élelmiszer-pótjegy, csak hogy Standácska ne szenvedjen szükséget. Az a megrögzött félelem, mely Francit kínoztá, hogy elvesztik a Standácskát — valósággal pórázon tartotta a túltáplált, vérbő gyereket, ki se léphetett az utcára...

— Ez mi? — nyitja ki Hamza az ezüstitárcát, de rögtön eszébe jut: esztendőkön át hevert az íróasztalomon, észre sem vettem, hogy már rég nem fekszik ott.

— Cigaretta — mondja Standa, s szürke szeme kihűl.

— Hát te dohányzol?

— Te is dohányzol, nem vagyok gyerek. De különben is mi bajod folyton velem? Hónapok elmúlnak, hogy eszedbe se jutok, aztán egyszerre csak szidni kezdesz — áll fel a fiú az asztaltól, odamegy az ablakhoz és kinéz rajta.

Hamza mozdítja az ajkát, de nem szól semmit. Ahelyett, hogy elöntené a düh, meglepetésére Franci képződik fel a szeme előtt: már rég véget ért a háború, de Franci mit sem változott: minden ételből először Standácska kap, a legjobb falat hús, a drága gyümölcs, minden csak Standácskáé. Standácska az első személy, a legfőbb lény a házban, Standácska a világ közepe.

— Nem szidlak, ne forgasd ki a szavaim. Csak érdekel, hogyan élsz.

Igazán korán kezd érdekelni, szeretné szemébe mondani apjának Standa, de hallgat, hiszen úgysem érne el semmit, kár lenne Pickwicket ingerelni.

Hamza önkéntelenül felemeli a szék karjáról az odavetett nadrágot — leesik az álla:

— Hát ez mi, az ég szerelmére, mit hordasz?

— Cowboynadrág.

Az ajtóban megjelenik Franci, fülét megütötték a Standa szobájából kiszűrődő hangok, az elszántan szerető anya hatodik érzéke megsúgta neki, hogy ott volna most a helye.

— S minek rajta ez a sárga tűzés? Meg a bakancs-szegek az övben? — kérdi gúnyosan Hamza.

— Ez már csak nem hiba! — szólal meg Franci, szépen összerakta a nadrágot s rátette az akasztóra.

Hamza doktor érzi, hogyan növekszik benne az elkedvetlenedés:

— Mennél kevésbé tűnsz ki az iskolában és az életben, annál feltűnőbb igyekszel lenni az öltözködésben. Olyan vagy, mint valami huligán! — emeli fel a hangját.

— Hogy huligán valaki vagy sem, az nem az öltözködés dolga, hanem az erkölcsé — mondja élesen Franci —, Standa erkölcsével pedig semmi baj. Ráadásul orvos fia, nem holmi rongyászé, s azt hiszem már ebben megvan a kezesség... vagy tévedek?

— Meg kellene lennie — mondja fanyarul Hamza. Az előszobában megszólalt a csengő, épp kapóra jött neki, mert nem tudja, hogyan hagyja el tekintélyének csorbulása nélkül a csatateret. Semmi kedve tovább elviselni Standa sértődött tónusát, s még kevésbé akar a gyerek előtt Francival szóváltásba kerülni, hiszen úgyis ő maradna alul: nem mintha nem rendelkezne megfelelő érvekkel, de Franci meglepetésekben bővelkedő eszejárásával szemben mindig tehetetlen volt.

Ment inkább maga ajtót nyitni. Vojta jött. Hamza kezét nyújt a fiúnak és némán Standa szobája felé int. Visszatér a nappaliba az újsághoz, de szeme csak gépiesen követi a sorokat. Mi történt voltaképpen? Nap nap után leülünk a családi asztalhoz, jól élünk, semmiben sem szenvedünk hiányt, a vasárnapot a víkendházban töltjük, vagy pedig kirándulunk a kocsin, időnként Francival moziba vagy hangversenyre megyek, az év háromszázhatvanöt napja a maga természetes medrében folyik le, minden különösebb válto-

zás és izgalom nélkül, a gyerek növekszik, fejlődik — aztán egyszer csak arra eszmélek, hogy nem tudok közel férkőzni hozzá, valami idegen, távoli, személytelen lény lett, akinek megvan a maga külön világa, de abban az apának nincs helye, az apa ott értetlenül mozog, az apa ott a fölösleges harmadik.

Az újság az ölébe hull, valami kellemetlen, meghök-kentő érzés támad benne: tán elvesztettem valamit, amit már sohasem nyerek vissza. A kissé elálló fülű, hegyes térdű, nyakigláb nyolcesztendő Standácska — már nem látszott meg rajta a háborús vaj és sonka bősége. Együtt üldögéltem vele a számtanpéldák fölött, megingathatatlan tekintély voltam a szemében, rögtön az osztályfőnöke után következtem. Hová lett az akkori tekintélyem?

Talán... talán barátot keresett bennem. Én pedig? ... Tiszta a kezed? Megtanultad a leckét? Mi újság az iskolában? ... Gépies kérdések, gépies válaszok, idő jártával ez megszokott sablonná vált. A gyerek, úgy lehet, mulattatásra vágyott, de én képtelen voltam rá, meg se kíséreltem, hogy eltréfáljak vele, pedig talán épp a közös nevetés az egyik kötelék, mely a szülőket és gyerekeiket összefűzi... Egyszer bejött hozzám: Apuka, várat építék, gyere csak, nézd meg! Igen, Standácska, szép várat építesz, de most nem érek rá. Újságot olvastam, egyszer csak elfogott a nyugtalan-ság, mentem, hogy megnézzem a várat — a gyerek összedöntötte, még mielőtt elkészült volna vele... A szokványos intelmek: Ne futkározz a lakásban, ne kiabálj, ne dobogj, alattunk is laknak... Mi tartotta volna tulajdonképpen itthon? Meglehet, ráakadt olyan környezetre, ahol kiabálhat, nyeríthet, senki sem gátolja...

Pénzt adtam neki mindig, elég bőven adtam — magamnak volt, amennyi kellett, miért zsugoriskodtam volna a fiammal. Mikor egyszer aztán rossz fát tett a tűzre, s büntetésből nem kapott zsebpénzt, Franci megszidta, ám engesztelésül kétannyit dugott neki.

Franci. Hisz voltaképpen méltatlan szerepet játszom ebben a mi családukban. Sosem tudtam a sarkamra állni, csak pénzt tudtam keresni, s amíg magángyakorlatot folytattam, nem is keveset. Valami okos ember szerint a pénz olyan, mint a trágya: vékony rétegben termékenyíti a földet, de rakásban csak bűzlik. Franci más volt, amikor kezdtük, de evés közben jön meg az étvágy, s a pocak növekedésével, sajnos, az uralomvágy. A csizmadia felesége vásott cipőben, a kovács kancája patkolatlanul jár... Sose próbáltam meg Franci fokozódó hisztériáját gyógyítani, arra sem tettem kísérletet, hogy Standa iránti majomszeretetét mérsékeljem, magára hagytam Francit. Csak semmi vita, semmi jelenet. Kiharcoltam magamnak a nyugalmat. Kiharcoltam? Inkább folytonos hátrálással értem el, amit elértem. Az okosabb enged! Oly sokáig voltam okos, hogy a végén ostoba lettem. Nulla vagyok a házban, néhanapján elordítom magam, de a szégyentől, a tehetetlenségtől pirulva máris futok a saját hangom elől. Elpuskáztam az életemet, idehaza mímelem a családfői méltóságot magam előtt is, mások előtt is, de nem érzem magam a bőrömben barátaim közt sem. Furcsa társaság, amellyel Franci körülvelt, ritkán értek egyet velük, de hogy egyszer kihányjam őket a víkendházból, arról álmodni sem merek, mert nem bírnám ki a poklot, amit Franci csinálna. A Reginában érzem jól magam a vadidegen gyerekek közt, magamban hálás vagyok nekik a meghagyott tekintélyért, ők azok a kis balgák, akik félnek tőlem, mert hát miből is sejthetnék, hogy az a Csehov-szakállas, magas termetű úr odahaza a valóságban Pickwick?!

Standácska. Nem valami kitűnő diák, annyi szent, de egyszer talán majd mégis orvos lesz, mint én. Orvos fia, már ebben megvan a kezesség... Franci jellegzetes logikája — a fenébe is!... Bírósági szakértői gyakorlatomból, sajnos, ismerek egyetemi fokozattal bíró gyilkosokat is! Az ég szerelmére, csak meg ne mételezzen Franci hisztériája, a gyerek pubertásban van,

s a bibircsekkel együtt elmúlik a mindenféle szeszélye is, levedli kamaszos faragatlanságát és azt az érzést, hogy a szülő nem más, mint csökevény.

Azonban nem egészen hisz ennek a hirtelen támadt reménynek, valahol, nemigen mélyen, ott ül a remény alatt a nyomasztó bizonyosság, hogy nem képes már változtatni az állapoton, amely esztendőök során a házban kialakult.

Vojta udvariasan köszönt Hamzánénak, Standa az anyjára pislant:

— Magunkra hagysz, anyukám?

Hamzánénak megrándul a szemöldöke, tétován kinyitja a száját, de kifelé menet egészen mást mond, mint szeretett volna:

— Ha étvágyatok jön kávéra, majd szólj.

Vojta előhúzza a zsebéből egy kis dobozt, arca csupa izgalom:

— Ez igen, mi?

Standa szemügyre veszi a repülőgépmmodellba való kis motort:

— Hol vetted?

— Patera bácsitól kaptam... Barátocskám, valahonnan külföldről hozatta, nem árulja el, honnan, akartam, hogy lásd, azért hoztam el. Az osztályunkban modellező kör alakult, a fizikatanár vezeti, járunk ki repülni, barátocskám, néznek majd a gyerekek! Készül verseny is, azt hiszem, ezzel a motorral megnyerhetném. Meg kell nyernem!

— Attól függ, hány kilométerig viszi fel... — mondja meglehetősen közönnnyel Standa, felkattintja az ezüstitárca fedelét, hanyagul odaveregeti az asztalhoz a cigarettát, amint a filmekben szokás, megkínálja Vojtát is.

— Nem dohányzom — mondja megütközve Vojta.

— Nem volna kedved ma este eljönni a víkendházunkba? Ott aludnánk.

— Az prima lenne — élénkült meg Vojta.

— Jön két lány is, csaphatnánk egy görbe napot —

szűrte a foga közt, a cigarettát a szájában tartva Standa.

Vojta remegő kezével a fotel zsinórdíszén matat. Hamzáék víkendháza, csupa kaland — de mire az a két...

— Te lányokkal barátkozol?

— Természetes. Mi az, hát neked nincs szeretőd? — kérdi Standa, de észreveszi Vojta arcán a zavart. Hű, az áldóját, még elriasztom ezt a tökfilkót! — Kipróbálhatnak az új csónakodat is, anyukád mutogatta az enyémmnek, aztán a végén ott maradt a mi víkendházunkban. Hogy el ne felejtsem, van pompás új Bill Haleyem, Go to Hell és Midnight bues — mondja hibás kiejtéssel, és (ott helyben) szteppelni kezd. — Meg lehet tőle vadulni, barátocskám!

Vojtának nem megy ki fejéből a két leány, sejti, hogy összefügg ez a görbe nap fogalmával, szeme előtt megjelennek a Standa almáriumában rejtőző aktok. Olyanom lehetne eredetiben... No persze, Standa csak henceg!

— Csakhogy apám éjszakára nem enged el, főképp ha ott lesz az a két lány...

— Ő, te Fridolino — csapja össze fitymálón a kezét Standa. — Csak nem kötjük az orrára? Magától értetődik, ezt én sem mondom meg itthon...

Vojta kitartóan morzsolgatja a fotel zsinórdíszét, tétován követi a szemével Standa cigarettája füstjének útját... Csak nem kötjük az orrára... Az ő apukájának. Oly furcsán hangzott ez Standa szájából... Mit enged ez meg magának?!... Igaz, anyukával is félrevezetem apukát. Meg aztán — nem hazudom, csak nem vallom be a *teljes* igazságot. De apuka nem is kérdez majd... Hölgytársaság. Különös, felemelő elképzelés, *hölgytársaságban* tölti majd az estét! Ugyan mit szólna ehhez apuka?... Eh, minek ez a tétovázás, mi nagyot tett értem apuka! A csónakot is végül anyukának kellett megvásárolnia, és most fennáll a veszély, hogy apuka egy szép napon beállít az új csónak-

kal, két csónakom lesz, pedig milyen kár a pénzért, mi mindent vehetnék rajta! No és a motor? Patera bácsi volt az, nem pedig apuka, aki megszerezte!

De azért még egy gyöngé lelkiismeret-furdalás: hamarosan itt a vakáció, apukával nyaralni megyünk, alig várjuk már mind a ketten — és most hidegvérrel hazudom apuka szemébe...

— El tudod képzelni, te zöldfülű, beültetjük a csónakba a két kis nőt, meggyújtjuk a lampiont, és suhanunk a duzzasztó vizén.

— Négyen bele se férünk.

— Ne aggódj, öledbe veszed a lányt, persze fürdőruhában, ha netán...

Homályos aggályok, de nyomban felülkerekedik a viszketeg kíváncsiság — két ismeretlen leány, a tiltott gyümölcs íze, sose töltött még Vojta egyetlen éjszakát sem házon kívül, és most mindennek tetejébe ilyen elképesztő kaland!

— Akkor hát telefonálok apukának a Reginába. Megkérdezem, elenged-e.

— Várj — tartja vissza Vojtát Standa. — Apádnak jó szimatja van, gyerekek dolgában szakértő, nem vesz be akármilyen maszlagot. Meg kellene hívnunk még egy fiút, mert ha netán véletlenül kipattan a dolog, ne úgy fessen, hogy két fiú, két lány... Nem tudsz valakit, persze olyat, aki aztán nem járhatja fölőselegesen a száját?

— Franta, aki mindig ott horgászik a víkendházatok alatt — mondja Vojta rövid gondolkodás után. — Az, aki a múltkor megcsinálta a légpuskádat.

— No látod! Az jó lesz. Csodálkozom, hogy nem jutott eszembe. Telefonálj akkor apádnak. Várj csak, idehozom a telefont, s beszélj majd halkán, anyámnak a háta közepén is füle van.

A drót másik végén nem valami lelkes a hang:

— Aztán mit akarsz ott csinálni... éjjel?

— Ott alszunk, apukám, este horgászunk Frantával, hiszen ismered, azt mondtad róla, hogy jó fiú, egyszer

megjavította a légpuskánkat. Tűzet rakunk a parton, Franta szerint odajönnek a halak a tűzhöz, és könnyű lesz fogni... Reggel pedig megreggelizünk, és onnan megyünk az iskolába.

— S ki mindenki lesz ott?

— Mi hárman, három jó barát.

— És... holmi barátnő nem lesz ott?

— Mi jut eszedbe, apuka, mire kellenének oda lányok! Azok csak piperézkedni tudnak a tükör előtt. Repülőt készítünk Standával, képzel, van már hozzá motorom! — mondta Vojta, de szerette volna elharapni a nyelvét...

— Hol vetted rá a pénzt?

— Megtakarítottam... a zsebpénzemből. Már ősz óta rakom félre... — beszél Vojta, de idegességében alig hallja apja szavait. Fő azonban, hogy végül is megvan a beleegyezés. — Igen, apukám, megígérem. Jó vagy, apukám, nagyon köszönöm. — Vojta leteszi a kagylót, kipirult arcára diadalmas mosoly ül ki, elfojtja a lelke falán kocogtató erőtlen hangot.

Standa a picurka ezüst Buddha-szoborral elnyomja a cigarettavéget a hamutartóban, és cinkosan hunyorít a fél szemével:

— Most elmegyek, vásárolok ezt-azt estére, te pedig elszaladsz Frantához. Legkésőbb nyolcra legyetek a víkendházban.

— S téged elengednek a szüleid?

Standa arcán leereszkedő fölény:

— Anyut vigyázzba állítom, arra pedig, hogy apámnak szóljak, nem is vesztegetem az időt, majd intézze el Pickwick anyukával kettesben a dolgot. Szia!

Mareš a Reginában a telefonhoz nyúlt — de aztán helyére tette a kagylót. Hogy festene az, ha visszavonnám két perccel ezelőtt adott beleegyezésemet?... Nyugtalanul bámult a telefonkészülékre. A minap még kisvonattal játszott, meg hajóval a mosdótálban —

aztán egy szép napon kimarad éjszakára, én pedig rádöbbenek, hogy öregszem. Tiltsam meg neki? Annál jobban sóvárog majd a tiltott gyümölcs után, csalással érvényesíti akarátát. Éjszakázás a víkendházban. Ilyen idős koromban nekem is minden vágyam az volt, hogy kinn háljak valahol a házon kívül. Egyszer apám megengedte, hogy kinn töltssem az éjszakát a barátommal sátorban. A gyümölcsösre vigyáztunk, fejünk mögött a rozsdás riasztópisztoly géppuska volt, s a kert nyüzsgött az álnok ellenségtől. A gyalogúton kísértetiesen dobogva menetelt egy sündisznó, félholtan vacogtunk a rémülettől, a mezei nyulak boszorkánytáncot jártak, s végezetül valahol a láthatáron túl katonai fényszórók gyakorlatozó repülőket kerestek — fantasztikus éjszaka volt, tele kalanddal, még az emléke is izgalmat ébreszt bennem.

Hamzáék víkendháza — a szomszédságában Pateráé. Nincs valami összefüggés Vojta kérése és Anna közt? Nem Anna ötlete az egész, hogy megkaparintsa magának a fiút biztosított jogán túl is? A bizonytalanság homályos nyugtalansága vesz erőt Marešon. Stand! Szinte nem is ismerem azt a fiút, csupán az apját ismerem jól.

Feltárcsázza a számot.

— Jó napot, doktorkám. Vojta hívott, állítólag Standa meghívta, hogy töltsék az éjszakát együtt kinn a víkendházukban... Micsoda, maga semmiről semmit nem tud? — nyúl Mareš a homlokához, nedves a homloka... — Jó napot, Hamzáné asszony. Ahá, akkor maga engedte meg... Örülök, már megijedtem... S ki mindenki lesz ott? Vojta még Vališ Frantát említette. Úgy van? Akkor hát köszönöm, ahogy mondják, az óvatosság a bölcsesség szülőanyja. Viszontlátásra.

Az erdő koszorúzta völgyre lassan leszáll a júniusi est. A széles víztükör fölé észrevétlenül fehérés páralepel borul. A halászok, horgászok egymás után csuk-

ják össze a széket, már az utolsó személygépkocsik után vonul a porfelhő a vízpartról az országút felé, az esti sétagőzös fényei villózó vonalakat rajzolnak a víztükörre.

A víkendház előtt a teraszon léptek kopognak. Az előkészületi munkába nyakig merült Standa és Vojta felkapja fejét. Franta. Az autókaland óta nem találkozott Standával. Kissé fürkészőn mérik végig egymást, kölcsönösen kíváncsiak, milyen képet vág a másik, de az ördögbe is — nincs mit egymás szemére hányniok: voltaképpen egyként áldozatai lettek annak, hogy Kurta elvesztette hidegvérét. Franta jólesően szívja magába a pástétom meg az olasz saláta csiklandozó illatát, a nyitott ajtón keresztül Standa szobájában megpillantja az íjat. Habozás nélkül belép. Megfeszíti a húrt, kézbe vesz egy darabot a páncélzatból, s becsülgeti, milyen nehéz. Rá-rápislant a felbontott konzervra, vajra, a szeletelt sonkával teli tányérra. Nagyot nyel.

— De én nem hoztam semmit.

— Rá se ránts, kitakaríthatsz addig, nehogy megszóljanak bennünket a lányok.

Franta szeme előtt egy pillanatra felrémlik a töpörtyűs szájú Kurta, ugyan hány ilyen kiszolgálója van Standának? De a múltkor fizetett neki, és most egész lakoma van itt — Franta szó nélkül fogja a seprőt, meglocsolja a padlót és kisöpör. Minden kérdezősködés nélkül rájön, mi módon hozza működésbe a gázbombára kapcsolt resót, s hozzálát, hogy elmosogassa az edényt, mely az utolsó vendéglátás óta piszkosan hever a mosogatótálban. A fiúk fél szemmel lesik, hogy ég keze alatt a házi munka. Standa világéletében el nem mosott maga után egyetlen tányért. Elvégre mindhármunknak megvan a maga munkája: a papa felcserkedik, én tanulok, s voltaképpen mire volna a házban anyuka?!

Franta törölgeti a findzsákat, szeme ámulva bolyong a fényűző berendezésen, valóságos kastélybeli pompa, noha sohasem járt még kastélyban.

— Csak fejezd be, s ha kedved volna hozzá, megnézhetnéd ezt, ni, hátha meg lehetne javítani — halász elő valahonnan Standa egy rozsdás pisztolyt, mert eszébe jutott, hogy a múltkor Franta egy pillanat alatt tudta, mi baja a légpuskának.

Franta ugrik a pisztolyért, szeme felragyog.

Vojta egy kicsit röstelli magát; Standa cselédlányt csinál itt Frantából, én ajánlottam, vendég éppúgy, mint én, s hol van az megírva, hogy le kell dolgoznia, amit majd megeszik! Tud valamit Franta szökéséről, egyszer otthon kihallgatta, amint apja telefonon beszélt az Ifjúsággondozóval, egy kicsit befelé pirulva, de azért csak faggatja Frantát, mi újság náluk otthon.

— Már kibírhatatlan. Amikor Jirkát elhelyezték az intézetben, Hankát pedig az óvodában, azt hittem, jobb lesz, de anyu azóta még vesztebb, folyton szid, azt verdesi a fejemhez, hogy a Jirkát ért gyalázatban én vagyok a bűnös. — Franta nagy sóhajtással súlylyesztí a pisztolyt a zsebébe, legszívesebben tüstént hozzáfogna a megjavításához. De semmivel sem járult hozzá a lakomához, valahol kerít szidolt, és szorgosan tisztogatja a gázresót. A pástétom mennyei illatot áraszt, Franta nyeli a nyálát, s egy kicsit fúrja az oldalát a kíváncsiság, voltaképpen miért hívta meg ide Standa. Tán a pisztoly miatt? ... Franta egyszeriben elragadtatásba esik, lám, része lehet ilyen élményben, mélységes hálát érez a két fiú iránt, s hálája közlékenységben jut kifejezésre. Sonka, pástétom, ananász: senki más előtt nem tárná ki így a szívét: — Annyit mondok nektek, fiúk: ha egyszer végképp elkeseredem, isten veled, család ... de már nem leszek olyan hülye, mint először. Németország, ott van tenger. Hamburgban elszegődöm egy hajóra, és kész a kocsi. Lefogadok veletek, hogy egyszer eljutok Bombayba ... Mi az? — Pillantotta meg a sarokban Vojta sportzsákján a repülőmodellt.

— Van hozzá motorom, benzinmotor, barátocskám, össze akarom szerkeszteni.

Franta mohón kapja ki Vojta kezéből a motort, próbálgatja, hogyan lehetne beilleszteni a modell törzsébe:

— Kellene ide négy kapocs...

— Ha akarod, szereld be, de elsőrangúan csináld meg, hogy mindenkit lepipáljak a szakkörben...

Összerezzenek: az ajtóban két leány, a kisebbik — Věrka! Franta ijedtében kis híján földre ejti a motort. Věrka is majd kővé mered, földbe gyökerezik a lába. Ez a kölyök kellett csak ide!

Standa ugrik, arcán a házigazda sugárzó mosolya, bemutatja barátait Věrkanak.

— Ez itt Lily, a legjobb barátnőm — int előkelően a kezével Věrka, irodalmi nyelven beszél, sőt egy kicsit el is pirul. Rövidesen sikerül félrehúznia a teljesen megzavart Frantát. — Ha kikottyantod, hogy a testvérem vagy, szétverem a pofádat, és úgy befűtök neked anyunál, hogy amíg élsz, attól koldulsz, megértted?! — sziszegi fojtott hangon. Jó még, hogy Lily hangosan kacag Standa tréfáján. Franta még mindig nem tért magához, zavarában újra tisztogatni kezdi a resót. Lányok. Oda az este! Egyáltalán minek is vannak a világon lányok. Mennybéli atyám, milyen pompás lehetett volna ez az este, és most beállít két lány, mindennek tetejébe egyik a mostohatestvére, különben is a lányok mind ostobák, még csak a biztosítékot se tudják megcsinálni, kár a szóért, most majd megesszik az ananászt, a habos süteményt, mert azt mondják, hogy az ilyesmi lányoknak való, semmit se gyűlölök annyira, mint a nőket!

Vojta is megismeri a leányt, akiről a minap a vízparton lecsúszott a fürdőruha, most úgy beszél vele, mintha először látná, s milyen furcsa érzés ez — Standa mégiscsak tud a nőkkel bánni!

Standa bezárja a külső ajtót, behajtja a spalettákat, felgyújtja a rózsaszín fényű lámpát, a helyiség még meghittebbé válik. Olyan ez itt most, mint valami bünbarlang, gondolja Vojta. Képsorozat villan át az agyán:

hamiskártyások, rendőri rajtaütés, revolverlövés — s megborzong.

— Megengedik, hogy poharamat ürítsem becses vendégeink tiszteletére? — múlja felül önmagát Standa az ékes szólamokban.

Az öt pohár csöngve összekoccan. Vojta meglepetve látja, milyen mesteri módon hajtja fel a magáét Lily. Nem akar lemaradni a többiek mögött, nagy önmegtadással fenéig issza a poharat. Ha legalább gyümölcslevet innának, de ilyen utálatos savanyú lőrét!... Játékbárlangban vedelem a bort, jut eszébe. Hej, ha apuka látná!...

Standa bemutatja a kisasszonyoknak szobája berendezését, Věrka úgy tesz, mintha mindent most látna először, fennhangon csodálkozik, sőt Frantát is úgy szólítja meg, mintha csak az imént ismerkedett volna vele össze. Az elképedt Franta feleletül alig bír eldogni egy-két szót. Lily talált valahol két kicsiny kagylót, melyeken az olvasható: Üdvözet Dalmáciából. Egyszerűen fogja a kagylókat, s csilingelően kacagva ráhelyezi melle két bimbójára. Vojta lesüti szemét a lány átható tekintete előtt, a szobából kimenet megbotlik a kelimszönyegben. Azért azt meglátja, hogyan perdül oda Věrkához Standa, lopva megszorítja a kezét, néma cinkossággal teli, kurta pillantást váltanak — Vojta zavara fokozódik: Hát csakugyan volt már ezek között valami?

Standa invitálására mindannyian letelepszének a megterített asztalhoz. Lily a rekamién ülve fesztelesen kivesz egy cigarettát a tartóból, keresztbe veti lábát, szoknyája felcsúszik a térde fölé. Standa bekapcsolja a magnetofont, a lányok kínálás nélkül hozzálátnak az evéshez, a házigazda boldog, hogy ízlik nekik az étel. Vojta fél szemmel figyeli, hogyan tűnik el a két lány tányérjáról az óriási adag sonka, olasz saláta és keményre főtt tojás. Csodák csodája: már nem találja annyira savanyúnak a bort, csak a lába nehezedik, de fő, hogy már feloldódott a bátortalan-

sága. Standa sziporkázik, a lányok fesztelenül kacagnak, alig tudnak válaszolgatni, annyira tele a szájuk.

Újabb palack bor, Standa előad, bemutat mindent, amiye van, megindítja a gramofont. Slowfox, intim világítás, zárt spaletták, cigarettafüst. A lányokból árad az olcsó elegancia, Věrka a Lilytől kikölcsönzött ruhát a derekán mesterien összehúzza, egy kicsit ugyan hosszú, de a fiúk szeme elsiklik az ilyen apró hibák felett. Az ingerlő női illat az asztalon keresztül is elhat Vojtához, füllesztő a hőség, Vojta szomjazik, egy hajtásra félen túl kiissza a poharat. Valami vonzza a szemét oda, az asztal túlsó felére: Lily szörnyen vén, megvan talán tizenhat éves is — de mellette a másik, a gyémántköves fülbevalójával, mely lövelli a tüzet minden irányba... Tekintete találkozik Věrka tekintetével: Vojta iszik, a pohár pereme fölött merőn néz Věrka szemébe, közben Standa lemezt cserél, s Vojtának enyhén zsibog még a haja is. Amikor még egészen kisgyerek volt, így szokta mondani: Anyukám, fáj a hajam, az érzés most ugyanaz, de mégis valami más — a végtelenségig tart ez a néma párharc, végezetül Vojta megadja magát, hallja Věrka diadalmas nevetését:

— Mi lesz, uraim, nem táncolunk?

Vojta elvörösödik. Még csak ez hiányzott! Növekvő zavarában látja, amint Standa meghajol Věrka előtt. Vojta Frantához folyamodik segítségért, de az már ismét rátalált a maga nyugodt megfontoltságára:

— Én addig megjavítom a pisztolyt — dűnnyögi teli szájjal.

Standa ezt meglepéssel fogadja, Franta úgyis csak galibázna itt, hálából kezébe nyomja az üveget, mely még félig van narancslikőrrel. Franta átballag Standa szobájába, valami skatulyából előkotorja a csavarhúzókat meg a kombinált harapófogót, de először a repülőgépnak lát neki.

Vojta ül, mint egy rakás szerencsétlenség, a vele szemben ülő Lily kihívón fújja arcába a füstöt.

— Én ugyanis, kisasszony, nem táncolok...

— Nem baj, majd megtanítom.

Vojtának arra sincs ráérő ideje, hogy feleszméljen, Lily már a karja közt tartja, maga helyezi a fiú kezét a derekára. Vojta úgy botladozik, mint valami elefánt. Háta mögött hallja Věrka nevetését, majd elsüllyed szégyenletében. Lily még közelebb vonja magához, lapockáján verítékcseppek gördülnek alá, izzadt kezével megszorítja Lily kezét, a lány mintha kúszna rajta, óriáskígyó, körülfonja, hamarosan megfojtja.

— Nagyszerű! — tapsol zajosan Standa és Věrka. Vojta odabotorkál az asztalhoz, s letelepszik a reka-miéra a két leány közé. Hőség, szomj, már megint üres a palack, Vojta meg bírna inni tán egy egész üveggel egy hajtásra. Öntudata hatalmasan megnövekedett, soha meg nem ismétlődhet, rajongó ünnepi érzés fogja el: forrása az a valami, ami *először* van az életben, ami öntudata mélyéből úgy merül fel az ember szeme előtt, mint egy látomás.

Mellette Věrka helye már megint üres.

— Ki-miféle ez a te barátod? — kérdezi közönyösen Věrka, amint a sarokban Standával azon igyekszik, hogy kikeresse a következő lemezt.

— Hát... izé... a Regina-beli Mareš úr fia.

Věrkanak majd kiesik kezéből a lemez, de nyomban elkacagja magát. Standa értetlenül néz, nem tudja, mi lehet ezen olyan roppant mód mulatságos. De végtére is — benyakaltak már két palack bort, s a vendégek jó hangulata mindenekelőtt a házigazdát dicséri!

— Mit játszunk? — hallja Vojta valahonnan a messzeségből, Věrka lehelete mégis egészen közelről éri.

— Palackosdit — indítványozza Lily, s Věrka értetlenül idegen hangon magyarázza a javasolt játék alapelvét: az asztalon megpörgetik az üres palackot, s aki felé a nyakával fordul, fenéig üríti a poharat, s levet magáról egy tetszése szerinti ruhadarabot. Mint ködön át, homályosan látja Vojta, hogyan pereg

a flaskó, harsány nevetés, az üvegnyak őt vette célba. A lányok segítenek neki a kabát lecibálásában. Egész jó játék, gondolja, megütné a guta az embert ebben a fülledtségben!

— Ne bliccelj, fenékig! — kiabál az arcába Lily.

— Franta, gyere játszani! — hívja a megszorult Vojta Frantát, hogy szaporodjanak a bűntársak.

Franta kellenként megjelenik az ajtóban, szutykos kezében fogó és a motor, szeme fátyolos az italtól, képe duzzadt, mert épp tele a szája:

— Nem érek rá, majd ha megcsinálom.

Lily fitymálón legyint lakkozott körmű kezével.

Ismét pörög a palack, a lelkesedés eget verő: Věrka előkelő mozdulattal önti magába a pohár tartalmát, leveti a kölcsönkért körömcipőt, magasan az asztal fölé emeli lábát, bizonyságul, hogy becsületesen játszik. Mambo-Calypso, imbolygó rózsás fülledtség, pergő palack, kirobbanó nevetés. Mint valami túllfüggönyön át látja Vojta, milyen nyugodtan húzza le Věrka a fején keresztül a selyemruháját.

— Fenékig! Csal! — kiabál rekedten Standa, s erőszakkal tolja a poharat Věrka ajkához. Vojta, tenyerét izzadt homlokán tartva figyeli, hogyan folyik le vékony patakban a bor a leány nyakába. Hirtelen eszébe jut apja, tán még meg lehetne innen futamodni... Feláll, Standa alig bírja elkapni a leforduló flaskót. Věrka szaporán odapislant, felméri a helyzetet, megváltó ötlete támad:

— Elég, változtassunk a dolgon. Ki akar zálogosdit játszani?

A lányok nem is várnak a fiúk beleegyezésére. Lily a bankár, Věrka zálogba adta az öltözetét, fél szemmel kitartón mustrálgatja Vojtát — egész jóképű gyerek, a nagy fülű Standát zsebre teszi. Ráadásul az igazgató fia! Milyen pofát vágnál, bajcos, ha úgy itt meglátnád... velem?! Épp énvelem!

— Mi a váltságdíja ennek a két zálognak? — hangzik az elcsépeelt mondóka, s Lily a mutatóujjával Stan-

da mellére bök. A házigazda bágyadt elméje semmi épkezláb ötletre nem képes.

— Fújják fel kinn Vojta új csónakját.

Lily az asztal alatt vadászik a zálogtárgyak közt: előhúzza Věrka ruhájának övét és Vojta nyakkendőjét. Standa féltékenyen sandít a két szerencsésre, Věrka kivezeti Vojtát a kezénél fogva. Standa fel akar állni, de Lily nyaka köré fonja a karját és visszaülteti a ke-revetre.

Meleg, fülledt éjszaka, a csillagok határozatlan fe-héres köddé folynak össze, a félelem háttérbe vonult, csak az izgalom maradt meg — Vojta még egy ideig dühöng magára, hogy keze remeg Věrka kezében, mintha a hideg lelné, nem, nincs ereje, hogy legyúrje ezt a buta borzongást, pirulva meg is adja magát neki.

— Hol az a csónak?

Vojta vaktában tapogat a verandán, végre megvan a csónak.

— S mi lenne, ha fel se fújnánk?

— Nem volna becsületes dolog — hallja Věrka sut-togó szavait, megadón tűri, hogy a leány vezesse föl-fele a kerten. A gyümölcsös! A fák fölött homályosan látszik a víkendház fedele. Szorosan egymás mellett állnak, csönd és sötétség, csak a tó halottá merevült, éjjeli tükrét szegélyezi a túlsó parton égő lámpák visszfénye.

Végre-valahára úgy-ahogy felfújták a gumicsónakot. Vojtában hirtelen feltámad a menekülés vágya:

— Visszamegyünk?

Věrka felfordítja a csónakot és fojtott kacagással hanyatt vágódik rajta, bágyadtan szétveti karját... Vojta mintegy önkívületben térdre rogy melléje, agyá-ban sötétség, szíve acélpöröly, mindjárt összezúzza a keblét. Sosem élt át még ilyen pillanatokat, lányok-ról csak suttoztak, beszéltek egymás közt, de egyik se hitt a másiknak, s lám, ez az a titok, senkinek az osztályból nem volt még benne része: kábulat, mámor, iszonyat, és most már késő a menekülés...

Standa egy hajtásra kiüssza a teli poharat, már rég nem ízlik neki, csak a tehetetlenség erejénél fogva vedel, cipője orrával kitartón dobog a padlón, szeme idegesen jár, mindnuntalan az ajtó felé pislog. A percek ólomlábbon vánszorognak, Lily, mint egy dorombozó cica, hízelgően suttog valamit a fülébe, oda se hederít, egy szó nem sok, annyit sem ért az egészből. Azok ott kinn háromszor felfújhatták volna már azt a vacak csónakot — magam, én magam javasoltam ezt a hülye váltságdíjat, inkább vertem volna fejem a falba... A tetejébe még arra sem vagyok képes, hogy bosszút álljak rajtuk Lilyvel, mardos a féltékenység, nem létezik most senki és semmi; csak Věrka, a kedvesem, első szerelmem, belebolondultam, nem tehetek róla...

Kiszakítja magát Lily öleléséből. Izzadt arcát megcsapja a friss levegő, teljesen kijózanodik. Szeme sugarával igyekszik áttörni a sötétséget, fülel — semmi. Ösztönszerűen elindul fölfelé, megtorpan, a csónak alig észrevehető körvonalai. Valami kemény tárgy kerül a lába alá, lehajol — zsebkés, az égbolt gyöngé világánál ráismer: Vojta kése... Nekifut, rohan fölfelé, majd vissza:

— Věrka!

Csönd, a tücsök élesen cirpel a fűben, egészen közel, gúnyosan. Standa odamegy a csónakhoz:

— Věrka! — ordít, nem tud magán uralkodni, vadul rugdalva hajtja maga előtt a csónakot a ház felé, ökölbe szorított kezében Vojta kése, a csónak ruganyosan táncol a lába alatt, az istennek se pukkad ki!

Beront a házba, a füst homályából előbukkan Franta:

— Nesze, megcsináltam, a motort is beszereltem a repülőgépbé. Megyek, gyalog jó egy óra az út házáig, s holnap iskola. Szevaszl!

Franta botorkál a sötét éjszakában hazafelé, lába alatt imbolyog az út, itt vannak már a külváros első fényei. A fénypontokat furcsa körök övezik, s fájón bőködnek Franta szemébe. Mi a csoda történt? Javí-

tottam a pisztolyt és a motort szereltem a repülőgépbe, a flaskó is csak félig volt. Amíg benn tartózkodtam a víkendházban, végképp semmit sem éreztem, de alig tettem ki a lábam, mintha kihúzták volna alólam a földet... Váratlanul kellemetlen gondolat üti mellen: nincs készen a számtanfeladat, úgy tervezte, ha majd hazaér, akkor csinálja meg. Hát gondolhatta az ember, hogy ilyen sokáig elhúzódik a muri a víkendházban?! Ködösen felrémlik előtte az igazgató tar feje. Rövid időn belül már a második igazgatói megrovás — az autóügy miatt —, homályosan érzi, hogy valami óhatatlanul szövődik körülötte az iskolában, ördög tudja, mi az oka, hogy újra meg újra oly ostoba módon bajba keveredik...

Franta lába alatt az ösvény viharzani kezd, hozzá kell szoknom, ha majd tengerész leszek, hetente három vihart is átélek, Franta valami falat tapogat a kezével, majd egy darabig a hátával súrolja, fogalma sincs róla, hogy a kabátja csupa mész. A korlát állítja meg. Odalenn halkan csobognak a külvárosi folyó habjai. A szemközti lámpák visszfénye hullámszón nyúlik el a koromfekete, olajos víztükrön. Legalább a homlokomat lehűtöm, hiszen haza kell mennem, s ha netán apu felébred, leken egypár pofont számolatlan... De mi ez? Könnyedén, mint a madár, ereszkedik le a partról, s aztán már nem lehet megállítani a repülést, a búzló víz szökőkútként lövell tüzelő arcába, alulról sebesen nyomul fel a hideg a térde fölé. Frantának nem fér a fejébe, hogy oly nehezen emeli a lábát, s amint az egyiket kihúzza, nyomban lesüpped a másik. Leöblíti a képét, közben a szájába is vesz, fuj, miféle szörnyű lötty ez, aztán a bűz, mintha valahol a közelben dög heverne... Egyszer csak derékban összecsuklik, homlokára kívül a hideg veríték, tapogat, matat, megkapaszkodik a part menti füzes bokraiban, s előrehajolva görcsös vonaglással öklendezni kezd.

Nem érti, hogyan került vissza a partra, csak any-

nyit érez, hogy a keze könyökig merő iszap, roppant fáradtság fogja el, emberfeletti erő kell hozzá, hogy be ne csukódjék a szeme, térdrel nekiütődik valami kis park szélén elhelyezett padnak, lerogy, végigterül a padon, s a következő pillanatban már alszik is.

Nem tudja, milyen sokáig aludt, valaki már régóta ráncigálja, hangokat hall maga fölött, végre valamelyest kinyílik a szeme, idegen arcokat lát, nem képes felfogni, hol van, lassan felidéződik előtte a víkendház, az este — hogyhogy világos van?

— ... Persze, elaludt... Dül belőle a pálinkaszag, mint egy vén korhelyből!

— Aztán milyen vagy, te tahó? Hol hevertél meg? Megbotránkozást tükröző, komor ábrázatok, kávéskannák, a három idegen ember egyike szerelőruhában, zsebéből a reggeli újság kandikál ki.

— Az ördögbe, tejfelesszájú kölyök!... Hány éves vagy? Apád gürcöl rád, anyád talán szintúgy, te pedig így hálálod meg nekik, te huligán! Hová jársz iskolába?

4

A csukott spaletta résén behatolt a hajnali napsugár és rátalált Lily képére. Lily ráncolta az orrát, mint a nyúl, s felébredt. Értetlenül nézett szét a helyiségben: ragadós falú poharak, az ételmaradékon egy sereg légy lakomázik, a feldöntött flaskó alatt fénylik a megszikkadt borfolt, a főzőn halomba hányt csészékben barna kávéüledék, az egyik csésze peremén rúzsnyomok. Lily felrázza Vörkát:

— Nincs itt valahol fürdőruha? Megfürödném.

Eltart egy darabig, mire Věrka felcihelődik, aztán teljes nyugalommal, mintha otthon volna, kinyitja a szekrényt, s odanyújtja Lilynek Hamzáné lastex fürdőruháját. Lily minden röstelkedés nélkül pucérra vetkőzik, és fél szemmel az alvó Standára sandítgatva

húzza fel a fürdőruhát. A gumisapkát már maga keresi meg a szekrényben, a tükör előtt kifesti a száját, csibészes köszönés gyanánt mutatoujjával megérinti a szemöldökét, és kimegy.

Zörrenve csukódik be utána az ajtó, Standa felriad.

— Addig főzzél kávét! — dugja még vissza a fejét az ajtón Lily.

Standa szaporán felül, bambán les az ajtóra, amely mögött a leány eltűnt. A szemközti fekhelyen Věrka ül, szeme alatt kék árnyak, borzas haja szétdúlt petrence, rúzsozatlan ajkával a nappali fényben őt esztendővel idősebbnek látszik. Standának komiszul fáj a feje, a gyomrában mázsás követ érez, a nyelvén érdes, undorító, savanyú lepedék. Komoran nézi a padlóba betaposott cigarettacsutkákat, a gramofonlemezeket, amelyek Věrka odavetett ruhája alatt összevissza hányva hevernek a fotelban. Néma utálattal döbben rá, hogy iskolába kell mennie.

Věrka odamegy hozzá, és leül az ágya szélére. Standa dúlt arcán mosoly suhan át, kinyújtja kezét, az érintés jótékonyan hat rá, lassan, lassan felképződik előtte az esti élmény, amelyben a sötétbe borult cseresnyefa alatt volt része. Igyekszik kivenni fejéből az előzményeket... Vojta csöndesen horkol mély álmában, szája tátva, feje lelóg a rekamiéről.

— Egy kis pénzre lesz szükségem, nyuszikám — veszi elő a fésűt Věrka és bontogatja gubancos haját, közben fintorog a fájdalomtól. Standa keze megmerevedik a leány térdén. Valahogy idegenül, fülbántón csikorog ez a köszöntés a hajnali levegőben, még a gyöngéd megszólítás sem tudja tompítani a hirtelen támadt csömör sajgó érzését. Ügyszólván az utolsó fillérem is ráment az esti eszem-iszomra. Különben is most adtam Věrkanak két darab százast.

— Nincs már egy vasam se, Věrka — mondja, s értelmetlen módon átvillan az agyán: az első óra szám-tan. Tegnap délután hozzá se szagolt a házi feladathoz, mert hát nem is ért rá. Rápislant az órára. Lesz

még tanítás előtt annyi idő, hogy leírjam valakiéről? A teremtesít: a konferenciáig még biztos felelek!

Věrka visszanyerte ismert tárgyilagossági kifejezését:

— Ez tehát annyit jelent, hogy... menjek vissza a Reginába...

Hová lett a tegnap este, a pompás hangulat, amikor nem volt semmi gond, s nem ültek árnyak a szoba sarkaiban? ... A reggeli napvilágnál minden más. Más a világ, mások az emberek, más a tárgyak színe is, egyszeriben minden idegenné vált, a tegnap esti varázslatból csak a kilélegzett, agyonfüstölt légkör maradt meg a helyiségben — no meg a fáradt kiábrándulás.

Standa feltápáskodik és kitarja az ablakot, szemébe csap az éles hajnali fény, a friss levegő üdítő árama súlyosan ömlik el a fekhelyen, mint a szirup... Věrka megfésülködött, kifestette a száját, már megint a régi Věrka. Vissza a Reginába. Štěpánka, rács az ablakon, vége. Soha többé nem láthatom.

— Lehetne azért pénzt keríteni — támaszkodik neki kezét hátratéve Věrka az ágyszélnek, behunyja szemét, formás karján a finom pihe aranylón villan az éles fényben.

— Itt ezek a villák a szomszédságban... kell ott lennie egynek-másnak...

— Csak nem gondolod komolyan!... — dermed kővé Standa.

Vojta mozdítja a fejét, változtat a horkolás tónusán, Věrka suttogóra fogja a hangját:

— Ismered itt a környéket, tudod, hová érdemes menni.

Standát előveszi a gyomorégés. Szeme előtt megjelenik Pateráék víkendháza, Vojta fennkölt anyja az erkélyen, napozóban üldögél a feketekávé mellett. Valamivel odább Brichtáéké, sűrűn jár el oda a szüleivel, a két család afféle szomszédsági közösséget tart fenn egymással. Pompás berendezés, teveszőr takarók, tranzisztoros rádió, új bőrönd, ezüst kávékészlet...

— Örültség, aztán meg éjjelre bezárják a víkendházakat... s magam meg se tudnám csinálni...

— Ki mondta, hogy magadnak kellene csinálnod! — suttogja Věrka, hangjában van valami a halász türelmetlen igyekezetéből, akinek horgára ráharapott a hal. — Franta kész lakatos, gyerekjáték néhány kulcsot csinálnia. — Věrka kezének szorítása fokozódik, buzdítás, ígéret van a szorításban, de egyúttal környörtelen fenyegetés is: Máskülönben — a Regina, s mindennek vége...

— Rád mint orvos fiára még a gyanú árnyéka sem esik... különben: a villák megrongálására nem kerül sor, betörésről szó se lehet, az pedig nagy különbség...

...Mint orvos fiára... Apu, anyu. Standa behunyja szemét. Voltaképpen mi az oka, hogy apuval nem értjük meg egymást? Hát anyuval — anyuval megértjük egymást, vagy csak akkor értek vele egyet, ha lopva pénzt ad?... Már a pusztá gondolat is meglepi: Vannak szüleim, s voltaképpen még sincsenek. Ha ma meghalnának, tán egyáltalán nem bögnék, pedig de buta dolog lenne, hisz apu minden elsején leszúrja markomba a dohányt, s anyu aztán a hónap folyamán titokban ad még kétszer annyit...

Standának kétszeresen fáj a feje, gyanakvón kitekint az ablakon, mintha attól tartana, hogy odakinn valaki hallgatózik. Věrka fehérneműje közlről egy kicsit piszkosnak látszik, Standában már újra ágaszkodik a vágy — de hirtelenül bágyadtan lehanyatlik a párnára: víkendházakat raboljak ki!... Az ég szerelmére, én, Hamza Stanislav, egy olyan orvos fia, akinek már a nagyapja is orvos volt — az utóbbi időben elkövettem sok mindenféle hülyeséget, annyi szent, de ilyesmit... Heves, félreérthetetlen érzés: oda jutok, ahová nem szabadna jutnom. Tévút. Valaha a meséskönyvekben olvasta ezt a szót. Egyike azoknak a fogalmaknak, amelyek egyre inkább kezdtek kiveszni elméjéből. Az ember nem gondolkozik az ilyesmin,

most Standa mintha maga előtt látná ezt a szót, tapinthatóan, megfoghatóan — nem jó valami. Nyomasztó kérdés: Mikor, hogyan kezdődött voltaképpen, mikor léptem rá a tévútra? Arra a múltkori gépkocsi-esetre gondoljak — vagy régebbi valamire? Cyril és Vašek. Mennyi pénzt öltem beléjük, noha jól keresnek!... Csakhogy másképp hogyan jutnék a közelébe olyan lányoknak, akik nem csinálnak nagy ügyet a dologból?! Most már nincs szükségem rájuk, a piócákra! Van Věrkám — de akkor még rajtuk kívül semmi esélyem nem volt...

Vlasta — az egyik lány Vašek kompániájából. Másfél esztendővel idősebb volt nálam, ragyognom kellett előtte — aztán mégis kinevetett, hogy zöldfülű vagyok. Nem evett meszet, mondta, hogy holmi tejfölös-szájút tanítgasson... Vlasta komisz dög volt, igaz, de mégse követelt tőlem ilyesvalamit, mint... Belenéz Věrka szemébe: mintha a tavaszi égbolt egy darabját látná. Egyszer otthon a könyvszekrényben rábukkant a Májusi mesére. Ócska limonádé, még csak végigszaladt rajta, azokat a részeket olvasta el, ahol a leány szerelmeskedett a fiúval. Első szerelem, az első szerelemről szólt a könyv. Věrka is — az én első szerelmem. Nem, Helenka abban a könyvben nem kívánta a diáktól, hogy villákat raboljon ki érte... Halk, kérélni lehetetlen hang: El a kezekkel az ilyesmitől!... Az iszonyat béklyóba köti a kezét, egyidejűleg azonban heves vágy hajtja a leány után, becsületszavát adta, hogy az este semmi sem történt közte és Vojta közt, a gyerek kissé kapatos volt, s lobogott, mint a láng, ennyi az egész. Szeretem ezt a lányt, örültem szerettem, ma reggel, csak ma reggel tudtam meg igazán és végérvényesen, hogy mennyire szeretem... Věrka keze rajta keresztül nekitámaszkodik az ágydeszkanak, a hónaaljából áradó, kesernyés veritékszag úgy csiklandozza orrát, mint a szétmorzsolts diófalevél szaga, s már újra rohan a vér a fejébe.

— Aztán ha rajtacsípnek bennünket?...

Věrka felegyenesedik, szeme hűvös, csinos arca lassan fintorba merevedik a fitymáló kifejezéstől:

— Pisztoly, páncél, tör... Gondolhattam volna mindjárt: csak azért raktad tele a szobádat ezzel a mindenféle kacattal, hogy ne lehessen látni, hogy a valóságban egész közönséges pancser vagy! — áll fel Věrka, magára húzza ruháját, és a sarokból fölveszi a sportzsákot.

— Věrka!

Standa az ablakon keresztül meglátja a szép formájú, karcsú termetű Lilyt, lassan lépdél fel a kerten a reggeli napfényben, vállán csillognak a vízcseppek. Standának eszébe se jut, hogy az a fürdőruha az ő édesanyjáé. Háta mögött megnyikordul a rekamié, az ébredező Vojta az erős napfény elől ösztönszerűen eltakarja szemét a tenyerével.

Věrka visszafordul a helyiségbe, kezét a kilincsen tartva vár egy percre. Gyűrött ruha, festett hollófeke-te haj — kétszeresen vonzó ebben a zilált öltözetben, nem, az istenért, nem veszíthetem el, szeretem, soha senkit nem fogok már úgy szeretni, mint ezt a lányt...

Standa három lépéssel ott terem az ajtónál, megragadja a kilincsen levő kezét:

— Ne menj még! — szakad ki belőle a szó. — Megszerzem azt a pénzt...

5

— Megértem önt, kartárs, de igazán nem tehetek semmit. Vališ Frantánál betelt a mérték. Jómagam személyesen kénytelen vagyok ragaszkodni a kizárásához, de nehogy azt mondja, hogy elfogult vagyok — vette fel az igazgató a telefonkagylót, s kisvártatva megjelent Franta osztályfőnöke. — Szeretném, hogy Vostřejš elvtárs hallja a te véleményedet is a Vališ fiút illetően — simogatta meg az igazgató tar koponyája maradék hajszálait.

— Egész sor vétség terheli már a lelkiismeretét, a gyerekek tudnak róla, az egész osztály fegyelme és erkölce forog kockán.

— A vakációig mindössze három hét. Ha történetesen ma volna az iskolai év vége, megbüntetnék Frantát valami módon, lelkére beszélnének, de menne ipari tanulónak... Így pedig hozzánk kell hogy kerüljön zárt intézeti nevelésre. Kizárás az iskolából: megértik, mennyivel rosszabb rajt ez neki az életbe?

— Sajnos, nem hunyhatunk szemet viselt dolgai fölött, nem kisgyerek. Volt elég alkalmá, hogy észbe kapjon és helyes útra térjen, amíg nem volt késő. Nem hatott rá az egymást követő két igazgatói megrovás sem.

— Ismerik családi körülményeit?

Az igazgató az osztályfőnökre tekintett.

— Tudom, vigasztalanok. Azonban vannak az osztályomban más gyerekek is, akiknél odahaza nincs minden rendjén, mégse szöknek el hazulról, nem lopnak sörös üvegeket, nem kísérelnek meg autólopást, s nem isszák le magukat holtrészegre. Hiszen ez halatlan... tizennégy éves korban! Milyen fényt vet ez a többséget tevő egészséges, rendes ifjúságra is?!

— Alkoholista fia, s merném mondani, a többi deliktumára is otthon a családban találta meg a példát. De hogy félre ne értsenek: nem arról akarom meggyőzni magukat, hogy igazságtalanok Frantához. Világos előttem, hogy az előírások szemszögéből nézve nem tehetnek mást, mégis azt mondom, Franta csak felerészben bűnös. Holnap reggel eljön ide a szociális nővér, hogy a Reginába kísérje Frantát. Ha a szülői házba küldenénk érte, s véletlenül otthon lenne az öreg Vališ, rosszul végződhetne a dolog. Kérem önöket, távozásakor ne éreztessék Frantával, hogy végleg levették róla a kezüket, vagy pedig hogy megve-tik; senkinek közölünk nincs joga erre. Tehát a viszontlátásra.

A Regina előtt, alighogy messziről megpillantotta,

valaki futni kezd Vostřejš elé. Vostřejš nem a legnagyobb örömmel ismeri fel az illetőben Princ urat.

— Jövök, hogy megkérjem önt; engedje meg, hogy kivételesen meglátogassam Emilkét, egyszer már volt olyan kedves...

— Erről az intézet igazgatója dönt; akkor csak az igazgatót helyettesítettem.

Princ úr az épület bejáratánál találkozik Marešsal, megismétli kérését, egy pillanatra zavarba esik:

— Kitüntettek ugyanis az intézetben mint legjobb dolgozót, s szeretném ezt egy kicsit Emilkével megünnepelni...

Mareš hűvösen néz az arcába:

— Gratulálok a sikerhez. De... nem is tudja, hogy Emilke már nincs nálunk? Hiszen megírtam önnek.

— Már... nem a régi cím alatt lakom.

— Csakhogy az újat nem adta meg.

— Hol van Emilke?

— Gyermeekotthon, Borka. Rendes iskolába jár az intézetből. Azt hiszem, ez a változás használ majd a fiúcskának... — búcsúzott el Mareš, de nyomban visszajött. — Én is szeretném megkérni önt valamire. A klinikai vizsgálat szerint a fiúcska idegállapota igen labilis. Egy szó, mint száz: arra lenne szüksége, hogy hagyják békén a szülei...

— No de... Igazgató úr, ki akarja a gyerek javát, ha nem én?! Lehetséges, egy kicsit én magam is kibillentem az egyensúlyomból, ne csodálkozzék, azonban most... — beszélt Princ úr szaporán, fogdosta Mareš karját, szeme sugárzott. — Magának elárulhatom, magához mindig olyan bizalommal voltam, mint kevés emberhez: új viszonyomban megtaláltam menedékemet és az igazi boldogságot, eddigi életem csak fél élet volt...

Mareš arcán nem látszik együttérzés:

— A Regina az áldatlan családi viszonyok közül ide került gyerekek többségének menedékhely, a gyerekek jobb helyzetbe jutnak, így hát rendszerint ha-

marosan magukhoz is térnek. Emilke esetében fordított a helyzet: nem tud megbékélni a gondolattal, hogy a boldog családi tűzhely többé már nem áll helyre. A Reginát börtönnek tekintette. Ha ön és Emilke anyja nem segít a gyermekotthonnak, ott sem érnek el semmit a fiúcskával, ha megfeszülnek is. — Mareš azzal a bántó érzéssel hallgat el, hogy a levegőbe beszél.

— Megint minden jó lesz, én... mondja bár rólam, hogy örült vagyok, de én nem állhatom meg, hogy meg ne mondjam magának... szükségem van rá, hogy valakivel megosszam boldogságomat...

Én... mindig csak én... Marešban nő az undor, kiszabadítja kabátujját a nekibuzdult ember kezéből:

— Nem lenne kedve hozzá, hogy ebből a megtalált boldogságból legalább egy picurkát juttasson Emilkének is?

— De hiszen épp erről van szó! Hol lehetne jobb sora, mint nálam?! Ha ismerné Kar... leendő feleségemet, tüstént megértené, hogy Emilke érdekében szövetségesemnek kell lennie! Ha netán Martának ítélnék a gyereket, jobban tennék, ha mindjárt vízbe fojtanák! — beszélt Princ úr Mareš arcába, akaratlanul szinte rádúlt, Mareš hátrált egy lépést:

— Jól tudja, hogy a bíróság csak kivételesen ítéli a gyereket az apának. Ha arra a meggyőződésre jut, hogy az anyjánál kétségkívül veszélyeztetve lenne a gyerek nevelése.

— Ezt könnyűszerrel bebizonyítom. Úgy fogok harcolni a fiamért, mint az oroszán. Leendő feleségem roppantmód szereti a gyerekeket, de aggódik, hogy neki magának nem lehet gyereke. Nyernem kell, meg kell nyernem az ügyet. Úgy befűtök Martának, hogy megemlegeti...

Mareš mélyet sóhajt. Ez az ember és Marta valamikor egymásba karolva járt, csókolóztak a telihold alatt, és örök szerelmet esküdtek egymásnak. Talán a felnőttekkel folytatott örökös viaskodás szülte a ma-

kacs ellenszenvét, amit védenceim szüleivel szemben kivétel nélkül érzek. Ez itt csakugyan valamelyest különb a többinél, és tán csakugyan balszerencsés volt az első házassága, az enyém is az volt, tűnődött magában Mareš, mégis kelletlenül szorította meg a feléje nyújtott kezét:

— Sajnos, nincs módomban megóvni a gyerekeket szüleik káros befolyásától, de nagyon kérem önt, hogy legalább egyet szívleljen meg: Emilkének jelen állapotában mindenekelőtt *nyugalomra* van szüksége...

Princ úr ezt talán már nem is hallja, új lendülettel telve rohan a városba. Váratlan távlatok, tán maga az Úristen lépett közbe s fordította javamra a dolgot. Megtorpan a járda közepén: Marta már tudja? ... Ej, hogy nem kérdeztem meg Mareštól, írt-e neki is! Menjek vissza? Kimért arckifejezés, ellenséges bajusz — mintha elvesztettem volna a rokonszenvét, tudj' isten, milyen fondorlatokkal érte el a dög Marta, hogy most már az ő pártján áll... Nem, nem engedem, cselekedni fogok, addig ütöm a vasat, amíg meleg.

Ez idő tájt Emilkéék osztálya elérte a városon kívül fekvő, erdő borította dombot, félnapos kirándulásuk célját. Nyár eleje, küszöbön a vakáció, fönn a magas égen bárányszerű felhők! A tanító, akit a gyerekek egymás közt Pincsi néven emlegetnek, Emilke mellett kullog; olyan pöttömke, hogy alig fél fejjel magasabb, mint a legnagyobb fiú az osztályban. Hirtelen karjánál fogva visszatartja Emilkét, szájához teszi ujját, kinyújtja kezét: az erdei ösvény félhomályában egy őz áll fejét hátrafordítva, mozdulatlanul, mint a szobor. Valamilyik gyerek lába alatt megroppan a száraz gally.

— Kettévágjak! — szisszen fel a tanító, s fenyegetően ráncolja szemöldökét. A legközelebb lévő leányok a markukba kuncognak. Lassan, lépésről lépésre közelednek a gyerekek, Pincsi az élen, mint tapasztalt nyomkereső, már hihetetlenül közel járnak, Pincsi előhúz zsebéből egy darabka kenyeret, ez az ember tán csakugyan képes rá, hogy tenyeréből etesse az őzet,

az ő Pincsijük mindenre képes... Nagy izgalmában valaki eltüsszenti magát, az őzsuta nyugtalan lesz, s eltűnik a sűrűben.

A tanító az őzekről meg általában a nagyvadról magyaráz. Emilke jelentkezik: egyszer a Javorinán apukával meg anyukával rábukkantak egy óriási szarvasra, apuka azt mondta, hogy tízennégyes szarvasbika.

Üldögélnek a tisztáson, Emilke falja a tízórait, amit reggel kapott az otthonban. Meglát egy fecskefarkú sólymot, amint az erdő felett vitorlázik, elkapja újdonsült barátjának, Tonónak a kezét, és felmutat. A sólyom leszáll, Emilke hanyatt dől a mohában, széttárja karját: mekkora szerencse érte, hogy kikerült a Reginából! Az új otthonban új nővérek, az iskolában új fiúk — aztán az ő Pincsijük!

Éles fütty, a tanító összehívja az osztályt.

— Nyomkeresősdit és tigrisvadászatosdit játszunk — húz elő a zsebéből két borítékot. — Hogyan oszlunk meg? Tán úgy, hogy a fiúk mérkőzzenek a lányokkal?

Harsány helyeslés, egy pillanat alatt felsorakozik a két harci csoport.

— A borítékban megtaláljátok annak a helynek pontos leírását, ahol el van rejtve a következő, feladatot tartalmazó boríték. Mindkét csoport választ magának vezetőt, aki majd a borítékot felbontja, a többi segít neki a keresésben. Mind a két csoport feladata egyforma nehéz; amelyik előbb ér ide vissza, az győz, s az jogosult szafaládét pirítani a tűzön. Rajt!

Emilkének lobog a szeme, a barátja mellett halad. Tono a legderekből a fiúk között. Amikor az első nap az egyik lány hangosan azt mondta: „Vigyázzatok a holmitokra, ez az új srác a Borkából való”, Tono leégette a fruskát, mondván, hogy ő jártatja a száját, akinek tetűje sincs — s tegnapelőtt az osztálygyűlésen Tono javasolta, hogy Emilkét vegyék fel az úttörőszervezetbe.

Az első boríték szerencsésen előkerült, a fiúcsoporthoz diadalordítással lát neki a következő keresésének,

a lányok, a magukét még nem találták meg. Az erdő ismét életre kelti Emilke legszebb emlékét. Kinn a természetben valahogy valószínűbbnek látszik, hogy apuka egyszer mégiscsak kibékül anyukával. Ha most itt volnának mind a ketten, eszükbe kellene hogy jusson, mi mindent éltek át együtt kirándulásaik során...

— ...Barátocskám, még a negyedik előtt a hegyekben voltam a szüleimmal, és napról napra kirándultunk, anyuka néha lenn maradt, mert fájt a lába, de én apukával másztam a sziklákon, fel szörnyű magasba, legalább olyan magasan jártunk, mint a Mont Blanc... — Itt van! — kiáltott fel Emilke, letért az útról, egy garmada vadgalambtoll, erdei tragédia játszódott le e helyütt. Innen északra egy tuskó tövében lesz a további boríték. Ott is van! Emilke a csoport hőse, ő látta meg elsőnek a szétszórt tollat. Persze hogy, hisz Emilke azt is tudja, hogyan sípol a mormota, s talán az osztályból rajta kívül senki se látott még eleven mormotát! — Te, aztán voltaképpen hogyan kerültek ide ezek a borítékok?

— Hogyan! Pincsi hozta ide őket tegnap. Barátocskám, te még nem ismered Pincsit! — jön tűzbe Tono. — Osztályunk végigment már egész sor tanító kezén, de Pincsi a legnagyobb ágyú az egész világon. Ha akarja, úgy mozgatja a fülét, mint a nyúl, a bicegő lábát pedig a koncentrációs táborból hozta, kínozták a németek, abba sántult bele... Egy alkalommal névszóragozási mintákat írt a táblára, s egyszer csak felírja, hogy „krampampuli“, mindnyájunkból kitört a nevetés, erre aztán letörölte. Nemrég meg azt mondta, ha ő volna az úttörőszervezet vezetője, a csoport folyvást az erdőt járná, minden fiú esőben is tudna tüzet rakni, a szajkót utánozni, és jobban főznének, mint a lányok — hogy példának okáért a bécsi szeletet a bal lábunkkal, sötétben készítenénk, s közben még hallgatnánk a jégkorongmérkőzés közvetítését.

— Biztosan járt a Tátrában is — lelkesedett neki Emilke. — De hiszen majd én megkérdezem. Egyszer

apukával kilenc zergét láttunk ott egy csomóban, pajkoskodtak, hemperegtek a hóban, apuka azt mondta, hogy egy család, két öreg és hét kicsi. Jézusom, csapta össze a kezét anyuka, nem szeretném, ha ennyi gyerek volna a nyakamon... Te! — jött izgalomba Emilke, beesett szeme sugárzott. — Tudod, mit? Ha megnövök, menedékházam lesz a Tátrában! Te majd ott lehetsz velem! Valahol igen magasan, ahová csak a hegymászók jutnak fel. Főzünk majd a hegymászóknak, kutatjuk a zergenyomokat, s ha nem jönnek turisták, másszuk a hegyeket, vagy pedig medvét nyomozunk...

— Nem lenne bolondság! — vetett ráncot Tono homlokára az izgalom. — Azt mondják, a medvemancs a legpompásabb falat a világon. Szeretném megkóstolni.

A következő borítékot egy tisztáson találják meg, fönt egy elhagyott vadászleshelyen. Egy kicsit nyirkos, valószínűleg még a reggeli harmattól. A szerencsés fiúcsoport már lassan ballag vissza a célhoz, ahol a tanító a mohában heverészve újságot olvas.

Aztán valamennyien pompás hangulatban összereglenek a célnál, az erdei háromszögellési pont alatt. A fiúk győztek, és a tanító elvtárs előhúz a hátizsák-ból egy hosszú-hosszú szafaládékoszorút, melyet az osztály pénzéből vásároltak. Nagylelkűen adnak a lányoknak is, mert hát miképp is várhatná el az ember a lányoktól a nyomkereső tudományt, amikor folyvást csak a ráncos alsószoknyájukat vigyázzák... Az osztály nótaszóval masírozik hazafelé. Emilke a többivel együtt nekigerjedve énekel, s mikor aztán megállnak az erdő szélén, magasan fönn, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a távoli városra, eszébe jut Emilkének: Hosszú idő után ez az első boldog napom.

Két óra múlva repülnek ki az iskolából, mint valami verébfalka. Jelentkezik az egészséges éhség, Emilke alig várja, hogy hazaérjen az otthonba, előre örül, hogyan ront neki az ebédnek a nagy étteremben, és a leveses tányér felett nézeget majd a közeli erdő felé.

Valaki ott áll a túlsó járdán, most megmozdul, Emilke meglepetve áll meg: apuka! Arra se ér rá, hogy elrendezze gondolatait. Igaz, csalódtam benne, de azóta anyukában még jobban: a legutóbbi időig inkább voltam anyukáé, mint apukáé, de apuka mégiscsak jobb, anyuka becsapta, idegen emberrel jár kirándulásra, csókolgatják egymást, és tudj' isten mi mindent csinálnak még...

— Emilke, fiam!

Átöleli apját, érzi, milyen erősen szorítja magához apja. Egymásba karolva mennek, Emilke büszkén tekint körül, nem látja-e valamelyik osztálytársa. Lám, nemrégiben valaki az osztályban csak mintegy mellékesen beszélni kezdett holmi árvaházi jöttmentekről. Tessék! Melyitek után jött el az apukája egészen az iskola elé?!... A sarkon Emilke megáll:

— Apuka, de nekem ebédre otthon kell lennem a Borkában.

— Szeretném neked megmutatni, hol lakom most. Fél óránál tovább nem időzöl, tudod mit, telefonálok a Borkába.

Princ úrnak remeg a keze, amint feltárcsázza a számot, minden jó úton halad, nyilván megelőztem Martát, várj csak, bestia, majd kifogom én a szelet a vitorládból. Az lesz majd a gyönyörű látvány, amint fél méterrel megnyúlik a kifestett képed, mikor Emilke a bíróság előtt világosan és félreérthetetlenül kijelenti szabad akaratát: *apukával maradok!*

— ...Igazgatóné asszony, egy órán belül ott lesz a fiúcska...

— ...én pedig kérem önt, ne zavarja meg az otthon napirendjét, ma nincs látogatás, örülünk, hogy a gyerekek néhány nap óta kezd megnyugodni, nem szeretnénk megint visszajutni oda, ahonnan elindultunk!

— Biztosítom, hogy kedvesebb nekem Emilke, mint önöknek, az apja vagyok, mindössze egy óráról van szó, magam kísérem el a gyereket egészen az otthonig, köszönöm... — akasztja fel Princ úr a kagylót, elné-

mítva a tiltakozó hangot. — Gyerünk, Emilke, elintézttem.

Megállnak egy *Gyümölcs és zöldség* feliratú cégtábla előtt.

— Várj itt, mindjárt jövök. Csak egy csomócska retket veszek vacsorára.

Már itt is van apuka, Emilke sandítgat az aktatáskája felé, hátha vett neki egypár szem cseresznyét, de szólni nem mer, mert odahaza úgy nevelték, hogy ne legyen követelőző.

Princ úr, szándékától megszállottan, sebesen szedi a lábát. Befordulnak egy bérházba.

— A néni alig várja, hogy lásson, Emilke...

— Milyen néni?

Válaszra már nincs idő, fordul a kulcs a zárban, az előszoba ajtajában egy teljesen ismeretlen asszony, mosolyog, finom kezével megsimogatja Emilke fejét, Emilke ösztönszerűen hátrál. Belépnek. Emilke mereven ül a kerevet szélén, keze mozdulatlanul a térdén nyugszik. Miért nem mutatja meg hát nekem apuka az új lakását?... Az asszony kérdegeti, hogy érzi magát az iskolában, milyen játékok érdeklik leginkább. Amióta világ a világ, így beszélgetnek a gyerekekkel, ezen én már rég túl vagyok, és a néni mosolya is tartós és változatlan, olyan ez, mint amikor valaki hetykén a homlokába csapja a kalapot, s úgy viseli, akár illik neki, akár nem.

— Ugye, Emilke, elfogadsz tőlem egy kis epret? — kérdi a néni, és már szórja is az epret a zacskóból egy tányérkára.

Emilkének fény villan az agyában: Szakasztott ilyen zacskókat tartva kezükben léptek ki többen is abból a bizonyos zöldségboltból. A háttérben apja epedő, sugárzó arca. Emilke komolyan, merőn ráfüggeszti a szemét: Apuka, tévedésből retkek helyett nem epret adtak neked a néni számára?... Meg kellene mosni, mert földes. Apja rámutat a fürdőszoba ajtajára.

Emilke megdöbben: a fogason apja pizsamája mel-

lett fénylő pongyola. Már rég minden világos volt előtte — most mégis valami nagyon szíven ütötte Emilkét, ernyedten fogózik bele a mosdótál peremébe, eddigi sejtése kétségtelen bizonyossággá változott, a vörös sárkányok a pongyolán tátogatják állkapcsukat, a fogukat vicsorítják Emilkére. Gépiesen szájába nyom egy szem epret, a friss, ízes gyümölcs mintha felébrésztene, erősen lecsukja szemhéját, s amikor újra kinyitja, látja, hogy a pongyola nem tűnt el, ott függ, a kínai sárkányok gúnyosan vigyorognak a szemébe.

A fürdőszobát és a nappalit összekötő, nyitott ajtón át a tükörben meglátja apját meg az idegen asszonyt. Afféle néma, sürgető, unszoló vitustánc — apja boldogságtól sugárzó arca mintha türelmetlenül kérdezné: No, mit szólsz hozzá? A néni jóváhagyón mosolyog, apuka pedig már nem bír magán uralkodni, odaugrik, megöleli a nénit, azt az idegen nőt, és elragadtatástól égve szájon csókolja. Emilke a tükörben meglátja a maga sápadt arcát — lassan, csöndesen leteszi az epres tányért a mosdóra.

Hát így vagyunk — vége, apuka is csak olyan...

Kiront a fürdőszobából, hallja, amint dörren mögötte az ajtó, amelyet maga csapott be. A lépcsőfokok futnak a lába alól, mintha az egész nagy épület széjjel akarna hullani, görcsösen fogózik a karfába.

Odalenn elnyeli az utca forгатaga, eszeveszetten rohan, minduntalan beleütközik a járókelőkbe, heves nyilallást érez az oldalában, meg kel állnia, mert különben összerogy. A villamosmegállónál pad, leveti magát rá, s gömböccé kuporodik, fejét a térdéig lehajtja, így elviselhetőbb az oldalnyilallás, kis idő múlva enyhül.

6

Az iskolaév végéig már csak néhány nap. A padokban izgó-mozgó gyerekek képzelete már valahol a folyóparti lankákon bolyong, a tanítókkal vívott

hosszú lejárátú mérkőzés befejeződött, a tanítási órák inkább csak afféle béketárgyalásokhoz hasonlók, a párizsi békét és Metternichet az osztályfőnök sokkal jobban emészthető megszállaskori élményei helyettesítik. Az utolsó előtti padban egy mozdulatlan arcú fiú, tekintetével a tanító száján csüng, gondolatai mégis távol járnak, a szavak özöne Vojtának csak akusztikai színfal, amely előtt újra meg újra lejátszódik az az esemény. A felszított serdülőkor mintha egyetlen éjszakában, csekély néhány órában összpontosult volna. Időnként úgy érzi, olyan városban bolyong, melyet orkán dült fel, földrengés döntött romba, maga is roncs, kisiklott gyorsvonat — mégis örül, hogy átélte ezt a katasztrófát... A fojtott nevetés, amellyel a leány hanyatt dült a félig felfújt gumicsónakon...

Vojta összeszorítja állkapcsát, körmei csikorognak a pad szélén. Először, életében először — és mindjárt belevetette magát! Mint aki úszni tanul, de ahelyett, hogy a sekély vízben tenne egy-két bátortalan lépést, fejest ugrik az örvénybe.

Szemét végigjáratja az osztályon — csupa szilaj üstök, „kanadai“ frizura, serkenő bajusz, a bőrön a kamaszkor jellegzetes pattanásai. Akad-e az osztályban egy is, aki mögött ilyesvalami van, aki *annyi*t tud ezekből a dolgokból, mint én? Ha úgy beszélhetnék, hej de hallgatnának halotti csendben, elképedt ábrázattal! Nem, senkinek, a legjobb barátomnak, Pavlíknak se! Sem parola, sem becsületszó, sem a leghangosabban elmondott hármasközi eskü nem kezesség. Nem árulhatom el Věrka-val közös titkunkat, csak a miénk, kettőnké ez az életre-halálra szóló titok.

Szól a csengő, zaj, lábdobogás a lépcsőkön, a delelő nap az égbolt legtetején, a járda forró. Vojta befordul a hazavezető, megszokott utcába, egy siető leány megelőzi, egy másodperc, a belső nyugtalanító érzés boldog bizonyossággá válik:

— Věrka!

— Micsoda véletlen... nem is tudtam, hogy ebbe az

iskolába jársz! — mondja meglepő közönnyel, kimérten Věrka. Méltósággal lépdél a járdán, hajlott orrát kissé fenn hordva egyenesen maga elé néz. Vojta büszkeséggel könyveli el az iskola kapujából felénk áradó pillantásokat, kinyújtja nyakát, hogy magasabbnak lássék Věrka mellett, legszívesebben az utca nyilvánossága előtt belékarolna: nézzétek csak, ide nézzetek mind, ahányan vagytok: Mareš Vojta a kedvesével megy, a leány várt rá az iskola előtt! . . .

Oldalról figyelgeti Věrkát, hirtelen elönti a vágy — tíz percnél előtte még törte a fejét, mi módon találkozhatna vele, már ott tartott, hogy Standához fordul tanácsért — s lám, már itt van, huzamosabb időre itt van az ő első s legnagyobb szerelme. Tanulni, gürcölni fogok érte, megtanulom az orosz is, a történelmet is, amelytől annyira irtózom, hogy mihamarabb végezzek az iskolával. Ha apuka tudná, most szörnyen dühöngene — de ha majd egyszer meglesz az érettségim, a magam ura leszek, összespórolok egy csomó gubát, s folyton kirándulásra járunk majd Věrkával . . .

A következő sarkon túl már nem bír uralkodni a vágyán, belekarol Věrkába. Barátocskám, az egész világ szeme láttára, az ember egyszeriben roppant nagy és erős, ha volna nála cigaretta, most istók uccse rágyújtana menet közben. Věrka egy darabig tűri, de aztán kiszabadítja a karját. Vojtát egy kicsit bosszantja a dolog, Věrka valahogy merev, zárkózott, Vojta alig ismer rá, nem találja meg benne azt a heves, ragaszkodó, bizalmasan kedves leányt, aki a füves hegyoldalban a víkendház fölött az éjszaka sötétjében úgy ráfonódott. Egyszeriben kizökken a kerékvágásból: a csönd növekszik, mint kísérteties buborék, szívósan töri a fejét, mit mondjon a leánynak, idegesen tépi a táska fülét, ráncolja a homlokát — csörömpölnek a villamosok, túlkölnék a gépkocsik, hangosan csevegnek a járókelők — mindenki tudja, mit mondjon, csak én hallgatok, mint a birka, a teremtésit, mit gondol felőlem ez a leány . . .

— Nekünk legjobban megfelel az éjszaka fekete palástja, ugye? — szólal meg váratlanul, óriási megkönnyebbüléssel, s fülíg pirul a büszkeségtől. Fél szemmel ráhunyorít Věrka-ra, de a válasz erre a remek mondásra roppant józanul hangzik:

— Azon az estén miattad kiszakadt a harisnyám...

Vojta nem tudja, mit feleljen, de meglehetősen büszke a dologra. Eldicsekedhetne-e egyetlen osztálytársa is, hogy valamelyik kisasszonynak kiszakadt miatta a harisnyája?!

Láthatáron az otthon, Vojta megáll, zavartan rápislant az órájára. Apuka négy tájt ér haza, a bejárónő csak szombaton jön.

— Nem jönnél fel hozzánk egy pillanatra? — A halántéka kis híján lobbort vet, már megint elfogja az a lebírhatatlan belső borzongás. Az egyetlen kockázat, hogy esetleg apuka mégis előbb jön haza, csak hogy az egyre növekvő, szilaj vágy százszorta erősebb minden aggálynál. — Csaknem négy óra hosszat lehetnénk kettesben...

Věrka valahogy tárgyilagosan végigkémléli Vojta sóvár ábrázatát. Lesüti szürkés-kék szemét, hátrahajló, gyermeki pilláit, elmosolyodik, hintáz egyet a derekán, Vojta kabátujjáról levesz egy pölyhöt.

— Lilynek új harisnyát kell vennem, szidott, mint a bokrot. De hát ha te olyan vad voltál...

Vojta elérte a célzást, de zavarba esik. Egy pillanatra átvillan agyán, hogy inkább Věrka volt a vad, hisz jómagya szinte azt se tudja, mi történt vele, tulajdonképpen akkor tért csak magához, amikor Věrka visszavezette a víkendházba. Sőt, úgy rémlett neki, hogy Věrka lábán nem is volt harisnya, persze, pontosan már nem emlékszik, el is hessegeti magától ezt a hitszegő gondolatot.

— Mibe kerül egy olyan harisnya? Mindössze hat korona van nálam.

— Azt hiszem, ötvenhatba... nylon volt... a legjobb minőség, varrás nélküli.

Vojta zavartan, megállás nélkül, gépiesen nyitogatja, csukogatja táskáján a zárat. Szeme rémülten, kissé büntudatosan mélyed Věrka szemébe:

— Talán sikerül felhajtanom azt a pénzt...

— Mikorra? Lily nagyon dühös rám.

— Gondolom, holnapig — mondta halkan, tudta, hogy nem mond igazat, szeretett volna a föld alá süllyedni szégyenletében, elfogja a düh, Standa mindig tele van pénzzel, ő meg örüljön, ha nagy ritkán kap az apjától tíz koronát! A Regina igazgatója már csak mégsem koldus, hogy ilyen zsugori legyen a fiához... — Valamit majd csinállok, hogy holnap kezedben legyen a pénz — mondta kongó hangon —, most pedig gyere föl — fogta meg forró kezével Věrka karját.

Věrka biztató mosollyal kiszabadítja kezét:

— Ma nem érek rá. Holnap azonban eljövök... ebéd után, addig megszerzed a harisnya árát, ugye?

Jeges zuhany. Megkísérli még, hogy lelkére beszéljen a leánynak, de már érzi, hogy kisiklik a keze közül, nem, a mai napra minden hasztalan, szánavasnak, szinte nevetségesnek érzi magát mellette — kunyerálok itt egy picurka kegyért, mint a koldus, okosan tenném, ha felszegném a fejem és sarkon fordulnék, a teremtesít, a fiúké a döntő szó a világon, nem a lányoké, akik még a vízvezeték tömítését se tudják kicserélni. De az újabb alázathullám béklyóba veri a lábát, érzi, hogy nem tud lemondani Věrka látogatásáról, elviselhetetlenül vágyik rá, hogy simogathassa, tapogathassa, kevésen múlik, hogy térdre nem rogy előtte:

— Hol laksz? — kérdi hirtelen támadt rémülettel. Lehet, hogy holnap nem találkozunk, és már soha az életben nem látom!

— Ne félj, biztosan eljövök — kacsint Věrka, s ráfüggeszti tekintetét, mely csupa ígéret. Váratlanul mellen üti formás, kis kezével, perdül, mint a szél, szoknyája szegélye hullámot vet — s Vojta már egymagában áll a járdaszélen, táskája könyvek helyett ólommal van tele. Fejét horgasztva botorkál fel a lép-

csőn, s viharzó szíve belekóstol élete első szerelmi gyötrelmébe.

A lakás hűvös, kietlen. Hasztalan akarja elkerülni, pillantása minduntalan a rekamién áll meg: ott van, ott látszik barna arca, bodros fekete haja, hosszú pillájú szeme, mozgékony ajka... Vojta sarokba vágja a táskát, sohasem bánt még így a könyveivel, hanyatt veti magát a heverőn, lelkében végtelen üresség. Miért nem akarta megmondani, hol lakik? Tán csak eljön... az ég szerelmére, az nem lehet, hogy el ne jöjjön... A pénz! Biztosan eljön.

Felkel. Rendes körülmények közt most megmelegítené az ebédet, amelyet tegnap este apjával főzött, aztán hozzálátna a tanuláshoz, hogy a délután hátralévő részére már tiszta legyen a számlája, amint apuka szokta mondani. Ma azonban eszébe se jut az evés, még kevésbé a tanulás. Ha nem hajtom fel azt a pénzt, elveszítem Vörkát. Valami nincs itt egészen rendben. Ahol ketten szeretik egymást, ötvenhat korona nem vihet oly nagy szerepet. De hiszen apuka is mindig egész köteg százast adott anyukának elsején. Anyuka azt szokta mondani, hogy a háztartásra kapja — de akkor nemcsak havonta egyszer, hanem mindennap banán kellett volna, hogy kerüljön az asztalra. Ki tudja; lehet, a pénz felét azért kapta anyuka, hogy szeresse apukát... Tenyerébe hajtja a fejét. Szeretem, szeretem, ezerszer is szeretem, ez a mai visszautasítás mintha megsokszorozta volna sóvárgásomat, nincs olyan áldozat, amit meg ne hoznék ezért a leányért.

Vojta ballag az utcán. Ebéd, tanulás, apuka, mindez eltörpül az egyetlen bizonyosság mellett: holnapig meg kell szereznie a pénzt... Lépdel fel a modern bérház lépcsőjén. Anyuka vett nekem gumicsónakot, legutóbb pedig új kerekpárt, ki tudja, hány százasba került, csak nem tagad meg tőlem most ötvenhat koronát! Ó, az a végzetes gumicsónak, nem tudom, mit szólna anyuka, ha tudná...

Becsönget. A gyanús csönd az ajtó mögött egyre

nyúlik. Anyuka azt mondta, hogy ebéd után mindig otthon van. Újabb, hosszú, esdeklő csöngetés — most már biztos, hogy baj van. Tanácstalanságában Vojta megnyomja a szömszédék csengőjének gombját, látásból ismeri őket.

— Pateráék rögtön ebéd után elmentek autóval.

— Hová?

— Patera úr a nővéréről beszélt valamit...

Vojta lecsüggeszti a kezét. Patera bácsi nővére Szlovákiában lakik, kizárt dolog, hogy holnapig visszajöjjenek! Bambán indul haza, semmi, de semmi nem jut eszébe, úgy érzi, mintha kiszikkadt volna az agya, akár a tapló.

Újra jön-megy a házban minden cél nélkül, gépiesen szór egy kis eleséget a halaknak az akváriumba, meg se várja, mint máskor, míg kapdosni kezdenek a falat után. Kinyitja az ablakot, a meleg légáram nekifeszül a függönynek, és hatalmas öblöt vet rajta. Azelőtt anyuka mindig szidta apukát, ha a szobában dohányzott, mondván, hogy megsárgulnak a függönyök, ma már senki sem pirongatja a dohányzásért. Věrka ingerlőn csiklandó keze... védekeztem, de hasztalan, nem bírtam erőt venni a magam szaggatott, fojtott nevetésén, bár sötét volt, homlokomat Věrka vállának feszítve, behunytam a szemem, örülmód szégyelltem magam, most mégis kínosan vergődve kívánom, hogy visszatérjenek azok a pillanatok, még egyszer visszatérjenek...

Hirtelen támadt gondolat — álnok, mint a gyilkos kés. Vojta szaporán elúzi, de hamarosan visszalopakodik és húzza a mélybe, mint a mocsárláng az eltévedt vándort. Nem, az ég szerelmére, nem, hogy juthat eszembe ilyesmi! Mereszti szemét az utca forgatagába, a megolvadt aszfalt és a kipufogók orrfacsaró bűze elnyomja a hárs illatát, Vojta ökölbe szorítja kezét, körmeit belemélyeszti tenyerébe, ki kell ebrudalnia fejéből ezt a bűnös gondolatot. Hasztalan igyekszik kitérni — mint a holdkóros, megy apja íróasztalához,

még egy reményszikra, hogy talán... Nem, nyitva a fiók, mint mindig, apjának nincsenek előtte titkai... Miért is nincs zárva az az asztal!

Felülről a harmadik fiók, egészen alul a betétkönyv, rögtön a fedőlapja alatt öt darab barna százkoronás. Vojta hirtelen belöki a fiókot, mintha viperát talált volna benne, megszégyenülten ballag a sarokba, ütötköpött „iskolapadjából” előhúzza a számtanfüzetet, és nekifekszik az egyenletnek. Szeme előtt táncolnak, vilóznak a számok: $x + y$, s Vojta fejében végtelen pusztaság. Más körülmények között valahogy csak megbirkóznék a feladattal, ma halvány sejtelve sincs, hogyan fogjon hozzá, mintha életében először látna ilyen példát.

Csüggedten nekiveti hátát a padnak: x meg y meg Věrka napbarnította lábikrája... Tenyerét rászorítja lüktető halántékára: nemrég feltárult előtte a világ, egyszerre, egyetlen éjszakán kezdett el élni — másképp, hevesen, teljes gőzzel. Mintha tíz évvel idősebbé vált volna ez alatt az egyetlen hét alatt, másvalaki ül már itt náluk az ő bőrében, az ő gyerekpadjában.

No és ha takarékoskodni fogok, vagy pedig... Anyuka egypár nap múlva visszajön, megkapom tőle a pénzt, az utolsó fillérig visszaadom apukának, visszateszem a fiókba. Nem is lenne lopás, hiszen csak kölcsönvenném. Talán... talán a közeljövőben apuka meg se nézi, nem lesz rá szüksége, az is lehetséges, észre sem veszi, hogy eltűnt egy százaz az ötből...

Hirtelen rázuhan az iszonyat, súlya alatt meggörbed a háta, akár a színéről, akár a fonákjáról vesszük, bűn az, amire gondolkodok — de Věrka vad szája a sötétben: érzi már Vojta, hogy hasztalan viaskodik másik énjével, az az erősebb.

De ha netán apuka mégis keresi majd a százkoronást, mindent letagadok, senki rajta nem csípett, ellophatta a bejárónő is... A felnőttek is hazudnak és képmutatóskodnak, de még mennyire! Anyuka is, lám, megnyit csalogat magához apuka háta mögött! Vagy itt van

Patera bácsi. Hogyan beszél a rendszerről, de közben a munkahelyén ott ül az üzemi bizottságban, ott biztos mindennek a fordítottját mondja!

Rápislant a csuklójára. Még fél óra. Vagy elhatározzuk magunkat azonnal, vagy késő lesz. Elsápad, odalép az íróasztalhoz — meglepő hidegvér, meglepő magabiztosság. Felülről a harmadik fiók. A négy darab százzal visszadugja a helyére. Az ötödiket a markában szorongatja — hová tegye hamarjában? Hihetetlen, hogy milyen nehéz a rossz lelkiismeretű embernek elrejtenie egyetlen százzal! Végül is bedugta az atlasz borítólapja alá, beül a padba, buzgón igyekszik az első egyenletből kiszámítani az x-et, hogy az eredményt behelyettesíthesse a második sorba. Gyomrában tompán szorongató érzés — a fiókba dugott atlasz borítólapja egyszeriben átlátszó lesz.

De hiszen... de hiszen apuka mindmáig nem vette meg az ígért csónakot, inkább képekbe, könyvekbe öli a pénzt, önző! Amikor pedig múlt szerdán délután ki akartam menni az erdőre, nem ért rá, beletemetkezett a lajstromaiba, a minap meg, amikor nagyon megkívántam a banánt, azt mondta, hogy drága, megtenné, úgy mond, tán a cseresznye is... Aztán gyakran rosszkedvű apuka, máskor meg...

Vojtának ölébe hull a keze. Hasztalan erőlködöm... Miféle szó ez már, minek is fundálták ki az emberek! Honnan a csodából származik, az iskolában nem tanították rá, idehaza nem beszélt róla senki — lelkiismeret. Vojta látja apját szakácskötetényben, amint a vasárnapi rostélyost készíti, érzi vállán a kezét a vasárnapi kiránduláson, látja beesett arcát, kopaszra nyírt, csontos nagy koponyáját a fényképen, mely abból az időből származik, amikor hazakerült a koncentrációs táborból, hallja szavait, melyek duzzadnak a jövőbe vetett szilárd hittől, hogy ő, a fia, már megéri a háborútól mentes világot, amikor az egész világ összes fegyvere majd kilenc kilométer mélyen fekszik a tenger színe alatt, az emberek kölcsönösen megbecsülik egymást,

és senki sem kívánja, hogy mások rabszolgaként robotoljanak rá...

A zárban fordul a kulcs, az előszobában az ismert zajos léptek:

— Szervusz, Vojta! — ront be nagy hangon Mareš, és kezével nekitámaszkodik Vojta padjának. — No, hogy megy, hogy megy?

— Rosszul, apuka... — fordítja fejét Vojta az ablak felé, fizikailag érzi, mennyire elpirult.

— Ha nem boldogulsz vele, majd este megnézzük — mondja Mareš, majd megváltozott hangon folytatja: — Holnap reggel Prágába repülök, iparkodom majd, hogy még este itthon legyek.

Holnap ebéd után eljön Věrka...

A konyhában csapódik a sütő ajtaja, nyílik a spájzajtó:

— Hát te nem ebédeltél?

— Nem, nem voltam éhes.

— Valami bajod van? — teszi rá a kezét Mareš Vojta homlokára. Vojta ingerülten félrehajol, de nyomban szeretné magát pofon teremteni: apuka jóakarattal nyúl hozzá, ő meg ilyen butamód érzékenykedik:

— Á, dehogy, semmi bajom, csak nincs étvágyam ebben a nagy hőségben. Majd megeszem este.

Mareš előhalássza aktatáskájából a lajstromokat:

— Sajnálom, Vojta, de ma nem mehetek veled a duzzasztóra. Úgy örültem, hogy jól kifürödjük magunkat, de közbejött ez a prágai út, elő kell készítenem egy és más dolgot. No de majd holnapután pótoljuk. Ha szép idő lesz, előbb hazajövök a Reginából, és már négy előtt kimegyünk a duzzasztóra...

Vojtát ma egyáltalán nem aggasztja, hogy elmarad a közös fürdés, épp ellenkezőleg, kapóra jött neki a dolog, el se tudja képzelni, hogy együtt töltse apjával a délutánt. Bámul a füzetbe, a számok holtan hevernek szeme előtt, a sorok üresék, tartalmatlanok. Apja ceruzája nyomán halkan susterog a papír. Apuka holnap egész nap Prágában lesz — idehaza teljes biztonság. Te-

kintete a szoba sarkában álló rekamiéra téved, a takaró kissé már kopott, Věrka két karja a feje fölött vára-
kozón szétvetve ...

A ceruza megáll a papiroson. Vojta érzi arcán a rá-
szegezett pillantást, nem moccan, nem néz fel.

— Ma eszembe jutott, Vojta, hogy legfőbb ideje
volna már, ha megvennők a csónakot ...

A gyerek ujjai rákulcsolódnak a pad szélére, fehérek,
mint a fal, nincs bennük egy csöpp vér.

— Én ... talán .. tulajdonképpen már meglennék
a csónak nélkül.

— Hogyhogy? Hisz alig vártad ...

Válaszolnia kellene, de nem tudja, mit mondjon. Ám
ha tudná is, egy szó nem jönne ki a száján. Végül nagy
nehezen kinyögi:

— Esetleg ... mást vehetnénk az árán ...

Apja hosszan, kutatón néz rá:

— Hálózásokot is láttam a sportüzletben, jó lenne
majd a szünidőben, ha sátorozunk. Megnéztem egyet,
könnyű, mint a hab, pehellyel töltött, meglehetősen
drága, de egy ilyen hálózásák évtizedekig eltart ... Le-
het, hogy elutazásunkig lesz pénzünk mind a kettőre.

Vojta keze morzsolgatja a ceruzát, lángoló arcát va-
lósággal belefúrja a füzetbe. Hirtelen átvillan agyán:
Nem lett volna szabad Věrkat megismernem. Rúgnám
a labdát a srácokkal, repülőt csinálnék — tegnap fel-
avattam motoros repülőmet, Szputnyiknak kereszteltem
el, s rögtön az első alkalommal legyőztem vele minden-
kit a körben ...

Felnéz, látja apja lehajtott fejét, őszülő göndör haja
a homlokába hull, amint figyelmét a munkára összpön-
tosítja, szája szeglete kissé legörbül. Vojta szívébe be-
lemarkol a fájdalom: igaz, kevés pénzt kapok apukától,
de megvan mindenem, ami csak kell, hogy őszinte le-
gyek, sosem éreztem még pénzhiányt, mind a mai na-
pig ... Dacosan vet egyet a fején: És hogy apuka olyan
keves időt szentel nekem, az semmi? A többi gyereknek
megvan mind a két szülője, mennyi boldog órát együtt

töltenek velük! Nekem csak apám van, és még az sem törődik velem! Mint például ma is! Megígért valamit, de nem tartja szavát! A Regina-beli gyerekek előbbrevalók neki, mint a saját fia!... Éles, elmarasztaló, dorgáló hang, el nem hallgattatja Vojta semmiféle hetykeséggel: Ne ámítsd magad, jól tudod, hogy igazságtalan vagy édesapádhoz...

Megdermed: apja kissé kihúzza a felső fiókot, hogy bánni lehessen a többivel — második, harmadik! Vojta szíve a torkában kalimpál — apja kivesz egy köteg iratot, keresgél benne, Vojta félig szélütötten látja a felülre került betétkönyvet — apuka megtalálta, amit keresett, s az iratcsomót visszahelyezi a fiókba. Vojta feltűnés nélkül megtörli nyirkos homlokát, apja váratlanul odapislant:

— Valami bajod van, Vojta? Nem vagy te beteg?

— Nem, nem — suttogja buzgón —, nem vagyok beteg! Csak ez az utálatos forróság... meg a számtanpélda is... nem boldogulok vele! Maholnap itt a vakáció, Korejsnak már a fiókjában a bizonyítványok, mégis minden napra leckét ad, biztosan meghibbant, a hülye!...

Túlságosan, szinte hihetetlenül ingerült szavak, hát még a tónus! Mareš leteszi a ceruzát, merőn néz fia kivörösödött homlokára: itt valami nincs rendjén. Mi az oka, hogy egyszeriben nem kell neki a csónak? Honnan ez a hirtelen étvágytalanság? A meglepő zárkózottság, láthatatlan függöny, melyet valami vagy valaki kettőtök közé vont? Kínzó gondolat: Elidegenedik tőlem a fiam. Csupán a serdülőkor zavarai — vagy egyéb bajok is vannak itt?... Egymást követve száguldanak át agyán a találgatások, amint a tévútra jutott fiatalokkal való sokesztendős érintkezés során megtanulta. Valami harmadik személy befolyásáról lehet szó? Első szerelem, vagy esetleg — Anna?

Új gondolat, de valamennyi közt a legnyugtalanítóbb: Vagy pedig *én magam*? Nyomban az idegtépő izgalom: Most, épp most, amikor sürgősen tisztán akarok látni,

semmit ki nem szedek a gyerekből. Elhanyagolom Vojtát, ez a tiszta igazság, ezt semmivel meg nem cáfolom. Az anyját is pótolnom kellene, közben kérdés, hogy hivatalos pedagógus létemre megfelelek-e az átlagos apával szemben támasztott követelményeknek... Az egyik ok (persze nem a legdőntőbb, de létezik) velejárója a kornak: az életiram, a milliók lázas igyekezete, munkatempója — a gyermeknevelés pedig sántikál, mert a szülőknek fölöttébb sok a dolga és közéleti elfoglaltsága... Másképp kell kezdenem, jobb módszerekhez kell folyamodnom, nem halogathatom a dolgot, Vojta már abban a korban van, amikor leginkább rászorul, hogy támasza, tanácsadója, irányítója legyen. Tán gyakrabban magammal kellene vinnem a Reginába, ha már nap nap után olyan sokáig elidőzőm ott. Másrészt viszont nemigen válnék előnyére Vojtának a sok félresiklott vagy éppenséggel már romlott gyerek társasága.

Mareš eltűnődve nézi Vojtát: hogy megnyúlt ez a fiú az utóbbi időben, megférfiasodott, alig fér már bele a gyerekpádba. Három esztendőnek előtte el se tudtam volna képzelni, hogy egyszer kinövi ezt a padot. És hogy illik neki a bronzbarna bőrszín... A nevemet viseli, én elmegyek egyszer, ő itt marad, ő és majd a gyerekei... a jó csengésű Mareš név szerteágazik, további nemzedéket hajt... Az apai büszkeség meglágyítja Mareš vonásait, elmélyül benne a tudat, mennyire együvé tartozik Vojtával: házasesetem hajótörést szenvedett, de megvan a fiam, s benne az erőm. Feláll, odamegy a fiúhoz és fölébe hajol:

— Hát akkor inkább most mindjárt megnézzük. Az x-es tagok át kell hogy kerüljenek a bal oldalra...

7

A műszaki kör tart órát. A kisebbek nagy sárkányt gyártanak, egy másik csoport lombfűrészszel szorgoskodik — fűrnak, faragnak, fűrészselnek, gyalulnak,

huzakodnak a szerszámon, izgatott hangok, élet, elevenség, az arcokon feszült figyelem. Észre sem veszik, hogy belépett Mareš. Szemügyre veszi a nagy, nyüzsgő igyekezetet, s odamegy a tanítóhoz:

— Franta nincs itt?

— Engedélyt adtam neki, hogy itt a szomszéd helyiségben az esztergapaddal bíbelődjön.

— Csak úgy, felügyelet nélkül? Hátha valami bal eset éri!

Zavart pillantás:

— Szeretnék én olyan biztos kézzel dolgozni rajta, mint ő...

Mareš belép a szomszéd helyiségbe. Néhány kiselejtezett gép van itt: fűrőgép, csiszológép, egy özönvíz előtti esztergapad. Valami gyártól könyörögte ki Mareš ezeket az ócskavasba szánt masinákat.

— Min dolgozol, Franta?

— Ezt a kis tengelyt csinálom, ni.

— Aztán hová kell az?

Franta megvakarja rőtes üstökét:

— A konyhában eltört a kis Junkers, van ott egy kis membrán, s mihelyt csökken a víznyomás, magamagától el kell, hogy záródjék a gázcsap, de a szelep már nagyon...

— Honnan tudta ezt meg?

— Hallottam, hogyan szitkozódik a szakácsnő, szoltam hát neki, hogy majd megnézem...

Mareš kezébe veszi a szépen kiesztergályozott, csapos végű kis tengelyt.

— Nem lehet rendes munkát végezni ezen az ócska vacakon — int Franta zsíros orrával az esztergapad felé, sűrű szemöldöke felborzolódik.

Mareš visszaadja Franta kezébe a tengelyt:

— Ha sikerül működésbe hoznod, megkapod érte a fizetséget; mintha a községi vállalattal csináltattuk volna meg.

— Nem pénzért csinálom — villantja ki ritka fogorát Franta.

— Tudom, de ami jár, az jár. Mellesleg szólva: mire költöd majd? Felhajtasz megint egy-két lityit? ...

Franta félrekapja tekintetét, elkomorodik:

— Hát ... egyáltalán nem ...

Mareš lovagló ülésben rátelepszik a székre, mozdulata családias bizalmasságot tükröz:

— Hát ide figyelj, pajtás! Ugyan mi volt akkor az oka, hogy annyira leszoptad magad?

Franta ismét befogja a kis tengelyt az esztergapadba, és bekapcsolja a motort:

— Nagyon vastag még itt ez a vacak, látja, nem férne még bele ebbe a lyukba — húz elő a zsebéből egy kisebb alkatrészt, mely a konyha fűtőberendezéséből való.

— Hogy az ember megiszik két pohár sört, mert szomjazik, megértem, férfiak vagyunk — támasztja alá kezével az állát Mareš, és figyeli a hajszálvékony rézforgácsot, mely csavarvonalba tekeredik a kés alatt. — De hogy valaki reggelig feküdjön a padon, mint a halott ... Pajtás, mit ünnepeltél?

Franta görcsösen markolja az esztergaszán beállító kerekét, borús ábrázatát csaknem a késig hajtja le. Mondjam el, hogy is volt valójában? ... Nem! Mareš annak idején kiállt mellettem, levelet hagyott az asztalon, még csak fel se pofozott apu a děčíní szökésért, Mareš rendes ember, s Vojta az ő fia ... Standa már sose nő a szívemhez, de Vojtát nem árulhatom el, nem vagyok olyan, mint a düllelt szemű Kurta, akire egyet rámondtak, és szépen elfűjt mindent, elmondta azt is, amit nem tudott ...

— Árudd el, tulajdonképpen mit ittál? Szilvóriumot, Hobét, kontusovkát, whiskyt, köményest vagy rumot?

Hű, a nemjóját! — nyel egy nagyot Franta. Rádöbben, hogy melléfogott, úgy repül át majd a szelep karimája a nyíláson, mint a gyorsvonat Kolínon. Kezdektem előlről, mérgelődik, de nincs elég lelkiereje, hogy leállítsa az esztergapadot. Miért szorongat annyira az igazgató?! ...

— Apunak vettem a nevenapjára egy üveggel... — Franta vörös, mint a rák. Visszagondol arra az estére — csaknem meztelen lányok, gramofon és röhögés, felborult flaskók —, azt kellett volna tennem, hogy mindjárt melegében lekenek néhány pofont annak a rüfkének, és uzsgyi haza, de hát — tulajponképpen testvérem nekem Věrka?!

— Csakhogy reggel a munkások téged találtak meg, nem az édesapádat.

Franta szeme már irgalomért könnyörög:

— Megkóstoltam, kortyintottam belőle egy keveset, utána még egy keveset... aztán már... nem emlékszem semmire...

A helyiségbe belép a tanító, Franta megváltásként fogadja, vége az órának, hál' Isten!

Másnap útban hazafelé Mareš befordul egy mellékutcába. Új, modern épület, széles nagy ablakok, kihalszik a rádió. Az igazgatói irodában egy süldő leányka pötyögtet az írógépen.

— Az igazgató elvtárs nincs itt?

— Benn jár a városban, hamarosan visszajön. De itt a nevelő.

Mareš a folyosón megállít egy fiatalembert, akinek hegyes állát fölöttébb gyér, fekete szakáll fedi:

— A nevelővel szeretnék beszélni.

— Én vagyok az — mondja a fiatalember kissé élesen, de keskeny, magabiztos ábrázatáról már el is röppent a sértődés árnya. — Ahá, maga az az újságíró, aki délelőtt telefonon keresett. Szeretne megtudni egyet-mást a munkánkról. Kész örömmel — vágja zsebre a kezét. — Átkozottul nehéz és felelősségteljes munka, az embernek félig pedagógusnak, félig pszichológusnak, de mindenekelőtt vaskezünek kell lennie. A legkülönbözőbb anyag gyűlik itt össze, vidék, város, pubertás... és bizony kemény dió ez olykor, uram! Mint például tegnap este is: elveszett egy óra. Én persze úgy megyek rá a dologra, mint Sherlock Holmes: pszichológiával. Magamhoz hívtam a gyanúba vett fickót,

füstölgetek, a lányismerőse felől faggatom, futballról beszélek, közben a szempillám sem rezdül, aztán hirtelen nekirontok: A kávéházban adtad el az órát vagy pedig az órásnak? Jobbról egy pofon, balról egy pofon. A kölyök egyre tagad, de kiszedem belőle! ... És, látja, azért a pár száz koronáért végzi az ember mindezt! Semmi köszönet, semmi elismerés! Leesne az álla, uram, ha tudná, milyen kevésre becsülik a kezdeményező munkát! ... — A sarkon túl zaj támadt, a nevelő elrohan.

Mareš ballag a ragyogó fehér folyosón, újdonságról árulkodik itt még minden.

— Hogy érzed itt magad? — állítja meg az első fiút, aki szembe jön vele.

A gyerek bizalmatlanul néz rá, de aztán csak megszólal:

— Hát... jó itt. Főleg a tornateremben... meg ha moziba megyünk. Tegnap ökölvívó-mérkőzésen voltunk.

— Magatok?

Miért vallat ez az ember? Hogy jön hozzá?! De jószágos bácsinak látszik, egye fene, hiszen nem árulok el semmiféle titkot:

— Nem, Šahel elvtárssal, akivel az előbb beszélt. A mieink elbunyózták Hodonínt, és Šahel elvtárs megengedte, hogy a győzelem örömére betérjünk a kocsmába egy pikolóra. Persze csak állva ihattuk meg. Emil még egyet akart, de a nevelő elvtárs kijelentette, hogy szó sem lehet róla. Szigorú ember, de szeretjük.

— Összeverekedtek a hálósobában — tér vissza a nevelő. — Az embernek itt mindent pszichológiával kell megoldania, amellet legyen félig peda... — Šahel elvtárs meglepetve bámul a távolodó Mareš után, aki nyilván bogaras vénember, de egyúttal faragatlan tuskó is, meg se várja, hogy az ember befejezze a mondanivalóját, hanem se szó, se beszéd, elmegy.

Lenn a lépcsőházban felbukkant az ismert svájci sapka. A tanulóotthon vezetője jön, egy terjedelmes skatulyát cipel.

— Tudja maga egyáltalán, milyen a személyzete?
— ront neki Mareš, aki nem tud magán uralkodni.

— Majd leszakad már a kezem — mutat az igazgató kimerülten a skatulyára. Leveszi fejéről a sapkát, lendületes kézmozdulattal megtörli izzadt fejét, és a sapkát gondosan visszahelyezi kobakjára. — A klubhelyiségben elromlott a televíziós készülékünk. Két hete ígéretik már, hogy megjavítják, de várhatna azokra az ember ítéletnapig! Osztrovszkij darabját adják ma este, akartam, hogy a fiúk lássák...

Az irodából kilépett a leány, az igazgató megvárja, míg továbbmegy. Lopva rápislant Marešra, köhint egyet-kettőt:

— Nyilván Šahel elvtárssal beszélt. Kár, hogy nem jöttem meg hamarabb — topog idegesen, s fölöslegesen igazgatja a zsineget a skatulyán. — Nem vált be, elsején távozik — mondja halkabban, és elkomorul. Kissé széttárja kezét. — Individuális nevelésre van szükségünk, azt akarjuk, hogy a tanulóotthon ne csak jó szálláshely legyen! Amint tudja, a fizetések nem valami nagyok, nem tódul ide tömegével a nevelő, néha szükségből olyanokat kell felfogadnunk, akik másutt hajótörést szenvedtek. Az egészen fiatalok pedig... — Felemeli a skatulyát, mintha már menni akarna, újra leteszi, és Marešra függeszti melegbarna, gondterhes szemét. — Még ha nem tudom, mennyire igyekvők volnának is! Elvárhatom egy húszesztendő emberől, hogy valóban vezesse az ifjúságot?! Hiszen alig két évvel idősebb, mint a rábízottak egyike-másika, maga se kiegyensúlyozott még, nincs meg a kellő műveltsége, és nincs semmi élettapasztalata. — Fogja a csomagot, sebtiben indul fölfelé, de öt lépcsőfok után megáll. — Persze ezt éppen magának nem kell magyaráznom...

Az irodában leülteti Marešt, maga is helyet foglal, de a szemébe húzott sapkát le nem veszi a fejéről. Mareš szaporán előadja Franta esetét: ennél és ennél az oknál fogva különösképp fontos neki, hogy a fiú itt

lakhasson, kitanulja a gépészmesterséget, és egyszer majd az Elbán Hamburgba hajózhasson, sőt onnan esetleg egészen Sanghajba.

— Nem mondhatnám, hogy valami nagyon lelkesedem olyan fickóért, aki lop.

— Az üres palackok gyakorta szolgálnak jövedelemforrásul azoknak a tizennégy esztendőös fiúknak, akik az utcán nőnek fel, ezt jól tudja maga is. Az az autódolog, az semmi, a rossz társaság vitte bele. Az alkoholizmusra való hajlamát pedig, sajnos, az apjától örökölte.

— Nincs számára ágyam, kartárs, minden hely foglalt — hunyorgat nyugtalan szemével az igazgató.

— Be kell hogy fogadja. Franta nem a Reginába való. Valahol mélyen van benne valami, ami reményt nyújt a jövőt illetően. A szülői ház a lejtőre juttatta, nekünk most fel kell húznunk, még mielőtt lezuhan a mélybe. Franta medicínája a munka; kivételesen ügyes kezű gyerek.

— De az iskolában cudarmód rosszul tanult, maga mondja.

— Franta nálunk befejezi a nyolcadik osztályt. Abban a pillanatban megszűnik illetőségi joga a Reginában, s ha nem tudom foglalkozáshoz juttatni, köteles vagyok elküldeni az ifjúsági otthonba. Nehéz ügyek ezek: iskoláink kiválasztó tanintézetek, a fejlődésükben megzavart, gyöngé előmenetelű gyermekek a felsőbb osztályokba nem kerülnek fel, gyakran még ipari tanuló sem lesz belőlük. Mi vár rájuk? A hányatott, csavargó élet, végül a börtön, legjobb esetben az ifjúsági otthon.

— Mindezt nagyon jól tudom, de mit tehetek! Honnan kerítsek ágyat a maga Frantájának?!

Mareš oda se hallgat, fészkelődik a széken, szeme újra indulattól izzik:

— Példásan gondoskodunk az iskolás korban lévő, fejlődésükben megzavart gyermekekről. Vannak zárt intézeteink és két fajta gyermekotthonaink. De hogy

állunk a tizennégy éven felüliekkel? Rést látok itt, amelyet máig ki nem töltöttünk, hasztalan mutatok rá esztendőök óta minden alkalommal. Teljesen nélkülöz-zük az ifjúsági intézmények ama típusát, mely a köny-nyebb bűnözőknek nyújtana otthont. Ha most már Franta olyanok közé kerül, akik mögött már egész sor súlyosabb bűncselekmény, lopás, nemi erőszak, illetve fiatalkori prostitúció áll... mit gondol, ki kire hat majd inkább? Egy szó, mint száz: Franta ki kell hogy tanulja a gépészséget, de odahaza nem lakhatik, a Re-ginában pedig nem rejtegethetjük!

— Igen ám, de nem maga az egyetlen, kedves kar-társ. Mit gondol, hányan keresnek fel hasonló esetek-kel?!

— Csakhogy köztük és köztem különbség van: azokat kidobhatja, engem nem; meggátolná önt ebben a kol-légialitás, nem is beszélve arról, hogy én nem hagyom magam kidobni. A gyárral már megbeszéltem a dolgot, felvennék a fiút az üzemi iskolába, ami pedig az ágyat illeti, ha valóban hiányzik, a hét végéig küldök ide egy összecsukható vaságyat. Köszönöm, jó egészséget!

8

Franta Kity parancsa szerint kisikálta a mo-sogatódézsát, még a szobát kell kisöpörnie, aztán a ma-ga ura lesz. Jó érzés, ha az ember odahaza lehet — látogatóban. A tanulóotthon holnap zárva, a vidékiek mind hazamennek szüleikhez, azt a néhányat pedig, aki a városba való, szintúgy hazaküldték már szomba-ton, hogy a nevelőknek is legyen olykor szabadnapja. Franta odapislant Kity felé, aki az ablaknál varr vala-mi rongyot Vėrkának — persze hogy Vėrkának! Kity bal szemét zöldbe átmenő, sötétlila folt keretezi. Franta keresi a seprűt, gondolatai már a nyűtt aktatáskában megbúvó könyvnél járnak, melyet az internátusban köl-csönzött ki. Hej, az a Robinson, az ismeri a dörgést.

Franta mindig rokonszenvezett azokkal a férfiakkal, akik minden helyzetben tudnak magukon segíteni s nem kétbalkezesek — ráadásul ez a história tengerhajózással kapcsolatos! . . .

Az udvar fővényén lépteket hallani, az ajtóban megjelenik az ismert sziluett, hullámos hajában mintaszerű választék.

— Mondd, kérlek, hol bujkálsz? Két nap óta hajszo-lak már!

— Kár a fáradságért — mondja Kity anélkül, hogy a fejét fölemelné.

Šejn Jóži belép a konyhába, mutatóujjával barátságosan fejbe böki Frantát:

— Üdvözöllek, tengernagy! — Beáll a szobaajtóba, a félgömbszerű keretbe foglalt bagolyszem, mely mesebeli vízimanóra emlékeztet, egy pillanatra megzavarja, félrefordítja fejét.

— Mi van, Kity? — kérdi a bűnbánattól hízelgőre vált hangon.

Kity ellenségesen méri végig Jóžit, aki „civilben“ van, félig ősz kotlettjét erősen kiborotvált vonal határolja.

— Még kérdezed, mintha nem tudnád! — hajol hátra Kity ültében a széken, hogy meggyőződjék, a konyhában van-e még Franta. — Franta, szaladj, kérdezd meg Buriannétól, nincs-e szűrője, a mienket nem találom. Kérdezd meg azt is, nem tudna-e kölcsönözni egy falatka élesztőt, holnap megadom. Szaladj!

Franta sértődötten áll fel: legalább ne nézz hülyének, épp most akarsz szűrni valamit, nem vagyok kisgyerek, mondd azt: túnj el, itt az új pasasom, s meg kell hogy mondjak neki valamit a szívem szerint négyszemközt. Valami itt történt! Mikor fordult elő ilyesmi, hogy anyu két napot itthon tölt, buzgólkodik, sőt ruhát varr Vėrkának, no persze, Vėrkának, nekem kilátszhatik a meztelen fenekem a nadrágból, de ő Vėrka rongyaira varr pikégallért, aminek semmi értelme, semmi fontossága nincs!

Franta, csak hogy húzza az időt, eljátszogat a szomszédék kutyájával. Hogyne, majd bolond leszek hamar hazamenni, anyu képes rá, és elküld a városba, hogy kérdezzem meg, mibe kerül egy orgona... Csakugyan kap élesztőt is, szűrőt is, legszívesebben máris visszaadná, átbújik a palánkrésen, alig ér a műhely elé, már hallja anyu kissé rekedt hangját:

— ...eszem ágában sincs!

— Ne bolondulj, Kity.

— Nem hagyom magam csépelni, semmi szükségem rá, kiadtam én különb vőlegények útját is. Feketekávé, bundapálinka, bifsztek, arra jó Kity, ugye! Ha csak azt a sok feketét felszámítanám! Én tatár bifsztekkel traktálom, ő meg fizetségül eltöri három bordámat. Van szerencsém, tessék egy házzal odább, Šejn úr, keresen magának más hülyét, aki éjfélkor nekiáll tatár bifsztekot csinálni és a saját tojását pazarolja bele...

— Én azt nem úgy gondoltam, Kity, hiszen ismersz, hagyd már abba. Egy hét múlva kettős ünnep, elmegyünk Prágába, csapunk egy jó murit, és elviszlek a divatáruházba, állítólag épp van hosszú nyelű esernyőjük, ha a nők meglátnak az új esernyővel, megeszi őket a sárga irigység...

Ismert zaj: nehéz kéz hull az utcaajtó kilincsére, Franta megdermed: apu! Zavarában nem tudja, mitévő legyen, bármit tesz, a helyzeten mit sem segít, apu közeledik mereven óvatos lépteivel, közben azért megmegtántorodik — kinek a pártjára álljon most szegény fiú? Apu már nem az, aki volt, Šejn úr pedig korvettkapitánynak, tengernagynak, olykor első kormányosnak szólítja Frantát — Franta beoson a konyhába, és zajosan lecsapja az asztalra a szűrőt:

— Itt az élesztő meg a szűrő, anyu... és megjött apu...

Vališ egyenesen a szobába tart, sajgó fejében az ágy képzelete — megtorpan, kezével kört ír le maga előtt, mint aki szellemet lát, de csak Šejn úr az.

— Megint elrom-elromlott a jégsekrényük?

A talpraesett Šejn úrnak csodálatosmód semmi okos dolog nem jut eszébe, tétován megsimogatja hullámos fekete haját:

— Csak úgy erre jártam, a jégszekrény működik, mint a parancsolat, minden elismerésem a magáé, Vališ úr. Jégszekrény nélkül a mi vállalatunk halott, oda a hús, a vaj, a fagylalt, a kaszinótojás, egyszóval oda az akkumuláció, márpedig, hiszen maga is tudja, minden negyedévben emelik a tervet . . .

Vališ nagy kezét ráteszi az ágy homlokdeszkájára; egyrészt van ebben a helyzetben bizonyos méltóság, másrészt támaszkodik. Vališ. Kity kék foltos szeme makacsul vonzza magára a figyelmét — furcsa, hogy valaki a szemére essen, inkább úgy fest a dolog, hogy valami ráesett arra a szemre, s Vališ előtt egyszeriben homályosan kialakul az összefüggés, de nyomban felmerül benne a kérdés is: Tulajdonképpen mit keres a házamban ez a tahó? Más körülmények közt Vališ csak emészténé magát, s nem tudná, mi okosat szóljon, sőt, lehetséges, úgy végződne a dolog, hogy Kity kávéát főzne, leülnének hármasan huszonegyezni, ma azonban Vališ felhajtott hét féldecit, s keblét feszíti a dac.

— Nohát tudod, mit? Menj, igyekezz akkumulációt csinálni, de ezt a házat hagyd ki a játékból! — Már a tegezésben is van valami szokatlan és baljós, Vališ elereszti az ágydeszkát, hármat lép, és örökké szurtos jobbjaival minden teketória nélkül galléron ragadja Šejn urat. Šejn úr elsápad, ez komoly dolog, itt nem babra megy a játék, itt a tekintély forog kockán, Kity figyel, akkor pedig, Jóži, ki kell, hogy mássz a csávából, vannak dolgok, amik nem is látszanak olyan jelentőseknek, de egyszer és mindenkorra tönkretehetik a férfiember becsületét, ilyen asszonyt pedig, aki lehozná neked a csillagot az égről, nem minden utcasarkon találsz, főképp ha számba veszed, hogy a szállásadónőd felmondott, Kitynek pedig van lakása. Nő ugyan akad, amennyi kell, de olyan, akinek lakása van, ahová

csak be kell költözni, annál kevesebb. Šejn úr hirtelen megfordul, a gallér szakad, de Vališ keze enged.

— Ne nyúljon hozzám, Vališ úr, felöntött, én pedig ittas emberekkel nem verekszem, méltóságomon alulinak tartanám. Szépen feküdjön le, Kity asszony főz magának feketekávét, és estére friss lesz, mintha újjászületett volna, és csak szégyenkezik majd, mert a vendég olyan a házban, mint az Isten, eljön hozzám, hogy bocsánatot kérjen, de én ma már nem leszek szolgálatban, így hát rögtön itt megbocsátok magának — hajol meg Šejn úr Kity felé, fölényesen, de barátságosan megveregeti Vališ vállát, és elmegy. Félig leszakadt gallérja hátul lecsüng, de Kity megkönnyebbülten lélegzik fel, nézi Šejn széles hátát, karcsú derekát, és már tudja, hogy szívesen elmenne vele Prágába, csak hogy Jóži nagy kópé, háromszor megígéri, aztán mégse mennek, hogy azt mondja, majd ha kiveszi a szabadságát, közben pedig kiárusítják a hosszú nyelvű esernyőt.

Csöngetnek, Kity ideges lesz, fél, hogy Jóži jön vissza, de senki, Franta kimegy, hogy megnézzze, ki csöngetett. A ház előtt Standa áll, keze mélyen a zsebébe süllyesztve, cipője orrával egy meglazult kockát próbál kiemelni a kövezetből. Franta meglepődik, legszívesebben sarkon fordulna, és szó nélkül visszamenne a házba. Élesen, gyűlöletesen emlékezetébe idéződik a minapi eset: Standa meghívta őt hozzájuk — azon a napon, amikor megtudta, hogy Frantát kétségkívül kidobják az iskolából, tán megszólalt benne a lelkiismeret, tán hálából tette, mert Franta nem súgta be őt, s mindennek a levét voltaképpen egymaga itta meg. Hamzáék épp leültek az asztalhoz, hogy ebédeljenek, s úgy lehet, Franta szemén meglátszott, hogy éhes, kínos volt a helyzet, így aztán Hamzáné meginvitálta Frantát az asztalhoz. Elköltötték az ebédet, Franta már útban volt hazafelé, amikor rájött, hogy Hamzáéknál felejtette a sapkáját. A villa bejárata nyitva állt, Franta belépett a hallba, s meghallotta Hamzáné izgalomtól remegő, fájdalmas hangját: ... Igazán csodálkozom

rajtad, Standácska, hogy nem találsz magadnak barátokat a rendes fiúk között! Ide cipelsz ilyen bővli¹t, hiszen annak a kölyöknek piszkos a körme, késsel ette a mártást, és búzlótt, azt hittem, félbe kell hagynom az ebédet! Nyomatékosan kérlek, már csak az idegeimre való tekintettel se forduljon ez elő többé! Még majd, hogy ellopjon itt valamit!

Franta nem tudja, mi az a bővli, de a többit megértette, nesztelenül leakasztotta sapkáját a fogasról és kiosont, ilyeneket mondogatva magában: Honnan tudja Hamzáné, hogy palackokat lopok? Tőlük sose loptam el egyet se. És hogyhogy búzlóm? Én még sose éreztem semmit. Bizony, keservesen érezte magát és érzi még most is, nem egyhamar felejtí el Standa anyjának viselkedését.

— Mit akarsz, én nem érek rá.

— Gyere, sétálunk egy kicsit.

Franta egy darabig habozik, végre dönt — tulajdonképpen Standa nem tehet róla, hogy az anyja milyen, s lehetséges, pártomra állt, amikor már nem voltam ott. Egy darabig némán ballagnak, Frantának hízeleg a dolog: Standa orvosnak a fia, ha úgy tetszik neki, rendelkezik az egész víkendházzal, lányokat hív meg, és egész lakomát készíthet nekik... Idősebb is nálam, diák létére maga jött el hozzám! Ugyan mi történt, hogy Standa a fél várost végiggyalogolva ide fáradt?... Mennek lassan, Standa, foga közt eregetve a szót, közömbös dolgokról beszél, s Frantának egyre gyanúsabb ez a látogatás.

Elhagyták az utolsó földszintes házakat, a kényelmes aszfaltút poros dűlőútba ment át, mely felfelé kígyózott a közeli erdős hegyhát lankáin elterülő kertésztelephez.

— Kérdezek tőled valamit — kezdte végre Standa.
— Tudnál kulcsot csinálni?

— No hallod, még az is valami! — vágta rá Franta megkönnyebbülten, s nem kis büszkeséggel. Lám, hogy növekszik a lakatosi hírnevem, egyszer majd tengerész

leszek, de nem amolyan közönséges matróz, hanem a hajógépek szakembere; hiba támad a hajón, odajön a kapitány, szalutálok neki, s a kapitány kezét arany-zsinóros sapkájának sildjéhez emelve így szól: Valíš tengerész, kérem, azonnal jöjjön le a gépházba, javítsa meg a motorokat, hogy továbbhajózhassunk...

— Aztán mire kell a kulcs?

Standa eleresztette füle mellett a kérdést.

— A legutóbb említetted, hogy meg akarsz lépni hazulról. Németországba — vett fel az útárokból egy elhajított karót.

Franta fokozza a figyelmét. Hová akar ez kilyukadni?

— Hanem ahhoz dohányra lenne szükséged — dobbant minden két lépés közt a sarkával Standa, s nézegeti a felkavart apró porfelhőket.

— Hát... én még nem tudom — kezdett bizonytalanlankodni Franta. — Anyu néhány napja megint odahaza van, meg se vert, főz nekünk...

Standa mintha tudomásul se venné Franta szavait:

— Tudnék valamit a számodra — áll meg, kellemetlen, bujkáló tekintetét ráfüggeszti Franta nagy, világos szeplőkkel teleszórt, jellegzetesen csontos arcára. — Dohány biztosan lenne... ne félj... mégpedig kockázat nélkül.

Keresztúthoz érnek, Standa leül az útszéli vaskereszt kötalapzatára, Franta kis távolságnyira tőle telepszik le. Az a furcsa szem! Rászegeződik az emberre, máris fut valahová, visszatér, de újra bolyong mindenütt, csak ne kelljen a másiknak a szemével találkoznia... Standa magához húzza Frantát a kabátujjánál fogva, körülnéz, mint egy összeesküvő, mind a két út néptelen, sehol egy élő lélek:

— Megmutatnám, hogy és mint... a holmit odahoznád a mi vikendházunkba... én addig ott lesnék. Éjjel nem jár ott az ördög sem, nincs semmi kockázat... aztán már majd megegyeznénk...

Franta megdermed, ijedt szemével követi az elavult

kétfedelű repülőgépet, mely lassan repül a „Svazarm“ közeli röptere irányában... Most elválik a géptől egy sötét pont, s nyomban kis fehér felhőcske kerekedik fölébe. Az ejtőernyős hintázva száll a távoli dűlőtáblán túl. Máskor Franta szájtátva nézi ezt az izgalmas látványt, most úgy ül ott a kereszt kőtalapzatán, mint a szélütött, csiklandós belső fagyást érez, képtelen a szóra, mozdulatra, mindenre. Néhány üveget megfűjni a Forrásban és a másik üzletben zsebre vágni értük egy-egy koronát — az filléres dolog, azon olykor megeszik az ember egy fagylaltot vagy felhajt egy pohár sört, amikor pedig a szökésre zsugorgatott, hosszú időn át le kellett mondania ezekről az alapvető életörömökről is. De hogy előre megfontoltan, tervszerűen víkendházakat raboljon ki?!

— Rám ne számíts — szakad ki belőle végre nagy nehezen a szó. — Nekem nem kell semmi.

Standa kiegyenesíti a derekát, egy kicsivel odábbül:

— Nem tudtam, hogy ilyen pancser vagy — mondja idegen, hűvös hangon; ideges kezében ugrál a bot.

— Nem vagyok pancser, de... Most épp nincs szükségem pénzre.

Standa most meresztette rá először egyenesen a szemét Frantára. Egymástól távoli két szemgolyóján ott a rémület. Lapátnyi fogai gyéren sorakoznak a szájában, rőtes, gömbölyű feje mintegy védekező mozdulattal húzódik a válla közé. Standa köp egyet: nemigen csodálkoznám, ha ez a beképzelt tökfilkó otthon ezen melegében mindent kikotyogna apjának. Az öreg Vališ még majd szedi magát és szalad az első rendőrszobára... Ő, én tökkelütött, hogy találhattam ki olyan hülyén mindent, mielőtt ezt az ütődöttet jobban körültapogattam volna! Csiklandó rémület remegése fut végig rajta, amint elképzei: lakásuk előszobájában megszólal a csengő, az ajtóban feltűnik a kék egyenruha: Hamza Stanislav úr, a törvény nevében letartóztatom! Apu lesújtottan áll, anyu elvágódik, mint a kidöntött fa — szinte hallja, amint anyja nehéz teste döngve el-

terül a földön... Ostoba, most edd meg, amit főztél, úgy kell neked.

Keze a háta mögött, teljes súlyával nekifeszülve benyom a földbe egy éles szélű követ, a fájdalom csodálatosképp megnyugtató, visszaadja egyensúlyát a kéz tulajdonosának, mert ki kell sütnie valamit ebben a buta helyzetben. Villámgyors ötlet, megváltás rejlik benne. Nem, nincs gyenge pontja ennek a tervnek — várj, te okos, majd megereszted a szemed, megtudod, ki az a Standa!... Feláll, suhogtatja a botot, Franta komoran néz fel rá szőke pillája alól. Standa keskeny arca megsárgult, szemét összehunyorítja, mint a macska, heves suhintással leüt egy ibolyaszín bogáncsfejet:

— No, hát jól figyelj, Franta. Nemrég nálunk a víkendházban azt mondtad nekem meg Vojtának, hogy Hamburgba szöksz. Tudod te, mi az, Németországba szökni? Ez annyit jelent, hogy ellenséges ügynök vagy. Mindenki, aki Nyugatra szökik, magára vonja a gyanút, hogy mint kém vissza akar ide jönni gyárakat felgyújtani, hidakat levegőbe röpíteni, embereket gyilkolni... még ha százszor megesküdné is, hogy teszem azt, tengerész akart lenni! — mosolyog gonoszul, kárörvendően Standa, s megnyalogatja szikkadt szája szélét. Máris falhoz állítottalak, ugye, te tökfilkó!

Franta mozdulatlanul néz fel Standára, a szempillája sem rebben, csak veríték üt ki a felső ajkára:

— De hiszen én...

— Válassz! Vagy megteszed, amit mondtam, vagy megyek az első rendőrőrszobára, és bejelentem, hogy át akarsz szökni a határon. Vojtát elővezetik mint tanút, ha mit tudom én mennyire védene is, megesketik, és bevallja az igazat, arra mérget vehetsz.

Franta idegesen markolássza a kőtalapzatot, homályos kétely támad benne az iránt, hogy még mindig esketnek a bíróság előtt, nem, nem tudja biztosan, minden zavara csiklandó szomjúsággá változott:

— Azt nem teszed meg. Visszafelé sülné el, kipattanna az az éjszakai muri a lányokkal...

— Arra én fűtülök! — kiált fel Standa. — Különben is már rég elmondtam otthon, te tökfilkó! — töri két-té izgalmában a botot és darabjait messze elhajítja a földekre. — Úgy látszik, nem tudod, hogy ha valaki szökni akar, azt úgy veszik, mintha ki is szökött volna. Rudi mondta, aki kijár hozzánk a víkendházba, az pedig ügyvéd, ismeri a törvényeket.

Frantának elakadt a lélegzete, pokrócot dobtak a fejére, kapálózik, kétségbeesetten keresi a menekülést a csapdából. Az utolsó ellentámadáshoz folyamodik:

— De ha én megyek el a rendőrségre, előbb, mint te, s megmondom, hogy ki akarod rabolni a víkendházakat, álkulcsokat akarsz velem csináltatni...

— Hülye, most aztán beugrottál! Láttak már ilyen agyalágyultat?! — tárja szét a kezét színpadi gesztussal, mintha egy sereg hallgató előtt beszélne. — Semmit sem akarok veled csináltatni, nincs tanúd, nyugodtan azt mondom, így akartál beférközni a rendőrség bizalmába, hogy aztán könnyebben megszökhess. Mit gondolsz, kinek hisznek majd: az orvos fiának, vagy a huligánnak, aki egyszer már megszökött hazulról, az apja részeges, az anyja pedig... nem akarom megmondani, micsoda...

Frantának megvonaglik az álla, ez talán már nem is lehetséges. Ekkora arcátlanság!... Hát mi történt? Hisz nemrég még Standa meghívott hozzájuk...

— És... és az az este a víkendházban... miattad dobtak ki az iskolából... minden temiattad van! — sípít fel nevetésre ingerlőn Franta.

— Tehetek én arról, hogy olyan keveset bírsz! — vihog Standa. — Én csak az üveget adtam oda, de mondtam talán, hogy holtrészegre szopd le magad?!

Franta nyeldeszi a könnyeit. A legszörnyűbb ez a tehetetlenség. Megjavítottam a légpuskáját ennek a csirkefogónak, aztán megcsináltam a pisztolyát, napszámoskodtam, cselédeskedtem neki, a hamis kígyónak, egy odavetett falatért, és falaztam neki, hogy lányokkal hentereghessen, fedeztem Mareš előtt is, nem árul-

tam el neki az igazságot, amikor faggatott. Most pedig, amikor szerencsésen kikerültem a Reginából, s végre dolgozhatom, csinálhatom azt, amihez kedvem van, most ugorjak bele ilyesmibe... De hát ki hisz majd nekem, amikor már annyi minden nyomja a lelkiismeretemet?! Ha Standa besúgja, hogy szökni akarok, kidobnak a tanulóotthonból is, a gyárból is, sőt ráadásul be is csuknak, úristen... Úgy érzi, hurok szorítja a nyakát, falhoz van állítva, búcsúbeli pofozógéppel. Nem tudja, hová legyen, mihez folyamodjon, mintha szakadozna, zuhanna alatta a föld, szörnyű helyzet, bármit tesz, minden rossz — döbbenet néz körül, itt a kereszt alatt játszódik le mindez, apai nagyanyja valamikor megtanította a miatyánkra, ó, egek, tegyetek hát valamit!... Nem, ez a töredezett fém-Krisztus tehetetlenül csüng a kereszten, ráadásul még a keze is oda van szegezve, az még ha akarna, sem tenné semmit Frantáért... Szegény fiúnak karikát hány a szeme, a gyomra emelkedik, nyomul fel a torkába, úgy érzi, hányni fog.

— Akkor... akkor hát én azokat a kulcsokat...

Diadalmas mosoly röppen át Standa képén.

— Tudtam, hogy végül is szót lehet veled érteni. Egyáltalán nem kell aggódnod, semmi kockázat... — mondja már jóval barátságosabb hangon. — Lehetséges, együtt látunk majd neki, nehogy mit tudom én, mit gondolj...

Frantának úgy rémlik, feneketlen szakadék peremén áll, alig bír megszólalni.

— Hozd el hát a kulcsok lenyomatát... gyurmában... — mondja igen csöndesen, utolsó szava csuklásba fullad.

9

Emilke hazafelé tart a délutáni tanításról, az utca végén megpillantja új otthona épületét, boldog emlék támad fel benne: tegnap besorolták az első szün-

idei csoportba, a Borka lakóinak felével elmegy három hétre a vysočinai táborba. Hej, de remek lesz! Állítólag sátorban hálhatnak majd, fürdenek a tóban, és tábori konyha főz nekik. Barátocskám, tábori konyha főztjét eszi, mint valami frontkatonát!

Megtorpan — a kerti kapu előtt egy kék Wartburg. A Wartburg nem valami különlegesség, de kék kevés van, éppilyen volt annak az embernek is, aki annak idején eljött anyukáért a Regina elé. Emilke az üvegen keresztül bepislant — egy táska, de aktatáskája bárkiének lehet. Óvatosan megkerüli az épületet, a nyitott ablakon hangok hallatszanak ki a kertbe, Emilkét elfogja az izgalom: anyuka beszélt vagy valaki más? Az igazgatónő válaszol a beszélőnek:

— ... ha ragaszkodik hozzá, tessék hát várni, Emilkének máris haza kellett volna érnie az iskolából.

Emilke hamarjában nem tudja, mitévő legyen, háttal a falhoz lapul, szíve riadót ver. Kék Wartburg. Annak az embernek a keze, aki akkor oly mohón átölelte anyukát... Emilke a falhoz lapulva átcsúszik az épület sarkán, lerogy a kispadra, itt nem láthatják meg, még ha kihajol is valaki az ablakon.

Ha anyuka volna itt egymaga? ... De biztosan azzal a férfival van ...

Azért jöttek, hogy megszerezzenek maguknak, lelkemre beszéljenek ... Ugyan mit hozott nekem az az úr? Egy zacskó epret?

... annak az úrnak anyuka kell, szórakozni akar vele, kirándulásra járni, te pedig majd csak útban leszel neki ... Apuka halk, nyomatékosan kérő szavai: Ha nem akarod mindörökké elrontani az életedet, a világ minden kincséért se szabad azt mondanod a bíróság előtt ...

Az épület szeglete mögötti ablakból kurta férfinevetés hallatszik, nyomban rá anyuka szapora, dorgálás-szerű szavai, de kiérzik belőlük a tettetés. Már hogyne, hiszen csókolózol azzal az emberrel a kocsiban a nyílt utcán, nem törödsz vele, lát-e benneteket valaki ...

Ez az ember ellopta anyukámat... Emilke valamiféle benutságban ül a padon, új, ismeretlen érzés ez, leginkább forró gyűlölethez, vad bosszúvágyhoz hasonlít... Ha nincs ez a nyírott koponyájú majom, anyukámnál lehetnék, mindenben segítenék neki, alig várná, hogy hazakerüljön a munkából, együtt elkészítenénk a vacsorát, s aztán olvasnám gróf Monte Christo történetét.

Tán... meg tudnám ölni ezt az embert...

Nem, nem ölhetem meg, erősebb nálam és idősebb jó hús esztendővel, rövidnadrágos kisfiú, tacsó, semmiség vagyok neki. De... a teremtesít, valamit mégis csak tehetnék — az lenne ám a... nézni, hogyan mászik négykézláb a porban, s szakad róla a veríték! Ahelyett, hogy anyukával elrobogna valahová az erdőbe, ahol maguk lennének!

Emilke körülnéz, a kert hátuljában látni csak egypár gyereket a legaprajából — tiszta a levegő! Mögéje kerül az autónak, az épület a hátsó homlokzatát fordítja ide, ilyentájt senki sem tartózkodik a fürdőszobában vagy a konyhában, a lépcsőház falának üvegtéglái pedig átlátszatlanok. Jobbra is, balra is sebtiben végigpislant az utcán — az az asszony ott a gyerekkocsival már távolodik. Bátraké a szerencse! Leguggol — vilámgyorsan lecsavarja a kupakot a szelepről, éles sziszegéssel illan a levegő a gumiból... Emilke rémülten kapja hátra a fejét: egy távoli ház kapuján kilépett valaki — ellenkező irányba fordul. Micsoda gyönyör: a gumiabroncs feltartóztathatatlanul lapul össze, mégis valahogy túlságosan soká tart a dolog. Újítás: Emilke gyufaszálat dug a szelepbe, most már magától illan a levegő. A másik kerék, megint jön valaki, Emilke a kövezetkockák közt kaparász, mintha csiperkegombát szedne, az utolsó pillanatban kiveszi a szelepből a gyufaszálat, nehogy a sziszegés elárulja.

A bosszú műve sikeresen halad, az épület felől a szél idehozza anyuka hangját — még mindig ott vannak, várnak, míg megjövök az iskolából... Az idegfeszült-

ség megizzasztja Emilkét, vádoló, tétova ajka hisztéri-
kusan remeg: Várj csak, te gazember... Nagyon lassan
megy ez így, a szeleppel, Emilke nem tudja, mi van
vele, egy pillanatra a látása is elhomályosul a gyűlö-
lettől, remegő kezével előhúzza zsebéből a kést. A fé-
nyes penge behatol a résen, szörnyűmód nehezen megy,
nem is hinné az ember, hogy ilyen kemény ez a gumi.
Teljes erejéből rángatja, forgatja, szorítja a kést, nem
törődik már a veszéllyel sem — végre itt a várva várt
sziszegés: édeni muzsika Emilke fülének. A harmadik
kerék, a negyedik. A kocsi petyhüdtlen lerogy a földre.
Mily édes a bosszú! De mindez még kevés, hirtelen egy
éles kő akad Emilke kezébe, cikcakkos rovátkák tá-
madnak a kocsi ajtaján, egy helyütt lepattan egy egész
darab fényes lakk is. Rombolni, bosszút állni, bosszút
állni!

Emilke gyorsan távolodik, képzeletében vadul kava-
rognak a képek, egyik kárörvendőbb a másiknál: az
a nyírt koponyájú csirkefogó kínlódik most a forróság-
ban a gumiabroncsokkal, szakad róla a veríték, anyuka
pedig segít neki, lakkos körmű ujjai maszatosak, a hom-
lokán kulimászfolt... Egyik villamos a másik után
hagyja maga mögött Emilkét, amint távolodik a Borká-
tól, lassan elpárolog belőle a vétkes tett adta kéjes
izgalom — már nem siet, lassabban megy, sőt megáll:
mégiscsak ott kellene lennem a Borkában, a tanítás rég
befejeződött — mit tettem tulajdonképpen? Menjek
vissza? Anyuka azzal az emberrel nem fog ítéletnapig
várni, lehet, hogy odakinn már felfedezték a négy ősz-
szelapult gumit és a megrongált lakkozást, riadalmat
csaptak, az egész Borka kitódult és körülállta a Wart-
burgot — hol van Princ Emil? Hogy lehet, hogy erre
nem gondoltam, dolgomat végezvén miért nem mentem
be nyugodtan az otthonba? Mindent letagadnék, van
ott negyven más gyerek, de még az is lehet, hogy azok
közül se esett volna senki gyanúba, hiszen elkövethette
a dolgot bármely utcai csibész!

Hirtelen támadt bénító lehangoltságában Emilke hát-

tal nekitámaszkodik egy ház falának: micsoda izgalom volt a Reginában, amikor Věrka Eliškával meg Karlával megszökött — aztán az a szenzáció a gyerekek közt, amikor másnap Marešsal hazahoztuk a rémült Eliškát és az agyonsírt Karlát! Most pedig én magam...

Nekivág vaktában a városnak, kijózanodása után lapockája közt ellenszenvesen megtapad az agyoniz-zadt ing, a szájpadrólásán szokatlan érzés — mintha valami reszelőhöz dörzsölődne a nyelve.

Meglepetve áll meg a ház előtt, ahol apja lakik. Hogy kerültem ide? Menjek fel és mondjak el mindent apukának? Apuka biztosan adna tanácsot, mi módon kerüljek ki a bajból, dühös is anyukára, úgy lehet, megszid, de valójában alkalomadtán ugyanazt tenné ő is... Emilke ballag fel a lépcsőn, mennél feljebb jut, annál lassabban halad, míg aztán az utolsó lépcsőkar közepén megáll. Mi lesz, ha apuka nincs itthon, csak az az asszony? ... Vagy pedig itthon van, odabenn e mögött az ajtó mögött, és ölelkezik a nénivel, akinél albérletben lakik — anyukánál is lakik egy úr... A néni csupa mosoly lesz, megsimogatja a fejem, érdeklődik majd az iskola felől, és az a vörös sárkányos pongyola lesz rajta, amely legutóbb a fürdőszobában csüngött.

... én vesződtem veled, én neveltelek fel, ha apádat választod, Emilke, esztendőkre besavanyítanak itt, apád újra megházasodik, a felesége pedig majd hallani sem akar rólad, nem vagy az övé, nem vagy az ő gyereke, hiszen olvastál meséket a mostohákról... Emilke a nyirkos kezével görcsösen markolja a korlátot: ott, a mögött az idegen névtáblájú, idegen ajtó mögött, melyen apuka névjegye is látható, ott lakik — az én jövőendő mostohám...

Emilke megy az utcán, kerekre tágult szeme nem érzékeli a világot, nekiütközik valakinek, az illető faragatlan fickónak titulálja, az útkereszteződésen valaki vállon ragadja, egy teherautó kipufogójának forró gáza csapja meg. Mintha ez magához térítené — az embereknek már megint van arcuk, hangjuk, cipelik

a vacsorára bevásárolt holmit és mosolyognak — Emilke tört fésűjével gépiesen cikcakkos vonalat vés a házfalra, hátha, hátha apuka hamarosan betelik azzal a nénivel, a felnőttek közt gyakori az ilyesmi, Věrka a Reginában sokat mesélt effélékről — tán anyuka is ráun arra a csúnyán megnyírt férfira, kibékül apukával, én pedig hazaköltözöm, születésnapomra kapok két új váltót meg szemafort, s minden úgy lesz, olyan jól és szépen, mint azelőtt...

Nem, nem szabad magam áltatnom, már hogyan unna rá anyuka olyan emberre, akinek autója van?!

Emilke bolyong a városban, lassan már sötétedik, s Emilkének megkordul a gyomra — ez idő tájt a Borkában megszólal a csengő, a sok éhes gyerek rohan a kertből vacsorázni — Emilke üres tányérja ott virít az asztalon, a rémült Klára nővér és az igazgató elvtársnő... már biztosan csörögnek a telefonok, ott a rendőrség talán már ki is adták ellenem az elfogatóparancsot. Ez az utóbbi két szó izgalomba hozza Emilkét: elfogatóparancs Princ Emil ellen! Nagy szenzáció középpontja vagyok, az egész Borka talpon... Csakhogy nyomban elárasztja a rémület, úgyhogy belevacog a foga: mitévő legyek, hová menjek, hamarosan besötétedik, reggelig mégsem kószálhatok a városban! Megy, s akár akarja, akár nem, lába hazafelé viszi, oda, ahol az ő igazi otthona volt. Tönkretette annak az embernek a kocsiját, lehet, hogy anyuka leken neki jobbról is, balról is egy pofont — de végtére is hová menjen, ha nem az anyjához, legyen bár akármilyen?!

Az ajtó néma, tán most az utolsó pillanatban jobb lenne, ha anyuka nem volna otthon, Emilke roppant-mód kívánja, hogy ne legyen otthon, kezét mégis valami kényszeríti a csengő gombjához, Emilke már végképp nem tudja, mi lehet az oka, hogy mindig akar valamit, de a valóságban egészen mást tesz... A lépcsőkön halotti csend, csak a következő emeletről halatszik az ismert kontár hegedűjáték. Radek hegedül,

mégiscsak haladt már valamit. Emilke apukája mindig mérgelődött, mondván, hogy tönkreteszi az idegeit ez a nyekergés. Léptek hallatszanak; Vašekék a harmadik emeletről, mind a ketten nyugdíjasok, egész örökkévalóság, mire felmásznak ide a földszintről.

— Hát te, Emilke, hogy kerülsz ide? Már nem vagy a Reginában?

— Dehogy, már rég a Borkában vagyok... — feleli Emilke, de meghökken, elpirul. — Azonban most már ott sem vagyok. El... eleresztettek...

— Mikor?

— Még tegnap. Illetve... ma...

A két öreg egymásra néz:

— Hogyhogy anyukának ezt nem mondták meg? Miért nem ment érted?...

— Nem tudom, biztosan megmondták neki.

Megint az a furcsa összenézés.

— Tudod mit, gyere addig hozzánk.

Emilke habozva lép be. Tán meglátszik a szemén, hogy éhes, Vašekné elébe teszi az ebédről maradt tésztát. Magára marad a szobában. A konyhából halk beszélgetés hallatszik be, csapódik a külső ajtó, az idős néni visszatotyog a szobába és kérdezetli Emilkét, hogy érezte magát az otthonban, ideges ujjaival a blúza szegélyét morzsolgatja, s kerüli Emilke pillantását... Emilke végzett a tésztával, kellemes érzés áradt el a zsigereiben. Csönd, csak a kanári csipog a kalitkában, időnként nekibuzdul egy-egy trillának. A beszélgetés akadozik, a kanári zajosan megtisztogatja csőrét a kalitka rúdján, s Emilke egyszeriben nyugtalan lesz. Hová ment Vašek úr? Az idős néni ujjai gépiesen csúszkálnak ide-oda a blúz szegélyén... Emilkének eláll a lélegzete: Hátha...

— Én akkor hát megyek.

— Várj itt, Emilke.

— Miért?

— Anyuka... biztosan hamarosan hazajön.

Emilkének eszébe ötlik, hogy Vašekné még mindig

kalapban ül. Ómódi köcsög, amilyet az ember már egyetlen asszony fején sem lát. Miért nem teszi le a kalapot Vašekné? ...

— Elmegyek... megnézem lent, nem jön-e még anyuka.

— Ne menj sehová, Emilke! — mondja Vašekné határozott, szilárd hangon, amitől teljes világosság gyúl a fiú fejében.

— Köszönöm a kalácsot — mondja rekedten, rohan az ajtóhoz, száguld le a lépcsőn, kettesével veszi a fokokat, meg-megfogózik a karfában.

— Emilke! — A kétségbeesett kiáltás visszhangszerűen darabokra törik a lépcsőház térségében, aztán hirtelen elnémul: Emilke kiért az utcára.

Rohan, mint az űzött vad — mindenki összeesküdött ellenem, Vašek úr biztosan elárult. Szemközt vele egy kék-fehér sedan fékez, a járda mellé kanyarodik és megáll. Emilke valami furcsa balsejtelem sugallatára megtorpan. A kék sapka egy szempillantás alatt óriási méretűre nő — itt a vég.

— Te vagy Princ Emil?

Emilke térde nevetségesen megbicsaklik, hangszálai megbénultak.

— Akkor hát gyere, pajtás!

Az utca egyszeriben visszafelé rohan. Remeg az utca, Emilke foga vacog, tán a hideg leli, noha közben olyan melege van, hogy majd megfullad. A Borkában már vár a bíróság, az igazgató elvtársnő, a nővérek, a szemüket meresztő gyerekek: Nézzétek a gonosztevőt, aki ellen elfogatóparancsot adtak ki — már le is fűlelték... Kinyitom az ajtót és fejest ugrom a kövezetre, egyetlen pillanat alatt véget vetek mindennek... Balgaság, jobbra tőlem itt a rendőr, elkapja a galléromat — csapdában vagyok, inkább ne is születtem volna, végem, végem...

Kinyitja a szemét, ismerős utcák, hová megyünk tulajdonképpen, hiszen ez az út nem a Borkába vezet, tán egyenest a börtönbe visznek, lecibálják rólam a ru-

hát és csíkosat húznak rám... A sedan fékez, Emilke döbbsen nézi az ismerős kaput, a díszes feliratot, mely idő jártával előbukkant a kifakult festék alól: REGINA. No persze, ha egy gyerek elkövet valamit, előbb mindig a Reginába kerül, innen küldik aztán valamelyik otthonba. Mégiscsak megkönnyebbülés, minden jobb most, mint a Borka...

Mareš ismert rőt bajusza, a rendőr már elment, Mareš szemében harag helyett szomorúság van.

— A legjobbat akartuk neked, Emilke. Nem is tudod, mit adnék én azért, ha most nem kellene veled *itt* találkoznom.

Most végre feloldódott a hosszan tartó görcs, mely Emilke hangszálait megbénította. Álla remegni kezd, visszafojtott könnye zuhatagként ömlik, fejét jajongó zokogással ráejti a szék karjára tett könyökére, hájában ott érzi Mareš kezének tétova, mégis csillapító érintését.

Majd hosszú-hosszú idő múltán, amikor már minden könnyét elsírta, fülében megcsendült a biztonságot adó, nyugodt hang — mintha csak tegnap hallotta volna utoljára, nem pedig három hétnek előtte:

— Szaladj, keresd meg Anežkát, adjon szekrényt, aztán gyere le vacsorázni.

Tán csupa véletlen, hogy Emilke ugyanazt az ágyat kapta, amelyen azelőtt hált, s az ebédlő asztalánál is a régi helyére került, mintha fenntartották volna neki. A rengeteg izgalom után jelentkezett nála az éhség. Tulajdonképpen csodamód könnyűszerrel kimásztam a csávából — nem, még nem másztam ki, még ne örüljünk, hiszen ismerjük a dürgést, egy darabig békén hagynak, hogy „adaptálódjam“, amint a nevelők mondják, aztán majd kezdődik a nyomozás...

Az asztal túlsó végén összebújik a sok gyerekfej, sugdosás, lökdösés, bámulatot tükröző, titkos pillantások:

— ...Valami klassz dolgot csinálhatott ez, az anyja mindenét, ha a bimbók hozták be...

— ...Állítólag összemetélte az autógumit, és úgy megverte a nővért, hogy nem bírt lábra állni...

Eliška lencsőke farkocsa is megvillan a csoportban, az avatottak izgatott hangján mondja:

— Megkéselte a sofőrt, végül pedig felgyújtotta az autót. Azt beszélik, hogy tökrészeg volt...

— Fogjátok be a szátokat! — csapott öklével Emilke akkorát az asztalra, hogy táncra perdültek a tányérok, összeszorította állkapcsát, sajgó fogából a fájdalom hegyes tűként szűrődött fel valahová egészen az agyába. Elmenőben földhöz vágja a villát.

— Látjátok? — dülleszti a szemét Karla. — Úgy kellett, káposztába hús kellett, te részeg malac! — bosszantja tisztos távolból Emilkét, s tántorogva megy ki az ebédlőből, mint egy jócskán kapatos ember. A többi lány nevetésben tör ki.

Késő este van, Emilke a vackán hanyatt fekvé bámul a sötétbe. Aludni, mindenáron aludni, megfeledkezni mindenről! Hirtelen belehasít a riadalom: Hát a sátor-tábor? Az első csoporttal kellene mennem... Felül az ágyon: Ūristen — hát az iskola? Pincsi, a tanító, az erdei kirándulások, Tono, az új barátom — a ragyogó tervek, amelyeket együtt szőttünk arra az időre, ha majd felnövünk: a tátrai menedékház... megsemmisülten visszadúl. Most majd büntetésből áthelyeznek a Štěpánkába, mindennek vége. Erre nem gondoltam abban az egyetlen pillanatban...

Egyszer apjával a Lengyel-hágón összeakadtak a hegyi mentőszolgálat járőrével. A két ember póznára akasztva egy hosszú zsákot cipelt, a zsákban holttest volt. Úgy mesélték, amíg élt az istenadta, lengyel csempész volt, nagy demizson spirituszt vitt a hátán, de elkapta a hófúvás, megfagyott, akkor találtak rá, amikor elolvadt a hó. Ennek már befellegzett, mondta akkor Emilke apja.

Emilke hanyatt fekszik, kerekre tágult szeme issza a sötétséget. Milyen is az, ha az embernek — már befellegzett?...

Az éjszaka nehéz súllyal hull az egész napi izgalmas élményekre, Emilke fekszik a vackán, már megint a régi vackán, a sok nyálas kölyök közt, az egyik félig vészett, a másik örökösen bömböl, a harmadik minden éjjel bevizel, a negyedik egy kicsit bárgyú, s mindvalamennyi tudj' isten, milyen családból való...

Tudj' isten, milyen családból! Hát... én?

Autótülkölés, a reflektor szórt fénye vándorol a falon, a sarokban felszökik a mennyezetre — úgy lehet, épp apuka tér vissza a kirándulásról, valahol az erdőben járt a nénivel... Szemére szorítja tenyerét, fuldoklik a heves fájdalomtól, szörnyű, szörnyű igazságtalanság, amit elkövetett ellene a világ, ez a nagy, gonosz, ellenséges világ...

Ezzel egy időben Vostřejš szobájában csörgött a telefon. Ma kivételesen Vojtřejš vállalta az éjjeli szolgálatot, mivelhogy Erna megbetegedett. Leteszi a könyvet és fölveszi a kagylót — Erna.

— Idejöhetne, kérem, egy pillanatra? Rosszul érzem magam.

Vostřejš vállára veti a kabátot és szalad le a lépcsőn. Erna hátát az élére állított vánkosnak vetve ül az ágyban, a szemében rémület:

— Kérem, ne haragudjon, de a szívem eszeveszettül kalimpál, s úgy elfogott az iszonyat... az idegeim... voltam már egyszer így. Szörnyen félek, anélkül, hogy tudnám, mitől... le se tudom írni... akkor az orvos csak fogta a kezemet, s ez, kérem, higgye el, megnyugtatólag hatott rám — beszél Erna, és kezét belecsúsztatja Vostřejš tenyerébe. Vostřejš meglepődve leül az ágy szélére. — Ne haragudjon — folytatja Erna —, kínos ez nekem, de ha nincs már itt senki, csak maga meg Anežka, az pedig rég alszik...

Erna lehunyja szemét, gyorsul, egyidejűleg halkul a lélegzete, csakugyan úgy rémlik, hogy kivételesmód sápadt, Vostřejš aggodalmasan nézi, s nem tudja, mi-

tévő legyen: a szilon hálóing alatt az éjjeli lámpa fényében kirajzolódnak Erna keblének körvonalai. Vostřejš úgy érzi, elpirult, a teremtsit, hiszen ez kelepce — vagy mégsem? Erna felnyitja pilláját, elkapja Vostřejš tekintetét, kezének szorítása egy picurkát erősödik. Nohát, ki valahogy ebből a csávából, az ördögbe is, csinos ez a lány, miért éppen Erna, s miért éppen a Regina-ban — nem, ez semmi jóra nem vezetne, merő esztelenség...

Elereszti a lány csuklóját, Erna lassan hátrateszi és tarkójára kulcsolja a kezét:

— Szeretnék magától kérdezni valamit.

Vostřejš hallgat, feltámad benne a düh, egyszeriben úgy tetszik neki, hogy Ernának semmi baja.

— Volt már maga valaha szerelmes? — folytatja a leány.

— Voltam... de milyen kapcsolatban áll ez a maga betegségével?

— Mit szól hozzá, ha azt mondom, hogy szeretem magát? — tesz fel Erna mindent egy lapra.

Állj fel, a Jézusát, és menj, ne vesztegesd az időd örültekkel, szólal meg benne a férfiúi méltóság. De valami még tartóztatja, átkozottul csinos ez a lány, az éjjeli lámpa fénye hátulról beragyogja a haját... Nem, ez a komédia, ez már mégiscsak sok...

— Az ilyesmiben rendszerint kettőn áll a vásár.

Erna, a keblét domborítva, kissé hanyatt dől. Már egyáltalán nem igyekszik színlelni, s ez a természetes fölöttebb nyers, de egyúttal lefegyverző:

— Azt hiszi, csakugyan annyira immúnis a nőkkel szemben? Hiszen... maga is férfi!

— Arról szentül meg vagyok győződve! Maga pedig ha legközelebb beteg lesz, hívja ide Anežkát, az önkéntes betegápoló tanfolyamot végzett! — mondja Vostřejš, de még mielőtt felállhatna, Erna meztelen karjával átöleli a nyakát. A folyosón léptek dobogása halatszik, Vostřejš megpróbálja eltaszítani magától a leányt, most már forr benne a düh:

— Térjen hát ész...

Kopognak, s abban a pillanatban sarkig tárul az ajtó, a küszöbön Eliška pizsamában:

— Erna nővér, kérem, Klára nem hagy aludni, folyton pisz... — akad el Eliška szava, s kerekre tágul a szeme: most eszmél rá, hogy Vostřejš Erna ágyán látja, rémülten tenyerébe rejti arcát. — Jaj! — sikolt fel, sarkon fordul, s meztelen lábával rohan végig a folyosón.

— A szentségít! — robban ki Vostřejš. — Ha lehetne, megölném magát! — sziszegi. Felveszi a földről kabátját, az ajtóban még elkapja Erna ártatlan tekintetét, aki kezével a térdét átkulcsolva ül az ágyon, szendén oldalra hajtott fején aranylik a lófarokfrizura, hangjában némi szemrehányás:

— Igazán ráfordíthatta volna a kulcsot...

Vostřejš kilép, s úgy bevágja maga után az ajtót, hogy belereng az egész Regina.

Másnap délelőtt, alighogy Vostřejš kilépett az igazgatói irodából, Mareš fogta a telefonkagylót:

— Erna nővért kéretem.

Kisvártatva Erna belép, kezét hátratéve megáll az ajtó közelében. Tekintete végigfut a két csészén, melyeknek falán ott a feketekávé üledéke. Nyakszirtjén jeget érez: életének egy további sikertelen szakasza zárult.

— Nem lenne értelme sok szót vesztegetnünk a dologra. Vostřejš elvtárs az imént jelentette ki itt előttem félreérthetetlenül: vagy maga megy el, vagy ő. Az egyetlen mód, hogy legalább némileg helyreállítsuk a gyerekek előtt valamennyi, értse meg jól: *valamennyi* nevelő jó hírnevét! — takarja el szemét a tenyerével Mareš, a hangja teli fáradtsággal. — S éppen Eliška... a legnagyobb hírharang a Regina gyerekei közt!

Mareš feláll, valahogy szertartásosan lecsüggeszti a kezét. Erna előtt semmi kétség nem marad.

— Szeretném, ha még a mai nap folyamán kilépne a Regina szolgálatából — folytatja Mareš. — Ha nincs hol meghálnia, úgy legkésőbb holnap reggel.

Erna alig észrevehetőn meginog a lábán, de legnagyobb meglepetésére nyomban felülkerekedik benne a közöny, sőt úgy érzi, megkönnyebbült, hogy már minden elvégeztetett. Kedve volna még beszélni, hogy megmondja: No lám, ha annak idején rögtön elenged, megkímélhette volna a Reginát is, engem is a történetektől... Kinyitja a száját, de hirtelen eszébe ötlik, semmi értelme már, hogy bármit is mondjon, enyhén megvonja vállát, akarata ellenére udvariasan megbiccenti fejét és kimegy.

Hallóérzékét megfeszítve követi Mareš a nyikorgó lépcsőn kopogó leánycipő lassú, de magabiztos lépteit, lassan odamegy az ablakhoz, egy pillanatra ráteszi tenyerét a hideg üvegre, az érintés megnyugtatólag hat. Csüggedten nézi a szomorúfűz egymásba fonódott, szél hullámoztatta ágait, lassanként egyetlen, monotonul lüktető gondolat alakul ki benne: Az istenért, hát kiket kell itt nevelnem tulajdonképpen, a gyerekeket vagy a nevelőnőket?

10

A levélhordó előhúzza táskájából a hivatalos borítékot. Princné már sejti, valóperi tárgyalás, izgatottan olvassa újra a dátumot: tíz nap múlva. Hogy lecsillapodjon, rágyújt. Hála istennek, véget ér ez a feszültséggel teli, nyomorgató élet. Az eddigi házasságlevél — egyszerű papírdarab, mégis ólomsúllyal nehezedett rá: Václav először csak közönyösen viselkedett, majd ellenségesen, ma már pedig csupa gyűlölet. Nem is értem, hogy valaha szerettem ezt az embert. Úgy látszik, örült voltam, hogy ilyen ostoba, önző frátert szeretni tudtam. Miért is nem ismertem meg előbb Jiřít, mint Václavot?

Olvassa, újra meg újra elolvassa az idézőt, néhány száraz, hivatalos mondat — még az az egy vagy két elmaradhatatlan, kínos óra a talárba öltözött úr és két szomszédja előtt, kötelességszerűen megkísérlik majd összeragasztani széttört házassága darabjait, hasztalan, százszor hiába, nincs a világon olyan erő, amely ezt a kihűlt tetemet életre keltse. Aztán pedig... Fülesekém, az lesz az élet, újra kezdjük, illetve én kezdem újra, először is leteszem a vizsgát, hogy vezethessek, amíg a férfi fülig szerelmes, elnézi azt is, hogy az ember sebességváltáskor befojtja a motort, később már csak szitkozódik és pokolba kívánja a feleségét. Televíziókészüléket is kell hogy vegyen Jiří, mert már mégiscsak szégyen, az utolsó házmesterné is a fotelban kényelmesen elterpeszkedve nézi a detektívfilmet, én pedig csak hallomásból tudok meg róla ezt-azt, a zsugori Václav csak azért, mert tudta, hogy főleg én hallgatnám, nem javíttatta meg a rádiót sem, elvárhattam hát tőle, hogy televíziókészüléket vegyen? Inkább vásárolta volna a mindenféle cifra rongyokat a dajnjának.

Jövőre Bulgáriába megyünk Jiřível, semmi tengődés már falun, a tó partján. Az udvarról dűlt a szobába a trágyaszag, rettegetem, hogy Dana majd megérzi rajtam otthon, ha a szabadság végetértével hazamegyek, nem mertem nyugodtan a szemébe nézni: énrám zuhogott az eső a Cseh-Morva dombvidéken, Dana pedig, a bestia, úgy jött meg, olyan szépen lesülve, mint egy indián. Vesz nekem a Fülesem ott bundát, állítólag kapni már ezer leváért, viszek magammal néhány szilunkombinét, az az éhenkórász népség kap majd rajta, mint a cukron.

Ideges lesz, elnyomja a cigarettát: Már a fele úton lehetnék a Regina felé... Bepúderozza magát, első öszülő hajszálait gondosan festi, de tüzetesebb szemle során kiderül, hogy apró szarkalábak bújnak meg a szeme szögletében, s a bőr se egészen hibátlan már a nyakán. Harmincnégy éves korban kétszerte sebeseb-

ben rohan az élet, mint amikor az ember még húszesztendő; eljön az az idő, amikor kínos gonddal kell majd gazdálkodnom minden gramm szépséggel. Emilkét ki kell harcolnom, kár lenne új terhességgel elrontani az alakomat — de a magányos öregséget se kívánom, nem jó, ha az embernek nincs senkije, nincs, akivel törőd-hessen. Ki tudja, pár év múlva hányadán állok Jiřível, a férfinépség gonosz portéka, sose lehet benne megbízni, de Emilke még mindig gyerek lesz. Hiszen az enyém, én szültem fájdalommal, kölcsönösen jogunk van egymáshoz. Természetesen, nem kívánhatta, hogy Jiřível szemben előnyben részesítsem, viszont azt se tehettem meg, hogy valahányszor Jiří jött, mindig elküldjem hazulról Emilkét, igazán jobb volt neki, hogy a Reginában lakott. Nem mondom... lehet, hogy mégis hibát követtem el... most már, a vége felé hazahozhattam volna, ide magamhoz a gyereket, tán előnyömre szolgálna a bíróság előtt. Egy azonban bizonyos: ha az ég a földdel összeér is, nem kaphatja meg Emilkét Václav — meg a ringyója...

Lépeget lefelé a lépcsőn, elgondolkodva ütögeti kesztyűje ujjával a karfa pálcáit. Kezemben az ütőkártyák, az természetes, a bíróság mindig azon igyekszik, hogy az anyának ítélje a gyerekeket, vannak azonban kivételek is, mit tudhatom én, hogy az a rosszmájú Mareš nem sütött-e ki valamit... Kezemben az ütőkártyák, elsorolom a bíróság előtt Václav összes szerelmi kalandját, jó, hogy rögtön az elején mindenbe beavattam Emilkét is, majd megerősíti állításaimat — Václav pedig, azt hiszem, semmit se tud rólam abból az időből. Ám azért az ördög nem alszik, Václav se ült ölbe tett kézzel, ki tudja, mi mindennel rukkol majd ki. No persze, mi sem lesz neki könnyebb, mint azt szegezni a mellemnek, hogy magam adtam be Emilkét a Reginába. De várj csak, te okos, kiűtöm én a kezedből a dár-danyelet: egyszerűen kijelentem, hogy mihelyt Jiřível összekelünk, rögtön otthagynom az állásomat, és Emil-kének meglesz a rendes otthona.

Az utcai reklámtükör előtt elhaladva megnézi benne magát: mindmáig pompásak a vonalai, remek a dereka, a csípője, bármely húszéves bakis megirigyelhetné, és öt lépés távolságról az arcán se látszik egy parányi ráncocska sem. Igaz, hogy az új szerelemtől megfiatalodik az ember?

Persze, Emilke múltkori csínyje kínos volt, az ilyesmi bizony nem válik hasznára az ember jó hírének. Kár, nagy kár, hogy nem találtuk ott Emilkét a Borkában, kivittük volna Jiřível egy darabon a városon túlra, nincs a világon olyan fiú, akit ne szédítene meg az autó — a Reginában aztán már lőttek az esélyeinknek, Mareš kemény, mint a szikla, egyszerűen nem lehet beszélni azzal az emberrel. Hanem most, most, hogy már kezemben a papír, be kell hogy adja a derekát... De nézzük tovább, hogy is lesz majd az esküvő után? Magától értetődik, rögtön nem léphetek ki az állásomból; Jiří tartozik még a bátyjának tizenkétezerrel, amit a Wartburgra vett kölcsön, aztán el akarunk menni Bulgáriába — hanem ha egyszer már Emilke bíróságilag az enyém lesz, mehet mindenki a fenébe! Kibírt a gyerek fél évet az otthonban, kibír még egy esztendőt, vannak ott más gyerekek is, és nem hálnak bele. Különben is, egyelőre így lesz a legjobb mindkettőnknek, a gyerek lassan szokjon hozzá új apjához, majd aztán én már jobb belátásra bírom, kiűzöm belőle az ellenségeskedést.

No és Jiří? — támad fel benne a kétely. A múltkoriban Jiří úgy nyilatkozott, semmi kifogása ellene, hogy Emilke nálunk lakják, ha egyszer majd kilépek az állásomból. Őszintén gondolta, amit mondott, vagy csak amolyan lakodalom előtti fogást lássak benne? Mikor a madarat csalják... Felmerül előtte egy nemrégie emlék: Jiří világosszürke nadrágjától visszapattant a labda — abban a pillanatban zuhant a pofon a maszatos fiúcska képére. Persze előzően a labda balszerencsés véletlen folytán végiggurult a szikkadó sáron, de — az igazat megvallva — nem volt az a pofon elhamarko-

dottan, túlságosan szigorúan megítélt tizenegyes, hogy a futballrajongó Jiří dumájával éljek?

Úgy mászik ma ez a villamos, akár a csiga! Részletelesen ki kell még oktatnom Emilkét, hogy tudja, hogyan beszéljen a bíróság előtt. Sok függ most a diplomáciámtól. A bonbon! — gerjed haragra önmaga ellen. Épp ma nem hozok! De ostoba lenne, ha emiatt leszállnék a villamosról... Válhatik jó apa abból az emberből, aki ilyen nyers tudott lenni egy idegen fiúcskához? — támad fel benne ismét a nyugtalanság. A villamos fékez, Máša feláll. Badarság. Végére is — Jiří nem Emilkét veszi feleségül, hanem engem.

Az ismert kapu, Princnének földbe gyökerezik a lába: az épület bejárata előtt, az úton — Mareš Václavval! Mását elfutja a méreg: megelőztél, gazember! Miért is nem rohantam ide tüstént, hogy megjött az idéző? Václav biztosan taxit fogadott, hajszolta a söfört, csak hogy mielőbb itt legyen, a bitang — hát persze, több a pénze, kétannyit keres, mint én! Hirtelen elfogja az önmaga iránti sajnálkozás, csaknem sírva fakad a dühtől... Odarohan, ingerülten nyújtja kezét Mareš felé, gúnyos ajkrándítással és szikrázó tekintettel fogadja férje néma köszöntését.

— Emilkével szeretnék beszélni, igazgató úr. Kettesben.

Mareš sietség nélkül, kritikus szemmel méri végig az asszony új, világosszürke kosztümjét, a szűk szoknyát, amelyen magas oldalhasíték van:

— Épp most tagadtam meg férjeurának ugyanezt a kérését.

— Nem értem... — pislant bele Princné Mareš hideg fényű szemébe, majd tekintete végigröppen Václav izgatott ábrázatán.

— Csupán az én jelenlétemben beszélhetnek Emilkével, s legjobb lesz, ha egyszerre intézik el, ha már mindenképpen meg kell lennie.

— A lényegről van szó, igazgató úr — emeli fel a hangját Princné, felindultan szedi elő táskájából a bí-

rósági idézőt. — Egész jövődő életem forog kockán, nincs hozzá joga, hogy meggátoljon...

— A *maga* élete! Hát igen... — tűr bele nagy bajuszába Mareš, ami mindig annak az előjele, hogy támadni készül. — A lényegben téved, nemcsak jogom, hanem kötelességem is, hogy azt tegyem, ami Emilke érdekeit szolgálja. Ha már nekem nem sikerült az, ami ennek a darab papirosnak — mutat az asszony kezében lévő idézőre — vagyis nem sikerült elérnem, hogy együtt idejöjjenek, legalább most tegyék meg gyermekük iránti kötelességüket. Elválásuk mérhetetlenül sokat ártott már neki, kíméljék meg legalább most a végén ettől a megalázó licitálástól, ne árverezzenek a lelkére: nyugodtan és méltó módon magyarázzák meg neki, hogy házastársi együttélésük minden jó szándékuk ellenére hajótörést szenvedett, s bízzák rá, hogy szabadon döntse el, melyikükkel akar lenni a jövőben.

— A feleségemnek semmi joga a gyerekhez! — hadonászik Princ úr.

— Mit meg nem engedsz magadnak! — kiált fel az asszony.

— Fizettem neki a gyerekre, mégpedig elég sokat — vág bele Princ úr a felesége szavába, egyszerre beszélnek, de Princ úr túlkiabálja az asszonyt: — Nem vagy tekintettel senkire, nem ismersz el semmit, az Úristent sem; ha elképzelem, hogy neked ítélnék oda Emilkét...

— Ez hallatlan, ez égbekiáltó szemtelenség, igazgató úr, védjen meg — csuklik el az asszony hangja, dobbant a cipője sarkával, olyan, mint az ugrásra kész fenevad.

— Igazgató elvtárs, Prága hívja — hallatszik odafentről, a nyitott ablakból Anežka hangja. Mareš tétován topog. Miért van az, hogy mindig a legkevésbé alkalmas időben... — A minisztérium — hajol ki újra az ablakon Anežka, azt hívén, hogy Mareš nem hallotta meg szavait.

Mareš ballag fel a lépcsőn, az ördög vinné el mind-

kettőtöket odalenn, rajtatok már úgysem segít semmi...

Emilke — a kapus tisztjében, nyakában a kulcsot lógatva — a szeme sarkával megpillant két ismerős sziluettet. Keresztülfurakszik a játszó gyerekcsoporton, s kinyitja az ablakot. Eláll a lélegzete: apuka — anyukával! Elragadja az öröm vad széllökése. Szíve már megint kész elfelejteni mindent, amit az utóbbi időben szülei miatt kiállt — apuka és anyuka együtt. EGYÜTT! Krisztusom, csakugyan kibékültek? ... A gyerekek a hallban ricsajoznak, saját szavát se hallja az ember — azok a különös kézmozdulatok, az a furcsa kifejezés, apuka, anyuka arcán — nem, valami nincs rendben... A nővér ráripakodik a gyerekekre, a ricsaj elül.

— Hogy juthat egyáltalán eszedbe, hogy jogot formálj Emilkéhez? Milyen nagyszerű! Egyszeriben tudod, hogy a világon van, most, hogy kezedben a darab papiros!

— Hát ki dugta be a Reginába, hogy megszabaduljon tőle és zavartalanul hentereghessen mit tudom én, kivel? A pénzt, amit a gyerekekre fizettem, magadra költötted, abból cifrálkodsz! ...

Emilke nem tudja, mi ez, nem fogja fel a kiabálás tartalmát, képtelen összeegyeztetni azzal a ténnyel, hogy apuka és anyuka együtt itt van. Biztosan Mareš hívta meg őket, hogy kibéküljenek, most csak valamin még összeszólalkoztak... Nyakamban 'a kulcs, milyen jó, hogy én vagyok a kapus, nincs megengedve, de... A szüleim, nem akarok megszökni, senki se gátolhat meg, hogy legalább egy pillanatig beszélgessek apukámmal, anyukámmal...

Kioson a folyosóra — sehol senki, csöndesen kinyitja az ajtót, majd szépen beteszi maga után és kettőt fordít a kulcson, nehogy az istenért még valaki megszökjön — az épület sarkán megáll, mintha lebéklyózták volna.

— ... és még te mered mondani, hogy az anyja vagy,

te?... Csalás, hazugság volt minden, igenis, a szemembe mondom: megfogtál, azt hazudtad, hogy úgy maradtál tőlem, aztán csaknem másfél évre lett a gyerekek!

— Te pedig szerelemből vettél el, mi? — kiabál hisztérikus, csukladozó hangon az asszony. — A házassági kölcsön kellett, az a nyomorult pár ezer korona, ez volt minden, ami akkor hozzám fűződött...

Emilke zavarában nagyokat nyel, keze bénultan lehangul és reszket. Előjön a sarok mögül és furcsán csoszogó léptekkel közeledik szüleihez, mintha nem bírná a lába.

— Nem sül le a bőr a képedről, te beszélsz a pénzről, te... te... minden, ami a gyereken van, tőlem ered... az én pénzemen dorbézoltál a pasasaiddal!....

— Szemtelen fráter! — fröccsent a nyál.

A férfi heves mozdulattal megtörli képét, s villámgyorsan lendül a keze pofonra. Emilke felsikolt. Dermedten állnak, Princ úr karja megkövül a levegőben. Emilke behunyja szemét, és felnőtt hangon hörgi:

— Akkor hát... az istenért, minek hoztatok a világra?...

— Megbolondultak? — dörgött a két szülő háta mögött Mareš hangja. — Azonnal ki innen! Máris! — ordít szinte magánkívül Mareš. Durván megragadja karjukat és taszigálja őket a kapu felé, csak úgy repül léptei nyomán az apró kavics, Emilke tántorog mellette, mint a részeg, hátrapislant, könnyein keresztül látja, hogyan távozik apja is, anyja is, egyik ebben az irányban, a másik abban, hátra-hátrafordulnak, arcukat eltorzítja a vad gyűlölet. Már elég messze járnak, amikor utolsó szavukat hallja Emilke:

— Ringyó!

— Szoknyapecér!

Mareš valósággal fut a fiúcskával, befordul az épület sarkán, hörögve fúj, tapogatja a homlokzatot, mint a vak. A két szülő szitkozódása már elenyészett a távolban, hirtelen valami megfoghatatlan dolog történik:

Mareš, ahelyett, hogy kinyitná a Regina ajtaját, nehézkesen leül a kőlépcsőre, térde közé veszi Emilkét, csöpp fejét kebléhez szorítja, tenyere nedves lesz a fiúcska könnyeitől, amolyan darabos medvemozdulatokkal, egész törzsét előre-hátra hajtogatva fáradhatatlanul ringatja Emilkét, mint csecsemőjét az édesanyja, felháborodástól lángoló szemét Emilke feje fölött a közeli bokrok zöld bársonyára mereszti.

Este van, elhangzottak az altatózene végső akkordjai, irodájában Mareš kikapcsolja a hálósobák mikrofonját, aztán hozzáfog a munkához. A gyermekotthonok időszerű kérdéseiről kell beszámolót írnia az iskolaügyi osztálynak. Olyan tárgy ez, amelyet úgy ismer, akár a tenyerét, mégsem képes figyelmét összpontosítani, gondolataiba minduntalan beleront a délutáni izgalmas esemény fináléja.

Leballag a földszintre, megáll a fiúk hálójának ajtajában — egy szempár a sarokban a fekhelyen tüstént becsukódik. Mareš lassan végigsétál a helyiségen.

— Emilke! ...

Csönd, csak az átellenes sarokban könyököl fel valaki félálmában, tekintetével elkapja az igazgató hatalmas termetének ismert sziluettjét, visszadül, és máris elszunnyad.

Mareš odahúz egy széket Emilke ágyához. Semmi értelme, botorság, mégis itt tartja őt valami. Az üvegajtón át a hallból beszűrődik az éjjeli lámpa bágyadt fénye, valahol fönn halkan nyikorog a lépcső, csattan a szakácsnő szobájának ajtaja, odakünn nagy robajjal fékez az esti villamos. A lányok első emeleti hálójából kirobbanó nevetés hallatszik; hát igen: most kell a lányoknak összekarattyolni mindazt a sok csacsakaságot, amire napközben bőven ráértek volna! Mareš elégedetlenül pödörgeti bajuszát: az elpihenés félórája ma megint későn vette kezdetét, sok, mindig igen sok az időhúzás, úgy látszik, változhatatlan végzete ez már a gyermekegyüttesek napirendjének — az idő jó egyharmada szervezésre pazarolódik el. Bevonulás a háló-

ba: Frantának nem elég tiszta a keze, Eliška fél papucsban szalad, a másikat elhagyta valahol a lépcsőn, Tonda nincs sehol, nyilván most jutott eszébe, hogy felvarrja a gombját, Lojza, mint a szélvész, kiugrott a sorból és rohant a fürdőszobába, hogy fogat mosson — várni kell, örökösen várni kell valakire.

Mareš kezét ölbe téve ül a széken, igyekszik elfogni Emilke lélegzetének ritmusát, valami azt sugallja neki, hogy a fiú csak mímeli az alvást, de Emilke szomszédja egészséges horkolásba kezd, hangos tirádái betöltik a sötétbe borult hálót, s Mareš újabb kérdése válasz nélkül marad. Anežka nővér, aki ma éjjeli szolgálatos, a szomszédos hallban, regénnyel a kezében letelepedett a rekamiéra, az egész Reginára leszállt a csönd, s Marešra, mint valami anyagtalan fátyol, fanyar nyugalanság borul. Az a rút jelenet, amely Emilke előtt lefolyt!... Mareš az este jól megnézte a fiúcska kisírt szemét, s hasztalan igyekezett négy szemközt kivenni fejéből a nyomasztó gondolatokat.

Az az aggasztóan sok válás! Feküdne ebben a hálóban annyi szerencsétlen fiatal lélek, ha a nagyokban több lenne a megértés és kevesebb az önzés?! Hát persze, sokak eszményei a szeretetről, tiszteletről és családi békéről áttolódtak valahová a jólét fennkölt fogalmára, szemükben a munka öröme egyre inkább függvényévé válik a fizetés nagyságának. El tudom képzelni, hogyan a szemébe kacagnának ezek az emberek boldogult édesapámnak, aki nyugalomba vonulása előtt az utolsó órán így beszélt diákjaihoz: „Kedves fiúk, kedves lányok, ha majd felnőtök, sose felejtsetek el: csak akkor éltek majd valójában magatokért, ha másokért éltek. Továbbá sose törjétek magatokat dicsőség és pénz után; nem a hely a fontos, amelyet az életben betöltötök, hanem az útirány, amelyen haladtok. Kívánom nektek útravalóul, hogy sose veszítsétek el a munkakedvet és a lelkesedést, mert lelkesedés nélkül soha semmi rendes dolog nem jött létre ezen a világon.“

Emilke apja — egyike az ellentmondással teli mai embereknek. Lám, példás dolgozó, úgy lehet, a szónok, aki átadta neki a jutalmat, az új szocialista emberről beszélt. S milyen ember Emilke apja a családban?

Az ismert nyugtalanító kérdés: Másokat elítélek — hát jómagam? Vagy tán az én családi életem nem vált porrá és hamuvá? Az vesse rá az első követ, aki maga... Igaz, az én válásom méltó módon zajlott le, mentes volt minden alacsonyrendű ocsmányságtól — de hiszen maga a válás jelentéktelen időbeli töredékét tette ki csak annak, ami utána következett, egyre tart — és tartani fog... Emilke. Két felnőtt felelőtlenségének áldozata. Hát Vojta? Bár igyekszem csírájában elfojtani önzésemet, és próbálom pótolni elvesztett anyját, sokkal jobb a helyzete? Sikerrel jár az igyekezetem — és helyes az, hogy több gondot fordítok az idegen gyerekekre, mint a saját fiamra?

Dehogyan, nem idegen gyerekek ezek. Már rég az enyéme, előbb az enyémeikké válnak, mint ahogy a mostoha sors besodorja őket ide, a Regina kapuja mögé. Hol tulajdonképpen a határ szolgálati kötelességem és a tulajdon gyermekem iránti kötelességem közt? De egyáltalán mérhető-e az előírások és szabályok mércéjével az a viszony, amely ez apró szerencsétlen emberek változékony armádiájához fűzi az embert? Hová süllyedne a világ, ha az emberek csupán a kötelességüket teljesítenék, és semmi többet? Egyetlen előírásban, egyetlen útmutatásban sem fordul elő az a szó, hogy *szeretet*. Mégis a szereteten alapszik nemcsak a Regina, hanem az egész világ.

Mélyen felsóhajt. Hiába, semmiféle elmélkedéssel nem úzi el váratlanul jött mai lehangoltságát. Minden lehetőt megteszek — mégis nyilvánvaló, hogy az utóbbi időben Vojta mindinkább elidegenedik tőlem. Persze, nincs módomban, hogy annyi csábítószert nyújtsak a gyereknek, mint Anna, ráadásul azok a csábesszkozök mind a ritka, becses gyümölcs ízével bírnak. Természetesen, Anna dolga, hogyan használja ki az időt, amit

Vojta a társaságában tölt. Vagy talán nem jó az a társaság? Nem, Annáról nem tételezhetem fel, hogy méltatlan emberekkel hozza össze Vojtát, hiszen a gyerekek kapcsolatai nem terjednek túl Pateráék és Hamzáék víkendházán...

A fiúcska arca a mély árnyékban láthatatlan. Emilke legutóbbi tette, minden kezdettől fogva világos és érthető volt, de tegnap este Vostřejšnak sikerült szóra bírnia a fiút, mindent bevallott, s önként kitárta boldogtalan szívét. De szívesen visszaküldenélek, fiam, a Borkába — miért is puskáztál el mindent oly szerencsétlenül! — most egy darabig nem megy a dolog, már csak nevelési okokból sem, a többi gyerek a Borkában tudja, ki rongálta meg az autót, nem értenék meg, hogy nem te vagy a főbűnös, így hát neked is bűnhődnöd kell...

Mareš megérinti a fiú kezét, feláll. Anežka szeme vörös az alvatlanságtól. Mareš nyugtatóan ráteszi vállára a kezét:

— Tudom, hogy sok magára ez a szolgálat. Már csak ma, Anežka. Holnaputántól kezdve felmentem az éjjeli szolgálat alól, jön Erna helyére az új munkaerő. Jó éjszakát.

Anežka kétkedőn megrázza fejét, s bosszúsan keresi a könyvben az elvesztett lapot.

A fiúk hálójában kinyílik egy szempár. Milyen jó, hogy senki sem ül már a széken! Emilke nem tudja, miről beszélne ő az igazgatóval, nem kíváncsi semmire, senkire, nyugalmat akar, s maga akar lenni. Hanyatt fekszik, szemét a mennyezetre függeszti, minden oldalról szabályos lélegzés hallatszik, csönd, csak a villamos zörög időnként valahol a távolban, autó bűg az utcán; amint tovarohan, a csönd mintha felerősödne. A csönd magánnyá változik, a magány fekete vénasszony, ott ül a hálószoba sarkában, közvetlen az ajtó mellett. Mit tart a térde közt, kaszát? Emilke megijed, nem — nincs ott semmiféle asszony, az csak árnyék. Szeme változatlanul a mennyezeten, ahogy néz, néz, egyszer csak

vöröses koncentrikus körök alakulnak ki előtte, a körök nőnek, tágulnak, újak képződnek, jobbra is, balra is, minden irányban, a végtelenbe veszőn, Emilkének a pillája se rebben, s minden sötétség és magány. El-tűnik mellőle bal szomszédjának ágya, eltűnik a többi fekhely is, Emilke marad csak itt magában, de ahol van, az nem a hálósoba — egyre táguló körök minden-felé, tágulnak és távolodnak, a messzeségben szerte-foszlanak, mindent elmosnak, és csak pusztaság marad a nyomukban.

Pincsi egy alkalommal a Szaharáról beszélt nekik. Főveny, fehérítő állatcsontok, s száz kilométerekre nincs egyetlen élőlény, csak a hiénák lesik, mikor rogy össze a vándor a szomjúságtól és kimerültségtől. Emil-kének úgy rémlik, magányosan, parányin ott áll egy ilyen pusztaság közepén, körülötte a nagy, ellenséges világ olyan, mint a száraz, kietlen Szahara, amelynek sehol sincs vége.

Mi lesz veled, Emilke? Kiért vagy itt? Kinek készí-ted a szakkörben a dobozokat, sárkányokat, kinek ta-nulsz? Holnap az iskolában megkapod a bizonyítványt — mit teszel vele? Már nem kapsz apukától jutalmul ötven koronát, hogy ünnepi érzéssel betedd a magad takarékkönyvére. Tulajdonképpen mi lett azzal a könyv-vel? Anyuka kivette róla a betétemet, hogy megfizesse a Reginában a tartásdíjamat, vagy pedig magának vett rajta harisnyát, ajkrúzszt, parfümöt — hogy jobban tes-sék annak a Wartburg-tulajdonos úrnak?

Apuka és anyuka számára már nem létezel. Meghal-tál. Ma délután . . . Temetés, zene, fehér koszorúk. Ilyen temetést kívánok . . . Amikor Emilke harmadikba járt, meghalt a kis Tánička, aki az első padban ült. Az osztálybeli lányok földig érő, fehér ruhában voltak, Tánič-ka ezüstös koporsóban feküdt, a sírnál gyönyörűen játszott a zenekar, szörnyű meleg volt, s hazafelé me-net Emilke rögtön a temetőnél fagyaltot vásárolt. Ne-kem is vennének a szüleim olyan szép koporsót? Vagy anyuka csak amolyan egyszerűt venne s a többi pénzen

inkább ruhát vásárolna magának? Az osztálybeli lányok virágcsokrot dobának a sírba... Az osztálybeli lányok? Hiszen nem járok már iskolába, Regina-lakó vagyok! A szeplős Eliška lenne ott meg a félhülye Karla, aztán a szétvetett lábú Hordó, aki örökösen duzzog, de Anežka biztosan sokat sírna, és talán Mareš is. Erna pedig — Erna nővér már nem is tudna a dologról... Hát ti ketten... apuka és anyuka, milyen arcot vágnátok?...

Emilke fülében egy bizonytalan vibráló üveghang csendül meg. Bíróság, válasz. Pár nap múlva Anežka elkísér a bíróságra, amint délután az igazgató elvtárs mondta, s aztán válaszolnom kell a kérdésre, hogy a jövőben kivel akarok élni. Az igazgató barátságos, mély hangja: Mindent jól fontolj meg, Emilke, felejtsd el, amit láttál, mind a kettő magának akar, apuka is, anyuka is, nem olyan rosszak ők, mint amilyeneknek ma láttad őket, az utánad való vágy vette el nyugalmodat, megfontoltságukat...

Nem olyan rosszak... *Sokkal rosszabbak.*

Melyikükhöz menjek? Egyikhez sem, egyikükhöz se akarok menni. Apuka az öklét emeli anyukára, anyuka arcul köpi apukát.

Mi lesz a villanyvonatommal? Soha többé nem fektetem már le a síneket, nem állítom fel a sorompókat, amelyek a száguldó mozdony előtt maguktól lecsukódnak. Ha netán holnap reggel szedhetném a sátorfámat és mehetnék haza, benyithatnék anyuka lakásának ajtaján, lefektethetném a síneket, a pálya a nappaliból bevezetne a hálóba, átfutna az ágyak alatt, hogy alagút is legyen — nem tudnék örülni, magam nem tudnék örülni... Kicsi koromtól fogva szükségem volt rájuk, mindenhez, a tátrai kirándulásokhoz, a tanuláshoz, a játékhöz, elszenderedőben is kellett az a tudat, hogy itt a szüleim, hogy reggel elég, ha átmászom az ágy homlokdeszkáján és vadul odavetem magam kettőjük közé — főképp vasárnap reggel, amikor mind a hárman tovább heverészhettünk...

Az igazgató kedvel, Anežka is, Vostřejš elvtárs is jó hozzám, olyan barátságosan beszélt velem tegnap, az után is, hogy mindent bevallottam neki, közben folyvást tisztogatta a pápaszemét vagy játszogatott valamivel. A kapu mellett a táblán ott a felirat: Gyermekehon — de azt az otthont, ahol én csakugyan odahaza vagyok, ahol minden zugot, minden kicsi tárgyat ismerek, azt nekem senki és semmi nem pótolja. Apuka és anyuka — mind a kettő látott, amikor kiabáltak egymásra — aztán mind a ketten elmentek, anélkül, hogy egy szót szóltak volna hozzám, annyira gyűlölik egymást. Verekszenek értem, igen, de csak azért, hogy egymáson bosszút álljanak. Ma, ma délután végre megértettem: *Nem szeretnek ők már engem.*

Hosszú, fojtott sírás — végre elszunnyad a kimerültségtől. Ott ül a bírósági teremben, egy magas, fekete taláros úr feláll, feje a mennyezetig ér: Kivel akarsz lenni, Emilke? ... Az egyik oldalon apuka, sápadt és mozdulatlan, a másik oldalon anyuka. Anyuka széttárja, nyújtogatja feléje a kezét, Emilke kétségbeesésében a bíró úrnál keres segítséget, de különös fintort lát az arcán — ez nem bíró, hanem az a Wartburgos úr, aki az utcán csókolgatta anyukát!

Anyuka széttárt karja — s egyszer csak nem két keze van anyukának, hanem négy kezét, hat kezét nyújtogat Emilke felé, s mindegyik kezében egy zacskó bonbon. Az ég szerelmére, hiszen ez nem anyuka — ez valami csodalény, amilyen a meséskönyvek színes ábráin látható, nyújtogatja Emilke felé ijesztő karmait, s apukán egyszeriben tollbokrétás kalap és bársonykabát van, kezében kard, s vív a sárkánnyal, lecsapja egyik karmát, a karom helyén legott kinő anyuka borzas feje, lecsapja a másik karmot, s a helyén anyuka újabb fejét látni — hét arc, mind a hét hajszálra ugyanúgy fintorog s tébolyultan ordít: Szoknyapecér!

Emilke felsikolt, hirtelen felül, patazkik róla a veríték, lassan eloszlik a szörnyű álmom, Emilke visszahajtja fejét az átnedvesedett párnára. A szomszédos

hallban becsukódik a könyv, Emilke erősen lehunyja szemét, mozdulatlanul fekszik. Hallja Anežka közeledő lépteit, a nővér végigmegy az ágysorok közt, aztán megáll Emilke ágya mellett.

— Emilke! — suttogja.

Emilke erőszakkal elnyomja a keblében zuhogó pörölyt, nem, a világért sem akarja, hogy foglalkozzanak vele — hagyjatok békén, hagyjatok békén, senki ne szóljon hozzám...

A szomszédos hallban Anežka leheveredik a rekamiéra, erőt vesz rajta az álmoság — a második éjjeli szolgálat egymás után, ráadásul nappal is szolgálatban volt, ötvenedik esztendejében az ember már nem bírja úgy az éjjelezést, mint valaha.

Emilke szemére nem akar visszatérni az álom, hirtelen éles gondolat hasít az agyába: Árva vagyok! Rossz lehet annak, akinek nincsenek szülei. De akinek élnek a szülei, mégis árva... Mit ér az ilyen élet...

Megborzad, vacognak a fogai.

Amikor még egészen kicsi gyerek volt, apuka gyakran enyelgett anyukával, Emilke mindig zavarta őket szét; anyuka az előszobában fogadta a hivatalból hazatérő apukát, s Emilke valahol egészen lenn, közel a földhöz makacsul tolakodott közéjük, minden szeretetet magának követelt. Hiszen ez az én legrégibb emlékem, zavarom el anyukától apukát, hogy csupa szeretetből meg ne egyék egymást.

...Még te beszélsz pénzről? Nem sül le a bőr a képedről, te... te... az én pénzemen, amit Emilkére fizettem, henteregtél a pasasaiddal...

...És te szerelemből vettél el, mi? A házassági kölcsönért, azért a pár ezer koronáért...

Sötétség és végtelen csönd az egész házban.

Otthonok gyermeke. Akár azt mondom, apukához megyek, akár azt, anyukához, így is, úgy is otthonlakó maradok. Amikor a minap megszöktem, és annyira szükségem volt rá, anyuka odahaza volt, most már biztosan tudom, hogy odahaza volt. A saját anyám nem

eresztett be, idegenekhez kellett mennem, s azok rám hozták a rendőrséget.

Azoknak a gyerekeknek, akik kicsi koruktól otthonokban növekednek, részük van minden gondoskodásban, mégis nem egy közülük a Štěpánkában végzi. Így hallotta egyszer Emilke Anežka szájából.

Nem, én nem akarok otthonokban felnőni.

Felkel, lábával kitapogatja a papucsot, feje felől, a fogasról leakasztja köpenyét, szomjazik, ki kell mosnia szájából ezt az elviselhetetlen, keserű ízt... Bizonytalan léptekkel, tapogatózva halad át a hallon, megy a fürdőszobába. Fel se gyűjtja a villanyt, kitapogatja a poharat. Nagy, mohó kortyokkal issza a vizet. Hátát nekitámasztja a falnak, néz fel a fürdőkád feletti ablakra, a krómozott kilincs élesen kirajzolódik az udvari lámpa fényében. Olyan az az ablakkilincs, mint egy erős kampó.

Vajon mit tenne anyuka, ha úgy... Talán fellélegezne, hogy már nem zavarom többé, nem csöngetek be a lakásba... Kinek az anyukája? Hisz nekem nincs anyukám. Hogy érzitek magatokat, apukám, anyukám, ha majd?...

Apuka mondotta, hogy az élet csak siralomvölgy, lerójuk itt földi szenvedésünket, mely az örökléthez képest csak parányi, fönn az égben aztán már csupa boldogságban lesz részünk.

Holnap reggel, holnap reggel, ha majd idehívnak benneteket... Holnap már nem áll utatokban senki, házasodjatok, menjeteك férjhez, szaladjatok, rohanjatok a szeretőtökkel — várjatok csak, várjatok, velem nem gondoltatok, arra sosem jutott időtök, most aztán majd halálotok napjáig gondoltok rám. Majd megmutatja nektek a ti Emilkétek, megkeseríti az új szerelmet...

Szörnyű bosszút állok rajtatok — egyúttal itthagynom ezt a siralomvölgyet, egy pillanat, s mindennek vége lesz, aztán már csupa öröm és boldogság vár rám, kár, hogy ez előbb nem jutott eszembe...

Odalép a kádhoz — bénító erőtlenség üt a lábikrájába, lebírhatatlan hideglelés vacogtatja a fogait, füle sipitón zúg, lába megroggyan, meg kell fogóznia a kád peremében. Sötétség, csak az ablakkilincs ezüstös fénye csillog kerekre tágult szeme előtt, a fénylő kampó nagyobbodik, mind közelebb és közelebb kerül, nagy, szilárd biztonság van benne . . .

Kitárja karját — örökkétartó öröm és boldogság . . .

Remegő, hűlőfélben lévő kezével görcsösen megmarkolja a köpeny zsinórját.

Anežka nővér erőszakkal félig tudat alatti parancsra kinyitja szemét. Az imént valaki a fürdőszobába ment. Visszajött már? Igen, persze hogy visszajött, még az előbb . . . Vagy csak álmodtam? Öt perce, vagy már egy órája? Föl kellene kelnem, hogy megnézzem, foglalt-e minden ágy — de a kéjes fáradtság ellenállhatatlanul hatalmába veszi a szemhéját, az egész öntudatát. Már második éjszaka nem alszom, holnapután jön az új nővér Erna helyére, istennek hála — nem, nem holnapután, már holnap megjön, nagyszerű, akkor aztán már tán én is eljutok Hynekhez.

Anežka mégiscsak erőt vesz magán, felkel, keresi a hajcsatott, valahol kirázta.

Halálos rémület üvöltéséhez hasonló felkiáltás.

Anežka felugrik, nem is ébred tudatára, hogy odakinn dereng már a hajnal. Vaskos lábán Hordó botorkál oda hozzá a szemét meresztve, megragadja a kezét, mintha kísértet elől menekülve nála keresne oltalmat, görcsösen szorongatja a csuklóját, reszkető álla leesve, mintha fulladozna, egy árva szót nem bír kimondani.

Anežkának hamuszürkére válik a homloka, rohan a fürdőszoba nyitott ajtajához — feljajdul, jéghideg tenyere végigcsúszik a halántékán, föl, bele az összekócolt hajába, nem tud róla, hogy kitépett egy tincset: Emilke meztelen, kékesen áttetsző lába némán, mozdulatlanul csüng bele a fürdőkádba . . .

A szoba csendjébe élesen belecsörög a telefon. Mareš nagyot rándulva felriad, álmottas szeme az órán: fél négy. Fölveszi a kagylót, a drót túlsó végén megszólal az egyik nevelő akadozó, tompa hangja:

— Igazgató elvtárs, jöjjön, kérem, azonnal... Emilke az éjjel öngyilkosságot kísérelt meg...

A kagyló koppan az asztalon, Mareš reszkető kézzel kap utána, homlokán hideg harmat gyöngyözik:

— És... milyen az állapota?...

— Ebben a pillanatban robogott el vele a mentőkoscsi, az orvos szerint rendkívül gyöngén ver a szíve...

Mareš öltözik, de keze nem talál bele az ing ujjába. Hogyhogy a kagyló még mindig az asztalon fekszik? Mareš felkapja, de már csak a közömbös, személytelen jelzést hallani. A szívéhez nyúl — vad ritmus. Mareš-nak hirtelen elhomályosodik a szeme, megkapaszkodik az ágy fejében, egy darabig az ájulással küzd. Vojta felébred, értetlenül nézi apját, aki furcsán meghajolva áll az ágy mellett.

— Mi az, apuka?

— Semmi, semmi... ma kivételesen korábban kell mennem a Reginába...

A gyöngeség elmúlt, Mareš szalad le a lépcsőn, megcsúszik, alig tud megfogózni a karfában. Futva érkezik a taxiállomásra.

Emilke fiam...

A nevelő elébe siet:

— Beszéltem a kórházzal... Még mindig nem tért magához, de kapott oxigént, biztosra veszik, hogy megmentik.

A megkönnyebbülés hulláma önti el Marešt, nem is tud róla, hogy görcsösen szorongatja a nevelő kezét:

— El tudja egyáltalán képzelni?...

Majd Mareš az egész személyzettel ott áll a síró Anežka mellett. A szegény teremtésből alig tud kihúzni egy-egy épkézláb mondatot:

— ... Ha látta volna... falfehér, sovány arccskáján ott ült a megkönnyebbülés érett kifejezése, mintha azt mondta volna: Többé már senki sem kínoz...

Itt a lázasan tevékenykedő Vostřejš, Mareš helyett utasításokat ad a nővéreknek, főképp arra legyen gondjuk, hogy a többi gyerek fölöslegesen ne idegeskedjék, a megrendítő eset amúgy is rajtuk hagyja bélyegét.

— Amikor este ott ültem az ágya mellett, talán csak mímelte az alvást. Kár volt hazamennem, ott kellett volna nála maradnom akár reggelig is... — korholja magát Mareš. Az öreg szakácsnő és Vostřejš hasztalan próbálja védelmébe venni a Reginát, mondván, hogy olykor a család romboló hatása erősebbnek bizonyul minden jó igyekezetnél, az otthonban senkit sem terhel mulasztás, mindenki megtett minden tőle telhetőt, hogy Emilke kiláboljon mély letörtségéből... — Az intézetemben történt, én vagyok érte felelős. Ha a kormányos vonakodik a felelősségvállalástól, akkor semmi helye a hajón!

Aztán Mareš sokáig sétál fel-alá az irodában, keze hátul összekulcsolva, feje lecsüggesztve, ábrázata borostás, haja fésületlen, úgy van, ahogy hajnalban a telefoncsörgés felriasztotta. Megáll és mozdulatlanul néz ki az ablakon. Amott a Regina vaskerítésén túl folyik a mindennapi élet, a végtelenül szép hétköznapi élet. Ugyan miért követnek el benne egyesek annyi rosszat, akár tudatosan, akár félig öntudatlanul... Elvonultak előtte munkában töltött évei, kezdve attól a pillanattól, amikor mint fiatal nevelő szolgálatba lépett. Rögtön, hogy belekóstolt a hivatásába, nem elégedett meg a puszta szolgálatteljesítéssel, esténként, vasárnaponként magánúton tanult, törte magát, utólag pszichológiát és pedagógiát végzett, annyira vitte, hogy egyike lett szakmája legjobbjainak — a sok-sok esztendő alatt, amióta csak dolgozik, soha még az ő intézetében ilyesmi nem fordult elő...

Vostřejšt ma valami húzza Mareš irodájába. A szerencsétlenség mindig közel hozza egymáshoz az em-

bereket, csakúgy, mint a közös megkönnyebbülés, ha elhárult a veszély.

— Jól tenné, ha kivenne néhány napos szabadságot, rossz színben van, egy kicsit sok volt az a munka, ami az utóbbi időben a vállára nehezedett.

— Távolról sem az a legnagyobb baj — dörzsöli meg a homlokát Mareš. — Egyébiránt a munka önmagában nem erény... Hiszen akkor azt is érdemül kellené tudnunk, hogy az ember lélegzik. Csupán a munka célja, értelme dönt értéke felől. No és hol az eredmény, hol a siker? Sok tíz, sok száz gyerek kerül a kezünk alá, az ember küzd, harcol a megmentésükért, hiszi, hogy átalakította a lelküket...

Vostřejš nem akar vitatkozni — ez az ember itt ma nem egyenrangú partner:

— Az már nem megy másképp, kénytelenek vagyunk kísérletezni, ha ezer közül kiragadunk két esetet, azok se egyformák, és egyre se akad alkalmas recept...

— Szeretnék mégis szabadulni attól a pillanatnyi érzéstől, hogy olykor szinte hiábavalóságot cselekszünk. Más emberek munkája nyomán kézzelfogható, tapintható értékek jönnek létre, naponta olvashatunk róluk az újságban, láthatjuk a fejünk fölött, vagy akár a televízióban — de mi marad miutánunk? Hatvan százalék „sikeres”, „orvosolt” eset. Így mondogatjuk aktíváinkon, ezt olvassuk szaklapjainkban, így hisszük magunk. De ki mérte meg valaha ezt a százalékot? S ha igen, milyen mértékkel? Tán az intézetből való elbocsátáskor a fiatal ember állapota változhatatlan érték, nincs kitéve többé a rossz hatásoknak, amelyek gyakorta ugyanazok, mint amik miatt az illető bekerült az otthonba? Ki törődik ezeknek a fiataloknak további sorsával, miután visszamennek az életbe, az új napi gondok, kötelességek özönétől elárasztottan kit *érdekelhet* egyáltalán további sorsuk?

Mareš valójában fel sem fogja Vostřejš bátorító válaszának értelmét — hiszel, hiszed, hogy megmented a kis boldogtalanokat, hiszed azt is, hogy megmented

Věrkát. Hagyj fel már egyszer az önámítással, harmincöt esztendő tapasztalata van mögötted, régóta tudod, hogy az *ilyeneken* nincs segítség, igaza van Regina-beli munkatársaidnak, hogy Věrkát megmented, ahhoz géniusznak kell lenned, márpedig csupán közönséges dolgozó vagy, egyszerű nevelő, egy az ezer közül. Vagy pedig Věrka hozzátartozói szorgos támogatására lenne szükséged, sőt, önmagadat felülmúlva el kellene hárítanod minden káros befolyást, ami csak Věrkára hat, s amelyeknek Věrka testestül-lelkestül aláveti magát, mihelyt alkalma kínálkozik rá. Presztizseset — és én itt állok harcomban magamra maradva mint bizarr Don Quijote-i figura, tán igaza van Vostřejšnak, hogy csak a magam erejére támaszkodom, az pedig túlságosan gyönge, mint ahogy mindenki gyönge, aki magányosan harcol...

Nem, nem szabad, nem árulhatom el magam Vostřejš előtt, már csak mégsem ültethetem fel őt a lóra. De hol, miből nyerjek erőt a magabiztossághoz, éppen ma...

— Talán öregszem — néz Vostřejš nyugtalan kezére. — Szókratésznek meg kellett öregednie, hogy rádöbbenjen: semmit sem tud, én pedig csak most, hogy kezdek öregedni, jövök lassan rá, milyen kevés, amit tettem, s milyen keveset teszek ma is. Věrka és Franta. Mi ez a két emberke, ez a napi hivatalos teendők mellett vállalt egyéni kötelezettség?

— Megértem, hogy éppen ma sötétén látja a világot, igazán nem akarok most Věrka dolgáról beszélni, tegyük fel, hogy ez sem reménytelen eset... Azt hiszi, olyan kevés az, ha valaki két embert megment? Hátha éppen Frantából egykor hajótervező, vagy akár gyárigazgató lesz? Kiegészíthetem ezt azzal, amit körülbelül maga mondana: ha semmiféle hírnévre nem tesz is szert, csupán a szíve lesz a helyén — oly kevés az?

Az ajtóban megjelenik Vlasta nővér:

— Emilke édesanyja van itt.

Mareš ábrázata bíborszínt öltött, arcizmai állkapcsától egészen a halántékáig hullámozásba jöttek.

— Beszéljen vele maga — mondta rékedten Vostřejšnak. — Én... én nem bírnék magamon uralkodni, nekiugranám...

Vostřejš mögött becsukódik az ajtó, odalentről jajveszékelő női zokogás hallatszott:

— Emilkém, drága gyermekem, mit tettél, mit tettél!... — Princné, megpillantván Vostřejšt, letörölte könnyeit. — Mit csináltak azzal a gyerekkel, hogy ilyen szörnyű gondolat fogamzott meg benne?...

Vostřejš levegő után kapkod, arca elszederjesedik.

— Elég, ki innen! — mondta lassan, fojtott hangon, maga is megdöbben önuralmán. — Tanácsolom önnek, igen tisztelt asszonyom, szedje magát és fusson innen, de azonnal, mert baj lesz — szűri összeharapott foga közt. — Lóduljon! — üvölt fel egyszerűen.

Princné rémulten hátrál két lépést, hátát beleveri a falba. Megbolondult ez az ember?... A szem véraláfutásos, homlokán lüktet a kék ér.

— Durva fráter — mondja elcsukló hangon már tisztos távolból. — Panaszt emelek az iskolaügyön, lefestem magát meg ezt az egész híres kompániát. Amióta eszemet tudom, ilyesmi még nem fordult elő velem — zokog csukladozva. — Faragatlan tuskó! — vágja be maga után az ajtót. — Emilkém, drága fiacskám, hová is kerültél te...

Mareš látja, amint Princné botladozva halad át a kapun, hátrafordul, valamit beszél, csuklóján táncol a táska. A sarkon megáll, még dühösen hátratekint, előveszi a kistükröt és bepúderozza arcát, hogy eltüntesse a sírás nyomait. Átmegy az utca másik oldalára. Lépteiből hiányzik a megszokott kecsesség.

Ki tudja, hányadszor ül már le Mareš az asztalhoz, hogy aztán rögtön felálljon s megkezdje céltalan vándorútját — fel-alá a szobában. Nincs, nem létezik olyan törvény, amelynek alapján Emilke szüleit felelősségre lehetne vonni, mert egy fiatal szív megvénült, mielőtt valójában élni kezdett volna.

Eltelik a mindennapi egyensúlyából kibillent délelőtt,

a gyerekek feltűnően hallgatók, a nevelő hasztalan próbálja rávenni őket, hogy játsszanak, a légkör zsúfolt az éjszakai eseménnyel, mindenünnen Emilke árnyéka lép elő, az üres fekhelyéről, a kicsi szekrényéből, az ott lévő holmijából, a figyelmes anyuka hozta maradék két szem cukorkából, a nővérek sápadt arcáról. Mareš már harmadízben hívja a kórházat, Emilkét hosszasan fáradozás után végre sikerült eszméletre téríteni, persze szó sem lehet semmiféle látogatásról.

— Emilkét nem kaphatja meg sem Princ, sem a felesége — veri a szavak ütemére az asztalt Mareš, s Vostřejš egyértelműleg bólogat. — Nem bánom, ha tövig le kell is járnom a lábamat, végigkilincselem az egész bírói testületet. Emilkét elküldöm a köztársaság legtávolabbi sarkában valami otthonba. Kinyomozom valamilyik rokonát, akár egy ötödágit, és rábeszélem, vegye magához a gyereket. De ha ez nem sikerülne is, százszor jobb sora lesz bármelyik otthonban, mint a szüleinél...

Észre se veszik, hogy nesztelenül belép a helyiségbe Anežka.

— Miért is nem hagytam már régebben a szolgálatot! Rég távoznom kellett volna, de nem akartam cserbenhagyni magukat, itt maradtam a múltkor is, amikor Erna elkövette azt az ostobaságot — mondja kisírt szemében néma váddal, Anežka. — Hanem most már csakugyan búcsút veszek a munkámtól, csináljanak, amit akarnak, az első adandó alkalommal elmegyek, úgy érzem, szörnyen öreg vagyok már...

Közben Vojta hazatért az iskolából. Dühös, színjeles szeretett volna lenni, de két kettős fenyegeti a bizonyítványát — apuka aligha lesz elragadtatva. Hát igen, az utóbbi két hét...

— Mi van veled, Vojta, mindig figyelmes voltál, hol jár az eszed tulajdonképpen? — csengenek fülében a tanító szavai.

Hogyne, majd mindjárt az orrára kötöml...

Reggel óta ki se bukott még a nap a nehéz felhők mögül. Mintha halottak napja közelegne, nem pedig a nyári vakáció. Lóg az eső lába. Olyan az idő, mintha csak Vojta hangulatát tükrözné. Micsoda ünnepi érzéssel járt együtt mindig a szünidő kezdete! Az idén pedig...

Berreg a telefon — biztosan apuka kíváncsi, mi újság az iskolában.

Věrka tiszta, alt hangja: — Beszélnem kell, sürgősen beszélnem kell veled! Nem, otthon nem. Gyere ki a parkba, a gyermekjátszótér felé vezető úton várlak!

Vojtának hevesen dobog a szíve, amint visszaemlékezik Věrka nemrég láogatására. Állta a szavát, eljött — micsoda délután volt! Kezdődött az ő görcsös, bénító izgatottságával, Věrka leplezetlenül kinevette; aztán már jobb volt, nem érezte annyira a leány fölényét, nem kellett előtte pirulnia, nem volt már zöldfülű kisdiák. Sőt, végezetül Věrka roppantmód megnövelte önérzetét ezzel az egyetlen mondattal: Tudod, hogy egészen remek fiú vagy te, Vojta? ... Aztán milyen fesztelenül fogadta el tőle a tönkretett harisnyaért a kártérítést! Nem volt hozzá bátorsága, hogy visszakérje a fölösleget a százasból, egyébként Věrkanak a maga nagyvonalúságában eszébe se jutott, hogy visszaadjon valamit!

Kifulladásra ér a parkba.

— Vojtácska... gyerekem lesz... — fogadja a leány.

Értetlenül áll, tátott szájjal bámul. Miről beszél Věrka, milyen gyerekről, pesztonkának szegődik el?

— Tőled, Vojta.

Dermedten áll, gondolattalanul, szóttalanul, nem képes megtalálni a kapcsolatot a közölt hír és maga közt, csak mintha valami szörnyűség volna készülóban, még lenn gomolyog valahol a tudata alatt, de már érzi közeledését; nem tudja, miről van szó, de sejti, hogy a következő pillanatban mindent megért...

— Tőled, hallod, érts már szót! — rázza meg Věrka a vállát. — Ha nem csinálunk semmit... apa leszel...

Vojta foga hangosan vacog, egy pillanatra el is pirul érte, de aztán a hír mindent elnyom, Vojta előtt elmosódik Věrka arca, nem tud erőt venni hideglelésén, mert most értett csak meg mindent tökéletesen és hiánytalanul.

— És... és... ha elvennélek...

— Bolond vagy. Csak négy esztendő múlva nőülhetsz, addigra a gyerek már óvodába járna...

Az elképzelések zuhataga, egyik ijesztőbb a másikonál — apa leszek tizenöt éves fejjel? Miből tartanám el Věrkat és a gyerekeket? Érthetetlen, felfoghatatlan ez az egész. Az a gondolata támad, hogy mindez nem más, mint buta álom — agyonizzadva, elkínzottan felébred, s újra jó lesz minden —, titokban a nadrágon keresztül bele is csíp a combjába. Nem, Věrka égszínkék szeme joggal várja tőle a megváltást, tőle, Mareš Vojtától, a szeretőtől, Věrka gyermekének leendő apjától...

— Mit... mit csinálunk? — roskad le a padra, gépiesen simogatja az érdes fát, nem érzi tenyere alatt a sok kivágott szívet, apja arca tűnik fel előtte, nő, nagyobbodik, már óriási: kidobnak a házból, kizárnak a köztársaság összes iskolájából, földönfutó leszek, a szegyen bélyegét viselem majd homlokomon, halálom napjáig megvet minden tisztességes ember...

— Ki kell valamit találnod, Vojta! Nem veheted a lelkedre, hogy cserbenhagysz. Vagy nem csinálunk semmit, és akkor jövő tavaszra meglesz a gyerek, vagy pedig elmegyek orvoshoz. Csakhogy az megvan tiltva, csak feketén csinálják meg, és bizony elkérnek érte... nem tudom, ha nagyon könyörögnék, azt mondanám, hogy koldusszegények vagyunk, akkor talán nyolcszázéért, mondjuk, egy ezresért...

Vojta alig érti, mintha nem is hallaná, mi mindent beszél még neki Věrka, jóformán azt sem tudja, hogyan botorkált haza. Elfogta a rosszullét, a gyomra fáj, heves

csuklási roham jött rá, az izgalmak áradatából kiszakítva magát, alig nyitott be a lakásba, görcsös, fojtogató hányinger vette elő. Majd kimerülten lerogyott az ebédlőasztal mellé a székre. A parkbeli iszonyú élmény visszhangként újra megjelenik előtte, csak hogy különös visszhang ez, nemhogy gyöngülne, hanem még erősödik, csak most rajzolódnak ki a további részletek. Feltápáskodik: a háló, a konyha, a nappali, húsz lépés oda, húsz lépés vissza. „Vojtácska, az ég szerelmére, csinálj valamit, mert elemészttem magam, a vonat alá ugrom, halálod napjáig nem felejtet el...” — csengenek fülében Věrka szívbe markoló utolsó szavai. Látja, amint a leány sírva a nyakába borul, az emberek jönnek-mennek, rosszallón csóválják fejüket, akad, aki mond egy-két csípős megjegyzést is, Věrka nem bánja, Vojta maga sem bánja, a szörnyű hír erősebb minden megfontolásnál, minden szégyennél. „Legalább ötszázat egyelőre, a többit kölcsönkérem valakitől, aztán majd törlesztjük — már csak mégsem engedted odáig jutni a dolgot, hogy gyerekeim szülessen tőled, Vojta” — fogta Věrka a kabátja hajtókáját.

Mert Věrka, borzas fejét mélyen lehajtva, elkísérte őt hazáig, csendes hangon beszélve, első ízben felfedte előtte keserves sorsát. Apja már rég nincs, a bányában leszakadt vele a szállítókas, súlyos beteg édesanyja alig pár korona táppénzt kap — hol venné Věrka a pénzt orvosra, hogy segíthessen a baján! ... Különben is anyukáját megölné a szörnyű hír, ő pedig aztán teljes árva lenne. Mit tudja Vojta, mi az élet! Nem szívesen beszél róla, de gyakori vendég náluk az éhezés — akkor este pedig ott a víkendházban ami csak rajta volt, mind Lilytől kölcsönözte ki. Igen, szegény leány Věrka, mint a templom egere, egyetlen vagyona a tisztesség és becsület, de a mai ordas világban ez vajmi kevés...

Görcsösen markolja szívét a fájdalom, s szinte ájulásba kergeti helyzetük szörnyű volta. Magzatelhajtás — az istenért, mi az? Csak homályosan sejti: valami ször-

nyű elkerülhetetlenség, ami egyedül képes jóvátenni ijesztő közös bűnüket.

Vojta megszakítja hiábavaló zarándokútját — fejét tenyerébe hajtva ráborul apja íróasztalára, a közelmúlt boldogságának folyományaként a világ minden baja, szerencsétlensége a nyakába omlott — egyszerre, nyersen, könyörtelenül —, nem tudja, hová legyen, mihez folyamodjon. Az ember bármily helyzetbe jut, mindig legalább sejti, hogyan találhat rá a kivezető útra, ha itt nem, akkor ott, de lát valahol valami pislákoló reményszikrát — mint például nemrég is, amikor a számtandolgozatára elégtelent kapott — de most... Ráadásul Pateráék hetekre elutaztak...

Tekintete rátéved az íróasztalra. Őrültség, egy darab százas hiánya nem volt olyan feltűnő, de ha elveszne további négy, apuka csakis lopást láthatna a dologban. Kihagy már az eszem, csap Vojta a homlokára, hiszen tegnapelőtt apuka hálósákot vásárolt nekem, előttem vette ki a pénzt a fiókból!... Fogjam magam Vörkával, írjunk búcsúlevelet, én apukának, ő az anyjának, és vessük bele magunkat a Macocha-szakadékba? Nem is olyan régen járt ott Vojta kirándulásuk során az apjával — amint maga elé képzei a hideg, nyirkos, szédítő mélységet, csontjaiban megdermed a velő és kétszeresen élni akar, még gyorsabb „Szputnyikot“ akar építeni. Lám, tegnap el se ment a gyakorlatra, noha a barátai délután telefonáltak is neki a röptérről, hogy hol van, miért nem jön...

Kopogtatnak az ajtón. Ki lehet az, hiszen ott a csengő?! Nem siet ajtót nyitni, bárki jön, a terhére lesz. Meglepetve húzza fel a szemöldökét: Franta. Félszegen nyújt kezét, Franta nem szokott hozzá az ilyen formalitásokhoz. Belép, kínálás nélkül helyet foglal az asztal mellett egy széken.

— Magad vagy itthon?

— Persze hogy. Apu a Reginában van.

Franta mereven ül, mint aki karót nyelt. Vojta rásandít a darab sárra, mely Franta bocskoráról esett le.

— Téged is meghívott Standa ma estére? — kérdi a vendég.

— Nem — kezd nyugtalankodni Vojta.

Franta kigombolja magas gallérú, nyűtt szvetterét, melyet csak a legnagyobb hőségben vet le. Ó, én tökkelütött, most kikottyantottam valamit... De hát gondolhattam én, hogy Standa nem avatta be a dologba Vojtát, a legjobb barátját? Most aztán mit csináljak? Mentsem ki magam valahogy és kotródjam? Nem, Franta érzi, hogy nem bírja el a terhet, amit Standa a vállára rakott. Ha a bűnt kettéosztjuk, egyikünk is, másikunk is már csak a felét viseli, és Standának, ha kell, bármikor azt mondhatom, magától értetődőnek találtam, hogy Vojta beletartozik a partiba...

— Biztosan telefonál majd neked.

— S miről van szó? (Csak nem Vörkával függ össze a dolog!)

— Azt hittem, szüksége van a te segítségedre is, s téged is beavatott a dologba...

— Milyen segítségemre? (Hogyan kívánhatna valaki még éntőlem, a legkétségbeejtőbb helyzetben lévő embertől segítséget?)

Egy pillanatra magára vonja Franta figyelmét az akvárium. Máskor egész biztosan sokáig elnézegetné az áttetsző fátyolhalak nyüzsgését, most olyan felnőttes, ideges mozdulattal ropogtatja meg rágott körmű, összekulcsolt ujjait, hogy majd elpattan minden izületük. Voltaképpen mibe is keveredtem bele? Hogyan, mi módon történt — hogy a felfuvalkodott Hamzáék-nál tett egyetlen ártatlan látogatásból hihetetlenül gyorsan kifejlődött valami, aminek kétségkívül zsidóságszága van? Apu így mondta ezt egyszer: Legjobb, ha az ember óvakodik az uraktól, és nem kezd velük semmit, alattomosabbak, mint azok, akiknek semmijük sincs, és mindig zsugoriak. Elvacakol az ember három hetet a hűtőszekrénnel, ördögöt-poklot összejár, hogy felhajszolja az anyagot, s a végén örülhet, ha nem tesznek ellene büntető feljelentést...

— Hát mondd már, milyen segítségre lenne szükség Standának!

Franta behajítja az ablakot, mintha bizony valaki az utcáról kihallgathatná őket itt fenn, a második emeleten:

— Hát... én... nem mondhatok neked semmit.

— Akkor minek jöttél?

Franta elpirul, kigombolja inge gallérját is:

— Becsületszavadra, hogy nem mondasz el senkinek egy szót se... ha mindjárt kerékbe törnek is?

— Nem, nem mondok el semmit — szorítja meg Vojta Frantának kissé nyirkos jobbját.

— Isten bizony?

— Isten bizony!

Franta belefűrész Vojta pergamensárga arcába. Nem, Vojta nem árulja el, Vojta egészen másfajta gyerek, nem irtózik tőle az ember, mint Standától.

— De meg kell esküdnöd — emeli fel három ujját.

Hát ez már kibírhatatlan!

— Esküszöm, no, a teremtesít, de most aztán szaporán mondj el mindent...

Franta megragadja a karját, odahúzza a rekamié végébe, itt legkevesebb a fény. Kezében megcsillan három kulcs:

— Standa parancsára csináltam. Az övék közelében lévő három víkendház kulcsa. Sürgősen pénzt akar szerezni, de maga kevés hozzá. Gondoltam, neked is szólt...

Vojtának elhomályosul a szeme, ha történetesen nem ül, biztosan lerogy. Iszonyattal vegyes heves tiltakozás támad benne: Hogy tehet ilyesmit Standa, hiszen ez — bűncselekmény!... Tekintete rátéved apja íróasztalára: Hát jómagam?...

— Én, pajtás, benne vagyok a csávában... — folytatja Franta. — Máskülönben Standa feljelentene, hogy meg akartam szökni Németországba, és, amint mondta, téged rászorítana, hogy tanúskodj ellenem...

Vojta alig hallja, mit beszél a másik — víkendházak,

pénz, Standa, szörnyű gondolat, hogy valaki víkendházakat raboljon ki, hisz azért börtön jár!

— Standa erősködik, hogy nem derülhet ki a dolog, semmit meg nem rongálunk a házakban, utána a kulcsokat rögtön bedobja a duzzasztóba... őt, úgymond, soha senki gyanúba nem venné... Aztán hogy velem megosztózik, de én nem szívesen vágnék bele magam, jobb szeretném, ha te is osztoznál velünk...

Věrka, zúg át Vojta agyán a pusztító fergeteg. Halálod napjáig el nem felejtessz. Az a sugalló, kétségbeesett szeme...

— Te... ugye... nem tanúskodnál ellenem?... — kérdezi Franta, de érzi, hogy Vojta réveteg tekintete valahová messzire irányul, s hasztalan várja a választ. — De állítólag megesketnének, s akkor már kénytelen lennél vallani... Hanem... hanem — ragadja meg hirtelen Vojta karját —, mit szólnál hozzá, ha mi ketten idejében, együtt bejelentenénk a dolgot... ha mind a ketten azt mondanánk, hogy Standa műve az egész, engem fenyegetett?...

...Ha nem csinálunk semmit, apa leszel... Nem, Standa dörzsölt fickó, másfél esztendővel idősebb Vojtánál is, Frantánál is, neves orvos fia, az ilyenek ismerik a dürgést. Ők elárulják a dolgot, de Standa mindkettejüket víz alá nyomja. Hiszen Franta már elkészítette a kulcsokat, Vojta pedig ilyen ijesztő helyzetben... Hátha, hátha csakugyan nem derülne ki a dolog, utána szépen bezárnák az ajtót, senki nem bizonyíthatna rájuk semmit... Věrka keze a tarkóján: Vojtácska, az ég szerelmére, csinálj valamit — legalább ötszázat egyelőre, a többit majd törlesztjük...

Hátha maga az Úristen küldi nekem ezt a segítséget! Apuka ugyan azt mondja, hogy semmiféle isten nincs, a tanítók is ugyanezt állítják, de egyik-másik iskola-társam vasárnaponként eljár szüleivel a templomba, ki tudja hát, mi az igaz. Tán ez lesz a kivezető út, mert tulajdonképpen mi választásom van? Věrkával együtt kiugrani az ablakon, vagy pedig itt ez a szörnyűség...

De bármit válasszak is, a világ minden szennye közt legrosszabb ez az ijesztő kilátás: Mareš Vojta, a VIII. b tanulója, apa...

Vojta gépiesen feltárcsázza a számot, a Reginában foglalt a telefon; újra tárcsáz. Valahonnan felmerül benne egy emlék: egyszer egy meredek domb tetejéről futásnak eredt, s hamarosan azon vette magát észre, hogy nem bír megállni, újabbakat és újabbakat ugrott, vigyázott, hogy el ne essen, egyre sebesebben száguldozott, máig is érzi, mekkora félelmet élt át a szédítő rohanás alatt, mely vad bukfencekkel tarkított szaltóval ért véget... Sebesen haladsz, Vojta. Még egy hónappal ezelőtt biztosan elárultad volna magad; harmadnapja el sem pirultál, amikor apuka fejét csóválva nézegette a négy darab százast, nem volt biztos a dolgában, végül is megkérdezett, nem kölcsönöztél-e ki egyet, és te remekül megjátszottad a csodálkozást, sőt, bátran a szemébe néztél apukának... Ferde sík — rohansz le a csúcsról, s futásod feltartóztathatatlan zuhanáshoz kezd hasonlítani...

Végre felvették a kagylót.

— Apuka, nagyon szépen kérlek, engedd meg, hogy még az egyszer, ma éjjel, kinn háljak Hamzáék víkendházában... Vališ Frantával, itt áll mellettem, ha kívánod, átadom neki a kagylót... Igen, igen... úgy fogadom, mint jutalmat a bizonyítványért, szafaládét sütünk nyárson... Köszönöm, apukám, prima vagy, akkor hát szervusz!

12

Franta kopog Hamzáék víkendháza ajtaján. Standa rókaképe kővé dermed: Vojta! Erőt vesz magán, szívélyesen fogadja barátait, de az első adódó alkalommal valamiért kiküldi Frantát és utánamegy:

— Mi jutott eszedbe, te emeletes hülye, hogy idehoztad Vojtát? Megmondtad neki? ...

Franta rémülten bólint:

— Velünk jön, segít... valakinek lesni is kell, így sokkal gyorsabban megy a dolog...

— Tökkelütött! — emeli fel a kezét Standa, kevésen múlik, hogy pofon nem teremti Frantát. — Ha még egyszer tenni mersz valamit a parancsom nélkül, úgy befűtök neked, hogy halálod napjáig attól koldulsz! ... — Agya teljes gőzzel dolgozik. Az egyetlen lehetőség: Vojtát beveszi a partiba, és vele is osztozik a zsákmányon. — Ide a kulcsokkal, te hülye! Mutogattad Vojtának?

— Hova gondolsz! ...

Standa gyorsan eltünteti Pateráék víkendházának kulcsát. Ha ez az ostoba történetesen megmutatja Vojtának, remek botrány támadhatna a dologból, még mielőtt sor kerülne valamire. Átkozott barom ez a Franta! Pateráék víkendházának most már fuccs — pedig épp onnan ígérkezett a legdúsabb zsákmány és a gyanú legcsekélyebb kockázata ...

Minden akaraterejére szüksége van, hogy uralkodni tudjon magán. Vacsorát ad barátainak, együtt eszik velük. Lám, még tömi is őket a finom falatokkal, Vojtát is! Ki tudja, nem csirkefogót etetek-e itt, aki a hátam mögött Vërkával nyalakszik! Az ördög igazodik el a lányokon! Vërka viselkedése kezd neki cudarmód gyanús lenni: igaz, még nyuszikámnak szólítja, tegnap eljött, s egyáltalán nem kérte magát, de amikor Standa megmondta neki, hogy apja büntetésül a rossz bizonyítványért egy egész hónapra leállította a zsebpénzét, szemlátomást hüvös lett. De aztán hamarosan újra nekitüzesedett: Rá se ránts, nyuszikám, megmutatod te, hogy apád kegyei nélkül is megélsz. Itt a leleményeséged, amit én benned mindenekfelett csodálok... Standa mégis érzi, hogy valami nincs itt rendben, mind a mai napig nem sikerült kiszednie Vërkából, hol lakik tulajdonképpen, amióta a Reginából megszökött — mindössze annyit árult el, hogy apja súlyos tüdővészben szenved, s amikor Standa figyelmeztette, hogy hi-

szen nincs is apja, helyesbített olyan értelemben, hogy esztendőök múltán ismét összetalálkozott apjával, megesezt rajta a szíve, s adott neki egy kis pénzt, hogy gyógyíttassa magát. „Képzeld csak, nyuszikám, milyen szörnyűség ért: egy néni szállást adott egy éjszakára, s ahogy beszélgettünk, egyszer csak olyasmit említett, hogy lehetne bőven pénzem, ha kerítenék magamnak valami idősebb urat...” Věrka még sírva is fakadt Standa vállára borulva: Ilyesmit merészelt mondani az a perszóna egy fiatal lánykának!... Standát hatodik érzéke mégis figyelmezteti: Vigyázz, caballero! Ki tudja, hátha csak átdob azzal a mély tűzű, ártatlan szemével!

A fiúk végeztek a vacsorával, ma nemigen ízlett nekik. Standa hozza a kártyát.

— Csakhogy én nem értek a kanasztához — szólal meg Vojta.

— Pancser vagy te mindenben — vág megvető képet Standa és rágyújt. Tölt magának egy pohár bort, valamelyest a fiúk felé tolja az üveget, de ebből a mozdulatból nem lehet kiolvasni, azt jelenti-e, ők is töltsenek maguknak. Nem mernek tölteni.

Némán figyelik a Pateráékkal szomszédos víkendházat, a Heral család már szedelőzködik. Vojta kétszer is lenyeli a szót, mire nekifohászkodik:

— Nem kellene inkább behúzódnunk, hogy ne legyen olyan szembetűnő az ittlétünk?

— Badarság. Ha nyomozásra kerülne sor, úgysem tagadhatjuk le, hogy itt voltunk, bárki láthatott bennünket. Megvacsoráztunk, elüldögéltünk egy kicsit, aztán lefeküdtünk. Nem hallottunk semmit, aludtunk reggelig, mint a bunda. Mennél természetesebb a dolog, annál kevésbé feltűnő.

Gyorsan alkonyodik. Heral mérnök hordja a holmit a kocsihoz, a felesége négyesztendőös leánykájukat csitíttgatja, mert a kicsi elvágódott a homokban, és most pityereg. Standa némán, komoran szívja a cigarettát: abbahagyhatná már Heral azt a nagy cipekedést, ha

mindent kihord, mi marad akkor a házban?! Vojta döbbenten figyel a cihelődést, hideg kúszik fel a hátán: a mérnökék egy vasárnap ellátogattak Pateráékhoz, anyuka leplezetlen büszkeséggel mutatta be nekik a fiát — mintha még most is hallaná a hangjából kiérezhető büszkeséget, amint dicsekszik, hogy Vojtácska milyen jól tanul... Aztán mindnyájan kávét ittak, Heral mérnök csupa tréfa volt, elbeszélgetett Vojtával repülőmodelljéről, mondván, hogy jómaga is konyít egy kicsit a dologhoz, sőt tanácsot adott neki, mi módon szerkesszen a szárnyra mozgó fékbillentyűt. Hernalné pedig hazaszaladt, de már jött is, hozta a nagy cukortartót és megkínálta Vojtát. Mikor ő szerényen kivett egy szemet, Hernalné teleszórta a markát a legfinomabb bonbonnal... Most pedig ő megy és hidegvérrel...

Věrka. A mai elcsigázó délután, a Věrka hozta hír borzalma és az a borzalmas cselekedet, amelyre elhatároztam magam — melyik a szörnyűbb?

Voltaképpen hogyan fejlődtek idáig a dolgok? Az a tavaszi vasárnap délelőtt, amikor első ízben járt kinn Pateráékkal a víkendházban. Brichta doktor furcsa szavai, meg azé az úré, akit Rudinak szólítottak, volt ügyvéd, most meg szerelő, rendszerünk igazságtalanságának tipikus áldozata, amint Patera bácsi fejezte ki magát később egy alkalommal, amikor Vojta titokban ellátogatott anyjához. Hogy is van hát tulajdonképpen? Hamzáné is váltig hajtogatta, hogy lassan már felkopik az álluk — de a kocsijuk főjavításban van, Hamzánén folyvást új ruhát látni, Vojta ugyan erről nem sokat tud, de anyukája beszélt róla. Á dehogy, nem állhatnak olyan rosszul, nem igaz, hogy a mi rendszerünk koldusbotra juttatja az embereket, amint azt a minap Patera bácsi megjegyezte. Az iskolában viszont a tanító a burzsujok ellen beszél, és azt mondja, hogy ha elérjük a kommunizmust, mindenkinek mindenből annyiya lesz, amennyi kell neki, s ráadásul nem is kell majd fizetni semmiért sem! Hát még apuka!... Menynyire felháborodott a múltkor, mert Vojta száján ki-

csúszott valami abból, amit Paterától hallott! ... Hiszen ha úgy megtudhatnám valahonnan, hogy is van valójában ... Apuka, a tanító, vagy pedig Patera és az ismerősei oldalán áll-e a nagyobb rész igazság? ... Egy azonban bizonyos: akár ezekkel, akár azokkal tartanék, amit majd ma este művelek, mindenképpen szörnyű dolog ... Lassanként valami édeskés bágyadtság áradt szét benne, ám ugyanakkor fellép a végzetes gondolat, amely tromfként mindig felüti a lelkiismeret tiltakozását: Ha nem teszem meg, nekem is végem, Věrkának is vége ...

Az autó elment, az esti szellő idehozza a kipufogott gáz enyhe füstjét; odalenn az úton felerősödik a motorzúgás, majd végleg elcsöndesül. Valahol a sötétbe borult víz hátán csónak ring, a csónakos gitárt penget, messze, a túlsó parton egy rádióból dzsesszzena szól.

A beszélgetés megreked, nyomasztó feszültség hatalmasodik el a három fiatal emberen, egyformán tudják ezt, de egyik sem meri hangosan kimondani: a veszedelmes vállalkozáshoz egybehangoltságra, kölcsönös támogatásra lesz szükségük, életre-halálra szóló, szilárd bajtársiasságnak kellene őket összekapcsolni, márpedig ez az ő szolidaritásuk valahogy erőltetett, már eleve megmételyezte a bizalmatlanság, a kényszerűség, a féltékenység ...

A környező villák eltűntek a sötétben, csak jó mesze világít néhány ablak, ott egész nyáron át lakják a víkendházat. Délkeletre az égbolton ív alakban szétterült a távoli város rózsás fénye, a tó színének üveges csendjét csobbanás fodrozza — valami kövér ponty vetett egyet magán.

Végre Standa felemelkedik a székről:

— Indulunk, srácok — suttogja, hangján mégis észrevehető a remegés. Vojta keményen összeszorítja vágó fogát, Franta végre leharapja berepedt körméről a rojtot, mely az egész idő alatt idegesítette. — A házban nem gyűjtjük fel a villanyt — húz elő a zsebéből Standa egy lámpát. Az ujjai közt átszűrődő gyöngé

fényben Vojta meglátta, hogy Standa a titkos rekeszéből kiveszi a riasztópisztolyt.

— Minek hozod azt? — suttogja remegőn, hónaaljáról csöpög a veríték.

— Ne törődj vele, nem tudhatjuk, mire lehet jó.

Felülről megkerülik Pateráék csöndes, elhagyatott víkendházát, megállnak, hallgatóznak — semmi, csak a tücskök ciripelnek oly vadul, hogy beleremeg az ember halántéka. Már ott állnak Heralék villája előtt, Vojta úgy érzi, szíve szétveri a mellkasát, nyelve szinte odasült a szájpadrólához... Apukám, apukám, egyszeriben hová jutottam!... Az ajtó egész halkán kinyílik, Vojta mintha álmában hallaná Standa fojtott suttogását.

— Te vigyázol itt kinn, te beszari.

Óriási megkönnyebbülés, tenyerével szétmázolja homlokán a verítéket — hát legalább nem kell bemen-nie, legalább ennyi... Standa Frantával belép, behú-zák maguk után az ajtót, a spaletták csukva vannak. Standa többször járt itt nappal, a villanylámpa fényé-ben mégis mindent idegennek talál. A szíve valame-lyest már megnyugodott, a fénycsóva tervszerűen pásztázni kezdi a helyiséget, a kicsiny konyhát, a szom-szédos hálót. Az ágy melletti kisasztalon takaros kis rádiókészülék.

— Fogd, visszük! — adja ki az utasítást Standa.

A pehelykönnyű holland gyapjútakarók is pillanatok alatt odakerülnek a lepedőre, melyet Franta a bejárat-nál szétterített.

— Ehhez mit szólsz? — nyit fel Franta egy kisebb-fajta bőröndöt a konyhában. Evőeszközök, tányérok, tálak, poharak, mind szíjhurokkal odafojva a bőrönd falához. Két tréningruha is odakerül a rakásra. Valami még függ a fogason, Franta megremeg: egy apró mele-gítőblúz! Szeme előtt hirtelen megjelenik egy síró le-ányka, látja Hankát, amint az udvaron a szomszédok kutyájának, Reknek a farkát huzigálja... Szaporán igyekszik biztonságba helyezni a becses kis ruhadara-

bot, Standa hirtelen rávilágít, némán kiveszi kezéből a holmit és a többi közé veti:

— Mit hülyülsz? — sziszegi a foga közt.

Franta megszégyenülten motoz a sötét sarokban, Hanka képe mellé odatársul Jirkáé is. Jirka örökösen félig pucér, mindig náthás, mindig éhes, éppúgy szájába rakja a tyúkoknak szórt kukoricadarát, mint a földet.

Standa teljesen lehiggadt. Hogyisne, mikor minden oly váratlanul könnyű, egyszerű. Csontjaiban már érzi a sikert. Micsoda remekül felszerelt víkendház — Pickwick elbújhat Heral mellett! Már nem akad semmi, amit érdemes volna elvinni, Standa hencegő magabiztonsággal jár fel-alá a házban, egész barátságosan pislant Frantára, mintha Franta nem is volna alárendelt lény:

— Tudod, mit mondott Vašek? Hogy egy „megbotvált” víkendházban a szerencse kedvéért érdemes az embernek kiizélnie magát...

— Kérlek, menjünk már...

Kinn felbukkan előttük Vojta árnyéka. Franta cipe-li a batyuba kötött takarókat, ruhaneműt, Standa két kis bőröndöt visz, Vojtának kezébe nyomja a rádiót tartalmazó sportzsákot meg a rozsdáálló evőeszközt, aztán még megtoldja egy whiskys palackkal. Nagy vargabetűvel lopakodnak vissza. Vojtának húzza kezét a zsák, akkor sóhajt fel megkönnyebbülten, amikor becsukódik mögötte Hamzáék víkendházának ajtaja.

— Egy null, uraim — teszi le Standa a két kis bőröndöt, s villámgyorsan összedörzsöli tenyerét. Fölen-gedett benne a feszültség, hirtelen szinte hisztérikus kacagásban tör ki — elővesz három poharat és teletöl-ti a zsákmányolt whiskyvel, koccint a cimborákkal és exet iszik. Franta csak éppen megnedvesíti a nyelvét. — Hajtsd fel, te betyár, ilyet úgyse iszol otthon — üti bordán Standa úgy, hogy a pohár fele a padlóra locs-csan. — Most pedig nekivágunk a második fordulónak, amíg lendületben vagyunk!

— Talán... elég lenne már... — sandít Franta a nagy halom zsákmányra. Magában Vojta is becsülgeti a holmit, kikerül-e belőle az a keserves öt darab százas. Hátha Standa mint az egész vállalkozás vezére és szervezője nem adja ki nekik a harmadot?

Újra csikordul mögöttük Standa kezében a kulcs. Noha meleg nyári éjszaka van, Vojta vacog a hidegtől. Hirtelen balsejtelem szállja meg, szívszorongva nézi a sötétben Standa hátát. Honnan van ebben a fiúban akkora magabiztosság, mintha már tudj' isten hány ilyen stikli volna mögötte? Hévvvel, szilajon lépdel előttük, úgy tetszik, nem sok kellene, hogy nótába kezdjen.

Brichta doktor víkendháza az ellenkező oldalon van. Standa nemrég kávéörlőért szaladt át hozzájuk, természetes, hogy kileste a pillanatot, amikor lementek a tóra fürödni, a kulcs ott volt a zárban, egykettőre elkészült a lenyomat... De micsoda könnyelmű emberek: éjjelre sem zárják be a spalettát! Hátha valaki benyomja az ablaktáblát, és szépen kiüríti a viskót? — vigyorg Standa, s alig bírja megállni, hogy hangosan fel ne röhögjön.

— Én... én már legszívesebben abbahagynám... Nem gondoljátok ti is? ... — rágja már húsíg leharapdált körmét Franta.

— Ha ilyen anyámasszony katonája vagy, maradj akkor kint, és te gyere, Vojta! — hangzik az ellentmondást nem tűrő, parancsnoki suttogás.

Ott állnak a nappaliban, az első pillanatra szerényebbnek látszik a berendezés, mint Heraléké. Standa tüzetes szemlébe fog. Itt a gramofon, a kissekrényben egész halom lemez. Vojta kapja az utasítást, hogy rakja be a sportzsákba. Amikor Standa a kávédarálóért járt itt, látott két gumimatracot. Tűvé teszi értük az egész házat, három darab százasért meg nem kapja az ember! Hová dugták el, a pimasz mindenüket?!

A sötét kuckóban valami megsustorog, a fiúk össze-rezzennek. Vojta hallja saját szíve kísérteties dobogá-

sát, Standa teljes fénnnyel hirtelen a sarokba világít. Semmi, csak egy apró árny suhan tova a földön.

— Egerek tanyáznak itt. Hagyd már abba azt a vacogást, te nyúlszívű.

— S hogyan adjuk el ezt a sok holmit? — villan meg Vojta agyában a kérdés, de mindjárt ki is mondja. — Csak nem házalhatunk, teszem azt, gyapjútakarókkal.

— Ne félj. Az már Věrka dolga.

— Melyik Věrkaé? — rezzen össze Vojta.

— Hát... aki a múltkor itt volt Lilyvel.

Néma csönd, Standa ösztönszerűen rosszat sejt.

— Te tudod a címét? — kérdi Vojta remegő fojtott hangon.

— Nem... de kora reggel idejön...

Vojta lába alatt meginog a padló, a hanglemez csörrenve hull a zsákba, talán el is törött.

— S minek lenne neked a címe? — hallja a sötétből Standa izgalomtól rekedt hangját. — Tán... van köztetek valami?

A gondolatok forgószele, sötét gyanú, mi az, hát talán Standa is? ... Nem, az nem lehet igaz, Věrka Vojtáé és senki másé.

— Természetes, jár hozzám a lakásra.

Standának meg kell fogóznia az ágydeszkában. Tehát mégis... Szajha! Bestia, kígyó, dög! Aztán ez a tacsó itt, ez a nyálasszájú kölyök. Mennyivel fiatalabb nálam! ... Hát persze, már azon az első éjszakán is... együtt jöttek vissza! ...

— És... miért érdekel ez téged? — szánja el magát nagy erőfeszítéssel Vojta a kérdésre, de a hangban ott szorong a választól való rettegettség.

— Ugyan, dehogy érdekel, már miért érdekelne! — mondja Standa hetykén, de máris összeszorítja a fogát. Ha most itt teremne az a lotyó, úgy megpofozná, hogy orrán-száján folyna a vére, belerugdosna... Szörnyű hallani, amiket Vojta mond, mégis úgy dönt, mindent kieszed ebből a takonypócból. — Engem az

a lány nem érdekel, nekem jobban tetszik Lily. És... neked viszonyod van Věrkával, mint nekem Lilyvel?

Vojta zavartan pislog a sötétbe, ahonnan Standa fojtott hangja hallatszik. Oly szívesen hinne neki, mégis már majdnem biztos a dolog, mert hogy van az, hogy Věrka tőle is, Standától is pénzt akar? Talán az a gyerekek... Nem, ezerszer nem, én vagyok a hibás, én követtem el Věrkával azokat a szörnyűségeket... Heves igyekezetében, hogy megszerezze magának az elsőbbségi jogot, és rajta kívül senki másnak ne lehessen jussa Věrkához, szinte fennhangon mondja:

— Věrka a kedvesem!

Standa ujjai alatt majd összeroppan a villanylámpa, ettől egy kicsit lecsillapodik, máskülönben nekiugrana Vojta torkának. Én hülye, hát ezért a ringyóért hajtom járomba a fejem, víkendházakat rabolok ki, vállalom az esetleges börtönt és tán egész jövőmet kockáztatom! No de csigavér! Most nem érünk rá számlák kiegyenlítésére — hanem az lesz majd a látvány, előre élvezem, micsoda képet vág ez a tökfilkó, amikor otthon a mi víkendházunkban világosan a szemébe röhögök: Tudod-e, te hülye, hogy Věrka egészen közönséges kurva?

Standa bőszen nyitogatja, kotorássza át a fiókokat, szekrényeket, foglalkoztatnia kell a kezét, mert különben ez a kéz fojtogatna: ütne, verne, csépelne... A villanylámpa fényét egyáltalán nem tompítja, izgalmaiban megfélekedezett róla, hogy a spaletták nyitva vannak. Voltaképpen minek vagyok még itt? — ötlik eszébe. Aztán mit csinálok most már a lopott holmival? Csak nem adom oda annak a dögnek? Vagy az előbbit is cipeljük vissza Heralékhoz?

Az ajtóban ott terem Franta:

— Valaki jön! — mondja elcsukló hangon.

A fény abban a pillanatban kihuny, vak rémület, Vojta a sötétben nekiütközik Standának, megbotlik, homlokát úgy belevágja valami oszlopba, hogy karikát hány a szeme. Matat a sötétben, a heves fájdalomtól

nem képes tájékozódni, nem találja az ajtót. Jézusom, futkározom itt fel-alá, mint a vad a kelepében. Ha legalább villanylámpa volna... Standa bizonyára már rég kijutott, Vojta ismeretlen léptekeket hall a homokban, ott van tehát a kijárat! Nem, arra nem mehetek... Odaugrik az ablakhoz, kitárja, lába mintha megbénult volna a rémülettől, azért mégiscsak átveti magát a párkányon — közvetlen előtte ott áll egy magas termetű, tányérsapkás férfi, a kezében bot. Valaki vállon ragadja, a másik kezével galléron, úgy érzi, megfojtják, a megsemmisítő rémületben eláll a lélegzete, halántékában szűrő fájdalmat érez, s mintha víz alá került volna, valahonnan fölülről, messziről hallja:

— Mi dolgod itt, te gazember?...

13

Az egy emelettel alábbi lakásban megszólal az ébresztőóra. Jelzés ez Marešnak is. Ideges lesz: balra ott van Vojta érintetlen fekhelye. Tudat alatti nyugtalanság, nem kellett volna tegnap Vojtát olyan könnyen elengednem éjszakára, még ha Hamza doktor családja kezesség is... A gyerek alig múlt tizennégy éves, és már kezd rákapni a házon kívüli éjszakázásra!

Mareš teát főz a resón, ma a vajjas kenyér se ízlik neki — nehéz dolgok ezek, csak emlékezzünk vissza a magunk tizennégy éves korára, az éjszakai őrsegek cserkészromantikájára, a szülők nélküli kalandos természetjárásra... Legalább telefonon meg kellett volna győződnöm az este, hogy is áll a dolog Vojtának ezzel az ismételt víkendházi éjszakázásával, ki mindenki hál ott tulajdonképpen. Szűrős szemrehányás: egy kicsit felelőtlenül viselkedtem, hogy olyan gyorsan igent mondtam... Ismét a régi nóta: egy gyerek állt előttem, zokogva gyónt otthoni gyötrődéséről, mennyit vártam erre a gyöngye pillanatra, hányféle kerülő úton igyekeztem eljutni hozzá!... Ha elvágom a szalma-

szőke leányka közlékenységének fonalát, könnyen lehet, hogy egész eddigi fáradozásunk kárba vész.

Alighogy a Reginában elolvasta a szolgálati napló reggeli bejegyzését, benyit hozzá Anežka nővér:

— Jöttem, hogy megkérdezzem, kerített-e már végre új nevelőnőt. Nem, nem — siet Anežka, hogy elébe vágjon Mareš válaszának, még mielőtt megszólalna. — Ezúttal minden hiába, már nem tágtok: a bátyám lakást kapott vidéken, szép nyugdíja van, nekem is lesz, mi egyéb kell kettőnknek?! . . .

Mareš megfigyeli Anežka mélyen beesett, kialvatlan szemét: lám, csakugyan tíz esztendőtt öregedett az Emilkével történt eset óta.

— Hiányozni fog nekünk, magának meg a gyerekek. Mindenki, aki szereti a munkáját, nemcsak hogy jól végzi, hanem amikor otthagyja, úgy érzi, a szívéből tépett ki egy darabot. Maga pedig, Anežka, idő előtt hagy itt bennünket.

— Öregasszony vagyok, már egy esztendeje együtt lehetnék a bátyámmal.

— De még a Reginában is eltölthetne ötöt. Vagy tízet. Ha a munka alapján ítélem meg, amelyet végez, fiatalabb, mint olyik-másik húszesztendős . . .

— Semmi értelme, inkább most megyek, maga mindenkre rádísputálná az akaratát — fordult vissza Anežka már az ajtóban. — Csak hozza már valahonnan azt az új nevelőnőt.

Mareš a hamutartón felejtí égó cigarettáját, lehet, hogy pár nap múlva Anežka megint meggondolja a dolgot, mert hát egyáltalán elképzelhető a Regina Anežka nélkül? A hamupálcika a saját súlyánál fogva letörik, bele a tartóba, Mareš arra gondol, ha nem ízlik a cigaretta, nem bír dolgozni sem. Lemegy a földszintre, kell egy kis friss levegő, gyerünk legalább a kertbe, csak távol az irodától, nem bírja ma ott ki.

Személyautó áll meg a kapu előtt, kék egyenruha, kétoldalt egy-egy fiú. Mareš értetlenül néz, földbe gyökerezik a lába: Franta és — az istenért, Vojta! . . .

— Mi az? ...

Moccanás nélkül áll, az agya mintha abban a minutumban megkövült volna. Áll és vár, míg a kék egyenruhás férfi oda nem ér hozzá. Vojta botladozva lépdel, arca gyűrött, s olyan, akár a pergamen, agyonsírt szeme beesett — ez nem az én ...

— Mit keresel itt, Vojtácska? — szólal meg végre rekedten.

— No, gyerünk — fordul az egyenruhás férfi a fiúhoz.

— Tévedés ez, kérem, hiszen ez az én fi ... — csuklik el szánalmasan Mareš hangja, még mosolyogni is próbál, mulatságos félreértés, a gyerek jön az apjához, de úgy fest a dolog, mintha hozták volna — hanem az istenért, mitől olyan dült a képe ...

— Mi történt? — ordít Mareš, hátraveti a kezét és dörén tapogat a háta mögött, mintha bizony valami támaszt találhatna ott.

Az egyenruhás ember köhint, átkozott helyzet, ismeri az igazgatót, rokonszenves ember ... Mutatóujját a gallérja mögé dugja, nyel egyet, aztán személytelen hangon megszólal:

— Duzzasztó környéki víkendházak kifosztása, serdületlen leánnyal való nemi közösülés és így tovább ... A szentháromság harmadik tagjának pechje van: majd egy esztendeje múlt tizenöt éves, egyelőre letartóztatásban maradt ...

Vojta a tenyerébe takarja arcát, két tántorgó lépés, homlokával nekitámaszkodik az épület kőalapzatának.

Marešnak zúg a feje, mellében hirtelen erős markoló fájdalmat érez, szívéhez kap, nem jut lélegzethez, halóérzéke rohamosan felmondja a szolgálatot — ismeretlen érzés: nyomasztó halálfélelem, homlokát nagy cseppekben elborítja a hideg veríték, kétszer egymás után eltátja száját s úgy érzi, megfullad, a következő pillanatban arccal előre dülve végigterül a fővényen.

Az első pillanatok zavarodottságában megkísérlik talpra állítani, de máris ráeszméltek a valóra. Vojta

ott térdel apja mellett, és átölelve tartja a fejét. Franta meredt szemmel bámul, nem képes megmocanni, csak tehetetlenül reszket. Az épület felől halálra rémülten szalad Anežka, odabenn már valaki izgatottan, kiabálva telefonál. Ūristen, hát elátkozták ezt a Reginát?!... Végre a távolban felhangzik az autósziréna vonítása, mindenki megkönnyebbül. Már meg is állt a mentőkocsi a kapu előtt. Közben Mareš is eszméletre tért, csak az elcsigázó fáradtság meg az egész testét átjáró hideg bénítja. Valami szörnyű, valami iszonyatos dolog történt, nem velem, hanem Vojtával, — s az önfenn-tartási ösztön sugallatára igyekszik mozdulatlan maradni. Valahol felette fojtottan kiejtették azt a szót, hogy infarktus, valaki a kollapszusról mond valamit, Mareš ösztönösen érzi, hogy egyetlen hevesebb mozdulattal előidézhetné a katasztrófát, csak elkékült ajka remeg szünet nélkül, teljesen kimerülten is megpróbálja tisztázni magában azt a tényt, hogy Vojtát behozták súlyos vétséggel terhelten, lehet, hogy mindez csak félreértés, rossz tréfa, de egyidejűleg egy nyomatékos belső hang szigorúan ráparancsol, megszabja első kötelességét: átvészelni, leküzdeni a rohamot, kilábalni a bajból. Mi lenne a Reginával? ... Szükség van még rád, még mindig sok fiatalnak szüksége van rád ...

A mentőkocsi elindul, máris száguld, a vonító sziréna lehalkul a messzeségben, a póznahosszú Vostřejš mind mostanáig révetegen áll, mintegy akarátán kívül néz a távoli sarok felé, amely mögött eltűnt a kocsi.

— Ki helyettesíti Mareš igazgatót? — kérdezi meg végre a rendőr.

Itt az emberfeletti erőt kívánó feladat: Vostřejš szemmel láthatóan zavartan néz rá a reszkető Vojtára, megérinti Franta vállát és kedvetlenül mondja:

— Sajnos, én, gyerünk.

I

Eltelt a forró, tikkasztó július, Mareš végre kilépett a kórház kapuján. Micsoda hat hetet hagyott maga mögött! Egy tetterős, mozgékony embert nem lehet jobban büntetni, mint hogy lebilincselik az ágyhoz. Bölcs doktor urak, előírjátok a gyógyszereket, de a legszörnyűbb kintől, a gondolkodás kényszerétől nem tudjátok megszabadítani a páciens! Vannak külső sebek, az ember férfiasan megbirkózik velük, a gyógyulás akarat és idő kérdése csupán. Vannak azonban olyan sebek, amelyek nem akarnak gyógyulni; a magunk bűntudata hosszúvá nyújtja gennyesedési folyamatakat. Mit tudnak arról a nővérek és orvosok, hogy a leg súlyosabb az a baj, amelyet magunk készítettünk elő magunknak?!

Hat hét után első ízben az utcán — mozgás, nyüzsgés, lázas sietség, mennyire új, mennyire becses minden! Határozottan kijelentette, hogy nem engedi magát mentőkocsin hazaszállítani, irtózott a pusztá elképzeléstől is, mekkora izgalom támadna a házban, hogy lesnének ki az ablakon a függöny mögül, a szenzációéhes, vigyori szomszédok! Mintha izmaiból kiveszett volna minden erő, alig bírt felkapaszkodni a villamosra. Egy leány, aki mindjárt a szélső ülőhelyen ült, ijedten bámult színtelen arcára, s átadta neki a helyét. Mareš örömmel ült le, mégis kínosan érezte magát: abban a pillanatban, amikor egy felnőtt leány villamoson felajánlja helyét az embernek, itt az ideje, hogy ráeszméljünk, visszavonhatatlanul oda a fiatalságunk.

A kocsi ablakán reklám — a rajta lévő női arc Anna arcára hasonlított. Mareš hirtelen ott látja maga előtt Anna arcát úgy, amint pár napja az ágya fölé hajolt. Itt járt rögtön, hogy hazajött a nyaralásról, mondta, de nem engedték be hozzá. Mareš nem tudta, mit

mondjon, elméjén keresztülvonult a tél óta lefolyt események egész láncolata, Vostřejšből, aki előzően meglátogatta, fondorlatosan kiszedett mindent a legapróbb részletekig, így aztán világosan látta, milyen úton jutott el Vojta egészen a szakadék szélére. Szerette volna Annának fejére olvasni vétkét, de hallgatott: egyszeriben úgy találta, méltatlan lenne önmagához, ha szemére hányná Annának azt, aminek súlya egész lényén meglátszik. Úgyszólván nem beszélt, örült, hogy hivatkozhatik az orvosi előírásra, mely szerint tartózkodnia kell az izgalmaktól, mégsem kerülte el az izgalmat: Anna távozása után egy vad nőszirmot talált az éjjeliszekrényén. Valamiféle torkot szorongató zavarral nézte a virágot: Anna nem merte neki átadni, nem merte, mert ötletszerűen szakította valahol a víkendház közelében, amikor ide tartott. Mareš próbált másfelé nézni, de a virág ott feküdt az éjjeliszekrényen, s Mareš tenyerén meggyöngült Anna parfümjének illata... Amikor aztán estefelé felébredt bágyadt álmából, a sárga nőszirm már vízzel telt pohárban volt; ott maradt akkor is, amikor ő eljött, mint egyetlen nyom a páciens után, míg áthúzzák az ágyneműt az új betegnek.

Mareš lassan, lépésről lépésre közeledik haza. A lakásban áporodott a levegő — mióta nem szellőztettek itt tulajdonképpen? Céltalanul bolyong a szobákban, az asztalon egy karéj csonttá keményedett kenyér: az utolsó vacsora maradéka — ujjával girbegörbe vonalat rajzol az edénytartón megtelepedett porba, míg ő beteg volt, bizony nemigen erőltette meg itt magát a bejárónő. Gépiesen kinyitja a szekrényt, meghökken: Anna ruhája, az egyetlen, amelyet tudj' isten, mi okból nem vitt magával, amikor két évnek előtte elhurcolkodott. Régi holmi, aligha venné már magára Anna... Hány éves is volt tulajdonképpen, amikor ebben a ruhában eljött sétálni, aztán vonaton mentek néhány állomást, majd ott ültek a völgy felett egy kiszögellő sziklán, valahol a távolban vihar vonult tova, cikáztak

a villámok mennydörgés nélkül, a levegőben a lóhere émelygős, fojtó illata áradt — s ők ketten mindennek előtte voltak még, tele ábránddal, tele várakozással.

Őlomnak érzi a kezét, amikor felveszi a kagylót és feltárcsázza a Regina telefonszámát. Vostřejš örömtől repeső hangja ismeretlen szorongással tölti el. Igen, igen, minden a legnagyobb rendben folyik, másképp osztották fel egymás közt a munkát, hogy kitöltsék az úrt, mely az ő távollétével támadt, Libuše nővér, aki Erna helyére jött, példásan viselkedik, a gyerekek szeretik...

— Mi van Emilkével?

— Szereztünk neki helyet egy tátrai gyermeküdülőben, hogy minél távolabb legyen, talán fél évig is sikeresül ott tartanunk, aztán pedig... de hiszen ezt már majd maga intézi...

— Hát Anežka... elment már?

— Ugyan! Amikor magával az a dolog történt, rögtön azt mondta, itt marad, míg maga vissza nem jön.

A hírek zuhataga, Marešnak kérdeznie sem kell, Vostřejš mintha olvasna gondolataiban, ám azért Mareš félre nem vezeti: nemcsak az a célja Vostřejšnak a sok beszéddel, hogy halogattassa a kérdést, mely úgysem maradhat el?

— Hát... Vojta?

Két másodpercnyi csönd.

— Itt van nálunk; eleresztettük édesanyjához egy hétre, mert az idén még nem volt vakációja. Holnap tér vissza az intézetbe. — Rövid szünet. — Nem tudom, beleegyezik-e, amíg beteg volt, nem tárgyalhattam meg magával a dolgot. A vakáció leteltével a gépgyártó üzem védnökséget gyakorol majd Vojta iskolája fölött. Ideiglenesen megbeszéltem az illetékesekkel, hogy szeptember elején felveszik Vojtát tanoncnak.

Mareš nem képes rá, hogy azonnal válaszoljon — mintha meglassúbbodott volna a reagálóképessége is, voltaképpen előlről kezdi az életet.

Vojta, a büszkesége, az osztály legjobb tanulója —

soha még álmában sem engedte volna meg a gondolatot, hogy majd ne menjen főiskolára — tanonc lesz egy gyárban! ... De hát ... mindazok után elképzelhető más lehetőség?

— Mi van Frantával?

— A gyár megtagadta a visszavételét, egyelőre itt van nálunk.

Az előszobában megszólal a csengő, a szomszédasszony áll az ajtóban, egy nyaláb újság, levél. Vizslató pillantások, száz kérdés a távozást megelőző tétovázásban, de Mareš arca kifürkészhetetlen. A szomszédasszony csalódottan teszi be maga után az ajtót. Mareš gépiesen futja át a leveleket — az ismert hivatalos boríték, Mareš szíve mintha nagyot botlott volna valami láthatatlan akadályban, már megint az az ellenszenves érzés, amit az emberben a maga nyirkos tenyere kelt. Mareš elröstelli magát, egy pillanatra behunyja a szemét. Hát várhattam egyebet?

Ballag fel az Ifjúsággondozó épületének széles lépcsőjén, lassan, lépésről lépésre, amint az orvosok nyomtatékosan lelkére kötötték, de a világért se vallaná be, hogy még lassabban lépeget, mint a beteg szívétől tehetné. Hátha — hátha mégis más lesz ott, nem ő... Hiú remény: bizony Halváné fogadja nyájas mosollyal, de nyomban zavart lesz, keze szükségtelenül, gépiesen átteszi a nehezéket egyik helyről a másikra; leülteti Marešt.

Mareš tétova mozdulatokkal előhalássza a borítékot.

— Hívatott... — veszi elő a köhögés, nem érteni szavait. Az asszony elveszi tőle a borítékot, nem tudja, mitévő legyen vele, leteszi az asztal szélére. Nyugtalan tekintete ráesik a polcon levő kis rézkannára. Máskor, alighogy Mareš megjelent az ajtóban, máris némán bekapcsolta a főzőt, most is azt kellett volna tennie, tekintet nélkül arra, hogy ez az ember ma úgy jött ide mint...

Marešnak az emberekkel való sokéves foglalatoskodásban kifinomult érzéke felfogta ezt a rövidke habo-

zást, s teljes súlyával ránehezedett a hihetetlen, lehangoló tény: nevelősködésének harmincöt esztendeje alatt első ízben történt meg, hogy úgy ül ebben az irodában — mint megidézett! Izmos tarkója elsötétül, lesóványodott kezével görcsösen megmarkolja a szék támláját, kabátgallérja felcsúszik a nyakszirtjére. A meggörnyedt Mareš egyszeriben úgy érzi, a Reginában van, és hallani véli a maga erőteljes, dörgő, bari-tonját. Ott látja maga előtt a védencai sorsában bűnös felnőtteket tízesével, százasaival, csűrnek-csavarnak, kerülik a pillantását, tördelik ölbe hullott, összekulcsolt kezüket, vagy pirulnak, elvörösödnek, ingerült hangon, magukból kikelve, támadólag válaszolnak könnyörtelen vádjaira — most pedig ő maga... A nevelő, a hajthatatlan vádló, a bíró — ő maga a vádlott szerepében. Része lehet még valaha nagyobb megaláztatásban?

Úgy látszik, a hivatalnok is, akinek háttal ül, megérezte, mennyire elviselhetetlen a légkör, csendesen feláll és kimegy.

— Higgye el, nehezemre esett megírni ezt az idézőt.

— Ne mentegesse magát — mondja tompán Mareš. — Azt tette, amit a kötelessége parancsolt.

Hál' isten, forr már a víz, az idős asszony nyugtalan keze keresi a cukrot; most nem tréfálkozik, hogy megjuhászítsa a vendéget, s nem mondja neki, vigyázzon, nehogy a végén több legyen csészéjében a kávé, mint a víz...

— Köszönöm, de én most nem ihatom feketét — mondja Mareš.

— Bocsánat, megfeledkeztem róla. Akkor legalább egy kis teát — köhint Halváné. — Azt akartam magával közölni, nem ragaszkodom hozzá, hogy Vojta a Reginában maradjon.

— Ne erőszakoljon magára semmiféle kíméletet. Semmiben sem különbözöm a többi apától, akik rosszul nevelték fiukat.

Az idős asszony zavarában ide-oda rakja az edényt.

— Az eset világos — mondja, — két főbűnös van: Daniel Věrka és az ifjú Hamza. A maga Vojtája éppúgy a rossz befolyás áldozata, mint Vališ Franta. Elképzelhetetlen, hogy Vojtát abban az intézetben tartsuk, amelyet apja igazgat.

— Amelyet az apja igazgatott — mondja Mareš, gyöngén megnyomva az utolsó szótagot. — Ha Vojtát szabadon engedné, akkor javasolnia kellene, hogy Frantát is bocsássák szabadon.

— Különbség van a két eset közt. Frantát csakugyan meg kell óvnunk a családi környezettől. Egyébként hibát követtünk el, hogy amikor Franta első ízben megszökött hazulról, beértük félmegoldással. Már akkor kellett volna gondoskodnunk neki valami otthonról...

— Miért beszél magáról? *Ěn* követtem el azt a hibát... — szól közbe Mareš, de Halváné elereszti füle mellett a közbeszólást.

— Most a maga Vojtájáról van szó... magának is keserű tapasztalat volt... a jövőt illetően bizonyára aszerint rendezkedik be...

Mareš szemébe néz az asszonynak, keresi az irónia tövisét, de Halváné állja a pillantást.

— Beszéltem a fiával a Reginában... azalatt, míg maga kórházban volt. Vojta nem az a gyerek, aki az átélt eseményekből nem vonja le a következtetéseket. Ha megszabadul annak a környezetnek hatása alól, amelybe átmenetileg került, nem kell érte többé aggódunk.

— A valóság az, hogy elhanyagoltam őt — szólal meg kis idő múlva Mareš csaknem suttogva. — Mégsem tudom elképzelni, mi módon csináljam, hogy egyidejűleg meg ne rövidítsem azokat, akiknek még nagyobb szükségük van az időmre...

Az idős asszony félénken végigpislant Mareš rosszul borotvált, színtelen képén, romlásnak indult egész külsején:

— Nem szeretném, ha felizgulna, rám förmedne... tudja, hogy türtöztetnie kell magát! Hanem meg kell

hogy mondjam: Vojtának anyára van szüksége. Egy csapásra megoldódnék minden.

Mareš nyugtalanul fürkészi Halváné arcát, mintha gyanakodna rá, hogy bolondot űz belőle.

— Magam is elvesztettem édesanyámat tízéves koromban — folytatja az asszony. — Hiszi vagy nem hiszi, jó huszonöt esztendős koromig hetente legalább egyszer éreztem, mennyire hiányzik az anyám...

Mareš döbbsen mozdulattal beletúr a bajuszába, Halvánénak úgy rémlik, ez már a régi, ismert gesztus.

— Mit gondol, hány éves vagyok?

— Pontosan nem tudom, de tudom azt, hány éves Vojta. Ne legyen olyan nagyra a háziasságot illető képességeivel. Állítólag az apáktól kapjuk lelkünk világosságát. Ám legyen: de a szívünk melegét csak az anyáktól kaphatjuk.

Mareš már ott tartott, hogy felugrik és végigrohangássza a helyiséget, de megtorpant: rokkant vagyok, gondolta azzal a keserű érzéssel, hogy igen megöregedett az utóbbi hónapban — mégpedig nemcsak testileg. Valaki kopogott az ajtón, Halváné egy kis türelmet kért a látogatótól, eltakarította a csészéket:

— Azt szeretném még tudni, mik a szándékai Vojtával a jövőre nézve.

— Nekem magamnak is le kell vonnom bizonyos tanulságot az esetből — pirult el Mareš a saját szavától. Nem, nem ismerhetem el ez előtt az asszony előtt, hogy Vostřejš már levonta azokat a bizonyos tanulságokat: — Azt hiszem, Vojta számára az egyetlen megoldás: teljes környezetváltás, fizikai munka, hogy a fiú új életszemléletre tegyen szert.

Ismét ballag az utcán, lassan, mint egy öreg nyugdíjas, arcán időnként gúnyos mosoly játszik, megmosolyogja saját tehetetlenségét, egyidejűleg azonban, hosszú hetek gyötrődése után, itt az első igazi megkönnyebbülés: akadnak még, akik nem hagyják magára a mélypontra került embert, hanem önzetlenül segítenek neki élni.

Megint hivatalos számmal megjelölt ajtón kopogtat. A tanfelügyelőnél vendég van, Marešnak várnia kell pár percet. Ül a kényelmesnek egyáltalán nem mondható széken, figyeli a falióra mutatójának végtelenül lassú vándorútját; még ezen a szirten át kell vergődnie, aztán — aztán valahogy megint kezdi előlről, igyekszik megtalálni önmagát, s mindenekelőtt dolgozik majd, dolgozik. Micsoda ínyencfalat lesz ez egyes kartársaimnak és ellenlábásaimnak, hogy csemcsegni majd rajta — az egekig magasztalt Mareš, a mások elé gyakran példaképül állított nagy nevelő ötvenöt esztendő s fejjel újra kezdi! De mit törődöm mások véleményével! Hogy is mondtam annak idején Emilke édesanyjának? Nem az a fontos, mit mondanak rólunk az emberek, hanem mit mond a lelkiismeretünk. Az én lelkiismeretemnek sincs mfivel kérkednie.

Az ajtóban megjelent a tanfelügyelő száraz, hivatalos ábrázata:

— Üljön csak, üljön, kartárs, kímélje magát...

Már megint ez a kímélet, az egészségi állapotára való utalás! Nehezen visel el ilyesmit az olyan ember, aki megszokta, hogy inkább irigységet, mint részvétet ébreszt.

— Azért jöttem, hogy megkérjem, mentsen fel a Reginában viselt tisztem alól.

A tanfelügyelő döbbsen lekapja pápaszemét, félrehajtja fejét, mintha rosszul hallott volna.

— Ehhez kötöm magam... személyi okokból.

A tanfelügyelő rágyújt, elgondolkodik, megkínálja a vendéget, arckifejezése olyasmit mutat, mintha kételkedne Mareš ép elméjében:

— Ha netán hajlandó volnék is erről magával beszélni, honnan kerítenék pótlást?... De még ha akadna is...

Mareš közbevágott:

— Vereség ért. Harcba bocsátkoztam Daniel Věrkáért... a magam nevelői elképzelése szerint. Kezdet óta egész környezetem igyekezett meggyőzni, hogy

Věrkának zárt intézetben volna a helye; keresztülvittem akaratomat a többséggel szemben, Věrka esetéből afféle személyes ügyet, tekintélybeli kérdést csináltam. S lám, mi mindennek lettem okozója! Orvos fia a fiatal-korúak bírósága előtt, Vališ Franta a Reginában, szint-úgy a tulajdon fiam — egész ifjúságára lelkiileg megbélyegzetten. Jómagamnak pedig csak egy lépés hiányzott, hogy a saját hibámból a hullaházba kerüljek. Ez még nem minden, engedelmet kérek — vágott elébe egy mozdulattal a tanfelügyelőnek, aki beszélni készült. — Sikerként könyveljem el talán Princ Emilke esetét? Egy gyerek öngyilkosságot kísérel meg úgyszólván a szeme előtt annak, aki az egész intézetért felelős! Ha másképp nem teljesítheti kívánságomat, helyezzen át a Reginából büntetésből!

— Megértem, kartárs, de semmi más lehetőséget nem látok, mint hogy szépen visszamegy a Reginába. Egyébiránt inkább több balszerencsés körülmény találkozásáról beszélhetünk, mint a maga személyes hibájáról.

— Nem dolgozhatom ott! — robbant ki Mareš, sovány, csontos ökle ernyedten hullott a szék támlájára. — Legalábbis ez idő szerint nem. Ott a kisfiam, értse meg ... mint ember ...

— De ... a Regina igazgatójának tisztje ... az mégis csak, hogy úgy mondjam, elit állás. Jobban is díjazzák.

— Sose voltam karrierista, sem pénzhajhász. Bármely otthonban ugyanannyit tehetek a kicsinyekért. Nem a kishitűség vezet, mondanom se kell, hogy teljes erőmből dolgozom majd továbbra is ... valahol másutt. Valahol másutt — mondta rekedten, kigombolta a gallérját, homlokáról letörölte a finom nyirkot, nehéz fáradtságot érzett.

— Aztán ... ki váltaná fel a Reginában?

— Vostřejš kartárs. Szakmai képességeiről nem kell önt tájékoztatnom. Szolid, jellemes ember.

— Ha egyáltalán foglalkozni akarnék a kérdéssel ... hová menne ön?

— Tanfelügyelő elvtárs a legjobban tudja, hogy

a Štěpánkában már hosszabb ideje zörög a gépezet. Beszéltem Mráz igazgatóval. Örülne, ha búcsút mondhatna a kapufélfának. A munka nemigen érdekli, akadna neki jobb állás... egyébiránt tőle magától részletebben megtudhat mindent.

A tanfelügyelő feláll, kétszer végigrója a helyiséget.

— Meg kell előbb jól rágnom a dolgot. Mondhatom, betyárosan felforgatta a terveimet, amelyek, mellékesen szólva, egészen mások voltak.

Kérdő pillantás.

— Fél esztendő múlva nyugdíjba megyek. Ha kihúzná azt a fél évet a Reginában... Nem rajtam múlik, természetesen, ki lesz az utódom... de mondja meg maga: ki felelne meg jobban erre a szerepkörre? S ki más lenne érdekesebb rá... már az egészségi állapotára is tekintettel?

Mareš nagyot sóhajtott:

— Jólesik, hogy mindazok után még mindig bízik bennem... Nem akarom megsérteni, de én nem szívesen hivataloskodnám. Kudarccal ért, mégis úgy gondolom, a gyerekek közt a helyem. Hiányoznának... s lehet, hogy én is nekik...

2

Az ismerős villamosmegálló, hosszú hársfasor a járda szélén, a Regina vaskapuja. Tegnap még megvolt rá az ürügy, hogy át ne lépje ezt a kaput, a hosszú kimerítő hivataljárás elég volt izgatószernek, de ma... Tízezerszer belépett ezen a kapun, az egyszer elcsüggesztő, másszor örömet adó munka kellős közepébe, a hol kudarccal, hol nehezen kivívott győzelemmel végződő mindennapi küzdelembe, mely a lélek, az emberi lélek megmentéséért folyt. Lélegzeni sem tudott e nélkül a harc nélkül — de egyetlen idevezető útja sem hasonlítható ehhez a maihoz. Vojta, kisfiam...

A Regina szokatlanul csendes — no persze, a gyere-

kek többsége nyaral a tóparti táborban, ahol nekem is ott kellene lennem Vojtával — itthon csak azok a gyerekek maradtak, akik nemrég kerültek ide.

Ismerős lép ki az ajtón, Mareš megtorpan: doktor Hamza! Egyszeriben felmerül Mareš előtt Standa ábrázata — a fiú egyszer náluk vacsorázott. Ugyanazok a vonások, keskeny áll és egy kissé kiugró arccsont, afféle rókakép — te, te vagy a felelős derék fiadért, te vagy a főbűnös... Marešnak ezer kedve volna, hogy elárassza az orvost szemrehányással, ehelyett azonban egész lénye néma esdekléssel kérdi: Hogy lehetséges az, kedves doktor, hogy olyan keveset törődött a fiával?...

Az orvos köhint, keze szokásból, gépiesen megtalálja Mareš kezét, kínos egy kicsit a dolog, a két kéz kétszer is ügyetlenül összeütközik, mire meg tudják egymást szorítani.

— Tudom, mit szeretne kérdezni — szólal meg Hamza doktor. Sőt én is hasonló kérdést tehetnék fel magának, noha az én bűnrészességem aránytalanul nagyobb. Sajnos, aránytalanul nagyobb a büntetésem is — teszi hozzá szinte suttogva, beesett arcát kékes árnyak ülték meg. Van abban valami különös, valami torz, amint itt áll szemben egymással a két lesoványodott, elcsigázott ember, akik eddig néma egyetértéssel megbíztak egymásban, s maguk idéztek magukra minden gyötrelmet.

— A feleségem idegösszeroppanást kapott, szanatóriumban fekszik... — folytatja Hamza doktor. — Engem a legjobban az keserít, hogy a fiam, ha már elcsúszott azon a sikamlós talajon, magával rántott még másik kettőt is. És épp a maga Vojtáját!

— Mi van Standával? — kérdi bágyadtan Mareš.

— Kizárták az iskolából, másutt aligha veszik fel, félek, hogy az érettségijébe és a főiskolai tanulmányai-ba kerül a dolog. Szerettem volna, ha orvos lenne, hisz régi hagyomány ez a famíliánkban...

— Én is kemény leckét kaptam. A csizmadia fele-

sége, a kovács kancája és a pedagógus fia!... Megbosszulta magát az, hogy olyan kevés ráérő időm volt Vojta számára... De hát fejedelmi zsebpénzzel sem lehet gyereket nevelni — mondja Mareš búcsúzóul, és ránéz Hamza előreugró felső ajkára.

Ismét ott ül íróasztalánál, minden tárgy a helyén, semmihez hozzá nem nyúltak, csak mintha ő maga nem tartoznék már ide, úgy tetszik neki, idegen itt, döntött, és ismeri már magát annyira, hogy tudja: elhatározásától nem tágit. Sokat viaskodik magával, mire feltárcsázza Anna lakásának számát — balga megkönnyebbülés, az a hosszú, hasztalan ismétlődő jelzés.

Anna nincs otthon, Anna ez idő szerint eltűnődve iszogatja a feketét a kávéház széles ablaka mögött, szemben vele az asztalnál Vojta sajnálkozva eszmél rá, hogy már a fagyalt másik felének fogott neki. Mi a magyarázata, hogy annak a parányi jónak, amiben Vojta az utóbbi hét folyamán részesült, mindig oly gyorsan csak az a másik — rosszabbik fele maradt meg? Tudja Vojta, miben keresse a magyarázatot, bármennyire igyekszik is távoltartani magától a gondolatot: félelmetesen közeledett a nap, amikor... Hej, ha úgy elkerülhetné a legelső találkozást, amikor szemébe kell majd néznie apjának! Mindennek tetejébe Patera bácsi ma elment az iskola igazgatójához, anyuka készült, de Patera bácsi maga ajánlkozott... Vojta idegesen pislogat hol az órára, hol a bejárat felé: Patera bácsi megígérte, hogy értük jön, s vacsora előtt sétálnak egyet. Bárcsak elromlana a forgóajtó, hogy Patera bácsi ne is tudna bejönni...

Anna révetegen néz maga elé, arcbőre megsárgult és valósággal kiszáradt az utóbbi hat hétben; amint leveri a cigarettáról a hamut, ujjai enyhén remegnek. Mit tegyen, hogy gondolatai ne térjenek vissza újra meg újra ahhoz az első találkozáshoz? Úgy ment a kórházba, mint a vesztőhelyre, tudta, hogy nem kerüli el ezt a beszélgetést:

...Csüngtem Vojtácskán, nem bírtam nélküle meg-
lenni...

Hát persze, nem bírtál nélküle meglenni! Ezért képes voltál a hátam mögött elhívogatni magadhoz, hogy megvesztegethesd, uszíthasd ellenem...

Anna nem akarta felizgatni Marešt, mégis meg kellett látogatnia:

— Tulajdonképpen csak azért jöttem, hogy megkér-
jelek, bocsásd meg nekem a bűn rám eső részét...

— Egy kicsit későn jöttél, és talán inkább Vojtához mentél volna...

Beszélgettek még egy ideig, Anna érezte, mennyire idegenül konganak szavai, megkérdezte Mareštől, hogyan halad a felépülése, szokványos mondatok két ember szájában, akik nem tudják, miről beszéljenek, az orvos be-bedugta fejét az ajtón, Anna megérezte, hogy legszívesebben a kapun kívül tudná már őt.

— Anyuka, hogy lesz tulajdonképpen, ha apuka ha-
zajön?

Anna fölrezen merengéséből. A hangszóró szimfó-
niát közvetít, máskor Anna felfigyelne, most nem is
hallja a zenét:

— Már nem megy úgy, mint eddig, Vojtácska. Ezután
már meg kell tartanunk a látogatási napokat, ahogy
a bíróság megszabta...

...Gustavnak most, betegsége után házi koztra len-
ne szüksége, s megint csak hol ebben, hol abban a ven-
déglőben étkezik majd. De egyáltalában, mi lesz
a roncs szívével, hogy bírja... Anna idegesen bontja
fel az új cigarettás dobozt. Tulajdonképpen miért fog-
lalkozom szünet nélkül Gustavval, hiszen van férjem...
Van, persze hogy van — mégis, nem tudom, hogy le-
hetséges, de Gustav is a férjem, mintha újra azzá lett
volna, bár neki erről biztosan sejtelve sincs. Mennyire
megöregedett és lefogyott, már megint dolgozni akar,
pedig még pihennie kellene, még szabadságon sem
volt az idén, holott milyen nagy szüksége volna rá!...
Hová jutottam voltaképpen? Valahogy észrevétlenül

összeomlott az ábrándok, a megtalált boldogság érzésének kristálypalotája — zajtalanul, recsegés-ropogás nélkül, csöndben, mint ahogy szétomlik a hóember. Romok. Megvan még a testi összhang, de rég nem szerelem ez már, és a görcsös izgalmak kurta percein nem épülhet fel két ember viszonya, az ilyen pillanatok múltával fokozottabban ütközik ki együttélésünk sekélyes volta.

Vojta önkéntelenül megszorítja anyja kezét: a forgóajtó perdül, Karel! Patera letelepszik, megrendeli a maga kétdecijét, lassan rágyújt, Vojta szorongásában visszafojtja lélegzetét, Anna már előre igyekszik leolvasni Karel ábrázatáról, hogy mit végzett.

— Beszéltem az igazgatóval, Vojta. Elhiheted, hogy mindent bedobtam neki, időnként játszottam is a szíve húrjain, de a végén lebögtünk. Nemigen örvendeztetlek meg: arra van kilátás, hogy egy évet a termelésben töltesz, akkor bizonyára visszavennének a kilencedikbe...

Vojta megdermed, mondani szeretne valamit, de nem kap levegőt.

— Közben odahaza tanulhatnál — ütögeti mutatóujjával Patera az asztalt.

— Vagyis hát... egy egész évig a pokolban, Patera bácsi...

— Megtettem minden tőlem telhetőt — mondja Patera hangosabban, mint szeretné.

Vojtának könny tolul a szemébe, Patera mutatóujjának ritmusa meggyorsul:

— Nem értem... hova sietsz annyira? Befejezed az iskolákat, aztán a legjobb esetben elküldenek valami szövetkezetbe könyvelőnek...

— Karel! Nem szeretem, ha...

Patera meglepetve néz Annára — honnan ez a tónus?

A hangszóróból áradó zene fortissimóba csap, Patera idegesen elfintorítja az arcát:

— Főúr, nem lenne szíves lezárni azt az opust?

A pincér némán kikapcsolja a hangszórót, Anna elnyomja az égő cigarettát, és az asztalt nézve mondja:

— Janáček volt az, Karel...

Rövid néma csönd, Patera felkapja a poharat és iszik. Fél szemmel figyeli Annát, amint révetegen forgatja ujján a jegygyűrűt, azt a kedves gyűrűt, amelybe egykor belevéselte, hogy „Karelod“, Anna elolvasta a szót, s nem szólt semmit; Paterának kezdettől fogva gyakran volt olyan érzése, hogy valamiben melléfogott, de az volt a legbosszantóbb, hogy rendszerint nem tudta, miben.

— Majd elfelejtettem — eszmél fel. — Telefonáltak a Reginából a lakásunkra, hogy vonulj be, Vojta... Megjött Mareš úr a kórházból.

Vojta görcsösen megfogózik az asztalban, tekintetével anyjánál keres oltalmat, de anyja keze visszatér félútról, visszateszi a cigarettát a tárcába.

Patera észrevette, hogyan remeg Vojta ajka:

— Fel a fejjel, Vojta! Nem eszik a kását olyan forrón, ahogy főzik. Ha Mareš úr akarja, ismeretsége, összeköttetései révén fél kézzel kiemel a csávából... De minden eshetőséggel számolva... gondolkoztam már rólad, találtam is megoldást, hiszen ismered Patera bácsit! Ha másképp nem megy, elmész a termelésbe, de hozzánk a vállalatához, majd én ott beduglak valahová, sőt lehet, hogy sikerül becsempésznem téged az én üzemrészembe, ott aztán elsőrendű lógós helyed lenne. Ahogy mondják, a kecske is jóllakik, a káposzta is megmarad, otthon szépen tanulsz, negyedév múlva csöndesen visszaülsz az iskolapadba, és vége lesz minden hűhónak. Most pedig szaladj, nem tehetünk semmit, vissza kell menned apukához, de mielőbb gyere megint, tudod, hogy Patera bácsi nem hagy a csávában. Várj csak egy kicsit! Főúr, egy fagyaltot, habbal! Érezd magad jól még utoljára a kövér hét végén. Apád biztos nem vett volna a tetejére habot...

Vojta megy az utcán, beleütközik az emberekbe, de észre sem veszi, valaki lefaragatlanfickózza, felriad,

meglepetve hátratekint. Életében egyszer élt át hasonló rettegést, amikor másodikba vagy harmadikba járt. Nem tudott még kerékpározni, s próbálgatta a park dombjáról lefele. Nekiment egy szőke férfinak, az izgalomtól egyetlen bocsánatkérő szót se bírt kimondani. Egy osztálytársnője, aki szemtanúja volt az esetnek, azzal jött hozzá, hogy az az úr beperli. Vojta több mint egy hónapig élt megsemmisítő rettegésben, mire rájött, hogy a lány csak kifundálta a dolgot.

Az ellipszis alakban hajló, ismert karfa, apuka irodájához visz, a vesztőhelyre vezető lépcső. Vojta áll az ajtóban, kétszer egymás után meginog, mintha rohanni akarna apja ölébe, de az az arc ott az asztalnál mozdulatlan, csak valahogy túlságosan lefogyott, megöregedett, és a fej egészen ősz — Vojta lecsüggeszti kezét, úgy áll az ajtóban, mint a Regina bármely lakója, akit az igazgató hívatott. Áll sápadtan, szoruló torokkal, remegő állal, s majd elered a könnye.

— Nem beszélek most részletesen arról, ami történt, még mindig beteg vagyok, s kötelességem, hogy mielőbb felépüljek. Nem az egyedüli, nem is a legfőbb bűnös vagy azokban a szomorú eseményekben, de ez téged nem ment, így is elég nagy a bűnöd. Cudarul becsaptál, fiam, félrevezettél, elárultál. De minden embernek, aki hibát követ el, kötelessége, hogy jóvátegye hibáját. Természetes, hogy elvárom ezt tőled is. Ma-holnap tizenöt éves leszel, hamarosan férfivá érsz. Hidd el, mindenekelőtt rajtad múlik, becsületes, derék ember leszel-e vagy semmirekellő bitang.

Vojtának görcsösen ráng az ajka, szeme kerekre tágul, mint az ijedt vadé:

— Apukám, az ég szerelmére ... ígérem neked ... — nem bír már uralkodni magán, odarohan apjához, Mareš megérzi hajának illatát, szorosan magához öleli, arca könnyes lesz, szívében megolvadt valami: tán nem is helyénvaló ez a gyöngeség, de mitévő legyek, szeretem, a gyermekem, az én hiányzó fiam, nincs a világon, aki közelebb állna hozzám ...

— ...S milyen híreid vannak az iskolából, Vojta?
— Állítólag elintézhetnéd, hogy megmaradjak az iskolában, s nem kellene a termelésbe mennem, Patera bácsi mondta...

Mareš ültében fölegyenesedett:

— Nem fogok protekciót koldulni neked, Vojta.

Vojta bizonytalankodni kezd:

— Patera bácsi megígérte, hogy legrosszabb esetben bejuttat hozzájuk az üzembe, ott jó sorom lenne, apuka...

Mareš eltolja magától Vojtát:

— Ezt verd ki a fejedből, fiam. Először is nem kerülhetsz abba az üzembe, ahol Patera úr dolgozik, másodszor pedig a kiszabott időt csakugyan ledolgozod, és nem átszélhámoskodod.

Vojta szinte megdermed. Így beszél vele az édesapja?

— Egy egész év elvész... pajtásaimmal majd naponta összehatalkozom a folyosón, és ők már tizedikesek lesznek, én meg kilencedikes... Neked az mindegy, apukám?

— Nagyon sajnálom, de sokkal több van a rovásodon: megloptad saját apádat, víkendházakat fosztogattál, nem is beszélve Vėrkáról...

Vojta hátrál egy lépést, apja arca elkomorodik, s Vojta fülében először csendül meg a maga teljességében ez a két szó: víkendházakat fosztogattál... Hogy is történt tulajdonképpen, hogy lehetséges ez, az ég szerelmére? Én, a színjeles, a kitünttetett tanuló, az osztály szóvivője — Mareš Vojta *betőrő*... Sem elnémitani, sem elviselni nem lehet ezt a szörnyű igazságot:

— Neked nem fontos, hogy minél előbb mérnök legyek, és repülőket tervezzek?

— Sőt, nagyon is fontos, de még fontosabb, hogy jellemes ember váljék belőled. Mi valamennyien azon iparkodunk, hogy jobb legyen az élet, társadalmunkban ne legyenek már olyanok, akik másokat nyúznak, ne legyenek csalók és tolvajok... Előbb vissza kell térned

a helyes útra. Sokkalta fontosabb ez, mint a te tanulmányaid...

Izgatottságában Vojta nagyokat nyel. Apuka ahe-lyett, hogy segítene, ellenem fordul, mindegy neki, hány évet veszítek, mikor lesz belőlem repülőmérnök. Hát persze, prédikál a társadalmunkról, mint mindig. Egyszóval: apuka kommunista, ez a baj, rámutatott erre már Patera bácsi régen...

— A gépgyár szeptembertől védnökséget gyakorol az iskolátok felett, ott lesz neked a legjobb helyed, a gyakorlat még senkinek meg nem ártott...

Vojta a felháborodástól se lát, se hall. Rettenetes: mások hordják majd haza az egyeseket, én pedig va-lahol a műhelyben törölgetem a kormos kezemet a szutykos gúnyámba. Pavlík meg a többi már rég fő-iskolás lesz, s az is megeshetik, hogy vissza se vesznek az iskolába. Apuka az ujját se mozdítja értem, mintha nem is a fia volnék, azt akarja, hogy napszámos le-gyek... Vojtában hullámokat vet, egyre feljebb hág a düh, míg aztán gátat szakít:

— Sose szeretted, igen, olyan vagy, mindig csak a va-cak képeidet szeretted meg a politikát, és... és egyál-talán nem csodálkozom anyukán, hogy elmenekült tő-led... ugyanúgy számomra se volt soha pénzed, mindent Patera bácsi kellett hogy megvegyen nekem... vett mikroszkópot, s előbb vett csónakot is, mint te, tudd meg hát, hogy két csónakom van... — csuklik zokogó sírásba Vojta hangja. — Ő az én igazi apukám, ha tudni akarod, nem te!

Mareš fokozódó döbbenettel hallgatja a görcsös ki-törést, nem akar hinni a fülének, de mégiscsak igaz, úgy rémlik neki, homályosul a szeme, nem tudja, hogy került oda, csak azt látja, hogy egy lépésnyire van Vojtától, s keze hevesen rázuhan a fiú képére.

Vojta apjára mereszti szemét, arcához kap, és ha-nyatt-homlok, hisztérikusan elrohan, becsapódik utána az ajtó, száguld le a lépcsőn, és már tudja, hogy nem volt szép, amit tett, apuka még mindig beteg — ször-

nyűség, de már megtörtént, Vojta kétségbeesve keresi a mentséget mindarra, amit kiabálva apja szemébe mondott, de hiába; ám azért a világ minden kincséért meg nem tenné, hogy visszamenjen apjához és megkövesse, mert ég az arca a pofontól, esztendőik óta nem érte ilyen megaláztatás, és az egész izgalomból nem maradt más, mint valami rossz érzés a szájában, s benn, valahol egészen a lelke legmélyén szégyen és konok gyűlölet.

3

Mareš megáll, hogy pihenjen, ökörnyál emelkedik fel előtte a földről, megpróbálja elkapni a kezével, néz utána, amint száll a kék ég felé. Majd a málló vakolatú, ütött-kopott villára esik a tekintete. A villa mögött, valamivel följebb a domboldalban még egy, rácsszerkezetű épület, szecessziós fa-loggiával. Fiúk és lányok rezidenciája, a Štěpánka — Mareš új működési helye. Életének egy további fejezete.

Valahonnan az épület mögül csengő kalapácsütések hallatszanak, Mareš odakerül — alacsony építőállvány, két kőműves, malteros vödör. Mareš meghökken: új ablakrács; az egyik kőműves, a fején félreacsapott sapka, illesztgeti be a rácsot a vájatokba. Mareš kihívón pődör egyet a bajuszán:

— Ki rendelte el ezt maguknak?

A kőműves értetlenül méri végig a kérdezőt, zubonya hasítékán megvakarja bozontos mellét.

— No ki! ... — mondja, és a magasabb szint fölényével még egyszer végigméri Marešt, nyugodtan rágyújt a füle mellől előszedett fél cigarettára, és most már ő kérdez: — És maga kicsoda?

Válasz helyett Mareš a sarkot megkerülve felballag a lépcsőn.

— Maga már ma belép? — néz nagyot Mráz igazgató.

— Csak egy hét múlva — nyújtja a kezét Mareš. — Még mindig betegszabadságon vagyok. Pedig már kutyabajom, csakhogy az orvosok bolondok, nem lehet velük beszélni... — Szeme végigpásztázza a helyiséget: azt a hársat áthelyezem a sarokba, itt túlságosan árnyékol, azt a giccset pedig ott a falon nem tűröm meg, kihajítom a szemétbe, aztán elkéne itt egyhetes szellőztetés, a szagból ítélve azt hihetné az ember, hogy valami ódon várkastély könyvtárába tévedt be, fogadni mernék, hogy egerek is tanyáznak itt.

Mráz a kezét hátra téve végigsétál a helyiségen: — Végteére is, kérem... eltűnhetek én innen még ma...

— Magát meglepte, hogy eljöttem? — kapja fel a fejét Mareš.

Mráz kivesz a kézbesítőkönyvből egy levelet, és behelyezi másik két irat közé:

— Hogy az ember egy héttel előbb vagy később száll le dicsősége trónjáról, az már édes mindegy.

— Ha jól emlékszem, maga volt az, aki a múltkor panaszkodott, hogy nem elégíti ki a munkahelye — ül le Mareš a fotelba. — Mikor ajánlkoztam, hogy átveszem hát magától ezt a helyet, örömmel bólogatott, sőt háláját fejezte ki ezért a megoldásért. Ebben az értelemben nyilatkozott a tanfelügyelő előtt is.

— Hagyjuk, hiszen fönt már jóváhagyták a dolgot — gyújt rá idegesen Mráz. — Egyszóval maga alkalmasabb, és kész...

— Ide hallgasson, azt hiszem, nem tegnap óta ismer. Sajnálom, de nem tehetek róla, hogy oly sűrűn változtatja szándékát. Ha azt, amit ma itt értésemre ad, rögtön megmondja, álmomban sem gondoltam volna rá, hogy érdeklődjem a helye iránt... — áll fel most idegesen Mareš és végigsétál a helyiségen. Furcsa kezdet, ötlik eszébe, de vigyázzunk, hogy minél kevesebbet idegeskedjünk, semmi sem árt annyira az egészségünknek.

Mráz némán dobogtat cipője orrával a padlón, va-

lahová másfele néz, Mareš látja, hogy kár minden szóért.

— Mit csinálnak a kőművesek amott az épület hátulján? — kérdi kisvártatva.

— Magánzárkát — válaszolja a kérdéstől meglepetve Mráz.

— Ki rendelte el? — húzza fel Mareš esztendőök óta nyíratlan, bozontos szemöldökét.

— A nevelő erőszakolta ki.

— S maga ezzel egyetért?

Mráz körmozgással kinyújtja amúgy is hosszú nyakát az inggallérból:

— Azt állítja, ez az egyetlen eszköz, amellyel hatni lehet bizonyos esetekre.

— S mit állít maga?

Mráz ijedten pislant utódjára, Mareš szeme vallató és könyörtelen.

— Mindig nehéz dolog az ilyesmi, hiszen maga is tudja — sóhajt nagyot. Csak lassan a testtel, kartárs, összelapulsz te itt, mint a kiszúrt gumiabroncs, gondolja magában. Nem is sejtéd, mi vár rád, villan kárörvendőn a hunyorgó szeme. Lesz itt patália, ha ezek ketten összeakasztják a tengelyvéget!

Magasra emelt tenyerével Mareš rácsap a szék karjára:

— Mondok magának valamit, kartárs: ma behelyezik azt a rácsot, egy hét alatt jól megköt a habarcs, egy hét múlva belépek ide, s az első nap kidobatom. Közös erővel megtakaríthatunk egy kis pénzt az államnak: küldje haza a kőműveseket, s adja oda nekik emlékebe a rácsot, hogy soha el ne felejtsék azt a híres nevelőt.

— Kizárt dolog! Amit az az ember egy hét alatt művelne . . . Megbolondulhatnék!

— No, hát akkor majd elintézem magam. Jó?

Mráz kétségbeesve tárja szét a kezét, nyújtogatja a nyakát, Mareš magabiztossága teljesen leveri.

Mareš megkerüli az épület sarkát:

— Fiúk, ne tegyék be oda azt a rácsot! Igazítsák helyre a spalettát, ahogy azelőtt volt, és csináljanak fájrontot.

A kőműves lassú, megfontolt mozdulattal odacsapja az adag maltert, a simítóval elhúzza, elegyengeti, fejét félrehajtva kedvteléssel nézi munkáját, aztán megpihen. Lassan hátrafordul:

— Hogyhogy? Az igazgató parancsolta.

— Az igazgató most én vagyok, s nekem nem kell oda az a rács.

— A teremtésit, hát mire volt jó ez az egész munka?!

— Semmire — mondja részvétellel Mareš.

A kőműves sercint egyet a foga közt, pontosan maga elé:

— Franta, szaladj az irodába, kérdezd meg — fordul rá a segédre, de azért csak lekászálódik az állásról. Olyasmit dünnyög, hogy az urak megbeszélhetnék a dolgaikat, mielőtt a munkásembert felhajszojják az állásra, aztán görbe mutatoujjával Mareš felé bök: — Hová tesszük most már ezt a rácsot?

— Őcskavasba — mondja Mareš felsugárzó ábrázattal.

Mráz végigkalauzolja Marešt az intézeten, nyugtalanul rángatja vállát, az a rácsügy bizony nem használt a tekintélyének, szeretné valahogy kiköszörölni a csorbát. A mennykőbe is — itt az iskola!

— Várjon csak, kartárs... gyerünk az iskolába... ott aztán lát fegyelmet... akármelyik tanító megirigyelné!

Belépnek a tanterembe, a huszonöt gyerek villámgyorsan felugrik, és állnak feszesen, mint a húr, kezük a nadrág varrásán, halotti csönd:

— Üljetek le!

A második szóra a gyerekek mennydörgő robajjal belevágódtak a padba. Mareš észrevette, hogy a hátsó padban két fickó alig bírja magába fojtani a nevetést, sőt egészen elől egy tömzsi kópé cinkosan a szemébe hunyorított, hetyke képeről ezt lehetett leolvasni:

A mostoha viszonyok ellenére egy-egy ilyen óra egész pompás szórakozást nyújt az embernek.

— Láttá? — kérdi diadalmasan Mráz, amikor úgy tíz perc múlva valami ürüggyel kimennek a tanteremből.

— Az iskola roppant fontos, de, véleményem szerint, a mi munkánk súlypontja valahol másutt van. Persze, ahány ember, annyi vélemény, egyáltalán nem akarom magát kioktatni.

Mráz nyel egyet. Még mielőtt válaszolhatna, odarohan hozzájuk egy erősen kopaszodó, tagbaszakadt férfi, nagyokat fújva megáll Mráz előtt:

— Maga küldte el a kőműveseket?

— Én... nem... izé... Mareš kartárs!... Peša elvtárs, maguk, ugyebár, még nem ismerik egymást... Mareš kartárs nem akarja oda azt a rácsot — tárja szét Mráz tanácstalanul a kezét.

A nevelőnek hangosan sípolnak alagútszerű orrlyukai, ráeszmélt, hogy az új igazgató előtt áll:

— Hogy tehette...

— Maga, Peša elvtárs, jót akart. Nehogy esetleg éjjel belopakodjanak az épületbe a tolvajok...

Peša bámul Mareš nyugodt arcára, nem tudja, hányadán áll.

— Tudja, mennyi lótás-futásomba került, mire kiharcoltam a magánzárkát?!

— Csakhogy engem gyermekotthon, nem pedig börtön igazgatójának neveztek ki — veti szét a lábát Mareš. — Továbbá: az a szó, hogy igazgató, az igazgatni igéből származik. Ez annyit jelent, hogy a Štěpánkában csakugyan enyém lesz a döntés joga. Rács nem kell, s ezzel befejeztük a vitát.

Peša elvörösödik, valahogy döbbszerűen csüggeszti le atlétakarját:

— Meg kell hát mondanom, hogy... nem értek egyet önnel...

— Ugyan — mondja higgadtan Mareš. — Mi volt, mielőtt nevelő lett?

Peša meghökkenve néz Mrázra, mintha szövetségset keresne benne Mareš ellen:

— Ez talán mellékes...

— Ha találgatnom kellene, azt mondanám: börtönőr.

Peša ámulva tapogatja tarkóján a még megmaradt egy-két árva hajszálat. Honnan tudta meg ez az ember, hogy mi voltam? Hiszen Mráz se tudja! Vagy csakugyan kitalálta?...

De Mareš már távozik.

Maga mögött hagyja a Štěpánkát, villamoson keresztülitazza a fél várost. Az utca végén az ismert sárga épület, a kapu mellett tábla: *Ifjúsági Gyűjtőotthon*.

A szapora mozgású igazgatónő nyújtja a kezét:

— Vališ Franta? Hm... Miért éppen az iránt érdeklődik?

— Kíváncsi vagyok rá. Régi esetem.

— Ma negyedik napja, hogy megszökött — harapja be vékony alsó ajkát az igazgatónő.

Mareš döbbenten szorítja mellére a tenyerét, meginog ernyedő lábán.

— Négyen ugrottak meg, az egész szoba, egyikük már megkerült — folytatja az igazgatónő. — Amint utólag megtudtuk, Frantát a többi szedte rá, nem akart szökni, hanem... a hamis szolidaritás... nem akarta megbontani a partit, hiszen ismeri maga ezt...

Mareš egyszeriben nem tudja, miről beszéljen, valami úr támadt gondolatai közt. A kórházból kijövet miért is nem ide vezetett első utam? Ha Frantával találkozik, biztosan nem szökök meg. Így — betegségem miatt — tán elvesztette a reményt, hogy még valaha kinyújtom föléje oltalmazó kezem...

A folyosón megszólal a csengő.

— A fiúk ebédelnek — mondja az igazgatónő. — Taktikai okokból ezen a héten együtt ebédelek velük. Ha nem esik nehezére, meghívom magát.

Mareš ott ül az asztalnál az igazgatónő mellett. Harmincöt szempár pislogat feléje a leves felett. Új ember az igazgatónő asztalánál! A mennykőbe is, mi akar ez

lenni! Csak nem új poroszlót kaptunk a meglévők mellé?!... Mareš szeme szondázza a tányér fölé hajló arcokat. Két-három gyerek ismerős neki, valaha laktak a Reginában... Egy pillanatra félbeszakítja a kanalizást. Az ismerős fickók egyikét a statisztika kedvezően elintézett eset gyanánt tartotta számon. Feltámad benne a szakmai kíváncsiság, szomszédnőjéhez hajol:

— Milyen eset ott az a nyúlszájú az ablaknál?

— Textilbolt — mondja halkan az igazgatónő. — Megugrattak egy Spartakot, s azon szállították el a zsákmányt. A rendőrség tüstént úzóbe vette őket, szorultságukban egy gödörbe rejtették a holmit a vízparton. Ezen a fiún három öltöny volt, amikor lefüllették. A bíróságról egyenesen ide hozták.

— Hát az a kék szemű, akinek érem van a nyakában?

— Erőszakot követett el egy hatesztendő leánykán.

— És az a benőtt nyakú, fekete tökmag?

— Házinyúl-specialista. Hatvankét házinyúl és tizenhét tyúk. Másnap mindig a piacon árulta tizenöt koronájával darabját. De a házinyulat szerette: egy kis tapsifülest mindig a keblében hordott.

Annyi esztendő óta semmi új a nap alatt, semmi új... Száz meg száz, ezer meg ezer jegyzőkönyv fordult meg Mareš asztalán, ugyanannyi durcás vagy mosolygó, halálosan megsértett vagy döbbsent arcú gyermek a keze alatt. Buzgón cukrozza a rétest, noha bőven van rajta cukor — semmi új a nap alatt, csak az arcok mások, érettebbek, fejlettebbek, egy fokkal közelebb jutottak a megmeneküléshez vagy a romlás-hoz. Az egyik borúsan, a másik közönyösen hajol a tányér fölé, egyik-másik mindmáig gyermek még, de akadnak olyanok is, akiknek arcára félreérthetetlenül kiült az erőszakosság. Mareš lelkébe egy pillanatra belehasít az érzés, hogy az igazi bűnösök valahol másutt ebédelnek.

— Melyik az, aki Franta szökevénycsoportjába tartozott?

— Az ott abban a kockás ingben.

— Beszélhetnék vele négyszemközt?

Az igazgatónő némi gyanakvással pislant Marešra:

— Azt hiszi, ami nekem nem sikerült, maga könnyűszerrel eléri?

— Semmi ilyet nem állítottam. De ha az úristen akarja, olykor a kapanyél is elsül... Egyébiránt régi ismerősöm a fickó a Reginából.

Ott sétálnak a kertben. Marešnak akadt itt valami elintéznivalója, s most örül, hogy elbeszélgethet egy valamikori Regina-belivel. Azóta, hogy Jožka kikerült, sok minden megváltozott a Reginában. Jožka ott már senkit meg nem ismerne — no persze, kivéve Vostřejš, Anežkát meg a szakácsnékat, akik rövidesen nyugalomba vonulnak.

— Képzeld csak, pajtás, a Kamil, tudod, ki... az, aki folyvást motorkerékpáron törte a fejét, meg minden olyan masinán, ami lehetőleg kipufogás nélkül legalább száznyolcvan kilométeres sebességgel száguld. Egyszóval, Kamil ma már autószerelő. Onnan tudom, hogy a minap meglátogatott mint régi ismerőst, és elújságolta, hogy egyszer már indult is a járási Svazarm-versenyen, s harmadik lett!

Jožka résen van. Igaz ugyan, hogy közvetlen veszély nem fenyegeti, mert Mareš csak egy „dedó“ igazgatója, de azért az éberség sose árt, az effajta népséggel nehéz tisztába jönni — Mareš már a Reginában is minden hájjal megkent vén róka volt...

A beszélgetés folyik, szaporodnak a léptek a gyalogutak frissen fuvarozott fővényén, s a bajcos egyszer csak kirukkol: üzeni szeretne valamit Frantának, de nem tudja, hol lakik Mádr Ota... Korábban kelj fel, ha engem lépre akarsz csalni. Ne nézz hülyének! De egyáltalán, miféle Mádrról beszél ez itt nekem?...

— Kár a szóért, el nem árulom Frantát!

— Nincs szó itt semmiféle árulásról, Jožka fiam. Nekem nagyon fontos, hogy üzenhessek Frantának. Franta jó gyerek, szeretném megkímélni attól, hogy

a rendőrség fülelje le, mert az sokkal rosszabb, az már büntetendő.

Jožkában erősödik a szolidaritás érzése. Nekem pechem volt, igaz, de a többit nem árulom el, tudom, mi a férfibecsület. Verni nem verhetnek, afelől nyugodt vagyok, szép szóval pedig ki nem szednek belőlem semmit. Szaglásszanak csak, ha olyan okosak...

— Engem is a rendőrség fogott el... Aztán mi történt?

— Igen, de te jószántodból különváltál a többitől... az pedig nagy különbség! Beláttad, hogy a bujkálás semmi jóra nem vezet, magadtól is visszatértél volna, nem vagy buta gyerek. Tudom, hogy visszatértél volna. Ugye, hogy igazam van?

— Igen... visszajöttem volna.

— Franta veszélyben forog. Tengerész szeretne lenni, hiszen biztosan mesélt neked róla, és most könnyen lehet, hogy a tengerésziskola helyett dutyiba kerül. Én pedig azt akarom, hogy tengerész legyen belőle. Csakhogy az a Mádr, akinél Franta mostanában hál, közönséges naplopó, biztosan szerencsétlenségbe dönti Frantát.

Jožka titokban ökölbe szorítja mind a két kezét. Nem szabad, nem szabad. Olyan vagyok most, akár egy hős, minden rajtam áll vagy bukik, ha majd egyszer összeakadok a srácokkal, kalapot emelnek előttem, mert gerinces ember voltam.

— Arról van szó, Jožka fiam, te még nem tudod, de Mádr már kétszer volt büntetve, sőt legutóbb fél esztendőre ült; egy szó mint száz: az az alak egy haszon-talan léhűtő...

Úristen, hát mi baja ennek a bajcosnak, mit nyaggat itt engem folyton?!

— Miféle Mádr Otát emleget?

— Mifélét? Hát nem mondtam! Azt, akinél Franta mostanában hál!

— Dehogy hál ott! Křistka Honzáéknál hál! — mondja ingerülten a fiú, akit Mareš annak a bizonyos Mádr-

nak folytonos emlegetésével már kihozott a sodrából. Igen ám, de Jožka nyomban össze is rezzen, előnti a hőhullám. Ő, én címeres ökör a harmadik hatványon! Bekaptam a horgot, mint egy buta kishal! Legszívesebben pofon csapná magát jobbról is, balról is! Még ilyen emeletes bivalyt! Mit zúdítottam most Franta nyakába! Lehajol, markába vesz egy csomó avart, és szorítja, gyúrja rettentő erővel.

— Örülök, pajtás, elképzelheted, mennyire örülök — hallja Mareš szavait. — Olyan értesülésem volt, hogy Franta Mádrnál, annál a léhűtőnél talált menedéket... Nagy kő esett hát most le a szívemről. Hal-lod, mekkorát zuhant?!... Most pedig gyerünk, kettőtől órátok lesz...

4

A burgonyával teli fazék alatt sűg a gáztűzhely, az ómódi öntöttvas mosdóba egyhangún csöpög a víz, az ajtó fölött hangosan ketyeg a falióra, időnként a két-háromféle zaj egybeolvad.

Křístkáné belép és újságot tesz le Mareš elé:

— Nem parancsol egy kis kávé?

Mareš megrázza fejét, az órájára pislant. Křístkáné észreveszi vendége nyugtalankodását, tudj' isten már hányadszor összekulcsolja kezét:

— ...Hogy azt mondja, a pajtása... hogy a szülei vidékre mentek, s nincs hol meghálnia... Hiszen ha én sejtem, hogy Honza egy szökevénynek ad menhelyet... szűzanyám, csak a baj meg a baj ezekkel a gyerekekkel... — simogatja gépiesen térdén a kötényét Křístkáné eres, agyondolgozott kezével. — Most mindkettejüket feladja a rendőrségnek?

— Mi jut eszébe, Křístkáné asszony! Mi hasznom lenne nekem abból, s mi haszna lenne a rendőrségnek?! Engem Franta érdekel, régi ismerősöm, s csupán magánszorgalomból...

Az asszony értetlenül bámul, Marešnak semmi kedve hozzá, hogy kiöntse a szívét, de Křístkáné úgy ül itt vele szemben, mint egy rakás szerencsétlenség, olykor az édesanyák igazán nem tehetnek róla, hogy gyerekeik gyötrelmet okoznak nekik.

— Hogy is magyarázzam meg magának a dolgot. vagy lesz Frantából becsületes ember és tengerész, vagy pedig én egy mihaszna kontár vagyok, s kár a pénzért, amit az állam rám veszteget... nem érdemlem meg a fizetésemet...

Minden hiába, Křístkáné céltalanul jön-megy a konyhában, potyog a kezéből tányér, lábas, eloltja a gázt, majd kisvártatva ismét meggyújtja, gond árnyékolta szeme mind gyakrabban pislant a fallórára — úristen, szökevény, egyszer régen olvasott valami könyvet, abban is hajszoltak egy embert, aki a börtönből szökött meg, egész hálózat szövődött körötte, halálra üldözték, s kétségbeesésében felakasztotta magát. Mibe keveredett, úristen, mibe keveredett az ő Honzája!...

Kétféle léptek az erkélyfolyosón, Křístkáné elsápad, görcs fogja a lábát, mégis odalép az ajtóhoz, mintha ki akarna rohanni, hogy az utolsó pillanatban figyelmeztesse a közeledőket, de csak áll egy helyben, mint aki megbénult, lelkét égeti a szégyen, hogy elárulta tulajdon fiát, hogyan néz most majd a szemébe...

— Szevasz, anyu!

— Jó es... — áll meg dermedten Franta az ajtóban. Fordulj sarkon és fuss! — kiált benne az értelem, de nem engedelmeskedik azonnal, s már késő, áll, mintha földbe gyökerezett volna a lába, rémülten túr bele rőt üstökébe, s kerekre tágult szemét le nem bírja venni arról az ugyanolyan rőt hajú és bajszú, ismerős emberről, aki ott ül az asztalnál.

Majd együtt ballagnak a csöndes estében, s Franta úgy érzi, neki már minden mindegy. Elpackáztam az életemet, varázskörben mozgok, s ha a fejem tetejére állnék is, ki nem törhetek belőle... Nemrég az internátusból ellátogattak a papírgyárba, látott ott egy

hosszú-hosszú gépezetet, a hatalmas papírmassza forgott-kavargott mindenféle dagasztókarok közt, s ment, nyomult tovább egyik hengerről, adogatószerkezetről a másikra, egyre tovább és tovább. Lám, én is ilyen puha anyag, ilyen lágy pép vagyok, egyszer magába rántott a gépezet, és most már taszít, lök, zúz, morzsol, visz valahová, s tehetetlen vagyok vele szemben...

Majd épp ez elmélkedés következményeképpen úgy tetszik neki, voltaképp jó is, hogy így történt, örökké nem maradhatna Křístkáné nyakán, úgyis elég a baja szegénynek.

— És most visszavisz a gyűjtőbe? Vagy haza? Apám agyonűtne...

— Nem, Franta, ne félj semmit. De... mondd, tulajdonképpen hogy kerültél ennek a jó asszonynak a házába?

— A fiúk, akikkel megszöktem, rögtön másnap faképnél hagytak. Azt mondták, elmennek valahová vinnak, ahol nem ismerik őket a hekusok, s mivel nálam nem volt pénz, egyszerűen sorsomra hagytak.

— Rosszul választottad meg a barátaidat.

Rosszul választottam meg a barátaimat... Mintha bizony a többiek jobbak volnának! Már az iskolában — egyik-másik fiú úgy festett, mintha skatulyából vették volna ki. Karóra, tízórára sonkás zsemle és banán, ragyogtak a tisztaságtól, a bizonyítványuk színjeles, engem pedig, amióta eszemet tudom, lenéztek. Már a másodikban felállt egyszer a szomszédom, és így szólt: „Tanító elvtárs, kérem, én nem akarok Franta mellett ülni, mert Frantának szaga van.” A szomszédom apjának Tudora volt, vasárnaponként kirándult az egész család, az én apám pedig egy rozoga biciklin kerekezett, s amikor egyszer elkértem tőle, nekimentem egy fának, nyolcast kapott az első kerék, s én akkora pofont kaptam aputól, hogy belekarikázott a szemem, sőt, a végén még hánytam is...

Aztán egyszer csak ott állnak Marešék előszobájában, Vojta kijön, és úgy fogadja, mintha mi sem történt

volna. Franta hallgatja, hogy Vojta már egy hete dolgozik abban a gyárban, ahonnan őt az után a malőr után kiebrudalták — mindössze tizennégy napig járt oda... Vojta előtt az asztalon egy megkezdett rádió. A rádió nem Franta szakmája, Franta ujjainak az ilyesmi túlságosan babramunka lenne, de csupa véletlenségből épp most felmondta a szolgálatot Marešek hűtőszekrénye, az már igen, az már fortélyosabb masina. Franta szaporán nekiguggol, s máris látja, hogy a kapcsolóban van a hiba. Mi az őneki, egy hűtőszekrény, nem egyet, se százat, javított meg az apja, az Frantának nem okozhat problémát.

Aztán vacsoráznak az ebédlőben. Amint Mareš kimegy valamiért a konyhába, a nyitott ajtón át behalatszik a megjavított hűtőszekrény halk zúgása. Micsoda felemelő érzés: az ember bejön, ránéz, és már kész is. Senki sem tudta, mit kezdjen vele, és én pillanatok alatt megcsináltam! A csillár százaz égője meg-hitté varázsolja a szobát, aztán kellemes meleg is van, jól befűtöttek, s Franta egyszeriben ráeszmél, hogy éhes, mint a farkas, de Mareš nem is nagyon kínálgatja, csak kitesz a tányérjára egy további szelet húst, Franta pedig eszik, nem is eszik, hanem fal, rágóizmai teljes gőzzel dolgoznak, aztán egyszer csak feltámad benne a kérdés: Miért nem lehetett nekem soha ilyen otthonom?

Vacsora után hármásban nekiülnek az Ember, ne mérgeledj! néven ismert társasjátéknak, s Frantának csak az tűnik fel kissé, hogy Vojta alig beszél apjához, sőt hamarosan csukódni kezd a pillája, reggel munkába kell mennie. El is köszön, lefekszik, ők ketten pedig tovább üldögelnek az asztalnál. Mareš főz neki egy kis kávé, s amikor leteszi eléje a csészét, Frantára teljes súlyával rénehezedik a mai este: Hogy is van ez tulajdonképp? Ez az ember, akinél ugyancsak bőven van a rovásomon, már annyiszor gondjaiba vett, én pedig mindig elárultam, nekem is részem van abban, hogy kórházba került, abban is, hogy otthagya a Reginát...

Minek hozott ide, mi okból vállalkozott a fáradságos munkára, hogy kinyomozza, kinél rejtőzöm, miért törődik velem százszorta jobban, mint a saját apám? S Frantából, nem tudja, miért, egyszeriben ömleni kezd a szó, mint a kinyitott csapból a víz. Már attól a pillanattól fogva, amikor a szökés után elpárolgott a visszanyert szabadság adta lelkesedés, tudat alatt rohamosan gyülemlett benne a kétségbeesés — most kicsordult a pohár:

— Sose leszek én már tengerész, és soha semmi nem lesz belőlem, holnap visszavisznek a gyűjtőbe, onnan pedig küldenek egyenesen a javítóba, ott sanyodom meg a rács mögött, és már soha semmi nem lesz belőlem, vége, mindennek vége. Minek szöktem meg, minek hallgattam azokra a csirkefogókra, akikkel egy szobában háltam! Előbb meg akarták támadni a nevelőt, megtöltöttek egy harisnyát homokkal, eldugták a matrac alá, hogy majd fejbe ütik vele a nevelőt, és elveszik a pénzét is. Én tulajdonképpen egy kicsit féltem, hogy ha nem tartok velük, engem is leütnek a harisnyával és tán meg is ölnek. De aztán nem is volt rá szükség, mert nem az első emeleten voltunk, hanem csak a magasföldszinten, szétrepegettünk néhány lepedőt, és hajnalban leereszkedtünk az ablakból, ennyiből állt az egész... és most vége, mindennek vége...

Meglepő, hogy Mareš semmit se szól, ránéz az órára, és csak annyit jegyez meg, hogy itt a lefekvés ideje, megágyaz Frantának a rekamién, jó éjszakát kíván és eltűnik a hálóban.

Franta magára marad, az egész lakásban, az egész házban csönd. Zsebébe nyúl, kezébe akad a csapágyból való acélgolyó, még a gyárból hozta — ráteszi az íróasztal üveglapjára, úgy látszik, az asztal valamelyest lejt, mert a golyó megindul, s mindig ugyanabba az irányba gurul. Majd egy ideig a pirinyó halakat bámulja Franta az akváriumban. Hogyhogy, ezek a halak sose alszanak? No és — ha úgy csöndesen kilopakod-

nám a lakásból, lehet, hogy odalenn nem zárták még be a kaput... Holnap reggel semmiféle gyűjtőotthon, szabad lennék újra, mint a madár...

Megy az előszobába, mintha az árnyékszékre menne, nincs ebben semmi feltűnő. Finoman lenyomja a kilincset — az ajtó nyitva. Áll a pihenőn, és a lépcsőkorláton át lenéz. Sötétség, csak a földszinten világít egyetlen lámpa. Egy emelettel alább épp most zárta le valaki a rádiót, csönd, Franta csak a saját szíve dobogását hallja. Mareš nyitva hagyta az ajtót — annyira bízik bennem, annyira bízik bennem, hogy már nem követek el ellene semmi hitványságot... Megszégyenülten sompolyog vissza a szobába, lefekszik, s ahogy magára húzza a dunyhát, vacogni kezd a foga, de a hideglelés belülről jön: Holnap reggel, holnap reggel — az ódon épület sárga homlokzata, a bejárat mellett az ijesztő két szó: *Ifjúsági Gyűjtőotthon*. A szigorú ábrázatú igazgatónő, a gúnyos képű beszariak, akik még sose mertek szökésre vállalkozni: Lám, lám, már megint itt vagy, te nagy vitéz, a homokkal töltött harisnya a matrac alatt, most szelíd vagy, mint a kisbárány... Vaskos tenyerét ráteszi a homlokára, úgy érzi, lázas, ha legalább felszökne negyvenre, s kórházba kellene hogy szállítsanak, néhány napra nyugtom volna, aztán már majd csak lenne va-la-hogy...

Húvös reggel, Vojta leszaladt, hogy zsemlét hozzon a reggelihez, kisvártatva az előszobában megszólal a csengő. Mareš megy ajtót nyitni. A küszöbön megjelenik egy kék egyenruhás férfi.

— Kinyomoztuk Vališ Franta tartózkodási helyét. Křístkáné közölte velünk, hogy tegnap este elvitte tőle a fiút. Felmerült ellene a gyanú, hogy részes a pályaudvari büfében elkövetett lopásban.

Franta kövé váltan áll a szobában, szeme rémülten mered az előszobába nyíló ajtóra.

— Ez biztosan tévedés — hallja Mareš hangját. — Ismerem jól, Franta a víkendház-eset után sehol egy szöveget sem lopott el, kezeskedem érte.

— Az majd kiderül nálunk, a kerületi parancsnokságon.

Franta szíve vadul kalimpál, tenyerén száz hangya futkároz.

— Hát kérem: Franta az éjjel nálam hált meg, de én maguknak ki nem adom. Szavatolok érte, hogy rendes ember válik belőle. Ha szükségük lesz valamire, tanúvallomásra vagy hasonlóra, mától fogva megtalálják Frantát az Ifjúsági Gyűjtőotthonban. De most ki nem adom, jelentse a parancsnokságon, hogy megtagadtam. Franta nem tolvaj, s eljárásomért, ha kell, majd felelek.

Ajtókattanás, odakünn halkuló léptek.

Vojta megjön a zsemlével, elfogyasztják a reggelit, Vojta megy a gyárba, Mareš felszólítja Frantát, hogy készüljön.

Sírós reggel, a szél rézsút hajtja az apró szemű esőt, alig jár valaki az utcán, az embereknek nemigen akarózik kimenniök a csatakos időbe. Franta ballag Mareš oldalán, összeszorult torkán fel nem buggyan egy árva szó. Mihelyt lazítani meri állkapcsát, máris vacog a foga rettentőn.

... Nem adom ki, kezeskedem érte ...

Kabátja alá befurakodik a szél, s különös, hogy Franta reszket, amikor voltaképpen melege van. Ha nincs ez a belső hideglelő görcs, Franta tán elsírná magát, s egyszeriben jóra fordulna minden.

A zöldségbolt elől épp indul a teherautó. Franta megpillantja a láda narancsot, megfogja Mareš kabátujját, a torka még mindig nem engedett fel, fejmozdulattal jelzi, hogy rögtön visszajön.

Újra ballagnak egymás mellett, Mareš komor, szótlan, mintha nem is volna azonos a tegnapi esti házigazdával, aki Frantával társasjátékot játszott, mintha nem is az az ember volna, aki negyedórának előtte ...

Az utca végén az ismerős sárga épület, Mareš lassítja lépteit, aztán megáll.

— Magad térsz vissza az otthonba, semmi szükség rá,

hogy valaki kísérjen. Figyelj ide, Franta, igen komoly dolgot mondok neked, jegyezd meg jól minden szavammat. Nem sokáig leszel itt, s nem mész javítóba, visszajuttatlak a gyárba is, a tanulóotthonba is, egy feltétellel: magad is így akarod, és amíg élsz, soha többé el nem árulsz. Ha hiszel és szót fogadsz nekem, jól viselkedsz és tanulsz szorgalmasan, jövőre bejuttatlak az Elba—Odera Hajózási Társaság děčini iskolájába. Ha az utolsó betűig követed a tanácsomat, becsületszavammat adom itt neked, hogy egyszer majd tengerész válik belőled, különben megeszem a kalapom.

Franta torkában végre feloldódott a görcs, fojtottan elnevette magát:

— Hisz nincs is kalapja!

Mareš önkéntelenül hozzányúl egyetlen kifakult svájci sapkájához:

— De a te kedvedért veszek egy kalapot! — nyújtja Frantának a kezét. — Jól megértetted hát, amit mondtam, minden rajtad múlik, csak tőled függ, meglátod-e egyszer Sanghajt vagy sem. Magától értetődő, hogy nem ajánlhatok olyat, aki nem tanul, iszik, csavarog, s fél lábbal folyvást a börtönben van. Ha a magad feje szerint cselekszel, mint eddig, leveszem rólad a kezem, legyen belőled senkiházi naplopó. Mindennek van határa, az én erőmnek és irántad való jóakaratomnak is. Most pedig fuss...

Frantának megremegett az álla, Mareš szavai határozatlan alakú masszává olvadtak össze, de a tartalmuk egyszeriben megvilágosodott az agyában: ez az ember nem adott ki engem a rendőrségnek, kezeskedik értem, bár ugyanúgy tudja, mint én, mi mindent elkövettem már — ez az ember hisz nekem, ahogy soha az életben még senki nem hitt, én pedig... Megragadta Mareš jobbját, hangja ünnepélyesen, szilárdan csengett:

— Mindenben... mindenben szót fogadok magának, ígérem, a becsületedre, igaz lelkekre fogadom, majd meglátja!

Zsebéből elővette a narancsot, szó nélkül Mareš kezébe nyomta, megfordult és lassú, lompos léptekkel, fejét lehorgasztva haladt a sárga épület felé. Hátában ott érezte Mareš pillantását, de nem nézett vissza, ezer kedve lett volna visszafordulni, de nem tette, félt, hogy kihull a könnye, az pedig szégyen egy férfira.

Mareš értetlenül pillantott a kezében lévő narancsra, aztán hosszan bámult az egyre kisebbedő, szvetteres alak után és felsóhajtott. Mennyi szép eltökélés születik e szakadék szélére került lelkekben, s milyen kár, hogy oly szálnalmasan gyöngö az akaratuk . . .

Mareš leszáll a villamosról, lassan lépeget a villanegyedben. Haza kellett volna mennie, hiszen még tart a betegszabadsága, de már ismét minden előrenéz, előrefeszül benne, nem akar tudni nehezen átvészelt betegségéről, szívének hiányzik a munka légköre, a folyosók, az ebédlő, az udvar sürgés-forgása, szüntelen zsongása, a lárma, csetepaté, a kacagás és hisztérikus indulatosság — a lelki átalakulás légköre.

Ballag a kavicsal felszórt úton a fiúk épülete felé, ahol az irodák vannak. Megtorpan: a lányok villájának friss vakolatán egy piros ceruzával rajzolt, kampós fogú, nagy, elálló fülű figura, alatta ez a név: MAREŠ. Érdeklődéssel hajol közelebb: El kell ismernem, van benne bizonyos képzőművészeti érték. Önkéntelenül a füléhez nyúl. De hiszen nem áll el a fülem, állapítja meg magában néma szemrehányással.

Mráz igazgató nem tiltakozik Mareš idő előtti szolgálatba lépése ellen, megbékélt a dologgal, elvégre — néhány nap váratlan szabadság nem megvetendő. Marešnak erőfeszítésébe kerül, hogy uralkodni tudjon megindultságán, amikor belép a fiúk tantermébe. Mindig fontos az első benyomás, és az új seprűnek jól kellene söpörnie. Köszön — síri csend, itt-ott érthetetlen morgás, a szomszédok komor ábrázattal, megbotránkozva fordulnak a morgók felé. Mareš arról be-

szél, hogy jobbára ismeri a fiúkat, sokan a Reginából jöttek ide. Egy csomó közönyös arc, néhányan lehajtják, mások félrefordítják a fejüket. Mareš meglepetve pislant a fiatal nevelőre, az is zavartan kerüli a tekintetét, s a helyiségben egyszeriben töménnyé válik a csönd, mely mintha magába nyelné Mareš szavait — a hűvös elzárkózás légkörét érezni, csak köhintés hallatszik időnként, szándékos, kihívó köhintés.

Majd ott ül Mareš elődjének kiürített asztalánál, egyenesen menni akart a lányokhoz, a szomszéd épületbe, nem tudja, miért nem megy. Még kisfiú korában hallotta nagyanyjától: Sohase örülj előre túlságosan, csalódás ér. Törvényszerű valami ez már az életben? ... Ostobaság. Babona.

Veszi a telefonkagylót és magához kéreti a lányok vezető nevelőnőjét. Karla nővér belép, várakozón, tartózkodó résenállást leplezőn hallgat.

— Maga is meg van győződve, hogy kitúrtam innen az eddigi igazgatót?

A nevelőnő csontos ujjáival megérinti pápaszeme keretét, az üveg egy pillanatig vakítón villog a napfényben.

— Ön feljebbvalója volt Mráznak.

— Megérteném, hogy hozzászokott Mrázhoz, s mindenki másban kész ellenséget látni. De nem érthetem meg, hogy érzelmeit közölte a gyerekekkel is.

— Senki ilyesmit itt nem tett.

Mareš elnéző mosollyal méri végig a nevelőnőt:

— Peša elvtárs sem? ... Köszönöm, nem akarom tartóztatni; küldje ide, kérem, a leányok névjegyzékét.

A nevelőnő mögött becsukódik az ajtó, Mareš leroskad a székre. Gépiesen felemeli a tintatartó márványfedelét, a tartóban száraz tintaüledék — a fedél zajosan visszahull a helyére... Nem kellek nekik. Mindeütt megelőz a hírem: csodabogár, újító vagyok, olyan ember, akivel nem lehet kijönni. Nem szeretnek itt. De vajon a Reginában szerettek? Prédikátor, diktátor voltam... Nyilván nagyon igaza volt az öreg Ciceró-

nak: Nem szerethetjük azt, akitől félünk, sem azt, aki tőlünk fél.

Mi mást suttogtak volna egymás közt, mielőtt idejöttem, mint hogy: protekciós alak, az egész nagy híre amolyan szappanbuborék, a felesége kénytelen volt tőle elmenekülni, a Reginában a szeme láttára akasztotta fel magát egy gyerek, a fia betörő s összeadja magát a növendékével — most pedig a Štěpánka jó neki búvóhelyül, ahol majd ismét kipróbálhatja nagyszerű képességeit! Máskülönben talán eljött volna kevesebb pénzért erre az alantasabb helyre?!

Kopogás, Mareš felkapja fejét, az ajtóban ott áll — Věrka!

Mareš halántékában sajgón zúg a vér, rettentő vad gyűlölet támad fel benne — kimereszti szemét, s elordítja magát:

— Takarodj!

A megrémült Věrka mögött becsapódik az ajtó, a leány szapora lábdobogása lassan elhal a lépcsőn. Mareš tesz egy-két támolygó lépést, hogy visszahívja Věrkát, de lába felmondja a szolgálatot, lerogy a székre, tenyerébe takarja arcát, s ösztönszerűleg mozdulatlanul ül, hogy erőt vegyen a szívgörcsön. Magához tér, de máris újra nyílik az ajtó, s Karla nővér áll mellette.

— Hívja vissza, kérem... Věrkát — nyögi ki nagy nehezen, s kétszer is mutat az ajtó felé.

— Mivel bántotta meg magát, az istenért?

— Semmivel, de én... én bántottam meg őt... Szörnyű hibát, alapvető hibát követtem el, tán csakugyan nem vagyok már jó semmire... — görnyed össze Mareš. — Egyik se, egyik fiataikorú bűnöző sem született rossznak, még a legnagyobb, a látszólag javíthatatlan gazemberek is tudat alatt szeretetre vágynak... az intézet új igazgatója, akinek úgy kellene velük bánnia, mint a legtörékenyebb porcelánnal, rögtön az első találkozáskor ráordított egyikükre...

A falfehér Karla csontos ujjait szorongatja — nem,

nem lett volna szabad túlzásba vinnem a dolgot, kár volt Věrkával, épp Věrkával küldenem a kimutatást...

— Talán azért... nem történt olyan nagy baj...

— De igen, Karla. Ne higgye, hogy az elkövetett hibát valaha is teljesen jóvá lehet tenni. Az lehetetlen, mint ahogy az eltékozolt időt sem lehet soha visszahozni. Hisz ezek a fiatalok egytől egyik sokkal inkább szerencsétlenek, mint gonoszak.

Karla észreveszi, hogy Mareš inkább önmagához beszél — enyhe zavar és részvét támad benne: megbántottam, lehet, hogy ez az ember kitúrta innen a derék, csupa szív Mrázt, de úgy látszik, neki is van szíve. Még sincs annyi erő Karlában, hogy egyetlen biztató szót mondjon Marešnak, mindössze egy száraz rideg mondatra futja az erejéből:

— Fáradtnak látszik, otthon kellett volna még maradnia.

— Lehet, hogy fáradt vagyok, Karla. Több, mint harmincöt esztendeje már... — napról napra ugyanazok a borús ábrázatok. Higgye el, olykor irigylem a tanítókat, azok normális, egészséges fiatalokat látnak maguk körül, mi meg csupa kibicsaklott, torz lelket, akik nem tehetnek semmiről. Lehet, hogy már nincs is helyes mércém, az ember tudtán kívül magáévá teszi azt a hamis felfogást, hogy épkezláb, egészséges ifjúság már nem is létezik. Szerencsére, igenis létezik, van, mégpedig a többséget teszi, hál' istennek...

Karla már rég elment, Mareš azon veszi magát észre, hogy ide-oda sétál az ablak és az ajtó közt. Nyugtalan-sága hasonlatos az iszapos tó fenekén képződött buborékhoz, mely lassan nő, emelkedik, míg aztán feltör a felszínre: *Igaza volt Vostřejšnak*. A módszereim, a nevelőmunkáról alkotott egész felfogásom... Valahol hibát követtem el. Máskülönben hogy vált volna lehetőségé, hogy egyedül, teljesen egyedül maradtam az emberek közt?! Teljes szívből, meggyőződéssel vallom társadalmi rendünk igazát, mégis mintha csak párhuzamosan haladnék vele, mint magára maradt egyén.

Lehetséges, hogy mindmáig jó szakember vagyok, de hiszen ez csak a tehetetlenség ereje, húsz évvel ezelőtt talán király lettem volna a gyermekotthonok igazgatói közt, a mai időktől azonban már elmaradtam. Őhumanista vagyok. Nem, Věrkával szembeni fellépésem nem emellett szól, húsz év óta nem ordítottam rá így gyámoltamra!

Rója a szobát az ablaktól az ajtóig és vissza, már nem rejtély, hanem bizonyosság: igaza volt Vostřejšnak. A Regina nem holmi gyermeknevelő magánintézet, kapuján kívül emberek élnek, akik hajlandók segíteni, együttműködni, én pedig elhanyagoltam, alábecsültem ezt a segítséget. Vojtának is, azt hittem, elég leszek magam. Voltaképp miért is nem engedtem akkor az ifjú hegymászók közé? Azt akartam, hogy otthon legyen, mellettem, szakember mellett, a szakember felügyelete alatt, s kis híján elveszítettem. Egyetlenegy, látszatra jelentéktelen döntés miatt. Ha akkor erőt veszek aggodalmamon, ha jobban megértem, hogy minden ember társas lény, Vojta a barátai közt egészen másképp fejlődhetett volna, ott sem hiányzott volna a felügyelet, s tán nem következik be mindaz, ami bekövetkezett.

Vostřejš, ahol csak lehet, a tanítók segítségére támaszkodik. Nem tartozott a kötelességei közé, mégis rávett egy mestert a gyárban, hogy a szakkörben megmutassa a gyerekeknek, mi módon kell bánni a különféle géppel. A gyerekek akkora érdeklődést mutattak, hogy az az ember már kéthetenként rendszeresen eljár a Regina műhelyébe. Végezetül pedig — Vostřejš volt az és nem én, aki a gyárban elintézte, hogy Vojtát alkalmazzák. Úgy véltem, az esetek többségére vallott receptje túlságosan leegyszerűsített: mielőbb bebizonyítani a kisiklott életű fiataloknak, hogy részei a társadalomnak, a társadalom számol velük, az intézet kapuján kívül élő emberek érdeklődnek sorsuk iránt. Elméletileg én mindezt elismerem — ugyan miért nem alkalmaztam intenzívebben a gyakorlatban?

Mareš megáll az ablaknál. A gyerekek, kosarat cipelve, lelkesen vonulnak a kertbe, hogy elvégezzék az ünnepi feladatot — leszüreteljék a gyümölcsöt az ott-hon legnagyobb almafájáról. Marešba, mint a tű, bele-szúr a nyugtalanító gondolat: Lehetséges, hogy amióta én eljöttem onnan, a Regina jobb kézben van. Nem igaz! — szeretne felkiáltani, ehelyett azonban csak belefogózik a krómozott kilincsbe: igaz, igaz, roskado-zik az elfojtott, keserű fájdalom súlya alatt, édesapám is jó tanító volt, és én igazán nem akartam szégyent hozni a fejére, de tulajdonképpen mire vittem azonkí-vül, hogy egy sereg ember túlértékelt? Sújthat egy férfit rosszabb sors, mint hogy túlbecsülik?

Szomjúságot és csalódást, kimerültséget érez. Ta-lán... talán csakugyan változtatnom kell nevelő mód-szereimen, még akkor is, ha az idős embereknek oly nehéz bevallaniuk tévedéseiket, s mindent előlről kez-deniük...

5

Az üvegtető kormos négyszögein át erejükfo-gyottan hatolnak be a napsugarak — por és savanykás vasszag, a szomszédos kovácműhelyből a mammutprés döngése hallatszik. Vojta a satuba fogott szögvas felett görnyedezik, oda-vissza, oda-vissza, leteszi a fűrész, ujjával végigsimít a vas élén — tompa, akár a bot, és girbegörbe. Vojta fancsali képpel néz körül, nem mesz-sze tőle egy inas fütyörészve dolgozik, Vojta néma irigykedéssel figyelí mozdulatait, melyekből árad a ma-gabiztosság.

Tegnap az egész műszakot végigfűrészelte, ma me-gint fűrész, s úgy lehet, holnap is ez a sorsa. A meg-unásig ugyanaz a robot, s ha legalább volna valami értelme, de a védnökségi műhely mestere, Dufek, a mű-szak végén fogja Vojta egésznapí „termelését“, és hi-degvérrel odaveti a hulladék közé:

— Csak nyugodtan, nem muszáj sietned, inkább tartsd nyitva a szemed, s nézd a többit, mit csinál, hogy megszokj itt és egy kicsit összenőj a gyárral!

Vojta iskolatársai pedig ez idő tájt a lökhajtásos motorról vagy radarról tanulnak, ha ugyan nem éppen tornaórájuk van, és röplabdáznak, hogy aztán végigizgulják a számtanórát. Kácel Oldának megint új mokasszinja van, henceg benne a lányok előtt, közben már mind terveznek, hogyan megy az osztály a félévi szünetben sítúrára — ott, ott az a világ, amelybe bele szoktam, s ahol jól éreztem magam!

Gyűlölettel pislant szurtos kezére. Azóta, hogy Věrkával megismerkedett, mennyire ügyelt a körmei tisztaságára, most pedig könyökig csupa olaj!

Vojta indul, mintha az illemhelyre menne, de beoson a mosdóba. Súrolja a kezét mosóporral, de súrolhatja, elkoptathatja a kezét, sose lesz már olyan tiszta a keze, mint volt, amíg iskolába járt. Dufek alakja megvillan az ajtó előtt — hát persze, az is folyvást a műhelyben szöszmötöl, itt mindig szem előtt van az ember, nincs egy szabad perce, nincs egy zug, ahová elbújhatna.

... Ha Mareš úr akarná, könnyűszerrel kihúzhatna a csávából...

Igaz, ezerszer igaz, Patera bácsi mindig jobb volt hozzám, mint apuka. Mi mindent kaptam tőle! Apuka háromszor is meggondolta, mire elővett a zsebéből egy koronát — elég lesz a kisadag fagylalt is, megártana, barackot ettél! — Patera bácsi pedig két nagyot rendelt, ráadásul habbal!... Egyszeriben minden hull, szakad rá Vojtára: apuka elárult, bosszút áll rajtam Věrka miatt. Átkozom, ezerszer átkozom azt a napot, amelyen azt a bestiát megismertem! Hogyan nézek majd a fiúk szemébe, akik irigykedtek rám, amikor az osztályfőnök megdicsért, s mi lesz, ha jövőre fel se vesznek a kilencedikbe?!

A szerszámjavító műhely üvegfa mögött megpillant egy leányfejet. Az egyetlen lány az egész műhelyben! Ez kellett még nekem, hogy ilyen pocsek helyet kap-

jak, közvetlen a szerszámjavító szomszédságában! A leány épp ide bámul, Vojta csak azért is hátat fordít neki, lehajol a satu fölé, és fűrészrel buzgón, úgyhogy átforrósodik kezében a szerszám. Sebet felfakasztó emlékezés — az ördögbe valamennyivel! Ha textilüzemben vagy papucskészítőben alkalmaznak nőket, hagyján, de hogy még a nehéziparba is tolakszanak, az már nincs rendjén! Hát persze, az ismeretség — rebesgetnek valamit, állítólag a leány anyja küldönc a gyárban.

Megszólal a sziréna, tízórai. A mester közeledik egy csoport tanonccal. Mennek egyik padtól a másikhoz, a fiúknak maguknak kell felbecsülniök, melyikük végezte a legjobb munkát. Megállnak Vojta munkadarabjánál, s végigtapogatják az ujjukkal.

— Domború az éle...

— És girbegörbe, mint az ökörnyom.

Kirobbanó nevetés, Vojta borúsan néz a nekividámodott, szurtos arcokba.

— Nyápic teremtés vagy te, koma! — csámcsogják a fülébe.

— De az osztályban első voltam, te pedig tán kis híján elhasaltál! — vágja oda dühösen a legközelebb állónak.

— Ni csak, még neki áll feljebb!... Tűzd a kalapod mellé, te színjeles! — sercinti ki az ifjú szaktárs Vojta válla felett a rágógumit, és virtuskodón rádobbant a sarkával.

— Ha végeztél a tízóraival, próbáld meg újra — tesz le a mester Vojta elé egy új vasdarabot, és ballag tovább a fiúkkal. Vojta csak azért sem siet, letelepszik a ládára, kicsomagolja tízóraiját. Szájában megkeseredik a falat. Itt már fabatkát sem ér a kitüntetésem, csúfot úzhet belőlem, akinek csak kedve tartja...

Dufek kissé távolról sanda szemmel nézi Vojtát; lám csak, a kényeske, a diák, a jobb családból való egyetlenke. Tán nem vagyunk neki elég előkelők, hogy annyira fartat tőlünk? A körmeit súrolja műszak alatt, a teremtesit! Semmi sincs annyira a begyemben, mint

a finom kezű tintanyalók, akiknek száz mérföldről bűzlik a melós! ...

— Vojta!

Vojta gyanakvó képpel megy oda. Dufek egy ómódi prés szétszerelt kerékrendszeréhez vezeti:

— Itt ezek a fogaskerekek, levakarod róluk a kuli-mászt, aztán tisztára mosod petróleummal!

Úgy, barátocskám, tapasztalj egy kicsit, majd felhagysz a kényeskedéssel!

Vojta kétségbeesetten nézkél jobbra-balra, nem talál-e valami rongyot. Egy pléhdarabbal vakargatja le a megfeketedett, száraz vazelint. Komiszul megy neki, a csapágy vájátához hozzá se fér.

Dufek már a csarnok túlsó végében jár, rágyújt. Nem, az istennek se szívelheti az úri finnyásságot. Gyermeke-kora óta átkozottul rossz emlékek fűzik az urakhoz. Az első köztársaság idején valami néhány szavas jogos bírálatért kirepült a gyárból. Utána három esztendőig hiába keresett munkát. Koldus módra őgyelgett a pályaudvaron és rimánkodott az utasoknak, adjanak neki húsz fillért, elcipeli bőröndjüket a villamosmegállóhoz. A korzón fel-alá sétálva hordta hátán a cédulát: „Hölgyem, tíz évet fiatalodik, ha Libuše melltartót visel“, a kertésznek kiblinként harminc fillérért szedte az utcán a lógombócot, s ha a bátyja sétálni ment a kedvesével, ő otthon gubbasztott, mert mindössze egy pár cipő volt a házban. Hát igen, a házban: a kiselejtezett vasúti postakocsiban. Apjával, anyjával és három testvérével, azaz hatodmagával lakott benne, az urak pedig abban az időben Kárpátaljáról szállított travertinóval burkolták bankjaikat. De a legtöbb gyűlölet a protektorátus idején szorult belé. A német kopók kommunisták és egyéb gyanús elemek után szimatoltak a gyárban. A cseh gyáros úr hidegvérrel mondta: Dufek Alois, és felsorolt még további öt nevet; a német szállítások százszor becsesebbek voltak neki, mint az alkalmazottai. Maga a főkönyvelő ment Dufekért a műhelybe, mondván, hogy látogatója érkezett.

Úristen, bármely munkás, minden, csak valamelyest is tisztességes cseh ember megsúgja: baj van, tűnj el. De a főkönyvelő úr némán bevezette a főnöki irodába, aztán észrevétlenül eltűnt, hogy ne kelljen a szemébe néznie Dufeknak a két bőrkabátos kopó előtt. Az a három esztendő, amit a koncentrációs táborban töltöttem, a ti számlátokat terheli, sima modorú, finom kezű urak!

Vojta undorral kapargatja a száraz kulimászt, de a mester már újra itt van, átzsírosodott sapkája mélyen a szemébe húzva.

— Dobd el azt a pléhet, és kézzel nyúlj hozzá! Így ni, a mindenségit! — csíp ki az ujjával a kerék fogai közül egy csomó kulimászt és Vojta orra alá nyomja, megmarkolja az ecsetet, de úgy, hogy végigfröcsköli Vojta új szerelőruháját petróleummal. Pillanatok múlva egy darabon fénylik a fogaskerék, mint az új. — Ha undorodsz a gépektől, ide se gyere többet, soha a büdös életben nem lesz belőled gépész!

Vojta tisztogatja a kereket, sír, könnyezik dühében. Szántszándékkal teszi ezt velem ez az ember, szántszándékkal, hogy bosszút álljon rajtam, mert első voltam az osztályban — ő tán a hármasszabályt se tudná! Aztán, hogy így meg úgy a munkásosztály, minden hatalom a munkások kezében van! No hiszen jönnétek csak ide, rádiós és televíziós urak, néznétek meg a híres munkásaitokat, akikről folyvást beszéltek, látnátok, hogyan kínozza a népet Dufek elvtárs, szántszándékkal befröcsköli petróleummal az új szerelőruhámat csak azért, mert ő maszatosban jár.

— Hé, suttyó, ugorj ide egy pillanatra! — hallatszik a szomszédos kovácműhely ajtajából. Vojta úgy tesz, mintha nem neki szólna a hívás, hátrafordul, de bizony senkit sem lát maga mögött, nagy kelletlenül odaballag hát. Pőrekocsi, rajta fűrőgép, három ember próbálja levenni, s hiányzik a negyedik.

— Csak ezt tartsd meg itt Vincekkel egy pillanatig — nyom a kezébe valaki egy emelőrudat —, ráeresztjük a szántalpra.

Vojta ráncolja a homlokát. Mindenkinek a kutyája lesznek én már itt, nem vagyok rabszolga, ezek meg igazán ne parancsoljanak nekem! Tartja az emelőrudat, összeszorítja a fogát, sípolva fúj az orrán, nyakán kidagadnak az erek, hiába, a gép lassan feléje dűl, elfogja a rémület, látja, hogy a következő pillanatban hogyan nyomja agyon a roppant súlyú gép.

— Segítség, nem bírom!

Valaki fojtott hangon káromkodik, Vojta szemét elönti a rémület, zúg a füle, a szántalp feltartóztathatatlanul hajol lefelé — három villámgyors lépés, valaki a szurtos, nagy kezével hátulról megragadja az emelőrudat, a gép egy pillanat alatt egyensúlyba jut, leeresztik a földre, kész.

— Mi a csodának hívtok ide egy ilyen anyámasszony katonáját, van eszetek? — kérdi lapátnyi kezét ökölbe szorítva egy gorillahátú, megtermett férfi.

— Hiszen úgy fest, mint egy atléta, ki gondolta volna, hogy csak kitömött bábu?! No, szaladj, te beszari, fogd a petróleumos pamacsot, azt tán elbírod. Odahaza pedig dörzsölgesd be sósborszesszel a lábikrádat, meg a kezedet, mert a gyárba férfiak kellene, nem pedig nyápic macskák.

Vojta ismét ott kuporog a fogaskerék mellett, keze még mindig remeg a fáradtságtól és a szűnni nem akaró izgalomtól, szemét csípi a veríték — vagy tán a könnye? A gyár, hát ez itt a gyár... Kezével letörli az utolsó kenőcsfoltot, kétségbeesetten körülnéz — mint sűrű köd üli meg a csarnokot a por, alig hatol át rajta a fény, aztán ez az örökös dübörgő zaj, piszok és savanyú bűz... Nagy szerencsétlenség ért, és tart majd egy egész esztendőn át, legszívesebben tenyerembe hajtánám a fejem és bömbölnék. Úristen, sosem szokom hozzá ehhez az utálatos környezethez, amint a mester mondta az előbb, minden ellenszenves és idegen itt nekem, nem értem meg ezeket az embereket, de engem se ért meg itt senki, mérnök szeretnék lenni, repülőgéptervező, nos, mindenféle kerekeket tisztogas-

sak meg rút kulimásztól, és hülyüljek bele holmi vasdarabok fűrészelgetésébe...

A kerérendszer végre úgy-ahogy tiszta, Vojta viszszaáll a helyére, a tanoncok közé, utálattal fogja be a vasdarabot a satuba, és fűrészel, fűrészel. De hiszen roppant egyszerű dolog, lehetetlenség, hogy fél kézzel meg ne csinálja! Ismét csak domború az éle — s Vojtán egyszeriben elhatalmasodik a nyugtalanító gondolat: A modellem kétszáz kilométert repül óránként, de tulajdonképpen — Franta állította össze... Aztán amikor még gumira járó modellt készítettem, és a légsavar nem akart forogni, Pavlík pillanatok alatt kisütötte, hogy egy gyöngyszemet kell közbeiktatni. Pedig Pavlíknak négy hármasa, Frantának pedig egy sereg négyese van...

Vojta tétován körülhordja szemét a csarnokban — ott valaki fúr, az az öreg gyalul, amaz meg ott próbál rágyújtani, de a huzatban elalszik a gyufa, fél órába telik, mire a cigaretta tüzet fog, az öreg mégis elvégzi a munkáját, és a henger, amit esztergályoz, alkatrésze lesz majd egy gépnek, nem pedig hulladék... Valamennyien higgadtan, természetes nyugalommal, sőt szinte lassan dolgoznak, mégis vagonszámra hagyja el a gyárat a sok különféle gép, és viszik egészen Brazíliába vagy Kínába!... Meg se látszik ezeken az embereken, hogy mi mindent tudnak... — méri végig sandán hol ezt, hol azt Vojta. Hiába, nem tehetek róla, de idegesítenek, és talán — gyűlölöm is őket...

Rőt üstök és ismerős szvetter bukkan elő az oszlop mögül, Franta taszít egy lapos targoncát, a targoncán láda, a ládában turbinagyártáshoz szükséges segédkészülékek. Franta megáll Vojta mellett, s szárazon, megvetőn odadünnyögi:

— Öregem, unatkozom én itt. Tologatni a targoncát, szerszámot vételezni, olajozni a kést, aztán ócskavasat fűrészelgetni. Hát ne bolonduljon meg az ember?! — húzza el fitymálón a száját, aztán betaszítja a targoncát a szerszámjavító műhelybe, és a kék munkaruhás,

kócos lánynak segít lerakni a láda tartalmát. A leány keblére K betű van hímezve, Franta hallotta már, hogy Kamilának szólítják. Igyekszik mielőbb eltűnni, mert micsoda ötlet ez már, hogy lányokat alkalmaznak a szerszámkiadóban! Elképzelhető, hogy az asszony-nép kiismeri magát mondjuk csak az esztergakésekben is?!

Kívülről valaki betesz a pultablakba néhány fűrőt, csak úgy hanyagul odavetette. Franta kiszimatolta már, hogy nem ez a módja ennek. Ha az ember visszahozza a szerszámot, vagy keresztben teszi le a pultra, ami annyit jelent, hogy visszateendő a helyére, vagy pedig hosszában, ami azt jelenti, hogy meg kell köszörsültetni. Kamila hátrapislant a mesterre, illetve csak a helyére, mert a szék a jegyzékekkel elborított asztalka mellett üres, ujját végighúzza a fűrő élén, megvonja vállát, és a szerszámot keresztben helyezi el a pulton. Franta nem bír magán uralkodni, hüvelykujjával ellenőrzi a fűrők életét, s lehelyezi őket az asztalra — szépen hosszában.

— Nem így, ne csinálj nekem itt zűrzavart! — fordítja el kilencven fokkal a fűrőket Kamila.

— Hiszen tompák!

— Elég élesek... az az én dolgom, fogd a targoncát és kotródj innen!

— Meg kell köszörsültetni, csak tudom, mi a tompa fűrő!

Az ajtóban ott áll a mester, végighallgatta a vitát, odalép, megnézi a fűrőket és lehelyezi pontosan úgy, mint az előbb Franta. Franta boldogan mosolyogva kivicsorítja gyér fogsorát, nekidűl a targoncának, és diadalmasan pislant a lányra. Kamila keze fejével megdörzsöli a homlokát, és fűgét mutat Frantának.

Franta az üres targoncát kitolja a gépsorok közti utcácskába.

— Franta! — csúsztatja ócska szemüvegét a mester az orra hegyére. — Hát te értesz a szerszámokhoz?...

Franta elpirul, visszamegy három lépést, a mester

állán deres borosta, a szája szegletében kialudt csibuk, szurtos kötényében az egész ember valahogy ómódin fest, szakasztott ilyen volt Kolísko csizmadiamester a háromlábú széken egy meséskönyvben, amelyet Franta olvasgatott gyerekkorában, míg aztán egy óvatlan pillanatban Jirka ízekre tépte, sőt, épp a csizmadiamester képét jó étvággal elfogyasztotta. Ez a körülmény most rokonszen vessé tette Frantának Tauš mestert, hirtelen megérezte, hogy lám, itt az alkalom, amelyet oktalanság lenne elszalasztania:

— Vezető elvtárs, én... én egy pillanat alatt szét-szedem a légszivattyút vagy megjavítom a Junkerst, de fűrészelni már az első osztályban tudtam; mit csinálok én itt két esztendeig, az isten szerelmére, hát holmi inas vagyok? Szépen kérem, ha lehet, segítsen hozzá valami igazi munkához...

Tauš a pápaszeme fölött végigmérte Frantát a vásott bocskorától a rőt üstökéig, nyelvével áttolta a pipa csutoráját a szája másik csücskébe:

— Valahogy túlságosan magabiztosnak érzed magad. Jegyezd meg, inas vagy, mert mi más volnál? Ti fiatalok egyszerre szeretnétek mindent, adjad, uramisten, de mindjárt, csak hogy a mesterségnek alapok kellenek, értjük? Barátocskám, míg a köszvény meg nem nyomorította a lábamat, csaknem negyven esztendőn át görnyedeztem az esztergapad fölött, de előtte öt évig hordtam fel a mesterné asszonynak a pincéből a szenet, söpörtem az udvart, tisztítottam a kanári kalitkáját és mostam a lépcsőt. Aztán hány nyaklevest kaptam, s ha néhanapján mégis odaengedtek az esztergapadhoz, az valósággal ünnepszámba ment! Ti fiatalok pedig néhány hét után már holdrakétát akartok szerkeszteni! — böki indulatosan kalapját a tarkójára az öreg Tauš; munka közben soha le nem veszi fejéről a kalapot, nehogy megfázzon. — Eridj szépen az inasok közé, s ne bosszants itt...

Visszafelé menet Franta mintegy magától értetődően megáll Vojtánál, egy darabig figyel, hogyan kínlódik

a munkával, önkéntelenül végighúzza ujját Vojta vasdarabján, kiveszi kezéből a fűrészt:

— Add ide, hiszen te kétbalkezes vagy.

Különös, hogy Vojta nem sértődik meg, Franta sosem kérkedett semmivel, mindig nyílt, őszinte volt, nem kellett tőle tartani, hogy kineveti az embert, vagy álnokságot követ el ellene, mint például Standa. Vojtát hirtelenében megszállja a szerénység, s nem is lát benne semmi megalázkodást, amikor így szól:

— Te... nem taníthatnál meg engem erre a munkára?

Franta zavartan néz körül a műhelyben:

— Itt nehezen menne, Dufek megszimatozná, hogy nem vagyok a helyemen — mondja aggodalmasan, de aztán homloka közepén kisimul a barázda: — Hanem tudod, mit? Ha kedved lenne néha műszak után... persze, ki kell lesnünk, mikor nincs otthon apu, akkor elmegyünk hozzánk a műhelybe. Barátocskám, hogy megtanítsalak erre a vacak fűrészelésre, az semmi, de megtanítlak fűrni, esztergályozni is, megtanítlak mindenre. Itt akár egy esztendeig is várhatsz, mire elleshetsz valamit!

Odahaza Vojta illendően köszön, mosakszik és leül az asztalhoz. Mareš érdeklődik a gyárbeli dolgok iránt. Egyszavas válaszok, csönd. Egy szó sem a sorozatos balsikerről.

— Együtt vagy Frantával?

— Nem. Franta más üzemrészen dolgozik, az előkészítő műhelyben.

— Az mi?

— Ott gyártják a szerszámokat és mérőeszközöket, vagy többek közt a különleges turbinalapátok készítéséhez szükséges marókat, meg mit tudom én...

Vojta eltakarítja maga után az edényt, Mareš a fotelban az újságot böngészve figyelgeti fiát. Vojta a hálósobában leveszi a szekrényről a „Szputnyikot“, szárnyáról lefújja a port, eltűnődve megpergeti a légcsavart, majd visszateszi a repülőt a helyére.

— Miért hagyod tétlenül állni azt a repülőgépet?

Vojta felnyitja a zongora fedelét, egy ujjal pötyögtet valami dallamrészletet, a csönd hovatovább egyre töményebbé válik.

— Mikor menjek a röptérre? Tudod, hogy műszak után még tanulnom is kell... — mondja a fiú, de maga sem találja túlságosan hitelt érdemlőnek szavait, Mareš némi keserűséget, szemrehányást érez a hangon. Hát csakugyan nem szeret már engem ez a gyerek, épp most, amikor kétszeresen az apja akarok lenni? A Regina-beli csúf jelenet után sose tér már vissza közénk a meghitt, bensőséges viszony? Nehéz dolgok ezek: a fiú elég nagy már ahhoz, hogy megértse, ő bántott meg engem, s nem én őt. Számoljon el csak maga a lelkiismeretével, mely kell hogy furdalja — különben is semmi oka már, hogy továbbra is mártírt lásson magában.

— Ha akarnád, rég visszamehettél volna a modellező szakkörbe, s tán a Szputnyikod sebességi csúcst állított volna már fel.

Vojta kezébe veszi a könyvet, majd ismét leteszi. Beül hajdani „iskolapadjába“, még rendesen el sem helyezkedik, máris feláll, egyszeriben roppantmód érdeklő a naponta százszor látott akvárium. Ordítón látszik rajta, hogy bármit tesz, erőltetetten teszi.

— Hiába, magad hanyagoltad el őket a vakáció előtt, nem kívánhatod, hogy most ők járjanak utánad...

Vojtának pír futja be a homlokát:

— Én nem mászom utánuk!

— Mit vétettek neked?

— Iskolai szakkör, a fizikatanárunk vezeti... Oda menjek most mint idegen, mint... napszámos?

Mareš felhúzza szemöldökét, nagyot sóhajt, majd jó idő múlva megszólal:

— Nem tudom, miért volnál ott idegen, mikor mind ismernek... az pedig, hogy ez idő szerint munkásként dolgozol, egyáltalán nem csorbítja a becsületedet. Legfőbb ideje, hogy megértsd, nem büntetésből dolgozol

a gyárban. Egyszer majd rájössz, mennyire hasznodra vált, hogy megismerhetted az életet a másik oldaláról is — fejezi be Mareš, rágyújt és veszi a kabátját.

— Már megint elmész?

— Van még egy kis munkám a Štěpánkában. De azért a hatórai mozit elérjük, ne félj.

Vojta ironikusan elmosolyodik, felnőttesen ingatja a fejét:

— A munka. Ráérsz te valaha másra is, mint a munkára?

Mareš ballag az utcán, Vojta utolsó mondata ott cseng a fülében.

Hogy magyarázzam meg a fiúnak, hogy az én állásom annyi időt emészt fel? No és Vojta nem tudja, mit ígértem a gépgyári elvtársaknak? Az üzemi iskolán előadásokat tartok majd az ipari lélektanról! Ott a fiam, hogy tagadhattam volna meg a kérésüket?! Aztán meg — új tantárgyról van szó, ismét egy lépéssel előbbre, a gyárban senkinek sincs még benne tapasztalata, s lehet, hogy én csakugyan segítségükre leszek...

A Štěpánkát Mareš az elcsitulófélben lévő izgalom állapotában találta.

— Daniel Věrkát fél órának előtte kórházba szállították!

Rámeresztette szemét a nevelőre, zavarában észre sem vette Peša ábrázatán a kárörvendő, kaján mosolyt: a maga esete olyan, amelyet csak tombolán lehet nyerni, újdonsült igazgató elvtárs!

A lányok épülete felé igyekvőben Mareš félúton lihegve megáll: De hiszen ezzel az erővel magamhoz is hívathatom Karlát! Eszébe ötlik, hogy meg se kérdezte Pešától, tulajdonképpen mi történt Věrkával.

Karla meg se várja, míg Mareš felteszi neki a kérdést.

— Megivott csaknem fél üveg tintát.

— S mi van vele?

— Nyilván gyomormosást kapott. Ne féljen, csalánba nem üt a mennykő. Különben is újabb szélhámoság

az egész. Azt hiszi a bestia, hogy a kórházból könnyebben kereket old.

— Ez előttem se vitás. Csak azt nem értem, miért ivott meg annyit abból a tintából.

— Mert agyafúrta, mint feltételezni mernénk. Ha csak belekóstol, felettébb rövid időn belül visszakerülhetne ide. Mennél tovább tartózkodik a kórházban, annál nagyobb a szökés lehetősége. De hiszen megtelefonáltam nekik, kihez van szerencsájuk . . .

Karla nővér végigmegy a helyiségen, idegesen gyűrögeti munkaköpenye zsebét:

— Věrka az az eset, amelynek csak egy orvossága van: a kemény, igen kemény kéz. És csak amikor már majd megpuhul . . . ha egyáltalán megpuhul valaha, derül ki, lehet-e még belőle valamit csinálni.

Mareš nem felel, elgondolkozva pödörgeti bajusza végét a hüvelyk- és mutatóujjával.

— Én mégis azt mondom, Karla nővér — szólal meg nagy sokára —, kízóink közül meg nem javítunk egyet sem, ha úgy bánunk velük, ahogy rászolgáltak; ezzel csak még jobban megkeményítenénk őket. Lehet, hogy amint én most kimegyek, rám ölti a nyelvét, de meggyőződésemben nem ingat meg. Minden emberben, még a legelvetemültebben is, akad egy szemernyi igazságérzet: ha jobban bánok vele, mint megérdemli, még ha nem mutatja is, szégyelli magát, és a legközelebbi csíny már sokkalta kisebb megalégedést szerez neki.

6

Az ápolónő vezeti Věrkat le a lépcsőn, keresztül az udvaron, a főépület felé. Itt az utolsó lehetőség, az utolsó lehetőség, ezek a szavak csengenek Věrka fülében, tele van velük a tenyere, tele a torka. A legrosszabb osztályra került, nagyobb balszerencse már nem érhetne volna: a belgyógyászat egy régi gyár átalakított épületében van, Věrka szobájába valóságos út-

vesztő vitt, el kellett menni a vezető nővér, az ételmelegítő előtt, s mindenütt nyitott ajtó, mindenütt nyüzsgő a sok fehér főkötős banya, végezetül pedig át kellett vergődni betegekkel telezsúfolt két szobán. No persze, keresztülosont Věrka a két szobán rögtön a második éjszaka — egy rendes kórházban legalább a vécé a folyosón van, de itt, ebben az ócska barakkban ettől a csöpp szabadságtól is megfosztják az embert, a vécé is része a labirintusnak — és a labirintus végén az ajtó kulcsra zárva! Alig nyúlt a kilincshez, háta mögött megcsikordult az éjjeli szolgálatos nővér hangja, mint a repedt fazék:

— Mi az, Věrka?

— Friss levegőt akarok szívni, majd megfulladok.

— Gyere ide, itt nyitva az ablak. Csak figyelmeztetek, meglógásra nem alkalmas, mert a harmadik emeleten vagyunk ...

Elmenőben Věrka titokban leköpte a nővér köpenyét, mely a fogason függött a sarokban. Utólag jött rá, hogy nem azon állt bosszút akin akart, mert nem azé a nővére volt a köpeny, más tartotta már a szolgálatot. De végtére is nem történt semmi, egyformán bestia minden nővér, egyikük se segítette hozzá a szökéshez.

Utolsó lehetőség. Ha felugorhatom a villamosra, nyert ügyem van. Věrka specialitása a villamos. Ő, te kerestrel fesztített Krisztusom, ha most megsegítesz, gyertya helyett öt koronát kapsz tőlem. A gyertya elég, kutyagumi marad belőle, de öt koronából már el lehet tüntetni szentségházad oromzatáról a lepergett vakolat nyomát.

Věrka összerezzen: a főépület előcsarnokában két fehér köpeny, a mentőautósok ismert piros sapkája. Věrka szája kinyílik a csalódástól, lassítja lépteit, már tudja, hogy ez a koszos balszerencse sosem ér véget. Az óta a reggel óta, amikor nyugodtan ballagott Standaék víkendházába a lopott holmiért, s egyszer csak Standa helyett egy rendőr lépett ki a konyhából, azóta végképp elhagyta a szerencse, utána már minden csak

egy-egy szem volt a balsors láncolatában, melyet nem sikerült elszakítani az átkozott tintával sem, pedig még mindig úgy érzi magát, mintha a belső része nem az övé volna, a szájában, a gyomrában, még tán valahol a veséjében is kékes fémbűzi érez.

A nővér sunyin ráhunyorít a mentőautósokra, valaki ugyanis az osztályról már előzetesen tájékoztatta őket, a két férfi közrefogja Věrkát, szinte hozzáérnek a válához. Věrka hátrafordul, és legalább azzal könnyíti a lelkén, hogy kiölti nyelvét a nővérre, aki még mindig ott áll, és a bestia, kárörvendőn összefonja keblén a karját. Věrka előtt világos, ha itt most meg akarna lépni, a két pasas valamelyike galléron kapná, mint valami nyálas kölyket.

Aztán pedig már mindennek tökéletesen vége, ott ül a tejüveg ablakú kocsí belsejében, szemben vele a két madárijesztő egyike. Még egy utolsó kísérlet, amelyet a kétségbeesés sugall: félíg lehunyja szemét, keresztbe teszi lábát, könyökével észrevétlenül felhúzza szoknyáját, hátraveti kezét, keblét előrefeszíti, hogy a pasas profilból nézhesse. A férfi nézi is, zavartan elővesz egy cigarettát, észbe kap, a cigarettát a füle mellé tűzi, s a szeme, mielőtt elfordítaná, világosan és egy kissé szomorúan mondja: Nézd, aranyos szentem, itt igazán semmit se lehet csinálni. Ha valamelyest mások lennének a körülmények, nem mondom, talán, mindmáig kevés nő csalódott bennem, ez azonban most olyan eset, hogy minden hiábavaló.

Bújj a lóba, szarházi! Valamiféle dacból és jobb ötlet hiányában Věrka hanyatt vetette magát a fekhelyen s behunyta szemét. Fűtyül rám a Krisztus! Mi az az öt korona?! De az is lehet, hogy már teljesen hátat fordított a mi egész kommunista rendszerünknek, és a legnagyobb kegyes ajándék sem ér egy hajítófát. Krisztus semmi közösséget nem akar vállalni kormányunkkal, s mi hívők most benne vagyunk a csávában... A kocsí üvegfalában, mint valami homályos tükörben, Věrka megpillantja a piros sapkát. Átvillan agyán, hogy ha

ott a sarokban most nem ez a fajankó ül, hanem egy valamirevaló férfi, egész érdekes lenne elcsábítani itt, a város utcáin robogó, tejüveg falú kocsi belsejében. Csakhogy nem férfi ez, hanem maflajankó, meg különben sem valami kényelmes így a fekvés, aztán egy kicsit buta is ez a helyzet, Věrka hát újra felül, de abban a pillanatban elveszti egyensúlyát, mert hirtelen kanyarodik a kocsi — be a Štěpánka kapuján. A hátsó ablakon át látja, amint a portás nyomban becsukja a kaput. Hát persze. Z á r t i n t é z e t i n e v e l é s. J a v í t ó. V é g e.

Fejét leszegve lép be Věrka az előcsarnokba. Meglepő, hogy Karla harag és gúny nélkül mondja neki:

— Rakd be hát szépen megint a holmidat, Věrka, a szekrénybe.

Mihelyt felhúzta a házi tréningruhát, és a Lilytől kikölcsönzött parádés szoknyát felakasztotta a vállfára, megállt a szekrény mellett, homlokát tenyerébe hajtotta, lecsukta pilláit, s az egész világ az őszi égen vándorló nappal együtt feketébe borult előtte.

Majd lenn a társalgóban körülveszik a lányok, mereszti rá a szemüket, elárasztják kérdésekkel, a nagy érdeklődés ki is segíti valamelyest a levertségből.

— Lám, hiába vedelted be azt a sok tintát, megint csak itt vagy.

— Fütyülök én erre, te mulya! — böszül fel Věrka. — Én egy orvossal akartam kikezdeni, az pedig százhet százalékra sikerült. Sőt különszobát kerített nekem, s minden éjjel benn járt nálam. Mellesleg pedig búcsúzól most az előbb, útban ide a kórházból elcsábítottam a mentőautóst, csak azon csodálkoztam, hogy közben nem esett le fejről a piros sapka . . . De, az igazat megvallva, egy kicsit bele is fájdult a derekam — nyújtózik akkorát, hogy ropognak a csontjai, megsemmisítő fölénnnyel méri végig a szájtáti bakfisokat, és a sarkával kettőt-kettőt dobbantva, hintázó léptekkel távozik. Jézuskám, bocsáss meg, mentegetőzik utólag.

Várta, hogy a bajcos kihallgatásra hívja meg délelőtt, de csak ebéd után hívta. Nem tudott dönteni, milyen

hangnemet válasszon majd, ingadozott, halk visszhang gyanánt mind ez ideig egyetlen szó csengett a fülében, az, amellyel Mareš itteni első találkozásukkor fogadta, s amely épp Mareštől érthetetlen volt. Inkább lekenne neki néhány pofont, amiért megrontotta a fiát, pofont már kapott életében nem egyet, se százat — csak ne kellene Marešsal arról az ügyről beszélnie! Amikor rátette kezét a kilincstre, csüggedten eszmélt rá, hogy semmi terve sincs, igazán nem tudja, milyen hűrt pendítsen meg, csak annyit tud, hogy egész egyszerűen fél.

— Szervusz, Věrka!

— Jó napot — mondta kurtán, mert most, ebben a pillanatban támadt az az ötlete, hogy legjobb lesz hallgatnia, konokul hallgatnia, hisz nem haraphatja le a fejét a bajcos.

— Hát mi újság? Hogy érezted magad a kórházban? Jobb tésztákat adnak ott, mint itt? — rángott meg Mareš szája sarka, alig bírta magán uralkodni, hogy ki ne robbanjon belőle a kacagás: a tövétől két centiméterig aranyszőkén csillog Věrka haja, onnantól pedig fekete, mint a korom.

Ámde Věrka nem vette észre Mareš visszafojtott derűtségét. Mi légyen ez? Fogós kérdés, kelepce? Nem, Mareš ma nem úgy fest, mintha ordítózni akarna vele. Meglepő, hogy nem szidja a tinta miatt, vagy hogy nem rögtön Vojtával kezdi.

— Ül le. Ha megengeded, a tintát átteszem ide a másik oldalra — fogja meg Mareš a tintatartót. — Az ízlések különbözők. Az unokaöcsém például kicsi korában lassanként megevett egy négyzetméternyi falat, amenynyit a kiságyából elért.

Ez egyenlőtlen erők küzdelme, ehhez mindenki ért, ez nemigen válik becsületedre, bajcoskám, hunyorítja össze a szemét fáradtan Věrka. Csak már essünk túl mindenen! A lányok hülyék, csak kinyitják a szájukat, már tudja az ember, hányadán áll, a nővérek is általában hülyék, többnyire mindig megbirkóztam velük —

ez a bajszos azonban nagy róka, sose tudom, hová akar kilyukadni.

— Képzeld csak, nekem is megvan a magam tapasztalata a tintával. Amikor még iskolás gyerek voltam, egyszer szörnyen féltem a számtandolgozattól. A tér-demen épp seb volt, töltöttem bele egy kis tintát, mintha véletlenül történt volna. A dolgozatírást persze megúsztam, de az egész nyári vakáció alatt egyszer se fürödhettem, mert két álló hónapig gennyezett a lábam.

Az erkölcsi oktatáson túlestünk, mi következik most? — sóhajt halkán Věrka, hogy ne lehessen hal-lani.

— Ráadásul nem is futballozhattam, pedig kapus voltam, barátocskám, a javából, mint, mondjuk, Plá-nička és Zamora, azokat te nem ismerhetted, olyan fut-ballisták voltak, hogy bekerültek a történelembe. Csa-patunk persze aztán mindig kikapott, szidtak, mint a bokrot, megvádoltak a fiúk, hogy elárultam őket, akkor még nem létezett penicillin, se streptomycin, vé-gül is kórházba kellett hogy szállítsanak.

Nézzük csak, a bajszos futballozott is. Ha ugyan ez is nem valami kelepce. De talán mégsem. Hiszen ke-rékpárral járt a Reginába, s a kapu előtt úgy vette a kanyart, mint Schur a Békeversenyen — aztán egy alkalommal versenyt futott hatvan méteren Honzával meg Kamillal, adott nekik öt méter előnyt, mégis győ-zött. Egy szó, mint száz: mozgékony ember volt, míg a guta meg nem legyintette... Věrka meghökken: Nem a guta, hanem én... Hirtelen nagyot néz: Hát akkora hatalmam van nekem, úgy fel tudom kavarni az embe-reket, hogy kis híján belehalnak?... Felvillan előtte egy kép; rögtön az első vagy második napon volt, hogy Mareš ide belépett: az ablakból látta, milyen nehezen ballag fel a dombra, meg-megállt, pihent, levegő után kapkodott. Aligha előzné meg ma már Honzát és Ka-milt... Valami nyugtalanítja most Věrkat, lenyúl a szék alá, kezébe akad egy darabka elvált lemez, ahhoz sincs kedve, hogy letörje.

— Tegnap a Reginában jártam. Tudod-e, hogy azok az őszirózsák, amiket ültettél, dúsak, mint az erdő, és nyílnak, mintha prémiumot kapnának érte? Eszembe jutott, hogy itt is ültethetnél, semmi olyasmi nincs itt. Nem ártana, ha megmutatnók itt ezeknek, milyen nagyágyúk voltunk mi a Reginában. Meg aztán, hogy maradjon itt valami utánad, ha elmész.

— Nem megyek el. Itt halok meg, úgysem engednek el már engem innen soha! — Látod, te liba, megszólaltál, teszi szájára Věrka a kezét. Tartanod kellett volna a csőrödet végig.

— Eleresztünk hamarosan, fölöslegesen foglalnád itt a helyet, melyre az igazán komoly eseteknek van szükségük.

Věrka elsápad, sértődötten kihúzza magát:

— Mi az, én talán nem vagyok komoly eset?

Keble kidomborodik a szvetter alatt. Lám, mennyit fejlődött ez a lányka az alatt a néhány nap alatt is, amióta nem láttam! — állapítja meg magában Mareš. Egyszeriben maga elé képzei Vojtát, a leány ott fekszik hanyatt a heverőn, az ő lakásában, és Vojta... Keze önkéntelenül megrándul az asztalon, előnti a düh — tizennégy esztendőes egyetlen fiamat így megjegyezte!... Mások egész életükben emlékeznek majd első szerelmükre, Vojta pedig — ki tudja, milyen nyomot hagy lelkén ez a megrázkódtatás, hogyan tekint majd minden nőre... Gonosz kis bestia, megérdemelné, hogy ide állítsam magam elé, és pofozzam jobbról-balról... Szinte hallja a pofonok csattanását, érzi a tenyerén. Az asztal alatt belecsíp a combjába, vigyázz, térj észre, elég hibát követtél már el meggondolatlanságoddal...

Kezében felenged a feszültség, eszébe jut, hogy hiszen Věrka kérdezett valamit...

— Csalódást kell hogy okozzak neked — szakad ki belőle nagy nehézség árán a szó. — Vannak sokkal nehezebb esetek is, akikhez mérten te csak szánalmas kontár vagy.

Věrka szinte megdermed, gonoszul villan a szeme — még ilyen sértést! Mareš leküzdi magában a harag utolsó maradványát, Věrka felé hajol, egy terccel alább-szállítja a hangját:

— Nevezhető másnak, mint közönséges kontárnak az, aki tintát iszik? No, mondd meg magad!

Věrka dühösen vág egyet a fejével, ujjai végre letörtek egy darabkát a furnírból, de ez kevés, szeretné darabokra törni az egész széket és a fejéhez vagdosni ennek a vénembernek!

— Űgyis elszököm! — dobbant ültében a lábával.

— Már miért szöknél, amikor űgyis eleresztünk?! Űgy sokkal kényelmesebb, emberhez méltóbb is, és nem lesz semmi szerepük a dologban régi barátaidnak, a rendőröknek. Márpedig azokat nem olyan könnyű átejteni, ebben nyilván igazat adsz nekem! — áll fel Mareš, kezét ráteszi Věrka vállára, az ajtóban még megáll: — Elég jól ismerjük már egymást ahhoz, hogy megértsd... mi, nevelők, nem azért vagyunk itt, hogy benneteket kínozzunk, hanem hogy segítségére legyünk olyanoknak, mint te vagy. Továbbá elég értelmes is vagy, hogy megértsd: űgy is lehet élni, hogy egész élete során egyetlen tenyérnyi égboltot lát az ember a rácson keresztül. De nemigen előnyös ez, a rács tartósan árnyékot vet az emberre.

Egyet nem lehet elvitatni a bajcostól: legalább őszinte, szemébe mondja az embernek, amit gondol, őtlik eszébe Věrkanak. A többi gyakran hallgat, nem tudni, mi rejlik bennük, kerülik velem az összetűzést, félnek a nyelvemtől, de ez itt agyafúrt, mint jómagam, hiába, el kell ismernem, ez a tény valamiképp egymáshoz fűz bennünket.

— Most pedig gyere, téglát hoztak, mosókonyhát építünk. Tegnap este a gyerekek megszavazták, hogy tartós jellegű készülségi különítményt szervezünk, mely megfogja a dolog végét, valahányszor, mondjuk, krumplit vagy szenet kapunk, avagy belepi az utat a hó. A különítmény most helyére hordja a téglát, a mosó-

konyhát pedig egy nyugdíjas kőművessel mi magunk felépítjük.

— Csakhogy nekem a kórházban megtiltották a munkát... főleg a nehéz, fárasztó munkát. Legalább tizen-négy napra. De egyáltalán, azt mondták, jobb lenne, ha feküdném...

Mareš figyelmesen megnézi Věrkát:

— Hm... látod, erről megfeledkeztem. Gyere, rögtön intézkedünk — vezeti a leányt a nevelőnők szobájába. — Marie nővér, azonnal fektesse ágyba Věrkát, most gyógyult fel betegségéből, nem végezhet semmiféle munkát, megártana neki... Aztán jöjjön majd hozzám — hunyorít fél szemmel a nevelőnőre.

Mire Věrka feleszmél, már kezében tartja az intézeti pizsamát, kattan a hálószoa ajtaja, csönd. Döbbsenten néz körül... senki. Hát ez mókás egy dolog! Délután két óra, a lányok cipelik majd a téglát, izzadnak, én meg heverek itt, mint egy nagyhercegnő. Hanyatt fekve széttárja kezét, a vasalt pizsamában kedvtelve felemeli lábát, majd hosszan fészkelődik a vánkoson, s behunyja szemét. Milyen remekül beválik néha az ember jóslata: csak az előbb hencegtem a lányok előtt, hogy milyen jól alszom majd, s lám, igaz lett!

A konyhából a nyitott ablakon behallatszik a zaj, amint potyolják a húst. Tán bécsi szelet lesz vacsorára? ... Igen ám, a teremtesít, de neadjisten, hogy elszunnyadjon az ember! Věrka a másik oldalára fordul. A kertben kitörő kacagás, nyikorog a talicskakerék, aha, a lányok furikázzák a téglát, mint a bolondok... Minden hiába, nem jön az álom. Věrka kilép a folyosóra, a lépcsőn Marie nővér lépdel fölfelé.

— Nővérke, kérem, kölcsönözzön nekem valami könyvet. De valami érdekeset, amiben szerelem van. Persze, ne regényt, azt többnyire nem érdemes olvasni.

— Eszem ágában sincs. Az igazgató elvtárs megtiltotta. Semmivel, még olvasással sem szabad magad fárasztanod. Három napig teljes nyugalomban pihensz,

az ételt a hálósobába kapod. Most pedig lódulj az ágyba!

Věrka visszaballag a szobába, kinéz az ablakon — a lányok szállítják a téglát, a sor végén kék színű kezeslábasban Mareš, néhány tégl a talicskájában, odarohan a nevelő, kiveszi kezéből a talicskát. Hát persze, micsoda ötlet, mi lelte ezt a vénembert! Alighogy kijött a kórházból...

Věrka morcosan visszabújik az ágyba, tétlenül hever, a mennyezeten légy sétál ide-oda, lenn a kertben nyikorognak a talicskakerekek, kacagnak a lányok. Átkozott bajcosa, megtiltja az olvasást, miért rontja el mindig az ember kedvét?!... Valahol üt az óra, az idő lassan, nyúlósan folyik, mint a ragadós szörp, már az a hülye légy se mászkál, ül egy helyben a mennyezeten, úgy látszik, sikerült elszunnyadnia. Ez a Mareš, ez a Mareš — felhúzza a kezeslábast és furikázza a téglát, mint holmi napszámos... A lányok? A lányok elvégre rács mögött vannak, állítólag a fegyházban is dolgozni kell — de Mareš?...

Két óra múlva a tégl a helyén van, a lányok megmosdanak, elköltik az uzsonnát, a napirend szerint összesereglenek a hallban. Mi az? Mareš mellett egy idegen férfi szvetterben, vászonnadrágban. Jobban is megborotválkozhatott volna, ha tudta, hogy nők társágába megy.

— Amikor nemrég első ízben beléptem ide, villátok falán megpillantottam a portrémat. Nem volt rossz munka, de annak, aki festette, hiányzik az elméleti alapja: a karikatúrának az a lényege, hogy eltúlozza az arc vagy a termet valamely jellegzetes elemét. Az én fülem pedig, remélem, elismeritek, egészen normális fül. De nyilván akadnak köztetek képzőművész tehetségek, megkértem tehát Šarda festőművész elvtársat, beszéljen nektek valamit a festészetről...

A művész a sok sunyi, kihívó ábrázat láttán kissé zavarba esik; szorult helyzetében mentő ötlete támad. Rámutat a falon függő reprodukcióra:

— Megfigyeltétek-e, leányok, ki festette ott azt a képet?

Senki sem jelentkezik, Jožka feláll és elolvassa a festmény alján lévő nevet:

— Chittussi.

— Az életben bizonyára nemegyszer halljátok majd az impresszionizmus szót. Nohát, hogy tudjatok erről valamit...

Nem a legszerencsésebb kezdet, telepszik le Mareš a székre, de a festő már beszél, elmondja, miből ered az impresszionizmus elnevezés, a lányok egyre kevésbé fészkelődnek, már az örökké álmos Jarka sem ásít. Lám csak, ki hitte volna erről a gyűrött pasasról, akinek az ujjai szörnyen sárgállanak a nikotintól, ki hitte volna róla, hogy ennyi mindent tud!... Lelkesen magyarázza, hogyan meg tudta ragadni a festő a múltó hangulatokat, rögzíteni tudta a vásznon azokat az érzelmeit és benyomásait, amelyek Csehországot járván támadtak benne. A lányok szinte a lélegzetüket is visszafojtják, valamelyest már értik, hogyan lehet valaki a cseh föld költője, noha csak fest. Forgatják a szemüket a festőről Marešra, Marešről a képre, s szinte látják maguk előtt az erdei tisztásokat, zombékos réteket, a háttérben a hullámozó horizontot, a csendes délcsehországi halastavak mélabúját — s amikor aztán a végén Mareš megkérdi, ki akar a másnapi séta helyett ellátogatni a képtárba, minden kéz a magasba lendül, s ha meg nem nyikordul a hálóból levezető lépcső, senki se vette volna észre, hogy a hátuk mögött ott áll Věrka.

Mareš egy pillanatra feláll, int Věrkának, s belép vele a szomszéd helyiségbe:

— Hogyhogy felöltöztél?

— Gondoltam, hogy segítek téglát hordani — néz komoran maga elé Věrka.

— Végeztünk már vele nélküled is, szaladj, feküdj vissza.

Věrka még komorabb képet vág:

— Én már nem fekszem!

— Csak nem akarsz dolgozni?

— Hát ... igen, akarok.

— Nem árt meg? Hiszen a kórházban azt mondták, hogy ...

— Eh ... mit tudják azok! ... Nagy szamarak ...

Amikor az összejövetel végén a festő búcsúzik, Mareš megfogja a karját:

— Azt hiszem, maga is elégedett. Maguk ott a Képzőművészeti Szövetség szekciójában sokan vannak; mit szólna hozzá, ha megkérnők, hogy valamelyikük látogasson el tizennégy naponként a képzőművészeti körünkbe?

Vacsora előtt egyórás testi munka, Mareš belép a hallba.

— Lányok — kezdi nagy hangon. — Harmadnapja elhatároztuk, hogy különleges kertészeti szakkört alakítunk, dísznövények ápolására. Věrka lesz, lám, a kör vezetője. Néhányan közületek egy időben a Regina lakói voltak, a többieknek el kell árulnom, hogy Věrka már ott is virágszakértő volt. Ki jelentkezik a körbe? A fiúk ugyanis köpik a markukat, hogy majd ők megmutatják, mi a virágkertészet, merthogy a lányok arra valók, hogy örökösen a tükör előtt forgolódjanak, meg azon vitáznak, a kék ajkrúzs jobb-e vagy a zöld ... De hogy csak egy közönséges fukszia is felnőjön a kezük alatt, arra buták ...

Egy kis nevetés, egy kis gyanakvás — miféle újabb csalafintaság ez már megint? — de egy kis sértődöttség is: a lányokban feltámad a női önérzet. Ugyan mit tudnak a fiúk?! Cigarettázni, rumot vedelni, komiszkodni, különben pedig lopják a napot ... Néhány kéz felemelkedett, Mareš lopva megkönnyebbülten felsóhajtott, egymásra néztek Věrkával, Mareš figyelmét nem kerülte el, hogy a leány szemének legmélyén a szövetség fénye villant, de Věrka nyomban lekapta róla a pillantását.

— Věrka tüstént elvezet benneteket az üvegházba, ott találjátok előkészítve a palántákat, és ott a szer-

szám, micsurini kísérleti parcellát kaptok tőlem a kertben. — Egyik-másik lány nevet az ötleten. Távozóban Mareš még hátrafordul: — A többi érdeklődő utólag csatlakozhatik a körhöz. Holnap megtartjuk az első kertészeti szakkört, mert hát már csak nem úgy ápoljuk majd a virágokat, mint a gyertyaárusnők, hanem tudományos színvonalon. Szervusztok!

— No, persze, máris szaladunk. Lesheted — ölti ki nyelvét Věrka a messze járó Mareš után. De meglepetésére néhány lány nem mozdult, várták, mihez kezd Věrka. Věrkának úgy rémlett, elismerőn néznek rá — mint szakértőre, aki már tudja a módját... Topogott, tétovázott, végül is döntött. — Akkor hát gyertek, lássunk neki... ültessük el azt a micsurint vagy micso-dát... — Ám azért, furcsamód, valahol bévül titkos büszkeség támadt benne, sőt egyszerűen kedve kerekedett a munkához is.

Věrka ballag az üvegház felé, nyomában a lányok... Mi van velem, az istenfáját, mi ez a csípős a torkomban meg az orrgaratomban?... Miért? Épp a bajcos, aki ellen a világon a legtöbb rosszat követtem el... Věrka leszegi fejét, ráncolja szemöldökét és bőszen dörzsöli homlokát, mintha roppantmód viszketne a bőre... Már csak el nem bőgöm itt magam a lányok előtt! — rázza meg magát, mint a kutya, s lám, meg is szabadul a különös ellágyulástól. Ha a fene fenét eszik is, igazam van, bántanak, az egész világ igazságtalan hozzám, de majd én megmutatom nekik, mit tudok, a Regina se látott olyan virágágyásokat, amilyeneket a lányokkal csinálunk!

Irodájába érve Mareš feltárcsázott egy számot.

— Mackó tanító elvtársat kérem... Üdvözlöm, kartárs, egy kéréssel fordulok önhöz. A mi fiatal lakóinknak módfelett fontos az az érzés, hogy kapcsolatban állnak a külvilággal, tudniok kell, hogy volt iskolájuk nem feledkezett meg róluk, egyre nyilvánértarta őket. Amint a kartárs is tudja, itt van nálunk a Štěpánkában Pavláta Kamil az önök tizenegyéves iskolájából. Hasz-

talan próbálom idehívni az osztályfőnökét, így hát megkérem önt. Kamil szerette a technológiát, gyakran emlegeti a kartársat... olyan formát kell persze adni a dolognak, hogy ön a saját kezdeményezésére látogassa meg a fiút. Mikor lesz szerencsénk?

— Kedden pártértekezletem lesz, csütörtökön a kilencedikesekkel tanulmányi kirándulásra megyünk a gépgyárba, ugyanis a gyár vállalta iskolánk védnökségét...

Mareš hunyorít:

— A gépgyárba mennek. Kérem, ha már ott jár, ne feledkezzék meg az én Vojtámról. Ha kizárták is az iskolából, nagy örömet szerezne a fiúnak. Péntek délután tehát itt a Štěpánkában, jó? Köszönöm, tudtam, hogy nem csalódom önben.

7

Véget ért a műhelyértekezlet, ki-ki megy vissza a munkahelyére, az öreg Tauš megfogja Dufek mester karját:

— Ott az a rőt hajú a nyakig érő harisnyában! Folyton haragít, rágja a fülemet, hogy szeretne már dolgozni is. Próbáld meg, adj neki valamit, hogy nyugtom legyen már tőle.

Dufek megtömi a pipáját, hüvelykujjával jól megnyomkodja a dohányt, de nem gyújt rá, zsíros karimájú kalapját a tarkójára tolja.

— Nagyon sokat tartanak magukról ezek a mostani fiatalok. Én, pajtás, inaskoromban három esztendőn át mostam a lépcsőt a mesterné asszonynak, és tisztítottam a kalitkát. Főleg ez a kalitkatisztítás bosszantott, egyáltalán nem tartottam összeegyeztethetőnek férfiméltósággal!... Te meg ne vigyorogj, te se igen dicsekedhetsz. Azért, mert negyvenöt esztendőös vagy? Hát persze, itt a baj, zöldfülű vagy magad is, mind nagy ficsúrok vagytok, ti fiatalok...

Tauš apró, kissé tipegő lépteivel beballag üvegfalú rekeszébe. Felfigyel, miféle zene ez, hogy kerül ide. Kamila hirtelen fogja az összehajtogatott pokrócot, és bedobja, vissza a polc egyik fiókjába.

— Mi van ott? — lép oda Tauš.

Kamila zavartan topog, levesz egy darabka fagyapottot Tauš kabátujjáról, gyöngéden karon fogja az öreget és félrehúzza, de Tauš elszántan kirántja a pokrócot: a tranzisztoros rádióból teljes pompájában felhangzik a mambó.

— Ezt meg hol vetted?

Kamila szemében békítő alázat van:

— Lojzától kaptam kölcsön, hiszen ismeri, akit Cirdának csúfolnak. Varrok neki igelitből takarót a csikójára, meg veszek új elemet a rádióba. Lojza szörnyen odavan, ha megázik a motorja. Hallja, a Luxemburg! — elevenedik meg Kamila, s máris szteppel a zene ütemére.

— Hogyhogy Luxemburg? Luxemburgból közvetítik?

— Azt én nem tudom, de a zene szenzi! Hű de klaszszul kiráznám rá magam! . . .

Tauš hátrál egy lépést, tenyerét végighúzza ábrázátán, hogy csak úgy harsog a borosta:

— Mondd csak . . . milyen nyelven beszélsz te tulajdonképpen?

— Hogyhogy milyen nyelven? — néz furcsán Kamila, mintha kételkednék Tauš ép eszében. — Milyen nyelven beszélnek! . . .

Tauš egy pillanatra megtorpan, aztán a mokasszinjától a feje búbjáig végignézi a leányt; összehunyorítja mélyen ülő, éles szemét:

— Mi van, kérlek a fejedet?

— Mi lenne, haj! — nyúl meglepetve a fejéhez Kamila.

— No, hát abból a farokból csinálj csak szépen megint kontyot, Még majd rátekeredsz valahol a fűrógépre, engem meg becsuknak. Vagy pedig kihajítalak innen a szenzi zenéddel együtt — böki harciasan tarkójára

a kalapját Tauš. — No gyerünk, egy-kettő! — zavarja csontos kezével Kamilát a polc mögé, jól tudva, hogy ott tartja a lány az apróságait, tükröt, miegyebet. — Az isten, aki... — gurul dühbe utólag, széttárja karját a műhely felé, mintha onnan kérne segítséget, egyáltalán nem zavarja, hogy üvegfal választja el a műhelytől. — Szenzi zene, lófarok... Hát ne bolonduljon meg itt az ember?!

Kamila morcosan szorgoskodik a sötét folyosóban, hiába, az öreg komolyan megharagudhatik, s akkor vége a rádiózásnak. Kisvártatva előjön, világos gesztenyeszín haja kontyba göngyölve, sértődötten csücsöríti száját, megy a helyére a szerszámkiadó ablakhoz, hátrapislant: Tauš már ott ül görnyedten az asztalkánál, de még egyre csóváltgatja a fejét. Kamila csak azért is cigánykereket vet, talpra ugrik, leporolja kezét, és lopva nyelvet ölt Taušra. Hirtelen meghökken, a gépsorok közt anyja közeledik. Kamila elzárja a rádiót. Anyja tejet hoz üvegben. Hogy miért nem dugja tászkába! Kamilának lesz mit hallgatnia a fiúktól...

— Itt van, nesze, reggel mindig rohansz, mint akit kergetnek, az ember aztán kiszolgáljon még itt a gyárban is — teszi le a mama a tejes üveget a pultra, a zsemletét vigyázatosan ráhelyezi az üveg dugójára, mert csupa vaspör és rozsdá itt minden... Odamegy Taušhoz, s hátrabök a fejével. — Hogy viselkedik, nincs rá valami panasz?

Tauš fél fordulatot tesz a széken, sokatmondón az ablak felé pislant, Kamilában szinte összezsugorodik a lélek.

— Odahaza csak a sok bukfenc meg a cigánykerék meg mit tudom én, micsoda, már az olimpiászon érzi magát — emeli fel a hangját Kamila anyja, mert a szomszédos kovácműhelyben ismét felbődült a gyorsjáratú, nagy gépkalapács. Kamila minden ok nélkül ide-oda rakosgatja a hibátlan fűrőkat. — Ha valamit észrevenne, ne sajnáljon tőle egypár pofont... hiszen tudja, mire gondolok... — int fejével a mama a műhely felé,

ahol tucatjával görnyedeznek a gépek fölött a fiatal-emberek.

— Én kurtán bánok vele, ne féljen, máskülönben fejére nőnének az embernek ezek a fiatalok — hajol vissza komor képpel papírjai fölé Tauš. — Aztán, ha esetleg benn jár a városban, legyen szíves, vegyen nekem kámforkenőcsöt, adnak recept nélkül is, most igazán nem érek rá a rendelőben várakozni...

Dufek lassan végigsétál a műhelyen. Franta üstöke rozsdavörösen fénylik a bágyadt napsugarakban. Víkendház kifosztása, autólopás kísérlete, részegeskedés, kicsapás az iskolából — és még mi minden, amit Dufek Franta személyi lapján olvasott. És most a gyár mentse meg! Fölöttébb gyanús ez a nagy munkalendülete, ismerjük az ilyen eseteket!...

— No, gyere, Franta — teszi kezét a fiú vállára. — Nem érzed hát jól magad a tanoncok között? No jó, megmutathatod, mi van benned — vezeti oda egy gazdátlan esztergapadhoz. — Itt van ez a darab vas, csinálj belőle hengert, az átmérő húsz milliméter, a hossz pontosan száz. No, rajta!

Frantának csalódás ül ki a képére.

— De hiszen ez kezdőknek való. Forgófejes esztergapad, az igen, marófogakat esztergályozni... ha azt egyszer megpróbálhatnám...

A mester hátrál egy lépést:

— Elment az eszed, vagy belőlem úzöl bolondot?

— De igazán, vezető elvtárs — húzogatja végét járó szvettére alját Franta —, hengert minden gyerek tud csinálni.

Dufek elhajítja a cigarettacsutkát és rátapos a sarkával.

— No megállj, te nagy tudós. Hallottad már, mik azok az alakzók?

Franta szeme felragyog:

— Persze hogy. Hiszen itt gyártják.

A mester megragadja Franta karját és odavezeti egy kék munkaruhás fiatalemberhez.

— Jól nézd meg, hogyan készül, aztán ott azon a másik gépen hajszálra ilyen sablont esztergályozol. Ott az a görbe a leendő lapátkerék alakját jelzi. De, ismétlem, hajszálra egyeznie kell, itt már a milliméter századrésze is számít — terpeszkedik kissé el, kezét hátrátéve. Főj hát a saját levedben, azt se bánom, ha kiver a halálveríték. Mindenből megárt a sok, az öntudatból is.

Frantának nagyot dobban a szíve.

— Felvételezhetek sublert? — kérdi, de feleletre se várva rohan a szerszámkiadóhoz. — Tolómérce a neve! — hallja a háta mögül.

— Sublert! — mordul rá az ablakon át Kamilára, mindkét kezével rákönyököl a pultra, a nagyobb nyomaték kedvéért tenyerével alátámasztja az állát. — Nem ezt, nagyobbat — dobja vissza a mércét az ámuló Kamilának. — De siess, igazán nem érek rá!

Kamila kerekre nyitja kék szemét, Franta szurtos mutatójával beszédesen kopog a pulton. Kamila odapislant az öreg Tauš asztala felé, de a mester épp fenn van az idomszerkiadóban. Miért nincs itt, hogy leteremtené a zöldfülű mitugrászát! Mert Kamilának az égvilágon semmi nem jut eszébe, amivel betyárosan leültethetné a fickót. Érzi, hogy nem is teheti, hiszen maga is csak a vakáció kezdete óta van itt az öreg Tauš mellett, és mindössze tizenöt éves, mint Franta. Csüggedten az ablakba teszi a mércét.

— Kinek vételezed?

— Magamnak. Ki másnak vételezném? Vališ Frantának neve van itt, és ne lopasd már velem az időt, a teremtedet!

Ezzel egyidejűleg Vojta a csarnok túlsó végén a félhomályban az ajtónál megpillant egy embercsoportot. Már megint valami kirándulók. De hiszen ezek vele egyívású fiúk — hirtelen kővé dermed: Kostroň Jitka, az ég szerelmére, az osztályunk! Vojta nem tudja, hová tegye a kezét, megszökjön, elbújjon gyorsan valahová? Odafordul a munkaasztalhoz, újra, ma már legalább öt-

venedszer, befogja a fúrót a gépbe. Ha legalább fúrhatna valamit, de Dufek mester kikapcsolta az inasok kábelét, nehogy átfúrják a tenyerüket... Pavlík már megpillantotta Vojtát, körülserleglik, kölcsönös bizonytalanság, először kerülük egymás pillantását, egyesek a háttérben maradnak, fura egy helyzet, senki az osztályból nem rabolt ki víkendházat... Zavarában Vojta kezét ráz egyikkel-másikkal, az iskolában eszébe se jutna ilyen formaság. Igyekszik lopva leolvasni a gyerekek arcáról, mit gondolnak róla, keresi a megelégedést azoknál, akik örökösen hármassokkal bajlódtak, lám, az osztály esze, büntetésből napszámosmunkát végez, a lányok pedig, azok bizonyára megvetéssel néznek rá, tolvaj, betörő, kicsapták az iskolából!

Pavlíknak egy pillanatra sikerült Vojtát félrevonnia a többitől. Döbbenet néz végig a feketéllő munkaasztalon, Vojta kezeslábasán, tekintete megáll egy zsírfolton.

— Öregem, hogy puskázhattál el így mindent, mi jutott eszedbe? ... — mondja kissé fojtott hangon.

Vojta elpirul, de a válaszra már nincs idő, mert újra ott a többiek.

— ... Folyton fúrsz, vagy pedig esztergályozol is?

— ... Tudnál már magad turbinát csinálni?

No persze, a Božka! A lányok mindig butaságokat kérdeznek, ha technikáról van szó. Ám a kezdeti zavar lassan mégiscsak eloszlik, a gyerekek széjjelnéznek a csarnokban. Zaj, a munka légköre, sok-sok részleg, s a végén a részlegekből kikerekednek a gépóriások. Mareš Vojta mintegy alkotóeleme ennek az egész mindenségnek — ez a körülmény valahogy mérsékli a súlyát annak a nyár eleji érthetetlen tettnek; egyébiránt akadnak az osztályban olyanok is, akik a lelkük mélyén épp e miatt a tette miatt némileg hőst látnak Vojtában.

— ... S e szerint a rajz szerint dolgozol?

Vojta kiveszi Jožka kezéből a kiselejtezett, maszatos rajzot, melyet a mester adott az inasoknak, hogy lásák, hogyan jelölik meg a lyukak átmérőjét.

— Délig e szerint dolgoztam, már leadtam a munkát...

— Tudnál nekünk, Vojta, valamit mondani arról, mi mindent gyártotok itt? — furakodik át a gyerekek gyűrűjén Macko tanító, és megszorítja Vojta jobbját.

Vojta irul-pirul, dadogva igyekszik elmondani mindent, amit csak tud, egy kicsit meg is toldja, de hirtelen észreveszi magán valakinek a szűrő pillantását — Dufek áll ott vele szemben. Űristen, most Dufek letorkol, nyilvánosan megszégyenít, tönkretesz az osztály előtt. Dufek azonban látja Vojta pírba borult ábrázatát, hallgat. Az elején egy kicsit ráijesztettem a fickóra, rövidre fogtam, de azóta mégiscsak látni rajta némi haladást, nem egészen kétbalkezes, tán egy kicsit igazságtalan is voltam hozzá.

— Aztán miért nem jössz el néha a röptérre? Mostanában új modellt próbálunk ki.

— Versenyre készülünk a svazarmosokkal. Öregem, tudod, mit? A te repülőd eléri az óránkénti kétszáz kilométert, kiegészíthetnél bennünket! Kész az alku, mihelyt közlik velünk az időpontot, biztosan meghívunk...

— ...Hiszen rövidesen meglesznek az iskolában a magunk műhelyei, az üzemetek megígérte, hogy ad szerszámot, gépeket!

— ...Te, van egy ötletem — karol bele Vojtába Pavlík. — Fabrikálhatnál itt nekünk egy-két alkatrészt, mondjuk, munkaidő után... elhoznám a rajzot ... vihetem esetleg hozzátok is, a lakásodra...

Vojta jóformán már azt se tudja, mit mondanak neki, a kíséző sürgeti őket, mondván, hogy még sok van hátra, az osztály búcsúzik Vojtától, mosolyognak, nevetnek, sőt hátul valaki megszólal:

— Te, öregem, tulajdonképpen jól kifogtad, pergeted az esztergafűrőt, és ilyen remek dolgokat csinálsz... nálunk meg a számtandolgozatára a fél osztály ötöst kapott!

Az osztály eltűnik a szomszédos csarnokban, Jitka az

ajtóban még hátrafordul és int a kezével. Aztán Vojta ismét magára marad, egész valója tűzben ég, fejében örvényként kavargog mindaz, amit mondtak neki.

... Üzemetek megígérte, hogy ad szerszámot, gépeket... *üzemeket*. Milyen furcsán hangzott. Vojta üzeme...

Vojta ide-oda jár az asztala mellett, a szomszédos műhelyből áthallatszanak a prés döngő ütései, valahol felvisít a marógép, s amott egészen hátul a villamoshegesztő nyomán élesen villan a kék fény — Vojta teleszívja orrát a vas és olaj savanyú bűzével, idegesen benyúl inge gallérja mögé, hirtelen étvágya támad valamire, nem tudja, mire, villámgyors ötlet, megszólít egy fiatal lakatossegédet, cigarettát kér tőle. A fiú némán, magától értetődő mozdulattal előhúzza a dobozt, s a maga fél cigarettájáról tüzet ad Vojtának, mint magával egyenrangúnak, s továbbmegy, Vojta pedig a fél hátsójával leül a feketéllő asztalra, összehunyorítja szemét, s ünnepélyesen kifújja az első füstkarikát.

Dufek mester megáll Franta mellett, s hitetlenkedően felhúzza szemöldökét:

— Már a második sablont csinálod? — mosolyog leereszkedően, fütyörészget, szivarzsebéből előhúzza a mércét, s Franta gyártmányát összehasonlíztatja az eredetivel. A sablon éle változékonyan görbült, a mester minden irányban leméregeti, abbahagyja a fütyörészést, tétova mozdulattal megvakarja a kobakját. — Hiszen ez, az árgyélusát, csaknem pontos, én félni kezdek tőled! — Körülnéz, mintha segítséget keresne szorult helyzetében, kissé riadtan méregeti Frantát, karon ragadja a segédet, aki a szomszédos fűrőgépen dolgozik: — Mondd meg nekem, de egész komolyan, segítettél Frantának, vagy maga csinálta?

— Becsületistenemre maga csinálta, egész idő alatt figyeltem...

— Hallod, lekenek én neked egy pofont, hiszen bolondot üzöl belőlünk! — böki oldalba Frantát a mester.

— Nem vagy te itt afféle inasnak öltözött mit tudom én, micsoda? — gyújt rá izgalmában Dufek. — Miért nem mondtad mindjárt, a teremtésit, hogy tizenöt esztendőös suttyó kölyök létedre kisujjadbán van már a szakma? ...

Franta boldogan mosolyog, arca sugárzik, akaratlanul is vigyázzba vágja magát, itt a nagy pillanat, a tapasztalt mestert, akire mint a gyár egyik legjobb szakemberére ennek az idétlen társaságnak nevelését bízták, egészen kihozta a sodrából! ...

— Mikor kezdte otthon segíteni apádnak?

— Tudom is én? Talán másodikos koromban vagy még előbb. Apu, valahányszor ott csípett az esztergapadnál, mindig elnadrágolt ...

Dufek vizsgálón belenéz Franta szemébe s megcsóválja fejét:

— Mondd csak, te, te gyerek! Majdnem kész lakatos vagy, aztán kicsaptak az iskolából a sok haszontalanságodért! Hogy egyezteted te össze ezt a kettőt?

Franta fülig pirul, kerüli a mester tekintetét.

— De mit tegyek most veled, az ördögbe is? — nézi Dufek a piruló Frantát.

Franta megkönnyebbült, érzi, hogy a dohogó szidásban voltaképp dicséret rejlik, nagy lélegzetet vesz, érzi, hogyan dagad a keble, s újra előnti az ünnepélyes pillanat varázsa — lám, az ő készítette sablon szerint gyártják majd a turbinákhoz a lapátkerekeket, s ezek a turbinák aztán eljutnak Indiába vagy az óceánon is túlra, Dél-Amerikába. Mintegy a gondolatsor folytatásaként egyszeriben eszébe ötlik: nem lehetetlenség, hogy a turbinákat szállító hajó kormánykerekenél egyszer majd Vališ Franta cseh tengerész áll ... Mintha egészen kézzelfoghatóvá válnék ez a lehetőség, óriási fontossággal bír, hogy jól elkészítettem a bonyolult sablont, a mester ki akart fogni rajtam, de nem hagytam magam, lehet, hogy ez majd előbbre segít, csak, az isten szerelmére, el ne puskázzam megint a dolgot ...

A mester végigvezeti Frantát az egész műhelyen,

Franta fejét felszegve, méltóságteljesen lépdél, e pillanatban bosszantja, hogy nem magasabb, szeretne legalább kétméteres lenni, hogy mindenki láthassa. Egyszer csak Dufek megtorpan, mintha földre gyökerezett volna a lába.

— Hallod, te gyerek, teljesen megzavartál, majd elfelejtettem — halász elő a zsebéből egy hivatalos borítékot. — Mit követtél el már megint? Tessék, itt írd alá.

Polgári járásbíróság, betűzi döbbenten Franta, úristen, mit tettem már megint... Lázasan töri a fejét, a víkendház, de hiszen az már rég elintézett dolog... vagy tán az autó, még most, utólag? Vagy a palackok? De hiszen az óta a balhé óta egyet se emeltem el!... Felszakítja a borítékot, a mester is várakozón áll, tekintetéből Franta kiérzi, hogy ez nem kíváncsiság, hanem féltő aggodalom, Franta tudja, hogy Dufek felette tartja oltalmazó kezét... Elolvassa az írást, nagy kő esik le a szívéről, átnyújtja a papirost a mesternek. Tizennégy nap múlva kerül sor Vališ Jiří és Vališ Anna bíróságilag elrendelt nevelésének tárgyalására, Vališ Frantát tanúként idézi meg a bíróság!... Franta nem tud szabadulni az izgalomtól, hiszen a két gyerek már rég intézetben van, de a mester felvilágosítja, hogy a bíróságon gyakorta sokáig elhúzódik az ilyesmi, sok az ügy, Franta hát végre megnyugszik.

Elérnek a csarnok végére, Dufek int egy cingár fiatalembernek, megkéri, hogy hívják össze a többieket is.

— Ez itt Vališ Franta, ez meg Hník Libor csoportvezető, ismerkedjete meg. Franta most tizenöt éves, de ezt egymaga csinálta — teszi le Dufek az asztalra a sablont. — Vegyétek be magatok közé a partiba, meglátjátok, tud-e lépést tartani veletek.

Franta sorban végigmustrálja a fiatal seregédek, legalább egy fejjel mindegyik magasabb nála, elkomoruló ábrázattal, kételkedve méregetik, Franta látja, hogy egyiküknek hiányzik a mutatójja. Közvetlen szom-

szédja, akit Cirdának hívnak, töröl egyet maszatos ábrázatán, melyen vajmi kevés a lelkesedés, zsebre vágja kezét, s hintáz egyet a cipője orrán:

— Vagyis hát mi dolgozzunk erre a tejfelesszájúra?

Franta elvörösödik, néma pillantásával a mesternél keres segítséget.

— Ha netán kiderülne, hogy gátol benneteket, elmegy innen. De azt hiszem, ha mindent szépen megmagyaráztok neki, és betanítjátok, nem lesz nyűg a nyakatokon. Szervusztok! — fordul sarkon Dufek és távozik. Frantát egyszeriben elhagyja eddigi magabiztossága.

— Valld be az igazat, honnan emelted el? — bökk Cirda könyökével a sablon felé.

— Magam csináltam! Ha akarjátok, csinállok még egyet!

— No, arra kíváncsi vagyok!

— Ha már mást nem nyertünk a lottón, hát gyere, próbálj szerencsét — sóhajt fel Libor, a csoportvezető. — Itt van, fúrj rajta lyukakat, az átmérő tizenkét milliméter — nyom Franta kezébe egy megjelölgetett acéllemezt. — Tízóráira pohárból iszod a tejet, mint Kamila, vagy pedig cuclisüvegből?

Franta sértődötten néz fel a csoportvezetőre, de a fiú keskeny, sovány ábrázatán nem látszik a rosszindulat. Némán összeszorítja ajkát, és befog a gépbe egy tizenkettes fúrót.

Dolgozik, időnként szomszédjaira néz, el-elkapja pillantásukat, mely még mindig tele van bizalmatlansággal, kétkedéssel. Hogy is ne volna? Hiszen arról van szó, hogy együtt dolgozzanak majd akkordban, az pedig nem tréfa. Hogy jutnak ők hozzá, hogy egy tejfelesszájú gyereket tanítgassanak, s vesztegessék rá az időt meg a munkát?! ...

Franta dolgozik, zsebéből kikandikál a kék boríték, érzi, hogy ott van, noha nem néz is oda, a boríték újra meg újra eltölti büszkeséggel. Vališ Jiří és Vališ Anna ... Frantának mosolyognia kell: Jiří és Anna, milyen

furán hat ez géppel írottan! Az ember felnőtt férfit és nőt képzelt maga elé, nem pedig csillogó orrú vakarcsokat! Ha úgy Hanka tudná, hogy a járásbírósnak ő Anna két n-nel! Híres egy család vagyunk mi, ötlik Franta eszébe. Holmi nyálasszájú gyerekekkel nemigen esik meg, hogy a kedvükért fekete tarálba — vagy minek is mondják! — öltözzenek és összeüljenek az urak... Aztán a nevem a borítékon! Valiś František úr! Jézusom, *úr* vagyok! Mennyi ideje is, hogy apu szájon vert? És most a bíróság, mégpedig nem is akármelyik, hanem a járásbírósnak, ráadásul, a *polgári* bíróság azt írja nekem, hogy *úr*!

Franta emelkedett, ünnepi hangulatban fúrja a lyukat. A csoportvezető időnként odamegy hozzá, megnézi, mit csinál, nem szól semmit, visszatér a maga munkájához. A szomszédos csarnokban visít az ellenforgású gépkalapács, saját szavát se hallja az ember. Hirtelen elül a zaj, a beállt csendben Franta füle elkap egy mondatfoszlányt: a hiányos ujjú segéd beszél társaihoz a szomszédos esztergapadnál:

— ... aztán vigyázzatok a holmitokra, a fickónak enyves a keze, úgy hírlík, két víkendházat fosztott ki a duzzasztónál...

Frantának fejébe szökik a vér, szeme elhomályosul, mélyen lecsüggeszti borzas fejét. Nem bír uralkodni magán, szeme megtelik könnyel, hevesen elfordul, a szomszédban a gépkalapács újra felüvölt, s a nagy robajban valamelyest megkönnyebbül Franta szíve...

Közeleg a műszak vége, Vojta taszítja a frissen készült marókésekkel teli targoncát, borús képpel tolja be a hosszú, folyosószerű fülkébe. Senki — valahonnan hátulról, az állvány mögül szabálytalan kopogás hallatszik. Bepislant a pult mögé, egy pingponglabda gurul a lába alá. Fölveszi, Kamila szaporán bedugja az ütőt a polcba, felülről léptek hallatszanak.

— Add ide — veszi ki Vojta kezéből a labdát, kezese lábasa zsebébe rejti, Vojta arcán észreveszi a gúnyos mosolyt, elkomorul. Megragadja a labdát, hogy leemelje

a targoncáról, a láda nehéz. — Segíthetnél talán, nem gondolod? ...

Vojta ügyetlenül nyúl a ládához, nem sokat ér a segítsége. Kamilának homlokába hull egy hajtincse, a füle mögé tűzi. Egy darabig csönd, szemöldöke szép íve alól Kamila felnéz Vojtára:

— Magad jelentkeztél, hogy majd talicskázod ide a készítményeket?

— Eszem ágában sem volt. Frantát áthelyezték, s engem szemeltek ki utódjául.

Kívülről valaki néhány korongot vet a pultra.

Kamila hozzásimul a polchoz, hogy elérjen mellette az épp arra menő mester, keblén kifeszül a nagy K betű, Vojta elfordítja a szemét.

— Siess, gyönyörűm, cseréld már ki! — mondja a pultnál várakozó segéd, és kajánul bámulja a leány feszülő keblét. — Hogyhogy a másik K hiányzik? ...

Kamila értetlenül néz.

— Mi az, hát a másik tejcsarnoknak nincs cégére?

Vojta megdermed — máskor lovag módra nekiugrott volna a suhancnak, most kárörvendően hallgat: csöndes elégtételt vesz az összes rossz lányon — hiszen nem kell Kamilát féltetni, jól felvágták a nyelvét, Vojta többször hallotta, hogyan szedi le a szenteltvizet a hasonló arcátlan fickókról — de most egyszeriben valami váratlan dolog történik: Kamila tanácstalanul ránéz Vojtára, mintha nála keresne védelmet, azonban Vojta arca részvétlen, sőt gúnyos — Kamila némán leteszi a pultra a korongot, homlokát bíborszínűre festi a vér, szemét lesütve szaporán elsuhan Vojta mellett, a folyosó hátuljáig meg sem áll, homlokát egy pillanatra nekitámasztja a polcnak. Semmi, semmi az egész, várjatok csak, olyan leszek, mint Bosáková, olyan leszek, mint Bosáková, hajtogatja magában konokul, behunyt szemmel. Csak lenne otthon ugrószőnyegem, majd megmutatnám én nektek... mindig elesem az alapállásból vetett bunkfencnél, ördög tudja, hogy csinálja az a nő, hogy sose esik el!... Kamila összeszorítja a fogát,

körmével barázdát váj a polcba, majd lassan előrebalag a pulthoz, a szemtelen kamasz is, Vojta is elment már... Kamila bekapcsolja a rádiót, csavar egyet a gombon, aha: Autofahrer és még valami német szó, de néha remek slágereket lehet onnan hallani...

8

Csengetnek, Anna leteszi a varrást, megy ajtót nyitni, a küszöbön egy kisfiú, mögötte úttörőnyakken-dős kislány.

— Azért jöttünk, hogy meghívjuk Patera urat és a nénit...

— A gyermekjátsszótér építésén végzendő társadalmi munkára — segíti ki a fiú szorult helyzetéből a kislányt.

A szobaaajtóban megjelenik Patera:

— Tessék beljebb, gyerekek, ne álljatok a folyosón, mint a koldusok... nem méltó ez úttörőkhöz...

A gyerekek pironkodva belépnek, Patera beteszi utánuk az ajtót:

— Aha, a játszótér. De miért jöttök hozzánk, tán mi játszunk majd ott a homokban?

A gyerekek tétován néznek egymásra — a bácsi mosolyog, mit hámozzunk ki a szavaiból?

— Csak azokhoz a családokhoz megyünk, ahol gyerekek vannak, ott megértésre találunk...

Patera elengedi füle mellett a hallottakat:

— Tulajdonképpen jogos, amit csináltok. Ha ti szakadó esőben szeditek ki a sárból a burgonyát, mialatt a felnőttek a kocsmában üldögélnek, miért ne dolgoztatnátok ti is a felnőttekkel, nem igaz? Minden a feje tetején áll manapság, de mit tehettek ti arról!

Anna némán végigméri Karelt.

— Mi, kérem, nem ástunk burgonyát, csak kolorádóbogarat szedtünk — szólal meg a kisfiú.

— Nagyon helyes, a kártevőknek a flaskóban vagy

a rács mögött a helyük! Különben, nem is úgy gondoltam: azok a bizonyos felnőttek nem egészen tétlenül üldögélnek a kocsmában, hanem számolgatják a munkaegységeket, amelyeket helyettük ledolgoztatok, aztán még el kell fáradniuk a könyvelőhöz is, hogy kifizesse nekik a pénzt.

Anna idegesen köhint:

— Írjátok be a nevem... írjátok melléje tíz napot.

— Kiveszi az ívet a leányka kezéből. Remegve írja alá, a gyerekek kérdően néznek Paterára.

— Mindkettőnk nevében van az, kedveseim — szólal meg harsányan Patera, egy pillanatra eltűnik, majd kisvártatva kilép a szobából, és két csokoládébonbont dug a fiúcska kezébe. — Sajnos, az utolsó két szem, s nem egyforma nagyok. Mint derék lovag, a nagyobbikat a kisasszonynak kellene, hogy add. De tudod, mit, tartsd meg magadnak, Marenkának van nyakkendője, az ilyen gyönyörű piros nyakkendő egy öntudatos gyermek szemében becsesebb egy mázsa bonbonnál... Hát, szevasztok, gyerekek, etessétek szorgalmasan a madarakat, erősítitek a békét!

— Csodálkozom rajtad — vágja be idegességében Anna az ajtót a gyerekek távozása után. — Ez aztán igazi hőstett, az irónia fegyverét használni valakivel szemben, aki nem tud hasonlóval visszavágni!...

— Miért ne tudna? Hát nincs az iskolában politikai nevelés?!

— A gyermeklélek kútmérgezése, az igen, abban kitűnsz, meg kell hagyni...

— No, hát mondok én neked valamit — komolyodik el Patera, s egy terccel feljebb emeli a hangját: — Ha a szocializmus teli szájjal harsogja az emberről való gondoskodást, ne hajszolja az embereket répát szedni, komlót szüretelni, csákányozni. A kapitalizmus mindezek nélkül megvolt.

— Ne igyekezz elrémiteni ezzel az együgyű demagógiával, tudod, hogy nem szívelhetem. Még nehezebben viselem el, ha Vojtával úzod ezt a sportot.

Patera fagyosan néz a feleségére:

— Hát persze, Vojtácska, már vártam. A te minde-
ned, a koronás herceg, a világ közepe!

Anna visszamegy a varrógéphez, hozzáfog, hogy felvarrja Karel ingére a pótgallért. Úgy gondolja, a munkában keres csillapodást, de remegnek az ujjai, képtelen befűzni a tűbe az elszakadt cérnát.

— Úgy érzem, nem rövidítettelek meg Vojtácska miatt, de ... neked teljesen közömbös, hogy mi történt a gyerekekkel?

— Tán az én hibám? — telepszik le Patera a fotelba, kiteríti maga elé az újságot, mintha a mögé akarna rejtőzni, hogy nyugalomra találjon ... Anna háttal a férjének beletemetkezik a munkába. Mi történt, honnan ez a tónus? ... Mi az oka, hogy az utóbbi időben Karel egyre szótlanabb itthon? Mind ez ideig tőlük telhetően kerülték az alkalmat, hogy Vojta balszerencséjére tereljék a szót — minden hiába, a szomorú eset már hónapok óta sötét felhőként fekszik köztük. Annát hirtelen előnti a keserűség, az első naptól fogva, hogy Vojtát bevezette ebbe a házba, Karel csöpögtette a fiúcska lelkébe a mérget, mégpedig élvezettel, sőt — Annának most úgy rémlik — szinte szadista módon, mintha Vojtán bosszulta volna meg a maga elvesztett pozícióját, pedig a gyerek igazán nem oka azoknak a változásoknak, amelyek Karel szerencsecsillagának lehanyatlását jelentették! Anna úgy érzi, hallgatnia kellene, már csak a maga nyugalma érdekében is, de most erre képtelen, sokáig hallgatott, s tán ezzel követte el a legnagyobb hibát.

— Ha kérdezed, hát megmondom: neked is részed van benne, mégpedig nem is csekély. Fejlődhetett helyesen a gyerek jellege, ha nálunk épp az ellenkezőjét hallotta annak, amit az iskolában?!

Patera zajosan összezsapja az újságot, a heverőre dobja, az újság lecsúszik a földre, de esze ágában sincs, hogy lehajoljon érte.

— Hogy tévedésbe ne ess, hát tudd meg, mindennek

van határa, az én türelmemnek is! Átkozom azt a napot, amikor a kölyket betelepítetted a házba!

Anna döbbenten feláll, torkához kap:

— Hogy gondolod ezt, nem értem . . .

Patera Anna szavába vág:

— Mi haszna, hogy a pojacája lettem? — kezdi róni erőteljes léptekkel a szobát. — Felborította a házasságunkat, ez a hálája a jószágomért, helyesebben szólva az ostobaságomért! Csónak, új ruha, mikroszkóp, kerékpár, repülőgép, bélyeggyűjtemény . . . repültek a szászok, én pedig gürcöltem, köpjem ki akár a tüdőm! Ha a nagyságos úrnak netán eszébe jut, hogy kell neki az Eiffel-torony, nosza, Patera bácsi, keresd meg az árát, hiszen arra való vagy, mindig arra való voltál, semmi egyébrel!

Anna rémülten hátrál két lépést.

— Ne kiabálj rám . . . Karel! — nyögi ki fulladozva.

— Saját házamban, ha úgy tetszik, bömbölök is! — veszti el minden önuralmát Patera. — Elég hosszú időn át voltam hatökör . . . a te kedvedért, érted! Mi közöm nekem a gyerekekhez, nem az enyéim! — mondja ki a leg-súlyosabb szót, de meg is hökken.

Anna krétafehéren, energikus léptekkel elhalad mellette, szakad az akasztó, amint letépi a fogasról köpenyét, ajtócsapódás, zavart ritmusú léptek, mint amikor valaki botladozva halad le a lépcsőn és bele-belefogózik a karfába. Csönd.

Patera heves mozdulattal tágít az inge gallérján, a leszakadt gomb halkan koppan a padlón. A bárszekrény nehéz csapóajtaja kiesik Patera kezéből, úgy rémlik neki, hogy az egész ház belerendül a zuhanásba. Konyakot tölt, folyik az ital az ujjai közt, mellé csorog, de tehetetlenül csak önti továbbra. Kihörpinti a poharat, remegő kezével újra tölt, ernyedten lerogy a heverőre, homlokát tenyerébe hajtja.

Hát igen. Most . . . most végleg elvesztettem Annát. Vége, Anna ugyan visszajön, persze hogy visszajön, mégis vége . . . Nem tudtam magamon uralkodni, hiba,

nagy hiba, akkora, hogy soha helyre nem hozom, nem arról van itt szó, hogy dühös voltam Vojtára, ördög vigye azt a pár ezrest a kölyökkal együtt, másvalami rejlik a dolgok mögött, bizonyítani nem tudnám, mégis érzem, kár lenne tagadnom: Anna hovatovább, egyre inkább átkerül a másik oldalra, a lojálisok közé, lám, az előbb vállalta, hogy elmegy és robotol a kommunis-táknak, önszántából talicskázza majd valahol a földet, mint valami napszámos. Amikor kezdődött köztünk a dolog, és lopva szorongattuk egymás kezét, mindent inkább el tudtam volna képzelni, mint azt, hogy egy-szer majd nem értjük meg egymást — politikailag! Úgy látszik, nagyon teleszívta magát Mareš szagával, és most, utólag ütközik ki rajta, úgy lehet, elkezd járni gyűlésekre, s idővel belép a pártba.

Hanem az ironizálás sem ad megnyugvást, az ember azt hitte, megtartja a maga irányvonalát, egyszerűen távol tartja magát mindentől, és vár, vár... No és mi a valóság? Úszunk az árral, képmutatás, csupa undo-rító képmutatás az életem. Hogy többet ne mondjak, ott ülök köztük az üzemi bizottságban, szajkózom a ha-ladó ostobaságokat, de úgy ám, hogy időnként elővesz a hányinger! Tulajdonképpen kezdettől fogva színész-kedtem Anna előtt, sőt később önmagam előtt is, olykor már szinte úgy láttam, haladó ember válik belőlem, ma azonban ismét teljesen tisztán látom: gyűlölöm és gyű-lölni fogom őket, nemcsak a fejeseket, de a kisebbeket is, míg csak mindannyiukat el nem viszi az ördög, csakhogy közben évről évre kisebb a remény, volta-képp már nincs, miben bízhatom még?!

De Annát szeretem, az első pillanatban tudtam, vagy ő, vagy senki! Tán hajdani sikereim hagyományaként könyvelhető el, hogy végül is elhódítottam Annát az öregembertől, akinek bár a szószéken, sőt a mennyor-szágba lett volna a helye, de kommunista volt, s ez adta győzelmem legédesebb fűszerét...

Rágyújt, lassú mozdulattal hanyatt dől — az előbbi szabálytalan lassú léptek lefelé a lépcsőn: Anna lép-

tei... El kellett jönnie ennek a mai kirobbanásnak, már tavasz óta készült, érlelődött valahol rajtam kívül — a hosszú, néma pillantások, hangjának feddő árnyalata, amikor valamit másképp csináltam, mint megfelelt volna túl érzékeny elképzeléseinek... Lehet ezer hibám, mondogatta, de egyet el kell ismerni: van ízlésem... Mintha bizony nekem nem volna! Csakhogy ma — vannak az életben pillanatok, látszólag jelentéktelen, de egész pontosan meghatározható okok, amelyeknél fogva valami lényeges megváltozik, s már soha semmi be nem tölti a két ember közt robbanásszerűen támadt szakadékot. Nem, ezt a mai támadást, amellyel a legérzékenyebb pontján nyúltam hozzá, Anna már nem viseli el...

Amint az már lenni szokott, az egyik baj eszébe juttatja az embernek a többi titkolt baját. Patera fekszik a heverőn, bámulja a mennyezetet, s cigarettája füstje sűrű felhővé változik, nyomasztón rátelepszik a mellére. Az utóbbi időben egyre feszültebb a légkör az irodában... Érzik már a szele, hogy újból igazoló eljárásnak vetik alá az alkalmazottakat. Már a legutóbbit is épp hogy csak megúsztam, az igazgató elkente a dolgot — de hol van már azóta az az igazgató!... Lehet, hogy lapátol valahol, ennek az újnak pedig semmi érzéke a régi jó közmondás iránt, hogy kéz kezet mos... Egyébként valóságos csoda ez a kitűnő hely. Igen ám, de meddig? Az egykori szép időkből maradt tartalékok nem kifogyhatatlanok, roppant gyorsan apadnak. Szerettem Annát, ő szeretett engem, de szerelemmel tartósan még senki jól nem lakott. A szerelem nem tűri a nyomort, Anna meghódítása nem két krajcárba került, s Vojtácskára is ráköltöttem valamit. Úristen, s mire volt mindez?...

Csöngetnek, Patera hirtelen felül, nincs egy pillanatnyi nyugta az embernek! Idegességében Anna nyilván itthon felejtette a kulcsot, de meglepő, hogy máris jön. Patera lázasan törli a fejét, milyen képet vágjon most, a történetek után. Az ajtóban — Vojta.

— Szevasz, Patera bácsi, anyuka nincs itthon?

Patera késlekedik a válasszal. Vojta beront, megy a bélyeggyűjteményéhez, előhúzza a legújabb bélyegekkkel teli celofánzacskót. A kredencben a szokott helyén, a tálban ott a bélyeggyűjtő csipesz.

Patera zsebre dugja kezét, szemét összehúzza. Vojtácska! Az elálló fülű kamasz, aki fokozatosan kiszorított a nyeregből, s én, emeletes hülye, önzetlenül támogatam! Paterát hirtelen vad düh, gyűlölet fogja el, ökölbe szorítja zsebre dugott kezét. Uralkodj magadon, a teremtesít, csak nem alacsonyodsz le egy taknyos kölyök előtt!

— No, mi az, Vojta, mi kellene a Patera bácsitól? Nyilván nemcsak azért jöttél, hogy meglátogass?!...

Vojta kérdően néz fel, kissé szokatlan ez a hang, de ha már maga Patera bácsi adja számba a szót...

— Hát, tudod... nem is tudom, megmondjam-e...

— Mindent megmondhatsz, az alkotmány biztosítja a szabad véleménynyilvánítást.

— A múltkor prima sebességváltót láttam. Azzal felhajtának a legmagasabb dombra is.

— Úgy tudom, keresel.

— Az nem olyan sok. Apuka sose vett volna nekem mokasszint, rém maradi, így hát vettem én magamnak, nézd csak — húzza fel Vojta a nadrágja szárát.

Patera különösebb elragadtatás nélkül veszi szemügyre Vojta új, divatos lábbelijét. Rágyújt, arcán ismét a régi mosoly, csak furán összehúzott szeme ejti kissé zavarba Vojtát. Patera afféle ünnepélyes terpeszállást vesz fel:

— Sebességváltó, hm. Nem gondolod, Vojta, hogy épp elég ideje vagyok már fejőstehén?

Vojta kövé mered. Zavartan áll, megpróbál mosolyogni, de roppant gyarlón sikerül.

— Adok egy jó tanácsot. Van saját apád, szaladj hozzá, s tőle kérj sebességváltót.

— De hiszen apuka nem tudja, hogy van kerékpárom!

— Legalább egyszer már megtudja. Ha megengeded, el kell mennem hazulról — pislant Patera az órájára.

Vojta fehér, mint a fal. Mi történt tulajdonképpen?

— Megvárom itt anyukát... — nyögi ki végre.

Patera mosolyog. A feleségem kedvence! Nem hatotta meg Annát végtelen türelmem, mit mond majd most, ha látja, hogy értek én a kurtább megoldásokhoz is? Hiszen úgymint mindegy már!... Megcsörgeti kezében a kulcsosomót:

— Nincs sem a hónap első, sem a hónap harmadik vasárnapja, és én most nem érek rá.

Botütés. Vojta a száját eltátva, döbbenten nézi Paterát, nem, ez már nem tréfa, de hát az isten szerelmére, akkor mi?...

— Ezt a holmit pedig vidd magaddal — mutat Patera a bélyegalbumra. — Tizennégy nap hosszú idő, időközben kedved támadhat, hogy megnézd a bélyegeidet. Aztán itt a mikroszkóp is.

— De hiszen... de hiszen én ezeket... nem vihetem haza...

— Vidd akkor a zaciba. Nem tudod, mi az? Zálogház.

Vojta botorkálva megy kifelé, hóna alatt az album, a mikroszkóp doboza zajosan nekiütődik az ajtónak. A fájdalom és megaláztatás könnyet facsar a szemébe. Háta mögött kattánva bezárul az ajtó, ez a hang mint-ha felébresztené: a mikroszkópot leteszi az első lépcsőfokra, mert hóna alól kiesett az album, és szétszóródtak az új bélyegek.

9

A hangszóróban megszólal az ismerős hang: az előkészítőműhely személyzetét hívják gyűlésre a szomszédos présműhelybe. Mennek csoportosan, Franta Dufek közelébe kerül, a mester ráteszi kezét a vállára:

— Nem feledkeztél meg róla, hogy ma tízre a bíróságra kell menned?

Á, dehogy! Franta nem felejtette el. Életében először idézik a bíróságra, már hogy is feledkezne meg ilyenmiről!

Az üvöltő prés elhallgat, a pártbizottság elnöke felkapaszkodik a melegítőkemencére, s röviden vázolja, miről van szó: kaptunk egy nagy külföldi megrendelést, el kellene készíteni egy óriási gázturbinát, amekkorát eddig még az üzemben nem gyártottunk. Az üzem vezetősége a túlságosan rövid határidő miatt nem akarja elfogadni a megrendelést, de az üzemi pártbizottság, valamint a szakszervezet azon a nézeten van, hogy a megrendelés teljesítése becsület és a Gépgyár eddigi jó hírének kérdése. Lehetséges a dolog, ha mindenképp előt a segédalkatrészek idejében elkészülnek. Ehhez azonban az kellene, hogy az egész előkészítőműhely legkevesebb három héten át három műszakban dolgozzon, mégpedig úgy, hogy egyetlen gép se álljon még öt percig se kihasználatlanul. Mivel nem lehet annyi embert kivonni más munkahelyekről, a technikusoknak és tervező mérnököknek is oda kellene állniok a gép mellé. Kinek van valami kérdése, s főként: ki jelentkezik elsőnek?

Franta arca lángol az izgalomtól, meghívták a gyűlésre mint magukkal egyenrangút, életében először van gyűlésen — egymaga az inasok közül, mert hiszen az inasok nem dolgozhatnak többet egy műszaknál, sőt az sem teljes nyolc óra! Franta érzi, hogy nem hiányozhatik ebből a vállalkozásból, keresi a tömegben a mestert, Dufekot azonban nem látni, a mindenkinél legalább egy fejjel alacsonyabb Franta hogyan találjon meg valakit ebben a tolongásban!

Nagy izgalmában nem is bírja figyelemmel kísérni, mi mindent határoztak el a rövid értekezleten. Még az emberek fele se tódult ki a széles kapun, máris felüvöltött az ellenforgású gépkalapács azzal az ismert fülsiketítő zajjal.

Franta csoportja visszament a műhelybe, a szerszámkiadó előtt valami izgalom — Franta sírást hall, de nem lehet odalátni, egy csoport ember elállja a kilátást.

— Mi legyen most veled, te tökmag? — teszi csípőre a kezét Libor, pillátlan szemét ráfüggeszti Frantára.

— Természetes, hogy veletek tartok.

— Lehetetlen, tizenkét órás műszakra vállalkozott a csoport, annyi ideig téged nem hagynak dolgozni, négy órára pedig majd nem ugrál be helyetted senki.

Eman, az, akinek hiányzik a mutatóujja, táskájából előhúz egy sonkás zsemlét, s a felét leharapja.

— Visszamész arra az időre a csecsszopók közé — dűnnyögi teli szájjal.

Frantának még a füle hegye is elpirul:

— Talán elrontottam valamit, amióta itt vagyok veletek? ... Talán ... — eláll a szava, nem bír beszélni. Dolgozom, mint az őrült, már csak Dufek kedvéért is ... ne tehessenek neki szemrehányást, hogy fékezem őket! Mennyi időt elpocsékolnak a cigarettázással, meg azazal, hogy a nőkről és a futballról locsognak! Engem a nők nem érdekelnek, én dolgozom, s ha itt a húszperces szünet, tíz perc alatt befalom a kiflit, és máris ott vagyok a gépnél ...

Megpillantja Dufekot, elébe szalad, egy szuszra elmondja neki, ami a szíven fekszik, szeretne dolgozni a turbinán, nem baj, hogy napi tizenkét órát kell majd dolgoznia, az semmi, ha az iskolában töltött időt is számba venné, amikor még odahaza volt, sokkal többet dolgozott napi tizenkét óránál ...

— Erről még majd beszélünk ... — mondja Dufek valahogy bosszúsan, és megy egyenesen Liborhoz. — Véletlenségből nem vételeztetek fúrót ellenőrzőjegy nélkül? Kamilának hiányzik egy egész sorozat.

Libor a fejét ingatja:

— Nálunk most csak Franta fúr. Franta, nem vételeztél fúrót?

— De, itt ezeket, ni. De adtam jegyet, hiszen ott függ a helyén ...

— Már az egész műhelyt végigszaladgáltam — vágja dühösen zsebre a kezét Dufek. — Az istenit, az utóbbi időben itt semmi sem veszett el. Kamila azt állítja, hogy fél órával ezelőtt megvoltak a fűrók.

— Hát Kamila nem tudja, ki járt ott azóta? — veszi elő táskájából Eman a második sonkás zsemlét.

— Azt mondja, Franta — köhint Dufek.

Nyolc szempár mered Frantára. Franta elsápad:

— Én semmi más fűrót nem hoztam, csak ezeket. De jegyet adtam!

A nyolc szempár mozdulatlanul, várakozón mered Frantára. Eman abbahagyja a rágást, de nem nyeli le a falatot. Frantának megnedvesedik a tenyere:

— Én semmit el nem... mit gondoltok? — válik remegővé a hangja. Rémulten járátja szemét a nyolc arcon: hát szabály ez már, hogy először órá esik a gyanú? ...

Eman odafordul az esztergapadjához, és a zsemlét majszolva mondja:

— Hát Kamilának emlékeznie kell... Mit csinálnék én odahaza a fűrókkal, nekünk nincs műhelyünk?! ...

Néhány másodpercnyi csönd, Eman szavainak célzatossága senki figyelmét nem kerüli el, a mester idegességében rágyújt, Frantának már az álla is remeg:

— Én semmit nem loptam el! — ordítja elcsukló hangon.

— Nem állítja azt senki, Franta — gyűri össze Eman a papirost, amelyen a sonkás zsemle volt —, de a biztonság kedvéért mutasd meg a táskádat, mert az egész parti becsületéről van szó ...

Libor lesüti szemét, egy kicsit a fejét is megrázza annak jeléül, hogy nem ért egyet a javaslattal, de hallgat.

— Arra semmi szükség! — szólal meg Dufek. — Franta azt mondja, nem vitte el, hát nem vitte el. A mi műhelyünkben senki sem lop. — Rápislant az órájára. — A teremtsit, a bíróság... teljesen kiment az eszem-ből. Szaladj, Franta, úgyis későn érkezel már!

Franta megijed, de ez hagyján — az a másik rémület nagyobb volt, ha nem szégyellné magát, megragadná a mester kezét, azonban Dufek elfordul, összerántja szemöldökét és távozik. A többiek már ismét ott állnak a gép mellett, hallgatnak. Franta egy pillanatig tétlenül topog a helyén, aztán, mint akit megriasztottak, kirohan a gyárudvarra.

Szalad az utcán, alig győzi kerülgetni a szembe jövő embereket, le-letér a sínekre, csak a fejét töri, hová tűnhettek el azok a szerencsétlen fúrók! Táskáját ott-hagyta az esztergapadon, átkutathatják, most, távollétében! Bármit csinálok, kitehetem a lelkemet, üldöz a bal-cserencse. Azelőtt benne volt a kezem mindenféle ostobaságban, igaz, de ma már semmi rosszat nem akarok tenni, nem csalódhatik már bennem Mareš, dolgozni szeretnék a turbinán. A fiúk mindenekelőtt azt kérdezték, mennyi lesz a dohány, engem a pénz nem is érdekel, nekem csak az kell, hogy majd elmondhassam: a rotor egyik tárcsájának néhány lamellája az én munkám, és ha majd ledolgozom nyolc-tíz hónapot a gyárban, könnyebben felvesznek a děčíni iskolába, ahol tengerésznek tanulnak a fiúk...

Mareš rőt bajusza, nyútt, színehagyott svájci sapkája: ... Ha a magad feje szerint cselekszel, mint eddig, leveszem rólad a kezem, legyen belőled senkiházi naplopó...

Franta lépdél fel a bíróság épületének széles lépcsőjén, az idézőt kezében tartva keresi az ajtószámot, csupa lámpaláz, fél a fekete taláros uraktól, és egy kicsit az apjával és mostohaanyjával való találkozástól is — az utóbbi hónapban mindössze egyszer járt ott-hon, akkor is a lábtörlő alatt találta a kulcsot, a ház tátongott az ürességtől.

Az egyik ajtó mögött zaj, hangok, zörrenések, mint-ha valaki rugdálná az ajtót. Egyszer csak nagy robajjal kitárul az ajtó — szitkozódás és egy hang, mely Frantának nagyon ismerős. Franta megpillantja a mentőköcsis ápolók piros sapkáját, nyomban utána apja képét!

Elsápad, ösztönszerűleg visszahúzódik a mellékfolyosóra, egyebet már nem tehet, hozzálapul a falhoz — a zaj közeledik, a hang elmosódó, szinte érthetetlen mellhang, amilyen az apjáé volt, valahányszor tökré-szegre itta magát. Apját két piros sapkás vezeti, mögöttük még egy rendőr, apja könyökig felfeslett kabát-ujját lengetve kiabál, szid mindenkit. Csirkefogók, gazemberek! — ordítja, s a falfehér Franta görcsösen lapul a falhoz. Lépcsőn megcsúszó vasalt bakancs zaja, elvágódó test zuhanása, női sikoly — s Franta mintegy akaratán kívül, valami megfoghatatlan erőtől késztetve, zsibbadtan megy abban az irányban. A lépcsőn egy gomb, mely apja kabátjáról szakadt le, aztán az ajtón át megpillant a főbejárat előtt egy vaskos, nagy gépkocsit, két altiszt vonszolja apját, aki hol rúgkapál, hol meg túri, hogy lába a járdát súrolja, köp egy nagyot, és a sárga nyáladékot újabb szidalomáradat kíséri — végre benn van a kocsiban, az egyik altiszt felveszi a föld-ről a porban meghempergett kalapját, bedobja utána a kocsiba, aztán bezárul az ajtó.

A rabomobil elindul, Franta a rácsos ablak mögött megpillantja apja szürke, egyszeriben megszelídült ábrázatát — a csoportba verődött bámészkodók már oszlanak. Franta görcsösen markolja a bejáratí ajtó üvegét védő, díszes rácsot — s egyre látja apja szelíddé, meglepetté vált, borostás ábrázatát a toloncautó rácsos ablaka mögött.

Újra ott áll a folyosón az ajtó előtt, mely az előbb akkora zajjal kitárult, s ha történetesen valaki ki nem jön, s be nem küldi, tán sose mert volna bekopogni. De a középütt helyet foglaló, fekete taláros úr hangja kétszeresen barátságos, tán még nem csöndesedtek le teljesen az imént lejátszódott jelenet felkorbácsolta hullámok, épp szomszédasszonyukat, Buriannét hallgatják ki, Frantát egyelőre leültették a padra egy néni mellé, aki valahogy ismerős Frantának — hát persze, az az asszony, akivel már néhányszor találkozott az Ifjúsággondozóban. Franta nyakát behúzva ül a helyén,

nem mer körülnézni, hiszen aki csak itt van, mind tudja: az a részeg, goromba fráter az ő apja volt...

De a jobbján ülő néni ráteszi kezét Franta csuklójára, bátorítás van az érintésben — közben a bíró urak előtt már egy másik néni áll, nyilván a gyermekotthon igazgatónője, azé a gyermekotthoné, amelyben most Jirka és Hanka lakik. Egész alacsonyan repülőgép száll el a házak felett, halkan belerecsegek az ablakok a véletlenül támadt csöndbe, Franta bátortalanul körülpislant a néhány szál emberen, akik a tárgyalóteremben vannak — nem, mostohaanyját nem látja köztük. Megborzong: Jiří öccse és Anna húga sorsáról folyik a tárgyalás a bíróság előtt, s apu olyan állapotban jött — anyu pedig egyáltalán meg se jelent.

Frantát nem is igen kérdezzetik, úgy látszik, a Vališ családban uralkodó viszonyok kérdése eléggé tisztázott, Franta roppantmód örül, csöndes hangon, szemét lesütve mondja el a legfontosabbakat, és csak azt érzi, mennyire nem bír uralkodni keze remegésén. Felolvassák még Mareš igazgató jelentését, Franta alig ért belőle valamit, nem képes felocsúdni, majd ismét kinn van az utcán, minden elintéződött, mindent maga mögött tudhat.

Indul vissza a gyárba. Késő őszi, zimankós idő, Frantának vörös a keze, mint a rák, de nem érzi a hideget. A családjukkal van teli a feje, egyik gondolata a másikat kergeti, emléktöredékek villóznak agyában. Látja anyut, amint késő éjszaka tudj' isten honnan hazaérve nekiütközik hol a szekrénynek, hol az asztalnak, savanykás bűz árad a leheletéből, reggel kezét széttárva, félig meztelenül fekszik az ágyban... Akadtak életükben szebb napok is, egyszer mindnyájan kimentek vidékre, búcsúra, Hanka pöttömnyi kis kócos volt, Jirka pedig még nem is volt a világon; apu eltalálta a szarvast, gumin csüngő majmot kapott érte, odaadta Hankának, anyunak pedig vett egy nagy mézeskalács szívet, anyu eltörte négy felé, ahányan voltak, de apu azt mondta, hogy ő inkább szafaládét eszik vöröshagy-

mával. Frantán rajta volt vadonatúj, oldalt gombos rövidnadrágja; mindenáron savanyú uborkát követelt a hordóból, de a hordó környéke latyakos volt a kicsöpögtetett páctól, nagy mohóságában Franta megcsúszott, elvágódott, csupa sár lett a gyönyörű nadrágja, s apu azon melegében lekevert neki egy nagy pofont. Anyu akkor a mézeskalács szívből az apu részét is odaadta neki és Hankának — ma pedig, amikor a bíróság az édesgyerekeit vette el tőle, meg se jelent...

Franta ballag, nem érzi, hogy hideg van, olyasmit tesz, ami ebben a pocsék időben senkinek se jutna eszébe: leül egy járdaszéli ázott padra. Bíróságilag elrendelt nevelés... Egyetlen fiú sem az osztályukból, senki az utcájukbeli fiúk közül, senki a gyárból — Franta sose hallott még a környezetébe tartozó olyan családról, ahol a bíróság kénytelen lett volna a szülőktől elvenni a gyerekeket... Egy régi délután, amikor anyu már napok óta nem jött haza, s valaki hírül hozta apunak, hogy anyunak albérleti lakása van a városban, és ott férfitendékeket fogad — apu szeme fehérjét elfutotta a vér, rágyújtott egy cigarettára, s a félig kiürült gyufaskatulyát úgy összeroppantotta a markában, hogy rá sem lehetett ismerni, aztán fogta a kalapját, elment, és napokig ivott. Apu örökös feketemunkái, egy ideig rendes foglalkozása, aztán kipenderítés, mert apu a munkaidőt a kocsmában töltötte — a véraláfutásos szeme, az utóbbi időben egyre pöffetegebb, szivacszerű, vörös arca...

„...nyaljátok ki a fenekem!” — kiabálta ma a bíróságon. Az a néni az Ifjúsággondozóból hallotta, de hallotta a gyermekotthon igazgatónője és Burianné is, aztán hallotta a három bíró. „...Gazemberek, csirkefogók!” — ordított a folyosón, és dulakodott a két altiszttel.

Franta ökölbe szorítja zsebre dugott kezét, szemét erősen behunyja. Úristen, én — én nem akarok így élni...

Apu is volt egyszer tizenöt éves, mint én most, és

lakatosnak tanult valahol — s ma zöld tolonckocsiban elvitték valami gyűjtőállomásra, onnan pedig továbbküldik az alkoholisták szanatóriumába.

Ezt nem, ezt nem... Hajókat akarok kormányozni és érteni akarok minden hajómotor megjavításához... Franta ballag, gémberedett keze a zsebében, valami elszántan tiltakozik benne, nem tudja, mi az, de határozottan érzi, a keményen összezárult foga, ökölbe szorított keze a bizonyíték. A jövő ugyan zavaros, nyilván komisz mód nehéz lesz végre eljutnom abba az iskolába, de nem ronthatom el, a világért se ronthatom el az életemet úgy, mint apu és anyu, nem és nem, én hajós akarok lenni... És ha már majd tengerész leszek, pénzt küldök Hankának és Jirkának. Ha anyu ma nem jött el a bíróságra, majd én megmutatom nektek, hogy van még bátyátok is! Hankának veszek Ausztráliában csík nélküli harisnyát, a lányok mondogatták az iskolában, hogy másfajta már nem divatos — hadd legyen majd csinos lány Hanka!

Az igazgatósági épület előcsarnokában Franta megpillantja az ismerős színehagyott svájci sapkát — felragyog a szeme:

— Igazgató elvtárs!

Mareš szertartásosan megszorítja a kezét. Frantával madarat lehetne fogatni, pompás ötlete támad — egy szuszra kiönti a szívét, elmondja a turbinával kapcsolatos bánatát, nem engedik, hogy részt vegyen a munkában, pedig nem tudom, mit adna érte, ha ő is ott lehetne a többi közt, gyűlést tartottak, annyi ember jelentkezett, ő is szíves örömet segítené, de ha nem engedik...

Mareš figyelmesen végighallgatja, bólogat, tekintetét rajta felejtí Franta szakadozott szveterén:

— Mi az, te nem kaptál itt munkaruhát?

— Az internátusban vadonatúj szerelőruhát kaptam az igazgatótól, de olyan szép, hogy kár lenne összemaszatolni...

Franta megáll az óriási vaskapu előtt, amelyen egy

egész vagon átfér, kinyitja a kapu közepébe vágott kisajtót, s belép a csarnokba. Hirtelen összeszorul a szíve, mert eszébe jut a rossz emlékü délelőtti jelenet — de Libor feléje sandítva így fogadja:

— Hát te már megint itt vagy? Hogyhogy nem tettek azonnal hűvösre?

Franta nem tudja, hányadán áll, némán munkához lát.

Libor csak úgy a szája sarkából, mintegy mellékesen mondja:

— Előkerültek azok a fúrók, Venca vitte el a kovácsműhelybe, hogy megélesítsék, amikor a gyűlésre mentünk, az ördög tudja, hogyan felejtette el, a lüke. No persze, nem is csoda abban a gyűlés okozta zűrzavarban!

Franta nem is tudja, hogy vigyorog a boldogságtól, de Libor odavet neki az asztalra egy köteg sablont:

— Láss már hozzá a fúráshoz, egy csomó időt elvacakoltál; ha akkordban dolgozunk, nem számít semmi, nem hivatkozhatunk arra, hogy a bíróságra kellett menned.

Véget ért a műszak, Vojta Kamilával épp most emelte le a targoncáról az utolsó láda új marókést. Kamila valahogy nincs a bőrében, elhallgattatja a tranzisztoros rádió sugározta, amúgy is halk zenét, Tauš felé sandítgat. Az öreg Tauš végre kicsoszog a szerszámjavítóból, ballag fel a raktárba, Kamila odaperdül a hátsó polchoz, ahol a reszelők szomszédságában ott a táskája, lopva belepislant a tükörbe, Vojta mégis észreveszi.

— Szeretnélek megkérni valamire — süti le szemét a leány, Vojtának feltűnik, hogy roppant hosszú a pil-lája, akár a gyerekeké vagy a nagy celluloid babáké. — Kölcsönözhetnél nekem ötven koronát...

Vojta annyira meglepődik, hogy csak egy másodpercnyi várakozás után veszi el Kamila kinyújtott kezéből az ellenőrzőjegyet. Szája szögletén alig észrevehető gúny, a nyári szünet óta Vojta megtanult ironikusan mosolyogni.

— Tauštól nem kértél?

Kamila mutatóujját átdugja munkaruhája gomblyukán, Vojta észreveszi mandulaformára nyírt szép körmét — Kamilánál ez egészen új.

— Épp nem volt nála pénz...

— Aztán miért éppen énám gondoltál?

Halvány pír vonja be Kamila orcáját, nyilván megérzi, dühös lesz magára, de ezzel csak ront a dolgon, most már a homloka is pírba borul...

— Hát... nem tudom... Olyan... olyan... egészen más vagy, mint a többiek, nem beszélsz ostobaságokat... A fiúk ugratnának, elhíresztelnék az egész műhelyben, hogy mit tudom én... Előleg után rögtön megadom.

Vojta összefonja karját a mellén, fölénytudatról árulkodik ez a gesztus. Mind egyformák vagytok, mind egyformák vagytok, egyforma minden nő a világon. Egyetlen célotok, hogy hasznot húzzatok a férfiakból... Kárörömmel nézi a zavarba esett leány nyugtalan kezét, de a piruló homlok kissé megzavarja. Eh, megvan a véleményem a nőkről, nem veszíthetek náluk semmit, támadt hirtelen kedve a kísérletezésre, egyébiránt gondja volt rá, hogy a mozdulatban, amellyel a pénzt átnyújtotta, mennél több megvetés legyen. Kamila betette az ötvenkoronást a zsebébe, a K betű alá, tán eszébe jutott annak a sihedernek a múltkoriban Vojta jelenlétében elhangzott megjegyzése, elfogta Vojta pillantását, újra pírba borult az arca, szinte hallani se lehetett suttogó hangját:

— Köszönöm...

Hirtelen támadt rossz gondolat: Patera... Nem, az után a felfoghatatlan jelenet után Paterától már nem várhatok pénzt, anyukának pedig nincs saját jövedelme... Apuka meg csak annyi zsebpénzt ad, mint eddig, és gondosan ellenőrzi, hogy a gyári keresetemet hónapról hónapra beteszem-e a betétkönyvre...

— Tulajdonképpen mire kell ez a pénz?

— Anyukám holnap lesz ötvenéves. Egészen megfe-

ledkeztem erről, és a legutóbbi fizetésemből cipőt vettem. Anyukám kiszemelt egy szép kékításkát — mondja Kamila szaporán és csaknem szemrehányón. — Anyukámnak veszek ajándékot a születése napjára!

— Azt hittem, hogy szilonharisnyát akarsz venni magadnak! — fintorítja el a képét Vojta, sarkon fordul és méltóságteljesen távozik.

— Vojta! — hallja kis idő múlva a háta mögött. Megáll, s vigyáz, nehogy túlságosan gyorsan forduljon hátra. — Nem jössz egy kicsit pingpongozni? Néha műszak után játszunk, amott a karbantartóban...

Vojta tétovázik, de aztán: végtére is, lejátszom egy szettet, nehogy azt mondja, mit tudom én, aztán megyek a dolgomra.

A szomszédos csarnokban a volt anyagkiadó helyén megmaradt üvegfalú fülkében a fiatalok elhelyeztek két pingpongasztalt. Az egyikén már nyesis a labdát a kovácsinasok. Vojtának eszébe jutnak a Standáék víkendházában lejátszott mérkőzések: no megállj, megmutatom én neked, te fruska, nehogy holmi senkiházinak nézz!

Egy darabig bemelegítenek, Kamila javasolja, hogy játsszanak a szervéért, leütés, úgy suhan el Vojta mellett a labda, hogy a szemével se bírja követni.

— Három szettet, jó? — villan a lány szeme.

Játsszanak, Vojta támad, magában diadalmasan mosolyog, van ugyan egy-két olajfolt a kezeslábasodon, te kis bakfis, de reszeled a körmeid, és munka után rúzsosod a szád, azt hiszed, nem tudom!... Néhány ejtett labda, két-három leütés, aztán máris egy null Kamila javára. Helyet cserélnek. Elvesztettem a játszmat, buta dolog, most aztán csakugyan három szettet játsszam végig, duzzog magában Vojta. De vigyázzunk, ne lássa rajtam, hogy bánt a vereség. Várj csak, majd nézel te mindjárt!... Vojta összpontosítja minden figyelmét és támad. Kamila volélabdákkal védekezik, azokat gyerekjáték leütni. Kamilának már melege van, leveti a kezeslábast, Vojta tulajdonképpen most látja

először szoknyában, mi tagadás, sokkal helyesebb így! Vojta húsz-tizenötre vezet, már a markában a győzelem, leütés — háló! Kamila úgy játszik, mint egy Andreadis — húsz-húsz. Vojta ideges lesz, Kamila mosolyog, ejtett labda, leütés, huszonkettő-húsz!

— Köszönöm! Visszavágó?

Az ajtóban megjelenik egy csomó nevető lány, Vojta elkomorul:

— Mennem kell, majd máskor.

Kamilának nedves az ajka, keble még egyre emelkedik a meggyorsult lélegzettől:

— Akkor szevasz, már azt hittem, hogy lehervadt a bátorságod...

Kamila sebes ritmusban, karcsún, nádszálegyenesen himbálja magát cipője orrán. Vojtának el kell haladnia mellette, nem néz rá, mégis érzi kihívó tekintetét, a hajából áradó székfűillatot. Bevágta maga után az ajtót, odabenn a lányokból kibuggyant a kacagás.

Vojta a szomszédos csarnokokon keresztül halad a kijárat felé. Felhangzik a figyelmeztető tülök, közeledik a futódaru, Vojta mogorván hajol félre a függesztőkampó elől, egész lényét átjárja a lehangoltság. Vesztettem, annyi szent, de hát egye fene, ez csak játék. Különösképpen ez a kicsiség eszébe juttatja Věrkát — gonosz kis dög volt, mégis esténként elalvás előtt többször végig kell gondolnia, hogy is volt, mint is volt... Egyformák vagytok, egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz — a fejemet teszem rá, hogy Kamila se adja meg a pénzemet, csakhogy, drágám, nagyot tévedsz: ha nem guberálsz le az előlegből, legközelebb levonom a fizetésedből, mégpedig nyilvánosan!

Másnap az üzemi iskolán megtartott előadás végzetével Mareš felkeresi Dufekot és kéri, engedje meg Frantának, hogy dolgozhasson azon a bizonyos turbinán.

— Beszéltem már a dologról az üzemi bizottsággal, ki van zárva, az előírások szerint a tanoncok nem túlórázhatnak.

— Csakhogy ez elsősorban lélektani eset. Lehet, hogy szavaim nem elég meggyőzőek, de Franta számára nevelési szempontból ennek elvi jelentősége van.

— Sajnálom, de nem tehetem ki magam a szakszervezeti meg a balesetelhárító technikus zaklatásának. Nem engedi meg a munkarend!

— Értse meg, Franta nem egészen mindennapi eset. Az átnevelődés kellős közepén tart. Könnyen lehetséges, hogy egy ilyen turbina egész jövőjéről dönt!

Dufek tanácstalanul tárja szét kezét. A fenébe ezekkel az esetekkel. Frantának igazán kívánnám, szurkolok neki, de mit tehetek! Védenem kell az üzem irányvonalát, bár ezt az embert nem egykönnyen rázom le a nyakamról, sőt, ha jól meggondolom a dolgot, nem is való, hogy ilyen nyersen bánjak vele: készségesen vállalkozott rá, hogy előad az üzemi iskolán, amikor a gyár senki mást nem volt képes felhajtani. Vagy tán csak azért hajlott a szóra, mert itt a fia? Ugyan — hiszen Frantáért hadakozik, nem a maga Vojtájáért... Fogja hát magát Dufek, és segítségül hívja a munkafelügyelőt, csatlakozik hozzájuk az üzemi tanács előadója is. Mareš elárasztja őket érvekkkel, elemében van, orosz-lánként harcol.

— Megértem magát, elvtárs, de nekünk termelnünk kell, megvan a magunk terve, elsősorban gyár vagyunk, nem pedig nevelőintézet! — vág Mareš szavába a munkafelügyelő, de azért mindhárman akaratak ellenére lassan hátrálnak Mareš előtt.

— Igen, igen, csakhogy az életben valahogy minden összefügg egymással, például a maguk gyárának a terve egy fiúnak a jövőjével, aki tegnap még lopott, de ma már dolgozni akar a turbinán — mondja Mareš, aztán elhallgat. Úgy rémlik neki, visszhangként hallja saját szavait. A teremtsit — hiszen pontosan így beszélne most Vostřejš, aki engem kinevezett óhumanistának. Nem is bocsátom meg neki soha! De hiszen — nem Vostřejš nézeteit szajkózom én itt, a *magam nevében* beszélek! Valamit mégiscsak faragnak Frantából,

anélkül, hogy sejtelmük volna róla. Hm, bárcsak Vojtával is mennének valamire . . .

— Nézzék, barátaim, már az első köztársaság idején is az elesett ifjúság nevelőjeként működtem. Akkor a nyilvánosság semmi mást nem látott ezekben a fiatalokban, mint javítóintézeti csirkefogókat, az emberek megbotránkozva fordítottak nekik hátat. A nemzet akkor az egyedek millióiból állt: az aki bírja, marja elv érvényesült. Ma azonban már tán egy kicsivel előbbre tartunk: a társadalom tagjaiban mégiscsak él némi közösségi tudat, a túlnyomó többség egyet akar, s bizonyos értelemben tán a szívünk is közös. De hiszen, barátaim, ugyanolyan jól érzi azt maguk is, mint én, mindenekelőtt miben kellene megmutatkozniuk ezeknek az új értékeknek: A kölcsönös megértésben, annak tudatában, hogy már nem csupán a magunk televíziójára vagy autójára dolgozunk, hanem egyúttal valami közös cél felé is törekszünk, elvtársak. Rólam azt mondják, hogy prédikátor vagyok, üsse kő: legyen százszor frázisze annak, amit most mondok: Franta a társadalom javát szolgáló munkára jelentkezett, s véleményem szerint ez a társadalom roppantmód felelős Frantáért . . .

10

Didergető vasárnap reggel, Vojta ballag az üzembe, mintha hétköznapi volna. A mindenit, fekhethem még a jó meleg dunyha alatt, aztán olvashatnék, tízkor pedig kezdődik a kötött modellverseny, a srácok az osztályunkból számítanak rám, készültem is, nos, a végén nem leszek ott! A mennykő csapna ebbe a hülye társadalmi munkába — lehet, hogy megnyerném a versenyt a Szputnyikkal, s ahelyett majd végigrobotolom a vasárnapot valahol az isten háta mögött! Persze, azzal toborozzák a jó népet, hogy elsősorban a fiataloknak építjük az üdülőtárat. Jelentkeztek is az inasok

kézzel-lábbal, elsőnek, természetesen, Franta — nyilván agyára ment az a turbinaügy.

A gyár főbejárata előtt ponyvasátras teherautó. No, szervusz világ, belénk fagy a savó! Egy ekkora gyár igazán tarthatna egy rongyos autóbust, ha már vásárnapi robotot követel az emberektől!... Többnyire fiatalok, a vállukon kenyérzsák, jobbnál jobb élcek, nevetés. Egyszer csak Vojta megpillantja Kamilát, a lány feléje tart, félrehívja.

— Tessék, itt az ötven koronád, kösz, ez pedig kamat helyett — nyomkod fagylaltot a kezébe. Vojta védekezik, kis híján lepottyan a fagylalt. Vojta egy kicsit elszégyelli magát, eszébe jut, mennyire fente a fogát, hogy majd szégyenbe hozza a leányt az egész műhely előtt...

— Akkor legalább nyalj bele! — mondja pirulva.

Kamila nem kéreti magát, jókorát harap a fagylaltból. A maradékon ott a piros nyom. Vojta meglepetve tapasztalja, hogy enyhe izgalmat csíhol benne ez a kicsiség, különös örömmel nyalja meg épp azt a helyet. Kamila — aki a műhelybeliek többsége szemében csupán a szerszámjavító nélkülözhetetlen tartozéka, olajfoltos kezeslábas a magától értetődően hozzátartozik a szerszámkiadó ablakhoz —, Kamila itt most egész váratlanul rúzsos ajakkal, divatos gyapjúharisnyában s kurta szoknyában jelent meg. Természetesen, ha festett szájjal lépne be a műhelybe, az öreg Tauš kizavarná nemcsak a műhelyből, hanem az egész gyárból — csak-hogy ma nem a mindennapi műszakra mennek, hanem messzire, valahová a városon kívülre, vagyis voltaképpen kirándulnak. Vojta kutat az emlékezetében: amikor ő munkába állt a gyárba, Kamila műszak után sem festette az ajkát, csak az utóbbi időben vette fel ezt a módit. A múltkor meg találkozott vele, törülköző volt a nyakában — minek ment kezét mosni műszak alatt, hiszen utána úgylis újra összemaszatolta a vasakkal?!

A gépkocsi elindul, Kamila ott ül szemben a padon, s nevet valamin a többi lánnyal. Az első éles kanyar-

ban a lányok nagy visongással ráhullanak a másik oldalon ülő fiúkra. Kamila épp a Frantáék csoportjába tartozó Lojzára pottyán, valahogy sokáig tart, míg kibontakozik a rikoltozó gomolyból. Minden nő egyforma... Vojta kitartóan másfelé néz, hátul a ponyvasátor nyílásán látni, hogyan szaladnak visszafele a külvárosi utcák — a kocsi mögött felbukkan Cirda a százhetvenötösén, kikapcsolja a sebességet, teljes gázzal hajt — Cirda nagy hencegő, mehetne a kocsin a többivel, de neki mindenekelőtt az a fontos, hogy meghajszolja az ócska tragacsát! Végre sikerül is látványos hullámvonalban megelőznie a kocsit.

Felharsan a nóta, a lányok viszik a prímet, a fiúk bátortalanul kontráznak, némelyikük izzadva keresi emlékezetében az egymás után sorra kerülő népdalok szövegét, hát persze, ez nem a St. Louis blues, sem Cangaceiro... Vojta feltűnés nélkül átteszi a Kamilától kapott ötvenkoronást egy másik zsebébe, ahonnan nem veszhetik el. Meglepő ez a sietség: tegnap kapták az előleget, Kamilának ma volt az első alkalma, hogy visszaadja a pénzt...

A kilométerek rohannak, a torkok már egy kissé rekedtek, s a fapad egyre keményebb, mindenki megkönnyebbül, amikor a kocsi rákanyarodik a zötyögő erdei útra, aztán megáll egy füves völgyben a folyó partján. Volt erdei kastély, félig már átépítették társadalmi munkában, vasárnapról vasárnapra itt dolgozik egy-egy csoport a gyárból. A terv szerint már a karácsonyt itt tölti a gyár több alkalmazottja.

Lekászálódnak a kocsiról, a megsárgult őszi fűvön csillog az első dér, a folyó felett ködfátyol fekszik mozdulatlanul, távolabb lobog a tűz, a közeli faluból jött kőművesek gyújtották, akik már virradat óta itt vannak. Az épület bejárata előtt Cirda csillogó Jawája, Kamila igelithuzatjával fedetten... A mester kiosztja a munkát, Vojtát egy kőműves mellé küldi, a lépcsőt kell befejezniök az épület bejárata előtt. Franta a központi fűtés vezetéken dolgozik, Franta az Egyiptomnak

készülő turbina esete óta már nem inas, de Vojta nem irigykedik rá, Franta sokat segít neki, odahaza a kis műhelyükben megtanította egy egész sereg dologra, amikben ő hátul kullogott a többiek mögött. A lányokat valaki bevezeti az épület belsejébe, az ablakmázolásban segédkeznek majd, meg felsúrolják a padlót a már kész traktusban. Hát persze, bent dolgoznak a melegben, a lányok mindenütt protekciósak.

Tízórai. Mindenki kap egy szafaládét, nyárson sütik, pattognak az élcek, remek a hangulat. Libor partija feltűnés nélkül összeség, hat kéz megragadja Frantát, s mielőtt feleszmélne, a magasba repül, a szafaládé nagy ívben a tűzbe pottyan.

— A turbináért, te tökmag! Hó-rukk, hó-rukk! Tudd meg, mi az az esztergályos! — Franta ritmikusan repül a magasba, egyre följebb és följebb, rikoltozás, kurjongatás, Franta visít a meglepetéstől és boldogságtól. Végre abbahagyják, de valahol megszólal egy szilaj hang: — Oda neki, ha már bevettük a kompániából! A folyóba vele! — Vad üvöltés, Frantát vonszolják a folyó felé, Franta komolyan veszi a dolgot s megrémül:

— Ne bolonduljatok, hol száradok meg?!

Ez az érv hat, de hogy az esztergályossá ütés férfiasabb legyen, jelképesen valaki mégis belehárít lábával a vízbe egy fél téglát.

— És most nesze, hogy ne károsodj — nyomja Franta kezébe Libor a maga nyársát a félig sült szafaládéval.

Franta a többiek harsogó nevetése közben huzogatja magára félig elvesztett nadrágját, fél lábáról hiányzik a cipő, valaki eldugta, s hagyják, hogy egy darabig fél lábon ugráljon. Franta a nap hőse, ül egy kövön, pirítja a szafaládét és még egyre liheg — ünnepnap nekem ez a nap, ma avattak férfivá, ma fogadtak be igazán a partiba. Kócos fejében fel-alá futkároz a magasztos emlék, az a nap, amikor megkezdték a tizenkétórászt a turbinán: a nyolc óra leteltével zavarták őt haza, nem hagyta magát lerázni, szívós volt, mint a kullancs, nem találta Dufekot, az öreg Taušt hívta hát segítségül, az

semmiről sem tudott, kivezette Frantát a kapun kívülre — fiatal vagy, mondta, eszem ágában sincs, hogy zaklattassam magam miattad a hivatalokkal! Franta hátulról, a kovácsműhelyen keresztül visszاسomfordált, és megfogta az igazgatóhelyettes kabátujját is, aki eljött, hogy megnézzze, hogyan folyik a munka. Közben megjelent Dufek, valamit beszélt az igazgatóhelyetessel s lopva ráhunyorított Frantára, Franta értett a néma beszédből: Hát igen, Mareš úr... Aztán az utolsó napokban, amikor már szorult a kapca, és rohamosan közeledett a határidő, Franta hozzájutott a hőn óhajtott forgófejes esztergapadhoz is. Nem látott még a világ olyan bonyolult marókést, amelyből nekik egész sorozatot kellett elkészíteniük — s nem egy darab tulajdonképpen az ő műve, Vališ Frantáé, akiről nemrég Eman ezt mondta: Óvakodjatok tőle, elemel mindent, amit lát... Tegnap, amikor megkapták az előleget, Franta kővé meredt a meglepetéstől, álmodni se merte volna, hogy annyi pénz üti a markát. Azt hitte, ha időnként összetorlódik a munka a gyárban, istenigazában rá kell kapcsolni, ennyi az egész. Franta talán ingyen is dolgozna, hiszen neki kitüntetés meg ritkán adódó alkalom, hogy hozzájuthat a forgófejes esztergapadhoz — ez a garmada pénz már igazán nem várt ráadás!

A partiba tartozó fiúk végeztek a tízóraival, rágyújtanak, Eman, akinek hiányzik a mutatójja, külföldi cigarettával rukkol ki, a dobozon tevék és piramisok vannak, Eman valami szerelőtől kapta, aki most jött haza Kairóból.

— Ha már Egyiptomnak melózunk, tán jogunk van hozzá, hogy egyiptomi cigit szívjunk, nem igaz? — mondja Eman, és tréfából megkínálja a lányokat is.

A lányok kuncogva rázzák a fejüket, csak Kamila kacsint a tűzön át Vojta szemébe, szájába teszi a cigarettát, és úgy fogadja a tüzet, mint valami nagyvilági nő. Ügyetlenül szippantgat, igyekszik visszafojtani a köhögést, három ujja közt tartja a cigarettát, közben a kisujja furcsán ágaskodik.

— Zöldfülű vagy te ehhez — mondja valamelyik fiú.
— Le kell szívni a tüdőre, aztán az orrodon ereszd ki a füstöt, így ni!

Vojta döbbenten figyeli, hogyan kezd köhögni Kamila. Még egy kísérlet, Kamila lenyeli a füstöt — hirtelen elsápad, szederjesre vált homlokát és orra tövét verítékpertmet lepi el. Feltűnés nélkül besurran a közeli bozótba.

Dolgoznak, a kőműves pontosan félórás időközökben rágyújt, megkínálja Vojtát is. Vojtának hízeleg a dolog, lám, férfi vagyok már, de cigarettázni tudni kell, vigyázzunk a szippantásra! A völgy felett egy ragadozó madár vitorlázik, a kőműves szerint kánya, a sápadt nap végre utat tör magának és kibontakozik a felhők-ből, elárasztja melegével a völgyet, s bearanyozza az égerfákat, füzeket. A fenyő borította hegyoldalon meg-villan néhány magányos nyírfa, s Vojta — igazán nem tudná okát adni — ebben a váratlan támadt szelíd verőfényben maga előtt látja Kamilát, amint nyesi a pingponglabdát, s szvettére alatt finoman reng kemény, kicsi keble.

Itt a déli pihenő. A mezei úton lassan megérkezik a főzőüst, az egyik kőműves felesége kosárban cipeli a tányérokat. Ebédelnek. Kamila az asztal végén foglal helyet, eszik egy kis levest, a húst felajánlja szomszéd-nőjének, de már újra hangosan kacag, jó étvággal harap bele a buktába, majd amikor az asztal túlsó végén megpillantja Vojtát, egy pillanatra megáll az evésben, képe kidagad a falattól, elpirul, aztán hirtelen felkacag valamin... Vége az ebédnek, valamennyien kirajzanak a szabadba, az alacsonyan járó nap nem nagyon melegít, de a táj csupa arany és bíbor, a kéklő folyó sodrával szemben ott úszik a felhők árnya, s egyszer csak Cirda előkerít valahonnan egy futball-labdát, máris készen a rögtönzött kapuk, és a hiányos két csapat nagy rikoltozással játszani kezd.

Kamila andalogva nekiindul a hegyoldalnak, Vojta feltűnés nélkül követi, illetve ellenkező irányban indul

sétára. Hamarosan elébe kerül a lánynak, megpillantja, amint épp lehajol a földre valamiért. Kamila összerezzen, fejét félig Vojta felé fordítja:

— Nézd, mit találtam! — Egy pompás kései vörös tinorút tart a kezében.

— Barátocskám, az éjjel már dér volt, és lám, hogy állja a sarat! — tapogatja, vizsgálgatja Vojta szakértelemmel a gomba szárát. — Kemény, biztos, hogy nem férges! — Megérinti Kamila hűvös, de villanyozó ujjait, segít megtisztítani a gombát. Kamila kigombolt vászonköpenye alatt ott a szvetter, mely akkor volt rajta, amikor pingpongoztak. Vojtának hirtelen eszébe jut Věrka, de az első eset, hogy az emlékebe nem keveredik keserű gyűlölet — Kamila, az ajka félig nyitva, pirinyó szeplő az orrán, a levegőben az az ismert, megfoghatatlan villogás, a leány haja közel az arcához, a minap érzett székfűillat... Vojta megfogja a leány könyökét, Kamila hevesen felkapja fejét, ijedten kitépi karját:

— Mit csinálsz? — kérdi egy lépést hátrálva.

Csírájában itt a kudarc! Vojta tervszerűen, részleges visszavonulással igyekszik megelőzni. Andalogva sétálnak az erdei ösvényen, Vojta közömbös hangon beszél arról, hogy ma be kell fejezniök és be is kell takarni a lépcsőt, mert megfagy, úgy látszik, az idén a tél nem sokáig várat magára... Könnyedén a lány vállára teszi kezét, Kamila megáll:

— Nem, ezt ne, Vojta... — néz merőn maga elé, ujjai közt remeg a tinorú.

Vojta egyenes támadást indít:

— Azt hittem, hogy... szeretsz...

Kamila arca lángba borul, cipője orrával egy fenyőtobozt igyekszik behárítani a keréknyomba.

— Igen... de nem úgy!

— Hát hogyan?

Kamila sarokba szorult, valahol a közelben megszólal a vörösbegy, Kamila a hang felé fordul, mintha onnan várhatná a megváltást; a madár villanva tovarepül a fenyők közt.

— Sehogyan!

Vojtában feltámad az ingerültség. Věrka nem csinált nagy ügyet a dologból, ehhez képest olyan lány volt, mint a tűz...

— Ne tettesd magad, eleinte minden lány adja a szentet, pedig csak arra utazik mind. Azt hiszed, nem tudom?

Kamila értetlenül, ijedten néz, arcán zavar és bíbor:

— Mire?

Vojta hirtelen úgy érzi, túlontúl messzire ment, de nyomban felüti benne fejét a dac: hallja hát meg, a gyárban sem beszél vele senki virágnyelven:

— Hogy férfival háljon!

Kamila karja lehanyatlik, kissé kinyitja száját, ajka görcsösen remeg, szemét előnti a könny, hirtelen futásnak ered lefele a domboldalon, megbotlik, a tinorú kétfelé törve nagy ívben elrepül. Vojta látja még, amint Kamila lehajol, fölveszi a gomba kalapját, a szárát már nem is keresi, eltűnik egy bozót mögött.

Odalentről ordítózás hallatszik, alkalmasint gól esett. Vojta révetegen néz abba az irányba, kár volt azt mondanom, bosszankodik, még mindig maga előtt látja a leány rémült szemét, sose hitte volna, hogy valakinek így kicsordulhat a könnye. Zsebre vágja kezét, lelkében a csalatkozott vágy s a hódításra indult férfi megaláztatásának keserű íze, düh és valami fájdalomféle, mindenekfelett pedig a kedveszegettség: amikor ide jövet a ponyva alatt szemközt ült Kamilával, jó darabig még örült is, hogy jelentkezett erre a társadalmi munkára. Visszásságokkal teli, bolond egy vásárnap ez: eregethetné a Szputnyikját, biztosan nyerne is, és az egész osztály büszke lenne rá!

Vojta rostálja a kavicsot és keveri a betont. A palló, amelyen ki-be járnak, időnként rugózva meghajlik, amint kijön rajta valaki az épületből. Sosem Kamila az. Kamilának se híre, se hamva, mintha a föld nyelte volna el, Vojta hiába keresi a szemével, nem látja a szünetben sem.

Szaporán sötétedik, a lépcső már kész, odabenn is végeztek a takarítással, megmostak minden ablakot, a mázolók is összecsomagolták már a szerszámot, Vojta a lépcsőn beleütközik Kamilába. A leánynak nincs hová szöknie, még mielőtt tehetne valamit, Vojta erősen megragadja a kezét:

— Ne haragudj, Kamila, nem úgy gondoltam én azt... igazán bosszant a dolog...

Kamila fagyasztó pillantással méri végig Vojtát, kiszabadítja kezét, fejét fölszegei úgy, hogy orrának vonala vízszintes helyzetbe kerül, némán, méltóságteljesen, magasztosan lépdél alá, mint egy hajdani római nő... Valaki közeledik felülről, Vojta megindul szembe vele, nem tudja, miért, nincs ott mit csinálnia.

Már itt se kellene lenniök, de a sofőr elbódorgott valahová. A lányok összebújva sétálgatnak a folyóparton, a fiúk a tüzet oltják. Vojta fülét megüti Kamila hangja, majd csengő kacagása, lám, már újra nevet...

Aztán mennek. Vojtában nem volt elég bátorság, hogy Kamila mellé üljön, egyébiránt Kamila szaporán belevetette magát két lány közti résbe. Vojta hasztalan próbálja szemével áttörni a sötétség falát, csak hangokat hall a kocsisúlsó oldaláról, csupán akkor látja meg Kamilát egy pillanatra, ha valaki cigarettára gyújt, de annak se sok hasznát veszi: Kamila mindig közömbösen elfordítja tekintetét.

Végre a kocsis megáll a gyárkapu előtt. Agyonfagyva, elgémberedve lekászálódznak és búcsúzkodnak. Vojta megszorítja Kamila kezét:

— Jó éjszakát... s ne haragudj már...

11

Az aranyfa első sárga fürtjei ráakaszkodtak a villanegyed kertjeinek palánkjaira, a tavasz általános támadásba kezdett, a nap tűző sugarait nekifeszítette a Štěpánka mögötti hegyoldalnak. Věrka a maga „ker-

tésszövetkezete“ élén szaporán nyomkodja az ásót a földbe. Egyszer csak fölemeli fejét, léptek alatt csikordul a gyalogút kövecse: a bajcos...

— Szevasztok, lányok, jól megy, jól?

Kórusban felelnek, s némi büszkeséggel pislantanak végig „ültetvényükön“, ahogy az igazgató mondogatja. A virágápolás és egyáltalán a kertészkedés erős oldala a Štěpánka nőnemű felének, a fiúkkal szemben harminckét pontos fölénnyel megnyerték a versenyt, a fiúk az ilyesmiben lajhárok — no meg aztán hiányzik ott az olyan vezéregyéniség, mint Věrka.

— Mához egy hétre vendéget kapunk a minisztériumból — szólal meg Mareš. — Ha nincs is ínyemre a dolog, a szokáshoz híven az otthon lakói közül valakinek üdvözlőnie kell a vendéget. Mit gondoltok, lányok, ki legyen az?

Pillanatnyi zavart csönd, majd a többség egy irányba fordítja fejét.

— Věrka — mondja valaki.

Věrka érzi, hogy egy kicsit elpirul, dühös lesz, nagy erővel beledöfi az ásót a földbe, s taligakeréknyi röögöt fordít fel. Eh, ügyetlenség, nem a helyzethez illő viselkedés! Leporolja tenyerét, nem tudja, mit csináljon a kezével, végül is csípőre teszi, egyre komiszabb a helyzet.

— Miért éppen én? — kérdi ajkát biggyesztve, de magában azt gondolja: Csak természetes, hogy én.

— Mert jól jár a kereplőd... Készítsd el a beszédet, hiszen értesz te ahhoz. Aztán majd én belepislantok...

A lányok magukra maradnak.

— De lányok, segítetek majd! — mondja Věrka.

Dolgoznak, a felásott föld gyarapszik, a sor végén egy vézna leányka békétlenül vet egyet a varkocsán:

— No, hiszen egyszerű, mint a pofon! Odaállsz és így szólsz: Tisztelt Miniszter Úr...

— Először is nem miniszter úr, hanem miniszter eltvárs, másodszor pedig buta liba vagy: azt hiszed,

a miniszter nem talál magának jobb szórakozást, mint hogy eljön ide a Štěpánkába és megnézi, tavasz érkezéssel nem ütközött-e ki a szeplő Valikrach kisasszony pofalemezén?

— Roppant okos vagy, fejedbe szállt a dicsőség — mondja csukladozva a vézna leányka. A sértés elevenébe vágott, úgy érezte, nem hagyhatja megtorlatlanul, rá kell pirítania Věrkára a többiek előtt, ha olyan szörnyen felfuvalkodott. Lázasan keresi a megsemmisítő szót, de hasztalan, egyszeriben nagy űr tátong a fejében. — ... eh ... fejedbe szállt a dicsőség! — vágja ki kétségbeesésében.

— Bű, borjú, szénát kéne csak elédbe adni! — törli meg keze fejével az orrát Věrka, a sápadt leányka pedig a többiek harsogó kacagása közepette megsemmisülten elfordul, szemét elönti a könny.

Két óra múlva Věrka kopog Mareš dolgozószobája ajtaján.

— No, mi az, tán kész már a beszéd?

— Nem, hanem szükségünk volna árvácskapalántára.

Mareš rászégezi szemét Věrka kissé hajlott orrára:

— Szaladj akkor a kertészhez és vegyél.

Věrka lélegzet után kap:

— Én? Magam?

— Persze. Miért ne? Nem gondolod, hogy rég elmúlt már az az idő, amikor a kapun kifordulva rögtön megléptél volna?

Věrka arcát rohamosan elönti a forró pír:

— Igen...

— Itt van kétszáz korona, azt hiszem, száz darabra elég lesz. Letelefonálok a portára, hogy eresszenek ki. Szervusz.

Věrka indul, karján a táska. Tán csak valami rossz tréfa az egész, az öreg a portán ráförmed és visszazavarja... Nos, a vén portás előcsoszog odújából, éles pillantást vet Věrkára és kinyitja a kaput. Věrka a portás legkevésbé sem barátságos ábrázatáról azt olvassa

le, hogy Marešnak tán elment a jó esze. De már igaz a dolog, a kapuban a zár újra csikordul — Věrka szabad! Szökés nélkül, törvényesen szabad. Ugyan mi történt voltaképpen?

Még mindig ég az arca az izgalomtól — tavaly nyár óta először került egymagában kívül a kapun: egyedül, egyedül! Furcsamód bátortalanul lép, tétován rakja a lábát, időnként még mindig fordul vele egyet a világ: hát csakugyan meghibbant Mareš? Hiszen — hiszen elég, ha bekanyarodik valamelyik mellékutcába... A szemközti járdán két katona beszélget, abbahagyják a szórakozást, Věrkat nézik. Věrka lassít léptein, odapislant, majd ismét egyenest maga elé néz, mintha a két katona végképp nem érdekelné. Érti hátában a pillantásukat, hátratekint, amint lépdel, ritmikusan ütögeti térdéhez a táskát, riszál egyet a csípőjén, de valahogy ügyetlenül megy neki, eszébe ötlik: Hiszen már nem is értek hozzá, az alatt a háromnegyed év alatt, amit a börtönben töltöttem, teljesen kijöttem a formámból. Aztán még beszédet fabrikáljak! Igen tisztelt elvtárs, üdvözlöm otthonunkban. Nem: szívélyesen üdvözlöm... Vicces dolog: kikerültem a rács mögül, és beszédet fabrikálok.

A kertészet. Věrka belép a kapun, az üvegháznál ott a kertész, odább az ágyáson valami nőszemély görnyedezik fél térdre ereszkedve. Száz darab árvácskapalánta. Majd visszajövök érte... Csak nem vagyok örült, hogy megvásárolok a palántát, és máris szaladok vissza a Štěpánkába, anélkül, hogy egy kicsit körülnéznék...

Megáll egy mozi hirdetőtáblája előtt. Ismeretlen film, Gérard Philipe ismert arca. A sarkon falragaszok tarka elegye — kirakatszekrények — más, új dolgok, gyártmányok... — Věrka úgy érzi, ezelőtt háromnegyed évvel meghalt, és most feltámadt. Csipkerózsika feltámadt halottaiból. Igaz, kijártak sétálni, azóta, hogy az a festő eljárogat a Štěpánkába, három ízben voltak már képkiállításon, útközben be-bepillantott a kirakatokba

is — de most maga van, kedve szerint megbámulhat mindent, nem örködik felette semmiféle nővér. Felkacag, hirtelen ugrik egyet fél lábon, mint valami kis fruska. Megtorpan: a szomszéd kirakat előtt egy fiatalember, a keze zsebre téve, őt nézi merőn. Most elfordítja tekintetét, az árut mustrálgatja, de hiszen ismerjük mi ezt... Věrka is nézegeti az árut, újra találkozik a tekintetük, még egyszer elfordítják a szemüket, s máris baj van, az ilyen játékokban kifejlődött egykori virtuozitás gyorsan visszatér, és a Štěpánka bezárt kapuja egyszeriben sokkal távolabbra került. Věrka a zsebre dugott kezével kifeszíti magán a lenge nyári ruhát, keble bimbóján enyhe nyomást érez, egész bensője megremeg a karton csiklandós érintésétől, hisz ugyanaz a ruha van rajta, amelyben tavaly nyáron lefülelték. A fiatalember pedig most már egész közel áll hozzá. Hajadonfőtt van, s a tavaszikabátja alig ér a térdéig. A nap hevít, mintha már június volna, ám a fickó nyakában magasra bolyhozott sál, mint egy operetténekesnek, aki félti a hangszálait.

— Elkísérhetem?

Věrkának eszébe jut, hogy táska van a kezében:

— Előbb el kell intéznem valamit — néz fel zavartan. Mi van velem, hiszen legalább egy kilométernyire hagytam magam mögött a Štěpánkát, a fene se látna meg itt!... — Egy óra múlva, igen, ott szemben abban a kávéházban, igen, biztosan...

Gyorsan távozik, hátra se néz — meg kell vennem azt a palántát...

Női fodrászat, széles ablak, Věrka futólag belepislant a reklámtükörbe: a ruhám még csak hagyján, de a fejem... A szent... hiszen úgy festek ezzel a kormos végű lenhajammal, mint valami fekete-sárga bohóc. Így igazán nem mehetek randevúra!... Száz darab palánta. Mennyibe kerülhet? Egyötven, két korona?... Az ördögbe is, ha a kétszáz koronából elveszek tízet, észre se lehet venni, aztán épp majdnem üres az üzlet.

— Hajvágást kérek. Fiúsrá.

— Hogyan, kérem?

— Fiúsrá. Rövidre, no. Egészen rövidre! — csóválja a fejét bosszúsan Věrka. Micsoda mulya teremtés ez, az istenért!

Alig telik bele negyedóra, Věrka újra az utcán. Megelégedéssel nézegeti magát ismét a tükörben, kacéran hátrább lép. Ami a színt illeti, hál' isten, újra a magam bőrében vagyok, végleg megszabadultam attól a fekete szörnyűségtől. Micsoda vicces lesz — az a jampi meg se ismer! ... A palánta!

Věrka ballag vissza a kertészhez, hirtelen kővé me-revedik: az ismert széles állkapocs, a nap sugarait vakító visszaverő tar koponya — mielőtt bármit is tehetne, ott áll előtte Peša elvtárs. A kopasz férfi ujjával megérinti meredek homlokát, mintha nem hinne a szemének:

— Az isten szerelmére, mit keresel te itt?

— Palántát megyek vásárolni.

Peša értetlenül pislant a Věrka kezében lévő táskára — Věrka máris ott érzi nehéz kezét a vállán ...

— No gyerünk! ...

— Mit akar, hová? — veti meg lábát Věrka, lerázza válláról Peša kezét, hiszen ellenkező irányba akarja vezetni, vissza a Štěpánka felé, és a fogása sem valami barátságos, Věrka jól ismeri, csakhogy akik alkalmaz-zák, egyenruhát viselnek. — Mareš elvtárs személyesen küldött, és adott kétszáz koronát a palántára — nyúl a zsebébe, és Peša szeme elé tartja a pénzt.

Peša meginog, egyik lábáról a másikra áll.

— Ha nem hiszi, hívja fel telefonon Marešt, majd az megmagyarázza magának — teszi rá a kellő hangsúlyt a mondat végére Věrka, és sértődötten kisimíttatja vállán a ruha gyűrődését.

Peša meg sem ütközik azon, hogy lám, Věrka elhagyta Mareš neve mellől a titulust, egy darabig nyilazza szemével a leányt, majd hirtelen legyint, de ez nem Věrkának szól: nyilván felülkerekedett benne a Mareš elleni düh.

— A kertésztől egyenesen haza! — mordul el és távozik.

Věrka utána fordul és fűgét mutat az ölnyi széles hátának.

Ballag a kertészet felé, egyre lassabban lépdél, aztán megáll. Ostobaság, csak nem megyek randevúra földdel teli táskával. Különben is minek lenne most már a palánta, ha nem megyek vissza a Štěpánkába?! Űristen, egészen meghűlyültem abban a bolondokházában... Az eretnek gondolat akkora súllyal nehezedik rá, hogy megdöbben. Az ég szerelmére, nem tehetem ezt Marešsal, elég borsot törtem az orra alá, egyszer már kis híján belegebedt, mi lesz, ha az én hibámból végleg megűti a guta?! Maga elé képzei Marešt, amint elsápad, rőt bajusza remegni kezd, az asztalra támasztja könyökét, és ősz fejét tenyerébe hajtja... Věrka meglassítja lépteit, a táskát szinte a földön vonszolja... Mi az, mi van velem, mióta érzek részvétet a bajcos meg a hozzá hasonlók iránt?

Az utca felett repűlűgép bűg, karcsű sárga vitorlást vontat, Věrka nézi, hogyan emelkedik csavarvonalban mind magasabbra a várost szegélyezű erdű fűlé. Věrka megy, és egyre borűsabb az arca, amott jű messze már vakítűn villog az áprilisi napsűtésben az űvegház fedele... Mi törtűnt tulajdonképpen, hogy már nem gyűlűlűm a bajcost — sűt olykor az az érzűsem, hogy jű barátok vagyunk? Nem, az istenűrt, nem, az lenne a legnagyobb tévedűs, ha bedűlnűk neki, ellensűg az mind a gyermekotthonokban, hívűák Péternek vagy Pálnak, egyik tizenkilenc, a másik egy híján hűsz, a bajcos csak egy kűzűlűk. Igaz, szűletűs napomra felpiszkálta a lányokat, felkűszűntűttek, cukortartűt kaptam Karlátűl, no de hiszen ez szokás — csakhogy amikor este felnyitottam a tartűt, találtam benne egy cédulát, amelyen a bajcos szeműlyes jűkűvűnsűga volt, továbbű kifejezte azt a reműnyűt, hogy ez az utolsű szűletűs napom, amelyet a Štěpánka falai kűzt tűltűk. Őrdűg tudja, mi lelt akkor, hogy a cédulát olvasva el-

bőgtem magam, persze másnap már minden a régi volt, Marešnak se rebbent a szeme sem. De azt a cédu-
lát Věrka máig is őrzi — hisz tulajdonképpen az első
levél, amit életében férfiembertől kapott.

Věrka megkérdi valami asszonytól, hány óra — ne-
gyedóra múlva találkája van a kávéházban azzal a fiú-
val. Most már aligha járná meg addig a kertészetet,
majd utána... Ugyan mikor? — ötlik eszébe. Mikor
utána? Jézuskám, hogy oldjam meg a dolgot?... Men-
jek előbb a templomba és imádkozzam a Jézuskához?
Az nem ad nekem tanácsot! Ha megszólalna ott az ol-
táron, biztosan nem küldene randevúra, nem adná rá
isteni áldását... Igen Tisztelt Elvtárs, szívélyesen üd-
vözlöm Önt a Štěpánkában, s kívánom az összes lány
nevében, hogy érezze itt jól magát, mint mi... Nem,
ez egy kicsit borsos tréfa lenne, ilyesmit nem enged-
hetek meg magamnak még egy minisztériumi úrral
szemben sem. Kihagyom azt, hogy „mint mi“. Aztán azt
sem illenék mondanom, hogy „a Štěpánkában“, ez csak
afféle tolvajnyelvi szó, egy minisztériumbeli nagykutya
számára ez zárt intézeti nevelést adó gyermekotthon...

De megkergültem? Miféle beszédet fabrikálok itt?
Üdvözlje azt a pasast maga a bajcos! Kezembe nyom
két darab százast, és elküld árvácskapalántáért! Akkor
már azt is megtehetette volna, hogy kikísér a kapuba és
így szól: Nagyon örültem, Daniel kisasszony, ezennel
búcsúszom öntől, sok szerencsét az életben!... Věrka
szeme előtt felidéződik a jóvágású legényke; pénzes
fickónak látszik, először is kaszinótojást és feketekávé-
rendelet, a nyomorult Štěpánkában nem jut hozzá az
ember a világnak e jobbféle dolgaihoz. Aztán követke-
zik a mozi — Věrka ott ül a fiúval a leghátsó sorban,
ropogtatja a csokoládébonbont, érzi a sötétben a fiú
izzó pillantását, valami elkerülhetetlen van a levegő-
ben, a fiú lélegzete egyre közelebbi, s karján a szorítása
mind erősebb — hátul a támlán és vállán is ott a ke-
ze, ő még mindig ropogtatja a bonbont, de valahogy nem
érzi már az ízét, a légkör telítve árammal, mint annak

idején az iskolában fizikaórán, amikor a tanító forgatni kezdte a dörzsvillamossági gépet, igen, a légkör robbanásig feszült — aztán a remegő kéz végre nekibátozódik, elindul lefelé a nyakán, egyre közelebb a kivágáshoz, a másik pedig megfogja a térdét — Věrkának meg kell állnia, egy pillanatra behunyja szemét, édes bágyadtság járja át, meggyorsítja lépteit, a kávéház ott valahol elől olyan, mint a mágnes, mennél közelebb jut hozzá, annál nagyobb a vonzóereje...

Peša utolérte Mareš a lányok épülete felé haladtában.

— Találkoztam Věrkával a kapun kívül. Csakugyan igaz?...

— Igaz. Miért ne lenne?...

Az első pillanatban Peša mintha megkönnyebbült volna. Egész úton korholta magát a megbocsáthatatlan könnyelműségéért: ha netán lépre mentem annak a kis bestiának, halálom napjáig le nem mosom magamról a szégyent. De lassan felülkerekedik benne a megbotráncozás, szétveti oszlopszerű lábát, s tenyerével letörli a verítéket kopasz feje búbjáról.

— Egy ilyen dörzsölt kis ringyót kiküld a városba, s ráadásul a markába nyom kétszáz koronát. Hát én erre nem találok szavakat!

— Mert nincs hozzá érzéke, kedves Peša. Nem süttünk ki itt semmi újat, amit már előttünk meg ne tett volna Makarenko. Tudja, ki volt az?

Úgy tetszik, Peša nem hallotta a kérdést.

— Amióta itt vagyok, soha senki még ilyet... vagyis hát ilyesmi még elő nem fordult. Pardon, maga itt a főnök, de már megbocsásson, ez ellene mond a józan észnek, vagy pedig én vagyok teljesen bolond.

Mareš egy kicsit hátrább lép Peša rossz lehelete elől:

— Nem ismeri véletlenül Viktor Hugo Nyomorultakját?... Ha ismerné, tudná belőle ezt: Ha a fegyencet úrnak szólítja az ember, ugyanaz, mintha a szomszédnak egy pohár vizet adna.

Peša tétován néz Marešra, nem sikerül rögtön meg-

találni a mondottak és Věrka közti összefüggést. De azért tagadón rázza a fejét:

— Ha Věrka visszatér, eljövök és bocsánatot kérek magától...

— De akkor hatig jöjjön, hatkor hazamegyek. Viszontlátásra — bők mutatóujjával Mareš a halántékához és távozik.

Věrka közeledik a kávéházhoz. Ott a széles ablakok mögött hamarosan feketekávét rendelnek magamnak és ünneplésül rumot töltetek belé. Egyszer egy partnerom rendelt, nem volt valami jó, de ha az ember a szabadságát ünnepli, rum kell a kávéba, s valamit csak kibírok!

Útkereszteződés, gépkocsik, villamosok — egy idős ember, arcát kérdőn feltartva, botjával kocogtatja az utcaburkolatot, s egy robogó épp hogy csak el nem üti. Az öreg félig felemeli a botot, s felháborodva karattyol valamit a robogó után. Nem vak, de jó is, mert Věrka tudj' isten, mi okból nem szívlelheti a vakokat. Ez az öreg valahogy rokonszenves bácsi, Věrka belekarol és vezeti. Egy korosabb asszonyosság dicsérő mosollyal veszi szemügyre, s arcáról ilyesmi olvasható le: Bár ilyenek volnának mind a fiatalok!... Věrkan elárad a nemes cselekedet szülte, felemelő érzés — szakasztott ilyen megható történetet olvastak valaha az iskoláskönyvükben, csak hogy ott az öregember természetesen vak volt! Věrka összerezzen: az öregember kabátja zsebében pénztárca. Az öreg megszokott apró lépteivel kocog, s Věrka szilárdan fogja a karját. Szemét folyvást vonzza valami a zsebhez. Miért nem dugja jobban el a pénzét, miért tartja annyira szem előtt? Nem, az istenért, ezt már csak mégsem!... Már átjutottak a szemközti járdára, Věrka fülében ott zsonganak a köszönő szavak, a kopogó bot távolodik a járókelők sokasága közt, s Věrka szaporán halad az ellenkező irányban. Időnként szinte fut, befordul a sarkon, s úgy érzi, talpát égeti a járda — végre kifulladásra megáll, és csak most sötétedik el a szeme előtt: az üres táská alján a fekete

pénztárca. Lassú léptekkel halad, és a kopottas pénztárca ott fekszik — miért tartotta olyan bután szem előtt! Nyilván csak a szokás hatalma tette, Věrka voltaképpen nem is tudja, hogy történt meg olyan gyorsan — nem, itt valami nincs rendben, miért mosolygott rám úgy az az asszony... Věrka tanácstalanul megáll, kinyitja a pénztárcát, hirtelen összezárja, még mielőtt belenézett volna — hallja, amint tompán lehull a táska fenekére.

Ez nem volt tiszta dolog, nem bizony... Valahányszor ilyesmi sikerült neki, Věrka szaladt a templomba, hogy köszönetet mondjon a Jézuskának. Amott, ni, a tér túlsó oldalán templom, a párkányzata tele galambbal. Věrkában nincs elég bátorság, most az egyszer biztosan szemrehányón nézne le rá a Jézuska a keresztről... Mi jutott eszembe? Közönséges útonálló vagyok... Ha legalább bosszúból tettem volna... ha mondjuk valami vén kujon az illető, aki bután szemtelenkedik, de hiszen az egy magatehetetlen vén bácsi volt, kopott kabátot viselt, ki tudja, mennyi a nyugdíja — úristen, ennek a dolognak nem volt meg a sportszínvonal, erre képes lenne bárki... bármely utcai csavargó...

Váratlanul, minden összefüggés nélkül eszébe jut egy délelőtti. Vagy két hete történt: ezúttal valódi mandulagyulladással feküdt, annyira fájt a torka, hogy nyelni se bírt. Reggel Mareš bekukkantott hozzá. Nem is igen válaszolt neki, fájt a feje, s délután — alighogy sikerült elszunnyadnia — megjelent a hálóban két férfi, s ágyastul odábbcipelték az ablaktól. Csak természetes, hogy leteremtette őket, hanem az idősebbik nem hagyta annyiban a dolgot:

— Fogja be pici száját, kisasszony, a főnökük akkora zríit csapott nálunk az üzemben, hogy ott kellett hagynunk csapot, papot és rohantunk ide...

— Miért?

— Hát... hogy azt mondja, beteg itt egy lány, nagyon rosszul van, hogyan gyógyuljon meg olyan jégve-

remben. Kicsalta volna a borjút a meddő tehénből, annyit beszélt a vezetőknek...

Věrka újra ott látja magát a betegágyon, amint nem tud mit mondani, fél óra múlva a radiátorok sugározták a meleget, s Věrka akkor este, mielőtt elaludt, feltette magában, hogy másnap köszönetet mond Marešnak, de aztán, amikor reggel Mareš egy pillanatra benézett, egyetlen szó se jött a nyelvére.

Különben, vet egyet a fején most, amikor eszébe jut az eset, Mareš csak azt akarta, hogy rendben legyen a fűtés, ennyi volt az egész.

A toronyóra négyet üt, a fickó vár a kávéházban — Věrka lassan elindul visszafelé. A fenébe az ilyen gondolatokkal, nem vagyok én apáca, akinek rózsafűzér lóg a derekán! Lehet, hogy néhány százas van a pénztárcájában, az első időre megment a gondoktól, aztán meg majd csak lesz valahogy, még mindig volt valahogy, a férfiak szívesen fogadják oltalmukba az elhagyatott leányokat.

Miért, tulajdonképpen miért tettem? Hiszen itt a palántára kapott pénz, százkilencven korona ugyan nem valami nagy vagyon, de kezdetnek nem a legrosszabb. Věrka egyre lassabban lépdél, az egymás mellett sorakozó kirakatok üvegében ott vonszolja a tükörképét: kurtára nyírt lenszőke haj, mintha nem is az én fejem volna — ott ballag velem párhuzamosan, mint figyelmeztetés, mint rossz lelkiismeret, nem akarok odanézni, de muszály: ott az a leány, aki meglopta a szegény öreget. Egy darab homlokzat, nincs benne kirakatüveg, hál' istennek, jaj, de megint csak itt a kirakatok, megint ott a tükörkép a táskával, és a táskában...

Világéletében nem esett meg ilyesmi Věrkával. Mi lett velem? Úristen — ennyire meghülyítették az otthonokban...

Négy óra öt perc, legfőbb ideje már, hogy menjek, a fiú vár, elmegyünk valahová szerelmeskedni, s mindenről megfeledekzem. Rögtön, rögtön... Nem lehet nagyon messze az az ember, hisz alig vánszorog. Azt

mondom neki, hogy épp odanéztem, amikor kiesett zsebéből a tárcsa, vagy pedig átvezetem még egyszer az úton és visszalopom a zsebébe a tárcát. Nem, inkább bele se nézek, hátha sok pénz van benne, ki tudja, lenne-e aztán erőm.

Věrka meggyorsítja lépteit, itt az a sarok, abban az irányban ment az öreg. Věrka fut, zöld kalapot visel az öreg, a kalap szalagján fogazatszerű zsírfolt, rögtön ráismernék. Věrka szeme fürgén jár, szondázza a mellékutcákat, a villamosmegállókat, az átellenes járdát. Rohanni kezd, nem olyan rég volt — vagy tán felszállt a villamosra? Bekanyarodik a mellékutkába, az úttest közepén üget, hogy jobban rálásson mindkét járdára — kedveszegetten visszatér, verítékezik a sietségtől, meg is feledkezett már a kávéházban várakozó fiúról — már a negyedik mellékutcán fordul be, de hasztalan, sehol semmi. Bizonyára itt lakik az öreg valahol a közelben, rég hazaért, hiába keresi. A főutcán lohol még egy darabig, bepislant a boltokba is, sehol egyetlen zöld kalap, de lám, amott a járókelők tömkelege közt feltűnik az ismert bot, Věrka szíve nagyot dobban, ó, nagyszerű, nagyszerű, Jézuskám, kapsz tőlem egy koronát, de nem az öregéből, tán kettőt is, nem, egyet te kapsz, egyet szent Antalka — Věrka kővé mered: egészen más ember kezében a bot, az illető farkaskutyát vezet pórázon...

Lihegve nekidűl egy ház falának, egy pillanatra behunyja szemét, nyilallást érez az oldalában, csüggetően meggörnyedt. Most aztán mitévő legyek? Süllyedjek odáig, hogy átadom a pénztárcát az első hekusnak, akivel összeakadok? Nem, Věrka halálosan gyűlöli a világ minden rendőrért. Akkor hát loholjak egészen a város közepére, a talált tárgyak ügyosztályára? Věrka vánszorog visszafelé, érthetetlen módon elfeketült előtte a világ. Akaratlan belerúg valami kövecsbe, a kő az út közepére hull le. A bősztől futásban agyonizzadt fehérenemű didergetőn tapad a bőréhez — vigyen az ördög, te fickó, nem megyek utánad a kávéházba,

nem érdekel már semmi, fűtyülök mindenre, ha kilenc hónapi börtön után ez a váratlan szabadság ilyen szörnyen hamis! . . .

Lenn, egészen a mélyben valami még keveredik ehhez a fanyar hangulathoz, Věrka nem tud eligazodni rajta — a bajcos szenteskedő szavai jutnak eszébe: Nem gondolod, hogy rég elmúlt már az az idő, amikor a kapun kifordulva rögtön megléptél volna? . . .

Már megint itt az ismerős üvegház. Mi történt tulajdonképpen, hogy a szabadságom a város és a kertészet közötti esztelen futkározássá változott? Věrka belép a kertészetbe, a száz palánta máris a táskában, fél füllel hall valami szaktanácsot, meg se kísérli az alkudozást, hogy valami maradjon a pénzből, tudja már, hogy mindennek vége, ez alkalommal a szabadsághoz vezető útján olyan nem várt, ismeretlen ellenségbe ütközött, aki rosszabb, mint minden igazgató, nevelő és sonnyboy együttvéve, azokkal szemben mindig feltalálta magát, erre azonban egyáltalán nem készült fel, veszedelmes ellenség ez épp annál fogva, hogy új és meglepő, a legcsekélyebb tapasztalatai sincsenek vele.

Lám, egyáltalán nem találja különösnek, hogy balag szépen vissza a Štěpánka felé. Tán nem is tehetek róla, lehet, hogy valaki . . . hogy is hívják? . . . Állítólag vannak, akik csak ránéznek az emberre, aztán engedelmesen megcselekedszük, amit lélekben ránk parancsoltak — elültetem még ezt az árvácskát, aztán rögtön meglépek, a bajcos megbízik bennem, ha egyszer kiküldött egymagamban, kiküld másodszor is, az a fickó pedig nem is volt valami különös, afféle tejfellesszájú kamasz, az állá tele bibircsókka, alkalmasint viszketett neki, mert folyvást odakapdosott, és egy kicsit dadogott is, többet érnek az idősebb fiúk, azoknak nem remeg a kezük, s néha — legalábbis mielőtt sor kerülne valamire — olyan ötletesen beszélnek, hogy az ember kedvére kiröhögheti magát, azonkívül a pénzük is rendszerint több.

A kapus kimereszti a szemét, mintha nem hinne

saját magának, meglepő gyorsan beteszi Věrka után a kaput, hogy oda nem csípi a sarkát. Věrka lassan ballag a sárga épület felé, lelkét hirtelenében valami süket csend, afféle halott, hullamérges üresség üli meg, s elfogja valami eddig ismeretlen szomorúság, mintha egy végeláthatatlan, sivár pusztaság kellős közepén állna, márpedig Věrka mindig inkább a dombokat szerette, legalábbis képen. Nem, senki nem ígézett meg, valami érthetetlen tévedés történt, valamit szörnyűmód, jóvátehetetlenül elpuskáztam, legszívesebben levetném magam arrcal a fűbe és kínomban, dühömben beleharapnék.

A folyosón Marešsal találkozik. Mareš a pilláját se rebbenti, csak gyöngén, alig észrevehetően meginog a lábán, mint amikor a félhomályban lefelé menet várunk még egy lépcsőfokot, ami már nincs. A szeméhez kap és a világ legközönyösebb hangján mondja:

— Na, veled aztán jól elbántak! — Hozzányúl Věrka kurtára nyírt, lenszőke hajához, s egy pillanatra megpihen a keze, közben tudj' isten, mi okból behunyja szemét, aztán Věrka hallja, amint mondja neki, hogy a palántát egyelőre tegye be az üvegházba, aztán siesen a csarnokba „állampolgári körre“, a többi lány már ott van, már csak ő hiányzik.

Alig fél óra múlva kopognak Mareš ajtaján. Peša lép be nagy zajjal, és kínálás nélkül leül. Mareš némán elébetartja a cigarettatárcát, Peša rágyújt.

— No hát eljöttem — mondja, és konokul másfelé néz, a viláért se fejezné be a megkezdett mondatot.

— Ha csak azért jött, fölösleges volt fáradnia.

Peša egyre szaporábban szippantgat.

— Lehetséges, hogy nem egész helyesen fogtam fel a dolgot... — szólal meg végre.

Mareš hosszan néz rá, s tekintetéből hiányzik a várt diadalérzet, de a kedvesség is. Peša jobbával veregeti le a cigarettáról a hamut, noha erre semmi szükség, baljával pedig körülsimítja feje búbját. Addig-addig veregeti a hamut, hogy eloltja a cigarettát, meglepetve

eszmél rá, mit művelt, lecsípi a cigaretta kormos végét és újból rágyújt.

— Hát magának teljesen mindegy, hogy vélekednek magáról mások? — tör ki magából hirtelen meglepően támadón.

— Az nem is annyira fontos — dűl hátra magabiztosan Mareš a fotelban. — Az a lényeg, hogyan vélekedünk mi magunk önmagunkról.

— Nem szeretném, ha azt hinné, hogy én magát... hogy valamiképp folyton maga ellen vagyok...

— Nyugodjon meg. Nem gondolok magáról semmit, ami sértené. Olyan, amilyen. Sőt, becsülöm az egyenességét. Van egy kínai közmondás: Aki a hátam mögött megszól, az fél tőlem, de aki a szemembe dicsér, az megvet.

— De hiszen én magát... — Peša nyelve megbénult, kezével önkéntelenül borzolja tarkóján a gyér hajzatot.

— Nem fontos, hogy mit érez irántam. És ha már a kölcsönös őszinteségnél tartunk: engem csak az érdek, hogyan bánt a gyerekekkel. Nem vezeti magát rossz szándék, csak olykor helytelenül cselekszik.

— Hogyhogy?

— Makarenko vaskos könyvei kétféle módon használhatók fel: igyekszünk belőlük okulni, vagy pedig fejéhez verjük ezeknek a kis delikvenszeknek. Alapjában véve roppant egyszerű dologról van itt szó, noha maga szerint nyilván túlon túl idealisztikusan hangzik is: a fiatal lelket, csakúgy, mint a felnőttet, nem azzal javítom meg, hogy unos-untalan tányérjára rakom a hibáit; ismeri ő a hibáit nélkülem is. Ha egyáltalán megvannak benne a javulás feltételei, az erényeiről kell vele beszélnem, azokról az erényekről, melyeket én segítettem benne felfedezni.

— Minden nagyon szép, csak hogy egyes példányokon nem fog más, mint a nyakleves.

Mareš szánakozva bólogat:

— Hm. Nem művészet, nem is érdem, ha jól bánunk azokkal, akik szelídek, mint abarány. Hanem a nyers,

dacos, verekedő, erőszakos természetű fickók és érzéketlen szívű, ravasz lányok irányában kell megmutatnunk, hogy nem ingyen fizetnek bennünket.

Peša feláll, hátrateszi a kezét, és homlokát ráncolva ide-oda jár a helyiségben. Megáll egy lépésnyire Mareš előtt:

— Végeredményben maga egész rendes ember lenne. Hanem a hiúsága...

— Szolgáljon vigasztalásul, hogy minden hiúság megbosszulja magát a földön — vet éles pillantást Mareš Pešára. — De maga, ha csak egy szemernyi emberismeret is van bennem, úgy érzem, azért jött hozzám, hogy ebben a gyerekek közt kialakított magányban barátságos, biztató szót halljon. No, hát biztosíthatom, hogy sokkal rosszabb nevelőkkel is találkoztam már életem során.

— Tulajdonképpen mit kifogásol bennem?

— Inkább hiányolok valamit: hiányolom az érdeklődést, szakmaszeretetet, rajongást. Ez nemcsak a maga esete. Nézze, kedves Peša, mi tudvalevően olyan nemzet vagyunk, mely gazdag nevelőhagyományokkal bír, az egész világ mindig kalapot fog emelni Komenský előtt. De mintha lassanként kimúlt volna a hajdani falusi tanítók szelleme. Ismertem egy ilyen tanítót, csupa véletlenségből az apám volt. A negyvenöt házszámot számláló falucska kétosztályos iskolájában Arisztotelészről, Rembrandtról, de ugyanúgy Purkyňéről, Alešről és Smetanáról beszélt a mezítlábas gyerekeknek. Hatvan diákjából ötven gyakorló zenész volt, s míg a kecskéket legeltettük az erdő alatt, huszításdit játszottunk, csak hogy mi tudtunk egyet-mást a huszításról, s a haza valóban a szívünkben élt... A mai nevelők és tanítók inkább ésszel vezetik az ifjúságot, de még azt is a felülről kapott tantervek és irányelvek korlátai közt. Természetesen nem minden tanító és nevelő ilyen, de van belőlük számtalan. Sokakból mintha kivészett volna a fantázia, az individualitás, az egyéniség ereje, mely annyira jellemezte a letűnt korok tanítóit,

akikről még harminc esztendő távlatából is tisztelettel emlékeznek meg volt diákjaik.

Peša kezdett fel-alá sétálni a helyiségben, hirtelen úgy érezte, hogy az az ember ott az asztalnál szívós ellenfél. Valamikor Peša mint őrmester hivatásszerűen ordította az alárendeltjeivel, feljebbvaló előtt pedig, ha csak egy csillaggal viseltek is többet nála, vigyázzba vágta magát. Katonának érezte magát mindig, s azóta, hogy megvált a hadseregtől, lelke mélyén megvetette a civileket, s a rabokon vaskézzel uralkodott. Azonban most, egész érthetetlen módon, mint derült égből a villámcsapás, élesen, egyértelműen kirajzolódtott agyában a felismerés: Ez az igazi tiszt. Megvan benne az a kielemezhetetlen valami, ami megvan a jó parancsnokban, akit ellentmondás nélkül követnek a katonák, noha történetesen nem bálványozzák is.

— Nagy kár, Peša, hogy tökéletes nevelőintézeteinkben egyre több az olyan nevelő, akiből hiányzik a legfontosabb, a védenek iránti szeretet...

Peša kezét hátul összekulcsolva rója az irodát. Zavarban van, de a zavar okát nem is Marešban, hanem önmagában találja. Hisz tulajdonképpen mindig szükségem volt rá, hogy egy erőskezű ember álljon mellettem, csak parancsokat tudtam teljesíteni. Mráz idejében magam uralkodtam a Štěpánkában, de nem voltam, nem lehettem elégedett: hiányzott az igazi főnök... Hát igen, így áll Peša önmagával, de azért még mindig nem hódol be, itt van köztük Mareš gyakori gunyorossága, elviselhetetlenül kíméletes, semmibe vevő magatartása...

— No és maga úgy véli, amit maga tesz, az a szeretet, ahogy viselkedik, úgy van jól?

— Mire gondol?

— Például arra, hogy nyakába veszi a várost, ellátogat ezeknek az agyafúrt kis fattyúknak a szüleikhez, már persze ahová el tud jutni, mert mind meg se találja, meg nem is ér rá... Nincs ennek semmi értelme, hiszen mindet úgyse mentheti meg...

Nézzük csak, Vostřejš egy kicsit már alapállásban, hőkken meg Mareš. Hisz ez az ember sérteget!

Belép Karla a délutáni postával. Mareš nem zavarhatja magát az eszmecserében:

— Túlontúl leegyszerűsíti a kérdést, Peša. Csak a gyerekeket látja itt a Štěpánka palánkján belül. Csak-hogy itt már csupán az eredmény látható: az okok messze a palánkon kívül élnek, s utánuk kell járnunk, mert máskülönben a hajdani sebkovácsokhoz hasonlítunk, akik kotyvasztották a kenőcsöket a fekélyekre, de sejtelmük se volt róla, mitől támadnak ezek a fekélyek.

Első ízben fordult elő, hogy Peša bensőleg nem utasította el Mareš prédikációgyakorlatát. Mi tagadás, a teremtsit, jórészt igaza van ennek az embernek!

— Egyben azonban, Peša, igazat adok magának — folytatja Mareš. — Az egyes ember semmit sem old meg. Amíg magam járom azokat a bizonyos családotkat, kevesebb az, mint csöpp a tengerbe, mégis folytatnom kell, amit teszek, mindaddig, míg nem sikerül sokakat megnyernem ott kin a Štěpánka kapuján kívül. Azt kérdezte, mit kifogásolok a munkájában. Közvetett módon válaszolok: sokáig jómagam is egy kicsit úgy néztem az ifjúsági otthonokra, mint a megmételtyezett fiatalok izolált szigeteire, akikkel a társadalom semmiféle közösséget nem akar vállalni. Csakhogy az ember öreg napjaira is sok mindent képes megérteni. A kintieknek igazán nem mindegy, milyenek ezek a fiatalok, a mi gyerekeink is itt a Štěpánkában részét teszik az egész ifjúságnak, ők is magukban hordják jövőnk egy darabját.

— Sok mindent elismernék én abból, amit itt mondtok, főnök elvtárs. Csakhogy vannak a mi gyerekeink közt szép számmal megrögzött akasztófavirágok is, akik fűtyülnek arra, hogy részei holmiféle ifjúságnak. Maga szeretettel bánik velük, ők meg a háta mögött számárfület mutatnak magának.

Ezzel Peša takarodót is fújt — nehéz az olyan em-

berrel vitatkozni, aki soha egy pofont le nem ken egyik csibész kölyöknek sem.

Karla vár, hátha akad valami a postában, ami a lányosztályt érdekli, közben megöntözi a dísznövényeket. Hogy lehet ez a Peša ilyen fafejű, hogy nem tud megfelelni Mareš untató prédikációira! Hiszen olykor egyszerűen nem bírja az ember hallgatni — Jézus Krisztusba oltott Komenský, némi Makarenkóval elegyítve.

Megöntözi még a fokvárosi borostyánt. Lopva az asztalnál ülő emberre pislant, enyhe lelkiismeret-furdalást érez: Boldogabb lennék, ha Peša falhoz állítaná? ... Végtére is — olyan furcsa, hogy Mareš egy kis megértést vár tőlünk? Egyáltalán nem, s tőlem bizony ez ideig nem sok megértésben volt része ...

— Végre itt az értesítés, Karla, hogy a város átengedi nekünk a szomszédos parcellát. Nagyszerű, kibővítjük az ültetvényünket, s kedvem lenne foglalkozni a kosárlabda-pálya gondolatával. Mit szól hozzá? Helyesli?

— A fiúk inkább futballozni szeretnének.

— Nagyon sajnálom, tizenkét méter széles parcellát kaptunk, nem pedig röpteret — mondja Mareš, és egész váratlanul öklével az asztalra csap. — Ni, micsoda ötletem támadt, mintha legalábbis a szentlélek szállt volna meg! Tudja, mit? Medencét építünk azon a parcellán! A gödör kiásását fél kézzel elvégezzük, a kavicsot megrostáljuk, csak a cement okoz gondot, de azt megszerzem a gyárból. Csak nemhiába szomszédos a Štěpánka nyári tábora a cementgyári üdülőközpontjával! Szövetségre lépünk velük, a gyerekeink műsoros délutánokat rendeznek majd nekik.

— Medence, Karla, három versenypálya, micsoda sláger lesz! — kezd Mareš zajosan fel-alá járni a helyiségben, szeme csak úgy sugárzik. — Tudja-e, hogy a köztársaságban, tömegsport ide, tömegsport oda, a lakosságnak csupán harminchét százaléka tud úszni? ... Látom, azt akarja mondani, hogy ide megint szükség lesz tervrajzra — támadja Karlát, s nagy tervező lán-

golásában a bajuszát tépegeti. — Egy volt osztálytársam építész, nem olyan művészet az, megkérem, ellenőrizze majd a munkát. Vannak gyerekei, azt mondom neki: Nézd, Franta, ha itt volna a fiad a Štěpánkában, szó nélkül megtennéd. Tedd meg hát hálából, hogy nincs itt... Aztán azt a kis zsaludesztkát meg a betonkeverőt majd kölcsönadja a Magasépítő, és tán néhány napra fájront után átenged egy pallért is. Persze, furfanggal megyünk nekik: van képzőművészeti körük, felajánlom, hogy a gyerekeink részt vesznek a kör tagjainak kiállításán. Egy kis attraktív elemet a dologba: „erkölcsi fejlődésükben megzavart gyerekek” rajzkiállítása, s a mi gyerekeink aztán igyekeznek utolérni Picassót. És most képzelje, Karla, a mi védenccink a Štěpánkából való távozásukkor tudnak majd kallózni és vízbe fúlót menteni, az áldóját, az lesz az irónia, nemde? Instruktort már kerítünk, az a legkevesebb. Télen korcsolyázunk, hátha tőlünk kerül majd ki a következő Kramperová? Tudna még lopni az a leány, aki megtanulta az Axel-Paulsent?

Mareš arca sugárzik, rápislant az órájára:

— Hat, mennem kell, nekem is van családom, ha kicsi is.

Útban a kapu felé Marešt utoléri Věrka:

— Amikor az előbb kinn jártam palántáért, találtam valamit az utcán. Elfelejtettem előbb szólni.

Mareš megforgatja kezében a pénztárcát, Věrka borús képpel áll előtte, tudja, könnyen elárulhatja magát, rászzegezi szemét Mareš bajuszára.

— Harmincöt korona, nem valami dúsgazdag ember, aki elvesztette — mondja Mareš, miután lassú mozdulattal kinyitotta a pénztárcát.

Věrka a zsebébe nyúl, egy árvácskaszirom akad az ujjai közé, szétmorzsolja.

Mareš egy összehajtogatott papírszeletkét halász ki a pénztárcából, kibontja — egy aprócska tejfog. Rövid időre találkozik a tekintetük, Věrka elsápad, ez hiányzott még, egy kicsit behúzza a nyakát, úgy rémlik neki,

hogy éppen a pillanatban szörnyen gyűlöli Marešt. Marešt és az egész világot.

— Holnap átadjuk az illetékeseknek. Megírom mellé, hogy ki találta meg. Lehet, hogy örömet szerzünk vele annak az embernek. Aztán nyilván neked is örömet szerez valami: nagyszerű reklámot csináltál a Štěpánkának.

Věrka hallja, amint Mareš mögött zörren a vasajtó. Lassú léptekkel elindul felfelé, cipője sarka alatt csikorog a kavics. Nem képes megérteni, miért nem örül, annak, amit Mareš mondott. Mintha valami keletkezőben volna benne, valami, ami zavarba ejti, amivel nem tud mit kezdeni, sőt amitől fél. Jó, hogy levetettem a gondját, de miért nem tudok örülni, miért van az, hogy legszívesebben bömbölnék, üvöltenék, hogy egy kicsit kiöntsem a mérgem?

Az út mellett egy fiatal barackfa áll. Věrka körülpislant, sehol senki: egyetlen határozott mozdulattal letöri a fa egész koronáját. A lecsavart korona ott csüng a karón, amelyhez a fát kötötték, az első pillantásra nem is látszik semmi hiba.

12

Franta Vojtával nyargal az ösvényen, két kislíú irigykedve bámul utánuk, az idősebbik hangosan elolvassa a Franta kezében lévő repülőmodell törzsén a nevet: Szputnyik. Vojta cipeli a fadobozt, benne a szerszám, a benzines üveg és a vékony acélhuzal.

— Állítólag készítenek már lökhajtásos modelleket is. Barátocskám, olyat kellene szereznünk... azt tán meg se tartaná az acélhuzal! Persze, sajnos, nincs rá pénz, ahhoz más embernek kellene lennie az apámnak!

— Hogy gondolod ezt? — néz Franta értetlenül Vojtára.

— Úgy, ahogy mondom.

Franta elégedetlenül köp egyet, az ismert függőleges barázda kettéosztja a homlokát:

— Akkor hát mondok én neked valamit: szégyelld magad... — Egyre komorabbá válik, hirtelen visszaadja Vojtának a repülőgépet, kezét zsebre vágja és hosszú léptekkel méri az utat. — Ha nincs a te édesapád, tán még ma is ott savanyodnék a gyűjtőotthonban. Kamila anyja, aki tagja az üzemi bizottságnak, elárulta nekem, hogy apukád ott volt egy gyűlésen.

— Mit csinált ott?

— Azt nem tudom, de állítólag verekedett értem. Nézzétek csak meg, mi mindent tud... ilyeneket mondott nekik. Aztán tárgyalt velük, hogy javasoljanak a tengerésziskolába, mert hogy elsősorban a gyáron múlik, felvesznek-e! — Franta hirtelen csak oldalba böki Vojtát, táncra perdül a járdán, mint egy dervis, leül a fal tövébe, és valószínűtlenül színpadias gesztussal a homlokára csap. — Ha eszembe jut, hogy mekkora ökör voltam... Barátocskám, idegen emberek... mindig azt mondtam magamban, ha az apám iszákos, az anyám olyan... jómagamnak meg lyukas a fenekem, a varjú se károg utánam... idegen emberek, mi közülük volt hozzám, se ingük, se galléruk nem voltam... — Franta hirtelen feldühödik. — Te bivaly, ha Mareš úr az én apám, naponta háromszor kézen állva járom körül, hogy lerójam neki a hálámat!

Vojta egy pillanatra féltékeny lesz: Az én kedvemért apuka ilyesmit soha meg nem tenne... Hű, de Frantára nem irigykedhetem, ha nincs Franta, soha utol nem érem a többieket... ma pedig már egyben-másban előtűk is járok...

Kiérnek az erdő alá, a pálya kapuja, gyanús csönd, sehol senki. Megkeresik a gondnokot.

— Ma nincs tréning? — mutat Vojta a repülőmodellre.

— Hiszen tegnap volt a verseny!

Vojta elsápad:

— Milyen verseny?

— Hát a Svazarm versenyzett a ... Kollár utcai tizenegyéves iskolával.

Vojta lassan leteszi a földre a ládikót. A gondnok már ballag elfele. Vojta értetlenül fordul Frantához:

— Hiszen megígérték, hogy üzennek. Ígérték, hogy betesznek az iskola csapatába!

— Hát ... biztosan elfelejtették. Áttették a versenyt szombatra, s elfelejtettek neked üzeni.

— De hiszen ez lehetetlen — ragadja karon Vojta Frantát. — Hiszen ... hiszen megnyertem volna a versenyt! Tudod, mennyit hoztam ki belőle egy héttel ez előtt? Kétszáznyolcat! — böködi izgatottan ujja bütykével a modellt.

— Hát feleresztjük most, meglátjuk, mire képes ...

Vojta nem hallgat oda, arról természetesen nem tehet, hogy akkor társadalmi munkára vitték, a tél folyamán nem repültek, ez volt az első verseny most tavasszal — képzelete máris kigyúl, hallja a teljes sebességgel suhanó modell váltakozó bűgását, a bíró őt, Mareš Vojtát hirdeti ki győztesnek ... Vojta belerúg a kellékes ládikóba, megfordul és megy, torkát csiklandozza a könny, feje fölött az ég sötétbe borul.

A döbönt Franta felszedi a földről a ládikót a Szputnyikkal együtt, utoléri Vojtát és szó nélkül kezébe nyomja a holmit. Ballagnak hazafelé, Franta forgatja a fejét, a szvetter gallérja dörzsöli benőtt tarkóját.

— Csodálkozom rajtad — igyekszik Franta kitépni álláról egy magányos szőrszálat. — Hogy megnyer-e az ember egy versenyt vagy sem, az suviksz! Hisz csak játék. Hanem, öregem, ha megjavítasz egy hűtőszekrényt, akkor az hűt, és készíthetsz fagylaltot. Vagy pedig összeállítasz egy motort, mely valódi hajót hajt, annak van értelme ...

— Hogyhogy ... téged sosem érdekelt ... te nem szerettél ezzel vagy azzal eljátszogatni, sosem volt valami vesszőparipád?

— Igazán nem is tudom ... — nézi a földet Franta. — Nekem, öregem, nem volt ráérő időm ilyesmire ...

Hanka, Jirka, az egész háztartás... nekem dolgoznom kellett... Most meg — sugárzik a szeme —, most meg örülök, hogy keresek... hogy ha majd idegenbe kerülök, vehessek valamit, s úgy lehet, küldök egypár garast a testvéreimnek...

— Neki mindegy, hogy tanulhatsz-e vagy sem? Mindegy, hogy kapitány leszel-e vagy pedig szurtos matróz valahol a gépházban?

— Te mindig finnyás voltál. Csakhogy ha a hajón nem volna gép, a kapitány felakaszthatná az aranyznóros sapkáját az árbocrúdra. Gada-gada-gada-gada-ropp! — utánozza Franta a felszedésben lévő horgonyt. — Kapitány úrnak jelentem, hajó a láthatáron, harminc fok északkeletre... Vettem, tizennégy fok jobbra, huszonkét csomó, teljes gőzzel előre!... Minden beosztás közül legszívesebben kormányos lennék... Mindenkinek küldök Ausztráliából képeslapot.

— Kinek mindenkinek?

— Hát... elsősorban a te apukádnak és Dufek mesternek. Lehet, hogy az internátus igazgatójának is, vadonatúj munkaruhát kaptam tőle, öregem, meg is hagytam ünneplőnek... aztán annak az aranyos asszonynak az Ifjúság gondozóból és Buriannénak... meg az öreg Taušnak is, folyvást morgott, de beszélt Dufekkel az érdekekben...

A sarkon elválnak, Vojta ballag haza, fél kezében a repülőgép, a másikban a ládikó.

Megfeledeztek rólam. Hogy is ne feledkeztek volna meg? Hiszen... én már nem tartozom közéjük. Ők diákok — én meg csak napszámos vagyok.

A gépgyár, az óriási csarnok, amint belevész az örökös kékesszürke párába. A prés dörgő zaja a kovácsműhelyből, Tauš az üvegfalú putrijában, szájában a ki-aludt pipa, fején a tarkóra bökött kalap, mérgelődik, hogy soha senki nem teszi be maga mögött az ajtót, ez pedig nem tesz jót az ő köszvényes tagjainak. Harmadnapja a srácok vízzel teli bádogdobozt akasztottak a lámpára, cérnával hozzákötötték Vojta fűrőgépeinek

állítókarához, s amikor Vojta rákapcsolt, a doboz felborult, és a fél liter víz Vojta fejére loccsant. Azok a fiúk eszelték ezt ki ellene, akik kezdetben rá se heiderítettek, legfeljebb oda-odakiabáltak neki, hogy nyápic színjeles...

Vojta benyit a kapun, felülről léptek hallatszanak, a lépcsőkar résein át megpillantja az ismerős kabátot — apuka. Vojta lassan lépdel, nehogy utolérje apját, semmi kedve most melegében magyarázgatni neki, hogy a verseny elmaradt. Odafenn a léptek zaja elült, időbe telik, mire ismét hallatszik... Ilyen sokáig tart, mire apuka kifújja magát? Vojta inkább vár, míg odafenn kattan az ajtó. Kisvártatva benyit. Apja szerencsére elő se hozza a Szputnyikot, Vojta észrevétlenül lerakodik a hálóban s felteszi a modellt a szekrény tetejére.

Mi az oka, hogy apuka nem nézett be hozzám a műhelybe, amikor az üzemi bizottság gyűlésén Frantáért rimázkodott?

Vojta szomjas, a konyhában egy pohár málnaszörpöt csinál magának. A nyitott ajtón át látja apját, újságot olvas, majd az ölébe teszi és hosszan néz maga elé. Vojta nyugtalan lesz — apuka felsőhajtott, aztán megdörzsöli szemét és indul a konyhába, hogy vacsorát készítsen.

Három nap múlva a déli szünetben Dufek mester letelepszik Vojta mellé a munkaasztalra:

— A választmányi gyűlésen beszéltünk rólatok, tanoncokról. Szó volt terólad is...

Vojta szájában megáll a falat szalámis zsemle.

— Ha kedved lenne hozzá... De hogy sorjában elmondjam: a nyolcadik osztályban kitűnő eredményt értél el, itt pedig szép haladást tettél, nem tudom, minek tulajdonítsam, kezdetben egészen tökfilkó voltál, hiszen magad is tudod. Ami tehát a tanulást illeti, a legjobb vagy valamennyi közt, az igen, abban te mester voltál akkor is, mielőtt ide jöttél. Az elvtársak hát javasolnák, hogy a nyári szünet után két másik társaddal gépipari tanintézetbe kerülj, feltéve, természetesen,

ha akarsz. Három évig tart, az üzemben eltöltött egy-évi gyakorlatot beszámítják.

— És akkor... és akkor nem mennék már vissza a tizenegyéves iskolába?

— Nem. Az intézetből, ha sikeresen végeznél, ami tőled, azt hiszem, elvárható, az üzem egyenesen ipariskolába küldene, utána pedig a műegyetemre.

Vojtával forog a világ, egy sereg kérdés, egy sereg válasz, alig érti, mit beszél a mester, túlságosan hirtelen, váratlanul jött az egész — soha eszébe se jutott, hogy egyébre is igyekeznie kellene, mint arra, hogy visszatérjen a maga iskolájába, s lám, most...

Véget ért a műszak, kinek újságolja el ezt a roppant komoly dolgot? Vojta összeszedi a tanoncoktól a fűrókat — már nem csupán azért kapják, hogy befogják a gépbe, hanem valóságos lyukakat fúrnak velük a próbakészítményeken, s Vojta afféle gazda lett a tanonccsoportban. Leteszi a fűrókat a szerszámkiadó pultjára. Senki, megpillantja Kamila lábát ott, ahol a fejének kellene lennie, Kamila ártatlan képpel közeledik, mintha mi sem történt volna. Vojta tudja, amit tud: már megint a kézállást gyakorolta ez a lány ott a szűk folyosóban, s ha nincs az öreg Tauš, úgy lehet, Kamila hátul a polc mögött felállította volna már a gerendát.

— Jó, hogy itt vagy. Ma itt jártak a kompressziós műhelyből, hogy mérkőzzünk meg velük pingponiban. Úgy gondoltam hát, hogy te képviselhetnél bennünket — rejti szurtos kezét Kamila a háta mögé.

— Hiszen én nem tudok pingpongozni.

— Hagyd abba a dumát, Cézárkám. Azt én jobban tudom. Rendben van?

— Te, Kamila... — Vojta már nem bír magán uralkodni, egy szuszra elmondja, amit Dufektől hallott. Kamila rányitja kerek, nagy szemét, elismerés nyomai fedezhetők fel az arcán.

— Barátocskám, mérnök leszel, no látod... — Aztán egy kicsit remegni kezd a keze. — Ez annyit jelent, hogy... a szünidő után már nem lennél itt?

— Persze hogy nem. De a harmadik évben már megint járnak a tanulók a gyárba.

Kamila szedegeti a fúrókat a pultról, és alig észrevehetően sóhajt:

— Hát igen...

A tranzisztoros rádióban szimfonikus zene szólal meg. Kamila egy kicsit elkomorul, idegesen lekapcsolja a rádiót.

— Várj csak, visszahoztam azt a könyvet. De megint kölcsönözhetnél valamit... Én ugyan most meg nem mondom, ki írta, két szerelemről szól. Valami franciától van, lehet, hogy otthon meg is találod a könyveitek közt. — Kamila megy hátra a polc mögé, hozza a könyvet, rámosolyog Vojtára, talán csak úgy rémlik Vojtának. Az is, hogy szomorúság van a mosolyában?

Vojta ballag hazafelé, agya képtelen megalkotni egy összefüggő gondolatot. Miket is mondott Dufek?... Gyűléseznek rólam, ipariskolába akarnak küldeni, hármat az összes tanonc közül, s köztük engem — utána a műegyetemre...

... itt pedig szép haladást tettél, nem tudom, minek tulajdonítsam, kezdetben egészen tökfilkó voltál...

A múltkor Vojta Frantáék műhelyében teljesen önállóan kikanyarított egy kerékpártengelyt, a végét szép kúp alakúra nyeste, Franta elismerően tette vállára a kezét: Látod, te bikfic, ez egészen jó...

Ha úgy Dufek tudná...

Vojta andalogva ballag hazafelé, egészen különös érzés tartja hatalmában, nem tudná kifejezni. Van benne egy kevés ellágyulás, egy kevés ünnepélyesség, de a legtöbb meglepetés. Fura dolog — ez a Franta, akit kezdetben egy kicsit sajnáltam a négyesei meg a lyukas könyöke miatt, no meg azért, hogy késsel eszi a főzeléket, ez a Franta mintha valamiben sokkal idősebb volna nálam. Fundáljak ki bármit, Franta rátűz az esztergapadra egy darab vasat, nem szól egy szót se, de egykettőre kész a munka. Amit Franta tud, azt egy fiú se tudná az osztályból. Aztán ráadásul harmadnap-

ja milyen bután viselkedtem előtte! Hiszen ha jól meg-gondolom, egyáltalán nem olyan szörnyű baj, hogy nélkülem zajlott le a verseny! . . .

Azok a lépcsők ott a völgyben, a kastély bejáratánál. A műhelyből Lojza ott töltötte a karácsonyt meg az újévet is, kettős ünnep volt, és havazott. Lojza mesélte, hogy nagyszerűen szítek . . . Mindazok, akik ki-be jár-tak a kastély kapuján, de azok is, akik majd ezután, esetleg ötven év múlva is, ott járnak, tudják meg, az a lépcső kopogott, illetve kopog majd a cipőjük alatt, amelyet egy őszi napon egyetlen kőművessel Mareš Vojta épített, Mareš Vojta a Gépgyár káderképző mű-helyéből. Káderképző. Olyan műhely, mint a többi. Min-den másnap megjelenik ott egy sereg vendég, hogy lássák, mi módon születnek meg azok a nagyszerű mű-vek, amelyek aztán dicsőséget szereznek nekünk ha-tárainkon kívül. A látogatók elismerően bólogatnak vagy pedig meg-megállnak néma csodálattal — és így egy kicsit nekünk is, mindannyiunknak jut az elisme-résből, a dicsőségből . . .

Hiszen én csupán kényszerből, mondhatnám, bünte-tésből vagyok a Gépgyárban, a miatt a buta eset miatt . . .

A rádióban hallottam nemrég, hogy üzemünk kitün-tetést kapott a kínai kormánytól. Márpedig a kínaiak, barátocskám, hatszázhatvanmilliónyan vannak . . . Hir-telen eszébe jut valami Vojtának: olyanokból, mint Franta, épp az ilyenekből lesznek nyilván egyszer azok a dörzsölt fickók, akiknek köszönhető, hogy az egész világ vásárolja tőlünk a gépeket . . . Hogy is van ez tu-lajdonképpen? Vissza szeretnék kerülni a tizenegyéves iskolába, hogy megint diák legyek . . . A mi gyárunk, savanyú-kesernyés olaj- és vasporszag, olykor idegeire megy az embernek, néha azonban valami különös biz-tonságérzet, sőt szinte büszkeség fogja el, mindenki tudja, mi a tennivalója, és a milliméter tizedrészének pontosságával végzi munkáját, amikor pedig a végén összerakja mindazt, amit csinált, s bemázojja zöldre,

készen áll az óriási kompresszor vagy a gázturbina Egyiptomnak.

Vojta közeledik haza. Milyen különös: egyforma napok, azonos kötelességek, unalom és tréfa a gyárban, leketanulás az üzemi iskolában, Kamila az üvegfal mögött titokban a kézállást gyakorolja, s olykor ping-pongozunk egy-egy szettet, időnként valami — látszólag egészen mindennapi — esemény, s egyszeriben úgy tetszik, hogy egy jó fokkal feljebb kerültem, egy kicsit más vagyok, megokosodtam, egy kicsit nagyobb magasságból nézem a világot, az embereket, Kamilát, akinél kudarcot vallottam, de akit akarva-akaratlanul becsülnöm kell, apámat, Paterát is, aki elárult — s ez a felismerés valami légies, felemelő érzéssel tölt el, de ha le akarnám írni, képtelen lennék rá.

A jól ismert utcasarok, amott fenn az ablakok mögött az otthonom. Már tizenöt éve... Miért nem nézett be hozzám apuka, amikor a gyárban Frantáért rimázkodott? Vagy műszak után volt már?... Apuka... Tán egy kicsit igazságtalan is vagyok hozzá, hogy egyre borús képpel jelenek meg otthon, alig ejtek szót, s elég gyakran ingerült vagyok. Hiszen apuka nekem az az ember, aki mindent elintéz, mindenről gondoskodik, elsején zsebpénzt ad, s mindig annyi a dolga, hogy azt se tudja, mihez kapjon: rohan a Štěpánkába vagy pártgyűlésre, s oly kevés a ráérő ideje, amit nekem szentelhet. Valami olyan magától értetődő, annyira természetes ez: az embernek megvan a maga ágya, szekrénye, ruhája, megvannak a maga könyvei — s van apja. Apuka gyakran oly fáradtnak látszik, s tavaly mennyire beteg volt, mégis, ha Valnoháné nem jön el, kezébe veszi a porszívót, kitakarít, s nem általlja kimosni az ingemet. Így lohol egyik munkából a másikba. Előfordult-e csak egyszer is, hogy ő aludt, és én fönn voltam? — kérdi magától meghökkenve Vojta. Apuka folyvást munkálkodik, tesz valamit másokért, s közben azt mondja, hogy csak a kötelességét teljesíti, mint bárki más — márpedig ez nem igaz, Patera is

dolgozott, mindig hajsztolt valamit, de csakis a maga számára, robotolt a víkendházon, de abból csak neki volt haszna, másokért az ujját se mozdította!

Vojta az ablakok alatt áll, az üvegen fénylik a kék égbolt, most felhő nyomul az ablakba.

... igazán nem csodálkozom, hogy anyuka elszökött tőled, ha tudni akarod, Patera bácsi az én igazi apám, nem tel...

Szörnyűség, amit akkor dühömben mondtam neki. Patera, ahol csak tehette, elejtett apukáról egy-két gúnyos megjegyzést — holott apuka tulajdonképpen soha egyetlen sértő szót se mondott Pateráról... Felrőttem neki a festményekeket is — mintha bizony nekem nem volna vesszőparipám: itt a repülőmodell, s szeretek rádiót szerkeszteni.

Igaz, egyáltalán nem harcolt értem, nem harcolt, hogy megmaradhassak az iskolában, hagyta, hogy vesszítsek egy évet, de csakugyan elveszett az az év?

A napokban milyen sokáig tartott, mire a lépcsőn felfele menet kifújta magát, hogy továbbmehessen... Majd aztán már benn miért sóhajtott olyan nagyot? Lehet, hogy néha szenved, gyötrődik... talán anyukára gondol... Mi lenne, ha... Apukának egy hónap múlva születésnapja lesz, mi lenne, ha vennék neki valamit — mondjuk egy képet?... Vojta az órájára pislant, apuka már itthon lesz, hazaért a Štěpánkából, megmondom neki, hogy akkor én a Reginában nem úgy gondoltam... Csak itthon legyen — Vojta úgy érzi, most azonnal kell apjával beszélnie, lehet, hogy este már nem lesz bátorsága, lehet, hogy este már megint késő lesz, s egyre odázódik a dolog. Ha apuka szeret, és fontos vagyok neki, akkor most, most az egyszer, egyetlenegyszer, amikor annyira szükségem van rá, hogy beszéljek vele — itthon lesz...

Benyit — üres a fogas. Vojta lecsüggeszti karját, gúnyosan mosolyog: Hát igen, gyűlés vagy a Štěpánka — vagy pedig megint járja a családokat, sőt valami gyárat látogat — ki tudja, hány Frantája van még...

Csalódottan teszi fel a Kamilától visszakapott regényt a könyvszekrényen felhalmozott kötetek tetejére. A halom megínog, a felső lefordul, estében kinyílik, kihull belőle valami. Vojta ámulva tartja kezében a négylevelű lóherét. Hogy került a könyvbe? ... Kamila kissé bánatos mosolya: Ez annyit jelent, hogy ... a szünidő után már nem lennél itt? ... Tavalyi négylevelű lóhere, Kamila magánál hordta. Vojta fel-alá sétál a lakásban, végül elteszi a lóherét notesza titkos rekeszébe. Életemben először kaptam valakitől négylevelű lóherét, hogy szerencsét hozzon ...

Nem akarja, egyszer csak mégsem tehet mást, feltárcsázza a Štěpánkát, elújságolja apjának, mit mondott neki Dufek. Szünet — valahogy apuka nemigen csodálkozik. Tán valamit már? ... Vojta nem ér rá a fejét törni ... hiszen apuka benn járt a gyárban, részt vett az üzemi gyűlésen ...

— Gondold meg jól, Vojta, nem sürgős. Ha amellet döntesz, amit a gyárban tanácsolnak, egy csapásra több legyet is agyonütsz: jó gyakorlatra teszel szert, jobban ismered majd az életet, mint azok, akik tizenegyéves iskolát végeznek, aztán meg, történnék bármi is, egy kitanult géplakatos sosem vész el. Az manapság, barátocskám, tőke ...

— No és ... tervezhetek aztán repülőgépeket?

— Természetes. Miért ne?

Vojta kezében remeg a kagyló az izgalomtól:

— Apuka ... én ... Lehet, hogy prima lenne ...

— Ne hamarkodd el a dolgot, Vojta, nem csekélység, az egész életről, a jövődről van szó. Este elmegyünk valahová vacsorázni, ott majd elbeszélgetünk.

— Még valamit, apuka ... de nem, most nem, majd ezt este ...

Mareš helyére teszi a kagylót, hátradúl a széken, egy pillanatra behunyja szemét. Nem, nem ringathatom magam abban a hitben, hogy csálhatatlan az ösztönöm — de ez a beszélgetés fontos volt. Ami az én érzéseimet illeti — Vojta szempontjából volt fontos ...

Veszi a köpenyét és sapkáját, villamossal megy — hosszú hónapok múltán úgy érzi, beborult egéről egy súlyos felhő távozóban van, a láthatár peremén kibukkant egy darab kék égbolt, s tán ígérete ez a tartós jó időnek...

Az udvaron dühösen csaholni kezd a kutya. Mareš nyit be az utcaajtón. A kutya tétován felemeli első lábát, nem tudja, a Vališ família körébe tartozik-e a jövevény vagy sem, a biztonság kedvéért vakkant még kettőt, és visszabújik a bódéjába.

Mareš megpillantja Kityt, fellelegzik:

— Végre! Két ízben jártam itt hiába.

Kity zavartan teszi félre a karjára akasztott ruhát, mintha tilos dolgon kapta volna rajta Mareš.

— Itt ez a pettyes rongy, jó lenne még nyárra, ha egy csöppet megkurtítanám... — De tessék helyet foglalni. Mivel lehetek szolgálatára?...

— Találtam helyet magának, Danielné asszony, talán még emlékszik. Abban a gyárban, ahol a Frantájuk is tanul... legyenek többen együtt.

Danielné kerekre nyitja szemét, úgy tetszik, majdnem kirobban belőle a nevetés, de uralkodik magán:

— No nem, az mégiscsak... derék dolog magától, de... hogy úgy mondjam... az számításba se jöhet...

— Miért?

— A Jóži... Šejn úr, tetszik tudni... én ugyanis egy hét múlva férjhez megyek. De ha már itt tartunk, megkímélt egy úttól, meg akartam magát kérni, hogy engedje el Věrkát az esküvőre.

Mareš megdöbben:

— Šejn úr... Ki az?

— Hát... Jóži. Kitűnő ember, nem hazudom, ha azt mondom áldott jó ember. A világ összes férfija közt a második helyre tenném, rögtön maga után...

— Köszönöm a bókot — hajol meg Mareš. — De mi van Vališsal?

— Már megint szanatóriumban van, de mást nem is várhatott tőle az ember. Kiengedik, fél évig úgy-ahogy jól viseli magát, aztán kezdi előlről. Hát lehet az ilyen férfival élni?!

A rekamié mögött a sarokban Mareš megpillant egy falovat és egy tört lábú babát.

— Mi lesz a gyerekekkel... a jövőjüket illetően? ...

— Hiszen intézetben vannak.

Mareš úgy, ahogy van, felöltöben, svájci sapkában leül a mindenféle kacattal teli asztalhoz, a lábavesztett babát ott látja a sarokban, noha nem is néz oda. Nem, senki és semmi össze nem ragasztja már ezt a családot, mely nem is volt soha család. Itt van két kisgyerek, él mind a két szülejük, mégis teljesen árvák, elhagyottak.

— Csalódtam magában — mondja hűvösen Mareš. — Úgy ajánlottam magát a gyárba, kezességet vállaltam magáért! ... Hogy most aztán ne merjek a szemük elé kerülni!

— A gyári munka túlságosan nehéz, én pedig igazán nem vagyok valami erős, nézze csak meg, milyen vékonyak a bordáim — fogja meg Kity Mareš kezét, hogy ujjait végigvonultassa a keblén, de Mareš nem hagyja. — Most azonban új életet kezdek. Šejn úr derék ember, komolyan gondolja a dolgot.

Mareš felvesz az asztalról egy tarkabarka táncosnőszobrocskát, aztán visszateszi.

— És... ez a Šejn úr ismeri a maga családi viszonyait... meg egyáltalán... az életét?

— Ismeri. És, látja, mégis elvesz. Ostoba módon életem, annyi szent, de mindent jóvá lehet tenni, ugyebár? ...

Lenne valami értelme, ha most Mareš azt mondaná, nem hiszem, és próbálná kivenni Kity fejéből a tervezett házasságot?!

— Věrkát elengedi, ugye?

— Nem szívesen. Egyáltalán nem válik hasznára az a lakodalom ...

— Igen fontosnak tartom, hogy Věrka ne hiányozzon mellőlem azon a szent napon; a gyermekem...

— Van még másik két gyereke is, aztán egy mostohaafia...

Danielné úgy tesz, mintha nem hallaná.

— Magának megmondhatom, magában megbízom, mint senki másban — teszi a kezét Mareš csuklójára. A sokesztendős dohányzástól érdeessé vált hangjában meghatottság van. — Életem során sok férfit ismertem, akadtak köztük jobb társaságból valók, voltak, akik azt mondták, hogy szeretnek, és erre meg is esküdtek volna, de hogy feleségül vegyen, az egyiknek se jutott eszébe, azoknak se, akiktől a gyerekeim vannak. Csak most, Šejn úrnak, ennek az áldott embernek — rándul meg az ajka, a zsebkendőjéhez nyúl. — S ennél az eseménynél ne legyen jelen Věrka?!

Mareš elmegy. Nem, nem hasonlítunk a hajdani gyógykovácsokhoz, azok nem ismerték a betegség okait, mi pedig ismerjük. Hanem akkor miért csak a gyerekek számára tartunk fenn nevelőintézeteket, s miért nem a szülők számára is?

Mareš odahaza ballag fel a lépcsőn, szembe vele jön le Anna. Az asszony arcán átsuhan a megkönnyebbülés, lám, mégsem hiába jött, szorongással teli szemét nyomban ráfüggeszti Marešra. Mareš tüstént megérzi, hogy valami komoly dologról van szó. Az emberek gyakran várnak tőlem segítséget, elég gyakran meg is kapják. Ha van valami igazság abban, hogy az ember olyan mértékben sokszorozza meg a maga boldogságát, amilyen mértékben másokat boldogít, mi az oka, hogy engem az igazi boldogság mindig elkerül? ... — tűnődik el egy pillanatig, aztán elviszi Annát a közeli kávéházba, nem akarja, hogy Anna most találkozzon Vojtával. Úgy, olyan félszegen ül az asszony szemben vele a kicsiny asztalnál, mint a bajba jutott ember a befolyásos személy társaságában, akitől a megváltást várja.

— Mi történt?

— Elhatároztam magam... — szólal meg Anna,

s ezzel magabiztossága utolsó morzsáját is elvesztette, forgatja ujján a gyűrűt, lehúzza, majd visszateszi. Marešnak eszébe jut, hogy ez a topázköves gyűrű, amit ő ajándékozott Annának Vojtáért.

— Én ... otthagynom Karelt ...

Derült égből villámcsapás! Mareš felocsúdik, ó, mi csoda elégtétel! Kezdetől fogva gyanította, hogy ez lesz egyszer a vége, s lám; most mégsem tud ujjongani a diadalának: gyarló öröm, amit a bosszú ad, s nyomában mindig ott lépdel a szégyenérzet.

— Csak azt nem értem, miért jöttél ezt nekem bejelenteni.

Anna megkövülten ül a széken, keze az ölében összekulcsolva, úgy tetszik, nem hallotta Mareš szavait.

— Ma már látom, súlyos tévedés volt az egész. Nem tudom, mi történt akkor velem, elvesztettem minden ítélőképességemet. Megbántottalak, jól tudom ... megbántottam Vojtácskát is, hamar felismertem hibáimat, de már késő volt. Szeretnék mindent jóvátenni ...

— Hogyan? — fogja el Marešt a nyugtalanság.

— Nagyon szeretem Vojtácskát, nem ... nem bírok nélküle élni ...

— Annyira megszoktuk már a mások előtt való alakoskodást, hogy önmagunk előtt is alakoskodunk. Légy legalább most őszinte és valld be, hogy mindenekelőtt a Vojta iránti szeretetedet szereted. — Csekély törlesztés Vojta sorsáért, nyugtatja magát Mareš, Anna ijedt, úgy látszik, bármilyen gorombaságot elvisel most tőlem, csak hogy ezzel már előre kiveszi vitorlából a szellet. Mareš arra eszmél, hogy inkább sajnálja Annát, felfele törekedett, valahova a magasba, és most itt ül szárnyszegetten, lesújtva — szegény, ő is elpuskázta az életét.

— Elválok. Színvak voltam, nem láttam mást, csak csupa rózsaszínt, s elvakított a talmi csillogás. Gustav ...

Annyi esztendő múltán Mareš először hallja ezt a régi megszólítást, nem tudja, mit mondjon, mitévő legyen,

szinte fizikailag érzi tanácstalanságát, Anna itt ül megtörtén, összekuporodva, rizsporos arcára a könnyek tompán fénylő sávokat rajzoltak — egy kicsit nevetséges ez, s egy kicsit megható.

— Mit kívánsz tőlem tulajdonképpen? — nyögi ki nagy nehezen Mareš.

Anna felegyenesedik a fotelban, arca falfehér, remeg a hangja:

— Okulván egy egész életre, vissza akarok jönni, Gustav. Jóvá akarom tenni, amit vétettem mindkettőtöknek. Téged is szeretlek mindmáig, tudom, nehéz ezt bizonyítani, lehet, hogy elsősorban becsüllek, de soha egészen ki nem fakultál a szívemből, legfeljebb azokban az első hónapokban, amikor hozzámentem Karelhoz. Azonban később... próbáltalak elnémítani magamban, igyekeztem terhedre róni egy csomó rossz tulajdonságot, de csak félig sikerült s szánalmasan rövid időre; mindaz, ami utána jött, a Karel mellett eltöltött egész élet a te létezésed jegyében folyt. Boldogság és önvád keveréke... s az önvád egyre erősebb lett...

Mareš felocsúdik kezdeti megrendelüléséből, támadást várt, új rohamot Vojtáért, nyílt, egyenes követelést, hogy engedje át neki a gyereket — de ilyesmit?! Az elégtétel diadalérzetét nyomban legyűri a férfihiúság, nem, ezerszer nem, eldobtál, mint az összegyűrt papírdarabot, és most szeretnél ismét az ujjad köré csavarni? Hogy festenek önmagam előtt, hogy néznék a tükörbe? ... Aztán hirtelen elfogja a vágy, heves testi vágyat érez Anna iránt, tán nem is három, hanem tíz esztendeje, hogy nem volt dolga nővel, dehogynem, persze hogy volt, de szerelem nélkül, ahol az izgalom elmúltával csak még nagyobb lett a lehangoltság. Esztendőknél előtte égi ajándékot látott Annában, most úgy érzi, minden hibája és vétké ellenére Anna még mindig a legkülönb abból a csekély számú nőből, akiket életében ismert.

Már rég meg kellett volna szólalnom, hallgatásom gyöngeségnek látszik, unszolja magát, de ugyanakkor

tudja, hogy van itt még valaki, őbenne magában, akivel hadakozni kell, megerőltetésébe kerül, hogy hangja szilárd maradjon.

— Nem, Anna. Túlságosan egyszerűnek képzeled a dolgot. Elszámítottam magam: voilà, itt vagyok. A házasság nem lábbeli: szűket vettem, szorít, túlادok rajta, hiszen lehet újat venni. Csak úgy mellékesen: Paterá úr már eladogatta a fénykorából átmentett aranyait?

Anna arcán az elszenvedett sérelem kifejezése, Mareš maga is érzi, hogy túloz, s fél attól a másik énjétől, hiszen Anna még egyre izgatja, hol van az megírva, hogy halála napjáig remeteként kell élnie? Erőtlen gondolat, a gondolatok néha olyanok, mint a hívatlan vendégek, első betoppanásuknak nem állhatjuk útját, de aztán aszerint, hogy miképp fogadtuk őket, soha többé nem kopogtatnak ajtónkon, vagy pedig újra jönnek s egyre gyakrabban. Azt mondják, amit ma az ember a fejében forgat, holnap megvalósítja, de én nem adhatom el magam, s a legjobb védelem a vád:

— Jól tudod, milyen drágán fizetett Vojta azért, mert te azt akartad, hogy csak a tiéd legyen, tekintet nélkül arra, hogy hová juttattad azáltal. Bizonyára nem rossz szándék vezetett, de az eredmény a döntő, súlyosan vétettél Vojta ellen; a tört jellem nem csont, mely egy hónap alatt összeforr...

Túlontúl hevesen, túlságosan gyorsan kizúdíttam magamból, ami a szívemen feküdt, Anna most biztosan megérezte, hogy rettegek.

— Egyszer azt mondtad nekem: Aki nem tud megbocsátani, rombolja a hidat, amelyre egyszer majd neki is rá kell lépnie, mert minden embernek szüksége van olykor bocsánatra... Sok esztendeje már annak, de ezeket a szavaidat, Gustav, máig sem felejtettem el.

Mareš elnéz másfele, nem tudja, mit mondjon.

— Neked is megvan a magad vétked, Gustav — mondja Anna bágyadtan. — Ketten helyrehozhatnók, ami történt, ketten, együtt... Roppant hátrányos helyzet-

ben vagyok, a vádlottnak nehéz argumentálnia... — teszi hirtelen halántékára a kezét, hangja egy fokkal alább száll. — Nem önzés ez, sem számítás, ahogy te képzeled, vezeklés, bűnbánat, Gustav, hiszen én itt előtted megalázkodom, de nem baj. Olyan a dolog színeze, mintha könyörögni jöttem volna hozzád, de az mellékes, ne beszéljünk magunkról kettőnkéről, ezerszer kétkelkedhetsz benne, hogy még mindig és újra szeretlek, de nem kétkelkedhetsz abban, hogy szeretem Vojtácskát, az egyetlen fiamat. Tudom, anyának lenni erkölcsi fogalom, de ez a hivatás még nem biztosítja, nem óvja meg az embert a hibáktól, az anyától sem tagadható meg az a jog, hogy jóvátegye elkövetett hibáját.

Marešban szót kért a másik éne, Anna szavai malmára hajtották a vizet, Marešnak úgy tetszik, egyre inkább vitába keveredik a szíve az eszével, s fél, hogy mint mindig, az okosabb most is enged, érveket keres, amelyek a szívét is Anna ellen lázítanák:

— Nemcsak Vojtáról van szó, jóllehet, nyilván taktikából, csak róla beszélsz. A gyerekre való tekintettel felújítani a régi házasságot mint jótékonyági közösséget: ugyanolyan kétes értékű dolog lenne, mint egyáltalán nem törődni a gyerekekkel. Csekély három év, és a törvény szerint Vojta felnőtt emberré válik, megy a maga útján... s mi lesz velünk kettőnkkel? A házasság nemcsak testi kapcsolat, s mi nem vagyunk már a legfiatalabbak... legalább is én nem dicsekedhetem a fiatalságommal. De ha ez így van, másban kellene megtalálnunk a házaselet alapját, a megbecsülésben, bizalomban. Csakhogy a bizalom, Anna, igen megrendült. Ha itt most nyomban igent mondanék is neked, pusztá ábránd lenne csak, hogy ott folytathatjuk, ahol éveknek előtte abbahagytuk. Nem olyan egyszerű ez, mind a ketten mások vagyunk már, s Vojta is más. Az eltört vázát össze lehet ragasztani, messziről tán semmi se látszik meg rajta, de ha közelről nézzük, összeragasztott cserép az. Márpedig mi napról napra közelről látnók azt a vázát...

A mérleg ismét egy kicsit az ész oldalára billent, Mareš félti a szívét, s egyszeriben sajnálja Annát, Anna mindig gyöngye oldala volt, már első találkozásuk óta.

— Lehet, hogy különösnek találod, de mi ma már másképpen sem értenők meg egymást. Elkerültél valahová egészen máshová, mint ahol én vagyok, olyan emberek gyakoroltak rád hatást, akikkel én nem értek egyet, akik nekem idegenek...

— Már rég felszabadultam az alól a hatás alól, Gustav. Rájöttem, hogy olyan emberek, akik egy elsüllyedt világból maradtak itt, jól tudják, hogy vakvágányra futottak, és hasztalan áztatják magukat, hogy visszatérnek a régi idők, visszatér az ő világuk. Nem látnak már maguk előtt semmi távlatot, így hát szentimentálisan a múltba néznek, szekrényükben sárgul a motorcsónak idejéből megmaradt kapitányi egyenruha, s valahol eszi a rozsda az elrejtett páncélszekrényt. Dacból képesek elkövetni holmi ostobaságot is, ami aztán végleg elsöpri őket.

— Hanem, azt hiszem, mindezek ellenére mind a mai napig jobban élnek, mint mi, akikből hiányzik a kalmártehetség, az üzleti szellem. Talán még nem is tudod: kisebb most a jövedelmem, mint a Reginában volt.

— Te szereted Tolsztojt, a változatosság kedvéért én Schopenhauerra hivatkozom: Boldogságunk szempontjából az a lényeg, mi az ember, nem pedig, hogy mi je van.

— A történelem sok tekintetben megcáfolta Schopenhauert — mondja Mareš egy kicsit a falnak szorítva, csak azért, hogy mindenáron ellentmondjon, de érezte, hogy zsákutcába jutott. Őrült vagy, suttogja neki a békülékeny hang, erődöt építész magadnak ingatag büszkeségből, márpedig homokra épül az az erőd, könnyűszerrel összeomlasztja a legmindennapibb emberi vágy — az a vágy, melynek célja, hogy a puszta négy fal helyett ismét otthonod legyen, apadjon a gondod, mivel töltsd ki Vojtácska szabad idejét, és fogyanak a napi, kicsinyes gondok, amelyekbe még min-

dig nem tudtál beletörődni: mit vegyél vacsorára, hogyan egyezzél meg a rendetlen bejárónővel a fehérnemű kezelését, az ablakmosást és a szőnyegporolást illetően...

Mi van velem tulajdonképpen? Mit nem adtam volna fél évnek előtte azért, ha Emilke szülei kibékülnek!... Mi ez, mi kerekedett felül bennem? A bizalmatlanság? Sértett hiúság? Vagy azt érzem, hogy Anna igazságtalanul olcsón mosná tisztára magát? Nemrég lelkesen bizonyígtattam egy apának, aki a családi élet csődjének szélén állt, hogy az élet nehéz kérdéseit túlnyomórészt úgy kell megoldani, mint egy algebrai egyenletet, vagyis egyszerűsítéssel, addig folytatjuk az egyszerűsítést, míg el nem jutunk a legegyszerűbb formához... Mi az oka, hogy a magam esetében nem tudom alkalmazni ezt az igazságot?... Nem, nem is tudhatom, nem alkalmazhatom... Hogy festenek ön-magam előtt?

— Nem, Anna. Nem vállalkozhatom vakmerő kockázatra, úgy lehet, jómagad is elhamarkodva cselekszel, szakasztott úgy, mint akkor... Eljöttél most hozzám valami impulzus hatására, de egy hét múlva tán sajnálni fogod ezt a látogatást.

Legnagyobb meglepetésére Mareš a megkönnyebbülés kifejezését látja Anna arcán.

— Tévedsz, Gustav. Elhatároztam, hogy minden körülmények közt otthagynom Karelt. Tekintet nélkül a te állásfoglalásodra. Szántszándékkal hallgattam ezt el eddig: elsején állásba megyek, felére vagy tán még kevesebbre kell csökkentenem igényeimet, de nem az a fontos. Nem volt értelme az életemnek, most talán majd lesz valamelyes... Bocsásd meg, hogy eljöttem hozzád, megértem, hogy nem hiszel nekem, de idő jár-tával majd hinni fogsz. Én többé már nem jövök, az természetes, a szerelmet nem koldulja az ember, de ha majd te arra a meggyőződésre jutsz, hogy el kell hozzám jönnöd, számodra mindig nyitva lesz az ajtó.

Kezet nyújt és távozik, csészéjében érintetlen maradt

a kávé. Mareš képtelen rá, hogy bármit is szóljon, cselekedjen, vagy csak felálljon és úgyszintén elmenjen. Végül is konyakot rendel és egy hajtásra felhörpinti, már régen semmi ilyet nem tett, de újabb pohárkával rendel, úgy érzi, ma be kell csípnie. Az asztalka fölött enyhe gyöngyvirágillat szállong, az utóbbi évek hosszú során Anna ugyanazt a parfümöt használta.

Mareš újra iszik, érzi fejében a felszabadító bágyadság első nyomait, nem tudja, kimondta-e hangosan, vagy csak gondolta: Adj nekem egy kis időt, Anna, én nem tudom...

13

Věrka becsönget, anyja az ajtóban széttárja kezét.

— Már féltem, hogy az öreg nem ereszt el!

— Légy nyugodt, rég az ujjam köré csavartam már. De miért mázoltad be magad? És mivel?

— Citromleves tojásfehérje, ne neved olyan hülyén — vonja össze a szemöldökét Kity. — Kell bele egy kis só is, és egy óra múlva feszül a bőr a ráncok helyén, mintha kivasalták volna. Egyszer még majd örülsz, hogy megtanítottalak rá, te buta liba. — Kity a tükör előtt megtörölgeti magát egy darab ronggyal, s Věrka tenyerét végighúzza az arcán. Věrka elismerően összecsiszöríti a száját. Szöszmötöl a szobában, képe sugárzik a kétnapi szabadság örömétől. Megáll a rekamié előtt, nézi a kiterített új ruhát.

— Anyu, nem túloztad el egy kicsit a dolgot? Hiszen ez a térdedet se takarja majd bel!

— Csakhogy itt a te térdedről van szó! — érzékenyedik el Kity megfiatalodott arca.

— Anyu! — ugrik a nyakába Věrka, hangja elcsuklik a meghatottságtól. Már nem is emlékszik, mikor varrt neki anyja utoljára ruhát, tulajdonképpen inkább Margit néni ruházta.

— Az ember egyszer egy életben megy férjhez, azt akarom, hogy a lányom olyan legyen, mint a cukorba — áradozik Kity, segít Věrkát belebújtatni a ruhába, hátul a derekán megkötí a taftszalagot, Věrkának pedig, tudj' isten, mi okból, eszébe jut a kicsi Hanka. Egyszer régen beállított Vališékhoz, délután volt, novemberben már, s a kályhában nem égett a tűz. Jirkának, szokás szeriņt, csillogott az orra, sőt ugyanazon okból az álla is, Hanka pedig nyilván fázott, s a hálóingére, amelyben reggel óta futkározott, felhúzta anyja szvetterét, az ujjak lelógtak egészen a térdéig, roppant mulatságosan festett. Ugyan mit csinál most Hanka? ... Věrkának hirtelen eszébe jut, hogy Hanka is anyu lánya, Jirka meg a fia, s érthetetlen okból lehányatlik a keze a tükör előtt, szégyelli magát a gyönyörű ruha miatt, a boldogsága miatt — lám, ő itt örül, gyönyörködik az új ruhájában, kistestvérei pedig ki tudja, mit csinálnak valahol a menhelyen ...

Kity is öltözik a maga esküvői ruhájába, forog a tükör előtt, hátrál egy lépést, és kacéran oldalt félrehajtja fejét.

— Lesz fehér mirtuszkoszorúd is, anyu? ... — kérdi Věrka.

— Szájon ne legyintselek — fogja össze feje búbján a haját Kity, fejét hátracsavarja s nézegeti, illenék-e esküvői ruhájához a fiatalos lófarokfrizura. Eleget nézegette már magát, minden jól van, illik a frizura, csordultig telt boldogsággal, beleveti magát a fotelba, s kinyújtja a lábát.

— És most gyere ide, így. Derékban még egy kicsit kiengedek, már megint híztál, és tán kár is volna felhajtanom, szörnyű ez, lányka, ahogy te nősz — beszél orrhangon Kity, mert a szája tele gombostűvel. — Gyönyörű vagy — áradozik, leheletén egészen picurkát érezni a szilvóriumot. — Ha majd Jóžíval berendezkedünk, minden másképp lesz, Marešt megkérem, hogy hamarosan eressen el, derék ember Mareš, miért tartana most már a Štěpánkában, most, amikor férjnél

leszek, és neki van elég pénze s nem garasoskodik, mármint Jóži, úgy gondolom. Veszek neked még egy szilonruhát meg taft alsószoknyát, négyfodrosat, és táncolni jársz majd, lányka, úgy bizony!

Věrkának sugárzik a szeme, homályosan érzi, hogy nagy határkő ez az életében, valahogy minden jobbra fordul, s az a leány ott a tükörben már egészen más, mint volt az a bakfis, aki késő este a pályaudvaron kószált, az ismeretlen, boldog jövőendő még valahol a ködben rejtőzik, de ott van, Věrka érzi...

— A bajcos, vagyis Mareš azt mondta, hogy kerít nekem helyet a gyárban, hogy lenne aztán saját pénzem... — Kitynek szinte ráncolódik a homloka a felháborodástól, de még ez se tudja homályba borítani ábrándját, mely teljesen hatalmába kerítette: — Táncolni majd együtt járunk, én leszek a gardedám, belém karolva végigsétálsz a terem közepén, rajtad lesz a négyfodros alsószoknya, meresztgetik majd a szemüket a nők, az ott Šejnné a lányával, suttogják, és rágja a májukat a sárga irigység. Hol vannak az ő koszos kis fruskáik Šejn Věrkától!

Csengetnek, Věrka megy ajtót nyitni, a küszöbön egy férfi, új ballonkabát rajta, jóllehet kinn meleg van. Věrkának mindenekelőtt a jövevény őszülő halántékán akad meg a szeme. A férfi habozik, kialvatlan szemével futólag végigméri a leányt, észreveszi lábán a kopottas cipőt, mely feltűnően elüt a parádés taft ruhától.

— Te vagy a Věrka, ugye? — nevet a vendég. — Sokat hallottam már rólad!

Věrka tudja már, hogy ez az ő új apja, félszegen szorítja meg feléje nyújtott jobbját. Valahogy olyan különösnek találja a dolgot, Marešt kivéve tulajdonképpen eddig még soha senki nem adott neki kezet. Egyébiránt miféle apa?! Az ő apja bicskát köszörült, folyvást vigyorgott, s Věrka halála napjáig el nem felejtí.

Šejn úr szájon csókolja Kityt, és a ballonkabát alól előhúz egy flaskót.

— Menj már, te — csapja mellbe a tenyerével Kity.

— Minek törsz így ránk, nem tudod, hogy a vőlegénynek csak a lagzi napján szabad felöltözve látnia a menyasszonyt?! ...

Šejn úr oda se hederít, szakértő mozdulattal előhalássza zsebéből a dugóhúzó és telitölt három pohárkát.

— Hogy ne legyen holnap lámpalázad, Kity! — kacsint fél szemmel az asszonyra, egy pillanatra bele-szúrja tekintetét Věrka szemébe, aztán hozzáérinti poharát a leány poharához: — Egészségedre, kislányom!

Věrka kedveskedően mosolyog; hát hogyne, barátocskám, még soha senki nem koccintott az ő egészségére, csupa meglepetés! Kíváncsian, minden elfogódottság nélkül veszi szemügyre Šejn urat. Simára borotvált, enyhén rizsporozott arc, éles vonalú, fél oldalszakáll, Šejn úr nyilván a borbélytól jön, kabátja hajtókéjén még látszanak a friss hajvágás nyomai.

— Kész méreg! — mondja Kity, de hangján érezni, hogy nem gondolja komolyan. — A lánykának pedig egyáltalán minek adsz ilyesmit, igazán ráér még az effélére.

Věrka elvigyorodik az anyja háta mögött, Šejn úr alig észrevehetően fél szemmel cinkosan rákacsint, s Věrka hirtelen azt gondolja: Tulajdonképpen Jóži rendes férfi, lehet, hogy pajtások leszünk.

— Akkor hát én megyek, lányok!

— Hová?

Šejn úr összeüti a bokáját, enyhe merevséggel derékban előrehajol, mint a jobb vendégek asztala előtt:

— Danielné asszony, ha nem lenne szíves tudomásal bírni róla, megigézett egy hölgy, a hálójába estem, holnap nősülök, s ma tartom a legénybúcsút.

Kity felkacag, ránéz Věrkára, sugárzó tekintete azt mondja: No lám, Jóži páratlan mókamester. Hangosan azonban így szól:

— Miránk pedig füttyülsz?

— Hát... éppenséggel — tölti tele Jóži a poharát, és nyomban felhajtja. — Úgy terveztük Tonóval meg

Vašekkal, hogy majd hármasban elüldögélünk, de Tono az utolsó pillanatban kénytelen volt vállalni a szolgálatot, így aligha ülhetne az asztalnál, kettesben pedig nem ér semmit, elviszlek hát titeket magammal, ha ugyan van kedvetek.

— Tono a legjobb barátja, már gyerekkoruktól — magyarázza Kity Věrkának, és habozás nélkül leveti az esküvői ruhát. — Ebben a cipőben nem jöhetsz, próbáld fel ott azt a pirosat, engem mindig szorított, de neked éppen jó lesz — mutat a rekamié alá, ahol több pár cipő hever egymás hegyén-hátán.

Věrka felhúzza a túsarkú piros cipőt, egy darabig rogyadozó térddel járkál benne fel-alá a szobában, a Štěpánka elszoxtatta az ilyen lábbelítől. Majd megnézi magát a tükörben, s boldogan állapítja meg, hogy szinte egy arasznyit nőtt, a körömcipő pompás, mintha a lábára öntötték volna. Věrka bepúderezzi magát, lehetetlenül vastag rúzsréteget mázol az ajkára, de anyja rálegyint a kezére és zavarja, hogy törölje le. Věrkának így is eláll a lélegzete a gyönyörűségtől, amint nézi magát, eddig mindig úgy nézett fel Lilyre, mint elérhetetlen példaképre, s ha néhanapján hozzájutott valami jobbféle ruhadarabhoz, az rendszerint olyasmi volt, amit Lily már nem akart viselni, most azonban nyugodtan összemérheti magát Lilyvel, sőt esetleg még le is pipálná azt az öntelt kecskét, mert Lilynek legalább harminckilences a lába, derékban pedig vastag, mint a tehén.

Kinn az utcán Šejn úr udvarias gesztussal felajánlja a karját anyának és lányának. Věrka túsarkú cipője kopog a kövezeten, hozzászokott már, a járása maga az elegancia. Jóži karjának enyhe szorítása, a leendő apán a ballonkabát alatt szmoking van, a nyakában csokornyakkendő, egyenesen munkából jött, vidám dolgokat mesél, anyu kacag, s egyáltalán csupa verőfény, napsütés a világ, Věrkának egy pillanatra eszébe jut a Štěpánka, s nem akarja elhinni, hogy ma reggel még ott ébredt fel zöldre festett vaságyában. Csak mintegy

a távolból legyinti meg a gondolat: Holnapután leveted a piros körömcipőt, és a vásott bocskorral együtt felhúzod a Štěpánka légkörét is, és mindennek vége lesz, marad csak a kardvirág, az árvácska, a paradicsom meg a sok ostoba játék: a Kinn a bárány, benn a farkas, a Vakhuszár. Azonban itt van előtted még két szabad nap, a fenébe most a Štěpánkával mindenestül, csak azért se gondoldj rá!

Šejn úr karjának szorítása hirtelen erősödik és arra kényszeríti Věrkát, szintúgy anyut is, hogy derékszögben forduljanak be, orrukat majd beleütik az üvegajtóba. Egy szó, mint száz, Jóži jó pofa, Kity szokatlanul csengő hangon kacag, miben töri megint a fejét ez a kópé! Egy automatabüfében találják magukat, Jóžinak, úgymond, homáros majonézra támadt gusztusa. Věrka csak úgy, kifli nélkül eszegeti a majonézt, a Štěpánkában hírért se hallotta ilyen szenzi eledelnek! Šejn úr elterpeszkedik az asztalka mellett a karosszékekben, mint valami gróf, nagy hangon kér három feketét, a pincér egy szemernyit kilötytént a kávéból a tálcára, Šejn úr visszakergeti, a pincér új tálcat hoz, de sajnos a cukorra is ráfröccsent a kávé, Šejn úr lármát csap, szót ejt a panaszkönyvről is, ordít a megszeppent pincérre, körös-körül a vendégek mind odafordulnak, a vendégek nemegyszer utálatosak, gyakran elveszik Šejn úr kedvét a szolgálattól, de most Šejn úr maga a vendég, megtáncoltatja a személyzetet és rájuk ijeszt, hogy reszketni fognak, mint a kocsonya, mert Šejn úr feje tetejére állítja az egész büfét!

Kity és Věrka büszkén néznek egymásra, elárasztja őket az erő és hatalom ünnepi érzése, körülöttük az emberek kissé elcsöndesedtek, Věrka a kisujját kecsesen eltartva szürcsölgeti a kávé. A csésze pereme fölött bámuló pillantást küld Jóži felé, így leteremteni valakit, erre még az ő édesapja se lett volna képes, az öreg Vališről nem is beszélve — sőt nem telnék ez ki még a bajcostól sem, márpedig attól rettegett a Regina egész személyzete, és a Štěpánkában sem szeretik.

Jóži lecsillapszik, odavezeti Kityt meg Věrkát a bār-pulthoz, és kevertet valamit „fejelésnek“. Jártas könynyedséggel feltelepszik a magas bārszékre, példáját követve Věrka is felkapaszkodik egy másikra, úgy űl ott, mint a tyúk a kakasűlőn, s az egész világot ott érzi valahol lenn a lába alatt, nézegeti piros kőrőmcipőjét, s jól érzi magát, és Šejn űr remek ember, párját ritkítja. A pincérnő a pult mögött egy icipici fénylő hordócskát ráz a kezében, Šejn űr, Věrka kíváncsiságát látva, odahajol hozzá, s az atyai jóindulat hangján a fűlébe sűgja:

— Sejkr.

Věrkának roppantmód tetszik a szó. Hallatára az ember elé odavarázsolódik a Távols-Kelet a burnuszos arabokkal, elefántokkal, tevékkel, nyilván onnan származik a hordócska. Tőbbször elismétli magában: Sejkr, sejkr, hej, de meresztik majd a csipájukat a lányok a Štěpánkában, ha majd csak úgy foghegyről odavetem nekik, hogy sejkrből ittam a whiskyt!

A szomszédos székről valaki meghúzza a ruhája ujját. Ismerős telt arc, az őszes borosta alól sugárzik a jószívűség. Věrka barátságosan rálegyint az illető kezére: hiszen annak a teherkocsinak a sofőre az, amelyen egyszer utazott, amikor valami űtjáról autóstoppal tért haza! A sofőr megkínálja cigarettával, vastag ujjai közé fogva a gyufaszálat meg is gyűjti neki. Věrka nagy óvatossággal szippantja, nem szabad slukkolnia, mert megköhögtetné, figyelmét főként arra összpontosítja, hogy előkelően verje le a hamut a magasból a padlóra, a gömböc sofőr pedig olyasvalamit beszél, hogy a kisasszony biztosan bálba megy ebben a gyönyörű ruhában, ha nem kellene a garázsba vinnie a Klotildot, a város túlsó végére, bizony menne egyenesen Věrkával és táncolna vele egyet, közben hol az egyik, hol a másik szemével kacsint, és Věrka nevet. De már ott áll a pulton két talpas pohár teli rummal, a sofőr koccint Věrkával.

— Vigyázat, nehogy a térdére csöppenjen — mondja,

a biztonság kedvéért óriási mancsával betakarja Věrka térdét.

A rumot Věrka az után a mennyei méreg után ordinárénak találja, de abban a pillanatban odalép Kity.

— Elég, uram, bocsánat, nagyon is ráér még a lányka az ilyesmire — mondja, minden további nélkül kivesszi Věrka szájából a cigarettát és elnyomja a hamutartóban. — Most pedig megyünk!

Věrka, akinek az arca csaknem olyan piros, mint a cipője, kászálódik le a székről, a túsarok beakad, Věrka kis híján elvágódik, rá se néz már a sofőrre, micsoda szégyen, és anyu még locsog valamit, hogy, úgymond, nem röstelli magát ez a vén szoknyavadász, nem is apja, hanem öregapja lehetne Věrkának. Věrka a legszívesebben lekenne egyet anyjának, egyáltalán nem érti, mi lelte, mitől lett egyszeriben ennyire erkölcsös, csak hogy, drága angyalkám, ezelőtt legalább százszor elestél! Věrkának hirtelen eszébe jut, hogy mától kezdve talán csakugyan minden megváltozik, ők hárman összeállnak családdá, s neki a vasárnapi sétán ott kell tipegnie két lépésre a szülei előtt, mint a felcicomázott osztálytársnőitől látta, amikor még iskolába járt. Jézusmáriám, csöbörből vödörbe!

Újra kinn vannak az utcán, a kirakatok felett felragyognak a színes fényű neonlámpák. Věrkának a friss levegőn enyhén zúgni kezd a feje, s mintha egy kicsit húzná valami le a járdáról, belekarol Šejn úrba, de Kity csak úgy ballag mellettük, Věrkát valamelyest idegesíti, hogy csak ők ketten mennek egymásba karolva, Kity ezt észreveszi, s bedugja kezét Jóži hóna alá. Kity megint ellágyult, meghatottan beszél valamit, az utolsó napot emlegeti, holnap már Šejnné *asszony* lesz, milyen furcsa lesz megszoknia az új nevet — hirtelen a homlokára csap: Margit! A mennyei kecske! Már hogy hiányozhatnék Margit a legénybúcsúról?!

Lábuk alatt döng az agyonkoptatott falépcső, az erkélyfolyosó végében árad ki az ismerős erős fény az ajtón, Margit, mint rendesen, gurul ide-oda a szobában,

szaporán, de hasztalan igyekszik eltüntetni legalább a legnagyobb rendetlenséget. Mikor meghallja a látogatás célját, lecsapja az ágyra a kezében lévő ruhacsomót, s a karját kitérve rohan Kityhez, kurta kezével viharosan megöleli és egy kicsit elsírja magát a meghatottságtól. Aztán minden szégyenkezés nélkül átöltözik, egy darabig még kiabál, hogy Lily majd igen sajnálja a dolgot, biztos örömet velük menne, öklömnyi betűkkel üzenetet ír neki egy papirosra, vaskos lábát nagy nehezen belegyömöszöli a parádés félcipőbe, s a fülére műgyöngyös hosszú függőt akaszt.

Fél óra múlva ott ülnek már négyesben a kényelmes, meghitt boxban, Jóži legjobb barátja, Tono ugyan szolgálatban van, de azért a kiszolgálás példás lesz, a minőség pedig klassz, ezt már Tono elintézi a konyhán. A kis üzemben van még pikoló és egy pincérlány, de Tono maga hozza egyik fogást a másik után, Šejn úr előhúzza testes levéltárcáját, magasból rácsap a tenyerével, kisujján csillog az akvamarinköves gyűrű.

— Pezsgőt, Tonda, mēlníkit, legénybúcsút az ember egyszer vagy kétszer tart életében, de semmi esetre sem nagyon sokszor, Šejn Jóži pedig nem holmi rongyász, és a mi üzemünk a te putikodhoz képest valóságos Alkrón!

Tonda hozza a pezsgőt, jóindulatún mosolyog, Jóži pajtás holnap nőül, ma hát megengedhet magának minden impertinenciát, hiszen jó gyerek ő, nem gondol semmi rosszat, az meg a céhbeli hagyományok közé tartozik, hogy az ember tökéletesen kiszolgálja a pályatársat. A dugó visszapattan a mennyezetről, az asztal felett csendülve koccan egymáshoz a négy pohár, Věrka orrgaratját kellemesen csiklandozzák a buborékok, az átellenes falon tükör, látja benne pompás ruháját, és a jobbán ülő Jóži apu csupa tréfa, csupa szellemesség, a világ ma déltől szinte egészen érthetetlen módon földi paradicsommá változott.

A második palack az asztalon, a dugó durranása már egy kicsit mintha zárt ajtón keresztül jutna el Věrka fülébe, de a lemezjátszó zenéjének ritmusa változatla-

nul árad be a lábakba, Jóži felkéri anyut, Věrkát pedig valami fiatalember, a lokál forog a tengelye körül, Věrka agyában pirinyó hűsítő buborékok táncolnak, Věrka vonogatja a vállát, most hátrálnak egymástól táncosával, Věrka evez a kezével, mintha kallózna, ez a srác úgy táncol, mint Bing Crosby, Věrka legnagyobb meglepetésére Margit is ugrándozik a parketten valami sebhelyes képű pasassal, ördög tudja, miféle varázs rejlik ebben a gömböcben, hogy úgy ragadnak rá a férfiak, Věrka szaporán rakja a lábát, félrehajtja fejét, remekül megértik egymást ezzel a fickóval, egész lelkükkel benne vannak a táncban, s egyiküket sem zavarja, hogy eddig még egy szót sem váltottak.

A felhevült Margit kihörpinti az egész poharat, lábát összedörzsölve az asztal alatt leveti a cipőjét, a szerencsétlen dagadt lába sose fér bele semmilyen csinosabb cipőbe. Újra egymáshoz koccannak a poharak, s Margit keresztény szívéből hirtelen kicsordul a túláradó meghatottság, kövér kezét Kity nyaka köré fonja, s igen-igen ellágyult hangon megszólal:

— Oda se hederíts... A Szűzanya végre megjutalmazott az élet gyötrelmeiért, tiszta szívből kívánom neked, ha a barátnőm szerencsét csinált, úgy veszem, mintha engem ért volna a szerencse. — Margit teli torokkal kiabál, Kity megszorítja a csuklóját, s ujját a szájához teszi.

Šejn úr koccint anyuval, aztán koccint Věrkával, a pohár pereme fölött belenéz a leány szemébe, az meg az övébe, Věrka csöppenként kortyolgat, Jóži még egyre bámul, tréfadolog, vajon ki állja tovább, Jóži sokáig állja, s közben a szeme folyvást nevet. A lámpa rózsás fényében megcsillan ezüstös halántéka, ilyen hullámos haja és ilyen oldalszakálla Gérard Philipe-nek volt a Császár huszáraiban, s Věrkának hirtelen el kellett fordítania a szemét.

— A lányok gonoszak — fordítja két kezével Margit maga felé Kity arcát —, a lányok irigylük a szerencsédet, de én örülök neki, itt véget ér minden konkurren-

cia. — Margit száraz barna szemén aggodalom és felháborodás látszik. Megizzadt, megfeledkezett róla, hogy újrapiroderezzze magát, s gombaformájú orra minduntalan megvillan, akár egy kisebbfajta villanyégő. — Ám azért még nem kell, hogy mindenféle ocsmányságot meséljenek rólad, a házasság a jóistenke szemében szent dolog, lehet, hogy te most már nem is leszel a mienk, de az nem baj, olyan ez, mint egy halott ócsárlása, márpedig a halottakról se illik rosszat mondani...

Józi egy kicsit ideges lesz, afféle csavarvonalyszerű mozdulattal kinyújtja nyakát a gallérból és valamelyest elkomorul, Kity pedig az asztal alatt belerúg Margit puha lábikrájába, de Margit segít magán: suttogóra fogja a szót, csakhogy ha Margit suttogva beszél, az felér a trombitaharsogással.

— No de tán nem olyan veszélyes a dolog, hiszen Józi, ahogy ismerem, nem mai gyerek, tudja, hogy nem szent Cecíliát, a muzsikuskok védszentjét veszti feleségül...

— Jó, jó, de nem kell folyvást erről locsognod, a teremtésit, főképp ma... — sziszegi Kity, s megkönnyebbülten áll fel, hál'isten, hogy Józi viszi táncolni...

Ismét itt a néma lovag, a rock and roll-hős, a nyakában felbolyhozott selyemsál, hatást keltőn begyűrve az ing kivágásába. De a zenegép most lipsit játszik, s Věrka rémulten ébred tudatára, hogy ezt nem ismeri, amit a világ időközben haladt, mind átaludta abban az istenverte Štěpánkában! Csakhogy Věrka nem mindennapi tehetség, feltűnés nélkül körülpislant, egy kicsit megtoldja a maga fantáziájával, és már megy is a dolog, sőt elragadó kecsességgel hajlítgatja csuklóban a kezét, mintha egyenesen a tánciskolából jött volna ide. Ez az igazi szabadság, mondogatja magában, az igazi világ, amelytől háromnegyed évig elzárva szenvedtem a rács mögött.

Ismét ott ül az asztalnál, újabb pezsgős üveg dugója

durran, az isten szerelmére, belekerül ám ez majd valamibél! Věrka már nem táncol, miért forog hát vele még mindig az egész lokál? Margit ajkán a bíbor szív csipog valamit, de nem lehet érteni, s Jóži koccint Věrkával és kivesz a nyakából egy hajszálat.

— Jól érzed magad itt?

— Mi az hogy! Remekül!

— No hiszen nem az utolsó eset, eljárunk ide gyakrabban, akár hetente is, mégpedig hármasan.

Věrka szeméről lehervad a csillogás:

— Holnap vissza kell mennem a Štěpánkába.

— Milyen Štěp... Mit locsogsz itt?

Šejn úr vállon fogja Věrkat, és maga felé fordítja:

— Azt hiszem, neked elment az eszed. Mit keresnél ott?

A falba mélyesztett ventillátort lassan, nesztelenül forgatja a léghuzam, épp Šejn úr feje fölött, Věrka csak erőlködve tudna belenézni a közeli arcba, a ventillátort nézi, de Šejn urat egészen elmosódva látja.

— Hiszen ott lakom. Ha nem mennék vissza, Mareš úr értem jön — mondja és maga is csodálkozik, hogy egyszeriben miért Mareš urat, miért nem bajcost mond.

— Holnaptól fogva apukád leszek, kezembe veszem a nevelésed dolgát, fütyülök holmiféle Mareš úrra, s ha nekem az az ember bedugja képét az ajtón, sajátkezűleg penderítem le a lépcsőn — hallja Věrka Šejn úr hangját, de még mindig nem érti. Csak bizonyos idő múlva gyullad fény bódult agyában, mégpedig olyan erővel, hogy be kell hunynia szemét ettől a belső káprázattól: Nem — nem megyek már vissza a Štěpánkába!... Olyan ez a szédítő elképzelés, mint valami jelenés. No de magától értetődik, miért is mennék vissza, ha egyszer anyu férjnél lesz, és rendes családot alkotunk, mi okból gubbasztanék a rács mögött?

— Azt szeretném én látni, a mindenségit! — csapja meg Věrkat leendő apja savanyú lehelete, miért kiabál úgy, Věrka sajgó szúrást érez a fejében —, ... azt szeretném én látni, hogy elvegye tőlem valaki a lányomat,

alighogy megkapom hozományba, no, Kity, te mit szólnsz hozzá?! — rázza Jóži Věra felett átnyújtott kezével Kity vállát. — Csak nem engeded Věrkát a rács mögél! Én dolgozó ember vagyok, jó káder, az én múltamban bolháshatnak...

Věrka fülében Šejn úr szavai már ismét összefolynak a lemezjátszó árasztotta szamba ritmusával, a ventillátor forog, s Věrka le nem veszi róla a szemét, a ventilátor az ő agyában forog; Jóži nyújtja feléje a pezsgővel teli poharat, a parányi gyöngyök sűgva szökkennek a pohár fölé, s minden olyan szép, gondtalan és elragadó, a Štěpánka ostobaság, soha semmiféle Štěpánka nem létezett. Csak még egy távoli visszhangja valaminek egészen alant — mi lesz a virágokkal, hiszen én vezettem a kört, az a festő meg azt mondta, hogy tehetséges vagyok a női figurák rajzolásában, és hogy egyszer még majd... terveket készíthetnék valamilyen divatlapba...

— Igyál hát, Věrka!

A bajcos... hogy megjavíttatta akkor a kedvemért a fűtést... De a szamba olyan Věrka fejében, mint a tengerhullámozás, és a szabályosan ismétlődő vízlökések tovahajtják a pillanatnyi elérzékenyülést. Bolond lennék visszamenni a rács mögé, amikor holnaptól kezdve lesz apukám!... Hej, ez a Mareš, milyen búsan hajtja majd tenyerébe megint a fejét, hogy ekkora nagy csalódást okoztam neki!... Věrkán hirtelen enyhe borzongás fut végig, s valami esztelen vágytól sarkallva, hogy elhárítsa magától mindezt, felemeli, kinyújtja kezét, és hozzáér Jóži halántékához — tettetett nevetése furán elcsuklik:

— Nem úgy festette be ezt ezüstösre?

Šejn úr puha tenyere közé fogta a leány tétova kezét, egészen az orra alá nyomta a poharat. Věrka iszik, a buborékok megannyi apró tű gyanánt böködik az orra hegyét, rettentő mulatságos ez, a pezsgő gyöngyei a véreben, a lábikrájában, keble bimbóiban, már megint minden rendbe jött, alig egy fél órával ezelőtt még saj-

nálta, hogy itt kell hagynia a piros körömcipőt, de most már nem bántódik, már minden megoldódott, mindennek utána van. Szent Tádé, állj mellettem, hiszen — *én nem megyek vissza a Štěpánkába!*

Egyszer csak — tudj' isten, honnan kerül oda — cigarettát érez a szájában. Úgy lehet, apuka kínálta meg, csakugyan, a nikotinos ujjú, tejfehér kéz ott villózik a szeme előtt, apuka tüzet ad neki.

— ... Voltaképpen te már érett nő vagy, énnekem nem fog senki parancsolni. De ha az a hülye Mareš mégis bosszantana, egy darabig ellaksz majd a nővéremnél, ott senki sem talál rád. És most már ne foglalkozz a dologgal, igyál rá, a pezsgő tisztítja a vért és a gondolatokat, szombat este elmegyünk a Rozmaringba, az háromig nyitva van — fogja át Šejn úr Věrka vállát a jobbjaival, melyen csillog a nagy akvamarinköves gyűrű. Atyailag magához öleli egy pillanatra, megvilannak apró ragadozó fogai, pillantása Věrka ruhájának kivágására téved és rajta feledkezik. A Cseresznye-virág elsodró hatású kezdő akkordja harsogva harap bele a lokál fülledt légkörébe.

14

A nyitott ablakon fiúhangok hallatszanak be a kertből, a zaj veszekedéssé fokozódik, majd elnyomja az ócskavasba való betonkeverő zörömbölése. Szapora lábdobogás, kopogtatnak az ajtón, s nyomban rá valóssággal betör Mareš szobájába két fiú.

— Igazgató elvtárs, Pepík nem hagy engem betonozni!

— Nem igaz, igazgató elvtárs, neki ásnia kell, a betonkeverő az én helyem, megígérték!

Acsarog a két siheder, egymás szavába vágnek, taszigálja félre egyik a másikat az igazgató elől.

Mareš az órájára pislant:

— Háromtól négyig Pepík lesz a betonkeverőnél,

négytől ötig Mirko, és fogjátok be a csőrötöket, egy mukkot se többet! — csap öklével az asztalra, mivel a két lurkó a vita hevében rá sincs tekintettel, minduntalan a szavába vágnak.

Peša jelenik meg az ajtóban:

— Hallatlan! Adok egy nyaklevest mind a kettőtöknek, mit zaklatjátok az igazgató elvtársat minden számársággal? Máris lóduljatok! — zavarja ki az irodából a két perlekedő fiút. — Magának pedig vendéget hoztam.

— Szevasz, tengerész! — fogadja Mareš harsogó kedélyességgel Frantát, kezében észreveszi a nagy zacskót, melynek nyomtatott reklámszövege jórészt a fiú markában rejtőzik. — Öregem, jól látok? ...

— Magának hoztam — pirul Franta, mint egy leány.

Mareš ámulva húzza ki a zacskóból a vadonatúj szürke kalapot:

— Azért hoztad, hogy megegyem? — kérdi kacagva. — De hiszen... én neked akkor azt mondtam, csak abban az esetben, ha *nem* lesz belőled tengerész... — Közben felteszi a resóra a kiskannát; még forró benne a víz.

Franta vigyorog gyér fogsorával, egy kicsit bele is veritékezik az izgalomba, két ujjával el-elhuzigálja nyakától nyűhetetlen szvettere szegélyét.

— Nem azért hoztam, hogy megegye — dadog zavartan —, csak úgy... Mert mindig csak azt a svájci sapkát láttam a fején. A gyárban azt mondták, hogy kapok ajánlást a děčíni iskolába...

Mareš fejébe nyomja a kalapot.

— Egy kicsit nagy, de se baj, majd csak belenövök — nevet. — Ami meg a děčíni iskolát illeti, nem rajtam múlik, Franta, hanem elsősorban rajtad. Szép eredményt kell elérned a gyárban... az elmélet, amint tudom, nem a legnagyobb erősséged... no és vigyázz, hogy el ne kövess már semmi ostobaságot.

Franta szürcsöli a teát, fél, hogy elejti a csészét, inkább hát két kézzel fogja. Nem egészen biztos benne,

hogy ha történetesen most eltörné a csészét, Mareš nem minősítené-e ostobaságnak a dolgot.

— Aztán annyi pénzt kidobni! — dugja vissza Mareš a kalapot a zacskóba.

— Hiszen keresek! — húzza ki magát Franta a fotelban.

— Tudom. Tudok mindenről... az egyiptomi turbináról is. Örültem, Franta. A děčíní iskolában már majd olyan tárgyakat tanulsz, amelyek megragadják az érdeklődésedet. A gyakorlat vízen... Ott kétszeres kedvvel tanulsz majd, meglátod!

Franta megitta a teát, magasztos érzéssel tolja félre a csészét. Itt csakugyan látogatóban vagyok, traktálni csak a vendégeket szokták, állapítja meg magában, s révedező szemével egyszeriben látja magát, ahogy belép ide mint tagbaszakadt, vállas férfi, aranyfeliratú pántlikás sapkáját előkelő mozdulattal, kecses ívben a fogasra dobja, letelepszik a fotelba és lábát keresztbe veti: „Semmi, főnök úr, csak beugrottam, hogy megnézzem magát, tegnap jöttem meg Ausztráliából, átkozott utunk volt, az Indiai-óceánon elkapott bennünket a tornádó, Sanghajtól nem messze pedig kis híján felfordított a monszun, de én álltam a kormánykeréknél, így hát ép bőrrel megúsztuk. Most pár napi szabadságom van, aztán indulok Madagaszkárba, zsírkövet viszek a feketéknek, visszafelé alighanem a Tűzföld mellett húzunk el, s hogy ne járjunk üresen, Kolumbiából narancsot hozunk karácsonyra. Igaz, megkapta Tahitiből a levelemet? Nyilván egy nappal tovább tartott az útja, mert a Csendes-óceánon van egy vonal, s ha az ember áthalad rajta, egyszeriben tegnap van, s nincs aki megmondaná, hogyan lehetséges ez...”

Kopogtatnak az ajtón, Franta elképedve mereszti a szemét: Anežka!

Anežka is meglepetve húzza fel gyér szemöldökét:

— Talán a hajdani Regina-beliek adtak itt ma egymásnak találkozó? — Mögötte egy lányka, egy egészen kicsi kis leány, zsenge természetéhez képest túlságo-

san érettek az arcvonásai. — Új lakót hozok magának. No, mutatkozz be, Anička — tolja maga elé a lánykát. A kicsi alig tesz néhány lépést, nagy, kék szeme ijedten kerekre nyílik. Merőn nézi a rőt bajuszú embert, mint a megszorult madárka az óriáskígyót.

— Nem tudom, hová legyek a csodálkozástól, Anežka. Hiszen úgy volt, hogy legkésőbb elsején végleg nyugdíjba megy; Vojtějštől hallottam vagy két hete...

Anežka elkomorodik, fülére teszi a tenyerét, megy, hogy becsukja az egyik ablakot, a sarokszobában huzat van.

— Vostřejš megint lamentált, mit volt hát mit tenem... Ezredes bátyám, mert nem bírt kivárni, fogadott helyettem már magának gazdasszonyt!... Hiába, nem hagyhatom cserben Vostřejšt — mondja csaknem szemrehányón.

— No meg aztán az öreg emberek szívesen hiszik, hogy nélkülük nem menne a dolog, ugye? — szúrja oda Mareš.

— Lehet. Azonban néha úgy érzem, csakugyan hiányoznám a gyerekeknek... Hanem te, fiú, legalább egy fejnyit nőttél azóta — fordít Anežka a hangnemen, s hirtelen hátba taszítja Frantát. A fiú csakugyan már felülről néz le rá. Anežka megpillantja az asztalon a két csészét, tüstént tudja, mi a helyzet. — Hát igen, megtette hatását a Regina-beli jó koszt, ugyebár? No és amint látom, már látogatóba jársz, adta fékom... Igaz, hogy el ne felejtsem, tegnap a Reginában Paul Pepík kereste igazgató elvtársat... az is nálunk lakott, van már vagy hat eszendeje. Én csak Pepíkezem a gyereket, aztán egyszer csak kiböki, hogy a mezőgazdasági főiskola hallgatója! Emlékszik, akkorka volt csak, mint az öklöm, és egyszer megszökött... — Anežka rápislant a leánykára és elnémul.

— Ahogy így elnézlek, Franta, zseniális ötletem támadt — fordít a szón Mareš. — Nyilván nem kerülte el a figyelmedet, hogy saját erőnkből medencét építünk a Štěpánkában. A Regina egy volt polgára, aki most

ácsnak tanul, ma egy hete elvégezte a zsaluzást... barátocskám, öröm nézni! Mit szólnál hozzá, nem vezetnéd be nekünk a vizet a medencébe? Az ilyen munka, csövek, csapok, s a többi, nem esik olyan messze a hűtőszekrény-javítástól... s te világeletemben szerelő voltál! Persze, mi szegények vagyunk, sokat nem fizethetünk...

— Ajaj, fél kézzel megcsinálom én azt maguknak — dülleszt a mellét Franta. — Természetesen egy filért se kérek, ne bossz... sértésnek venném. Ha elkészülnek a betonozással, üzenje meg nekem a gyárba, fájront után egykettő össze csapom. Aztán ha esetleg hiányzik valami cső, vagy mit tudom én, nálunk garadával hever az ilyesmi az üzemben...

— Ments isten, hogy elemelj onnan valamit, még csak az hiányozna... Egy gonddal hát megint kevesebb — fordult Anežkához Mareš. — Az építkezésnél ki kell tűznünk egy táblát ezzel a szöveggel: *Regina építővállalat*. Ezennel meghívlak, Franta, az új medencében megrendezésre kerülő első úszóversenyre. Remélem, megmutatod a fiúknak, hogyan úszik egy tengerész!

Franta feláll, Mareš az asztalfiókból elővesz egy könyvet.

— Újabb „tengerészirodalom“, itt aszalódik már három hete — mondja inkább Anežkának, mint Frantának. — De nehogy kalóz váljék belőled! Aztán gyere mielőbb, megint kerítek neked valami olvasmányt. — Elhallgat, majd csendesebb hangon hozzáteszi: — Ne feledkezz meg, Franta, arról, amit ígértél: még negyedév, aztán minden rendben lesz — nyújt kezét a fiúnak. Franta kezében galibáz a könyv, hóna alá csapja hát Jack Londont.

— Ha elolvasom, rögtön jövök, biztosan eljövök. A vízvezeték miatt meg üzenjen, de holtbiztosan! Isten áldja, Anežka nővér — villogtatja lapátnyi széles fogait; homlokán s az orra környékén a nagy szeplők a tavasz előhaladtával megsötétültek, rendetlen, rég nyíratlan

üstöke hátul lelóg szvettere magas gallérjára. Franta sosem követte a legújabb divatot.

Mareš még néz utána az ablakból, Franta lába alatt csikorog a goromba szemű homok, amint szaporán szedi a lábát a gyalogösvényen. Hirtelen mókust pillant meg az ágon. Három settenkedő lépés — óvatosan lehajol, felkap egy követ és meglendíti karját. Nem talál, a mókus ijedten átszökik egy másik ágra, Franta kezéből kihull a könyv, odaugrik, vadul megragadja a fát, hogy lerázza a mókust, de az dühösen prűszkölve megbúvik a rejtekben. Franta csalódottan vakarja üstökét, meglátja a földön a könyvet, elnézést kérőn tekint hátra a Štěpánka ablakai felé, bűnbánóan porolja le tenyerével Jack Londont, benőtt tarkóját valamelyest visszahúzza a szvetter gallérjába, és a leendő tengerész imbolygó lépteivel indul neki a kapunak.

Mareš az ablak mögött alig észrevetően felsóhajt, megfordul. Gesztenyebarna haj, a tavaszi forrás vizével vetekedő kék szem, szoknyás kisangyal. Man Anička. Mareš ismeri már az esetet, Vostřejštől hallott róla, mindig előre ismer a Štěpánkába kerülő minden esetet. Anička csavargással kezdte, itt-ott a kezéhez ragadt valami, tanulás helyett kijárt a körhintához, hogy felülhessen rá, pénz kellett, lopott az iskolatársaitól, végezetül tornaórán meglopta a tanítóját, emiatt bekeült a Reginába. Ott tovább lopott, felmetélte a szomszédnője ágyterítőjét, matracait, ráfogta a másik szomszéd kislányra, mert haragudott rá. Ebédkor titokban homokot szórt a nagy tál lencselevesbe, hogy bosszút álljon a szakácson.

Mareš beszédbe elegyedik Aničkával, kérdéseket tesz fel neki. A leányka készségesen és illemtudón válaszol, de Mareš tudja, hogy ez taktika. Mindennapi eset. Hány ilyen ártatlan angyali teremtség ment már keresztül dolgozószobáján, hányuk adatai fekszenek a szekrényben a jegyzőkönyvek kemény borítólapjai közt! Ha úgy felsejlenék előtted, kicsi Anička, a tizenöt-húsz évvel későbbi szíved, de sajnálnád, de sajnál-

nád magad! Ám haladjon, tökéletesedjék bármennyit is a világ, nem veszitek hasznát, fiatalok; a tudomány, a technika, az egész emberi értelem a múlt tapasztalataira épít, csak a fiatalság kezdi mindig előlről, csak neki kell megküzdenie mindig ugyanazokkal a hibákkal, tévedésekkel... Mareš hevesen nyitja ki a borítékot, amelyet Anežka az asztalára tett: az apa mint világosító szaladgál az országban a dokumentumfilm-mel, valahol valamelyik városban kedvese van, a családjával nem törődik, ritkán látogat haza. Az anya nem bír a leánnyal, a nevelésről fogalma sincs, kerített magának partnert.

Mareš felveszi a telefonkagylót, jön a nővér, meg-simogatja Anička fejét:

— Megkapod a magad szekrénykékét, meguzsonná-zol, aztán szaladj, nézd meg, mit építünk! Lányok is dolgoznak ott, ismerkedj össze velük, segíthetsz is...

— Megöregedett és le is fogyott — nyúl Anežka a fogásra a köpenyéért. — Aztán, mit kerteljek, meg kell mondanom, rosszul tette, hogy otthagyt benünket. Én nem szoktam senkinek hízelegni, tudja jól, de nem érzem már magam olyan jól a Reginában, mint azelőtt. A háború vége óta ketten húztuk ott az igát... és még mindig magát látom az asztalnál, valahányszor belépek a szobájába.

— Már nem az enyém, Anežka. Én meg, látja, kerülöm az emlékeket. Az embernek nincs joga arra gondolni, amit már megtett, nem is vezet az sehová. Száz-szorta több tennivaló vár ránk a jövőben. No de ha már itt tartunk: mi újság a Reginában?

— Semmi különös, Libuše nővér, aki annak idején Erna helyébe jött, nagyszerű teremtés, a gyerekek szeretik. Ez egyszer megint jó fogást csináltunk, mit mondjak... No és ott járt Emilke anyja; akkor, hiszen emlékszik, a bírósági tárgyalás előtt kifizette minden tartozását. Emilkével a hónap elején történt az a fura eset, s önagyságának most utólag eszébe jutott, hogy tulajdonképpen háromheti túlfizetése van.

— Az lepne meg, ha erre nem jött volna rá. Remélem, kitűnően megy a sora.

— Kocsival jött, az új férje be se kísérte. Úgy láttam, állapotos...

Mareš némán bólint, a régi szokáshoz híven már majdnem azt mondja: „Anežka, főzzön kávé”, de észbe kap, hogy ide, ebbe a környezetbe már nem tartozik bele Anežka.

Karla lép be a délutáni postával:

— Věrkáról még mindig semmi hír?

Mareš megrázza fejét.

— Mi történt Věrkával? — szólal meg Anežka.

— Nem jött vissza anyja lagzijáról.

— Nem kellett volna elengednünk — ránt egyet a vállán Karla.

— A szülei lakodalmára mindig mindenki elmehe-tett, tudja jól — mondja támadó éllel Mareš. Fölösle-gesen rakosgatja az iratokat az asztalon, pödörgeti a bajuszát. — Nos hát... ebből is okultunk. Az ember halála napjáig tanul. Věrkával ott tartunk, ahol kezd-tük.

Anežka mondani akar valamit, de lenyeli a szót.

— Megyek, itt lakik a közelben a barátnőm, benézek hozzá egy pillanatra.

— Mindenkit üdvözlök a Reginában — szorítja meg a kezét Mareš.

Szokása szerint Karla vár, hogy Mareš futólag átnéz-ze a postát, akad-e benne valami sürgős, ami őt illeti; gondolatai egyre Věrka körül keringenek. Mareš kiérzi ezt a feszült hallgatásból; gyakran eltalálja, mit gon-dolnak az emberek.

A postában nincs semmi fontos, enyhe ingerültséggel odalép az ablakhoz, egy darabig nézi a virágba borult jázmin illatárban úszó szépségét, megnyugszik, le-higgad. A kert hátuljából visongást hallani, a lányok bontják le a zsálot egy darab elkészült betonfalról, a deszkadarabok nagy zajjal hullnak alá a leendő für-dőmedence fenekére. A betonozásban serénykedő fiúk

szidják a lányokat, hogy fölöslegesen széthasítottak két deszkát. Hát igen, nem érdemes az asszonynépet odaengedni a férfimunkához, mert abból mindig több a kár, mint a haszon.

Mareš elfordul az ablaktól, hangja, meglepetésre, úgy csendül, mintha legjobb kedvében volna:

— Egyszer sikerrel jár a munkánk, máskor hasztalan küzdöttünk, így van ez már a mi mesterségünkben, Karla. Ám azért, természetesen, nem adjuk fel a harcot, nincs hozzá jogunk, hogy megfutamodjunk a felelősség előtt, még Věrka esetében sem. Legfőbb kötelességünk: mindig újra meg újra szentül higgyük, hogy annak a szemernyi jónak gyümölcsöztetésével, ami a leggyarlóbb lélekben is megmaradt, végül mégis csak megmentjük az embert...

Megjelent a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság közös könyvkiadási egyezmények keretében

Készült 3850 példányban az Európa Könyvkiadó (Budapest) részére a Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry (Bratislava) gondozásában

ZDENĚK PLUHÁŘ

**AZ VESSE RÁ
AZ ELSŐ KÖVET**

A cseh eredeti mű címe: AŤ HODÍ KAMENEM, Československý spisovatel, Praha, 1962. Fordította Hubik István. Kiadta a Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry n. p., Bratislava. 3850 példány a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság közös könyvkiadási egyezményének keretében az Európa Könyvkiadó, Budapest részére jelent meg. Felelős szerkesztő Hideghéty Erzsébet. Illusztrálta Miloš Urbásek. Műszaki felelős Engel Hynek. Első kiadás. 576 oldal. Nyomta a Pravda, az SZLKP kiadóvállalatának bratislavai alapüzeme. Példányszám 700+3850. Szerzői ívek száma 32,05. Kiadói ívek száma 32,5. 301-13/34-1746-SÚKK 1549/I-1964 M-11-42191.

